„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVI. évf. 1. szám
2005. február
200,– Ft

Bátorság a valósághoz

Erőszak az egyházban

Püspökök — hívek nélkül?

Istentapasztalat a hinduizmusban

Ökumené határok nélkül

Mi tartja meg az embert?

Naplójegyzetek a 70-es évek végéről

Dokumentum-novella az ÁVH működéséről

A három alapkísértésről

Vasárnapi elmélkedések

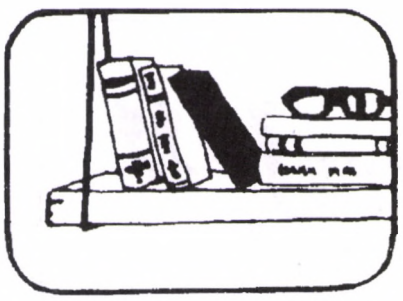

Heinrich Missalla

Bátorság a valósághoz

Mi határozott meg?

Gyermek- és ifjúkorom a náci uralom idejére esett, a háború és a hadifogság kitörölhetetlen nyomokat hagyott bennem. Teológiai tanulmányaim és fiatal papi éveim XII. Piusz pápa korában zajlottak, politikai szempontból Konrad Adenauer volt ezeknek az éveknek az uralkodó figurája. Ezekben az években a zárt katolicizmusról, illetve a tekintélyi és patriarchális módon vezetett egyházról szereztem tapasztalatokat, s ezek a tapasztalatok alkották azt a hátteret, amelyben életérzésem, alapállásom és teológiai gondolkodásom kifejlődött. Egyfelől a diktatórikus náci rezsim, másfelől a tekintélyelvű egyházi struktúrák határozták meg életemet az egyéni fejlődésre nézve fontos szakaszában. Az akkoriban uralkodó teológiai gondolkodás a maga fogalmi rendszerével és rendjével az intézményesült vallásosság őskísértéseinek felelt meg, különösen is a biztonságra törekvésnek, és végső soron az élettől és a szeretettől való menekülésnek játszott a kezére. Az elveket és az engedelmességet a hagyományból fakadóan csupa nagybetűvel írták, de fejletlen maradt az érzékenység, az éberség és helyzetek, találkozások adta kihívások iránti figyelem, továbbá az a készség, hogy belebocsátkozzunk az új, az idegen dolgokba is. Túlnyomórészt olyan lelkiséggel szembesültem, amely a múlthoz tapadt, és amely ezért nem felelt meg a jelen tapasztalatainak és szükségleteinek. Úgy éreztem, hogy két, egymástól alapvetően különböző világban élek: Emitt a „kész” teológia, amely zárt rendszerben állt előttünk, és minden kérdésre (különösen a föl nem tett kérdésekre) tartogatott választ, amott én a magam kérdéseivel, amelyeket gyakran még világosan megfogalmazni sem tudtam; emitt az erkölcstan és az aszketika (a keresztény életalakítás tana), és ezek voluntarista (tisztán az akaratra vonatkoztatott) alkalmazása, amott az eleven és kihívások elé állító evangélium.

A dogmatika önmagában zárt és steril rendszere – amely a világkatasztrófák ellenére nemigen változott – a világtól és az élettől idegennek tűnt számomra. Hiányoltam az érzéket a történelem és a történelemben lejátszódott változások iránt. A keresztény (és a papi) élet és gondolkodás valóban érintetlen maradhatott a század első felének katasztrófáitól és hatalmas változásaitól? Az „önmagában vett igazság” és a „lényeg” (többek között Isten „lényege”) elfogadása helyett azt kerestem, hogyan lehetne feldolgozni a tapasztalatokat és az életet, a jelent és a történelmet; olyan életformát kerestem, amelyet mélységesen meghatároz a Krisztus-hit, de bele is testesül a világba és a történelembe. Ámde a hívők a lelkipásztorkodás tárgyai voltak csupán, az önálló és saját felelősséggel megélt élet kívül állt a legtöbb lelkipásztor és tanító látóhatárán.

Az önmegtagadás, az engedelmesség és önmagunk alávetése, valamint annak készsége, hogy engedjük, hadd rendelkezzenek velünk, éppoly magától értetődő volt, mint a feltétlen hűség a pápai egyházhoz. Az aszketikai vezérgondolatok nagyjából ezek voltak: ne tartsuk fontosnak magunkat – különben vétünk az alázat ellen; álljunk be a sorba, és rendeljük alá magunkat – különben Ádám gőgjének bűnébe esünk; mondjunk le saját vágyainkról, és adjuk oda az életünket – különben önzőek vagyunk. A tapasztalatokra hivatkozás a szubjektivizmus gyanúját keltette, s ha valaki a hit korszerű formáját igényelte, s olyan életformát, amely megfelel a történelmi óra követelményeinek, akkor könnyen ráfogták, hogy rabja a világhoz való olcsó alkalmazkodás hajlamának vagy a modernizmusnak. Fegyelem és fegyelmezettség, az imádság és a munka szigorúan szabályozott időszakai, engedelmesség az elöljárók iránt – ezeket kellett begyakorolni, s ezekben kellett minden kísértéssel szemben helytállni.

Mi mozgatott meg engem, és mi változtatott meg?

Kortársaim az elmúlt 50 év során gyakorlatilag életük minden dimenziójában mélyre ható változásokat éltek át, az ezekhez tartozó bizonytalanságokkal és bizonyára félelmekkel együtt. Mindegyikünk elmesélheti a maga módján, milyen események és találkozások, emberek és könyvek járultak hozzá ahhoz, hogy megváltozzék látásmódja és ítélete, gondolkodása és életérzése.

Néhány, rám különösen erős befolyást gyakorló írásba már tanulmányaim korai szakaszában belebotlottam. Ott volt mindenekelőtt *Suhard* párizsi bíboros érsek Az egyház felemelkedése vagy bukása? című pásztorlevele (1947), amely ilyesmiket tartalmazott: Ellen kell állni az alkalmazkodás kísértésének (a háttérben 1933–1945 állt!); az egyház megmerevedett a feudális formákban; kérdés, hogy azonosítani lehet-e a kinyilatkoztatást teológiai iskolákkal és rendszerekkel; nem megváltoztatni kell a hitet, hanem továbbfejleszteni a történelem mindenkori szakaszában. Az „önmagában vett igazsággal” szemben a bíboros azt a meggyőződését képviselte, hogy az igazságnak először is a személyes magatartás tanúságtételében kell igaznak bizonyulnia. Itt találkoztam első alkalommal kérdéseim és reményeim jogosultságának teológiai megalapozásával.

Számomra döntő belátás – és önmagamról szerzett ismeret – kötődött szinte ezzel egyidejűleg *Henri de Lubac* A katolicizmus mint közösség c. könyvének elolvasásához. A bevezetésben idézi *Jean Giono* francia írót, illetve annak tapasztalatát azokról a keresztényekről, akik Jézus általi kiválasztottságuk és megmentettségük tudatában telve voltak örömmel, örömüket azonban megtartották maguknak. Ezzel a magatartással szemben Giono azt írja: „Amikor a nyomor ostromolja az ajtómat, nem maradhatok meg a géniusz susogásánál. Örömöm csak akkor lehet tartós, ha mindenki öröme. Nem szeretek rózsával a kezemben keresztülvonulni a csatákon.” Hirtelen tudatosult bennem, hogy gondolkodásom eddig egyházközpontú volt, és hogy – az üdvegoizmus foglyaként – ténylegesen nem vettem észre és nem vettem komolyan másokat, a világot, a történelmet. Világossá vált számomra, hogy a világ több, mint az egyedül fontos

túlvilágra való felkészülés gyakorlóterepe. Ettől fogva új nézőpontból kezdtem nézni a valóságot, és volt is kritériumom ahhoz a teológiához, amely kapcsolatban áll az emberek életének valóságával: Mit jelent gondolkodásom és cselekvésem, mit jelent a teológiai gondolkodás a szegények, az áldozatok számára? Elősegíti, vagy akadályozza a szolidaritást? Egyáltalán szempontom-e a szolidaritás? Ez már előkészítette az utat a későbbi „politikai teológiához" és „a felszabadítás teológiájához".

Fontos lökést adott a negyvenes évek vége óta többek között *Martin Buber*, *Ferdinand Ebner* és *Ernst Michel*, továbbá francia munkáspapok és olyan teológusok, mint *Ives Congar* és *Jean Daniélou*. Ösztönzést keresve a világ felé forduló s az emberi tapasztalatokat bevonó vallásossághoz, mindent elolvastam, amihez csak hozzáfértem, *George Bernanostól*, *Heinrich Böll-től* és *Wolfgang Borcherttől* egészen Konrad *Weiß-ig* és *Carl Zuckmayerig*. A *Frankfurti füzetek* elmaradhatatlan kísérőimmé váltak abban, hogy megtaláljam a hitemből fakadó politikai ítéleteket.

Az újrafegyverkezés körüli, s később az atomfegyverekről folytatott viták arra ösztönöztek, hogy megkérdezzem egyházam álláspontját. Éveken, évtizedeken át üzött a kérdés, miképpen magyarázható, hogy az utóbbi évszázadban számtalan (keresztény katolikus) férfi elöljárói parancsára kétszer is harcolt és szenvedett, lőtt és ölt és meghalt hazájáért – s mindezt egyházuk, egyházaik áldásával. A II. világháborúban igen tisztelt püspökeink a halál vállalására is kész engedelmességre szólítottak föl engem ugyanazon államvezetés iránt, amelynek az ideológiáját elvetették és elítélték. Sokáig tartott, amíg abba a helyzetbe kerültem, hogy fel tudtam ismerni, mi módon vagyok része ennek a bűnös háborúnak; túl sokáig hagytam, hogy engem is becsapjon az az egyházi ellenállás, amely csupán a náci *ideológia* ellen irányult. Ez az ellenállás nem volt képes megakadályozni, hogy egyidejűleg „Hitler készséges végrehajtóivá" váljunk. Noha nemet mondtunk a náci világnézetre, Hitler szolgálatkész eszközeivé váltunk, és az államvezetésnek engedelmeskedve együttműködtünk idegen országok meghódításában és elnyomásában. Az akkori püspökök közül egy sem ismerte el később nyilvánosan, hogy tévedett, egyik sem kért bocsánatot az általa félrevezetettektől. Nem tudok visszaemlékezni arra, hogy ez a problematika valaha is téma lett volna teológiai képzésünkben és lelkipásztorkodásunkban – emberek millióinak egyedül kellett megbirkózniuk a kor pusztításaival és sebesüléseivel. Megerősödött az a feltételezésem, hogy egyházunk sok jelenlegi betegségtünetének az az oka, hogy nem dolgozta fel belebonyolódását Hitler háborújába, és megtagadta, hogy beismerje társfelelősségét.

Hosszú folyamat során tanultam meg, hogy az intézményeknek kell a személyt szolgálniuk (az egyháznak is), nem pedig fordítva; hogy az igazságot már nem a létezés önmagukkal azonosnak maradó struktúráiban kell keresni, hanem vonatkozási történésként kell felfogni. A normák abszolút uralmának helyébe saját életünk őszinteségének kérdése lépett. A hit korábban megtanult, katekizmusbeli meghatározása a bemutatott „igazságok" elvetésének nyilvánította a hitetlenséget; ma nem a hitetlenséget látom a hit ellentétének, hanem a félelmet, s a hitet ma – *Martin Buber* által felvilágosítva – inkább „a valósághoz való bátorságként" értelmezem. A lelkipásztorkodás céljának nem azt látom, amit tanítottak, vagyis hogy a katekizmus és a morális előírások szerint tájékozódva gondozzuk az egyházközség tagjait, hanem hogy kísérőik legyünk az érettség és a felnőttség felé vezető úton. A történelmi óra adta feladat az egyének megerősödése, az ember alannyá válása. Ezért hosszú évek óta előnyben részesítem a kiscsoportokkal folytatott munkát; ezekben ugyanis nagyobb esélye van annak, hogy az emberek önálló személyiségekké fejlődnek. Sok ember számára az önrendelkező élethez vezető út azzal kezdődött, hogy lerázták a politika pórázát, azzal folytatódott, hogy felszabadultak az idegen morális meghatározottság alól, és azzal ért véget, hogy kiszabadultak a dogmatikai korlátok közül.

Az új, az ismeretlen keresése során beleütköztem azoknak az egyházon belüli erőknek az ellenállásába, amelyek makacsul ragaszkodtak a régihez, s ezeket az erőket nem csupán az idősebb nemzedékek tagjai között lehetett megtalálni. Megtapasztaltam, hogy a sokat emlegetett „konfraternitás" – a klerikusok testvérisége – nem sokban különbözik a semmire sem kötelező barátságosság mögé rejtőző közömbösségtől, és nyílt elutasítássá változik, mihelyt az ember nem viselkedik a rendszernek megfelelően.

A II. Vatikáni Zsinat nem annyira az általa megszavazott dokumentumokkal hatott rám, hanem inkább a püspökök nyílt, az egyházban addig ismeretlen vitái révén. A zsinaton világossá vált, hogy az egyház először is a kérdezők közössége, amely keresi az emberekhez és a jövőbe vezető helyes utat. Az örömöt és az új reményeket azonban nem kis mértékben korlátozta az, amit Rómából lehetett hallani. VI. Pál azt követelte a hívőktől, hogy „vessék alá magukat törvényes elöljáróik vezetésének, ahogyan ez szabad és szerető gyermekekhez illik". II. János Pál „a pápához való gyermeki ragaszkodásban" látta az igazi egyházi közösség tanúságát. A 20. század végén az „anyaszentegyház" nyilvánvalóan nem volt képes megadni gyermekeinek a szabadságot, nem is szólva arról, hogy megteremtse azokat a feltételeket, amelyek között a hívők begyakorolhatnák a szabadságot.

Mi vált fontossá számomra, és mi lényegtelenné?

József és testvérei című regényének egyik helyén *Thomas Mann* leír egy idős házaspárt, akik a halálról beszélgetnek, és arról, „ami utána jön". A férfi azt kérdezi, számítaniuk kell-e majd valamiféle ítéletre. „Számolnunk kell vele", feleli az asszony. „Ez a tanítás. De bizonytalan, hogy teljes érvényesség illeti-e még meg. Léteznek olyan tanítások, amelyek üres házakhoz hasonlítanak; egyenesen állnak, és megvannak, de már senki nem lakik bennük..."

Félő, hogy a keresztény hagyomány gazdagsága egyre inkább feledésbe merül, és úgy tűnik, a fiatalabbak még csak nem is sejtik, mit veszítenek. A hit múltbeli tanúságtételeinek ismerete talán segít nekem abban, hogy átvészeljem a jelenlegi aszályt. A hivatalos egyházi üzemnek, az áthagyományozott formuláknak, rituáléknak és törvényeknek alig van már jelentőségük számomra – amivel nem akarom megtagadni tőlük viszonylagos szükségességük elismerését. Annál fontosabbá vált számomra a mellettem álló ember.

Rendszerint csak akkor lépek be egy-egy templomba, ha éppen nincs „istentisztelet", azon ugyanis inkább magányosnak és elveszettnek érzem magam. Korom és a „tekintélyek" véleményétől létejött, sok éven át növekedett függetlenségem szabaddá tett, és új elevenséghez vezet. Változatlanul fáradozom annak megértéséért, milyen körülmények között született meg ez vagy az a dogmatikai döntés vagy egyházi törvény. Változatlanul kíváncsisággal veszem tudomásul, hogy okos és vallásos emberek – köztük teológusok is – mit gondoltak

valamikor, vagy írnak ma. Annak tudatában, hogy minden kijelentés feltételekhez kötött (a dogmatikai kijelentések is), és hogy mélyre ható változás megy végbe az (örök és változhatatlan igazságoknak kikiáltott) egyházi tanításokban, (már) nem tudom komolyan venni a jelenlegi pápa és hatóságai elvárásait és kötelezőnek szánt útmutatásait, nem utolsósorban azért, mert nagymértékben ők maguk játszották el tekintélyüket és hitelességüket.

Fiatal katolikusként sokat „tudtam", mivel az egyház és a pápa Isten által alapított(nak) és támogatott(nak hitt) tekintélye érinthetetlen volt, és szavatolta az igazságot. Minél idősebb leszek, annál kevesebbet „tudok", viszont csodálkozom azon, hogy bizonyos hivatalviselők és teológusok milyen töretlenül képesek még ma is Istenről és az állítólag általa alkotott rendről beszélni és írni. Kortársaimmal folytatott beszélgetések nyomán megállapítom, hogy sokuk – noha nem egyszer fájdalmak közepette, de – lerázta az egyház (sokszor egy életen át viselt) pórázát, bár változatlanul szeretik az egyházat, és minden negatív tapasztalatuk ellenére hálásak neki azért, hogy korábban az otthonosság és a védettség élményét közvetítette számukra.

Minél idősebb leszek, annál világosabbá válik számomra, hogy a bibliai hit nem azonos az egyházi hittel. Az egyházi „hit" biztonságot látszik nyújtani, a bibliai hit viszont megköveteli, felébreszti és támogatja annak készségét, hogy nyitottan, elfogulatlanul és védtelenül belebocsátkozzunk az élet rejtélyeibe és sötétségébe, anélkül hogy megadnánk magunkat a sorsnak vagy megkeseredénk. A „hitbeli tudás" és a hit által nyújtott bizonyosság korábbi gazdagságához képest ez kevésnek tűnhet, de talán ez a szegénység a mi igazi gazdagságunk.

Talán korai éveim élettörténete eredményezte, hogy olyan értékessé váltak számomra az emberi találkozások, és ezzel a személyes változások. Nem a „dicsőséggel teli ház" vált fontossá számomra, hanem azoknak a közössége, akik kérdeznek, keresnek és minden reménytelenség ellenére remélnek. Minden napot frissen ajándékozott jelenként megélni, a holnaptól és a holnaputántól való félelem nélkül, komolyan venni azt, ami a legközelebb áll hozzánk, és afelé fordulni – egyedül ez a fontos. Már nem hiszem, mint fiatal éveimben, hogy elkötelezettségemmel (kissé) megváltoztathatom a világot, de még most is hozzájárulhatok valamivel ahhoz, hogy közvetlen környezetemben emberi módon éljenek, és ne haljon ki a remény.

Magányom (nem utolsósorban az egyházban) növekszik, az emléknapok listáján egyre nagyobb lesz elhunyt barátaim és útitársaim számra, s ennek megfelelően egyre kisebb az élőké. Egyre gyakrabban tolakszik föl bennem a kérdés: Miért éltem túl a háborút? Miért élek még? Egyre nő a hálám az újabb és újabb napokért, ez a hála lehetővé teszi az elengedést, ez pedig alighanem előfeltétele annak, hogy képes legyek élni.

Sokat tanultam, és a náci korszak óta ebbe beletartozik, hogy vannak olyan helyzetek, amikor különösen is félre lehet vezetni az embereket: a „ne vígy minket kísértésbe" kérésnek ezért mindig politikai vonatkozása is van. Beletartozik továbbá, hogy egyetlen ember, a legmagasabb tisztség viselője sincs felvértezve a tévedés veszélye ellen, ezért elengedhetetlen az éberség és a kritikus tartózkodás a tekintélyekkel szemben. És beletartozik az is, hogy fontos a közösség rendje érdekében vállalt engedelmesség, de alkalmilag fontosabb lehet az engedetlenség, még akkor is, ha magányhoz vezet. Ez a tudás szerénnyé, éberré és alázatossá tesz.

Ahhoz, hogy ezt megtanulhassa, az embernek alighanem bele kell bocsátkoznia egy olyan folyamatba, amely idős korban sem zárul le. Ahogyan már az első János-levélben olvasható (3,2): „Még nem lett nyilvánvaló, hogy mivé leszünk." De hogy mi lesz, ezt semmiféle dogmatika és tanítóhivatal sem mondja meg nekem. Nincs is rá szükség, hogy tudjam, ha rábízom magam arra, akinek a szava évszázadok óta számtalan ember támasza volt: „Veletek maradok!" Ez elég.

Forrás: Publik-Forum, 2004/9

A Szerző 1926-ban született, 1991-ig a valláspedagógia professzora volt.

Adolf Bertram bíboros születésnapi jókívánságai Adolf Hitlernek, 1944-ben

Legfelsőbb Parancsnokunk és Birodalmi Kancellár Urunk!

Az a jóságos fogadtatás, amelyre születésnapi üdvözleteim ismételten találtak, kézenfekvővé teszi számomra, hogy éppen ebben az esztendőben, amikor nagy döntések közelednek, kifejezésre juttassam azt az óhajt, amelyet a német katolikusok szakadatlanul az oltár elé visznek: azt a heves vágyat, bárcsak megadatnék Önnek, hogy éppoly áldásos, mint győzelmes békére vezesse a német népet. Csupán imádságaink visszhangja lehet az a gratuláció, amelyet a Birodalom Fejének átnyújtani engedtessék meg nekem mint a német püspöki kar szeniorának.

Egyházmegyéink katolikusainak népközössége annál bensőségesebb és élettel telibb lesz, minél megalapozottabb lesz az a meggyőződésünk, hogy a politikai és gazdasági vonatkozásokkal együtt a külső és belső ellenség által fenyegetett legfőbb eszmei javaink is biztos oltalom alatt állnak.

Minél hűségesebbek vagyunk Krisztushoz és Egyházához, annál áldozatkészebbek a népért és a hazáért.

Legyen szabad ismételten kérnem a jellemnek a legerősebb tartást nyújtó katolikus hitélet méltánylását, megértést ama nyilvánvaló és csendes lelkipásztori munka iránt, amely táplálja a nép szívében az Állam és az Egyház Isten által rendelt elöljáróival szembeni engedelmességet mint védősáncot a lopódzkodó kommunista és bolsevista nézetek ellen, mozgásszabadságot ama törekvésünk számára, hogy az ifjúságot a vallási hűség és a derék munkás élet nemes lelkületére vezessük, védelmet az életfontosságú egyházi intézmények számára – és mindenben szándékaink egyenességének és feddhetetlenségének elismerését.

Maradok a legmélyebb tisztelettel és alázatos engedelmességgel
1944. április 10-én

A. Bertram bíboros

Forrás: imprimatur, 2004/3

Erőszak az egyházban, az egyház erőszaka

Római centralizmus és elfojtás

Az alábbi írás szerzője Camillo Macisse szerzetes pap, a sarutlan kármeliták rendjének tagja, röviddel ezelőttig generálisa, azaz általános rendfőnöke. Írásának különös súlyt ad az a tény, hogy a szerző hat éven át (1994 és 2000 között) az összes rendfőnökök egyesületének elnöke volt. A szöveg eredetileg spanyolul jelent meg a chilei szerzetesrendek konferenciájának lapjában, de közölte angolul a Tablet, *ill. franciául a kanadai* Culture et foi *is; mi német fordítása alapján közöljük.*

Talán értelmetlennek tűnik egyházi erőszakról beszélni. Az erőszak fizikai, morális vagy pszichológiai erőalkalmazást jelent annak érdekében, hogy érvényesüljünk, vagy valakit valamire kényszerítsünk, ennek pedig mégiscsak elképzelhetetlennek kellene lennie a Jézusban hívők közösségében. Jézus, a béke fejedelme azért jött, hogy megszabadítson minket a rabszolgaságtól és az elnyomástól, egyházát az Isten és emberek iránti szeretetre alapította, és azt parancsolta nekünk, hogy szeressük egymást.

Az egyház azonban zarándokúton van, és szegény, tökéletlen jele Isten országának a földön: a maga körén belül, illetve kifelé is rendszeresen bevetette az erőszakot azon konfliktusok megoldására, amelyek kikerülhetetlenül kialakulnak a hierarchia és a bázis között, az intézményes karizmatikus dimenziók, a hagyományos koncepciók és a hit új megközelítései között, a teológusok és a tanítóhivatal, az egyház és a társadalom között. Hosszú történelme során nem csupán elszigetelt egyedi esetekben jelentkezett az erőszak, hanem részévé vált az (egyházi) tekintély kultúrájának, ez a tekintély ugyanis megfeledkezett az evangélium szerinti szolgálatról, és figyelmen kívül hagyja Jézus szavát: „Aki közületek az első akar lenni, legyen a rabszolgátok” (Mt 20,24–28). Ma már nem alkalmaz fizikai erőszakot az egyház, de a morális és pszichológiai erőszak különböző formái változatlanul jellemzik az egyházi hatalomgyakorlást. Az egyház ma is tagadja a törvényes különbözőséget, illetve a párbeszédet mint az evangélium alapján kívánatos értéket. Magam mélységesen megtapasztaltam ezt a sokféle erőszakot, mindenekelőtt bizonyos római hatóságok részéről.

Ennek az erőszaknak egyik megnyilvánulása a **centralizmus**, amely azt eredményezi, hogy a döntések egyre inkább a hívők hétköznapi életétől elszigetelt egyházi bürokrácia kezébe kerülnek. Ez a bürokrácia képtelen elfogadni a pluralizmust. Ennek jele az a mód, ahogyan a hívőket minden síkon – a püspöki karoktól a laikus csoportosulásokig – megóvandó és megfegyelmezendő gyerekekként kezelik.

A II. Vatikáni Zsinat óta a centralizmus megakadályozza a kollegialitásért, vagyis azért folyó fáradozásokat, hogy az egyházat a püspökök vezessék a pápával és a pápa tekintélye alatt. A római kúria („a Vatikán”) még a néhány évenként összehívott püspöki szinódusokat is ***ellenőrzi***, és ***gondosan szemmel tartja***, hogyan zajlanak tárgyalásaik, és milyen eredményre jutnak. Egyes püspökök már panaszt tettek azon ellenőrzési intézkedések hevessége miatt, amellyel a neokonzervatívok lépnek fel e találkozókon, elvont, időszerűtlen teológiájukat erőltetve. Aki az egyház iránti szeretetétől vezérelve, s mindig egységben az egyházzal, bírálni merészeli e tekintélyeket, azt megfenyegetik, elítélik, és azzal vádolják, hogy meg akarja szüntetni a tanítóhivatalt, párhuzamos lelkipásztorkodást folytat, sőt párhuzamos egyházat akar létrehozni.

Ezt a centralizmust megfelelő mértékű bizalmatlanság és félelem diktálja. Hogyan lehetne különben magyarázni, hogy olykor több mint három évig tart, amíg engedélyezik a liturgikus szövegeket, amelyeket szakemberek fordítottak le, s amelyeket a helyi püspöki karok már egyhangúlag jóváhagytak? Az ellenőrzés elvesztésének félelme indította a Hittani Kongregációt arra a javaslatra, hogy a közösségük által megválasztott rendfőnököket a Vatikán erősítse meg hivatalukban. Az e körül támadt vitában a Hittani Kongregáció azt kívánta a bizalmát élvező teológusoktól, hogy ezt az eszmét alátámasztó cikkeket publikáljanak, és így teremtsenek annak kedvező légkört.

A kúria centralizmusa azt is megakadályozza, hogy közvetlenül találkozhassanak a pápával azok a csoportok, amelyeknek egyébként joguk van ehhez. Így például a Rendfőnökök Nemzetközi Egyesületének vezetői 1995 óta hiábavalóan próbálkoznak azzal, hogy kihallgatáson fogadja őket II. János Pál. Miközben csekélyebb jelentőségű szervezeteknek, sőt olyan személyeknek is biztosították a találkozást, akiknek semmi közük a hithez, és nem tartoznak az egyházhoz, a több mint egymillió szerzetes képviselőit ***rendszerszerűen elutasítják***.

Az erőszak másik formája, a **patriarchális tekintélyelvűség** kizárja a nőket abból, hogy teljes értékűen részt vehessenek az egyház életében. Meglepő például, hogy a kontemplatív női szerzetesrendek tagjaival a klauzúráról [= a kolostornak a külvilágtól elzárt, csak külön engedéllyel látogatható része] készített dokumentum (Verbi Sponsa) megfogalmazása során sosem konzultáltak. A sarutlan kármelita apácák 49 egyesületének és szövetségének egyikét sem kérdezték meg, pedig ezek 755 kolostort, s bennük 11 000 apácát képviselnek. Más nagy kontemplatív rendeket éppígy kizártak, csak néhány tradicionalista kolostor véleményére voltak kíváncsiak. Az eredmény: a kontemplatív apácák életét kizárólag teológiailag ismerő férfiak által megfogalmazott jogi rendelkezések olyan követelmények elé állítják ezeket az apácákat, amelyek nem emberek számára valók, tehát embertelenek. Kiváló példája ez az apácák elleni, diszkriminatív erőszaknak. Akárcsak a legrégebbi időkben, ma is olyan kiskorúakként kezelik őket, akik férfifelügyelet nélkül képtelenek hűek maradni apáca-identitásukhoz.

Az erőszak és a tekintéllyel visszaélés más formái állandó gyakorlattá váltak. Így például szavatolják, hogy névtelenek maradnak azok a ***besúgások, feljelentések***, amelyeket mindenekelőtt konzervatív hajlamú emberek küldenek Rómába. A római bíróságok előtt a vádlott nem állíthat felmentő tanúkat. Még nem fordult elő, hogy a besúgók megpróbáltak

volna beszélni az érintettel, mielőtt feljelentették volna, s ha az érintettnek sikerült bizonyítania ártatlanságát, még sosem kapott bocsánatkérő írást.

Az ily módon eljáró kúria tagjai beburkolóznak a szent hatalomba. Semmiféle becsületsértési vagy rágalmazási pert nem lehet indítani ellenük. ***Vak behódolást*** követelnek, és örökösen azt ismételgetik, hogy az ügy a Szentszék illetékességi körébe tartozik.

Az egyházon belüli erőszak további formája a **dogmatizmus**. Ez abból adódik, hogy a kúria azonosul azzal a képtelen hozzáállással, amely azt hiszi, hogy egy pluralista világban lehetséges egyedül igaz vallási, kulturális vagy teológiai álláspontot megfogalmazni. Mivel nem tesz különbséget a keresztény hit lényege és annak teológiai, mindig szükségképpen viszonylagos teológiai megfogalmazása között, a dogmatizmus mindig egyetlen teológiai állásponthoz igazodik, mégpedig a hagyományoshoz, amely más kor filozófiai és kulturális előfeltevésein nyugszik. Az egyház pedig megpróbálja aztán ezt a nézetet érvényre juttatni, anélkül hogy tekintettel lenne a jelenlegi társadalom pluralizmusára.

A II. Vatikáni Zsinat óta állandó ***elfojtás*** sújtja a modern szentírás-magyarázatot, az új teológiai kezdeményezéseket Európában, Afrikában vagy Ázsiában, a felszabadítás teológiáját, a bennszülött népek spiritualitását. A teológusokkal nem sokat teketóriáznak: Bizonyos konzervatívok vagy ultrakonzervatívok, ha nem éppen a vádlott személyes ellenfelei először megküldik „jelentésüket” a Hittani Kongregációnak, abban a bizonyosságban, hogy ott védelemre, bizalmasságra és feltétlen támaszra találnak. A kongregáció elolvastatja a szövegeket nem kevésbé névtelen „szakértőkkel”, akik egy pillanatra sem lépnek követlen kapcsolatba a gyanúsítottal. A gyanúsítottnak válaszolnia kell a vádra, amely gyakran csupán néhány, a szövegösszefüggésből kiszakított mondatra támaszkodik, és bizonyítania kell igazhitűségét. Ha magyarázatai kielégítőek, szinte sosem kap olyan írást, amely elismeri, hogy a „szakértőknek” nem volt igazuk, és vádlói nem részesülnek sem szemrehányásban, sem az egyházjognak megfelelő szankciókban hazug kijelentéseik miatt. Ez a heves dogmatizmus megfosztja értékétől a szentírás-magyarázók és a teológusok törvényes munkáját, s közülük sokan öncenzúrának vetik alá magukat félelmükben.

Az egyházon belüli feszültségek és konfliktusok éppoly kevéssé kerülhetőek el ezzel a dogmatikus és centralisztikus erőszakkal, mint mindenfajta tekintély és az alapvető hit- és erkölcsi igazságok elvetésével. Az egyháznak le kell győznie a keresztténység neokonzervatív modelljét, és azzal kell törődnie, hogy konkrétan megvalósítsa a II. Vatikáni Zsinat által ismét felfedezett modelleket: az egyházat mint közösséget, Isten népét és Isten országának szentségét, ahol megvan a helye a párbeszédnek és a kommunikációnak, az egységnek és a sokféleségnek, mégpedig a szeretet és a kölcsönös elfogadás által meghatározott szabadság légkörében, amelyben ez a szabadság a forrása a belső és külső kommunikációnak.

Ezen túlmenően a ***párbeszéd*** és az ***odafigyelés*** magatartására van szükség az egyházban. Az egyház csak így találhatja meg az igazságot az evangélium fényében – önmagában, valamint a más keresztény egyházakkal, más vallásokkal és a társadalommal folytatott eszmecserében. *Gaudium et spes* kezdetű lelkipásztori konstitúciójában (92. pont) a II. Vatikáni Zsinat erre szólít fel (többek között Ágoston mondását idézve: „A szükségesben egység, kétes esetekben szabadság, és mindenben szeretet”).

A párbeszéden kívül ***a tekintély decentralizálására*** van szükség, ami elősegíti az egyházon belüli és kívüli problémák és akadályok közvetlen megismerését. Ily módon terjedhet a kölcsönös felelősségvállalás légköre és növekedhet a püspöki kollegialitás bázisa, miközben zsugorodik az inkvizíciós viselkedés tere. A félelem alapjában véve az igazságtól való félelem – attól az igazságtól, amely szabaddá tesz majd minket (vö. Jn 8,32).

Az ökumenéről szóló, *Ut unum sint* (Hogy egyek legyenek) kezdetű enciklikájában II. János Pál pápa beszél a püspökök közösségére háruló feladatról, és hozzáteszi, hogy „Róma püspöke is ennek a kollégiumnak a tagja, a püspökök pedig testvérei a szolgálat hivatalában. E hivatal új formáira van szükség, nem csupán ökumenikus okokból, hanem maga a katolikus egyház miatt is. Hivatalának gyakorlásában a pápának a püspöki karok segítségére kellene támaszkodnia, félretéve a római kúria szélsőségessé vált döntési hatalmát. A püspöki karok elnökeinek kellene lenniük a pápa elsődleges tanácsadóinak”.

Ez a püspöki karokkal, illetve azok elnökeivel folytatott párbeszéd ellensúlya lenne a kúria centralizmusának és legalizmusának; a kúria ugyanis feszültségeket és konfliktusokat okoz azáltal, hogy egy hamis egységelképzelés nevében megpróbál merev egyformaságot érvényre juttatni. Ennek az erőszaknak véget kell érnie.

Camillo Macisse

Forrás: imprimatur, 2004/3

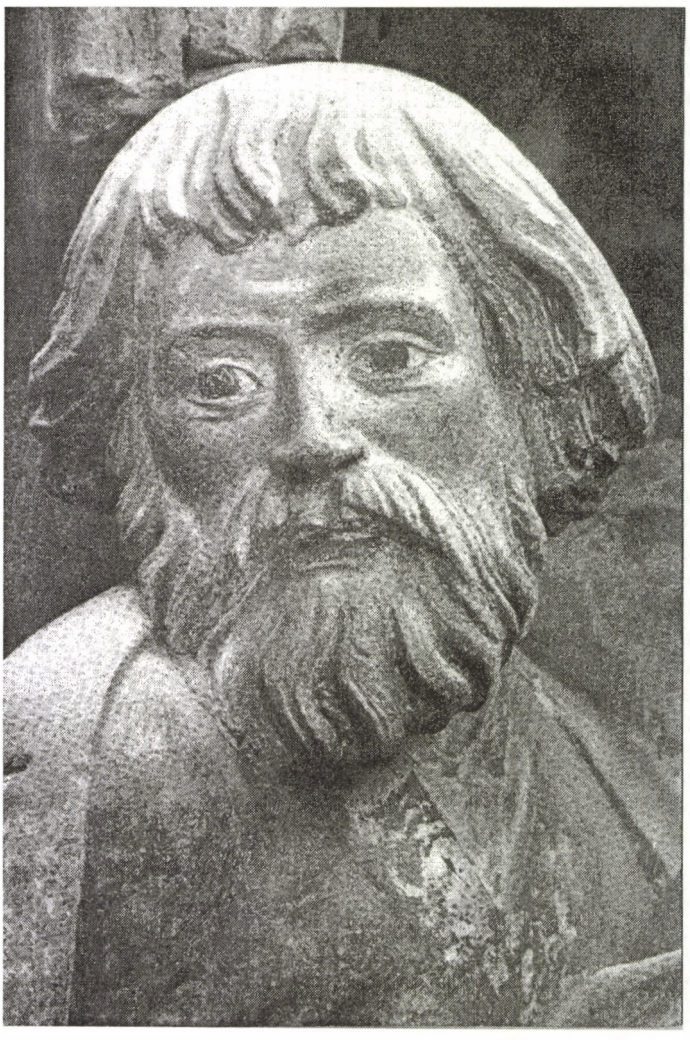

Püspökök – hívek nélkül?

Egy svájci közvélemény-kutatás eredményei

Több szabadságot az egyházban! Ez a svájci katolikusok válasza arra a kérdésre, hogyan vezessék egyházukat, illetve mi módon vegyenek részt a hívők az egyház életében. A nyomasztó többség arra szavaz, hogy a következő pápának döntő iránymódosításokat kell végrehajtania II. János Pál magatartásával szemben. Ez mindenekelőtt a következő pontokat érinti: a papi nőtlenség, a nők jogai az egyházban, beleértve a pappá szentelést is, az elváltak újraházasodása, a püspökválasztás és az ökumené.

Ez a végeredménye annak a reprezentatív közvélemény-kutatásnak, amelyet a Herbert Haag Alapítvány az Egyház Szabadságáért megbízásából a GSF-Zürich kutatóintézet végzett el. 2004 májusának első felében 1002 interjút készítettek, s a kutatók érdeklődése nem csupán a katolikusokra irányult, hanem a német és francia Svájc egész lakosságára.

Mivel a pápaság a katolicizmus határain túl is fontos vallási intézmény, e hivatal gyakorlásának módja sok nem katolikust is érint. Az eredmények azt mutatják, hogy a vallási és felekezeti hovatartozástól függetlenül az összlakosság nagy többsége azt várja, hogy a következő pápa a mostaniétól markánsan eltérő profillal vezeti majd a katolikus egyházat. Sőt, az említett, katolikus egyházon belüli reformtételek támogatottsága a protestánsok körében határozottan nagyobb, mint a katolikusok között.

Az eredmények áttekintése

A jobb érthetőség kedvéért a következőkben csillaggal jelöltük meg azokat a számértékeket, amelyekben a támogató, „teljességgel egyetértek” és „inkább egyetértek” adatokat, ill. az elutasító, „inkább nem értek egyet” és „egyáltalán nem értek egyet” adatokat összevontuk.

Ha részletesebben értékeljük ki a katolikusok válaszait, akkor a következő eredményeket látjuk:

A katolikusok kereken *90%-a* támogatta a következő tételeket:

- az eucharisztia ünneplése, ill. úrvacsora más keresztényekkel közösen (90%* 6%* ellenében),
- a papi nőtlenség önkéntessége (89% 6% ellenében),
- egyenlő jogokat a nőknek (87%* 10%* ellenében),
- megerősített ökumené (94%* 4%* ellenében).

A katolikusok *három negyede* követeli a pápától

- a nők papságának lehetőségét (76% 7% ellenében).

A katolikusok *két harmada* képviseli a következő követelményeket:

- az elváltak egyházi újraházasodása (70% 22% ellenében),
- a püspököket a helyi egyház válassza (65% 22% ellenében),
- megerősített párbeszéd a többi világvallással (65%* 31%* ellenében).

Az említett tételekkel 50–90%-os többségben (az egyetlen kivétel itt a világvallásokkal folytatott párbeszéd: 46%) még azok a katolikusok is egyetértenek, akik szoros kapcsolatban érzik magukat egyházukkal, és minden vasárnap járnak templomba. Az átlagnál valamivel kevésbé határozottan értenek egyet azok a katolikusok, akik alacsonyabb képzettségűek, kisebb jövedelműek és 65 év fölöttiek.

A katolikus egyház elidegenedik közösségének magjától

A kutatóintézet vezetője, Peter Spichiger számára riasztóak a közvélemény-kutatás eredményei: „A katolikus egyház egyre inkább elidegenedik közösségének magjától. A hierarchia a hívők megkerülésével irányítja az egyház sorsát, és azt kockáztatja, hogy nemcsak szélességében, tehát számszerűen veszít, hanem mélységében, azaz hitelességében is. Feltűnő, hogy a katolikus egyház külső megjelenése csak fokozatilag különbözik belső képétől.”

A Herbert Haag Alapítvány tudatában van annak, hogy a hitbeli kérdések nem lehetnek demokrácia dolga. A közvélemény-kutatásban felvetett problémák azonban nem hitkérdések – ezért aztán az egyház történelme során eltérő válaszokat lehetett adni rájuk. Ily módon az egyháznak megvan a szabadsága ahhoz, hogy a jövőben másképp oldja meg ezeket a problémákat. Ennek a szabadságnak az érvényesítését pedig nem csupán az idők jelei parancsolják, hanem az alapvető bibliai követelmény is, amelyből az egyház ered. „A szabadságra Krisztus vezetett minket. Álljatok tehát szilárdan, és ne hagyjátok magatokat újra a szolgaság igájába hajtani!” – írja Pál apostol a galatáknak (5,1).

Felhívás a püspökökhöz

A német és francia Svájc eredményei világosan beszélnek. A Herbert Haag Alapítvány azonban abból indul ki, hogy Svájc nem különleges eset. Túlságosan is nyilvánvaló az elmaradt reformok feltorlódása, amit II. János Pál kormányzása a katolikus egyházra hagy örökségül. Döntő változások nélkül hosszú távon nem csupán az fog bekövetkezni, hogy a katolikus egyházon *belüli* többség nem követi többé a pápát, hanem az is, hogy a pápa mint a katolikus egyház képviselője már csak kevés *külső* támogatást kap majd.

A Herbert Haag Alapítvány kuratóriumának tagjaiként mi, Hans Küng és Erwin Koller a közvélemény-kutatás eredményei alapján az alábbi felhívást intézzük a püspökökhöz: „Kérjük Önöket: Vegyék komolyan az egyház népének kívánalmait, különben hamarosan hívők nélküli püspökök lesznek. És beszéljenek nyíltan azokkal is, akik felelősek a következő pápa megválasztásáért.”

Hans Küng és Erwin Koller

Forrás: Publik-Forum, 2044/11

A klérus-katasztrófa

A lelkipásztorkodás helyzetéről

Az utóbbi időkben a nagy nyilvánosság számára is ismertté vált a lelkipásztorkodás vigasztalan jelene és jövője; a nagy német napilapok (pl. a Frankfurter Allgemeine Zeitung) foglalkoztak vele, beleértve a következményes problémákat is, s az embernek az a benyomása, hogy józanabbul, aggódóbban és felelősségteljesebben, mint a felelősök egy része.

A katolikus egyháznak belátható időn belül arra kell berendezkednie (nem csupán Németországban), hogy a lelkipásztorkodás többé nem lesz lehetséges az erre illetékes papság eddigi bázisán. A 19. század végének válságától eltérően, amelynek politikai okai voltak, s legyőzése után a népi katolicizmus felvirágzásához vezetett, az effajta fellendülés megismétlődése többé nem várható – pedig a hagyományos papság számszerű megerősödése csak egy efféle népi katolicizmusból következhetnék, a katolikus kereszténység modern alakjából azonban nem.

A mai szükséghelyzet a katolicizmus belső fejleményeire vezethető vissza. A 19. század kezdete óta létezik az egyháznak az a hajlama, hogy elhatárolódjék a sok új kulturális és társadalmi fejleménytől, és gettószerű belső életbe vonuljon vissza. Az egyre gyorsabb és mélyrehatóbb változások kihívásai közepette azonban a keresztény életet nem lehet megoldani oly módon, hogy visszavonulunk a teológia és a gyakorlat bevált hagyományainak megnyugtató biztonságába, tehát azzal sem, hogy változatlanul megtartjuk az egyházi hivatal áthagyományozott formáit.

De éppen erre történnek kísérletek. Az egyházi vezetés azt szeretné, ha a lelkipásztorkodás úgy folytatódna, mint eddig, tehát papság-központúan, de a lelkipásztorkodás éppen emiatt valósul meg egyre kevésbé. Mit tud még mozgásba hozni az a plébános, aki egyedül gondoz három-négy nagyvárosi, vagy még több vidéki egyházközséget? Egy körülötte élő kis csoporton kívül kiknek lehetne még beszélgetőpartnere? A lelkipásztori kisegítői állásokat sokszor már csak pénzügyi okokból sem lehet betölteni.

A katolikus egyház döntéshozói központjaiban meg vannak győződve arról, hogy az egyházi hivatal hagyományos formáitól (diakónusi, papi, püspöki, ill. pápai hivatal) nem lehet eltérni, és alternatív modelleket még csak mérlegelni sem lehet, mivel ezt a hivatalt Jézus Krisztus alapította, tehát nem lehet vita tárgya.

A teológia viszont egyre világosabban érti meg, hogy ez nem így volt: Jézus Izrael reformereként értelmezte önmagát, egy zsidókból és pogányokból álló egyház megalapítása látókörén kívül feküdt, következésképpen semmiféle egyházi hivatalt sem állított fel. Az Újszövetség legnagyobb részében éppily kevéssé lehet felismerni a hivatalviselők révén történő közösségvezetést; csak néhány késői iratban találhatóak kijelentések valamiféle vezetői kollégiumról. A püspöki hivatal csak az Újszövetség keletkezésének kora után jött létre, s ugyanígy csak később, a 4. század vége felé feltételezték legalább Róma püspökének elsődleges szerepét.

Ezért az áthagyományozott hivatali formáknak nincs kényszerítő erejük; viszont régi hagyomány szól mellettük, és az egyháztörténelem jelentős részében – minden vadhajtásuk ellenére – bizonyos fokig hatékonyan gondoskodtak arról, hogy az egyházak és az egyes egyházközségek „funkcionáljanak". Ha az egyes keresztények autonómiája (az „általános papság") alapvetőbb is, vezetői hivatalok nélkül nem működik a dolog. Noha a reformáció vitatta a különleges papság jogosultságát, a reformáció egyházai is kénytelenek voltak kialakítani a közösségvezetés hasonló formáit, és 1918 óta ismét van püspöki hivataluk is.

A jelenlegi és tovább erősödő paphiány nem átmeneti szükséghelyzet, hanem maradandó és kiszámítható valóság. Éppígy nem ideologikus vélemény, hanem a valóságnak megfelelő megállapítás, hogy a papság kizárólagos lelkipásztori illetékességének megtartásával már nem lehet hatékony lelkipásztorkodást folytatni.

Az erre az új helyzetre adott válasz nem állhat abban, hogy valamiképpen „kezeljük" a hiányt, és a megmaradt papokhoz egyre nagyobb számú katolikust rendelünk hozzá. Minden erővel el kellene indítani a beszélgetést arról, hogy a keresztény csoportok és egyházközségek számos elkötelezett, különböző funkciójú ember révén hogyan kaphatnának esélyt arra, hogy az egyházi életet társadalmi valósággá is tegyék. Ezek az elkötelezett emberek alkothatnák aztán összességükben az egyházi hivatalt.

Addig, amíg idővel új, szilárdabb formák alakulnak ki ebből, a kezdeti időben bizonyos káosszal kell számolni. De inkább az eleven káosz, mint a rendezett formák között végbemenő pusztulás.

Karl-Heinz Ohlig

Forrás: imprimatur, 2004/7

Az egyházi hivatások visszaesése Európában

Az európai országokban ismét drasztikusan csökkent az egyházi hivatások száma. A visszaesés nyugaton a legvilágosabb. A hivatások francia irodája 2004 júliusában tette közzé a legújabb hivatalos adatokat.

2002-ben 25 000 **papnövendék** volt az egész kontinensen. ***Németországban*** az 1990–2002 közötti 2827-es szám 1188-ra csökkent, a katolikus ***Franciaországban*** 1521-ről 1311-re, ***Nagy-Britanniában*** 741-ről 378-ra, a katolikus ***Spanyolországban*** 3279-ről 2634-re. Rendkívül problematikus a helyzet alakulása a katolikus ***Írországban***: „Írország évszázadokon át katolikus papok tömegét hozta létre, és küldte őket más országokba. Manapság azonban komoly hivatásválsággal küzd az ország" – így kezdődik egy többhasábos cikk a New York Times-ban a Zöld Sziget kirívó paphiányáról. 2004-ben összesen 8 új papot szenteltek fel az összes ír püspökségek számára. Ez a szám 1990-ben még 193 volt. A kontinens keleti felén elült az a hivatás-hullám, amely a berlini fal leomlása után kezdődött, 1995 óta nagyjából állandóak a számok.

Az európai **apácák** száma II. János Pál beiktatása óta 550 000-ről 350 000-re csökkent, a férfi szerzetes testvéreké (tehát azoké, akik az apácákhoz hasonlóan nem részesülnek papszentelésben) 37 000-ről 20 000-re. Néhány országban azonban még jobban érezhető a visszaesés, így például ***Németországban***, ahol az apácák száma ugyanebben az időszakban 70 000-ről 36 000-re esett vissza, ***Ausztriában*** éppenséggel 12 300-ról 5400-ra, ***Svájcban*** 10 300-ról 5700-ra, ***Franciaországban*** 90 000-ről 45 000-re, ***Spanyolországban*** 83 000-ről 57 500-ra, ***Hollandiában*** 23 000-ről 10 000-re. Olaszországban és Írországban nem olyan erős mértékű ez a hanyatlás: ***Írországban*** 13 000-ről 9000-re, ***Olaszországban*** 150 000-ről 108 000-re csökkent a számuk. ***Lengyelországban*** 1978-ban 26 500 apáca élt a kolostorokban, ma 24 000 (a Vatikánban élő számos lengyel apácát Olaszországhoz számították). Látványos a fejlődés ***Magyarországon***, ahol az apácák száma 1978 óta 55-ről 1400-ra emelkedett.

Forrás: imprimatur, 2004/7

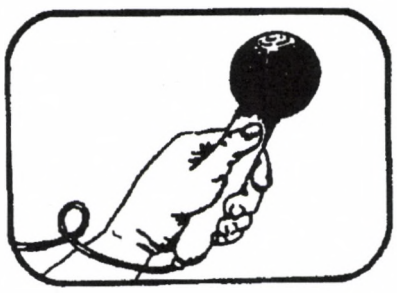

A mezők liliomai és a kozmikus idő

Isten megtapasztalása a hinduizmusban és a kereszténységben
Interjú *Francis D'Sa indiai jezsuita teológussal*

Professzor úr, Ön keresztény, de igen élénken foglalkozik a hindu hagyományokkal. Hogy alakult ki ez?

Olyan családba tartozom, amely a szentté avatott indiai misszionárius, Xavéri Ferenc korában keresztelkedett meg. Tehát kereken 400 éve vagyunk katolikusok. Családunkban azonban több brahman, azaz tudós is volt, ebből a hagyományból azonban kevés maradt fenn. A számunkra közvetített kereszténység ugyanis nem rokonszenvezett a hinduizmussal és a többi indiai vallással, mert azok babonának számítottak.

Miért lett Ön pap?

Kilencen voltunk testvérek, de családunk történetében én vagyok az első, aki pap és jezsuita lett. Hogyan történt? 1936-ban születtem, és a jezsuiták egyik iskolájába jártam; ott jutottam arra a gondolatra, hogy jezsuita legyek. A gimnázium elvégzése után beléptem a rendbe. Sajnos túl korán, legalábbis utólag így érzem. Ez nem volt helyes lépés. Nem voltam még 17 éves sem. A jezsuiták azonban ragaszkodtak ahhoz, hogy az ember ebben a korban lépjen be, mert úgy vélték, különben elvész. A poonai egyetemen az indiai filozófiából szereztem magiszteri fokozatot, aztán a jezsuiták Innsbruckba küldtek tanulni. Mivel elég sokat tanultam a németet, elöljáróim úgy vélték, a német idealizmusban kellene elmélyednem. Ezt azonban elutasítottam, mert Indiában nem lehetett volna mit kezdeni vele. Teológiai tanulmányaim után rögtön Bécsbe mentem, s ott indológiát tanultam, majd behatóan tanulmányoztam a szanszkrit nyelvet.

Így aztán éppen a távolban fedezte fel indiai gyökereit?

Igen, lehet ezt mondani, hiszen az Indiában, spanyol jezsuitáktól kapott nevelés gondosan távol tartott az indiai hagyománytól.

Voltaképpen miért?

Ők nagyrészt azt a hagyományt vették át és hagyományozták tovább, amelyet Xavéri Szent Ferenc 400 évvel korábban Spanyolországból hozott. Így aztán a keresztény, ill. egyházi képzés során minden indiai vallással szembeni ellenszenvet és elutasítást tápláltak belénk, indiaiakba. A hinduizmust azért vetették meg, mert a hinduk állítólag tele vannak bűnnel, mivel – mint mondták – nem érdekli őket a vallás és Isten ügye.

Mára leküzdték-e már ezt az elutasító magatartást?

Azt hiszem, jórészt igen. Később aztán, teológiai tanárként az is megvilágosodott számomra, hogy teológiai tanárainknak és kiképzőinknek annak idején, az ötvenes években halvány sejtelmük sem volt a korabeli európai kezdeményezésekről. S ami ugyancsak fájdalmat okoz nekem: a keresztény teológia akkoriban megvetette az indiai kultúrát, az indiai zenét és művészetet. Persze India művészete részben erotikus művészet – s a misszionáriusok ezért az ördög művének tekintették.

Ön hogyan fedezte fel Indiát?

Bécsben nyílt meg lassanként a szemem. Ekkor már húszas éveim végén jártam. Az egyik ortodox indiai filozófiai rendszerről, a „mimamszáról” írtam doktori értekezésemet. Ez egy szent iratokat magyarázó, védikus iskola, amely arra tanít, hogyan kell értelmezni a védákat, India régi szent iratait. Tárgya az a kinyilatkoztatás, amelynek nincs oka. Vagyis ez az irányzat tagadja Isten létét, és radikális kritikának veti alá az indiai istenségeket. Az „Isten nélküli kinyilatkoztatásról” van itt szó. Kinyilatkoztatásról – kinyilatkoztató nélkül. Mélyen hatott rám ez a gondolkodásmód, és meghatározóvá vált számomra.

Indiaiként, a hinduizmus alapján hogyan gondolkodik Ön Istenről?

Az az isteneszme, amelyet például a kereszténység is hirdet, az indiaiak szemében mindig antrópikus, ember formájú, antropomorf, az ember képére készült. S ez nem vonzó. Az indiaiak semmit sem képesek elviselni, ami meg akarja szabni az Isteni titkát.

Hogyan lehet az ember egyszerre keresztény és hindu?

Amikor szanszkritul tanulmányoztam nagy vallási énekünket, a Bhagavadgitát, akkor nyíltak fel a szemeim. Ez nem történt meg évekkel korábban, amikor angol fordításban tanulmányoztam; azt inkább felszínesnek éreztem. De a Bhagavadgita szanszkritul! Az igen! Annyi minden rejlik benne, s oly sok képzettársítást ébreszt! Szerelem volt ez első látásra! Mély, tartós szerelem. Az Isteni feloldhatatlan, kifürkészhetetlen, megszüntethetetlen titka bűvöl el. Egy cseppnyi érezhető ebből a János-evangéliumban is, mondjuk az olyan kijelentésekben, hogy „ők bennem laknak, és én őbennük”.

Miben különbözik ez a keresztény istenelképzeléstől?

Abban, ami az isteni Titok indiai sejtését megkülönbözteti a keresztény teológiától: A keresztény Isten „anthropo-theosz”, emberre vonatkoztatott Isten. A Bhagavadgita indiai, hinduista elképzelése viszont egy „kozmo-theosz”, a dinamikus teremtési történésben működő isteni Titok.

A kereszténységben Isten az ember partnere, s a Biblia zsidó-keresztény hagyománya kiemeli az embert, ő a teremtés koronája, másfelől pedig Isten képmása, valamiféle „mikro-theosz”, Kicsi Isten, szemben a „makro-theosszal”, a Nagy Istennel. A kereszténység hitvallása és tanítása szerint Jézus Krisztus egyszerre ember és Isten, elválaszthatatlanul. A Bhagavadgita azonban egészen mást tanít. Abból azt tanuljuk, hogy mi, emberek mennyire csak egy részt alkotunk, a mindent átfogó kozmikus valóság egy része vagyunk, s éppenséggel nem a teremtés koronája.

Ha magamra tekintek, nem tudom azt mondani: Gondolkodásomnak ez a része keresztény, ez pedig hindu. Úgy vagyok ezzel, mint a szivárvány színeivel; különbözőek, mégis az egyetlen szivárványhoz tartoznak. Természetesen időre van szükség ennek a felfedezéséhez. Keresztényként nőttem fel, és keresztény maradok. Lényemet azonban áthatják a szivárvány különböző színei.

A kereszténység, a Bibliának megfelelően, hangsúlyozottan történelmi vallás. A Jézus Krisztusban bekövetkezett Isten-eseménynek dátuma van. Pontius Pilatus, a ró-

mai tiszttartó még a Hitvallásban is helyet kapott. Hogyan zajlik viszont az idő a hinduizmusban?

Az idő a zsidóságban és a kereszténységben antrópikus. Ezen azt értem, hogy ember formájú. Isten foglalkozik az ő népével. A Biblia széltében-hosszában erről beszél. Az indiai vallásban viszont a kozmikus idő zajlik. Nem az emberi adatoknak van kiemelkedő fontosságuk, hanem annak, hogy a kozmikus történések összessége összetartozik.

Keresztényként hogyan képzelhetjük el a kozmikus időt?

Nem kell messzire mennünk. A „hegyi beszédben" Jézus beszél a mezők liliomairól. Ha arra az időre gondolunk, amelyben ezek a liliomok – az embertől függetlenül – növekednek, virágoznak, illatoznak, elszáradnak és elpusztulnak, akkor megsejthetünk valamit abból, mit jelent az idő a hinduk vallásában.

Mi a lényege ennek a vallásnak?

Nem a tanok. Azokat újból és újból felül kell vizsgálni, és újra kell értelmezni az adott kor kérdéseinek megfelelően. A hittételek mindig a vallás lényegének kifejeződései. Jézus Krisztus ember és Isten, ezt hisszük mi, keresztények. A hinduizmussal találkozva azonban ez nem elégséges, mivel a hinduizmus egészen másképp fogja fel az embert is, és Istent is. Hogyan értsünk szót mi, keresztények a hindukkal – erről van szó. A legtöbb keresztény teológus azonban nem ismeri fel a problémát. Ők ugyanis úgy vélik, hogy a hit látóhatára mindenütt ugyanaz. Úgy gondolják: Amit mi, keresztények megvallunk, az nyilván mások számára is érthető. Megfordítva, a hinduk ugyanezt képzelik. Viszont én úgy gondolom, tekintetbe kell venni a hit látóhatárainak különbözőségét, mert a világra vetett minden pillantásunkat s minden cselekvésünket mindenkori, másokétól eltérő hit-látóhatárunk is meghatározza.

Mondana egy példát a hit látóhatárainak különbözőségére?

Vegyük az emberről alkotott képet. A kereszténység az ember sajátosságát hangsúlyozza. Csodálatosan, a legnagyobb lelkesedéssel beszél az emberről. Az ember Istenhez hasonlít, ő a teremtés középpontja. A kereszténységnek azonban kevés mondanivalója van a teremtésről, a kozmoszról, a testünkről. Látom azt a sok nemes dolgot, amit a kereszténység az emberről tanít, de szomorú, milyen keveset tud mondani a kereszténység a teremtésről – és ennek komoly következményei vannak, a világméretű ökológiai pusztítástól a kereszténység hagyományos testellenességéig.

A hinduizmusban viszont a kozmosz áll a középpontban, nem az ember. Az ember, mint mondtam, csak egy rész. Ezért elhanyagolják az emberi közösséget. A hinduizmus nagy gyengesége a kasztrendszer szörnyűsége. Ezt meg kell szüntetni – és sok hindu áll e küzdelem élvonalában –, mert benne testesül meg az, hogy az indiai hagyomány elhanyagolja az emberi közösséget. Annál komolyabban veszik viszont a kozmikus közösséget. Szélsőséges esetben a tehén fontosabb, mint a szenvedő ember, a „dalit", az úgynevezett érinthetetlen, a kasztnélküli. Másfelől viszont lélegzetelállítóan szép a kozmikus egység látomása, amely minden lény, minden kor, a múlt, a jelen és a jövő összetartozásának tapasztalata. Így aztán egészen másképp viszonyulnak a halálhoz is: a kozmosz sorsa az én sorsom, mivel a kozmosz része vagyok.

A kereszténység és a hinduizmus egyaránt elbűvölő, de sajnos mindkettő egyoldalú. Nem egészíthetnék ki egymást? Mit veszítenénk – mindkettőnk egyoldalúságán kívül?

Minek kell történnie ahhoz, hogy a két vallási világ találkozzék egymással, és felvilágosíthassák egymást?

Szeretnünk kell egymást. A felebaráti szeretet parancsa nem csupán a személyekre érvényes, hanem a hagyományokra is. Ha megvan a szeretet, akkor a szeretet bölcsessége is napfényre jut. Jobban meg fogjuk érteni egymást, mert nem állunk majd meg az információknál. A hinduk meg fogják ismerni a keresztények körében, hogy Isten szereti az embert – mi, keresztények pedig meg fogjuk tanulni a hinduktól a kozmosz bölcsességét. Csak akkor kezdődhet el egymás helyes megismerése, ha szeretjük egymást.

Hogyan ítéli meg Ön azokat az embert megvető, romboló hagyományokat, amelyek mindkét vallásban jelen vannak?

Minden hagyománynak megvannak a maga sötét sarkai. Ezek nem tudatosulhatnak bennünk – hacsak nem találkozunk egészen más sötét sarkokkal. Csak a kölcsönösség révén helyesbíthetjük azt, ami bennünk romboló. Az Én-t nem lehet felfedezni a Te nélkül. Én és Te, így, ketten együtt pedig felfedezzük az eredeti Mi-t. Erről van szó. Ne féljünk attól, hogy elveszítjük önazonosságunkat. Nem, a találkozás nyomán mindketten érettebben és gyógyultan találunk rá ismét önmagunkra.

Tanulhatnak-e a keresztények a hinduktól?

Igen. Feltéve, hogy megválnak attól az előítéletüktől, amely szerint a hinduizmus sokistenhit. A hinduizmus „dévákként", úgynevezett „istenekként" írja le a világban működő erőket. Ezek az „istenek" az életerők iránti tiszteletet jelképezik. A hinduizmusban azonban minden jelenség mögött a kikutathatatlan isteni Titok áll. A kozmosz az isteni Titok „teste". Ha a keresztények megértik ezt, akkor megtanulhatják a hinduktól azok összetartozását a kozmosszal – anélkül, hogy átvennék a mitológiát és a hinduizmus alakjait.

Thomas Seiterich-Kreuzkamp

Francis D'Sa jelenleg a würzburgi egyetem vendégtanára, és tanított már a frankfurti egyetemen is.

Forrás: Publik-Forum, 2004/2

Hogy a föld ne váljék pokollá...

Az emberek közti ökumené a szív dolga

A 2003-as berlini Ökumenikus Nagygyűlésen a katolikus püspök újból és újból patetikusan hivatkozott „a Feltámadott tanúságtételére”. Az evangélikus püspöknő rendületlenül a jellegzetes „protestáns identitásról” elmélkedett. A kettejük közti rokonszenvből keveset érezhettek a többségükben egyházaktól távol álló nézők. Ilyen példaképekkel hogyan is találhatnánk el az ökumenéhez?

Én magam katolikus felekezetű, ökumenikus keresztény vagyok. Gyermekként a katolikus kereszténység szépségei közepette nőttem fel. Később sosem láttam annak szükségességét, hogy ezeket kijátsszam az evangélikus korálok szépsége ellen. Csodálom Róma püspökét, II. János Pált, mert törékeny emberként minden erejével békét és igazságosságot hirdet. Az Egyházak Ökumenikus Világtanácsa a kereszténységnek nem kevésbé kötelező hangja számomra.

Nem hiszek azonban a teológusok konferenciáinak ökumenéjében. Az egyházi hivatalok és a konszenzusos dokumentumok szövegszerkesztőségeinek ökumenéjében sem hiszek. Az ökumenét nem lehet a téma *megvitatásával* létrehozni. Az ökumené nem az álláspontok és az érdekek kiegyenlítése. Az ökumené a szív dolga!

Minucius Felix a 3. században leírta, mit figyelt meg a pogány Caecilius a keresztények körében: „Titkos jelekről és ismertetőjegyekről ismerik fel, és szeretik egymást, szinte mielőtt még megismerték volna egymást.” Ezt tapasztalom manapság egy olyan városban, amelyben a keresztények ténylegesen régóta kisebbségben vannak. Társadalmi és foglalkozásbeli ügyekben találunk egymásra. Miután felismertük egymást, nem ritkán izgatott öröm tölt el minket. A hajléktalanok és szenvedélybetegek polgári jogainak biztosításáért indított ökumenikus kezdeményezésben gyakran nem tudtuk, ki melyik felekezethez tartozik. Evangélikus, református, római katolikus, ókatolikus? Nem kérdezzük: „Fizetsz egyházi adót? Melyik felekezetnek?” Azt kérdezzük: „Mi mozgatja a szívedet?” És még csak ezt sem kérdezzük. Egyszerűen megérezzük, hogy a másik ugyanabból a bizalomból táplálkozva él, mint mi magunk.

Aki a világgazdasági helyzet és a nemzetközi katonai történések kérdéseivel foglalkozik, annak vigaszra van szüksége. Személy szerint nekem ilyen vigaszt nyújtanak *a keleti egyházak* liturgiáinak szent énekei. Annak a titkát adják át, hogyan találhatjuk meg nyugalmunkat annak tudatában, hogy örök szeretet vesz körül minket, és képesek megőrizni attól, hogy megzavarodjunk a világ tébolyában.

A németországi nagyegyházak politikai hirdetményei ismételten csalódást keltenek bennem. Nehéz figyelmen kívül hagyni, hogy szerzőiknek biztosított és meglehetősen tekintélyes jövedelmük van. A hamisítatlan szövegdiplomáciától senki sem érti, voltaképpen mire is gondolnak. De aztán felvidít a *református* keresztények hitvallói karizmája, amely annyira beigazolódott a Harmadik Birodalomban, a dél-afrikai rasszizmus ellenében és az atomfegyverek kérdésében. Amikor a reformátusok nemet mondanak a mammon bálványára, a hatalomra és a háborúra, akkor az ő „Nem!” szavukat „Nem!”-ként lehet felismerni!

Ökumenikus békehálózatunkban olykor régiók fölötti kapcsolatba kerülünk a *mennonitákkal*, akik az egyik legrégibb békeegyházat alkotják. Ők megőrizték azt a nagy komolyságot, amellyel az első három évszázad keresztényei megtagadták a katonáskodást. Magam nagyon egyetértek azzal, hogy a keresztény családok gyerekeit megkeresztelték, de éppígy meggyőződésem, hogy a mennoniták által kizárólagosan gyakorolt *felnőttkeresztség* mutatja az egyház jövőjébe vezető utat.

Az „ökumené” szó az egész földkerekséget tartalmazza. Ezért az ökumené soha nem lehet számomra *kereszténységen belüli családi ügy*. Figurális kegytárgyaim gyűjteményében Jézus és a hindu Mahatma Gandhi teljesen egyetértően áll egymás mellett. A *tao* tanainak könyvét valódi evangéliumként olvasom; a Tao-te-king minden lapján azt mondja, hogy elveszíti az életét, aki örökösen meg akarja nyerni azt.

Ázsiai utamon Pitszanulokban (Thaiföld) egy buddhista szerzetes szívélyesen a templomba invitált beszélgetni, alighogy meglátott a kolostor kertjében. Egész délelőtt arról társalogtunk a nagy Buddha-szobor előtt, vajon akarat kérdése-e a felebaráti szeretet. Eközben elszalasztotta napi egyetlen étkezését. A végén nagyon egyetértettünk: *a felebaráti szeretet vagy megszületik, vagy nem.*

A muszlimok megérintik a szívüket, amikor békét kívánnak egy másik embernek. Négy évvel ezelőtt Taroudant-ban (Marokkó) járván, egy *muszlim* családnál átélhettem, milyen csodálatosan gazdagítja a társadalmi életet Isten nagyságának csodálata. E család szívélyes vendégbarátságát sosem fogom elfelejteni. Béna anyám még mindig hordja azt a kézzel kötött zoknit, amelyet a család egyik leánya készített, s adott nekem útravalóul anyámmal való együttérzése jeleként. Ha ma megkérdezik tőlem, tisztelem-e az iszlámot vagy a buddhizmust, azt felelem: „Mindkettőt szeretem!”

Közeli barátom, Dávid, *zsidó*. A távol-keleti bölcsességek iránti gyógyíthatatlan előszeretete miatt az én osztályrészem, hogy vallási beszélgetéseinkben a mi „közös” Tóránk bölcsességét dicsérjem. Dávid egyébként nem régiben az AIDS-segítők keresztény istentiszteletén a „galileai tavaszról” prédikált...

S az a nagy „egyház”, amely Ágoston szerint sok-sok nőt és férfit köt össze láthatatlanul, természetesen kifejezett *ateistákat* is ismer soraiban. Egyikük, aki iránt nagy rokonszenvet érzek, azt mondta nekem legutóbb: „Meglehet, mi nem vagyunk egy véleményen veletek, keresztényekkel a mennyországot illetően. De hogy a föld ne váljék pokollá, ebben mégis minden fenntartás nélkül egyek vagyunk.”

Az ökumené olyan emberek között jön létre, akik ideológiai batyuk, aggodalmaskodó hitvallási érdekek és szektás csoportöntudat nélkül találkoznak egymással. Az ökumené akkor jön létre, ha valakik *a szeretet előítéletével* közelednek egymáshoz.

Peter Bürger

Forrás: Publik-Forum, 2004/2

A szerző katolikus teológus, betegápoló és publicista Düsseldorfban.

Merza József

Ami megtartja az embert

Egykori postavonatok emlékére

Idős ember néz rám a fényképről. Öltözete egyszerű, földműves viselet, fején puha sapka. Mögötte bokor, vagy sövényrészlet látható. A felvétel készülhetett egy ház udvarán, kertjében vagy a gyümölcsösben. Lehet, hogy nyár volt akkor, de az is lehet, hogy ősz. Nem időzöm azonban sokáig a képi részleteknél, inkább elmondom, hogy ez az ember fiatal korában buzgó vallásos diák, majd egyetemista volt. Matematikusnak készült, emellett hasonló felfogású társaival együtt gyakran találkozó közösséget alkotott. A csoport tagjai a rendszeres miselátogatáson kívül elmélyült lelki életet is éltek, elmondták az egyház napszakokhoz kötött imádságait, gyarapították teológiai ismereteiket, megvitatták az időszerű vallási kérdéseket, később nevük is lett. Vezetőjük egy buzgó szerzetespap volt, aki a rendházon kívül élt, és nyílt, szabad szellemben nevelte lelkiismeretes emberekké tanítványait. A csoport kritikusan foglalt állást némely, hagyományosan vallott vallási tétellel vagy gyakorlattal szemben. A Hivatal nem szerette ezt, ezért vezetőjüket fegyelmi úton eltiltotta a tanítástól, írásait indexre tette. Az adminisztratív intézkedések erősen próbára tették a tagok hűségét, azonban az egyház szeretete és az érte végzendő munka egy pillanatra sem vált kétségessé. A közösség nagyon sokat jelentett mindegyikük számára. Az évtizedeken át alakuló közösség megpróbálkozott a szerzetesi életformával is, majd a családok kialakulása és a megszületett gyermekek miatt inkább mezőgazdasági munkán alapuló életközösségre törekedett. Egy idő után azonban világossá vált, hogy az értelmiségi életmód feladása és a földművelő lét megvalósítása csoportméretben nem megy.

A félreértések elkerülésére terítsük ki kártyáinkat, és tisztázzuk, hogy a 70–80 évvel ezelőtti Tala csoportról van szó, amelynek vezetője, Monsieur Portal, párizsi lazarista szerzetes volt, s a képen látható parasztember, hosszabb ideig egyetemi matematikatanár, Marcel Légaut, a francia Alpok alján lévő Drome megye Die falujának közelében lévő tanyájáról. Nagyon tanulságos az egyszerre közel és távol lévő közösség elméletének és gyakorlatának megismerése, hiszen a modernizmussal vádolt Portal és barátai mintát adhatnak az értelmiségi becsületességgel párosult modern konzervativizmusra és a „földhöz ragadt" gyakorlatra. Azért idéztem fel őket, mert Légaut azt vallja, hogy a hit tartotta meg, az hordozta őt élete során. Erről lenne szó.

Január közepén felmentem Szanticskára, hogy megnézzem, mi történt a karácsonyi idő alatt. Mínusz egy fokos lakás fogadott, ezért az első éjszakán fejemre húzott sapkával, alaposan beburkolózva aludtam. Másnap meghallgattam a tanya jó és rossz híreit, megállapítottam, hogy ezen a karácsonyon is kivágták két fenyőfámat. Kezelésbe vettem a két kutyát, amelyek egy óvatlan pillanatban megették a kamrába kitett mérget, fűrészeltem és nyestem, majd vasárnap délelőtt, két nagy szatyor almával kicsoszogtam az autóbuszmegállóhoz a jégpályává változott, havas országúton, hogy hazatérjek a panellakás melegébe. A fagyoskodás utáni meleg bágyadtságból felriasztva elfogadható, hogy a csörgő telefon kagylója helyett először az olvasólámpa kapcsolójához nyúltam. Gabi volt a vonal végén Debrecenből, és közölte, hogy Jenő meghalt.

Szeptember utolsó szombatján együtt ültünk hármasban az Egyetem sugárúti lakásukban. Késő délután volt, a lemenő Nap besütött még az ablakon. A szoba olyan volt, mint 45 évvel ezelőtt, csak az ablak előtti fa nőtt meg az idő múlásának megfelelően. Jenő három műtéten esett át, a negyedik a következő héten volt esedékes. Békésen, tárgyilagosan tekintettük át a jelent és a kiszámítható jövőt. Jenő Karácsony előtt még beszélt Katival, és elmondta, hogy már a csontjaiba ment a rák. Aztán három hét csend, majd ez a telefon. Nem váratlan. A szeptemberi beszélgetés olyan volt, mintha nem múlt volna el 45 év, egy teljes aktív élet.

Illetve 50 év, mert együtt voltunk egyetemisták is, mi, hárman matematikusok, Gabi elméleti fizikus. Jenő református, Gabi katolikus családból származott. Polgári esküvőjükön Jenő tanúja voltam a Csokonai Színház melletti hivatalban, utána négyesben megebédeltünk a Pál-sörözőben. A Szent Lajos király hídját adtam ajándékba, mert azon a valamilyen módon hívő, bár nem gyakorló értelmiségi is el tud gondolkodni. Ők mindig komolyan vették az életet, a hitet, a tudást, a megismerhetőt és a meg nem ismerhetőt akkor is, ha az általában vett hitet a maguk módján értelmezték és gyakorolták. Jenő önzetlenül segített kollégáinak, csak Isten a megmondhatója, hány tudományos karrier megalapozásában volt része. Olyanokat is segített, akikről sejthető volt – ma már tudjuk –, hogy ügynökök voltak. Amikor 1960-ban a Párt elhatározta, hogy segíteni fogja a fiatal oktatók fejlődését – ami egy tájékozódó beszélgetésre szorítkozott –, érdekes módon csak két emberrel foglalkoztak az egész természettudományi karon: vele, a nem-hívővel, és velem, a hívővel. A hitnél vagyunk. Jenő most átment egy másik hídon, *illuc unde negant redire quemquam*, illetve az apostolok szerint egyvalaki mégis visszajött. A keresztények hittel vallják ezt. Ez tartja meg a hívő embert.

Közben leszállt az este, és elindultam a fél hetes misére, hogy megemlékezzem barátomról. Még tartott a mise előtti szentségimádás, a pap és a hívek a litánia utolsó könyörgéseit mondták, majd a záró gregorián dallamok következtek. Körülnéztem. Vajon mit éreznek a körülöttem álló és ülő emberek? Jelent-e nekik annyit ez a dallamsor, mint nekem hatvan év után? Hangáradat, amelyből életre kel egy emberi élet úgyszólván teljes íve. Korok és helyek elevenednek meg benne, fiatalság, közép- és idős kor. Mások életíve már lezárult, áttekinthető. Jenőé januárban, Erzsié Karácsony hajnalán, Éváé novemberben. Hangsor, amely oly sokszor vitt el Isten világába. Dallam, amelyet most és itt az élők énekelnek. Nem is olyan rossz az átlagéletkoruk! Mondjuk 45 év.

Sok a fiatal. A tőlem jobbra álló fiatalember nincs még 35, a bal oldalamon térdelő lány sem idősebb 30 évnél. Az egész idő alatt térdel a hideg kövön. Közel másfél óra. Garantáltan tönkremennek az ízületei, ha rendszeresen ezt teszi. Jól illett ez Marie Marguerite Alacoque-hoz, Therese Martin-hez, azokhoz a szerzetes nő-

vérekhez, akik beteggé lettek, s felajánlhatták szenvedésüket Jézus kínjainak kiegészítésére. Mi is megpróbáltuk ezt, Éva is meg én is. Bizony nagyon hideg volt a miskolci minorita vagy a debreceni Szent Anna templom köve. Hittük, hogy talán történik majd valami.

Jó az átlagéletkor, itt *van* hívő közösség. A misét mondó ferences problémátlan prédikációt mond, egyházias a levegő. Ezt élénkíti havonta egyszer a karizmatikusok összejövetele. Kinn a téren kereszt hirdeti, hogy keresztény városban élünk. Sok hegy tetején frissen emelt fakeresztek mondják, hogy ez az ország keresztény ország. Csillognak az aranyozott keresztek az iskolák tetején, ahová rendezett életű családok gyerekei járnak, és évente kétszer vesznek részt lelkigyakorlaton. Az engem körülvevő templomi közösség mutatja, hogy újratermelődik az az igazságosan vagy igazságtalanul langyosnak mondott hívő társadalom, amely századokon át fenntartja elődei hitét. Jól jegyezzétek meg ezt, kifulladó vagy mellékvágányra futó radikálisok! Fatális tévedés volt, amikor két évtizeddel ezelőtt elmélkedéssorozatot írtam a laikusok koráról? Andi profán kantátának nevezte azt a szöveget, én nem mertem volna kölcsönvenni ezeket a szavakat, de hittem, hogy úgy lesz. Lám, milyen kiválóan folyik majd tovább az az egyházi üzem, amelynek temetési menetéről beszéltünk. Mi vagyunk ezért a felelősök, hogy nem tudtuk kidönteni sarkából a régi struktúrákat? Mivelhogy struktúránk nem vonzó, ígéreteink pedig nem nyitnak kerubokkal és szeráfokkal benépesített mennyei egeket? Jobb az embernek a hívő engedelmesség, mint a lelkiismeret magányos küzdelme? Ostobaság volt azt hinni, hogy egy maroknyi csapat, homokszemnyi időben változtat valamit ezredévek épületén? Egy emberéletnyi idő csak arra elegendő, hogy keresztre feszítsenek valakit, aztán majd sietve indul az éles sarkokat koptató erózió? A Jézus nevű radikális zsidó tanító háromezer éves hagyománnyal próbált három év alatt megbirkózni. Abszurd dráma, még ha jó pillanatainkban sírva tapsolunk is neki. Belehalt, bár kétségtelenül jó sajtója lett, kétezer év óta cikkeznek róla, rendezvényeket tartanak a nevében, de egyelőre nem tört meg a történelem könyörtelen körforgása: megaláznak, kirabolnak és megölnek embereket. S lesz-e szemernyi hit a földön, ha az angyalok megfújják a végső nap harsonáit? Ismét a hitről van szó.

A Keleti pályaudvarról 0.50 és 1.15 óra között indulnak el a postavonatok Miskolc, Nyíregyháza, Szeged és Pécs felé. Varázslatos világ tárul elénk, ha ilyenkor arra járunk. Az éjszaka sötétjében, az alvó város közepén él és lüktet az információ világa. Gyors kisautók futnak fel a máskor emberekkel teli peronokra, elektromos targoncák szaladgálnak mindenfelé. Nyomdák, kiadók, postahivatalok ontják küldeményeiket a vonatokhoz. Emitt zsákokban leveleket hoznak, amott kötegelt újságpéldányok érkeznek. Dobozok, ládák keresik helyüket az indulásra váró vagonokban. Mindenütt rend, az összeszokott, egymást és dolgukat ismerő emberek világa. Béla annak idején Kassáról Hatvanig jött a postakocsi elé, hogy ott felszállva úgy tegye rendbe a leveleket, hogy a végállomáson hajnalban átvehessék a rá váró kézbesítők. Ma minden gyorsabb, de nem kevesebb benne a romantika. Az egy-két személykocsiban éjfélkor végző dolgozók, pincérek, zenészek utaznak. A kalauz ismeri őket, ha kell, felrázza őket a leszálláshoz.

Egy dolgos nap végén útra kel az új hír, hogy szétáradva alakítsa egy ország másnapi életét. Negyed kettőkor tehát kigördül az utolsó, a 14500-as postavonat, a szorgos szállítómunkások szétszélednek, s a kapus, kulcsait csörgetve, bezárja az ajtókat. A hajnali, 4.35-ös egri személyvonatig nincs közlekedés. A múlt és jövő közti három órás mozdulatlanságban a szemlélő elgondolkodhat a napok állandóan ismétlődő múlásán. A történelemnek is vannak napjai, s egy történelmi nap, amit a szakemberek korszaknak neveznek, létrehozza, összegyűjti és szétküldi mindazt, amit elgondolt és megvalósított. Hasznos és haszontalan eszmék, jó és rossz alkotások születnek. Mindezt elküldjük, hírré és példává tesszük, és reméljük, hogy lesz belőlük valami. Majd a történelem kapusa becsapja az ajtókat, s a rákövetkező hajnal után feljövő Nap mutatja meg, hogy újra és ugyanúgy kezdődik-e minden mindenütt. Az éjjeli vonatok elmentek, a rendfenntartók kitessékelik a peronon maradtakat és a nem kívánatos elemeket. Kívül majd lustán, álmosan indulnak el ugyanazokon a síneken ugyanazok a villamosok, a kora reggeli misére járók ugyanazokat a hajléktalanokat kerülgetve mennek a templomba. Minden irányból jönnek a hivatalnokok, hogy megkeressék megszokott íróasztalukat, a vállalkozók a munkahelyüket. Reggel elmondhatjuk, hogy tegnap volt egy csodaszép üzenetünk, postára is tettük, az éjféli vonat elvitte valahová, a sokféle messzeségbe, tulajdonképpen mindenhová. Lehet, hogy valahol örülnek neki, másutt kidobják. Várjuk az új nap új munkásait, de csak azt vesszük észre, hogy emlékeink hallatán a ma embere sajnálkozva jegyzi meg: Szegény öreg, a tegnapról beszél.

Hiszek-e abban, hogy ha feljön és magasra emelkedik a Nap, akkor ismét megjelennek az erőshitű, magabiztos, reménnyel és ötletekkel teli munkások, hogy estig majd ők is létrehozzák egy történelmi nap műveit, üzeneteit? Érdemes lesz-e a fürge autóknak és targoncáknak a vonatokhoz futni, hogy az új vonatok újra elvigyék ész és kar új műveit? A tanya kertjében álló öregember bízott-e abban, hogy ismét lesznek majd fiatalok, akik együtt gondolkodnak, együtt teszik a jót és megmaradnak a hitben? A tegnapi hitben? Fiatal hitében, vagy a maiban? Az esti miséről kiözönlő mai fiatalság újra áldozatává válik a régi mítoszoknak? Szép lelki érzelmekkel eltelve ugyanolyan alkalmas lesz arra, hogy elfelejtse, vagy meg se tanulja a tegnapi megpróbáltatásokban megtalált jézusi üzenetet? Elment egy történelmi korszak vonata, elvitte a tegnap felfedezett igazságokat, az ajtókat bezárták, s szép igék híján tanácstalanul kóbor-

lunk az ébredő történelmi reggelben? Tettünk valamit, tehettünk valamit azért, hogy a templomot elhagyó hívősereg más legyen, vagy reménytelen foglyaivá válnak egy változatlanul újraéledt hitvilágnak? Többet tudtunk, mint Monsieur Portal közössége, s ezzel a többel sem jutottunk többre? Miben hihetünk? Ismét a hitről van szó.

Magam felé fordulok és záporoztatom az új kérdéseket. Tehát mi tart meg a hitben? Az, hogy ismerem és elfogadom a vallási tételeket? Törvénytisztelő és törvényteljesítő vagyok? Nem keresem az új törvényeket, hanem őrzöm a tegnapi igazságot? Imádkozom hitbeli kételyeim elmúlásáért, vagy azok legyőzéséért? Vagy inkább azt tartom szem előtt, hogy a tudományos kutatásban éppen nem szoktuk elhessegetni az új gondolatokat, hanem – ha kell – elvetjük, vagy felülmúljuk a régieket? Az tart meg, az ad reményt, hogy elbírom a régi és az új közti feszültséget, hogy viselni tudom a bizonytalanságot, hiszen nincs abszolút megbízható ismeret? Bízom egy embercsoport mindennapi véleményében, amelyet nem vonok kétségbe? Visz aktivitásom lendülete, amely nem teszi szükségessé a gondolkodást? Éltet az öröm, amellyel azok fogadnak, akikért tudok tenni valamit, s az öröm, hogy – annyira-amennyire – képes vagyok a felebaráti szeretetre? Rossz pillanataimban pedig, amikor fáradt vagyok, megtart a mindennapi élet megszokott kényszere, amelyet szenvedek, de nem tudok kitörni belőle?

Csodaszép a tó jege, ha szélcsend idején jön létre. A fontos az, hogy sima legyen a felszín, alatta a hideg majd elvégzi a többit, 30-40 centisre is megvastagszik a jég. Tükre ilyenkor benépesedik emberekkel, hiszen biztonságosan járhatunk, szaladgálhatunk, korcsolyázhatunk rajta, még szekerek is gondtalanul rámehetnek. Ha lenézünk az alattunk lévő üvegszerű rétegbe, akkor a természet változatos műremekeit látjuk. Különféle méretű légbuborékok, érdekes minták, levelek alakulnak ki. Valóban jól érezzük magunkat, életünk biztonságban van a szilárd felületen. Szép élményeink lesznek, hiszen a szemgyönyörködtető alakzatokhoz élőlényeket, személyeket társíthatunk csakúgy, mint a csillagos ég lakóival tesszük. Ki gondol arra, hogy mi van a jég alatt? A jégen járkáló, nyüzsgő emberek inkább egymásra figyelnek. Társadalmi életet élnek, gazdálkodnak, művészetük és világnézetük van, hiszen mindezt létrehozhatják a felszínen is. Örülhetnek egymásnak és haragudhatnak egymásra, érdekképviseletekbe tömörülhetnek, elméleteket alkothatnak aszerint, hogy ki mit vél látni a megtartó jég üvegében. Jégirodalom keletkezhet, s a jégbe vetett hitek vallásokba gyűjthetik az embereket. De hát van egy mélység, ahová nem hatol le a napfény, ami ismeretlen, aminek erői akkor mutatkoznak meg, amikor évszakváltozáskor, hatalmas dördüléssel veszedelmes hasadékok nyílnak meg.

Lehet a felszínen élni, ha nem nézünk a mélybe, vagy nem akarunk elég mélyen nézni a mélybe. Teljesen lelátni nem lehet, még azok sem képesek rá, akik egész életüket áldozták a megfigyelésnek. Élhetünk hát szorongás nélkül ebben a sokféleképpen magyarázott, vagy épp ezért – mindent összevetve – magyarázat nélküli világban? Igen, szakmám hozzászoktatott ahhoz, hogy nem kell, mert nem lehet, egyszerre leásni a végső okokhoz. Beérem a mindennap munkáját és békéjét megadó alapelvekkel, és megköszönöm az életnek, ha időről-időre valóságosan mélyíthetem tudásom alapjait. Az elmélet próbaköve a gyakorlat, a szellemvilágban is, s ha a gyakorlat igazolja tetteim jóságát, akkor nyugodt lehetek. Sok mindent említhetünk, ha az európai ember örökségéről beszélünk, istenek és hitek, hősök és mondák élnek történelmünk mélyén, de több mint kétezer éve megszületett a tételek bizonyításának igénye, áldás és teher egyszerre. Ettől más az európai gondolkodás, és nem attól, hogy hiteink eltérnek Kelet- vagy Dél-Ázsia világnézeteitől. Innen ered minden biztonságunk és, jaj, innen jön szorongásunk a bebizonyíthatatlantól. Még jó, hogy végesek vagyunk, és beérhetjük a véges világgal és néhány elfogadható kritériummal, ami alapján eldönthetjük, hogy mi a jó, és mi a rossz. Az élet élni akar, s minden, ami óvja az életet, jó, ami tönkreteszi, rossz. A cselekedetek bizonyító erejűek, láthatóak, közölhetőek, megismételhetőek. Újra mondom: tudom, hogy nem lehet mindent bebizonyítani, valahonnan el kell indulni. De hogy ez az indulás az életet szolgálja, oly általánosan kell kimondanom, hogy ne lehessen a széthúzás, a megosztás oka, hanem az egymásra találásé. Ebből a szempontból egy megítélés alá esik, ha azonos fizikai történést leíró koordinátarendszerek ekvivalenciájáról, vagy ugyanazt a jót előmozdító hitek egyenértékűségéről van szó. A rendszerek, természetesen, kortól, helytől, embertől függően különleges jegyekkel díszíthetőek, hiszen ettől színesebb az élet, és hát különböző irányokból jövünk, csak tudni kell, hogy mi az alap, mi a mindenki által elfogadható, cáfolni nem kívánt tétel. A megtisztult, mindenkihez odafordulni tudó hit erre van. Még ha nagyon kevésnek is látszik, még ha ismeretlen mélységeket sejtet is maga mögött.

Biztos hitre – a két szó ellentmond egymásnak – nem juthatunk, de hihetünk abban, hogy legjobb tudásunk szerint cselekszünk, s ha az áldott – tudományos vagy erkölcsi – gyakorlat nem tiltakozik ez ellen, akkor elértük az embernek megadatott lehetőség teljességét. Megnyugodhatunk. Ha nem kényszerít tisztviselői állás, át nem látott, elhamarkodott fogadalom, akkor helyzetünket felmérve végezhetjük napi munkánkat. Talán nem olyan sziklaszilárdan, mint a breton parasztasszony, csupán az örök kísértésnek kitett értelmiségi tisztességre törekvésével. Hiszek a meg nem szűnő fájdalommal járó törekvés igazoló, bizonyító erejében. Ez az én létem, más nem lehetek. Ez az én hitvallásom, másra nem vagyok képes.

Örülnöm kell, vagy el kell borzadnom önmagamtól? Életem végére ennyire jutottam? Szinte semmit sem tudok? Az emberek megcsodálják és irigylik azt az eleganciát, amivel világhírű tudósok kijelentik, hogy egy szorgos munkában eltöltött élet után is alig van valamijük. Gyermekként játszunk a kavicsokkal az ismeretlenség végtelen óceánja mellett. Így Newton, akiről a World Who's Who in Science az egyik leghosszabb címszót írja. Kicsit nevetségesnek is érzem, hogy magamról szólván Newtont idézem. Hiszen ő hatalmas életmű birtokában emlegethette *olignosztikus* voltát. Mit mondhatok én, hozzá képest, a magaménak? Mi van nekem? Mit adhatok ezután másoknak? Talán csak ennyit: Ajándékba adhatom az olvasónak mai szellemi fényképemet. Töprengve, szúrósan nézek róla a világba. Nem vagyok oly megnyerő, mint egykori francia, parasztttá lett kollégám, többen nem is szeretik ezt a tekintetet. Jó a konvertitáknak, nekik happy enddel fejeződik be az élet, de vajon nekem mit hoznak még az évek? Ha erős vagyok, azt válaszolom: mindegy, csak megmaradjon a becsület. Vesztett csata után is meg lehet üzenni: *tout est perdu hors l'honneur*. Nem is biztos, hogy olyan végzetes a helyzet, hiszen a borúra jöhet még derű – hogy egy másik, nemzetközileg is ismert szállóigét idézzek. Addig pedig várok, és élek gyermekkorom feledhetetlen hitéből. Ilyen is van. De azért, öreg paraszt barátom, megvívott harcodért őszintén irigyellek Téged.

2004. május

Ha meg nem tértek...

(Lukács 13,1–3)

Rendkívüli jelentőségű ez a kis történet Pilátus egyik mészárlásáról, valamint a hozzáfűzött jézusi tanítás – annál is inkább, mivel a leggyakrabban félreértett történetek és tanítások közé tartozik. Eredjünk hát nyomába az eredeti értelemnek, és vonjuk le belőle a tanulságokat!

„Néhányan hírt hoztak Jézusnak azokról a galileaiakról, akiknek áldozatbemutatás közben vérét ontotta Pilátus.” *A galileaiakat gyakran azonosították az ún. zelótákkal*, akik vallási buzgóságból meg akarták szabadítani Izraelt a pogány idegenek, Róma uralmától, méghozzá terrorista módszerekkel; gyakran használták ki például a zarándokok nyüzsgését a jeruzsálemi Templom udvarán, s a tolongásban tőrrel (lat. *sica*, ebből ered egyik nevük, a „szikáriusok”, „késes férfiak”) leszúrták a rómaiak feltételezett barátait, kollaboránsait (Josephus Flavius ezért „jeruzsálemi rablóknak” nevezi őket; vö. „vele együtt megfeszítettek két rablót is”, Mk 15, 27).

A közeli Antónia-várban tanyázó rómaiak válasza aztán véres mészárlás volt: „...áldozatbemutatás közben vérüket ontotta Pilátus”. Az eredeti szövegben ez így hangzik: „Vérüket Pilátus egybemosta áldozati állataik vérével”, azaz mközben ők kiontották áldozati állataik vérét (mert hát buzgón vallásos terroristák voltak ezek), Pilátus kiontotta az ő vérüket.

Azok, akik beszámoltak Jézusnak erről az eseményről, nyilvánvalóan szimpatizáltak az áldozatok zelóta felfogásával, és velük együtt érezve, illetve Pilátus tettén felháborodva számoltak be a történtekről.

Kérdésével: „Azt gondoljátok, hogy ezek a galileaiak bűnösebbek voltak a többi galileainál, hogy így jártak?”, Jézus voltaképpen idézi a hírhozók véleményét, felfogását, nevezetesen hogy Isten nyilvánvalóan csak ezért engedte meg ezt a vérfürdőt, mert a lemészárolt „galileaiak” (azaz zelóták) bűnösebbek voltak, mint a többi „galileai”; ezért kellett elszenvedniük az erőszakos halált, mintegy Isten büntetéseként. Kimondatlanul ott van ebben a felfogásban (az előbbi tétel egyszerű megfordításaként) az is, hogy jámbor, vagyis „nem-bűnös” zelótákkal (pl. a hírhozókkal) ilyesmi nem történhetnék meg, mert Isten mellettük állna a Róma elleni harcban.

Jézus válasza kijózanítja (vagy legalábbis szeretné kijózanítani) őket: 1. „Nem.” 2. „De ha meg nem tértek, éppen úgy elvesztek mindnyájan.” – Ahhoz, hogy ezt a kijózanítást megértsük, meg kell szabadulnunk attól az istenképtől, amely ezeknek a hírhozóknak a gondolkodását meghatározta, s amely mind a mai napig meghatározza a keresztények gondolkodását is, ez pedig az igazságos és megtorló Isten képe; azé az Istené, aki a jókat megjutalmazza, a gonoszokat megbünteti. Ennek az istenképnek a cáfolatául elég Jézus egyetlen szavára hivatkozni: „Isten fölkelti napját jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és bűnösöknek” (Mt 5,45).

A kettős kijózanítás tehát ebben áll: 1. *Isten nem olyan, mint amilyennek képzelitek;* a lemészárolt „galileaiak” nem azért pusztultak el, mert bűnöse[bbe]k voltak (ez a két tagadás van benne az egyetlen „nem” szócskában). 2. Következésképpen a „Ha meg nem tértek, éppúgy elvesztek/elpusztultok mindnyájan” sem jelentheti azt, hogy „Ha nem tértek meg, Isten megbüntet titeket is” (akár e világi csapással, pl. természeti katasztrófával [ahogy Lukács, nem értvén a jézusi mondanivalót, betoldja a Siloe-torony ledőlésének históriáját!], akár túlvilági kárhozattal) – hanem csak azt: *Ha ti, akik szimpatizáltok a lemészárolt terroristákkal, azonosultok az ő felfogásukkal, céljaikkal és módszereikkel, „nem tértek meg”, azaz nem változtatjátok meg a gondolkodásmódotokat* (Csia Lajos remek fordításában: ha más felismerésre meg nem tértek), *nevezetesen ha meg nem tértek a zelótizmusból, akkor ugyanúgy konfliktusba fogtok keveredni Pilátussal (Rómával), és ugyanúgy le fog(nak) mészárolni titeket.*

Jézus ezzel megadja a szóban forgó „megtérés”, vallási és politikai gondolkodás-átalakítás konkrét irányát és tartalmát is: *az ellenségszeretetre kell megtérniük*, ahogyan ezt az előbb idézett mondata (Mt 5,45) kapcsán is kifejtette, egészen konkrét tanácsot is adva, hogyan kell viselkedni a rómaiakkal: „Ha ezer lépésre kényszerítenek [ti. hogy cipeld a legionárius felszerelését], akkor menj el kétannyira” (Mt 5,41)...

Jézus szerint – tehetjük hozzá –, ez nemcsak Istennek tetsző, hanem hatékony útja-módja is lenne annak, hogy Izrael elnyerje a valódi békét. Ám működése végén Jézusnak föl kellett ismernie, hogy népe nem az általa fölkínált utat választotta: „Jeruzsálem, Jeruzsálem, bárcsak fölismernéd te is ezen a napon, ami békességedre szolgál. De rejtve marad szemeid előtt” (Lk 19,42). Ennek ellenére még keresztútján is erre tanítja a jeruzsálemi asszonyokat: „Jeruzsálem leányai! Ne engem sirassatok, hanem saját magatokat és gyermekeiteket” (Lk 23,28); tehát kifejezetten annak a Jeruzsálemnek az asszonyairól van szó, amely elvetette Jézus útmutatását, s ez az elvetés éppen Jézus (és a vele együtt kivégzésre vitt két „rabló”, azaz zelóta) siratásában is megmutatkozik: sírásuk minden bizonnyal szimpátia-tüntetés a lázadóként kivégzendő Jézus (és társai) mellett, ill. a „lázadást” leverő rómaiak ellen.

Így érthető Jézus figyelmeztetésének általa megadott magyarázata is: „Ha már a zöldellő fával így járnak el, mi történik majd az elszáradttal” (Lk 23,31)? Vagyis: Jézus a rómaiak szemében „zöld fa”, Rómának, az államnak nem igazi, hanem veszélytelen „ellensége”, s ha vele így bánnak el, mi lesz a sorsuk Róma valódi ellenségeinek, az igazi lázadóknak, a zelótáknak (akik mellett tüntetnek az asszonyok, mivel nyilván azonosulnak felfogásukkal, ahogyan a hírhozók azonosultak a Pilátus által lemészároltak felfogásával)?

Néhány évtizeddel később a „zsidó háború”, a rómaiak elleni fölkelés igazolta Jézust (bár ő aligha konkrétan ezt jósolta meg!), és megmutatta, hogy a zelótizmus tévút volt: Izrael nemcsak egyszerűen elveszített egy háborút s elszenvedte annak minden anyagi, emberi, erkölcsi tragédiáját, hanem mint állam létében szűnt meg: szétszóratott, s csak 1949-ben tákolták össze ismét, mesterségesen.

* * *

Az elemzett néhány sorban megmutatkozik Jézus gondolkodásmódjának alapszerkezete, és egyúttal zsenialitása is. Kap egy egyszerű hírt (mai nyelven akár azt is mondhatnánk: egy újsághírt), amelyet rögtön Isten országának *összefüggéseibe állít be* – ezáltal *kiemelve* azt a hétköznapiságból és mindabból, amit a hétköznapiság jelent –, Isten országának szemszögéből *értékeli*, és levonja az emberek javát szolgáló (szolgálni akaró) *gyakorlati következtetéseket.*

Érdemes nekünk is néhány lényeges következtetést levonnunk mindebből.

1) Meg kell tanulnunk a „távlatos gondolkodást", kettős értelemben is: Egyfelől mint *hosszú távú gondolkodást:* „Ha *most* meg nem tértek, *majd* elpusztultok." Azaz meg kell tanulnunk úgy gondolkodni, hogy állandóan számba vesszük, mai gondolataink, szavaink, tetteink mit eredményeznek 1–5–10–50–500 év múlva; másfelől mint *Isten országának távlatában, összefüggéseiben történő gondolkodást:* meg kell tanulnunk a hétköznapi híreket („Pilátus lemészárolta...") Isten országának távlatában értelmezni („Ha meg nem tértek..."). Azután mindkét szempontot *alkalmazni* kell egyéni, családi, közösségi, társadalmi, politikai, gazdasági, ökológiai, kozmikus vonatkozásban. (Erre még visszatérünk elemzésünk harmadik részében.)

2) Meg kell tanulnunk a „súlyozó gondolkodást", vagy pontosabban: a *helyesen* súlyozó gondolkodást. A hírhozók egyrészt érzékelték a hír, az esemény önmagán túlmutató súlyát, jelentőségét („Isten bizonyára azért engedte meg..."), de másrészt nem a valódi súlya szerint értékelték (ti. hogy mit jelent a zelótizmus a nép sorsa, illetve Isten országának kibontakozása szempontjából), hanem csak szűklátókörűen dühöngtek Pilátus gazembersége és a saját veszteségeik miatt (jó embereik odavesztek).

Jézus azonban rámutat az eseménynek és a hírhozók gondolkodásmódjának *az önérdeken és a szűk csoportérdeken túli* súlyára és jelentőségére: milyen következményekkel jár a nép egészére, illetve Isten országának épülésére (helyesebben: nem-épülésére) nézve.

Ez számunkra és minden kor embere számára is nagyon fontos, mert ma és mindig az okozza az egyéni, közösségi, társadalmi és világméretű tragédiákat, hogy általában mindenki csak a saját önérdeke vagy szűk csoportérdeke (családja, nemzete) szemszögéből súlyozza a dolgokat: neki (családjának, nemzetének) hasznos-e valami. És mivel gyakorlatilag szinte mindenki így jár el, hatmilliárd önérdek, pontosabban önzés áll szemben, néz farkasszemet egymással, hatmilliárd farkas védi a koncát a többiekkel szemben. Csoda-e hát, ha marad a földi pokol?

3) Meg kell tanulnunk a „közvetett gondolkodást". A zelóták (és szimpatizánsaik) közvetlen módon akarták megoldani a római megszállás, az elnyomatás, a kizsákmányoltság problémáját: merényletekkel, terrorista akciókkal, szabadságharccal. Jézus arra mutatott rá, hogy csak közvetett módon lehetséges a probléma megoldása: az ellenségszeretet „kerülő útján", ami persze néha kemény áldozatokkal járhat, például „két mérföldre kell elcipelni egy római katona fölszerelését", vagy vállalni kell a nemkatonáskodásért járó börtönt, netán halálbüntetést...

Ez az elv minden probléma megoldására érvényes. Vegyük példának az éhezést. A *közvetlen* megoldás az lenne: termeljünk annyit, hogy mindenkinek jusson bőven, vagy: lopjuk, raboljuk el, amire szükségünk van. A *közvetett* megoldás: osszuk meg, amink van, ami olykor megintcsak kemény áldozatokat kívánhat tőlünk...

Magyarul *a problémák megoldásának alaptörvénye így hangzik:* „Keressétek előbb/inkább Isten országát [= az Istennek tetsző = Isten elgondolása szerinti életet], és [azután] minden [= étel, ital, ruha, lakás...] megadatik nektek" (Mt 6,33). Ez az „előbb/inkább" a „kerülő út". *Fordítva nem működik a dolog – amint ezt az emberiség egész eddigi történelme bizonyítja. Például az éhezést illetően is.*

* * *

Jézus szava, „Ha meg nem tértek, ti is ugyanúgy elpusztultok mindnyájan", tehát nem fenyegetőzés, sem e világi csapásokkal, sem túlvilági kárhozattal, hanem egyszerűen figyelmeztetés egy józan következtetés alapján: *Ha így meg így viselkedtek, így és így fogtok járni.* A szövegösszefüggésből az is kiderül, hogy szerinte nem csip-csup hétköznapi bűnöcskék, emberi gyarlóságok okozzák majd népének vesztét, hanem *nagyon súlyos dolgok, amiket azonban többnyire mindenki természetesnek és helyesnek tart* (ti. hogy le kell rázni az idegen megszállók igáját, akár erőszak árán is)!

Mint minden korban, ma is megvannak az emberiségnek, és benne a mi népünknek is azok a bűnei, amelyekből ha nem térünk meg, elpusztulunk. Azaz halálos bűnök ezek, a szó legszorosabb értelmében. S tegyük hozzá mindjárt: olyan bűnök, amelyeket szinte mindenki természetesnek, sőt helyesnek tart, vagyis egyáltalán nem tart bűnnek.

Ezek közül a legelterjedtebb *az egyre nagyobb jólétre törekvés, az esztelen fogyasztás, a termelés állandó növelése* az egyre nagyobb fogyasztás érdekében. Kézzel fogható következménye ennek a természet tönkretétele, ami – ha meg nem térünk! – az emberiség pusztulását fogja eredményezni. Ha az egész emberiség a mai európai színvonalon élne, egy-két évtized (!) alatt tönkremenne a Föld, kipusztulna az emberiség.

A másik *a fegyverkezés és fegyverkereskedelem.* Ezt a bűnt sem lehet kizárólag a politikusok nyakába varrni. A tudósok két harmada (!!) a hadiiparban dolgozik... De ugyanúgy bűnrészes mindenki, aki úgy gondolja, hogy hadseregre szükség van, hogy a hazát meg kell védeni stb. Ha mindezt a pénzt, időt és tudást szociális célokra fordítanánk, nem fenyegetne az ABC-, vagy akár csak a hagyományos fegyverek és fegyverkezés okozta katasztrófa.

Harmadik általános bűnünk *a nacionalizmus* (ami nem tévesztendő össze a hazaszeretettel): más népek lenézése, megvetése, gyűlölete, a „mi különbek vagyunk, amazok lusták, tolvajok, gazemberek" szemléletmódja, amit aztán kihasználnak a nagytőkések, fegyvergyárosok, politikusok, és hullanak az emberek világszerte...

Itt van aztán *a technikai fejlődés.* Mi sem természetesebb és helyesebb, véljük. „A világot meg kell ismerni, meg kell hódítani, uralmunk alá kell hajtani... Nem élhetünk örökké kőkorszaki színvonalon..." Csakhogy ennek a szemléletmódnak a következtében tönkremegy a természet, és tönkremegy maga az ember is. Elveszítjük az igazi emberi értékek iránti érzéket, sőt magát az emberi viselkedés képességet is: a gondolkodás, a művelődés, az elmélkedés, a beszélgetés, a játék, a közös éneklés, zenélés, ünneplés képességét...

Nem kisebb bűn és veszélyforrás *az uniformizálás;* nemcsak a külsőségeket (nagyjából egyforma ruhák, házak autók, ld. divat), hanem a nézetek (főként a tömegkommunikáció révén történő) egységesítését illetően is. Lassan eltűnik minden egyéni gondolat, ötlet, érzelem, bolondnak számít, aki nem ugyanúgy gondolkodik, mint a többiek, nem ugyanarra törekszik, mint a többiek. A tömegek így a szokottnál is könnyebben manipulálhatóak, és lelkesen masíroznak a pusztulásba.

A sort hosszasan lehetne folytatni, a lényeg minden példában ugyanaz lenne. Természetesen megtehetjük, hogy Jézus figyelmeztetését, „Ha meg nem tértek, mind elpusztultok", figyelmen kívül hagyjuk, és tovább űzzük kisded játékainkat, bezárkózva a magunk még csak nem is látványos, hanem „természetes" hétköznapi önzésébe. Legfeljebb a gyerekeink vagy unokáink egy szép napon arra ébrednek, hogy nincs tovább.

Gromon András

Leszkay András bácsi Moha-meséje

A három próba

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy hatalmas király: Fekete Nap. Ő ugyan azt rendelte el, hogy Ragyogó Napnak nevezzék, minthogy azonban rosszul, károsan uralkodott, Fekete Napnak nevezte az egész világ.

Történt egyszer, hogy meglátta Fekete Nap Hajnalcsillagnak, a világszép királykisasszonynak az arcképét. Megbabonázva bámulta, aztán felkiáltott: „Ő lesz a feleségem, senki más! Tüstént induljanak követek Hajnalcsillag szüleinek országába, kérjék számomra feleségül és hozzák el birodalmamba!” Hajnalcsillag azonban azt üzente a követekkel, hogy csak ahhoz megy feleségül, aki három próba közül legalább egyben helytáll.

Útnak indult hát maga Fekete Nap nagy pompával, fényes kísérettel – még az udvari bolondját is vitte –, s megérkezett Hajnalcsillag atyjának várába. Hej, most tetszett csak meg neki igazán a királykisasszony! Mert százszorta szebb volt, mint aminőnek a festmény mutatta. El is ügyetlenedett Fekete Nap ekkora szépség láttára, s többször is előfordult, hogy csacsiságot választ Hajnalcsillag szavára. A királykisasszony rózsaszínű mókusa ki is mondotta véleményét a maga éles, sipító hangján:

„Mak-mak, szegény, félszeg kérő
nem figyel a szóra.
Nem hiszem, hogy sikerüljön
egyetlenegy próba.”

Egyéb szó a próbákról hét egész napon át nem is esett. Vendégül látták nagy fénnyel Fekete Napot, mulatságokat, játékokat rendeztek a tiszteletére. A nyolcadik nap reggelén azonban együtt találta a trónteremben az egész udvart. Hajnalcsillag pedig így szólt hozzá: „Elérkezett az első próba ideje. El kell hoznod nekem a Dobogó Szívet. Városunktól északra találsz egy völgyet, a völgyben egy várat. Abban a várban van a Dobogó Szív.”

Fekete Nap úgy gondolta: erős várban, ékes kristályszelencében őrzik a Dobogó Szívet, s majd meg kell küzdenie őrzőjével, egy hétfejű sárkánnyal. El-csodálkozott hát, amikor düledező várat talált, s még a kaput sem őrizte senki. Bejárta a vár minden zeg-zugát, de nem kristályszelencét, még egy ócska vasládát sem talált. Őrzőknek, szörnyeknek nyomuk se volt. Mindössze egy borzas, vén kuvik gubbasztott egy toronyablakban. „Adta csúf halálmadara!” – mormogta Fekete Nap. Kapta a nyilát, lelőtte, azzal már ment is lefelé. Gondolta, eltévesztette a várat, nem ebben van a Dobogó Szív. De amint kilépett a kapun, nagyot nézett. Ott várta őt az egész királyi udvar lóháton. Legelöl Hajnalcsillag, s ölében a rózsaszínű mókus. S a mókus már sipította is:

„Mak-mak, mak-mak,
nem sikerült a legelső próba!
Már csak kétszer fordíthatod
a sorsodat jóra!”

Fekete Nap méltatlankodott: „De hiszen nincs ebben a várban semmiféle ‘Dobogó Szív’!” Hajnalcsillag csöndesen felelte: „Most már nincs, mert átnyilaztad.” Ekkor vette észre Fekete Nap, hogy ott fekszik a kapu előtt a bagoly, oda esett le a toronyból. Hajnalcsillag leszállt a lováról, varázsigét mondott rá, s lássatok csudát: a kuvik csapkodni kezdett a szárnyával, s vígan totyogott. Fekete Nap még mindig zsörtölődött: „De ha elvittem volna neked ennek a halálmadárnak a szívét, akkor már nem dobogott volna!” Hajnalcsillag szánakozva mosolygott Fekete Napon: „A bagollyal együtt kellett volna elhoznod. Ha szóltál volna hozzá barátságosan, megmondta volna, hogy ő nem halálmadár, s hogy az ő szíve az egyetlen dobogó szív a várban: Elröpült volna veled hozzám.” Fekete Nap mentegetődzve hebegte: „De hát én..., én úgy tudtam, hogy ha kuvikra talál az ember, azt tüstént le kell nyilazni... Ez a szokásos cselekedet...” A bagoly Fekete Nap elé totyogott, és tréfás duzzogással vartyogta: „Szokásos, szokásos, az igaz... De gondolkodhat néha felséged a maga fejével is...”

Folytatták a mulatságokat, és hét napon át megint senki se beszélt a próbákról. A nyolcadik nap reggelén azonban megint együtt volt az egész udvar a trónteremben, és Hajnalcsillag így szólt: „Ma el kell hoznod nekem az Igazmondó Malmocskát. Ez a malmocska a levegőégben lebeg, a Kaszák Tengere fölött.”

Átnyújtott Fekete Napnak egy hófehér selyemkalpagot: „Ezt viseld az úton.” Aztán kibontotta földig érő szőke haját, kitépett belőle egy szálat, egyik végét rákötötte Fekete Nap övére, és ezt mondta: „Másik végét Nagyúr lábára kötjük. Ő visz el téged a Kaszák Tengere fölé.” Ekkor vette észre Fekete Nap, hogy egy óriási saskeselyű ül az ablakban. De arra sem volt ideje, hogy felgondolja a veszélyt, Nagyúr már a város fölött szárnyalt, őt meg maga után röpítette azon az egyetlen szál hajszálon. Hej, borzadozott Fekete Nap, rettegve nézte a szörnyű mélységben a sziklahegységet, s már csak abban reménykedett, hogy valami tó vagy tenger lesz alatta, amikor majd elszakad a hajszál. No, ha tengert kívánt, azt hamarosan megkapta. Egyszerre csak iszonyatos erejű dörgészörgés hallatszott. Fekete Nap letekintett, s ott hullámzott alatta a Kaszák Tengere. Mint a víztengerekben a vízcseppek, ugyanúgy tolultak, torlódtak hullámokká a villogó, éles kaszapengék, ugyanúgy gördültek a kaszatömegek hullámai. Fehér tarajukról csillogó vízcseppek helyett villogó pengék freccsentek a levegőbe. Jaj, ha most elszakadna a hajszál!... S ekkor közvetlenül maga mellett, mintha fülébe suttogna, meghallotta Fekete Nap Hajnalcsillag hangját. Ezt kérdezte a hang: „Félsz, Fekete Nap? Visszaforduljon Nagyúr?” „Nem félek!” – kiáltotta Fekete Nap. „Tovább!”

Ekkor vihar tört ki. A hullámok hirtelen tízszeres magasságúra nőttek, valóságos hegységek gördültek, s a gördülő kaszahegységek tarajáról már egészen Fekete Napig röppentek fel az éles pengék. Jaj, ha elvágnák a hajszálat!... Újból kérdezte Hajnalcsillag hangja: „Visszaforduljon Nagyúr? Félsz?” „Nem félek! Tovább!” De mihelyt ezt kimondta, Nagyúr megfordult, és visszafelé szárnyalt. Amikor ismét ott állt Fekete Nap a trónteremben, Hajnalcsillag megkérdezte tőle: „Igazán nem féltél?” „Igazán nem féltem!” Hajnalcsillag ekkor visszakérte tőle a selyemkalpagot. De hajh, nem volt az már hófehér. Megfestette bélését a félelem véres verejtéke. Hajnalcsillag szomorúan mondotta: „Elhoztál ugyan egy malmocskát, amely a Kaszák Tengere fölött lebegett, de ez a malmocska, vagyis a szájad nem igazmondó.” Ekkor már sipította is a rózsaszínű mókus:

„Mak-mak, mak-mak,
nem sikerült a második próba!
Már csak egyszer fordíthatod
a sorsodat jóra!”

Fekete Nap mentegetődzve hebegte: „De hiszen..., ööö..., minden vitéz el szokta tagadni, ha fél... Hiszen ez... szokásos...” Hajnalcsillag elmosolyodott: „Szokásos, szokásos, az igaz... De a vitéz attól vitéz, hogy félelme ellenére is végbeviszi a hőstettet. Akárcsak te a röpülést. De máskor ahhoz is legyen bátorságod, hogy igazat mondj.”

Ismét mulatságokkal teltek a napok. Fekete Nap azonban egyre komorabb lett. Tartott tőle, hogy nem fog sikerülni a harmadik próba se. Pedig már nemcsak a szépség tetszett neki Hajnalcsillag arcán, hanem szerette okosságáért, jóságáért is.

A hetedik nap délutánján egyedül találta a várkertben Hajnalcsillag egyik udvarhölgyét, s a leányka azt mondotta neki burkoltan, hogy a harmadik próbában nem állhat helyt senki emberfia, s csakis akkor lehet Hajnalcsillag a felesége, ha még ma éjjel elrabolja. No, éppen jónak mondta ezt, hiszen ilyesmi járt Fekete Nap eszében is. Megbeszélték hát, hogy az udvarhölgy álomitalt ad Hajnalcsillagnak, s Fekete Nap az éj sötétjében kiosoon a várból az alvó királykisasszonnyal.

Úgy történt minden, amint kitervezték. Fekete Nap már nyergébe is emelte Hajnalcsillagot, de hajh, felsipított akkor a város falán a rózsaszínű mókus:

„Mak-mak, mak-mak,
nem sikerült az utolsó próba!
Ne vágtass még, Fekete Nap,
maradj még egy szóra!”

Kitárult a város nagykapuja, és kilépett rajta – Hajnalcsillag. Nyomában az egész udvar. Fekete Nap eltátotta a száját, aztán leszaggatta a fátyolt a nyergében tartott alvóról. Az udvari bolondját raboltatták el vele. Fekete Napnak nagyon megfájdult a szíve: hát mégse lesz a felesége Hajnalcsillag. Lecsüggesztett fővel Hajnalcsillag elé lépdelt, az pedig így szólt hozzá: „Akkor álltál volna helyt a harmadik próbában, ha visszautasítottad volna udvarhölgyem tanácsát.” Fekete Nap szomorúan motyogta: „Én csak azért..., csak azért akartalak elrabolni, mert nagyon szeretlek... A leányrablás különben is szokásos.” Hajnalcsillag elmosolyodott: „Már megint: ‘szokásos’... Jól mondta a bagoly, nem gondolkozol a magad fejével. Éppen ezért megyek feleségül hozzád. Nem engedhetem, hogy ilyen ember egymaga tartsa kezében annyi tenger nép sorsát.”

Fekete Nap boldog volt, azt se bánta, hogy a felesége kormányzott helyette, s hogy Hajnalcsillag királynőt Ragyogó Napnak nevezték. A próbáknak azonban elterjedt a hírük, s Fekete Napot az egész világ ezen a csúf néven emlegette: „Szokásos király”. Ez persze bosszantotta. De azzal nem törődött a világ.

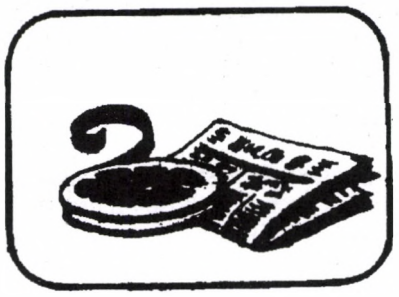

Könyvismertetés

A „létező szocializmus” – „belülről”

Aki elkötelezett kereszténységként, „testközelben” élte meg a „kádári konszolidáció” időszakát, s nem csupán a tömegtájékoztató eszközök felszíni híradásaiból értesült annak mivoltáról, annak számára letehetetlen olvasmány **Hegyi Béla** legújabb kötete, a **Szélvitorla,** amelyben 1978 és 1981 közötti naplójegyzeteit adja közre (*Kairosz Kiadó, Budapest, 2004, 303 o.; könyvesbolt: Bp. VII., Dohány u. 71.*).

Érthető módon persze a Szerző is csak egyik szeletét mutatja meg ennek a valóságnak, azt, amellyel íróként, filmrendezőként, s a Vigilia c. folyóirat egyik szerkesztőjeként, majd főszerkesztőjeként a legközelebbi kapcsolatba került – vagyis a korabeli kultúrpolitikát, illetve vallás- és egyházpolitikát (bár időnkint betekintést kapunk az országos hatalmi politika valóságába – lehallgatások, erőszakos megnyilvánulások, halálos fenyegetések –, vagy éppen a Vatikán keleti politikájába). Ezt a szeletet azonban rendkívül izgalmas módon láthatjuk, mert Hegyi Béla „belülről” mutatja meg: elsősorban azt rögzíti, ami a szereplők „belső világában”, gondolataiban, érzelmeiben játszódott le, s tükröződött aztán szavaikban, viselkedésükben, egész jellemükben.

Vissza-visszatérő szereplők tehát a korszak „kézi vezérlésű” kultúr-, vallás- és egyházpolitikájának alakjai, Aczél György, Ortutay Gyula és Miklós Imre, vagy a másik oldalon Lékai bíboros, Nyíri professzor, Rónay György és Magyar Ferenc. Velük párhuzamosan azonban a korabeli irodalmi és művészeti élet sok-sok alakja is megjelenik a színen, Illyés Gyulától és Pilinszkytől Vas Istvánig és Zelk Zoltánig, vagy Mezei Máriától és Huszárik Zoltántól Borsos Miklósig, Mensáros Lászlóig és Őze Lajosig. Ezek a nevek azonban éppen csak ízelítőt adnak egy hosszú névsorból, és mindegyikükről megtudhatunk olyasmit, amit talán semmilyen más forrásból sem.

A személyes beszámolókat, történeteket és vallomásokat a Szerző elgondolkodtató meditációi és eszmefuttatásai egészítik ki – a szocializmusról, a kereszténység és a marxizmus párbeszédéről, a II. Vatikáni Zsinatról, vagy éppen Jézusról, hitről, teológiáról, humanizmusról, barátságról és így tovább. Feltűnő Hegyi Béla finom hangvételű, mégis határozott kritikája – legyen szó akár az egyházpolitika állami vagy egyházi „csinálóiról”, akár a hierarchiáról vagy nagynevű külföldi és hazai teológusokról. Kritikáját hitelessé teszi, hogy célpontjai közül önmagát sem vonja ki, nem kíván a feddhetetlen kívülálló szerepében tetszelegni.

Különös és mély élmény részesévé válik, aki végigolvassa ezt a kötetet, netán elgondolkodva újraolvassa egyes részleteit: egyrészt lelepleződik előtte a korszak és annak jelentős szereplői (jobban, mintha a Történeti Hivatal cenzúrázott aktáit böngészné), másrészt a már – most ne firtassuk, milyen áron! – „konszolidálódott” „létező szocializmus” valóban emberi arcával találkozhat: nem a hivatalosan reklámozott „emberarcú szocializmussal”, hanem számos nevezetes kortárs hiteles emberi alakjával: erényeivel, hibáival és bűneivel, örömével, gyöngeségével és nyomorúságával.

Érthető, hogy akkoriban nem jelenhetett meg ez a kötet – bár akkor lett volna igazán nagy szükség rá, de most is „alapmű” mindazok számára, akik nem kívánnak részt venni az általános felejtés tragikomédiájában, mert vallják Mindszenty bíboros egyik, a Rákosi-korban tett kijelentésének igazságát: „Nem azért tanulunk egyháztörténelmet, hogy régiségtani ismereteinket gyarapítsuk…”

Az elmondottak szemléltetésül álljon itt néhány részlet a kötetből.

Gromon András

Czapik Gyuláról,

az egri érsekről mondja Tomek Vince piarista generális Rómában – Saád Béla értesülése szerint –: „Amikor 1950-ben tízezer szerzetest űztek el a rendházakból, kevesen tettek annyit a szerzetesség édekében mint ő. Bár máskor is adott az éhezőnek ételt, a szomjuhozónak italt, felruházta a szegényt, lakást juttatott az idegennek, gondozta a beteget (Máté 25), amit azonban e nehéz időkben tett, az rendkívüli volt. Ha az otthoni szerzetesség akkor a legelemibb testi és lelki irgalmassági cselekedetek részesévé lehetett, az nem kis részben neki köszönhető. Nem vétek a kötelező diszkréció ellen, ha egy 1950. július végén Pesten kelt levélből a következőket idézem: 'A tárgyalás során folytatott nagy vitában az egri érsek oly imponálóan állt ki a szerzetesek mellett (végül könynyekre fakadva), hogy a szerzetesek jelen lévő elöljárói szerint is örök hálára kötelezte a szerzeteseket.'”

Epizód 1976-ból

Megvárta, míg a többiek elmennek. Ketten maradtunk a szobában. Benyúlt a táskájába, mappát vett elő, és az asztalra tette. Felnyitotta, kihúzott egy gépelt papírlapot. Hangját suttogóra fogta:

– Ezt tedd be a következő, augusztusi számba, a rovatok elejére.

– De hát már mindent leadtunk a nyomdába. Jegyzetanyagunk is van. Szedik.

– Cseréld ki ezzel. És ne kérdezz semmit…

Beleolvastam a kéziratba: „Hogy idáig eljutottunk és nem alaptalan derűlátással tekintünk előre, a vallás és egyház kilátásaira és létlehetőségeire a szocialista társadalomban: ebben van oroszlánrésze az Állami Egyházügyi Hivatalnak, és a nehézségeket türelemmel, okossággal, józansággal és következetességgel, lépésről lépésre fölszámoló politikájának. A huszonöt esztendős évforduló jó alkalom arra, hogy köszönettel méltassuk az Állami Egyházügyi Hivatal történelmi jelentőségű munkáját egyház és állam jó viszonyának kialakításában, aminek érsekprímásunk bíborosi beiktatása mindennél meggyőzőbb dokumentuma volt, és hogy további jó munkát kívánjunk az Egyházügyi Hivatalnak mind államunk, mind egyházunk javára.”

– Aláírás nincs.

– Vegyük úgy, hogy szerkesztőségi cikk.

Sápadt arcát enyhe pír vonta be. A táskájában matatott.

– Le *kell* adnunk?

– Ez az ára annak, hogy mi valamivel szabadabban írhatunk, mint a többi lapok.

Uramisten, gondoltam, micsoda satuba lehet fogva ez az ember is…

A kádári konszolidációnak

kétségtelen eredménye, hogy ki tudta alakítani és el tudta hitetni valóságként azt a látszatot, hogy pluralista társadalomban élünk. Hogy különböző érdekcsoportok – szakszervezet, népfront, tanácsi szervek, egyházi hierarchiák, kommunikációs csatornák stb. – szabadon manőverezhetnek, és saját, demokratikus törekvéseiket érvényre juttathatják. Valójában azonban az történik, hogy ha eltérő szándékaik – bárminő cikcakk után – nem a közös (lásd párt-) akaratba torkollanak, azonnal működésbe lép a rafinált erőszak gépezete, a rangrejtett ellentámadás. És így vagy úgy, előbb vagy utóbb a kollektív (párt)akolba kell térnie minden nyájnak. Lehet, hogy ezt a nyájak ma már észre sem veszik. Erősebb és megnyugtatóbb a látszat. De ne legyünk elégedetlenek. A pozitív változás – az elmúlt évtizedekhez képest – így is letagadhatatlan.

Az Elnöki Tanács tagja

Horváth Richárd templomigazgató, valamikor ciszterci rendi tanár elmondja, hogyan, helyesebben: Miért lett az Elnöki Tanács tagja? – A húszas évek végén az egyház több hónapos üdültetést szervezett szegény sorsú gyermekek számára Dániába és Hollandiába. A gyermekeket ottani családoknál szállásolták el, amelyek ellátásukról és foglalkoztatásukról is gondoskodtak. Nagy segítséget jelentett ez, Trianont követően, a magyar társadalomnak. A tizenegyedik kerületből szintén mentek, itt mi, ciszterci papok állítottuk össze a csoportokat. Az egyik turnussal utazott Tamáska Mária is *[később Kádár felesége lett — A szerk.]*, akit én magam választottam ki, feltűnő elesettsége és nyomorúságos körülményei miatt, a nagyszámú jelentkező közül. Amikor hazajött, felkeresett és megköszönte. Néha-néha láttam a templomban is; nem volt buzgó hívő, de hívő volt. Ez adhatta az apropót ahhoz, hogy 1950-ben Kádár személyesen megkérjen a papi békemozgalom megalakítására.

1951-ben, Kádár letartóztatása után, Tamáska Máriát kidobták az állásából. Sehol a világon nem tudott elhelyezkedni, ismerősök, idegenek támogatták titokban, majdhogynem kéregetésre szorult. Így jutott el ismét hozzám, segítséget remélve. Ettől kezdve rendszeresen küldtem neki pénzt. Ha a sekrestyébe mise után benézett, mindig a zsebébe csúsztattam pár száz forintot. Csomagot csináltattam, hogy vigye be férjének a börtönbe. 1957 után Kádár, mihelyt hatalma mergszilárdult, beválasztott az Elnöki Tanácsba, az Országházba képviselőnek és az Országos Béketanács elnökségébe.

Akit a klérus kitartóan üldöz,

annál az igazság egy darabkáját megtalálod. Ha kitaszít valakit a hierarchia, biztos lehetsz benne, hogy olyan gondolatra lelt, amely valamiképpen embertársaink javára szolgál. Ha megkegyelmeznének neki, reméljük, elég erős lesz ahhoz, hogy akkor is fennhangon kiáltsa az Eppur si muovét!

Sváb házak

Borsos Miklós: Kasi meg még néhányan a háború után – írók, képzőművészek, veterán bolsevikok – Békásmegyeren házat kaptak a kormányzattól, teljes berendezéssel, tele kamrával, gondozott virágos kerttel. Ezek az otthonukból elűzött, deportált svábok lakhelyei voltak. Nekem is fölajánlották, de nekem nem kellett. Mondtam Kasinak, hogy mások otthonába betelepedni, elorozni azt, ami az övék, amit nehezen, egy élet munkájával megszereztek, nem hozhat tartós örömet. Nincs ezen Isten áldása. Így is lett. Hamarosan kitették a szűrüket onnét, és a házakat elfoglalták a kommunista főmuftik.

Ny. fújtatva, feldúltan

érkezett a szerkesztőségbe. Degeszre tömött aktatáskáját lecsapta az asztalra, s szemét dühösen meresztgetve, minden bevezetés nélkül rám rivallt:

– Most aztán vége a kisded játékaidnak!

– *Mi történt?*

– Mi fog történni, az érdekeljen! Ezentúl minden kéziratot, mielőtt a nyomdába menne, meg kell mutatnod nekem. Engem az egyház a lap szupercenzorának nevezett ki.

– *A verseket, a novellákat is...*

– Mindent! A-tól Z-ig, az egész lapot, szőröstül-bőröstül, csak az én kézjegyemmel ellátva küldheted szedésre. És nem közlünk mindenkitől tetszés szerint, ezt vedd tudomásul. R. János nem jöhet...

– Miért? Nem katolikus?

– Rosszabb. Fundamentalista! Csak a Bibliát fogadja el, sem azt egyházatyák, sem a szent hagyomány, sem Róma dogmatikai tekintélye nem számítanak neki. Bulányi atya szintén indexen van nálunk...

– *De hiszen ő a piarista rend tagja...*

– Összekülönbözött a püspöki karral, téves nézeteket vall, a felfüggesztést aligha ússza meg...

– És, gondolom, máig bosszant téged, hogy Karl Rahnerral alá akarta íratni a Bokor-közösség petícióját, a lelkiismereti szabadságra hivatkozva...

– Nagy Kázmér cikkeit a továbbiakban vissza kell utasítanunk. Haragszik rá a Bíboros. Túlságosan kritikus a hierarchiával szemben, háromszor nősült...

– És ez elég ok? Úgy tudom, hogy a Bíboros tanítványa volt fiatal korában...

– Ez nem menti őt. Graham Greene ugyancsak tiltott szerző. A Bíboros szerint nem katolikus író. Semmi keresnivalója itt.

– De hát ez nem a Bíboros lapja! Ilyen beavatkozásra még nem volt példa a Vigilia történetében. Hogy' lehet ezek után szerkeszteni?

– Bélám, ne beszélj mellé! Vedd elő a Bíboros levelét, amit legutóbb neked küldött...

A „kis lépések politikája”,

amit az államvezetés Lékai bíboros szájába ad, a semmi stratégiája. Humbug. Milyen kicsik ezek a lépések? Mikroméretűek. Alig lehet érzékelni őket. S ha van is természetesen némi haladás a hatvanas évek óta, amit az idő s a változások törvényszerűsége kikényszerített, sem a szemléletben, sem a praktikumban nem tapasztalható *lényeges* különbség az évtizedek összehasonlításakor az egyház belső életében. Hogyan ítélheti el a prímás – a pártpolitika nyomására – saját egyháza autonóm közösségeit? Hogyan támogathatja papok napi politikai szereplését az országgyűlésen, a népfrontban, a tanácsapparátusban – 1981-ben is? Hogyan védelmezheti teljes mellszélességgel a kötelező katonai szolgálatot, amit a II. vatikáni zsinat az egyének lelkiismereti mérlegére tetet? A magyar egyháznak óriási lépésekre volna szüksége ahhoz, hogy minden téren behozza hátrányát a világegyházzal, de legfőképp a II. vatikáni zsinattal szemben. A „kis lépések” amolyan mentegetőzés, kibúvó – ennyire tellett, nem épp semmire! – a múltra, a jelenre, talán még a jövőre vonatkozóan is, hogy azzal, ami időnként csurran-cseppen, azzal a kevéssel is beérjük, s imáinkba foglaljuk őeminenciája nevét.

A 10-51629/55 számú vizsgálati dosszié

Dokumentum-novella

Abban az évben hűvös volt az október. A Bosnyák utcai egyszobás, égre nyíló konyhás szükséglakás fala párássá tette az éjjeli levegőt. Még nem tudtunk fűteni, nem érkezett meg Miskolcról, jó nevelőanyámtól a beígért három zsák kukoricacsutka, ami kiegészítette volna azt a kevés szenet, amit vásárolni tudtunk.

1955. október 18-a keddi nap volt. A négyéves Gyurika nagy álmosan nézett fel a kiságyból.

– Fel kell kelni, Gyurikám, megyünk óvodába!

– És Jani, ő nem jön?

– Dehogynem, menj csak oda, puszild meg, és keltsd fel! Gyorsan öltözzünk fel, és eszünk almát, majd az óvodában lesz az igazi reggeli.

Sietnem kellett, mert vártak a betegek, akikhez látogatni kellett mennem, hiszen – pszichológusi diplomával – védőnő-helyettesként alkalmaztak a Fővárosi Ideggondozó Intézetben. Akkoriban nem létezett sem lélek, sem lélektan. De azért egyes lelkes orvosok a maximumot igyekeztek nyújtani az elmebetegek részére. Ilyen volt az ideggondozó akkori főorvosa, Szirtes Gyula is. Először az Intézetébe kellett bemennem a címekért, minél hamarabb, hogy el ne késsek – hiszen nem régen éppen miattam ijesztgették szegény főorvos urat: Kijöttek a Tanácstól, hogy ő valóban alkalmazott-e engem. Nagyon megijedt, azt hitte, hogy most jön, jó esetben a dorgálás, rosszabbik esetben a perbefogás – azért, mert egy háborús és népellenes bűnös feleségét alkalmazta. De ez esetben nem ez, hanem egy megnyugtató szó jött: Nyugodtan foglalkoztasson csak tovább. Úgy látszik, csak engem figyeltek, merre vagyok.

Az óvodába bevittem a gyerekeket, az Intézetben is voltam, a XIV. kerületben voltak a gondozottjaim is, mint a szükséglakásunk, ezért közben haza tudtam menni valamit enni.

Csöngetnek az ajtón. „Ki lehet az?” „Tessék ezt aláírni.” „Mi ez?” – kérdeztem ijedten. Aláíráskor már láttam, hogy idézés. Gyorsan eltűnt, aki hozta, én pedig egyedül maradtam a rám szakadt rémisztő félelemmel.

Az Államvédelmi Hatóság hivatott, mégpedig másnap reggelre. Istenem, vajon miért? És, ha odamegyek, visszajövök-e? És mi lesz akkor a két gyerekkel? Ha beviszem őket reggel az óvodába, hazahozhatom-e én őket?

Telefon nem volt, de ha lett volna, sem lett volna tanácsos használni. Úgy döntöttem, hogy a betegeknek muszáj egy keveset várniuk, először el kell rendeznem holnapra a gyerekek ügyét.

Szaladtam, ahogy tudtam, apámhoz a Pál utcába. Apám idős volt, és beteges. Minden nagyapai tevékenysége abban állott, hogy egy hónapban egyszer eljött hozzánk, és a közeli cukrászdából nyolc „minyonkát” hozott, amit együtt megettünk, aztán pedig lefektetve a gyerekeket, mi ketten sokszor éjfélig beszélgettünk. Hova tegyem a gyerekeket, ha engem bent tartanak? Miskolcon a dédmamai ház családi bázis volt. Oda kellene őket eljuttatni. Apám elvállalta, hogy ha én nem megyek oda hozzá holnap délután öt óra előtt, akkor ő elindul a gyerekekért az óvodába, és elviszi őket az első lehető vonattal Miskolcra.

Ezt tehát megbeszéltük. A betegeimmel kedvesebb voltam aznap, mint valaha, bár mindig igyekeztem. Ez a nap a szorongás napja lett, hiszen előzőleg megfenyegettek, amikor férjem, Miklós ügyében jártam, mégpedig a Fehér Ház bejáratánál, hogy „maga is megkaphatja azt a 15 évet, ha sokat jár utána”. Ez éledt fel bennem, és a gyengédséget hozta ki belőlem. A gyerekeket elhoztam az óvodából, és sem aznap este, sem másnap reggel nem mondtam nekik semmit. Reménykedtem. Az óvodában csak annyit mondtam, lehetséges, hogy kicsit késünk a gyerekekért. „Tessék csak nyugodt lenni – biztatott a daduska –, én fél hétig itt vagyok.” Szavai melengették a szívemet. Nagyon féltem.

Az Államvédelmi Hatóságnál a kihallgató szépen kezdte.

– Györgyike, kedves – még a vállamat is megsimogatta –, ne féljen. Az Államvédelmi Hatóság nagyon igazságos!

– De egyáltalán, miért vagyok én itt?

– Hát nem tudja? Az a gonosz pap, az a jezsuita, az a Palánkay Gausz, kezünk között van, és azt vallotta, hogy maga nagyon jó barátja neki. Sőt, nekem megmondhatja nyíltan, ugye, közelebbi kapcsolat is van maguk között?

Tiltakoztam.

– Miért tiltakozik? Hiszen ő ezt őszintén megvallotta!

– Akkor nem mondott igazat – közöltem röviden.

– Hát hogy néz ki egy jezsuita, amikor hazudik? – szegezte nekem a kérdést.

– És hogy nézne ki egy jezsuita, ha elcsábítaná egy politikai fogoly feleségét? Nem ez lenne az igazi bűn?

Ez elég lett a tiszt úrnak. Abbahagyta a témát. A gyerekekre tért át.

– Ugye, látni akarja ma este őket?

Tehát követtek, amerre csak jártam. Ijesztgetnek a gyermekeimmel. (Már előre kitanítottuk egymást, hogy az ávón nem szabad félelmet mutatnunk. Igyekeztem ezt megtartani.)

– Persze, hogy látni akarom. Mielőbb engedjenek ki. A betegeket is látogatnom kell.

– Előbb a kérdéseket kell tisztáznunk.

A jegyzőkönyvet, amit felvett, megkaptam a Történeti Hivatalban. Az A 10-51629/55-ös vizsgálati dosszié e szerint a következőkről szól:

Milyen ellenséges tevékenységet fejtett ki a Családok Szeretetszövetsége? Milyen ellenséges tevékenységet fejtett ki a Provida Mater (Gondviselő Anya) nevű illegális szervezet? Kik a vezetők, milyen e szervezetek felépítése? Milyen céllal fejtenek ki ellenséges tevékenységet? Honnan szerzik be az ellenforradalmi propaganda-anyagokat?

Kik között terjesztették? Milyen a terjesztés módja? Milyen politikai céllal íródott A szeretet aszkétikája és misztikája c. könyv?

A vádak tehát:

Illegális rend megszervezése, ellenforradalmi propaganda-anyag terjesztése, a Provida Mater és Családok Szeretetszövetsége nevű leánycsoportok ellenséges tevékenysége, a Családok Szeretetszövetsége nevű szervezet illegális szervezése, A szeretet aszkétikája és misztikája című könyv írása, véleményezése.

P. Palánkay Gausz Tibort a jegyzőkönyv a következőképpen mutatja be:

„1955. aug. 23-án előzetes letartóztatásba helyeztük Gausz Tibor jezsuita szerzetest, szervezkedés és ellenséges propaganda terjesztés gyanúja miatt. Nevezett a jezsuita rend felszámolása után a tartományfőnök utasítására tagja lett az illegális rendi tanácsnak, és rendszeresen részt vett a vezetése alatt álló kispesti rendházban megtartott illegális rendi tanácsi üléseken. Beismerte, hogy a kapott tartományfőnöki körleveleket elolvasás után továbbította a csoportjába beosztott jezsuiták felé. A kiadott körlevelek nyíltan vagy burkoltan lázítanak a Magyar Népköztársaság ellen.”

Személyemről a jegyzőkönyv általában valós adatokat tartalmaz: alkalmazotti származás, bölcsészdoktorátus, statisztikai munkahelyek, jelenleg Ideggondozó Intézet. P. Palánkayval akkor ismerkedtem meg, mondtam, amikor ő ott lelkigyakorlatot tartott, és ezután is találkoztam néha vele. Valótlan viszont az, hogy A szeretet aszkétikája és misztikája c. könyv nem mentes politikai kérdésektől, hogy a népi demokrácia ellen izgat, hogy helyenkint burkolt formában elítéli a magyar békepapságot. „Beismerem, hogy a könyv továbbadásával segítséget nyújtottam a népi demokrácia-ellenes izgatás elkövetéséhez.” Mindezeket én nem mondtam, úgy látszik, eredetileg azt tervezték, hogy valamiféle összeesküvést alakítanak ki. Utólag tudomást szereztem arról, hogy baráti körünk több tagját is kihallgatták, letartóztatták.

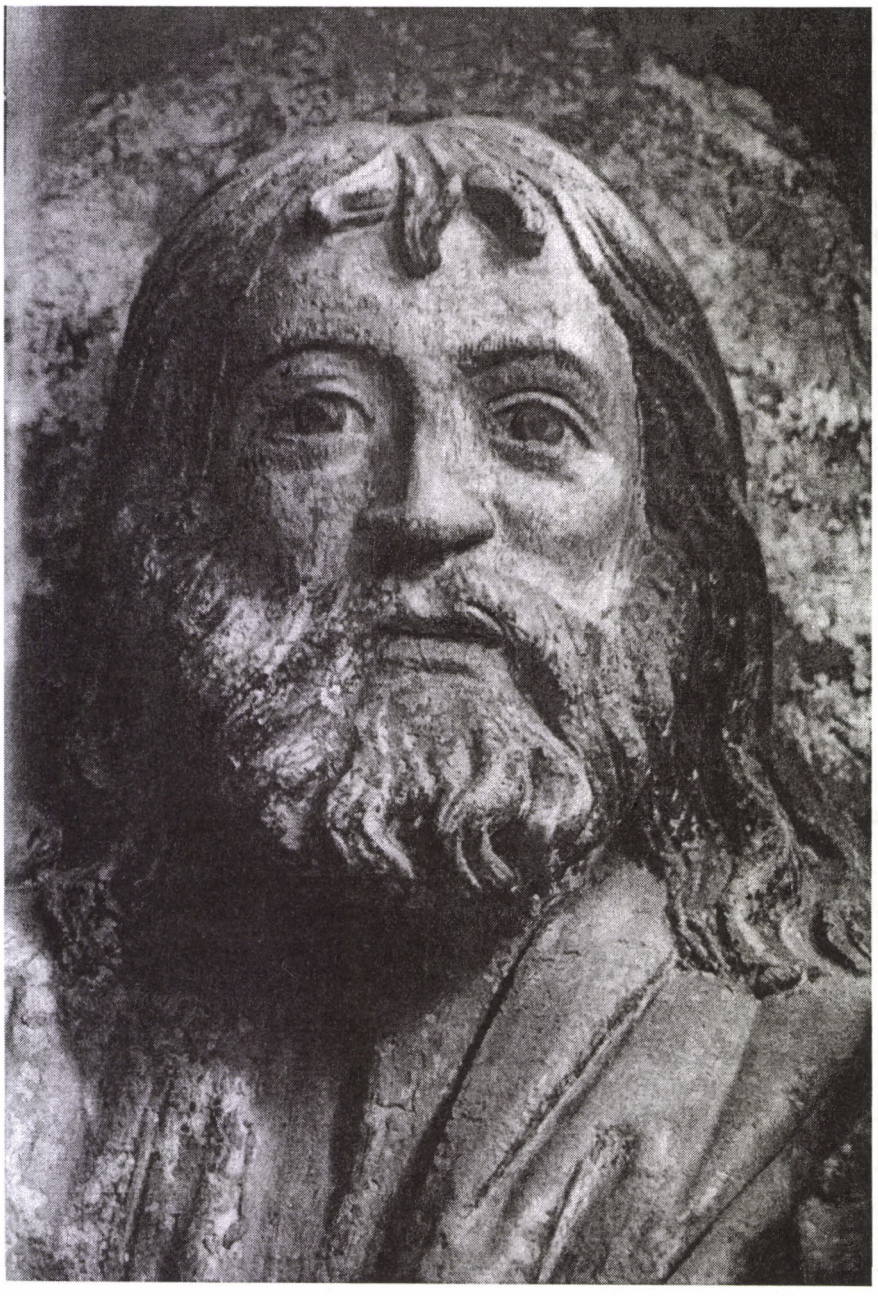

Délután négyig tartott a kihallgatás. Közben ebédet is adtak, kelkáposzta főzeléket, amit én nagy vigyázatlanul meg is ettem. De nem tettek bele semmit, úgy látszik, akkor nem volt további tervük velem. Siettem apámhoz megmondani azt, hogy most nincs semmi baj, utána pedig repültem a gyerekekért az óvodába.

Ilyen nagyon talán soha nem becéztem őket, azelőtt és azután sem. Nem is egészen értették. Hazafelé menet most az egyszer mi is vettünk magunknak minyonkát, és ettük a sült csirke maradékát, amit két nappal ezelőtt Miskolcról kaptunk. A kissé nedves és hideg lakás most annyi, de annyi melegséget árasztott. Lefekvéskor a távoli apukáért imádkoztunk, aki most – állatorvos létére – bányában dolgozik és szenved.

* * *

A jegyzőkönyvet és a közvetlenül hozzá tartozó szövegrészeket 1998 decemberében kaptam meg a Történeti Hivataltól. Aláírás: Bóné Gyula ÁVH hadnagy. Saját aláírásom hiányzik róla, csak oda van gépelve a nevem, és hogy „hiteles” legyen, „sk” is van a végén.

Utóhang: Férjem a következő év tavaszán kapott kegyelmet, azzal a feltétellel, hogy Budapesten nem maradhatunk. A családot 1990-ig rendszeresen zaklatták. P. Palánkay Gausz Tibor Vácról szabadult, amikor a forradalomkor kitörtek onnan a rabok. Ezután rózsafüzérkészítéssel foglalkozott, és 1970-ben sikerült neki Münchenbe kikerülnie, ahol kórházlelkész lett. 1983-ban halt meg, a München-Pullach-i jezsuita temetőben nyugszik.

Körmendy Györgyi

Megnyitó beszéd

a HEL 2004. november 13-i tanácskozásán

Tisztelt tagtársak, kedves vendégeink! Köszöntöm Önöket a **Halálbüntetést Ellenzők Ligájának** harmadik országos találkozóján. Önök egy sikertörténet tanúi.

A találkozó házigazdájaként megnyitom tanácskozásunkat, és kifejezem reményemet, hogy megbeszélésünk tartalmas és hasznos lesz. A házigazdának nincs több dolga, hiszen az egyes részletkérdésekben a megjelentek valamelyike mindig tájékozottabb, felesleges tehát hangoztatnia jólértesültségét vagy felkészültségét.

Tisztelt tagtársak, kedves vendégeink! Az előző két, sematikus mondatra azért volt szükség, hogy idejük legyen kritikailag reagálni a bevezető mondatra.

Miféle sikertörténetről van szó? Kinek a sikeréről beszélhetünk? A házigazda mintha sokat képzelne barátai kiválóságáról, hatékonyságáról, jelentőségéről. Kétségtelen, hogy jeles személyiségek gyűltek össze, de melyikük mondhatná el, hogy döntő módon járult hozzá a hadkötelezettség eltörléséhez? Terjedelmes elemzés helyett csupán arra utalok, hogy a változások nem egy pillanatban jöttek létre és nem egy vagy néhány személyhez fűződnek, hanem hosszú ideje érlelődnek a történelem műhelyében. Az egyén, természetesen, örülhet, ha azt látja, hogy célja megvalósult, hogy érdemes volt hozzáállnia a változást létrehozó rejtett erőkhöz. Jó tudnia, hogy most jókor van jó helyen, hogy időben megérezte a kibontakozás lehetőségét, tett is érte valamit, tehetsége és lelkesedése szerint. Ámde ha most köszönetemet kellene kifejeznem a törvényalkotóknak e sajátos kérdésben meghozott döntésükért, akkor elkezdeném visszafelé fejteni a történet fonalát, megmutatva azt a szélesebb társadalmat és szélesebb gondolatvilágot, amelynek tagjai, illetve gondolatai elvezettek a mába. Mivelhogy a HEL előtt létezett a Kelet-Nyugat Párbeszéd Hálózat és az Alba Kör, s azelőtt létezett a demokratikus ellenzék mozgalma, s még azelőtt léteztek a békét valló felekezetek és bázisközösségek, s mindazok előtt a polgári engedetlenség kiemelkedő alakjai, 60 évvel, 150 évvel korábban, s őelőttük is minden tiszteletreméltó eretnekek, akik azt vallották, hogy az ember szabadságra született azért, hogy szabadon tudja szolgálni az emberek társadalmát. Az ő példájuk ad erőt minden kor újítóinak, s egyben utal is arra a sokaságra, amelynek vágya és törekvése ölt alakot a mi eredményünkben is. A nagy gondolatoknak megvan a maguk epochája – írta Bolyai Farkas –, amikor megérik az idő egy érték megvalósítására. A tudományban sem könnyű ez, kellhet hozzá 2100 év is, hát mennyivel nehezebb a munka az emberi törekvések sűrűjében, ahol az egyéni akarat mindig szembefeszülhet valamilyen erkölcs jogán egy mélyebben megalapozott világszemlélettel is. Örülünk tehát a mai napnak, és illő szerénységgel nézzük saját hozzájárulásunkat.

Miféle sikertörténet ez? Folytassuk az idősb Bolyaival, mivel a sikerhez nemcsak emberek kellenek, hanem egy korszak is, amely alkalmas az emberek vágyainak megvalósulására. Ma még talán nincs is kellő távlatunk ahhoz, hogy leírjuk azokat a történelmi erőket és eseményeket, amelyek ege alatt és amelyek következtében kialakulhatott az a szemlélet, amely szükségtelennek vagy egyenesen károsnak látja fiatal emberek legszebb éveinek intézményesített elrablását és mindazt a gazdasági, gondolkodásbeli, lélektani veszteséget, amit az egyetemlegesen kötelező sorozás jelent a társadalmi élet számára. Nem kívánom elkötelezni magam semmiféle társadalmi berendezkedés mellett, mert az az Ország, amelyben én hiszek, más, mint az erőre és hatalomra épített struktúra, ámde nem vagyok vak, hogy ne lássam a világ most alakuló új, az egész glóbuszra kiterjedő átrendeződésében megmutatkozó politikai és gazdasági változásokat. Szándékosan nem nevezem meg őket, gondoljatok azonban az elmúlt évtizedekre, s egyet fogtok érteni velem abban, hogy semmiféle sikertörténetről nem beszélhetnénk, ha nem kaptuk volna meg a politikai, az állampolgári szabadság akkora-amekkora darabját, amelyben bejegyeztethetővé vált egy összeírás-ellenes liga. Ez nem jelenti azt, hogy a bensejében békét teremteni tudó embernek ne lehetne saját sikertörténete, mondjuk egy Ivan Gyenyiszovics nevű lágerlakónak, vagy Karig Sárának, hogy tisztelt tagtársnőnkre emlékezzem, de hát ezek a lélek művei, s csak jó szerencse segítheti őket intézményes megvalósulásra. A mi sikertörténetünk lényege az, hogy jó hajósként tudtuk, nem mi keltjük a szeleket, de azt is tudtuk, hogy vannak, és érdemes várni rájuk. Tudtuk, mit kell tennünk, ha jóra fordul az idő, és kibonthatjuk a vitorlákat.

Sikertörténet? Nem magyar pesszimizmus, hanem józanságra törekvő realitás beszél belőlem akkor, amikor átérzem sikerünk törékenységét, viszonylagosságát, esetlegességét. Hiszen a szélsőségeseknek nevezett radikálisokon kívül nagyon sokan tudják, milyen feltételekkel vállalják az abolicionista nézeteket. Bízom abban, hogy a jó szándékú és hazánknak a népek között elfoglalt helyét tisztán, mitológiák és indulatok nélkül szemlélő tagjaink, a maguk helyén mindent megtesznek azért, hogy ne kerülhessen sor az egész társadalomnak az erőszak hadrendjébe történő visszaállítására. Létünkről van szó, mert minden háborúban fogyott népünk, mert az úgynevezett nyertes háborúknak is van emberáldozatuk. Az emberek megkülönböztetése ellenszenvhez vezet, ebből gyűlölködés támad. A gyűlölet félelmet szül, ezért felfegyverzi magát, s a történelmi harmadik felvonásban eldördülnek a készenlétbe helyezett fegyverek. Sikerünk tartósítása érdekében tehát mindennapi életünket és – társadalmilag – mindennapi külpolitikánkat a népek kölcsönös megértésének szolgálatába kell állítanunk.

Sikertörténet? Igen. Lehettek nehéz idők, jöhetnek jobb idők, számomra a sikert – az elért eredménytől függetlenül – az jelenti, hogy az élet, a gondolkodás oly különböző területeiről egybegyűlt barátaink össze tudtak fogni egy cél érdekében, s ezért meggyőződésüknek azokat az összetevőit állították előtérbe, amelyek előrevihették ügyünket. Nem a különbözőségeket kerestük egymásban, hanem a remélt azonosságot. Becsültük különbözőségeinket, hiszen azok vezettek életpályáinkon, de nagyon fontosnak tartottuk az egy célra irányuló egységet. Lehet, hogy egyes kérdésekben erőt kellett vennünk magunkon, hogy ne tukmáljuk másokra saját szemléletünket. Lehet, hogy időnkint néhányan azt mondtuk: ezt nem így kellett volna tenni, ez nem a mi stílusunk. Meg is mondtuk, ki is nyilatkoztattuk. Mégsem vontuk kétségbe tagjaink jó szándékát, mert tudtuk, hogy a nagyon pontos cél sokfelől közelíthető. Csak a közös nevezőhöz ragaszkodtunk, amely mellett ezerféle számláló létezhet, minthogy létezik is. Nem az ezerféle szín összemosására törekedtünk, hanem a valamilyen módon mindenki által vállalható eszme megvalósításához kerestünk társakat. Nekem az jelent sikerélményt, hogy kicsiben – ami állítólag mindig szép – példát tudtunk adni megosztott és küzdelmes világunkban arra: mit jelent a lényeg, és mi az, amiben nem kell és nem szabad szemben állnunk egymással, ha előre akarunk jutni. A zsákutcák és kudarcok elkerülhetők, ha újból és újból meg tudunk állapodni valami közösben, aminek elérésére nemhogy engedélyezzük a másik útját, hanem egyenesen bátorítjuk is arra. Cseppben a tenger: egy maroknyi ember próbálkozásában meglátjuk a nagyvilág életének, boldogulásának alapfeltételét. Önzetlenül kell munkálkodni újabb és újabb, mindenkinek hasznos megegyezések megkötéséért. A stílus fakadjon mindenki egyéniségéből, jókedvéből. Ez az optimizmus egyetlen alapja, ettől maradhat meg az élet. A Ligában erre a tapasztalatra tettem szert, és ezt mindnyájatoknak megköszönve, most már valóban megnyitom tanácskozásunkat.

Merza József

Harmadik Világ Alapítvány

A Harmadik Világ Alapítványt 1991. november 17-én négy Bokorbeli házaspár alapította. Az első Kuratórium az alapítástól 1996 áprilisáig a következő tagokból állt: Király Ignácz elnök, Bisztrai György titkár, Gromon András, ifj. Gyombolai Márton, Kiss Beáta, Németh György és Simonyi Béla. 1996 áprilisától napjainkig a következő összetételű a kuratórium: Csiky Lajos elnök, Bisztrai György titkár, Áts András, Szuly Lászlóné, Mihálffy László (2004 októberéig), Schanda Beáta (2004 októberétől). 1998-ban közhasznú szervezetté minősítették.

Alapító okirata szerinti célja: a harmadik világ éhezőinek támogatása a mindenkori jogszabályi előírások szerint.

Az első adományt 1993-ban küldtük Indiába, és összességében a mai napig 51 165 687 Ft-ot küldtünk (jelenlegi értéke a ejegybínki alapkamat alakulása alapján 121 006 943 Ft). A csekkek nyomtatása, a bankköltségek, a postaköltség és minden egyéb költség a mai napig 817 949 Ft volt (jelenlegi értéke 2 238 866 Ft), tehát az elmúlt 13 év alatt átlagosan évente 63 ezer (172 ezer) Ft-ba került az Alapítvány fenntartása. Az Alapítvány működési költségeit igyekszünk csökkenteni, fizetett alkalmazottunk, tiszteletdíjasunk nincs, költségtérítést sem fizetünk senkinek. Székhelyünk egy magánlakásban van, bérleti díjat nem fizetünk érte.

Kezdeményezésünkre már két alkalommal rendeztünk rizsebédet, aminek célja kilépni a Bokor keretein kívülre, a nyilvánosság elé.

Indiában az ESP-t támogatjuk, amely egy indiai származású jezsuita lelkész, P. Cedric Prakash SJ által létrehozott olyan támogatási rendszer, mely a szegények és a periférián élők gyermekei számára lehetőséget nyújt arra, hogy saját lábukra állhassanak Indiában. Jelenleg Indiában 90 iskolában 15 000 gyermeknek adják meg a lehetőséget ahhoz, hogy megtanuljanak írni-olvasni, hogy emberhez méltó sorsuk lehessen, hogy lehetőségek nyíljanak előttük. Ennek keretében hindu, mohamedán és keresztény gyerekek együtt laknak, és talán csökken az egymás elleni uszítás lehetősége azáltal, hogy egymás ünnepeit, kultúráját megismerik. Munkájuknak az ad reményt, hogy a felneveltek egy része, miután szakmát tanult vagy elvégezte iskoláit, visszatér szülőfalujába, hogy ott segítsen az elmaradottság és jogfosztottság felszámolásában.

Ezek az iskolák-kollégiumok olyan missziós központok, ahová a környező falvakból kasztra és vallásra való tekintet nélkül érkeznek a szegény gyermekek, hogy egy családként éljenek együtt. Megfelelő ellátást, tanulási lehetőséget kapnak, bátorítják őket kiemelkedő tanulmányi eredmények elérésére. Olyan emberi értékekre nevelik őket, mint a csoportmunka, az igazságosságra törekvés és az önzetlen szolgálat. Az iskolák fenntartásában is segítenek kerti munkákkal, favágással és főzéssel.

Folyamatos kapcsolatban vagyunk Cedric Prakash atyával, az elmúlt 13 évben már 4 alkalommal járt nálunk.

A fényképes gyermekéletrajzok, amiket régebben időnként kaptunk, személyesebbé tehetik adásainkat, úgy érezhetjük, hogy egy évre örökbe fogadtunk egy éhező indiai gyermeket.

Az alapítvány a Bokor Bázisközösség hitvallása szerint az adás jézusi erényét kívánja elősegíteni, hogy mindannyian rádöbbenhessünk: nincsen igazi keresztény közösség a szegények felé forduló áldozatos lelkület nélkül.

A Harmadik Világ Alapítvány *új támogatási célként* – kifejezetten erre a célra érkezett adományokból – 2004-ben eddig 195 237 Ft-tal támogatta Finta Lajos testvérünk argentínai tevékenységét az ottani rászorulók között. Ezt a jövőben is folytatni szeretnénk, és további támogatását tervezzük, ugyanis Argentínában is nagyon nagy nyomorban élnek, a sivatagos területeken iszonyú melegben bádog- és nylonzacskó-épületekben. Támogatásaink felhasználását elsősorban Lajos testvérünkre bízzuk, de legszívesebben olyan célt támogatunk, támogatnánk, amelyben a lehetőséget tudjuk felkínálni a tovább éléshez, a nyomorból való felemelkedéshez. Ez jelenleg csak az út kezdete, reméljük, az évek során India mellett ebből is kinő majd egy nagyobb támogatási lehetőség.

A Harmadik Világ Alapítvány kuratóriuma megköszöni az évenkénti 120–160 ember adományát, amely lehetővé teszi, hogy ezt a munkát folytathassuk. Várjuk és kérjük további támogatásaitokat, várunk új támogatókat is. Ha támogatni szeretnéd az Alapítvány munkáját, kétféleképpen teheted meg: átutalsz adományt számlaszámunkra: 10200902-32710423 (a közlemény rovatban tüntesd fel címedet és adóazonosító jeledet, ill. jelezd, hogy adományodat melyik támogatási célra küldöd), vagy csekket küldünk, ha felhívsz, levelet írsz vagy e-mailt küldesz címünkre (telefon/fax: 06-1-403-1240; 1163 Budapest, Gordonka u. 7.). A csekkre is írd rá adóazonosító jeledet és a támogatási célt, mert ezzel sok-sok fáradtságtól és telefon- meg postaköltségtől kímélsz meg bennünket.

Jelenleg összesen 1 632 196 Ft van az Alapítvány számláján.

A HVA kuratóriuma nevében:
Áts András

H-1163 Budapest, Gordonka u. 7.
Telefon: (36 1) 403-1240
Fax: (36 1) 403-1240
Bankszámlaszám:
102 00902 - 327 10423 - 000 00000
Adószám: 19675527-1-42
E-mail: atsa@anderer.hu
Internet: www.bokoralap.hu

A három kísértés

„(Megkeresztelkedése után) a Szellem azonnal kiűzte őt a pusztába. A pusztában negyven napon át időzött, közben a sátán kísértette. Együtt volt ott a fenevadakkal, és angyalok szolgáltak neki...” (Mk 1,12–15)

Jézus megkísértésének történetét Márk igen röviden, Máté és Lukács részletesebben írja le, én mindhárom evangéliumot felhasználva próbálom átgondolni a kísértések természetét, és legyőzését:

- Jézus életében,
- a zsidó nép történelmében,
- és a mi életünkben.

A kísértés Jézus megkeresztelkedése után és nyilvános működésének megkezdése előtt történt. A 30 éves Jézus életének döntő eseménye volt megkeresztelkedése. Amikor kiemelkedett a vízből, megnyílt az égbolt, és a Szent Szellem galamb formájában reászállt, miközben az Atya égi szózat formájában kinyilvánította: ***„Ez az én szeretett fiam, akiben kedvem telik.”***

Nem tudjuk, hogy pontosan mi történt a Jordán-parton, de azt tudjuk, hogy ettől kezdve Jézus élete gyökeresen megváltozott. Ennek a változásnak az oka egy olyan istenélmény, amely az emberben tudatosítja helyét és küldetését. Jézus az Atya szeretett Fia, akit eltölt a Szent Szellem, az Atya Lelke, amely megvilágosítja őt, áthatja szeretettel.

Megkeresztelkedése után történik a hármas kísértés. Jézus életében fontos volt, hogy nem az istenélmény eufóriájában, „feldobott állapotban”, erőtől, lelkesedéstől duzzadó állapotban indul „megváltani a világot”. A keresztségkor reászállt Szent Szellem hatására a pusztába megy. Negyven napra elvonul a világtól: átgondolni küldetését, felkészülni rá. Itt, a pusztában, a sivatagban, ahol semmi nem tereli el a figyelmét – itt éri az a hármas kísértés, amely talán ősképe a minden embert érő kísértéseknek.

A „Keressétek az Isten Országát” Jézus küldetése alapján gondolta végig a három kísértést: a gazdasági csoda, a nagyság és a hatalom kísértéseként. Az egyszerű ember hajlamos azt gondolni, hogy ha neki nincsenek „világmegváltó szándékai”, ha nem érez magában világmegváltó küldetést, akkor talán ez a rész rá nem is vonatkozik különösebben: neki nincs szüksége elvonulásra, átgondolásra, mert őt biztosan nem fenyegeti a gazdasági csoda vagy a világ feletti hatalom kísértése. Úgy gondolom, hogy a Jézussal történtek minden egyes emberre vonatkoznak, ezért a három kísértést mint ***Jézust, az embert*** ért kísértést próbálom átgondolni az evangéliumok alapján.

Jézus 40 napig böjtölt a pusztában. Nem tudjuk azt sem, hogy a pusztában mi történt. Márk nem ír böjtről. Lehet, hogy Jézus evett mannát (hiszen angyalok szolgálták), mint a pusztában vándorló zsidó nép; vagy szöcskét és vadmézet, mint a pusztában élő Keresztelő.

Azt sem tudjuk, hogy valóban 40 napig volt-e ott, vagy csak szimbolikus jelentésű a negyvenes szám, amely sokszor szerepel a Bibliában. Mózes is 40 napig böjtölt a Sínai-hegyen, Illés is 40 napra vonult el, Izrael törzsei is 40 évig vándoroltak, sőt apokrif iratok szerint Ádám is 40 napos böjtöt tartott a bűnbeesés után. Csupa jelentős esemény a zsidó nép történetében – akárcsak Jézus fellépése.

Akármennyi ideig tartott is, akármit (vagy semmit sem) evett Jézus – Máté tanúsága alapján ***megéhezett***. Érdekes megfigyelni, hogyan támad a kísértő. A böjt utáni éhséget kihasználva ***Jézus vágyait*** célozza meg.

1. kísértés: A fizikai vágyak kísértése

„Negyven napon és negyven éjen át böjtölt, s utoljára megéhezett. Ekkor hozzáment a kísértő, és így szólította meg: Ha Isten Fia vagy, mondd, hogy ezek a kövek kenyérré váljanak.”

Az égi szózat kinyilvánította, hogy Jézus az Isten Fia – erre hivatkozva szólítja meg őt a kísértő, a diabolosz: a vádló, rágalmazó, szétdobáló, összekeverő, „keresztbe tevő”, „betartó”. Ami Jézusban megvilágosodott a kereszteléskor, ill. utána a pusztában, azt most ő megpróbálja összekeverni. Jézusnak is voltak fizikai vágyai, igényei, melyek támadási felületet adtak a kísértőnek, aki tisztában volt Jézus képességeivel, lehetőségeivel: Jézus ***képes*** a követ kenyérré változtatni. (Ha nem lenne rá képes, nem lenne kísértés a kísértés.) Mi már azt is tudjuk, hogy később Jézus borrá változtatta a vizet, megszaporította a maroknyi eledelt, vagyis birtokában volt a szükséges szellemi erő. A kísértés itt és most arra irányult, hogy ezeket a benne lévő erőket önző, egoista módon a saját vágyainak, vagy akár jogos fizikai igényeinek a kielégítésére használja fel.

A fizikai vágyak kísértése végigkíséri az emberiség történetét.

- Megtörtént a ***Paradicsomban***, ahol a kísértő arra biztatta az első emberpárt, hogy egyen a tiltott fa gyümölcséből. *„Az asszony látta, hogy a fa élvezhető, tekintetre szép és csábít... Vett tehát gyümölcséből, megette, adott férjének, aki vele volt, és az is evett belőle...”*
- Ez a kísértés történt meg a ***pusztában*** vándorló választott néppel is, amely az éhség miatt zúgolódott. Szerencsére ott volt vele Mózes, az Isten embere, aki kiimádkozta a megoldást: a mannát, amivel a zsidó nép kielégíttetett – egy időre.
- Ez a kísértés jelentkezik ***a mi életünkben***, nemcsak az étvágy, hanem általában a fizikai vágyak kísértéseként. Ez az első nagy támadási felület rajtunk. Az ember fizikai testének vágyai, igényei határtalanná növekedhetnek. Van köztük jogos, van köztük túlzott – ember legyen a talpán, aki világosan külön tudja választani őket. De akár jogos (mint Jézusnál), akár túlzott – mégis támadási felület rajtunk a kísértő számára.

Lucifer – a vágyak fejedelme, aki mohóságra, mértéktelenségre csábít. Azt szokták mondani, hogy Lucifer legyőzése a gyomor uralmának megtörésével kezdődik. Lucifer arra törekszik, hogy az embert – érzékszervei révén – az anyagi világhoz kösse. Minél több bennünk a vágy a különböző fizikai tárgyak, élmények iránt, annál több lehetősége van a kísértőnek, hogy vágyainkon keresztül a fizikai síkhoz kössön minket. Anyagiassá akar tenni, hogy ne foglalkozzunk a szellemi dolgokkal. Akit lekötnek fizikai vágyai, az nem veszélyes az ellenerők számára. Barcza Barna kérdezte sokszor: Felfigyeltek már rád az ellenerők? Veszélyes vagy már számukra?

Azt hiszem, egyértelmű, hogy Jézus első kísértése minden emberre vonatkozó kísértés, mert minden ember megkísérthető étvágya és különböző fizikai vágyai alapján. Keresem a kísértés legyőzésének a mintáit és lehetőségeit a mi életünkben.

- A ***paradicsomi*** történetben az ember nem tudott ellenállni a kísértésnek.

- ***Jézus*** a pusztában ellenállt, és visszautasította azt. Visszautasította, hogy a birtokában lévő szellemi erőket egoista módon használja fel, visszaéljen velük – egyfajta mágiát gyakorolva uralkodjon a természeten. A fizikai, anyagi világ vágyain keresztül kísértőnek ezt mondja: *„Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem mindazzal az igével, mely Isten ajkáról való!"* A kísértő lefelé húz – az anyagi világhoz akar kötni, Jézus pedig felfelé – a szellemi világ felé akar emelni. A fizikai táplálék helyett a szellemi táplálékra mutat.
- A Jézus útján járó, kísértéseiben botladozó ***mai ember*** számára is nagyon fontosnak gondolom Jézus szavait. Nem azt mondta, hogy nem fontos a fizikai táplálék. Nem arra biztat, hogy próbáljuk legyőzni a fizikai dolgokra vonatkozó vágyainkat, hanem szellemi vágyakozást próbál ébreszteni. Nem lemondást akar – jobbat kínál, amit ha megkóstol az ember, már nem is vágyik annyira arra, ami addig fontos volt neki.

Talán azt gondoljuk, hogy oly kevés az igazán jó szellemi táplálék, amihez hozzájuthatunk. De talán lehetnénk egy kicsit bátrabbak a szellemi táplálék területén. Engedjünk közelebb magunkhoz, próbáljunk befogadni új ízeket is. Ismerkedjünk, barátkozzunk többféle szellemi táplálékkal is. Bízzunk lelki-szellemi szervezetünkben – belül elrendeződnek a dolgok, megtörténik a kiválasztódás. Sosem tudhatja az ember előre, hogy mikor és hol talál igazgyöngyöt – olyat, amiért mindenét eladja! –, ha meri vállalni a salakanyag kockázatát. Tápláljuk szellemi, felfelé törekvő vágyainkat, ne éheztessük, mert akkor szellemünk leszokik az evésről. Épp ez a kísértő szándéka, ezért erősítgeti fizikai vágyainkat. Hányszor súgja nekünk: „Ez jár neked!".

Jézus a ***szellemi táplálékot*** kínálja segítségül a fizikai vágyak kísértésében botladozó emberségünknek ma is, nekem is, neked is...!

2. kísértés: Isten próbára tevése

A második kísértés Jézus életében arra irányult, hogy tegye próbára Istent. A kísértő a szent városba vitte, a szent hely ormára állította, és így szólt hozzá:

„Ha Isten Fia vagy – vesd alá magad! Írva van ugyanis: Angyalainak parancsolt felőled, hogy kezükön hordozzanak, hogy lábad soha kőbe ne üsd!"

A kísértő második támadása Jézus ellen ***Istenbe vetett bizalmát*** célozta meg. Az első kísértésből győztesen kikerülő Jézus Istenre hivatkozott az előbb, ill. az Ő igéjére, mely fontosabb volt számára, mint a földi táplálék. A kísértő szavai mögött talán a következő húzódott meg: „Vajon te is olyan fontos vagy a te Istenednek, mint Ő neked? Tegyünk próbát! Vesd le magad innen a templomtoronyból! Úgyis meg fog menteni téged! Vagy nem mered? Talán nem bízol benne? Félsz a kockázattól?"

A kísértő tudta, hogy Jézus nyugodtan levethetné magát a templom tornyáról, nem lenne bántódása, nem veszítené el az életét. Jézus nemcsak az élettelen természet, a fizikai anyag felett úr, hanem az élet felett is. Megmenthetné a saját életét. Bebizonyíthatná, hogy Isten segítségére van, nem hagyná őt elveszni. Bebizonyíthatná, hogy birtokában van az az isteni erő, képesség és segítség, mellyel később visszaadja az életet Jairus lányának vagy Lázárnak.

A kísértés itt és most arra irányul, hogy ezekkel a képességekkel és segítségekkel visszaéljen saját önös célja érdekében. Ha leveti magát – próbára teszi Istent, és saját erejével is hivalkodik.

Az isteni erővel és segítséggel való visszaélés kísértése is egyidős emberségünkkel.

- A ***Paradicsomban*** az első emberpár tudta a törvényt: Isten a kert közepén álló fa gyümölcsének fogyasztását megtiltotta – ha megszegik, meghalnak. *„A jó és rossz tudás fájáról ne egyél, mert amely napon eszel róla, meghalsz."* A kísértő arra csábította őket, hogy nyugodtan megszeghetik a törvényt: „Semmi esetre nem fogtok meghalni." Vagyis arra csábította őket, hogy próbára tegyék, megkísértsék Istent.
- A ***pusztában*** vándorló zsidó nép is sokszor próbára tette, megkísértette Istent: hitetlenséggel, bálványimádással, hűtlenséggel, törvényszegéssel. De mellette volt Mózes, aki újra és újra kiimádkozta Isten bocsánatát.
- Ez a kísértés jelentkezhet ***a mi életünkben*** is. Mi is eljuthatunk szent magaslatokra, szellemi magaslatokra, és ott érhet minket a kísértés, mely talán így szólal meg bennünk, különösen, ha nagy bajban vagyunk: „Én mindent megtettem Istenért – most már ő is segítsen, mentsen meg, tegyen csodát!" Megszólalhat a kísértés az elbizonytalanodás hangján is: „Valóban mögöttem áll Isten? Ha fontos vagyok neki – mutassa már meg magát!" Megszólalhat a praktikum hangján is: „Legyen már valami hasznom is abból, hogy őt szolgálom. Történjen már valami rendkívüli az életemben – hogy mások számára is nyilvánvalóvá váljon: Isten áll mögöttem!" Érdemes hát megfontolnunk Jézus szavait: *„Írva van: Ne tedd próbára Istenedet, az Urat!"* Talán ezt is kihallhatjuk belőlük: „Ne csodákban bízz, ne magadra figyelj, hanem tedd a dolgod. A te dolgod az, hogy fejlődj a jóságban, önzetlen szeretetben, szolgálatban, és másokra figyelj. Bízzál bennem, én is teszem a dolgom. Anélkül, hogy azt rendkívüliségekben megmutatnám, bizonyítanám a világ felé."

3. kísértés: A hatalom kísértése

A harmadik kísértés Jézus életében a világ feletti **hatalom** kísértése volt. A kísértő megmutatta neki a világ minden királyságát és azok dicsőségét. A hazugság fejedelme az egész világ feletti hatalmat és dicsőséget kínálja fel Jézusnak, ha leborulva imádja őt:

„Ezeket mind neked fogom adni, ha leborulsz és imádsz engem"

A kísértő harmadik – talán legnagyobb – támadása az ember legsebezhetőbb pontjára irányul. A kísértő tudja, hogy a legszentebb embert is tönkreteheti a hatalom kísértése. Megpróbálja Jézust is: Tud-e benne vágyat ébreszteni a hatalom megszerzése iránt?

A kísértő nagyon jól tudja, hogy az ember mindenre képes a hatalomért, a mások – akárcsak egy ember – fölötti hatalomért, a mások fölötti uralkodásért. Képes akár még a lelke eladása árán is – illetve csak annak eladása árán képes.

A kísértő Jézushoz intézett szavai mögött talán a következők húzódtak meg: „Tudom, hogy te hatalmas szellem vagy, aki uralkodsz az élettelen természet erői fölött, uralkodsz az élet fölött. Miért ne uralkodhatnál az egész világmindenség és a benne lévő összes szellemi létező fölött? Te lehetnél az Isten! Azt már tudod, hogy Isten áll mögötted. Olyan bizonyossággal tudod, hogy nem is akarod próbára tenni. De elég ez neked? Nem akarsz inkább te előreállni? Megvan hozzá benned minden képesség és lehetőség! Én segítek ebben neked. Borulj le elém – imádj engem (vagyis használd az én eszközeimet!), és tiéd az egész világ! Használd fel a benned rejlő képességeket – saját célod érdekében!"

A világi értelmű hatalom és dicsőség vágya is egyidős az emberiséggel.

- A ***Paradicsomban*** a hatalom és a dicsőség kísértése a kígyó szájából így hangzik: *„Isten jól tudja, hogy amely napon abból esztek, felnyílik szemetek, és **olyanok lesztek, mint az Isten.**"* Az első emberpárt meg-

érintette a nagyság bűvölete. Ki ne szeretne olyan lenni, mint az Isten? Az ember istenülő vágyai is végtelenek.

- A ***pusztában*** vándorló zsidó népet is megérintette ez a kísértés, és a mindenekfelett álló Istent egy aranyborjúra cserélte: imádta a kísértőt. Megtette azt, amit Jézus visszautasított. Mózes a törvény erejével próbálta a népét megvédeni ettől a kísértéstől – de nem sok eredménnyel. A nép újra és újra idegen isteneket imádott, hiába mondta Mózes: „Féld az Urat, a te Istenedet, tiszteld, és az Ő nevére esküdj.” Mózes tudta, hogy ha népe nem féli az Urat, a mindenek felett állót, ha képes azt bármi másra elcserélni, akkor legyőzi őt a hatalom kísértése – és akkor ő akar majd mindenek felett álló lenni.
- Ez a kísértés is jelentkezik ***a mi életünkben***. Először csak arra vágyunk, hogy tiszteljenek minket, hogy hallgassanak ránk, azután egyre inkább elvárjuk az elismerést – és máris elindultunk a hatalom útján.

Sokat lehetne beszélni a hatalom és dicsőség kísértéséről a mi életünkben, egy biztos: mindnyájunkat érint – ezért keresem itt is a kísértés legyőzésének mintáit és lehetőségeit.

- A ***Paradicsomban*** az ember nem tudott ellenállni ennek a kísértésnek sem.
- ***Jézus*** a pusztában legyőzte a kísértést, a következő szavakkal utasította vissza: *„Takarodj Sátán! Hiszen írva van: Istenedet, az Urat imádd, és csak neki szolgálj!”*
- A jézusi úton járó, kísértéseiben botladozó ***mai ember*** számára is fontosak Jézus szavai. Isten van az első helyen. Mert ha valaki lecseréli az első helyen lévő Istent bármi másra – előbb vagy utóbb ő pályázik az első helyre. Dombi Feri bácsinál olvastam sokszor: „Jézus mondja: Akinek az életében nem vagyok az első helyen, ott nem vagyok jelen.”

Ha az emberiség történelmét nézem a három kísértés tekintetében, azt látom:

- A ***Paradicsomban*** az ember nem tudott ellenállni a kísértéseknek – elbukott.
- A ***választott nép*** a pusztában szintén nem tudott ellenállni. Bár mellette volt Mózes, és a törvény erejével segített legyőzni a kísértéseket – de a törvény kevésnek bizonyult.
- ***Jézus*** a pusztában – isteni erejét félretéve – legyőzte a kísértéseket, ellenállt az ellenerők minden csábításának. Nem élt vissza isteni erejével, teljesen emberré vált. Emberként – velünk közösséget vállalva – itta ki a kísértések keserű kelyhét, hogy segíteni tudjon rajtunk. Önmagában tapasztalta meg a kísértéseket, hogy magában kiérlelve a legyőzésükhöz szükséges mintákat – segíteni tudjon rajtunk.
- ***Krisztus óta*** az emberiség képes arra, hogy legyőzze a kísértéseket, ha befogadja magába Krisztust. A lehetőség adott – a többi rajtunk fordul. Ne feledjük, hogy Krisztus szavai segíthetnek minket:

– Nemcsak kenyérrel él az ember.
– Ne tedd próbára Istenedet, az Urat!
– Istenedet, az Urat imádd, és csak neki szolgálj!

A három mellé még egyet tennék:

– Fejleszd ki magadban ***a létezés iránti hála*** érzését! Adj hálát mindenért, ami van! Az egész lét, minden történés, minden perc ajándék – Isten ajándéka, csoda. Semmi nem véletlen, semmi nem magától értetődő.

Azt tapasztalom magamban, hogy akkor győz le valamilyen kísértés, ha megjelenik életemben az elégedetlenség érzése. Voltaképpen az elégedetlenség érzése ***nyitja*** ki a kaput a kísértőnek, és tesz engem sebezhetővé. Ha elégedetlen vagyok, akkor érint meg a kísértő szava: „Ez jár neked…”. Jár neked jogos vágyaid kielégítése, jár neked az isteni segítség, és jár neked legalább egy kicsi (majd egyre nagyobb) hatalom.

A hála érzése viszont ***zárja*** a kaput, védőfóliát vonva körém. A hála érzése az a védőburok, amely segít, hogy a jóhoz kapcsolódjunk, és az ellenerő egyre kevésbé tudjon belénk kapaszkodni. Ha ***hálát*** tudok adni ***a jóért*** – észreveszem azt a sok-sok jót, ami az életemben van, ami talán már természetes a számomra – de ha észreveszem, ha hálás vagyok érte, kevésbé vágyom arra, ami még nincs. Ha pedig már ***a rosszért*** is hálát tudok adni – az növeli bennem a bizalmat a gondviselő Istenben. A rossz sem mindig „rossz” – lehet olyan figyelmeztetés, jelzés, amely mutatja, hogy hol tértem le a helyes útról, és ha megértem, talán még időben vissza is tudok kapaszkodni – igazán érdemes tehát hálát adni érte.

Az evangéliumi történet vége:

„Ezzel elhagyta őt a vádló. Egyszerre angyalok jöttek hozzá, és szolgáltak neki.”

Jézus legyőzte a kísértéseket. Ezután angyalok jöttek, és szolgáltak neki. Hiszem, hogy ha az ember is képes legyőzni a kísértéseit, akkor megtapasztalhatja védőangyala jelenlétét, segítségét – aki szolgálja, segíti őt.

Miklovicz Lászlóné Panni

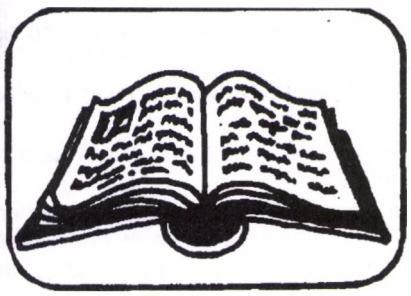

BIBLIA

A februári elmélkedéseket Turiák Ildikó (Budapest), a márciusiakat Horváth József (Tatabánya) készítette.

Február 6. — Évközi 5. vasárnap — Mt 5,13–16 — „Ti vagytok a föld sója...”

Aki már kóstolta a vesebetegek diétáját, az tudja, hogy bűn rossz a sótlan étel. Aki már bolyongott úttalan utakon vaksötétben, az ismeri a fény hiányában az emberre rátörő reménytelenség, elveszettség érzést. Ízetlen és reménytelenül sötét az emberi élet. Ízek nélkül, színek nélkül, hangok nélkül, fény nélkül lehet élni, csak rettenetes.

Mik vagyunk? Jobban mondva, minek is kellene lennünk? Az lenne a dolgunk, hogy íz és fény, szín és hang legyünk embertársaink számára. Hogyan felelhetnénk meg ennek a feladatnak? Korábban elsőként a tanítói küldetés jutott eszembe, de nemigen jutott el a tudatomig a folytatása. „Úgy világítson világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jótetteiteket, és magasztalják mennyei Atyátokat.”

Azt mondja a latin közmondás: A szavak elszállnak, a példák vonzanak. Nem lehet a szeretet-tant úgy tanítani, hogy ne legyen mellette a gyakorlati bemutató. Sőt, talán a gyakorlati bemutatónak meg is kellene előznie azt, hogy a szánkat kinyitjuk. De nem ám akármilyen bemutatóról van szó. Istent megtapasztaláshoz, a Szeretet megtapasztalásához kellene, hogy a bemutató hozzásegítse embertársait. Arra kellene ráébresztenie őket csipkerózsika-álmukból, hogy a Szeretet micsoda varázslatra képes. Filmekben szokták alkalmazni azt a fogást, hogy a színtelen képek egyszer csak kiszínesednek. A Szeretet megszínesíti, fénnyel, meleggel tölti meg a sivár és rideg világot, és megmutatja annak forrását: a mennyei Atyát. A hamisítatlan szeretet az Atya dicsőítéséhez vezet. És talán a tanítvánnyá váláshoz is – hiszen annak kézzel fogható tapasztalatnak a birtokába juthat az ember, hogy „így élni jó”! Még ha nem is könnyű.

A cselekedeteknek híjával maradó szövegelés viszont nemcsak hogy másokat nem vonz, hanem előbb-utóbb önmagunkat is hitetlenné teszi. Ízét vesztett sóvá, leborított világossággá leszünk.

Add Istenem, hogy megtaláljuk a mindennapi megtenni való jót, és így a föld sójává, a világ világosságává legyünk! Add, hogy a tettek aranyfedezete híján ne váljon hiteltelenné a szó az ajkunkon!

Február 13. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Mt 4,1–11 — „Akkor a Lélek a pusztába vitte Jézust...”

Nem tudom, hogy is van ez. Vezethet-e a Lélek bárkit is, bárhová is azzal a céllal, hogy ott az ördög kísértésével találja szembe magát? Nem hinném. Mi szükség is lenne rá? Teremtett létünkben, szabad akaratunkban ugyanis eleve benne foglaltatik a kísértés, azaz a választás. A kísértés ugyanis nem egyéb, mint hogy lehetőségünk van szabad akaratunkkal a szeretet, Isten ellen döntenünk. Nem kell hozzá rendkívüli hely, különleges körülmény. Ha vannak is rendkívüli módon kiélezett alkalmak, a kísértés mégis nagyon is mindennapos dolog életünkben.

Ahova az evangélista szerint a Lélek elvitte Jézust, vagy inkább, ahova Lelke sugallatára ment – a puszta –, csupán a nagyobb döntések előtti mérlegelésre alkalmas hely. A hétköznapok zavaró momentumai távolabbra kerülnek. Világosabban kirajzolódnak a választási lehetőségek alternatívái. Sorsfordulóknál bizonyára nagyon hasznos az ilyen el- és kivonulás megszokott életkereteinkből. Az is szükséges, hogy az ünnepek, lelkigyakorlatok kiemeljenek a hétköznapi mókuskerékből.

Például a Nagyböjt. Ha nem vonulunk is a pusztába, azért szentelhetünk, és szenteljünk is a szokásosnál nagyobb figyelmet választási lehetőségeinknek. Mire mondanak igent mindennapi döntéseink? A szeretet szolgálatában, mások szolgálatában állnak? Megáll-e egy mélyebb, hosszabb csendben is az, amivel a lelkiismeretünket nyugtatjuk? Tényleg nem a magunk nagyságát, dicsőségét, hatalmát keressük? Tényleg a szeretet, az Ország szolgálatában sürgölődünk? Esetleg olykor nem is általtjuk magunkat? Egyszerűen kettős könyvelést folytatunk? Megadjuk magunknak, világnak, császárnak, amit kíván, s a maradék az Istené, az Országé?

Talán mégis lehet, hogy a Lélek viszi Jézust is, és visz bennünket is a pusztába! S lehet, hogy tényleg az a célja, hogy megkísértessünk. Megkísértetni ugyanis nem egyéb, mint választási lehetőségeinkkel szembesülni. Tudatosan választani, nem pedig sodródni. Lehet, hogy szűkre szabottak választási lehetőségeink határai. Tudatosítanunk kell azonban magunkban, hogy e szűkös határok között is valóságos a felelősségünk. Azt sem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a mindennapi kis döntéseket sem szabad bagatellizálnunk. Az élet ritka, sorsdöntő, nagy választásainak kimenetele a naponta ismétlődő kis döntések hajszálgyökereiből táplálkozik.

Ma milyen döntések előtt állok?

Február 20. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Mt 17,1–9 — „...egyedül őket vitte fel egy magas hegyre”

Akár létező hely ez a hegy, akár nem, mindenképpen szimbolikus jelentése is van, s nem csupán egy esemény, történés helyszínét határozza meg. Jézus életének két másik nagyon jelentős, talán legjelentősebb eseménye is hegyen történik. Azoknak a nevét is ismerjük: az Olajfák-hegye az egyik, a Golgota a másik.

A hegy kiemelkedik a tájból. Az, ami „hegyen” történik, a katartikus események, kiemelkednek a hétköznapokból. Az igen nagy öröm és dicsőség vakító fénye, a vért verejtékező félelem és halál mélységes sötétsége borul ezekre a szentírási hegyekre. A jelenlévők mindegyik esetben: a Mester és barátai. A színeváltozás hegyére és az Olajfák-hegyére egyaránt a Mester, Jézus viszi barátait. A Golgotára már maguktól mennek, akik mennek, de biztosan nem tesznek ezzel a Mesterük szándékaival ellentétben lévőt.

Mestert mondtam és barátait, s nem tanítót és tanítványt. Tanítani, tananyagot átadni lehet úgy is, hogy az ember személyes dolgaitól távol tartja tanítványait. Talán veszélyes is lenne Olajfák-hegyére, Golgotára invitálni őket. Mi lenne a tekintélyből? Amit azonban Jézus, a Mester, tanít, az egészen más. Szeretni

tanít. Szeretni pedig csak azokat lehet megtanítani, akiket közel engedünk magunkhoz. Azokat, akik barátaink. Akikkel megosztjuk örömeinket és gyötrelmeinket. Akiket beengedünk lelkünk kamrájába. Akiket felviszünk életünk „hegyeire”. Ez is a demonstráció része. A Mesternek nemigen lehet magánszférája. Barátainak akart tanítványai szabadon kibe járkálhatnak az életébe, hogy így tanulják a Szeretet nagy tudományát.

Jómagam merek-e valakiknek Mesterévé lenni? Be merek-e engedni bárkit is lelkem titkos zugaiba? S ha nem, miért nem? Milyen rejtegetni valóm van?

Február 27. – Nagyböjt 3. vasárnapja – Jn 4,5-42 – „Jézus megkérte: Adj innom!”

Évekkel ezelőtt egyszer már írtam erről a szentírási részről, talán éppen az „Érted vagyok”-ban. Ma is úgy látom, hogy a szamáriai asszony története iskolapéldája annak, hogy milyen egy igazán hatékony segítő kapcsolat. Tökéletes illusztrációja egy valóban célját elérni képes segítő beszélgetésnek.

Jézus fáradtan és szomjasan, hosszú útról érkezik. Pihenni ül le a kútnál. Ekkor érkezik a szamáriai nő. Ma és itt talán egy cigányasszony lenne a megfelelője. A zsidók ugyanis nem sok ügyet vetettek a nőkre, a szamáriaiakat pedig kiváltképp nem becsülték semmire. Ez az asszony ezenfelül még meglehetősen kicsapongó életet is élhetett, amint az később kiderül. Magára valamit adó zsidó szóba sem állna vele, még kevésbé kérne szívességet tőle.

Jézus mindezekre ügyet sem vet. Beszélgetésbe elegyedik az asszonnyal. Olyan okot talál a megszólítására, ami meglepi ugyan az asszonyt, de nem érzi hajánál fogva előrángatott ürügynek. Nincs abban semmi különös, hogy egy fáradt, szomjas ember inni kér. A meglepő csak az, hogy egy zsidó ember kér valamit egy szamáriaitól. Egy megvetett, kirekesztett embertől kérni azonnal segít abban, hogy az embernek érezhesse magát. Bizalmat szül.

Jézus persze nem elégszik meg ennyivel. Tudomására hozza, hogy ő nemcsak rászoruló, s rászorultságában kérésre fanyalodó, hanem neki is van mit adnia. Olyant tud adni, ami a természetes szomjúságnál égetőbb szomjúságot képes eloltani. Az asszony félreérti. Azt hiszi, hogy a vízhordás fáradságos munkáját tudná megspórolni. Természetesen kapva kap rajta. Jézus azt mondja, hogy a férjével együtt jöjjön vissza. Úgy tűnik, tudja, hogy ez a nő életének kérdéses pontja. De nem taglózza le erkölcsi prédikációval. De ha nem tudná is, az asszony maga megvallja. Jézus erre sem csap le. Vár. Az asszony nem szeretné folytatni a kínos témát. Megpróbálja más mederbe terelni a beszélgetést. Jézus most sem akadékoskodik. Csak azt feleli, hogy értelmetlen azon vitatkozni, hogy hol kell Istent imádni. Istent ugyanis lélekben és igazságban, az Atya akaratának megtevésével lehet csak imádni.

Úgy tetszik, hogy Jézus módszere sokkal hatékonyabbnak bizonyul, mint ha direkt módszert választott volna. A szamáriai asszonyban valami nagyon nagy fordulat történik. Olyan nagy, hogy megmozgatja a szamáriakat, és közülük sokan maguk is felkeresik Jézust.

Mi hogyan közeledünk embertársainkhoz? Észrevesszük-e a kínálkozó alkalmat? Segíteni akarásunk nem alázza meg a másikat? Van-e türelmünk, hitünk közvetett módszert választani? Törekszünk-e rá, hogy ott kezdjük, ahol a másik tart?

Március 6. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Jn 9,1–41 — „Csak nem vagyunk mi is vakok?”

A nagyböjt, amint mondani szoktuk, a böjt, az imádság, a megtérés és a bűnbánat ideje. Nagyböjti tetteink nem öncélúak, hanem eszközök ahhoz, hogy eljussunk a húsvéti örömökhöz. Az örömökhöz, hogy megtaláljuk Istent, Jézust. Megtaláljuk az Ő világosságát, amely elirányít az életben. A mai ünnep az öröm vasárnapja.

A vakon szülött meggyógyítása bőven ad gondolatokat az elmélkedéshez.

– „Ki vétkezett?” Akárhányszor szívesebben teszünk fel a kérdéseket, minthogy konkrét segítséget nyújtsunk. Bölcselkedünk, okosakat mondunk, elméleteket gyártunk, projektet dolgozunk ki—ja, és bizottságot is alakítunk! Majd szép lassan hagyjuk „elülni a dolgokat”.

– „A csoda kivizsgálása.” Nincs új a nap alatt! 2000 éve is értettek a kirakatperek rendezéséhez. Tudták, hogy a félretájékoztatás miként bizonytalanít el, művészei voltak az elkenésnek. Előre elkészített forgatókönyv szerint dolgoztak. Elhatározták, hogy kizárják a zsinagógából azt, aki Messiásnak meri vallani a Názáretit.

– „A vak látóvá lett”: Látta Siloe tavát, a fákat, a templomot, a tolongó embereket, a dühös farizeusokat, a megijedt szülőket. Látta Jézust, és felismerte benne a „világosságot”. Nemcsak látó, hanem hívő is lett.

Jézus azért jött, hogy a szeretet üzenetét elmondva, látókká tegyen bennünket. A Nagyböjt alkalmas idő arra, hogy leborulva valljuk meg hitünket…

Napjainkban a vakok elmesélik nekünk, hogyan néz ki a világ. Megmutatják a „való világot”. Próbálkoznak egy olyan világ kiépítésével, ahol vak vezethet világtalant. Az emberek megtalálják kifogásaikat, hogy ne kelljen elfogadni a „világosságot”, ne kelljen változtatniuk életükön.

A megszokás rabjai, a kifogásgyártás művészei a jámborság köpenye mögé bújnak (szombaton gyógyít), vagy a tudás sáncaiba húzódnak (Mózes tanítványai, meggyőződéses materialisták vagyunk), vagy egyszerűen erőszakhoz folyamodnak (Ő akar tanítani? A másként gondolkodást a média eszközeivel is elfojtják).

Az előítélet, az elvakultság, a hamis magabiztosság okozta vakság árt legtöbbet Isten ügyének. Az igaz megtérés, a Jézus elé borulás: „Hiszek, Uram”, jelenti a megváltást.

Március 13. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 11,1–45 — „Hiszem a test feltámadását…”

„Hiszem a test feltámadását”, mondjuk a hitvallásban. Automatikusan mondjuk a betanult szövegeket. Pedig valójában életformáló vallomás lenne.

A Lázár feltámasztása-történet középpontjában Jézus áll. Az Ő istenközelsége, Mennyei Atyával való közössége teremti a csodát. Ugyanakkor megmarad embernek: Istenre figyelő küldött, akinek imáját az Atya meghallgatja. Együtt érez, könnyezik – de magabiztos: „Én vagyok a feltámadás és az élet!”

A János-evangélium egyik legmegrendítőbb és legmisztikusabb kijelentését halljuk. Itt vagy becsukja valaki a Bibliát, mondván: ilyesmit nem érdemes tovább olvasni, vagy szomjas szívvel olvas tovább. Mit is akar mondani Jézus? Semmiképpen sem azt, hogy az Őt követők nem fognak meghalni.

Azt mindenképpen magában foglalja a kijelentés, hogy fel lehet támadni a lelki-szellemi halálból, a bűntől megrontott és életnek nevezett vegetációból. Jézus ezt tudja tenni velünk: Életre támaszt! Mint a tékozló fiú hazatérése: „Meghalt, de feltámadt”. Természetesen kell hozzá a mi áldozatos igyekezetünk is.

Azt is magában foglalja a jézusi kijelentés, hogy nem a halálé az utolsó szó. Ez a földi élet csupán az örök életnek a

nyitánya. Akik Jézusban hisznek, vele közösségben élnek, Istennek szolgáló életet élnek, nem látnak halált. Akik megtartják tanítását, azoknak örök Életük van. Hitünk szerint a Jézus által ajándékozott élet már a jelenben is valóság, de a feltámadásban teljesedik ki.

„Hiszed-e ezt?” Ha Jézus itt és most nekünk tenné fel a kérdést, vajon mit válaszolnánk?

A nép vezetőit igazában nem a Jézus által elmondott tanítás zavarta. A csodák, a tettek voltak zavaróak, melyeket a nép körében végbevitt. Ezek hatására lett egyre több követője.

Tettek nélkül a mi hitünk is édes keveset ér. Vajon tetteink láttán akadnak követőink?

Március 20. — Virágvasárnap — Mt 21,1–11 — „Kovászosítani”

Karinthy Barrabás című novellájában Jézus új törvényt kér magára és azokra, akik Nagypénteken Barrabást választották. Feltámadva a sírból, a Barrabás által tönkretetteket külön-külön szólítja meg, ők egyenként mondják el, hogyan bántotta, gyalázta őket Barrabás. Mindnyájan külön-külön megígérik, hogy csak intsen, ők újra választanak, és kiáltják majd együtt és közösen: „A Názáretit”. Egyre több béna és sánta és nyomorult csatlakozik hozzájuk. Megérkeznek Jeruzsálembe, Pilátus háza elé. Pilátus a tornácon ül, és estebédjét költi Barrabással. Jézus szelíden szólni kezd: „Vissza kellett térnem halottaimból, mert a nép nem tudta, mit cselekszik. Már megismerte Barrabást, és most új törvényt akar. Kérdezd meg őket újból…” És Jézus int nekik, s mint mennydörgés zeng fel a sokaság, és kiáltja: „Barrabást, Barrabást!” És rémülten néznek egymásra, mert külön-külön mindegyik azt akarta kiáltani: „A Názáretit”.

A Mester végignézett rajtuk, és egyenként ismerte mindegyikük arcát, de a sok arcból egyetlen ellenséges arc lett.

Az evangéliumi szakasz a jeruzsálemi bevonulás ujjongó tömegét írja le. Az előző evangéliumi szakaszban a nép még csitítja a jerikói vakokat, akik Jézust Dávid fiának szólítják. Most az izgalomba jött város vonul Jézus elé, és a nép éljenez.

Megfontolandó, hogy akik ma hozsannát kiáltanak, pár nap múlva „Feszítsd meg”-et üvöltenek. Ilyen az ember?...

Vajon mentes vagyok a tömeghipnózistól? Merek kilógni a sorból? Másként gondolkodásomat szavaimban, életvitelemben feltárom mások előtt? Vállalom a tanúságtétel, a kovászosítást feladatát? Nem vész el a tömegben egyéni meggyőződésem?

Március 27. — Húsvétvasárnap — Jn 20,1–9 — „Győződj meg magad!”

Kínzó és gyötrő kérdéseket tesznek fel: Miért kell ártatlan kisgyermekeknek meghalni, amikor sok idős „már szeretne”. Ha a világ meg van váltva, miért van olyan sok kegyetlenség? Miért kell millióknak éhezni, éhen halni?

A hívő emberek életében is számtalan a megpróbáltatás, a kétség. Mindezek arra ösztönöznek, hogy vizsgáljuk meg, miért és kinek hiszünk.

Úgy tűnik, 2000 éve a Názáreti Jézus csődöt mondott! Akik számára elviselhetetlen volt személye, ott álltak a keresztje alatt, és igazolva látták magukat. Az elítélt nem szállt le a keresztről. „Csaló, csak mondta, hogy Isten fia; nem vagyunk gyilkosok, hanem igazságtevők, hiszen a nép félrevezetőjét iktattuk ki.”

Bosszanthat bennünket, hogy Jézus miért nem rajzolta meg világosan, hogy ő a Messiás. Igaz, nehéz dolga lett volna, hisz nem azt hozta tarsolyában, amit vártak, így hivatalból sem fogadhatták el.

Miért végzett félmunkát feltámadása után? Itt-ott jelent meg, és csak a tanítványoknak. Miért nem a főpapok elé állt újra? Miért nem sétált be a jeruzsálemi templomba: „Itt vagyok! Megöltetek, mert hagytam! A jövendölések beteljesedtek. Úgy van, ahogy mondtam. Lerombolhatjátok Isten templomát, harmadnapra felépítem azt. Az Atya igazolt! Én vagyok a Messiás!”

Mi lett volna a következménye? Ha megjelenik a templomban, öldöklés kezdődik, és az egész ország csatatér lesz. Akkor már egyszerűbb lett volna a Sátán kísértésének engedni a világcsászárság felkínálásakor.

A gyilkosok felkészültek, biztosítani akarták a sikert, őröket állítottak, akik tanúsították a test ellopását. Nehéz a hatalmasok élete…

A Húsvét nem olcsó öröm. A verekedést nem ismerő győzött a bántás, a szeretetlenség felett. Nem a bosszúállás, hanem a szeretet jelenti a feltámadást. Aki ezt megérti, a lényeget fogta fel. A Húsvét a keresztény tanítás középpontja: a szeretet legyőzhetetlen.

A keresztre feszítés után a tanítványok lélektani jellemzője a kilátástalanság és csalódottság volt. Valami „komoly dolognak” kellett történni, ami radikális változást hozott bennük. Péter „látta és hitt”. Új döntést hozott, új hűséget fogadott. Saját tapasztaláson alapuló, életformáló élményre tett szert. Ez lett tanúságtételének és életodaadásának alapja. Ezért nem hallgathatott arról, amit látott és hallott.

Számomra feltámadt Krisztus? Én feltámadtam az Ő számára? Meghozom ismételten, nap nap után döntésemet mellette és az általa hozott út mellett? Azon járok?

fenntarthato@civilizacio.hu

Február 4.: 1992-ben Samuel Epstein orvosprofesszor (szül. 1926) hatvanöt tudóstársával együtt levélben megírta az amerikai kongresszusnak: „Elveszítjük a rák elleni háborút.” Annak a 20 éves évfordulóján írtak, hogy Nixon meghirdette a rák elleni háborút; mérhetetlen összegeket költöttek gyógyszerkutatásra, de nem sokat foglalkoztak a rák okaival, a környezetszennyezéssel és a rákkeltő anyagokkal, mert ez gazdasági érdekeket sértene. Epstein fogyasztóvédelmi könyvet írt a rákkeltő termékekről. Alternatív Nobel-díjat kapott 1998-ban.

Február 13.: 1973-ban Alekszandr Iszajevics Szolzsenyicin orosz írót (szül. 1918 nov. 12., irodalmi Nobel-díj: 1970) a Gulag szigetcsoport c. regényének (a szovjet láger- és börtönvilágról szól, ahol ő maga is nyolc évet raboskodott) külföldi megjelentetése miatt megfosztották állampolgárságától és kiutasították a Szovjetunióból.

Február 15.: 404-ben Innocent pápa Victriciushoz, Rouen püspökéhez (aki maga is katonaság-megtagadó volt, és majdnem kivégezték) írt levelében megerősíti: „Aki megkeresztelkedése után a hadsereghez tartozott, nem fogadható be a klérusba.”

Február 17.: 1600-ban Giordano Bruno domonkos rendi papot (szül. 1548) 8 év vizsgálat és börtön után, eretnekség vádjával, írásaival együtt máglyán elégették Rómában.

Február 22.: 1528-ban e napon Augsburgból négyszáz fegyveres lovast küldtek ki, hogy vadásszanak az erőszakmentességet valló keresztény csoportokra. Naponta 4-6, néha tíz kivégzés is volt: a hitvallókat tárgyalás nélkül máglyán elégették, az uralkodó vallást elfogadókat kegyelmesen lefejezték, a nőket vízbe fojtották.

Február 25.: 1536-ban Jakob Huttert sok kínzás után máglyán elégették Innsbruckban. Várandós feleségét Brandzellben a püspökségen tartották fogva, de szállítás közben meg tudott szökni, két évvel később fogták el és végezték ki. (Róla nevezték el üldözőik az erőszakmentes keresztények egyik áramlatát Hutterieknek. Mindent túléltek, sokfelé menekültek, Erdélyben és a Felvidéken is voltak falvaik, ma Észak-Amerikában élnek sok kis önálló faluban, vagyonközösségben. www.bruderhof.org)

Február 27.: 1767-ben a spanyol király parancsot adott a kb. százéves paraguayi jezsuita redukciók megszállására, mert a spanyol nagybirtokosoktól megszökve az indián rabszolgák ezekbe özönlöttek megkeresztelkedni. Harminc telepen kb. 150 ezer indián élt jólétben és békében. A pápa és a jezsuita generális nem szállt szembe a királyi paranccsal, mert az azzal fenyegetődzött, hogy az egész spanyol világbirodalomban betiltja a jezsuita rendet. (Érdemes elolvasni Robert Bolt A misszió c. regényét, ill. megnézni a belőle készült, azonos című filmet. Fritz Hochwälder A szent kísérlet c. drámája is erről szól.)

1933-ban e napon zárták koncentrációs táborba Carl von Ossietzky pacifista újságírót (szül. 1889. okt. 3.), ahol súlyosan megbetegedett. Katonaként élte át az első világháborút, ezért pacifista lett, a Weltbühne főszerkesztőjeként küzdött a német katonai szellem ellen. 1931-ben hazaárulásért másfél év börtönre ítélték, kiszabadulása után pedig hamarosan jött a koncentrációs tábor. 1935-ben Béke Nobel-díjat kapott, de nem engedték, hogy átvegye. Szanatóriumi házi őrizetben halt meg 1938. május 4-én.

* * *

Március 1.: 1917-ben Babits Mihály háborúellenes verse, a Fortissimo miatt elkobozták a Nyugat március elsején megjelent számát, és istenkáromlás vádjával eljárást indítottak ellene. Babitsot már 1915-ben hecckampányban hazafiatlansággal és erkölcstelenséggel vádolta a sajtó Játszottam a kezével c. verse miatt. Alkalmatlannak minősítették a tanári pályára, eltávolították a gimnáziumból. A vers „bűnös” befejező sorai: *„...nagyobb örömmel ontanám kis ujjáért a csobogó vért, / mint száz királyért, lobogóért!”*

1989-ben kiszabadult az utolsó 73 rab katonaság-megtagadó, legtöbbjük a Jehova Tanúi Gyülekezetből volt, a katolikus Bokorból pedig már csak Lukács István.

Március 2.: 1817-ben született Arany János (†1882. okt. 22.). *„Ezelőtt a háborúban / Nem követtek semmi elvet, / Az erősebb a gyengétől / Amit elvehetett, elvett. / Most nem úgy van. A világot / Értekezlet igazgatja: / S az erősebb ha mi csinyt tesz, / Összeül és – helybehagyja”* (Civilizáció; 1877 után).

Március 8.: 1995-ben elindult az Oroszországi Katonaanyák Bizottsága (CSMR) békemenete, és a hadvezetés minden tiltása ellenére a hó végére Csecsenföldre ért. 1989-ben 300 anya fogott össze, hamarosan 50 regionális csoportjuk lett, 7 ezer szökevénynek és katonaság-megtagadónak segítettek, 180 ezer halasztást értek el egyetemi tanulmányok érdekében. Küzdenek a hadkötelezettség megszüntetéséért. IPB Béke-díjat kaptak 1995-ben, Alternatív Nobel-díjat 2000-ben. Béke Nobel-díjra jelölték őket 1996-ban.

Március 10.: 1987-ben az ENSZ a katonaság-megtagadást az emberi jogok közé sorolta. Húszéves civil mozgalmi munka gyümölcse volt, 1967-ben indítottak közös kampányt az IPB, az AI, a WRI, a Kvékerek és a Service Civil International. (A kampány során 1983-ban az ENSZ felmérte a katonaság-megtagadók helyzetét az egész világon, és Magyarországnál külön kiemelték őket, hogy 3 katolikus van börtönben.)

Március 15.: 1942-ben a világháború alatti legnagyobb háborúellenes tüntetés volt Budapesten a Petőfi-szobornál. A rendőrség szétverte, letartóztatások és bírói ítéletek követték.

Március 16.: 1940-ben halt meg Selma Lagerlöf svéd írónő (a Nils Holgersson szerzője, szül. 1858. nov. 20.). Irodalmi Nobel-díjat kapott 1909-ben. Ő volt a Svéd Akadémia első női tagja. Küzdött a hadkötelezettség ellen.

Március 20.: A hatalomhoz közel álló halálbrigádok 1980-ban az oltárnál lőtték le Oscar Arnulfo Romerot, San Salvador érsekét, a szegények szószólóját.

Március 23.: 1858-ban született Ludwig Quidde német történész (†1941. március 6.). 1894-ben perbe fogták II. Vilmos elleni gúnyirata miatt. 1924-ben kizárták a birodalmi gyűlésből, mert tiltakozott a titkos katonai előkészületek ellen. IPB vezetőségi tag volt. Béke Nobel-díjat kapott 1927-ben.

1921-ben Hollandiában, kvéker kezdeményezésre megalakult a War Resisters' International (WRI, Háborúnak Ellenállók Nemzetközi Szervezete). Első titkára, Herbert Runham Brown két és fél évet ült Angliában katonaság-megtagadásért. 1944 decemberében a németek pacifista szórólapok terjesztéséért kivégezték a holland titkárt. wri-irg.org

1949-ben Görögországban kivégezték George Orphanidis és John Tsourakis katonaság-megtagadókat.

Március 26.: 1916-ban Babits a Nyugat zeneakadémiai matinéján felolvasta újabb nagy háborúellenes versét: *„...érctalpait a tipró diadalnak / nem tisztelem én, / sem az önkény pokoli malmát: / mert rejtek élet száz szele, március / friss vérizgalma nem tűri géphalált / zengeni...; inkább / szerelmet, embert, életeket, / meg nem alvadt fürge vért...”* (Húsvét előtt).

Március 29.: 1890-ben született Csapody Vera botanikus, festőművész (†1985. nov. 6.). 13 ezer növényt festett le.

1990-ben kezdődött a Zöld Szív Ifjúsági Természetvédő Mozgalom. www.c3.hu/~zsziv

1993-ben meggyilkolták az osztjákok szent Num tavát az orosz olajipar környezetpusztításától védő Prokopij Szopocsin helyi képviselőt.

Március 31.: 1990-ben volt a Háló (magyar katolikus kisközösségek hálózata) első találkozója. www.halobog.hu

Válogatás a Simonyi Gyula által szerkesztett, napi e-mailben kapható Bocs.hu Magazinból

TARTALOM

Életvallomás
Heinrich Missalla: Bátorság a valósághoz 2–4
Tanulmány
Camillo Macisse: Erőszak az egyházban, az egyház erőszaka 5–6
Hans Küng és Erwin Koller: Püspökök – hívek nélkül? 7
Karl-Heinz Ohlig: A klérus-katasztrófa 8
Gromon András: Ha meg nem tértek... 15–16
Interjú
Thomas Seiterich-Kreuzkamp: A mezők liliomai és a kozmikus idő.. 9–10
Ökumené
Peter Bürger: Hogy a föld ne váljék pokollá... 11
Meditáció
Merza József: Ami megtartja az embert 12–14
Miklovicz Lászlóné Panni: A három kísértés 25–27
Gyerekeknek Moha-mese
A három próba 17–18
Könyvismertetés
Hegyi Béla: Szélvitorla (Gromon András) 19–20
Dokumentum-novella
Körmendy Györgyi: A 10-51629/55 számú vizsgálati dosszié..... 21–22
Aktuális
Merza József: Megnyitó beszéd 23
Áts András: Harmadik Világ Alapítvány 24
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 28–30
Környezetvédelem
Simonyi Gyula: fenntarthato@civilizacio.hu 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

E számunkat a naumburgi dóm (13. szd.) szoboralakjainak képei díszítik.

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2005. február 28-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 200,– Ft, az *éves előfizetés* **1200,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

Talán

Az egyik igen nagy tudományú és a felvilágosultak közül való férfi, hallván a berdicsevi rabbi hírét, felkereste őt, hogy szokásához híven vele is vitába bocsátkozzék és hitének igazságát tápláló elavult bizonyítékait porrá zúzza. Belépve a szobába, megpillantotta a caddikot, amint könyvet tartva a kezében, mélyen elgondolkozva le-föl járkált, s ügyet sem vetett a belépőre. Aztán mégis megállt, és futólag rápillantva csak ennyit mondott: – Talán mégis igaz.

A tudós hiába szedte össze minden lelkierejét, remegni kezdett a térde, olyan félelmetes volt a caddik látványa, és még félelmetesebb volt hallani tőle ezt az egyszerű mondatot.

Lévi Richák rabbi azonban teljes figyelmével fordult most feléje, és könnyedén így szólt hozzá: – Fiam, a Tóra nagyjai, akikkel vitába szálltál, rád pazarolták szavaikat, s te kinevetted őket, mihelyt távoztál tőlük. Nem tudták az Örökkévalót és az ő birodalmát elébed rakni, és én sem vagyok képes erre. De mégis gondold meg, fiam, talán, talán mégis igaz mindaz.

A felvilágosult minden erejét összeszedte, hogy válaszolni tudjon, de ez a félelmetes 'talán', amely mindegyre ott visszhangzott a fülében, megtörte minden ellenállását.

Forrás: Martin Buber: Haszid történetek

(Ford.: Rácz Péter)

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVI/1. (89.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@is.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2005-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 3500 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVI. évf. 2. szám
2005. április
200,– Ft

Új evangélium veszélye?

Szabad hittel élni

A közösség mint feladvány

Lehetünk-e patrióták?

Jánosy István versei

Romero érsek vértanúságának 25. évfordulója

Beszámoló Kurdisztánról

Vasárnapi szentírási elmélkedések

A világ a kapitalizmus után

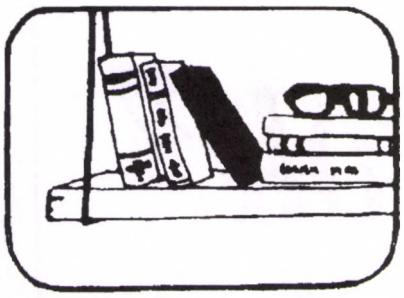

Az alábbi írás „túlságosan tudományos” jellege is kérdésessé tehetné közlését lapunkban, s a szerkesztőség sem ért feltétel nélkül egyet minden állításával – mégis úgy véljük, olyan távlatokat nyit a gondolkodó keresztény számára, hogy megéri alapos elolvasásának fáradságát.

Ki volt a Názáreti Jézus?

A Beszédforrás (Q) jelentősége a krisztológiai hitvallás szempontjából

„...amit mindenütt, amit mindig, amit mindenki hitt – ...igazi és tulajdonképpeni értelemben az nevezhető katolikusnak.” Ha a „katolikus” szónak ezt a Lerini Szt. Vincétől származó, 5. századi meghatározását szó szerint vesszük, akkor a történelemben valamelyest jártas ember számára koholmánynak bizonyul mindaz, amit az egyházi tanítóhivatal ma a hit kötelező tartalmaként a katolikusok elé tár, de az is, amit a keresztények az ún. Apostoli hitvallásban megvallanak. Ahhoz, hogy ennek a meghatározásnak eleget lehessen tenni, olyan „igazságminisztériumra” lenne szükség – akárcsak George Orwell 1984 c. regényében –, amely a múlt adatait naponta újból hozzáigazítja „az uralkodók igazságaihoz”.

A keresztény hit történetét *nem* az effajta egyöntetűség határozza meg. Ez már a kereszténység kezdeti idejére is érvényes. Megalapozza-e az újszövetségi kánon az egyház egységét? c., 1951-ben írt, nagy figyelmet keltett tanulmányában Ernst Käsemann világossá tette, hogy a keresztény tanfejlődés kezdetén nem az egység áll, hanem a sokféleség. E megállapításával Käsemann csupán levonta a következtetést a 19–20. század dogmatörténeti kutatásaiból.

Ha egyáltalán meghatározható a fejlődés fogódzópontja, akkor az annak a Názáreti Jézusnak az alakja, akinek történeti körvonalai persze már az Újszövetségben is csak a különböző keresztény közösségek Jézus-értelmezéseinek töréseiben – mint távoli tükrökben – válnak láthatókká. Nem szándékom ezt a fejlődést általánosságban leértékelni, hiszen csak az állandó átalakítás folyamatában volt lehetséges, hogy a különféle kulturális összefüggésekben, mindig új történelmi kihívások között közvetíteni tudják az emberek számára a Názáreti Jézus karizmatikus kezdeményezését. Hogy ez a folyamat nem volt kockázatmentes, és hogy ma sem az, mutatja a története. A nagyegyház tanfejlődésében ez a folyamat – nem utolsósorban bizonyos antik filozófiák befolyására – olyan, egyoldalúan metafizikai jellegű krisztológiához vezetett, amely szem elől tévesztette a történeti Jézust és az ő Isten országáról szóló üzenetét. *Jézus* üzenetéből Jézus*ról* szóló üzenet lett, végül pedig a „Krisztus-dogma”.

Amikor visszatekintek Jézus fogadtatásának őskeresztény szakaszára, kettős szándék vezet. Az újszövetségi Jézus-értelmezések sokféleségének felmutatásával a későbbi tanfejlődésben uralkodóvá vált értelmezési modell történeti feltételekhez kötöttségét, és ezzel „viszonylagosságát” is szeretném megmutatni. A második részben a Palesztinán kívüli közösségekben lejátszódott fejlődéssel szembeállítva azt szeretném bemutatni – messzemenően afféle alternatív modellként –, milyen volt Jézus fogadtatása az ún. Beszédforrásban (nemzetközi jelzése: Q), amely utat nyit számunkra a galileai Jézus-mozgalom történetéhez és teológiájához.

A Jézus-értelmezés fejlődése a Palesztinán kívüli őskeresztény közösségekben

A Lukács által írt Apostolok cselekedeti szerint a későbbi, zsidókból és pogányokból álló egyház származási helye a jeruzsálemi ősgyülekezet. Hamarosan Jézus halála után Jeruzsálemben gyűlt össze Jézus-követők egy köre, hogy Izrael központjában várakozzék hamaros eljövetelére, amelyet egyúttal a küszöbön álló végidő kezdetének tartottak. A Pál által még arámul megőrzött fohász – MARANATHA = „Jöjj el, Urunk!” (1Kor 16,22) – ennek a reménynek a kifejeződése. Jézus visszatérésének ez a látomásos élmények – az ún. húsvéti megjelenések – által kiváltott várása kapcsolja össze az őskeresztény igehirdetés különféle kifejeződéseit, és adja meg a mozgalom dinamikáját. Ezt a várakozást tekinthetjük az őskereszténység első és egyetlen dogmájának.

Lehetséges, hogy már Jeruzsálemben kialakult az a Jézus-értelmezés, amely aztán az antiókhiai közösségek számára válik központi jelentőségűvé. Ugyanis a diaszpórából származó, jeruzsálemi Jézus-követő zsidók vitték el a jézusi üzenetet Palesztina határain túlra, (a szíriai) Antiókhiába. Itt, a római Birodalom egyik legjelentősebb metropoliszában zsidókból és pogányokból álló, vegyes egyházközség jött létre. A hagyománynak ez a területe mindenekelőtt Pál leveleiből tárul fel előttünk. Ő 48-ig működött itt, és innen indult el missziós útjaira az Égei-tenger városaiba. A Jézus-követőket itt nevezték először *khrisztianoi*-nak, azaz „Krisztus embereinek”.

Az ő igehirdetésükben központi jelentőségű volt, hogy Jézus az Izraelnek megígért Messiás, görögül *Khrisztosz*, latinosan Krisztus, aki feltámadásának erejében (hatalommal) Isten Fiává iktattatott be (Róm 1,3–4). Jézusnak a kereszten elszenvedett, mind a zsidók, mind a pogányok számára botrányos bűnözői halálát „üdvösséget hozó” halállá értelmezik át, és a zsidóknak a messiási uralkodóra irányuló várakozásával kapcsolják össze. Szerintük Jézus helyettesítő módon halt meg, hogy kiengesztelje az emberek bűneit (1Kor 15,3). Jézus halálának ez az értelmezése Pál révén mindenekelőtt a nyugati teológiát fogja tartósan meghatározni – Canterbury Anzelm szerencsétlen, végzetes elégtétel-elméletétől egészen addig, hogy Luther Márton újra felfedezi az őt felszabadító, „egyedül a hit üdvözít” tételt.

Amint Pál levelei tanúsítják, már a hagyománynak ezen a területén is a Krisztus-hit további mutációja jön létre, s válik döntővé Jézusnak a hellenista világbeli fogadtatása szempontjából. Jézust, a Messiássá előlépett galileai vándorprédikátort isteni lénynek tekintik (Fil 2,6). Eszerint Isten azért küldte őt a világba a maga préegzisztens (= földi létét megelőzően is létezett/létező) Fiaként, hogy megszabadítsa az embereket abból a rabszolgaságból, amelyben a bűn és a halál kozmikus hatalmai tartják őket (Róm 8,3; Gal 4,4–5). A mintegy 50 évvel később, tehát 100 körül készült János-evangéliumban Jézus préegzisztenciájá-

nak gondolata válik az alapjává annak a megtestesülés-teológiának, amely János egész Jézus-ábrázolását áthatja. Ennek értelmében az isteni LOGOSZ testesült meg az ember Jézusban. Az Atya Fiaként és Kinyilatkoztatójaként egyedül ő közvetíti – már most – az igazi életet a keresztségben újjászületett emberek számára. Jézus istenítésével állítják át a váltókat az eredetileg zsidó Jézus-értelmezés hellenizálása felé. Ez a vonal vezet aztán mind a Megváltó gnosztikus mítoszához, mind ahhoz a dogmához, amelynek értelmében Jézus a második személy az Istenségben.

Az első három evangélium Jézus-képe

Az első három evangéliumban, amelyek már 70 és 90 között létrejöttek, ismét az őskeresztény Jézus-értelmezés sajátos szálával találkozunk. A Pál és János számára központi jelentőségű préegzisztencia-gondolat sem Márknál, sem Máténál, sem Lukácsnál nem játszik semmiféle szerepet. Jézus mindhármójuk számára Isten messiási fia. A Márk-evangéliumban keresztségekor „szeretett fiamnak” szólítja Isten, ő pedig szenvedő Emberfiaként kereszthalálával igazolja istenfiúságát. Máté és Lukács számára az alapozza meg messiási mivoltát, hogy az isteni Lélek nemzi őt Máriában, a szűzben. E két evangélista azonban a maga módján hangsúlyozza ezt a gondolatot. A zsidó felkelési mozgalom vezetőivel tudatos ellentétben Máté úgy írja le Jézust, mint békemessiást, aki erőszakmentességet és ellenségszeretet követel, és megkönyörül a vezetői által elhanyagolt népen. Lukács szerint a halottak közül való feltámadás és az Isten jobbjára magasztalás erejében kapja meg a messiási uralmat, amelyet már születése meghirdetésének jelenetében megígér neki az angyal, s az egyház köztes idejében a mennyből gyakorolja ezt az uralmat.

Az Újszövetség a krisztológiák sokféleségéről tanúskodik a kereszténység korai időszakára vonatkozóan. Különböző hagyományterületeket lehet feltárni, amelyeken messzemenően eltérő Jézus-értelmezések jönnek létre oly módon, hogy az ószövetségi-zsidó hagyomány eltérő mintáihoz nyúlnak vissza. A későbbi nagyegyházi tanfejlődés szempontjából meghatározó jelentőségre tesz szert Jézus „istenségének” gondolata. Mindenekelőtt ez a gondolat tette lehetővé, hogy az üdvösségről szóló őskeresztény üzenetet közvetíteni tudják a hellenista gondolkodás számára. Abban a környezetben, ahol az üdvösséget elsődlegesen az isteni lényegben való részesedésként fogták fel, ezen üdvösség közvetítőjének isteni lénynek kellett lennie. Ehhez az Isten fia-értelmezéshez rendelték aztán hozzá, illetve ennek rendelték alá a különböző kora keresztény Jézus-értelmezéseket: ő Isten örök fia, aki – a Szentlélek általi nemzése révén – emberré lett Máriában, a szűzben, hogy a bűnök kiengesztelése érdekében meghaljon a kereszten, majd feltámadt a halottak közül, fölvétetett a mennybe, ott az Atya jobbján ül, s az idők végén ismét eljön az élők és holtak bírájaként. A történelem Jézusából „mitikus” Krisztus lett, ahogyan ezt már David Friedrich Strauss megfogalmazta a 19. században. A teológiai töprengés tárgya az lesz, hogy spekulatív módon áthatoljanak Isten emberré válásának kifürkészhetetlen titkán. E fejlemények áldozatává válik éppen az, ami a történeti Jézus számára a döntő volt: provokatív üzenete Isten országának mint a jóság uralmának kezdetéről. A Beszédforrás (Q) áthagyományozóinak maradandó érdeme, hogy megőrizték ezt az üzenetet a keresztény emlékezet számára.

A Beszédforrás (Q) és Jézus-fogadtatása a Beszédforrásban

Előzetesen rövid kutatástörténeti tájékoztatást kell adnunk erről – a legtöbb ember számára alig ismert – „Beszédforrásról”, a „Q”-ról. A 18. század végén élénk vita kezdődött a szinoptikus evangéliumok történelmi értékéről. Ebben a vitában tudományosan megalapozott magyarázatot kerestek arra a furcsa tényállásra, hogy az első három evangélium egyrészt feltűnően hasonlít egymáshoz felépítésében és megszövegezésében, másrészt azonban alaposan el is térnek egymástól. Legkézenfekvőbb magyarázatként végül is a 19. században érvényre jutott az ún. két forrás-elmélet, amelyet még a mai kutatás is meszszemenően elfogad. Ennek értelmében Máté és Lukács – egymástól függetlenül – beledolgozta evangéliumába Márk evangéliumát. Mivel azonban mindkettőjüknél találunk további olyan szövegegységeket, amelyek nincsenek benne Márk evangéliumában, de határozottan összhangban állnak, kézenfekvő volt az a következtetés, hogy – Márk mellett – még egy másik írásos dokumentumot is felhasználtak, amely eredeti megfogalmazásában nem maradt fenn, hanem csak hipotézisszerűen rekonstruálható Máté és Lukács evangéliumából. Mivel főként Jézus beszédeit és mondásait tartalmazza, Logion-, Mondásvagy Beszédforrásnak, rövidítve (a német Quelle = forrás szó nyomán) „Q”-nak nevezték el ezt a gyűjteményt.

A kutatás először csak a közösség etikai oktatására szolgáló anyaggyűjteménynek tekintette a Q-t, mint ami csak arra szolgált, hogy kiegészítse a Pál leveleiben fennmaradt kérügmát (igehirdetést). A Q döntő újraértékelése 1950 után következett be a szinoptikus evangéliumok szerkesztéstörténeti kutatása során. Az evangéliumok készítőit immár nem csupán anyaggyűjtőknek és áthagyományozóknak tekintették, hanem igazi szerzőknek és teológusoknak is, akik a közösségek Jézus-hagyományát tudatos szerkesztésnek vetették alá írásukban. Ennek az új kérdésfelvetésnek a befolyására a kutatók felismerték, hogy akárcsak az evangéliumok, a Q Beszédforrás is önálló teológiai elképzelést feltételez, és megnyitja számunkra az utat az őskeresztény igehirdetés egyik önálló szálához.

Az ezáltal kiváltott újabb, élénk Q-kutatás arra az eredményre vezetett, hogy a Q-ban összegyűjtött Jézus-hagyományok olyan Jézus-tanítványok Izraelen belüli prédikációjára mennek vissza, akik a Jézus halála utáni évtizedekben a Róma elleni zsidó felkelésig – tehát 30 és 70 között – Galileában működtek. Ezzel megnyílt a tekintetünk az őskereszténységnek a jeruzsálemi ősgyülekezet mellett egy másik, mindaddig alig észlelt palesztinai központjára: a Galileában, Jézus egykori működési területén élt zsidókeresztségre.

Amint már láttuk, a páli-antiókhiai és a jánosi teológia középpontjában a Jézus*ról* szóló üzenet állt. A Q-prédikátorok ellenben arra érzik hivatva magukat, hogy radikális Jézus-követésükkel Jézus egykori működését folytassák, és tovább hirdessék az ő üzenetét Isten országáról. Ezért nincs mit csodálkozni azon, hogy a kritikus kutatás által „hitelesnek” minősített jézusi kijelentések közül a legtöbb erről a hagyományterületről származik. Azáltal, hogy Máté és Lukács fölvette evangéliumába a Beszédforrást, ezek a hiteles jézusi mondások fennmaradtak a későbbi nagyegyház számára.

Ezeknek a hagyományoknak az összeállítása azzá, amit a kutatásban Beszédforrásnak nevezünk, az áthagyományozott anyag tudatos szerkesztését és teológiai értelmezését feltételezi. Az áthagyományozott anyagot nagyobb beszédkompozíciókká foglalták össze, szcenikai bevezetések révén megkapta első historizáló keretezését, és átgondolt sorrendbe rendezték. Ez a lezáró szerkesztés valószínűleg a hatvanas évek legvégén következett be; már tekintettel van Jeruzsálem elpusztítására, és Jézus elutasításának következményeként értelmezi azt (Q 13,34–35). A Q által tartalmazott, a kortárs nemzedék elleni fenyegető kijelentések a Jézus-mozgalom konfliktusokban gazdag palesztinai történetét tükrözik – míg csak Izrael-misszió-

juk végérvényesen kudarcot nem vallott a zsidó-római háború zűrzavarában.

A Q végszerkesztése ennyiben döntő fordulópontot jelöl a fejlődésben: Ama első izraeli prédikátorok szándéka egész Izrael megtérítése volt, most viszont a Jézus-követők kezdenek elválni Izraeltől, és kezdenek önálló, Izraellel szemben létező csoporttá válni. Az átmenet e kritikus szakaszában – 40 évvel Jézus halála után! – az első prédikátornemzedék örökségének összegyűjtése és írásba foglalása a kialakuló jézusi gyülekezet számára azt szolgálja, hogy megbizonyosodjék identitásáról. Jézus üzenetére emlékezve tisztázzák saját álláspontjukat Izrael hitének történetében. Ez magyarázhatja azt a kiélezett (de még mindig zsidóságon belüli) vitát, amely a Q egyes szakaszait meghatározza. A saját népük zöme által háttérbe szorított jézusi kisebbség most visszafordítja a többség ellen annak fegyverét, és saját népét „massa damnata"-ként („kárhozott tömeg") bélyegzi meg. Olyan folyamat ez, amelyet a kortárs zsidóság más reformcsoportjainál is meg lehet figyelni (például a kumráni közösségben), és amelyet majd a Máté-evangélium folytat. Nem meglepő, hogy a beszédgyűjtemény záró logionja (mondása) azt ígéri a Jézus-követőknek, hogy ítélni fogják Izrael tizenkét törzsét (Q 22,28.30).

Hogyan értelmezi a Q Jézust és működését?

Tekintettel Jézus elvetésére és halálára, hogyan alapozza meg a Q azt az igényt, hogy Jézus üzenete döntő jelentőségű az üdvösség szempontjából? A páli hagyománytől eltérően a Q nem az engesztelő halál segítségével oldja meg ezt a nehézséget, hanem azzal, hogy visszanyúl a próféták erőszakos sorsának ószövetségi hagyományára. Az isteni bölcsesség prófétai követeiként Jézus, de Keresztelő János és a Q-prédikátorok is ugyanazt a sorsot szenvedik el Izraelben, mint előttük a próféták. Üldöztetésük, de még haláluk sem kérdőjelezi meg küldetésüket. Ellenkezőleg: az effajta sors igazolja küldetésüket. Akárcsak az ószövetségi próféták, a Q-prédikátorok is Isten ítéletével fenyegetik meg azokat, akik elutasítják üzenetüket (Q 6,22–23; 10,12; 11,49–51; 13,24–35).

A Q azonban nem áll meg ennél a prófétai szemléletnél. A Q számára Keresztelő János „több", mint próféta (Q 7,26), Jézus pedig „több", mint Salamon király vagy Jónás próféta (Q 11,31–32). János és Jézus működése a végidőt vezeti be. Jánossal Isten országa *belépett* a világba (Q 16,16), Jézus ördögűzései révén pedig *jelenvalóvá vált* a Sátán által uralt világban (Q 11,20).

Ha szemügyre vesszük a gyűjtemény felépítését, akkor olyan feszültségi ív jelenik meg, amely „krisztológiai" távlatba állítja a Beszédforrásban összeállított hagyományt. A Q Keresztelő Jánosnak az ítéletet meghirdető prédikációjával kezdődik, illetve azzal, hogy János kihirdeti: eljön egy nála erősebb valaki, és mindenkit az ítélet tüzébe merít majd (Q 3), és azzal végződik, hogy az Emberfia eljön a napok végén (Q 17). Az ismétlődő szövegjelzések ügyes szerkesztői rendezéssel világossá teszik az olvasó számára, hogy Jézus ez a tűzbe merítő valaki, s ugyanígy az eljövendő Emberfia is, akire Isten ráruházza az eszkatológikus uralmat (Q 7,18–23; 10,22). Apokaliptikus nyelven ez azt mondja ki, hogy a Jézussal és üzenetével kapcsolatos állásfoglalás végérvényesen dönt üdvösségről vagy kárhozatról (Q 12,8–9). Ezzel Jézus személyéhez és üzenetéhez kötik a nyomorúságtól és jogtalanságtól megszabadult világnak azt az eszkatológikus látomását, amely azokban az évszázadokban keletkezett, amikor a zsidóság idegen uralom és elnyomás alatt állt. Jézus üzenetének továbbadásával a Q-prédikátorok ezt a látomást akarják belevinni a jelenbe, és ezáltal akarnak olyan alternatívát fölmutatni, amely kizárólagosan teszi lehetővé az emberi életet és a fennmaradást.

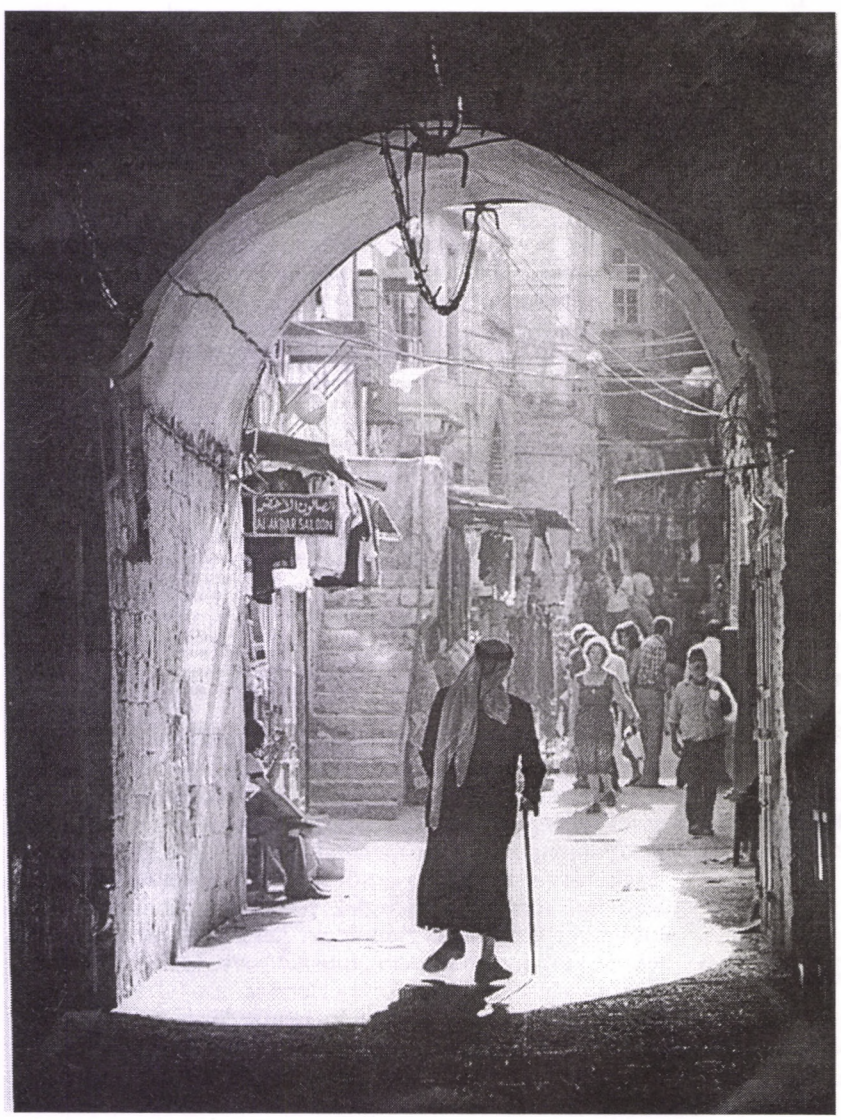

Mindez nem úgy történik, hogy visszavonulnak a történelemből, hanem hogy Jézus által inspirált választ adnak arra a politikai helyzetre, amelyben Palesztina a zsidó-római háború előtti időszakban élt: a nagybirtokok terjeszkedése és az adóterhek az alsóbb néprétegek növekvő elnyomorodását eredményezik, a terror, az erőszak és a rablótámadások napirenden vannak. Ebben a helyzetben a Q-prédikátorok faluról falura vonulnak, hogy „a békesség fiainak" megvigyék Isten közeli országának üzenetét. Úgy tudják, hogy „juhokként küldettek a farkasok közé". Lemondanak a legegyszerűbb úti felszerelésről is, az elemózsiás tarisznyáról, a pénzről, sőt a szandálról meg a vándorbotról, a kisemberek fegyveréről is (Q 10). Az ószövetségi próféták szimbolikus cselekményeihez hasonlóan a radikális szegénység és a védtelenség demonstrálásával azt mutatják meg, kiknek szól üzenetük: az or-

ság szegényeinek és békeszeretőinek. Egyúttal azonban azt is megmutatják ezzel, hogy lehetséges az Istenbe vetett radikális bizalomra építve élni (vö. Q 12,31).

A Q társadalompolitikai programja

Ha így tekintjük, akkor a jézusi mondások e gyűjteménye társadalompolitikai programot is tartalmaz: Azzal, hogy Jézus a szegényeket, az éhezőket, a szomorkodókat és az üldözötteket nevezi boldognak, éppen a társadalom peremére szorítottaknak ígéri meg, hogy Isten az ő pártjukon áll. Nekik szól Isten országának ígérete. Isten fog igazságot szolgáltatni a jogfosztottaknak (Q 6,20–24). Ez az ígéret azonban azt kívánja a jelenben az Emberfia szimpatizánsaitól, hogy ne az erőszak útját járják, hanem a béke, az ellenségszeretet és a viszonterőszakról való lemondás útját (Q 6,27–29). Korlátlan szolidaritást kíván mindenkivel, akinek segítségre van szüksége, és helyteleníti azt a szociális viselkedést, amely csupán csoportérdekek szerint tájékozódik (Q 6,30–34). „Nem köteleződhettek el egyszerre Istennek és a pénz szolgálatának” (Q 16,13). – Isten országának ígérete azt is megtiltja, hogy mások bíráivá tegyük magunkat, és mindenkit a saját szemében lévő gerendára emlékeztet, amely megakadályozza, hogy észrevegye a másikét (Q 6,37-38.41–42). Továbbá meg akarja szabadítani az üldözötteket a hatalmasoktól való félelemtől (Q 12,2–12), s a szegényeket attól a bénultságtól, amelyet a mindennapi létharc gondjai okoznak, hogy megnyissa életük előtt azt a tágabb távlatot, amelyet a Q apokaliptikus nyelven „Isten országa kereséseként” ír le (Q 6,22–31). Konkrétan a Jézus Istenének jósága által irányított emberi együttélés Jézus által megnyitott esélyéről van szó.

Az itt megkívánt erkölcs meghatározott istentapasztalatot feltételez. Az ellenségszeretet parancsa mögött az az Isten áll, aki mindenkinek esőt és napsütést ajándékoz; a feltétlen irgalmasság követelménye mögött az az Isten, akinek az irgalmassága mindenkire kiterjed. A félelem nélküliségre intés arra az Istenre utal, aki minden hajszálunkat számon tartja, s aki nélkül egy veréb sem hull le a fáról. A gond nélküliség úgy válik lehetővé, hogy bízunk abban, aki táplálja az ég madarait, és növeszti a mezők liliomait, illetve annak tudatában, hogy *mi* nem vagyunk képesek meghatározni életünk idejét, *Ő* azonban tudja, mire van szüksége az embernek.

Befejezésül térjünk vissza a Q alternatív krisztológiai modelljének a bevezetőben említett kérdésére. Abban, hogy a Q azonosítja Jézust az (apokaliptikus) Emberfiával (Dániel könyve, 7. fejezet), nagyon is láthatjuk a krisztologizálás folyamatának további esetét (összességében ez a folyamat határozza meg az őskereszténység Jézus-befogadását), de nem szabad figyelmen kívül hagynunk ennek az esetnek a sajátos jellegét. A „krisztológia” a Q-ban Jézus Istenről szóló üzenetéhez kötődik, és annak van alárendelve. Ő, aki meghirdeti Isten országának eljövetelét, és tetteivel ezt az országot szolgálja, a végidőbeli események isteni megbízottjaként már most Isten országának képviselője. A teológia („Istenről szóló tan”) így megőrzi elsődlegességét a krisztológiában is. Jézus mellett hitet tenni nem jelent mást, mint hitet tenni „az ő ügye” mellett. „Krisztológiát” űzni ebben az esetben semmi mást nem jelenthet, mint a történelem változó kihívásai közepette amellett szállni síkra, hogy ama felszabadító kezdet ne menjen veszendőbe, hanem újra meg újra hatékonnyá váljék az emberi történelemben. A *status confessionis*-t (a hitvallási helyzetet) ez a kérdés határozza meg: „Miért mondjátok nekem: Uram, Uram – ha nem teszitek meg, amit mondok nektek?” (Q 6,46)

Paul Hoffmann

Forrás: imprimatur, 2004/3

Paul Hoffmann az újszövetségi tudományok professzora a bambergi egyetemen. A cikkbeli hivatkozások a Beszédforrás alábbi kiadására vonatkoznak: The Critical Edition of Q, Leuven/Minneapolis, 2000, a Beszédforrás azonban magyarul is olvasható, két kiadásban is: Jézus rejtett szavai, Holnap Kiadó, Budapest 1990, 7-56. o.; Minden Jézusról, Paulus Hungarus / Kairosz Kiadó, Budapest 2002, 3-36. o. Néhány példa a Beszédforrásba tartozó evangéliumi részletekre: Mt 5,2-12 – Lk 6,20-23; Mt 5,39-48 – Lk 6,27-36; Mt 11,2-11 – Lk 7,18-28; Mt 10,34-36 – Lk 12,51-53; Mt 22,1-7 – Lk 14,15-24.

Sárdy Péter

Új evangélium veszélye?

Jézus kincse emberek kezében című, az Elpídia Kiadónál 2001-ben magyarul is megjelent könyvemmel – Karl Herbst életművét folytatva – annak megértésére törekedtem, hogyan történhetett meg, hogy a fiatal egyház annyi mindenről megfeledkezett, ami Jézusnak még szívügye volt. Azóta többen is szememre vetették, hogy könyvemben egyoldalúan és saját ízlésemnek megfelelően írtam le Jézust, s nem voltam hajlandó figyelembe venni azt, ami az evangéliumokban nézeteimnek ellentmondana. Bár erre az ellenvetésre már könyvem bevezetőjében is kifejezettem kitértem, ennek ellenére most mégis úgy döntöttem, hogy újra állást foglalok ez ügyben. Természetesen nem fogok arra szorítkozni, hogy összefoglaljam, magyarázzam vagy esetleg mentegessem azt, amit ott már leírtam, hanem néhány új szempont hangsúlyozásával szeretném azt is kidomborítani, hogy milyen irányban fejlődtek azóta gondolataim.

Bevezetésképpen arra szeretném felhívni az olvasó figyelmét, hogy megfontolásaim hátterében a Szentírás helyes értelmezésének és használatának fontos kérdése áll. Írásom legvégén vissza fogok még térni erre a kérdésre, de szükségesnek tartom már most is hangsúlyozni, hogy nem tudok arra a hagyományos tételre építeni, amely szerint a Szentírás „Isten szava” – ugyanis ennek az állításnak szerintem nincs egyértelmű jelentése. Aki ezzel akar érvelni, az valójában értelmezési monopóliumra tart igényt, hiszen véleményét az abszolút tekintéllyel indokolva, tévedhetetlennek minősíti saját magát. Meggyőződésem szerint csak egy előítéletektől mentes, alapos vizsgálat deríthetné ki, hogy adott összefüggésben menyire lehet „Isten szaváról” beszélni, és hogyan kell megítélni, ha valaki ekképp egy ilyen „szent” írásra hivatkozik. Jómagam abból a feltevésből indulok ki, hogy a Biblia szövegei emberi megnyilatkozások, és értelmezésüket mindenekelőtt ezen a síkon kell keresnünk. Természetesen

azzal is számolnunk kell, hogy ezek a szövegek „isteni” valósággal hozhatnak kapcsolatba minket.

Gondolatmenetemet helyenként csupán vázlatosan tárom fel abban a reményben, hogy a leegyszerűsítés jobb megértésre vezet. Aki alapvető dolgokat akar megérteni, lehetőleg egyszerű kérdéseket tegyen fel, de ne elégedjen meg a nagyon is megszokott válaszok ismétlésével. Csakis így tárulhat fel olyan út, amely a régóta ismertnek tartott összefüggéseket egy csapásra új fényben világítja meg.

Nem kis problémánk van

Közeledjünk a felvetett kérdéshez egy ideális helyzet felvillantásával: Tegyük fel, hogy az Újszövetségben történelmileg megbízható és egyértelmű tudósítást találunk a „valódi Jézusról”. Ez esetben joggal várhatnánk el, hogy mindenki pontosan számot adjon arról, mikor beszél a „valódi Jézusról”, illetve „objektív” úton szerzett tudását mikor bővíti egyéni gondolataival.

Ez az ideális helyzet a valóságban elérhetetlen. Az ez irányú kutatásokból egyértelműen kiderül, hogy az evangéliumokat azért írták, hogy tanúságot tegyenek a keresztény közösségek hitéről. Tehát klasszikus értelemben vett történelmi tudósítást, mely biztosítaná a „történelmi Jézus” ismeretét, nem várhatunk tőlük. Aki tehát tudományosan megalapozott biztonságot vár el, annak le kell mondania arról, hogy Jézustól bármiféle útmutatást kapjon. Ennek ellenére tagadhatatlan tény, hogy emberek milliói erre szomjaznak, és végül meg is találják ezt.

Mit kezdhetünk Jézussal?

Ahelyett, hogy a „történelmi Jézus” elérhetetlen eszményképét kergetnénk, talán jó lenne egy szerényebb kérdéssel beérni: Valójában miért fontos nekünk Jézus? Mit is tudunk kezdeni ismeretével?

Hasonló helyzetben vagyunk akkor is, ha például Szókratész történelmi alakját firtatjuk: róla sincs „objektív” történelmi forrás a kezünkben, csupán tanítványának, Platónnak az írásai, melyek a „valódi Szókratész” helyett „Platón Szókratészét” mutatják be. Ezek az írások ugyanis nem szólnak másról, mint Szókratésznek azokról a vonásairól és gondolatairól, melyek magukkal ragadták Platónt. Ez volt a fő oka annak, hogy fennmaradtak az utókor számára. Még ha ezt egy józan gondolkodású történész sajnálatosnak tartaná is, Platón ezen a módon éppen azt őrizte meg számunkra, ami végül is sokkal értékesebb, mint önmagukban véve jelentéktelen „történelmi tények” megbízható ismerete.

Valljuk be: Azért érdekel minket Jézus, mert várunk tőle valamit. De mivel az embereknek erősen eltérő elvárásaik vannak, Jézusban sem mindenki ugyanazt keresi. Egy zsidó író talán egy zseniális rabbit kereshet; egy forradalmárt az az ember izgathatja, aki a szegények kizsákmányolása ellen foglalt állást; az egyházi vezetőket saját hatalmuk megalapítója érdekelheti stb. Jézus mai követői, a keresztények talán csak egyetlen pontban értenek egyet: mindannyian tekintélynek tartják őt, bíznak benne, biztonságot keresnek és találnak nála.

Az Újszövetség Jézus-képei

Ha valaki gondosabban szemügyre veszi az Újszövetséget, már ott is eléggé eltérő Jézus-képekkel találkozik, amint a következő rövid példák illusztrálják:

Pál apostol legtöbbször egyszerűen „Krisztus”-nak vagy „az Úr”-nak nevezte őt, és nyíltan bevallotta, hogy ő „a test szerinti Krisztust” (azaz mint élő embert) nem ismerte, sőt nem is kívánná megismerni: „mert úgy határoztam, hogy nem tudok közöttetek másról, csak Jézus Krisztusról, s róla is mint a megfeszítettről”, aki bűneinkért meghalt (2Kor 5,16; 1Kor 2,2). „Krisztus evangéliuma” Pál szerint nem volt más, mint halálának ilyen értelmezése. Ez az értelmezés azonban olyannyira „Pál evangéliuma” volt, hogy minden további nélkül „az én evangéliumom”-nak is nevezte (Róm 2,16; 16,25). Hogy ez a „test szerinti Krisztus” önmaga is valamiféle evangéliumot (jó hírt) terjesztett, és hogy mit is mondott, az már egyáltalán nem érdekelte Pált.

Még a legkorábbi evangélium, Márk evangéliuma sem nyújt egységes Jézus-képet. Legrégibb hagyománya egy falusi közösség tagjaként mutatja be Jézust, akit a többiek egyszerűen „az ácsnak, Mária fiának” neveznek, akinek testvérei „közöttünk élnek” (Mk 6,3). Később „rabbi”-nak, „mester”-nek nevezik, aki „Isten jó hírét” hirdeti és betegeket gyógyít. Végül Jézus nagy prófétai magabiztossággal már arról is beszél, hogy az egész világra kiterjedő szerepe van, és küldöttei a Szentlélek segítségével „helytartók és királyok előtt” fognak kiállni mellette (Mk 13,9–11).

Máté evangéliumának Jézusára az jellemző, hogy egyházával foglalkozik, míg a többi evangélium az „egyház” szót meg sem említi. Ennek az egyháznak tagjai sokat tarthatnak magukról, hiszen ők „a föld sója, s a világ világossága”, de ugyanakkor nagyon kell vigyázniuk is magukra, mert aki nem jut be közéjük, vagy akit onnét kidobnak, arra a „külső sötétség” vár, ahol „sírás és fogcsikorgatás lesz” (Mt 5,13–14; 22,13; 25,30).

Lukács evangéliuma Jézus együttérzését hangsúlyozza a szükségben levő, szenvedő emberekkel, bűnösökkel, szegényekkel, betegekkel; ő „azért jött, hogy megkeresse és megmentse az elveszetteket”, mert „nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek” (Lk 19,10; 5,31).

A Jelenések könyve aztán az eddig említett vonásokkal teljesen ellentétes Jézus-képet vázol. Míg Máté ezekkel a szavakkal jellemzi Jézust: „Nem szít viszályt és nem kiáltoz, a megrepedt nádszálat nem tör el”, a Jelenések könyve könyörtelen és bosszúálló embert ír le, akinek „szájából éles kard jön ki, hogy megverje vele a népeket: mert ő vasvesszővel fogja pásztorolni őket, és taposni fogja a mindenható Isten búsult haragjának borsajtóját” (Mt 12,20; Jel 19,15).

Végül a negyedik evangélium egy jellegzetesen „jánosi” Jézust mutat, akinek gondolatvilága alig emlékeztet az első három evangéliumból ismert Jézuséra. A jánosi Jézus-kép csúcspontja Tamás vallomása, melyet egy zsidó ember nem lett volna képes kimondani: „Én Uram és én Istenem!” (Jn 20,28). János a jelek szerint tudatában volt annak, hogy ez a kép „új” és igazolásra szorul, hiszen a következő magyarázatot adta Jézus szájába: „Még sok mindent kellene mondanom nektek, de most nem tudjátok elviselni: amikor azonban eljön ő, az igazság Lelke, elvezet titeket a teljes igazságra” (Jn 16,12–13; ellentétben 15,15-tel: „mindazt, amit hallottam az én Atyámtól, tudtul adtam nektek”!). Az itt említett „teljes igazság” azonban inkább a szerző misztikus beállítottságából merít, semmint az egykor Galileában élt Jézus gondolataiból.

Már ez a rövid áttekintés is sejteti, hogy milyen sokféle álláspont és gondolatvilág befolyásolta az Újszövetségben található Jézus-képeket. Ha összehasonlítjuk a Jézus eredetinek tartott példabeszédeiben található „jó hírt” azzal, amit az apostolok később hirdettek, láthatjuk, hogy nem sokkal halála és feltámadása után nagy „fordulat” következett be. Jézus üzenete röviden így szólt: „Közel van az Isten országa. Térjetek meg és higgyetek az evangéliumban” (Mk 1,15)! Számára az volt fontos, hogy Isten közel van, és vár az emberekre, azaz Isten részéről semmi sem hiányzik már, csak az embereknek kell megtérniük, hogy valóra váljék „az Isten országa”.

Az apostolok másra fektették a hangsúlyt, hiszen róluk azt olvashatjuk, hogy „Jézus hatalmát és megjelenését” hirdették (2Pét 1,16). Üzenetük lényege, hogy Jézus a közeli jövőben visszatér az égből, és hogy ehhez az embereknek a hiten és éber várakozáson kívül semmit sem kell tenniük. Az első keresztények ennek megfelelően azzal jellemezték önmagukat, hogy „várva várják az ő megjelenését” (2Tim 4,8).

Tudományosan megalapozott Jézus-kép?

A kutatók egy ideig bíztak abban, hogy az evangéliumok szövegkritikájának segítségével sikerül majd megbízható képet alkotniuk Jézusról. Az idők során azonban egyre jobban megszilárdult az a meggyőződésük, hogy a rendelkezésre álló forrásművek nem történelmi tényeket rögzítenek, hanem egy hitvallást terjesztenek – és ezért eleve lehetetlen ezek alapján különválasztani a történelmet a hittől. A kutatók munkájának eredménye az, hogy az addig Jézusnak tulajdonított „információk” egész soráról kiderült: azok bizonyos keresztény közösségek szükségleteit tükrözik.

Az utóbbi évtizedekben több kutató is azt állította, hogy a korabeli zsidó környezet bőven fennmaradt forrásaiból legalábbis a zsidó Jézusról megbízható képet lehet alkotni. De vajon sikerülhet-e ez? Véleményem szerint ezen az úton nem lehet mást rekonstruálni, mint egy zsidó rabbit, vándorló misszionáriust vagy prófétát, aki mindenben megfelel népe vallási hagyományainak. Aki viszont így ábrázolja Jézust, szükségszerűen épp azt hagyja figyelmen kívül, amit mind a négy evangélium lényegesnek tart: konfliktusát népének vezető rétegeivel és vallási hagyományaival. Egy próféta nyilvános kivégzése olyan hallatlan dolog, hogy azt egy ilyen lényegbevágó konfliktus nélkül lehetetlen megmagyarázni. Jézust természetesen csak mint jó zsidót lehet igazán megérteni, de éppen nem ez az, ami jelentős számunkra. Ha így lenne, minden komolyabb veszteség nélkül helyettesíteni lehetne őt akármelyik más zsidó bölccsel.

Meg kell hát barátkoznunk azzal a gondolattal, hogy nincs történelmileg megbízható „belépő” Jézushoz. Az Újszövetség valójában Jézus-képek egész sorát tárja elénk, amelyek nyilvánvalóan az egyes írók vagy hívő közösségek művei. Jézushoz vezető „belépőnk” nem más, mint bizonyos embertársaink személyes érintettsége („hite”), akik arról beszélnek, hogy megtalálták életük egyetlen „kincsét”, a legnagyobb „igazgyöngyöt” (Mt 13,44–46). Ezek az emberek emlékezetükre hivatkoznak ugyan, de közben nem is gondolnak arra, hogy különbséget tegyenek emlékeik, vágyaik és saját elképzeléseik között.

Projekcióink: „Mindenkinek a maga Jézusát!”

Ha forrásműveink itt vázolt jellemzése helytállónak bizonyul, ki várhatná el az evangélium mai hirdetőitől, hogy éles különbséget tegyenek kivetítéseik és a „történelmi” Jézus alakja és szavai között? Amire már az Újszövetség írói sem voltak képesek, az azóta sem lett könnyebb. Egyvalami azonban ma már lehetséges és egyben szükséges is; valami, ami 2000 évvel ezelőtt még teljesen elképzelhetetlen lett volna: Tudatában kell lennünk annak, hogy amikor Jézusról beszélünk, ugyanúgy projekciók (kivetítések) hatása alatt állunk, mint annak idején elődeink és mai beszélgetőpartnereink is.

Mivel Sigmund Freud a projekció fogalmát pszichikai zavarokkal kapcsolatban vezette be, szükséges itt rámutatnom arra, hogy projekcióinkat ebben az összefüggésben nem szabad negatív dolognak tartani. Projekcióink normális és hasznos „lelki” folyamatok, melyekben esetleg zavarok is felléphetnek. Ha egy ember szeret vagy gyűlöl valakit, ha egy nagy ügyért lelkesedik vagy harcol, minden esetben olyasvalamit „vetít ki” a világba, ami – ha nem is tudatosan, de – saját „lelke” mélyén működik. Éppen ez a különbség az emberek és a „csupán szellemi lények” vagy „mesterséges intelligenciák” között (melyek létezése persze vitatható). Ilyen projekció működik bennünk akkor is, ha „magával ragad” minket Jézus üzenete, tehát ha személye vagy szavai olyan visszhangot és lelkesedést váltanak ki bennünk, mintha már mindig is erre vártunk volna. Ha megfontoljuk, milyen könnyen hatnak ránk ezek a projekciók, könnyen elképzelhető, hogy tudattalattinkban bizonyos elképzelések már „várakozó pozícióban vannak”, és csak egy kívülről jövő szikrára várnak, ami aztán aktiválja és a tudatunkba repíti őket.

Bevallom, magam sem tartom az evangéliumok minden szövegét egyformán fontosnak, de mégsem önkényesen válogattam ki belőlük, amire hivatkoztam. Lehetőleg a legrégibb hagyomány (Logien-Quelle, Beszédforrás) anyagából indultam ki, amely a kutatók szerint őskeresztény vándor-misszionáriusok eszmevilágát tükrözi. Mivel ezek az emberek hajlandóak voltak Jézus életmódja szerint élni, megalapozott a feltevés, hogy gondolatvilágát is elég hűségesen meg tudták őrizni.

Főleg Jézusnak Istenbe vetett határtalan bizalmára fektettem nagy hangsúlyt, kidomborítva ennek a bizalomnak a gyökerét, a mindennemű fenntartások nélkül szerető Atya istenképét. Ennek következményeként háttérbe szorult nálam Jézus másik vezérmotívuma, az „Isten országa”, melyet olyan, korhoz kötött elképzelésnek tartok, melyet Jézus is a környezetétől vett át. Két tény késztetett erre, melyek – mint minden tény – nem szorulnak külön indokolásra, hanem a valóság tudomásul vétele illeti őket. Az első tény, hogy „Isten országa”, melyre Jézus és környezete várt, nem következett be. Ezen a tényen az a csodálatraméltó átszellemiesítés sem változtat semmit, amely szerint „Izrael országa” (ApCsel 1,6) Krisztus mennyei hatalmában valósult meg. A másik tény az, hogy az „Isten országa” utáni vágy a történelem folyamán egy könyörtelen „utolsó ítélettől” való félelemmé fajult. Hogy ennek középkori képei mennyire alkalmatlanok Jézus üzenetének illusztrálására, azt még a katolikus egyház is elismerte, amikor „Dies irae” kezdetű, ismert himnuszát 1962-ben eltávolította liturgiájából. Mi ma olyan üzenetre vágyunk és várunk, amely választ ad a mi kérdéseinkre, nem pedig egy feledésbe merült korszak elképzeléseinek vagy mítoszainak elemzésére.

Miben különbözik egy új evangélium a régitől?

Jézus üzenetének továbbadásakor mindig ugyanazt a jellemző vonást lehet megfigyelni: Az üzenet „megragad” egy embert vagy egy közösséget, aki vagy amely aztán később szintén továbbadja tapasztalatait. A „megragadottak” hite minden esetben új, hiszen általuk a régi üzenet új tapasztalatokon ment át, és ezek nyomát viseli – és emiatt a továbbadott hit is mindig új alakban jelenik meg. Ez a magyarázata annak, hogy például már Márk evangéliuma is egy másoktól átvett üzenet új átfogalmazása volt, illetve hogy nem sokkal később Lukácsnak is nemcsak joga volt ezt az üzenetet új szemszögből látni és leírni, de talán még kötelessége is, ha meg akarta őrizni az üzenet eredeti tartalmát. A hit új átvétele és új továbbadása azóta is számtalanszor megismétlődött. Hogy az üzenet ennek ellenére ma is Jézus valódi evangéliumát tükrözi, az csakis abban nyilvánulhat meg, hogy ma is ugyanazt az igaz hitet eredményezi. A való-

di Jézust hatásán lehet felismerni. Azzal azonban mégis számolnunk kell, hogy nincs módunkban ezt a hatást hitelesen azonosítani, mert egyedül Isten „a vesék és szívek vizsgálója” (Jer 11,20).

Ez a megyőződés tükröződik szerintem abban a tényben is, hogy az ősegyház négy különböző evangéliumot vett fel Szentírásába. Bár mind a négy evangélium a Jézus által hirdetett evangéliumra épül, ennek ellenére egyik sem azonos azzal, mint ahogy egyik sem azonos a másikkal. „Úgy tetszett Istennek”, hogy senki ne rögzítse hitelesen Jézus szavainak eredeti szövegét (vö. 1Kor 1,21). Jézus üzeneténeknyilvánvalóan nincs szüksége „hivatalos igazolásra” ahhoz, hogy újra és újra meggyőzze és megváltoztassa az embereket. Amikor valaki elmondja, hogy mit jelent Jézus az ő életében, ezt joggal „az ő evangéliumának” lehetne nevezni, mint ahogyan Pál apostol is minden további nélkül „az én evangéliumom”-ról beszélt (Róm 2,16; 16,25). Bár tiszteletben tartom azt a hagyományt, mely csak négy evangéliumot ismer, de mégsem tartanám helytelennek, ha valaki a „Lukács evangéliuma” kifejezéshez hasonlóan Joseph Ratzinger, Eugen Drewermann, sőt esetleg Sárdy Péter evangéliumáról beszélne – azzal a feltétellel, hogy a felsorolt személyek mind meg vannak győződve arról, hogy Jézus üzenetét közvetítik.

Ebben az értelemben nyíltan vállalom azt a vádat, hogy „ez az ember új evangéliumot hirdet”. Nézetem szerint inkább annak kellene hallgatnia, akinek nincs új mondanivalója, hiszen az élet is mindig új. Ha valaki komolyan veszi a keresztény üzenettel folytatott eszmecseréjét, nincs szüksége engedélyre ahhoz, hogy kimondja gondolatait. Igazán hívő embernek nem kell tartania attól, hogy valaki, aki „hivatalos jóváhagyás” nélkül nyilatkozik, esetleg téves véleményt képvisel. A kimondott gondolatok súlyát úgyis csak a hatásuk dönti el.

Nem lenne azonban helyes e helyt elhallgatni, hogy az Újszövetség levélírói ismételten óvnak a hamis tanítóktól (2Tim 4,3; 2Pét 2,1; 1Jn 4,1). Ha e szövegek elfogultságát is figyelembe vesszük, nem fogunk más következtetésre jutni, mint hogy alaposan meg kell vizsgálnunk a mieinktől eltérő gondolatokat. Szeretnék rámutatni arra, hogy az emberek között felmerülő nézeteltérésekkel szemben más magatartás is lehetséges, mint e szövegek eleve gyanakvó beállítottsága. Pozitív beállítottságot hangsúlyoz például a Bölcseség könyve, amikor megállapítja, hogy „Isten lelke betölti a világot” (Bölcs 1,7). Az Apostolok cselekedetei pedig helyeselve idézi a zsidó törvénytudó, Gamaliel véleményét, aki nem csatlakozott ugyan Jézus követőihez, mégis tárgyilagosan megjegyezte: „Ha ez az elgondolás vagy mozgalom emberektől származik, magától megsemmisül, ha pedig Istentől való, úgysem tudjátok megsemmisíteni őket” (Ap Csel 5,38–39).

Milyen tekintélyt tulajdonítsunk Jézusnak?

Ezzel visszatérnék ahhoz a kérdéshez, hogy miért is fontos számunkra Jézus. E kérdésre a legtöbb keresztény azt a választ adja, hogy „Jézus abszolút tekintély számunkra, mert benne Isten vált emberré”. Ez a mondat – a közvélemény szerint legalábbis – a keresztény hit lényegét fejezi ki, de engedtessék meg mégis újra feltenni a kérdést: Honnét tudjuk ezt? Akinek erről szilárd véleménye van, bizonyára a hagyományra fog utalni, talán ezekkel a szavakkal: Ezt a hitet „atyáinktól” vettük át, és meg vagyunk győződve arról, hogy a mi hitünk nem lehet téves. – E válasz második része logikai szükségesség, még ha általában nem szokták is kifejezetten hangsúlyozni ezt, hiszen ez a szempont a legtöbb keresztény számára nem tudatos. Az igehirdetés ugyanis nem szívesen beszél arról, hogy a hagyományokra való hivatkozás már eleve magában foglalja a hit feltételezett „bizonyosságát” (petitio principii) – megelőzendő, hogy az érintettek eltöprengjenek ezen, és észrevegyék, hogy valójában hiányzik az állítás bizonyítása.

Ahhoz, hogy rájöjjünk, mennyit ér ez a hagyományra való hivatkozás, elég egyetlen pillantást vetni a sok keresztény felekezetre, melyek kölcsönösen hitbeli tévedéssel vádolják egymást. Lehetséges-e egyáltalán bizonyos kijelentések isteni tekintélyét egy emberi közösség tekintélyére építeni? Aki ezt a kérdést meg meri fogalmazni, már meg is győződött arról, hogy az emberek eleve képtelenek arra, hogy kölcsönösen bizonyosságot adjanak egymásnak Jézus istenségéről. Ezen még az sem változtat semmit, ha ezek az emberek „egyháznak” nevezik magukat, és ünnepélyesen kijelentik: „Isten nem engedheti meg, hogy Egyháza tévedésnek essen áldozatul.” Egy ilyen állításnak szerintem nincs sok értelme, hiszen honnét is lehetne bizonyossággal tudni, hogy mit enged vagy mit nem enged meg Isten, és hogy melyik egyházat tekinti magáénak? – Ha így áll a dolog, lehet-e egyáltalán Jézus isteni tekintélyére építeni? Avagy ezzel bizonytalannak mutatkozik a keresztény hit, mivel hiányzik a szilárd alapja?

Mit is jelent hinni?

A „hinni” szó eredetileg sokkal többet jelentett, mint egy kijelentést igaznak tartani. Az a felszólítás, hogy „Higgyetek az evangéliumban!”, eredetileg azt jelentette, hogy az ember teljes bizalommal hagyatkozzon rá Istenre, akit Jézus szavai alapján családias hangnemben „Abbá”-nak („Apukának”) nevezhetett. Ez a „hit” – helyesebben mondva „bizalom” – nem más, mint hogy gond nélkül ráhagyatkozunk a végső valóságra, mely értelmünk számára elérhetetlen. Ezt a végső valóságot a keresztények egyszerűen Istennek nevezik, és közben úgy tesznek, mintha ez a név mindenki számára egyértelmű és jól érthető lenne. A valóságban azonban nemcsak a gondolkodásukban, hanem még a Szentírásukban is annyi kétes asszociáció fűződik ehhez a szóhoz, hogy ezzel a fent említett bizalom szinte lehetetlenné válik. Most nem térek ki a sokféle emberi eredetű bibliai istenképre, csupán azt szeretném hangsúlyozni, hogy annak az „Atyának” a képe, akire fenntartás nélkül ráhagyatkozhatunk, kétségtelenül Jézus üzeneténeklényege.

Az a hit, amelyről Jézus beszélt, egészen más jellegű volt, mint a gondosan megfogalmazott hitvallások, melyek nem sokkal később a keresztény közösségek ismertetőjelévé váltak. A hitvallás értelmében vett „hit”-nek kezdettől fogva szociális funkciója volt azáltal, hogy meghatározta egy közösség tagjait, elhatárolva őket a kívülállóktól. Aki a templomban a többiekkel együtt a hitvallást mondja, ma is azonosítja magát egyházával. Ez a hitvallás azonban nem nem árul el sokat arról, hogy valójában mi is a hívő ember életének központi értéke, amiről azt mondaná: „Ez nekem a legfontosabb, ezért érdemes élnem.” Csak ez utóbbinak járna ki a „személyes hit” megnevezés.

Mi lehet a személyes hit alapja?

Vizsgáljuk meg a kérdést: Ki, vagy mi lehet egy ilyen hit alapja? Elegendő-e esetleg egy külső szempont, például hogy valaki egy nyilvánvaló csodát lát, amint ezt bizonyos teológusok állítják? Vagy talán az is elégséges, ha valaki csak hall arról, hogy néhány kiválasztott ember – az apostolok – egykor valóban csodákat láttak, sőt magát a feltámadott Jézust is? Kérdezzünk rá még pontosabban: Mit láttak valóban a keresztény hit első

„tanúi”, és mit jelentett hitük számára az, amit valóban láttak? Fűzzük tovább a kérdést: Hogyan alapozhatja meg az ő hitük a mi hitünket?

Hogy mit is láttak valóban az apostolok, attól itt nyugodtan eltekinthetünk, mert azt – az idevágó „történelmi források” említett sajátossága miatt – soha nem lehet már egyértelműen eldönteni. Támaszkodjunk, ha lehet, ma is elérhető tapasztalatokra. Ismeretesek például pontosan dokumentált spontán gyógyulási folyamatok, amelyek a tudomány alapján nem magyarázhatóak. Ezek azonban vallástalan vagy „pogány” környezetben ugyanúgy fellépnek, mint a katolikus Lourdes-ban. Eleget tudunk arról is, hogy milyen szívesen hisznek az emberek a legkülönbözőbb csodás eseményekben, például ufókban, gabonaföldeken fellépő csodás mintákban, csodával gyógyító emberekben, kinyilatkoztatásokban, angyalok és szentek megjelenésében, amik a jelek szerint manapság sem ritkábbak, mint az ókorban. Mi késztethette volna Istent (vagy az „Istenembert”) arra, hogy versenyre keljen az ennyire csodaszomjas és hiszékeny emberek képzelt csodáinak egész áradatával? Hogy még az evangéliumok szerzői sem voltak mentesek ettől az emberi hajlamtól, az abból is látható, hogy az idő múltával egyre nagyobb csodákkal illusztrálták Jézus tevékenységét. Figyelemre méltó, hogy ennek ellenére nem törölték el annak nyomait, hogy Jézus maga nem sokat tartott a csodák bizonyító erejéről. – De hát hogyan lehet a hitet csodák nélkül megalapozni?

Gondoljuk csak végig: Ha egy bizonyos esemény az egyik embert hitre készteti, a másikat viszont hidegen hagyja, akkor ennek a hitnek döntő motívumát az illető emberben kell keresnünk, nem pedig külső tényezőkben. Egy „megtérés” mély tapasztalata sokkal többet jelent a puszta meggyőződésnél. A megtért ember sorsdöntő élménye leírhatatlan, és nemcsak az embert magát változtatja meg egy csapásra, hanem körülötte az egész világot is. Ez a változás örömmel tölti el őt, és rendíthetetlen biztonságot ad neki. Ez a biztonság minden „valódi” hit jellemzője, akár egy modern kutatóról, akár egy mágikusan gondolkozó analfabétáról van szó. Ez Jézus korában sem lehetett másképp.

Az „apostoli” hit eredete

Jézus követői hitének alapja és tartalma – az Újszövetség tanúsága szerint – maga Jézus, e hit kiindulópontja pedig Péter apostol volt, pontosabban Péternek az a tapasztalata, mely „a szent hegyen” történt (Lk 22,32 és 2Pét 1,18). Jézus megdicsőülésének leírását (Mk 9,2–8) a modern magyarázók gyakran – és könnyelműen – „kultuszból eredő legendának” nyilvánítják. Aki azonban pontosabban elemzi a Márk evangéliumában található legrégibb szöveget, ehelyett egy kezdetleges módon leírt visszaemlékezést fedezhet fel benne, mely arról szól, hogyan jutott Péter arra a meggyőződésre, hogy Jézus „a Messiás” (Mk 8,29). Ott az olvasható, hogy Jézus három tanítvány „szeme láttára elváltozott”. Ez a kifejezés nem jelenhet mást, mint egy látomást, egy víziót, mely által mesterük szerepe egyszerre megvilágosodott előttük. Ugyanakkor hallották is a „látott” valóság magyarázatát, mivel „egy hang hallatszott a felhőből: Ez az én szeretett Fiam, őrá hallgassatok”!

Ez a „felhőből” jövő hang annak a nagy bizonyosságuknak körülírása, hogy ebben a pillanatban a „végső valóság”, a „transzcendencia” érintette meg őket. Mivel ez a hang egyértelműen Jézussal és üzenetével azonosult, ezek az emberek ettől kezdve egyre kevésbé kételkedtek abban, hogy Mesterük hangja ugyanaz a hang, mely „kezdetben” a mindent megteremtő „legyen” szót is kimondta (vö. Jn 1,1–3 és 1Móz 1,1–3). Természetesen „őrá akartak hallgatni” – képességeiknek megfelelően. Hogy ez mennyire sikerült nekik, arra csak írásaik gondos elemzése tud fényt deríteni.

Az „apostoli” hit szavakba foglalása

Már utaltam röviden arra, hogy Jézus képe és üzenete az Újszövetségben elválaszthatatlanul összefonódott a tanítványok és az első hitközösségek gondolataival és reményeivel. Ez a megfigyelés is elárulja, hol és mint „hallgattak” Jézusra ezek az emberek. Nem történhetett ez másutt, mint a lelkük mélyén, ahol bizonyos gondolatok semmilyen kétséget nem tűrő módon jelentek meg és helyesnek bizonyultak. Csakis ezzel lehet megmagyarázni a szövegkritika azon eredményét, mely feltárta, hogy milyen sokféle módon fejlesztették tovább Jézus tanításait.

Erre vonatkozó megfigyelésem nem egy „szubjektivista tételt” állít fel, amint ezt valaki szememre hányta, hanem csupán egy tényre mutat rá. Az volt a célom, hogy érthetővé tegyem az Újszövetségben található „teológiai vázlatok” sokféleségének tényét. Minden jel arra mutat ugyanis, hogy a „szent írók” egy benső hangra „hallgattak”, amikor választ kerestek azokra a kérdésekre, amelyek a megváltozott életkörülmények közt felmerültek. Utólagosan persze megállapíthatjuk, hogy az általuk hallott hangok nem vezettek egybehangzó kijelentésekhez. Leírt gondolataik emiatt nem tarthatnak igényt arra, hogy mindenben teljesnek, véglegesnek és megváltoztathatatlannak tekintsük őket.

Az írásaikban található megoldási próbálkozások különbözőségét csakis azzal tudjuk megmagyarázni, hogy ezt a tényt „az egész Szentírás tanúságának” tekintjük, és ennek megfelelően értelmezzük. E tanúság lényegének tűnik, hogy az újszövetségi írások célja nem az egyetlen és végérvényes igazság közlése volt. A tanítványok megkapták ugyan a „szent lelket”, amint azt meggyőződésük szerint Jézus megígérte, de ennek a „léleknek” más, szerényebb célkitűzése volt, ti. hogy az igazság keresésére ösztönözze őket. Emberi körülményeik sokfélesége és a Jézus életével kapcsolatos események felfoghatatlansága azt eredményezte, hogy ezen a téren nem jutottak tovább befejezetlen vázlataik rögzítésénél. Teológiai vázlataik választ adtak ugyan felmerült kérdéseikre, de ebből még nem következik, hogy még ma is egyedül azok lennének alkalmasak hitünk legfőbb értékének megfogalmazására vagy továbbadására.

E helyt azzal az ellenvetéssel kell számolnunk, hogy az Újszövetségben található „vázlatok” különbözősége valójában csak annak a megismerési folyamatnak a lépéseit tükrözi, melynek során „az Egyház” az idők folyamán egyre pontosabban megismeri „az egyetlen és teljes igazságot”. Ez az ellenvetés azonban nem számol azzal a megfigyeléssel, hogy az említett „belátások” gyakran összeegyeztethetetlenek egymással. A legkirívóbb példa erre: Ahogyan Pál apostol Istent egy önkényes fazekas képével jellemzi, azt semmiképpen sem lehet a Jézus által hirdetett istenkép pontosabb kifejtésének vagy továbbfejlesztésének tartani, hiszen teljes ellentétben áll azzal.

De hát mi az a legnagyobb érték, amit az ember a hitétől kap? Hinni – legalábbis lélektani értelemben – annyit jelent, mint meggyőződéssel ragaszkodni egy elképzeléshez, amely értelmet ad az életünknek. Egy ilyen hit bizonyosságot és elégedettséget nyújt, és ez is a legfontosabb feladata. Magától értetődő ugyan, hogy az ember helyesnek és igaznak tartja hitét, másrészt azonban a hit „igazságának” végső bizonyítása hozzáférhetetlen marad számára. Ezért helyesebb lenne úgy fogalmaz-

ni, hogy az emberek „keresik” az életüknek értelmet adó igazságot, semmint hogy „birtokolják” azt.

A „szent lélek” irányító befolyása

Csak együtt érző szemlélet teheti lehetővé, hogy felfedezzük az újszövetségi írások igazán döntő közös vonását, ami véleményem szerint nem más, mint a „mennyei Atya” szerető gondoskodásába vetett bizalom. Ez a „határtalanul” szerető Isten még a madarakat is táplálja – persze nem bűvészkedéssel vagy csodák segítségével, hanem olyan természeti erők révén, melyek magukban az élőlényekben működnek. Ez az isteni gondoskodás az emberekre vonatkozóan sem hiányozhat, hiszen ők „többet érnek” a madaraknál (vö. Mt 6,25–33). Jézus tanítása szerint ők is biztosak lehetnek abban, hogy Isten minden olyan képességgel felruházta őket, amire az életben szükségük van. Ezek közé tartozik természetesen az is, hogy „lelkükben” irányítást, vezetést kapjanak az élet fontos döntéseivel kapcsolatban.

Ha ezek szerint minden ember megkapja egy ilyen „lelki” irányítás lehetőségét, nem látok okot arra, hogy megkülönböztessem ezt „Isten lelkének” befolyásától. Így látta ezt Pál apostol is, hiszen amikor a korinthusiakhoz írt egyik levelében ezekről a lelki hatásokról írt, elsősorban természetes képességeket sorolt fel („a bölcsesség ajándéka”, „a tudás adománya”, „a hit”, „a gyógyítás adománya”, 1Kor 12,4–11), és csak ezek után néhány szokatlanabb jelenséget, melyek azonban karizmatikus körökben ma is előfordulnak. Kifejezetten hangsúlyozza, hogy a „Lélek” említett hatásait, melyeket megkülönböztetés nélkül Isten tetteinek is nevez, nem lehet elválasztani a természetes erők működésétől: „Sokféle lélek az isteni erő megnyilvánulásai, de ugyanaz az Isten, aki mindenben mindent véghezvisz.”

Ennek az isteni befolyásnak lényeges tulajdonsága, hogy nemcsak tiszteletben tartja az egyes emberek személyes felelősségét, hanem ennek szolgálatába is áll. Mert mi másra gondolhatott Pál, amikor a „Szentlélek adományai” között „a lelkek megkülönböztetését” is felsorolta? „Lelkeknek” neveztek annak idején például olyasféle gondolatokat, ösztönzéseket vagy belátásokat is, melyek olyan meglepően jelennek meg az ember tudatában, mintha kívülről jönnének. Nyilvánvaló, hogy az ilyen „lelkek” jót és rosszat egyaránt „sugallhatnak”, emiatt tehát gondos vizsgálatra szorulnak. Ezzel egyidejűleg azonban hallgatólagosan azt is feltételezte Pál, hogy általában a „szent lélek” sem hordja magával „személyi igazolványát”, azaz nem ad tévedhetetlen jeleket, melyek alapján fel lehetne ismerni az isteni befolyást. Az ember egyéni felelősségéhez tartozik, hogy megvizsgáljon minden felmerülő „lelket”, és hogy eldöntse, melyik a jó, illetve hogy a jóra hallgasson, a gonosznak pedig ellenálljon.

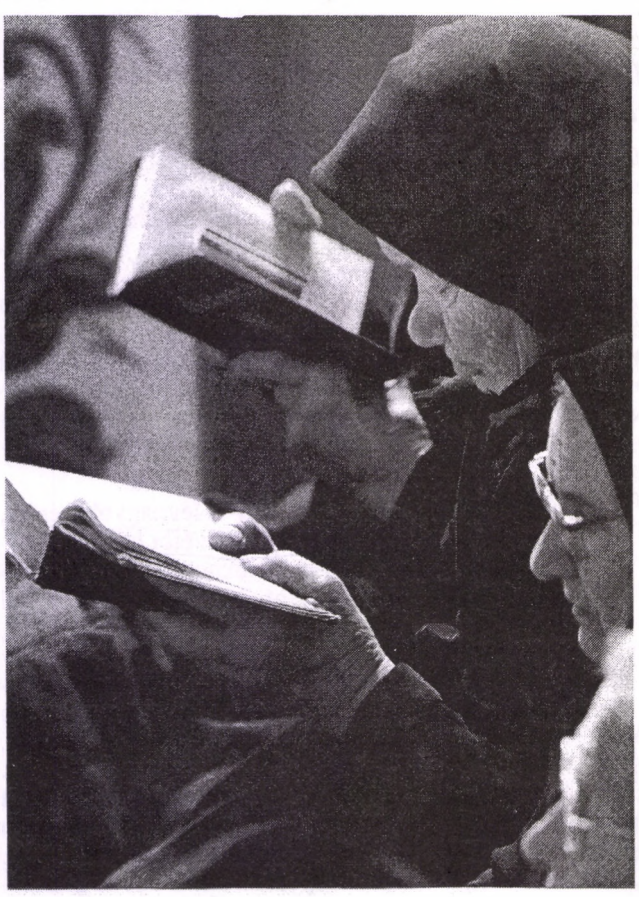

Aki életének egy kritikus szakaszában már megpróbálta végrehajtani a „lelkek megkülönböztetését”, tudja, hogy milyen nehéz feladat ez. Lehet ugyan külső segítséget keresni hozzá, lehet talán egy igazi tehetséggel megáldott lelki tanácsadót is találni, de ezek sem rendelkeznek semmilyen „isteni igazolvánnyal”. A tanácsot kereső ember végső fokon csak saját felelősségére van utalva. Még a Jézusra visszavezetett megkülönböztetési utasítás is („Gyümölcseikről ismeritek meg őket”, Mt 7,16; vö. Gal 5,22!) saját képességeink jelentőségére utal, hiszen mindenki önmaga képes arra, hogy „megízlelje”, vajon új erőt, vagy hasfájást kap-e attól, amit egy „próféta” ajánl neki. Senki sem tud olyan külső kritériumot felmutatni, mely az egyéni felelősség helyébe léphetne. Sem a „szent lélektől”, sem saját erős hitünktől nem várhatunk százszázalékos bizonyosságot.

Lehet-e vizsgálat alá vetni ezt a hitet?

Ha valaki különbséget szeretne tenni hit és tévhit között, vagy egy jó hit és egy még jobb hit között, elsősorban azt kellene tisztáznia, hogy mi az összehasonlítás mértéke.

Ez ellen azt az ellenvetést lehetne felhozni, hogy ilyen mértékre nincs semmi szükség, hiszen az itt említett hit minden embernek személyes ügye, melyet rajta kívül senki sem tud megítélni. Ez az ellenvetés azonban nem helytálló, mivel saját tájékozódásunkról szeretnék itt beszélni, nem pedig arról, hogy kívülről ítéljünk meg valakit. Mindenki ismer példákat arra, hogy az emberek jó vagy rossz úton járnak, és hogy ezek az utak az élet sikeréhez vagy kudarcához vezetnek. Mindenkinek saját érdeke tehát, hogy tisztázza, mi jellemzi a helyes gondolkodást, a helyes hitet. A keresett ismertetőjeleket szerintem valamilyen módon a tapasztalatból kellene meríteni, hiszen végső soron életünk tapasztalható sikere vagy kudarca dönti el, hogy milyen úton járunk. Szerencsére módunkban áll ezt az ítéletet előre megfontolni, és életutunkat ennek megfelelően tervezni.

Talán kitértem ezzel a gondolattal a válasz elől? Ki tudhatja biztosan, miben áll életének sikere? Nem ismerünk-e számtalan, és egymástól eltérő választ erre a kérdésre? – Bármilyen sokféle is az emberek véleménye, mindannyian egyetértenek abban, hogy egyáltalán nem mindegy, milyen utat választunk. Mindenki maga felelős a saját életéért, és ezt a felelősséget nem ajánlatos félvállról venni. Pál apostol szavaival élve: „Amit vet az ember, azt fogja aratni is” (Gal 6,8). Az életről alkotott képünk (= „hitünk”) olyan, mint a vetés, mely eldönti, hogy végül is sikeres vagy sikertelen életet „aratunk”-e.

(Folytatjuk)

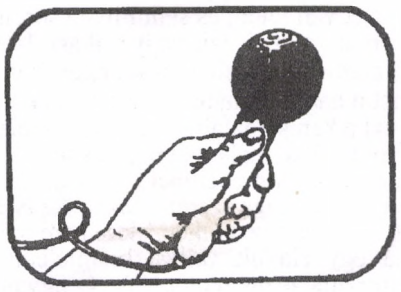

Szabad hittel élni

Búcsú a régi elképzelésektől

Interjú *Klaus-Peter Jörns* teológussal

Szükséges búcsúvételek című könyvében Ön azt az álláspontot képviseli, hogy a kereszténység egy vallás a többi között, s ezért nem támaszthat abszolút igényeket. Ily módon szembefordul az egyházak hivatalos álláspontjával, amelynek értelmében a kereszténység az egyetlen igaz vallás. Hogyan jutott el Ön a saját álláspontjára?

E mellett szól az a tény, hogy léteznek különféle vallások. Ha Isten nem akarta volna ezt a sokféleséget, bizonyára megakadályozta volna. Ezenkívül a vallások és a kultúrák összefüggnek egymással: A vallási „igazságokat” alakítja az a kultúra is, amelyben létrejönnek, hiszen a kultúra meghatározza az ember érzékelési mintáit. Vagyis: nincs abszolút, azaz a kultúrától „eloldott”, a kultúrától független vallás.

Akkor nem létezik Isten által kiválasztott vallás vagy kiválasztott nép sem?

Ez az elképzelés érthető ugyan a népek, fajok és vallások azon igénye alapján, hogy szövetséges társuknak akarják Istent, de ebből fakadóan ténylegesen bekebelezik Istent, saját érdekeinek megfelelően. Az ilyen teológiai építményeket „vissza kell vonni”. Inkább el kell ismernünk, hogy Isten a különböző vallások sokféle, egyetemes érzékelési története során különbözőképpen ismertette meg magát. Az „igazságot” a teológiában fel kell cserélnünk az érzékelés általunk megszokott formáival.

Tehát nem létezik kizárólagos isteni kinyilatkoztatás sem, ahogyan azt a kereszténység a Názáreti Jézusra való tekintettel állítja?

Már magában a Bibliában is Isten különféle érzékelései szólalnak meg. Maga a Biblia is vallásközi hittankönyv, mivel zsidó-keresztény alkotás. A Biblia nem egyetlen istenhitet fogalmaz meg. Ezt a tényt komolyan kell vennünk, a vallástörténetet fejlődéstörténetként kell látnunk, és rá kell jönnünk, hogy a történelemben egymást követő istenelképzelések hogyan alakultak át a változó kultúra hatására. A kereszténységben például egyiptomi, zsidó, görög és római gyökereket lehet felismerni. Ezek nélkül egyáltalán nem lenne lehetséges a Jézus Krisztusról mint „Úr”-ról vagy „Üdvözítő”-ről szóló elképzelés. Ha Isten érzékelését kizárólag a Bibliához akarnánk kötni, akkor meg kellene tudnunk indokolni, hogy a bibliai és egyházi kereszténység miért jelenti a vallási fejlődés végső szakaszát – és ma már miért nem lehetséges Istent érzékelni.

Ön tehát szigorúan abból indul ki, hogy Isten érzékelése csak „alulról”, az emberek felől kiindulva lehetséges, és minden „fölülről jövő kinyilatkoztatást” ki kell zárni? Hiszen léteznek olyan teológiai álláspontok is, amelyek ennek az ellenkezőjét képviselik: szerintük az emberi műként felfogott vallás végső soron színtiszta bálványimádás.

Én azt mondom, hogy mindent, ami Istenből indul ki, nekünk érzékelnünk kell, s mindez alá van vetve érzékelésünk játékszabályainak. Ezeket megkerülve nem létezik kinyilatkoztatás.

Léteznek-e szempontok ahhoz, hogyan tehetünk különbséget hamis és helyes érzékelés között? Vagy ez egyáltalán nem lehetséges?

Az Ön kérdése már feltételezi bizonyos, az igazságnak egyedül megfelelő tapasztalatok teológiai dogmatizálását. Eszerint minden, ami nem illik bele saját hitrendszerünkbe, „hamis”, nem igaz. Ez az eljárás nem felel meg annak a nagy sokféleségnek, ahogyan Istent érzékeljük, s ahogyan ez az érzékelés kötődik a kultúrákhoz, amint ezt a vallások története tükrözi. Mindenki, aki behatóan foglalkozik más vallások kincseivel, megszégyenülten ismeri fel, milyen provinciális az a gondolkodásmód, amely valamilyen rendszerhez kötődik.

De hogyan akar Ön mentesülni a tetszőlegesség veszélyétől? Könyvében „hiteles” tapasztalatokat emleget, holott nem egy esetben tüntetnek fel vallásinak olyan tapasztalatokat, amelyek rendkívül problematikusak, sőt veszélyesek lehetnek.

Hitelesnek azokat a vallási tapasztalatokat nevezem, amelyeket átélőik vissza tudnak vezetni Istenre, és amelyekről életükkel tudnak tanúskodni. A lényegi szempont az élettel való összefüggés. A tapasztalásokat nem lehet egzakt módon lemérni. De közös történelmünk alapján más vallásokkal együtt önkritikusan el tudunk gondolkodni arról, mi bizonyult az életet szolgálónak, illetve életellenesnek. Itt az élet felfogásáról van szó, de egy új felelősségről is: Mi szolgálja a békét, és mi vitte előre az emberek közti megértést? Mit segített elő az Isten szeretete melletti tanúságtétel, és ezzel szemben hol uralkodott a vallások és a politika hatalmi érdeke, amely eszközként használta Istent? Ezek olyan kérdések, amelyeknek a megválaszolásakor megmutatkoznak a vallástörténet sötét foltjai. A teológia feladata, hogy ezeket feldolgozza, és megnevezze az okokat.

Hogyan viszonyul Ön a keresztény katolikus változatához, amely – tekintettel arra, hogy a vallás területén oly nagy a tetszőlegesség veszélye – oly nagy súlyt helyez a hitközösségen belüli kölcsönös helyesbítésekre, illetve a hagyomány értékére?

Ezzel kapcsolatban az Újszövetségre utalok. Négy, egymástól nagyon különböző evangéliumot tartalmaz egymás mellett. A korai egyház azonban – hála Istennek! – megértette, hogy Jézus nem egyetlen, „objektíven” leírható, mintegy „hivatalos” alakban létezik, hanem különféle emberek – kulturális származásuknak megfelelően – különféleképpen látták és értelmezték őt. Máté, Márk és Lukács számára Jézus a „fiú”, de nem Isten. János másképp látja ezt. Az ő szemében a feltámadott Jézus már Isten. Ennek a pluralizmusnak az alapján, melyet az Újszövetség még kibír, ismét meg kell tanulnunk, hogy a vallások és felekezetek Isten távlati érzékelései – és a kereszténységen belül is lehetségesnek kell lennie, hogy azok.

Ön szerint tehát egy hitközösségen belül nem lehet szó kirekesztésről, hanem csak arról, hogy nyílt párbeszédet folytatnak Isten különféle látásmódjairól?

Így van.

Sok mai ember személytelen erőt, energiamezőt lát Istenben, de nem feltétlenül a személyes Istent. A keresztény teológusok mégis ragaszkodnak ahhoz, hogy Istennek személynek kell lennie, különben az ember szintje alatt állna, mint mondják. Ön másképp látja-e ezt?

Teológiai diktátum, hogy Istennek szükségképpen személynek kell lennie. Ezzel az állítással nem teszünk mást, mint hogy megfelelő módon Istenre alkalmazunk egy bizonyos elképzelést, amelyet mi emberek önmagunkról alkottunk meg. Istenképünk ugyanis mindig az önképünktől függ. Ennyiben le kell mondanunk az effajta diktátumokról. Helyes lenne, ha azt mondanánk: Mi – mindmáig – nem tudjuk másképp elképzelni Istent, csak személyként, de ez hagyományos kultúránkból fakad. A kultúrák azonban változnak, ha elevenek akarnak maradni, s nem akarnak muzeálissá válni.

A keresztény teológusok Jézusra utalnak, aki a bizalmas „Abba", „Apácska" szóval szólította meg Istent, és ezzel tartalmi mintát adott.

Ez igen gyenge érv. Jézus azt akarta elmondani kortársainak, hogy Isten szeretet. Ezért nyúlt az apaian szerető férfi képéhez. Ettől azonban Isten még nem apa és nem férfi. Ha Jézus az egyiptomi kultúrához tartozott volna, anyának is nevezhette volna Istent. Példázatszerű, ember formájú istenképről van itt szó. Aki ma még dogmatikailag abszolúttá kíván tenni egy ilyen képet, az a Holdon él.

Hát akkor miféle jelentősége van az Ön számára a Bibliának?

A Biblia *egy bizonyos* „emlékezeti vonal" multikulturális és multivallási dokumentációja Isten egyetemes megtapasztalásának történetén belül. Léteznek más emlékezeti vonalak is, amelyek más kulturális feltételek mellett tanúskodnak Istenről (legalábbis az egyiptomi és a buddhista), és olyan szellemi kincseket rejtenek, amelyek jót tennének nekünk.

A „sola scriptura" – megigazulás egyedül a Szentírás és a hit által lehetséges – evangélikus elve eszerint már nem, vagy csak korlátozottan érvényes az Ön számára? El kelle vetnünk ezt az elvet?

Akkor kellene elvetnünk, ha arra kötelezznének minket, hogy a hitet bizonyos hittételek igaznak tartásával azonosítsuk, és csak azt higgyük, amit a vallástörténet biblikus szakaszában hittek. Akkor kellene elvetnünk, ha tagadnunk kellene mindent, amit ez előtt, e mellett és ez után az emberek Isten jelenléteként tapasztaltak meg a Lélek által, és már csak a régi hittételeket lenne szabad ismételgetnünk. Isten ma is jelen van Lelke által, és teremtői módon cselekszik. Központi fontosságú az a viszony, amelyet Ő mint Szeretet és Lélek minden teremtett létezővel fenntart. Ez figyelmen kívül hagyják mindazok a vallások, amelyek „vérfertőző módon" megmaradnak saját emlékezeti vonalukban.

Keresztényként tanácsot kérhetünk a Bibliától, de nem feltétlenül kell tanácsot kérnünk tőle?

A Bibliának annyiban van jelentősége, hogy mi a Názáreti Jézus történetének tükrében látjuk Istent, és úgy ismertük meg Őt, mint aki teljességgel az élet szolgálatában áll. Jézus véget vet az áldozati és megváltói vallásoknak. Ezenkívül Jézushoz tekintélyes változások kapcsolódnak az emberek egymás közti kapcsolatát illetően. Ezek közé tartozik a nő társadalmi felértékelése, az élet általa nyomatékosan megerősített tisztelete, az üdvösség és a gyógyítás határozott összekapcsolása. Éppen ezt a szempontot – amelynek révén Jézus kapcsolódni tudott a görög Aszklépiosz-kultuszhoz – ma ismét feladatunkként kellene felismernünk: nevezetesen hogy az emberek ismét egyúttal Istennel való találkozásként élhessék meg a gyógyítást, messzemenően az orvosi értelemben történő gyógyítást is.

Pedig folyton azt mondják, hogy keresztény szemszögből nézve az üdvösség tulajdonképpeni eseménye Jézus kereszthalála – és hozzá kapcsolódó feltámadása –, s nem annyira a gyógyító cselekvés.

A gyógyítás szempontja annyiból fontos, hogy ezáltal komolyan vesszük a szenvedő embert. Isten törődése az emberrel, ahogyan azt Jézus megéli, komolyan veszi létünk testi-lelki és kapcsolati dimenzióját, s nem értékeli le ezeket. Ez a vonatkozás lényegileg tartozik hozzá a Jézus-hithez. Ennélfogva ez a hit továbbfejlesztése a korábbi vallási modelleknek. Ebből az következik, hogy Isten szeretetét – keresztény módon nézve a dolgot – csak terapeutikusan lehet hirdetni. Ellene mond Jézus szándékának, hogy csupán szavakat intézzünk a világhoz, és valamiféle megváltási szisztémát hirdessünk.

És mi van azzal az állítással, hogy Jézus kereszthalálával váltotta meg az emberiséget a tartozásaitól és bűneitől?

Jézus halála kivégzés volt. Azért büntették meg és végezték ki, mivel azt mondta Istenről, hogy fenntartás nélkül a szenvedő emberért van jelen, és semmilyen sorompót nem ismer, legyen az etnikai, faji vagy vallási. Isten szeretete korlátlan, határtalan és feltétlen szeretet. Páltól kezdve azonban ismét a hagyományos vallási minták keretében értelmezték ezt a kereszthalált, és a világ bűneiért elszenvedett megváltói halállá tették. Nem hittek tehát Jézus prédikációjának, mely szerint az ember kizárólag azért kiváló Isten szemében, mivel Isten szeret minket. Az Isten által kezdeményezett emberáldozat elképzelése nem más, mint újraimportálása egy elavult vallási szemléletnek, amely tökéletesen eltorzítja Jézus teológiáját. Ő ugyanis *semmiféle* feltételt nem kapcsolt többé Isten szeretetéhez. Mivel már nem fogadom el ezeket a torzításokat, azt követelem, hogy mondjunk le erről a teológiáról.

És mit jelent az Ön számára Jézus feltámadása?

Jézus megbüntetése nem az utolsó szó volt, kivégzése nem hallgattatta el őt, nem süllyedt el a halálban. Feltámadottként Jézus a maga útjának és a korlátlanul szerető Istenről szóló igehirdetésének önigazolása.

Az Ön szemében tehát a kereszténység egy Jézus szerint tájékozódó tapasztalati és találkozási közösség, amelynek nem szabad engednie, hogy bármiféle dogmák és határozatok korlátok közé szorítsák, hanem nyílt eszmecserében él – más vallásokkal is?

Ez így nagyon körvonalazatlanul hangzik. Természetesen készen talált hagyományokhoz kapcsolódunk, és joggal hivatkozunk a Bibliára. De nem abban az értelemben, hogy egyedül a Biblia rögzíti, mit szabad hinnünk. Mai vallási tapasztalatainkra az egyetemes istentapasztalat történetének hátterében kell reflektálnunk, s aztán kell döntenünk arról, mit hihetünk még el, és mit nem, hogyan képzelhetjük el Istent, és hogyan nem. Ezt valamely egyház, valamely hitközösség összefüggéseiben tehetjük meg, föltéve hogy az kész egy ilyen nyitás elviselésére és arra, hogy komolyan vegye a történelem véres tanításait. Ellenkező esetben a látható egyházon kívül kellene ezt megtennünk. Szerencsére nem lehet többé megtiltani az effajta reflexiót. Aki az élő Istenről akar beszélni, az beleszólhat ebbe – akár teológus az illető, akár nem.

A hit milyen mai tapasztalatára gondol például?

Abban a korban, amely szemmel láthatóan kevés védettséget nyújt, sok ember egyetemes védettségként éli meg istenkapcsolatát. Ez igen erős jelzés arra vonatkozóan, hogy a hit (már) nem tételek igaznak tartása, hanem egy olyan, Istenhez fűződő életkapcsolat megtapasztalása, amely megtartja az embert. A kapcsolat a döntő, nem pedig a dogmatikailag differenciált hitrendszer. Persze ezek a tapasztalatok rendkívül különbözőek, sőt ellentétesek is lehetnek. De ezt az emberi kapcsolatokból is ismerjük: a szerelmi kapcsolatok fonákja félelmetes szenvedéstörténet lehet.

Önnek bizonyára szemére fogják vetni, hogy álláspontjával viszonylagossá teszi, sőt megszünteti a kereszténységet. Mit gondol, megmaradhat-e az Ön az evangélikus egyházban?

Egy jó barátom azt írta nekem, hogy gondban van a lelkem miatt. El is hiszem neki. Hiszen egymás lelkipásztorainak kell lennünk, vagyis kritikus szeretettel kell egymás oldalán állnunk. Már nem támogatom annyira azt a rendszert, amelyben nevelkedtünk, mivel számomra érvénytelenné váltak a reformátori teológia lényeges elemei, amennyiben azok engesztelő áldozatnak feltételezik Jézus halálát. Az általam vázolt búcsúvételek szükségesek, még ha fájnak is, mert a szóban forgó tételek elhomályosították Jézus üzenetét Isten korlátlan szeretetéről és jóságáról. Erről volt szó akkoriban Luther Márton számára is, még ha egészen más keretfeltételek között is.

Hartmut Meesmann

Klaus-Peter Jörns 1939-ben született; előbb tíz éven át gyülekezeti lelkész volt, majd 1999-ig a gyakorlati teológia professzora Berlinben.

Forrás: Publik-Forum, 2004/22

A közösség mint feladvány*

1

Minden ember közösségben keresi önmagát, mert minden ember a másik emberhez kötődő személyiség. De ha megtalálja is azt, egyúttal maga akar *a* közösség is lenni. Nem jött létre még olyan csoportosulás, mióta világ a világ, mely az egyén igényeit fenntartások nélkül kielégíthette volna. Az individuumnak ugyanis mindig hiányérzete van. Nem tudja kívánsága szerint kiteljesíteni önmagát, hiszen úgy véli, a közösségen belül is mindig a *másikba* ütközik. A közösségteremtés az emberiség legősibb és leghőbb óhaja – atavisztikus illúziója. Az ember nembeli lényegéhez tartozó teleologikus gondolkodás és a tapasztalat szülötte.

Az ideális közösség megteremtésének gondja kezdettől fogva – első írásbeli emlékeink tanúskodnak róla! – foglalkoztatott bennünket. Védelmet, összetartozást, megbecsülést kerestünk magunknak a rosszal, a negatívval, a rémülettel, a külső támadásokkal szemben. A morális gazdagodás ígéretével hangoztattuk: egyenrangú társként fogadjuk egymást, s úgy bánunk majd egymással, ahogy azt saját magunkkal tennénk. Az eleven értékek eleven megóvására szövetkezünk. Azzal a szándékkal, hogy a cselekvéseket (cselekvéseinket) társaink jó irányba befolyásolják, illetve pozitív módon jelölik ki tetteink kereteit, miközben mindvégig biztosítják szabadságunkat, és többnyire nekünk adnak igazat. Fokozottan vonatkozik ez a jézusi magatartás példáját követőkre, akik közül mindenki külön-külön is azzal a meggyőződéssel él és dolgozik, hogy *ő* kereszténybb a többi kereszténynél. A szeretetre szövetkezők gyülekezete ez, mely minden történetileg ismert gyülekezet fölé növekszik. A tanítást tekintve egyetlen érdek emeli a többi fölé: ugyanúgy szolgálni a másik ember érdekét is, ahogy a magunkét szolgáljuk, Krisztus hátrahagyott társaként.

2

Minél inkább törekszenek politikusok, hithirdetők és szellemi aktivisták arra, hogy ideáik, elveik vagy hivatásuk alapján közösséget szervezzenek, s minél jobban szeretnék már a gyermekeket is ezeknek a közösségeknek az elfogadására nevelni, annál mélyebb gyökereket ereszt a lelkekben a magány és a kiszolgáltatottság érzése. A lélek ugyanis – Ludwig Klages német filozófus és pszichológus szerint „az eleven test értelme” –, bár arra indít, hogy segítsünk önmagunkon és egymáson, nem tűr beavatkozást függetlenségébe és önrendelkezésébe. A legtöbb, amit elérhetünk, a *feloldódás* a csoportban, gátlásaink és szorongásaink elhagyása, megnyílás felebarátaink felé, de semmiképp sem váltható valóra a *felolvadás*, az elszemélytelenedés, a masszához való hasonulás, az „átképzés” koncepciója. Ha a vezetésre elhivatottak mégis megpróbálkoznak ezzel, a lélek előbb-utóbb fellázad, nem tűr beavatkozást, ellenáll mindenfajta erőszak alkalmazásának, kiüresedik, és közönyös marad minden megszólításra.

Azok a bizonyos „kis utak” éppen arról a különállásról tesznek tanúbizonyságot, amiket a különböző agitátorok minden áron az „egészben”, a tömegsztrádán akarnak egyesíteni szép szavakkal vagy kemény intézkedésekkel. A „kis út” mindenkinek a kapott, vagy önmaga által kialakított alanyi ösvénye, amit be kell járnia ahhoz, hogy célhoz érjen – a mindannyiunk számára adott és kitűzött célhoz: a személyes találkozáshoz Istennel. De ez az esemény nem tömegméretű, nem demonstráció és nem manifesztum, hanem intim megnyilvánulás, „kettőnk ügye”, mondhatnánk egy kis blaszfémiával. Őreá és mireánk tartozik egyedül.

3

Mindmáig nem sikerült olyan közösséget kialakítani, ahol valamilyen alá- és fölérendeltség ne érvényesülne, ahol az emberi természet és a karakterek különbözősége ne okozna konfliktusokat és bonyodalmakat, és ezek ne vezetnének a szubjektum részéről belső meghasonláshoz és szakításhoz, avagy a közösség egésze részéről elítéléshez vagy kiközösítéshez. Az erősen szabályozott közösség, amely diktatórikus hajlamú hierarchia kiépüléséhez vezethet, éppen szabályozottsága révén válhat a gondolkodás szabadságának, és ezáltal az önmegvalósításnak, a lélek „rendezésének” is megkövesült gátjává. Létezhet-e egyáltalán olyan közösség, melynek segítségével tartósan és eredményesen lehet közömbösíteni az ember pusztító indulatait, csillapítani ösztöneinek viharát, s alantas gondolatait szépséges eszményekké változtatni? Vajon megerősödhet-e a globalizáció korában, a késő kapitalizmus szellemi és erkölcsi bénultságában jóravaló keresztény közösség? Olyan, amely beölti a kovász vagy a só szerepét, s amely szilárd tanúságtételt jelent ebben az elkorcsosult, bálványimádó világban?

Mihelyt megszületik az a tekintély, aki önmagát a közösség céljaival azonosítja, tudásával, bölcsességével, agresszív beállítottságával, idős korára, küzdőképes fiatalságára vagy éppen társadalmi összeköttetéseire hivatkozva kiemelkedik a kollektívából, lépésről lépésre magához ragad minden kezdeményezést, s végül a döntés jogát is fenntartja magának – a kollektíva megszűnik kollektíva lenni. Törekvése az uralkodásra és a feltétlen kormányzásra azt bizonyítja: az általa kivívott reverenciát használta föl arra, hogy megszerezze magának az áhított vezető szerepet. Az egyenlő részvétel az ügyek intézésében, a tennivalók meg- és elosztásában ettől kezdve csak formálisan létezhet, csupán simogató szavakban üdvözít. (És legyünk őszinték: Lehetséges-e valaha is közös elhatározással jól dönteni, igazságot szolgáltatni, békét kötni? Vajon nem mindenkinek *egyenként* lenne-e a dolga, hogy a saját igazságát úgy közelítse a közös igazsághoz, hogy se ez, se az ne sérüljön?)

Az önmagát szervező tekintély szava lesz tehát a meghatározó, bármennyire talminak bizonyul is utólag, ez a tekintély lesz meghatározó a közösség életében. Ő foglal állást parancsolóan a kollektívum pillanatnyi, majd további sorsában és feladataiban. Jóllehet az egyén úgy kíván részesedni a közösségből, hogy egy legyen mindenkivel, ám ugyanakkor ő is tekintéllyé váljék, akire hallgatnak, aki éppoly fontos személy, mint a csoport által eddig elismert tekintély, a respektus azonban nem osztható sokfelé, a respektus egyszemélyi. Óhatatlan tehát, hogy az így létrejött közösség azzal foglalkozik, amit a tekintély előír és megszab, azok a mérlegelő és kritikai elvek uralkodnak,

* Írását a szerző vitaindítónak szánta.

amelyeket ő kidolgoz, és követelményként meghatároz. Vagy a látszat, vagy a kialakult egyensúly megőrzésének kedvéért sokan behódolnak a tekintélynek, és szeretnék elnyerni a tetszését, jóindulatát, netán a jutalmát. Ilyen körülmények között elkerülhetetlenül felüti fejét a rivalizálás: Ki jár legelöl a tekintély tiszteletében? Ki az okosabb az okosak között? Egyenlőbb az egyenlők között? Ki gyűjt minél több érdemet, mellyel kiérdemli a tekintély, és e közmegbecsült korifeus holdudvarába gyűltek elismerését stb.?

A közösség újabb buktatója lehet a teendők megállapítása, a folyamatosan kijelölt munka tárgya. Mennél többet foglalkozik földi – materiális, politikai, elvi, funkcionális stb. – kérdésekkel, annál megosztottabb lesz. Semmi nem képes úgy szétzilálni egy társulást, mint a materiális, politikai, elvi kérdések boncolása, mert a másmás nézetet vallókat szembefordítja egymással, és a felforrósodó viták szükségszerűen szófecsérlő ismétlésekbe torkollanak.

4

Nehezen tudjuk megérteni, hogy semmi sem *igazán* tragikus, és semmi sem *igazán* örvendetes, ami *itt*, e földi talajon történik velünk. Minden hamarosan meghaladottá válik, az idő elhomályosítja és elfeledteti. Nehezen tudjuk megérteni, hogy csak az időn *túli* történések jelenthetnek *valódi* boldogságot és *valódi* drámát. Ami már nem e világi téren, hanem egy másik létsíkon folytatódik. Elgondolkodtató kérdés, hogy talán éppen ezen az úton, az e felé törekvés, erre történő fölkészülés és ebben merítkező társas koncentráció közben lelhető-e meg az olyannyira vágyott igazság forrása, a lélek gyógyulásának teljes receptje és az örömre való képesség autonómiája?

Ha el tudunk vonatkoztatni *innen*, és mindent felülről tudunk nézni, *onnan*. Ha képesek vagyunk túlemelkedni a mán, és az időn túl tartó holnapba tudjuk képzelni magunkat, akkor ez a földi közösség alázathoz és önismerethez segíthet minket. Számunkra csak Jézus*ban* és Jézus*sal* van értelme az időnek, és még inkább az időn túlinak. Ennek tudatosítása adhatna mindegyikünknek karizmát. Így válhatna a tökéletesedésre ösztönző közösség maradandóvá.

5

Közhely, hogy a közösségen belül is lehet magányos az ember, lehet közösségen *kívüli*. Jézus magánya az általa létrehívott közösségben ijesztő és félelmetes. Szüntelenül éreznie kellett az értetlenséget, a bizalmatlanságot, a kételkedést, a vele való azonosulás hiányát. A maga választotta apostoli társulás emberileg kudarcot jelentett. Tanítványai először hitetlenkedtek, aztán csodálkoztak szavain és tettein, föl nem foghatták vállalásának transzcendens irányultságát, mellyel szembehelyezkedett kora meggyökeresedett vallási, történelmi és társadalmi viszonyaival. Cserbenhagyták, megtagadták, elárulták, mert fogalmuk sem volt üzenetének lényegéről, bizonyosságáról és áldozatának értelméről. Hogy messze különb náluk, ezt elismerték, de hogy az egész univerzumnak szóló tekintély volna, nem tudták elfogadni. Csak jóval Jézus halála után, amikor már megfogalmazták visszaemlékezéseiket, döbbentek rá, kicsoda volt nekik és a világnak Krisztus.

6

Minden közösség előbb-utóbb intézményesül. Hierarchiát épít ki magának, szabályzatot alkot, amit kötelező elfogadni és gyakorolni. A szabályzat azonban a kötelezettségek mellett óhatatlanul tartalmaz már dorgálásokat, fenyítéseket is, sőt a közösségből való kizárás okait és indokait is felvázolja. Nem elégszik meg az öndicsérettel és a dicsérettel, mindjárt kilátásba helyezi a szankciókat azokra az esetekre, ha tagjai tévelyegnek, és nem tartják magukat az előírásokhoz. Különösen riasztó ez az önmagát keresztényinek nevezett közösségek nézőpontjából: Jézus ugyanis nem írt elő semmit a szeretet parancsán kívül, nem törte a fejét paragrafusokon és retorziókon. Meg- és felszabadítani akart bennünket a bűnök súlya alól, s ugyanakkor az embert szellemileg és lelkileg egyaránt senyvesztő regulák alól is.

Semmit sem akart rögzíteni, ami őt és a hozzá kapcsolódó embereket bármiben is korlátozná. A szabadságot, a választás és választhatóság szabadságát mindennél többre tartotta. Mégis: mekkora respektusa volt! Senkit sem akart rávenni semmire. Ha látta, hogy akivel összetalálkozott, még nem érett a fölismerésekre, nem jutott el lélekben Isten óhajtásáig, nem érez közösséget az ő útjával, részvéttel megáldotta, és szabadon útjára engedte az illetőt. A szeretet erejével hatott, a szeretet közvetítésével gyakorolta isteni hatalmát, megértő volt és irgalmas. Jézustól tehát merőben idegen megoldásnak tűnik, ha vallási alapon működő bázisok azon iparkodnak, hogy rigorózusan megfogalmazzák önmagukat, s létüket a világ előtt jelvénnyel, tagsági könyvvel, tagdíjjal, adományokkal, ankétokkal stb. igazolják. Mert (ha tagadják is) ki akarnak emelkedni a világból, mert (ha kenetteljesen tétováznak is) hírt és nevet akarnak szerezni, mert (ha cáfolják is) nem elégszenek meg egymás kölcsönös segítésével, a hit tettekben történő kifejezésével: az emberek jóváhagyására és méltánylására várnak, a körülmények krónikus biztatására. De nem ezektől a külsőségektől válik jézusivá egy közösség, hanem belső, tisztító légkörétől, az egymás iránt táplált bizalomtól, attól, hogy felülemelkedik minden kicsinyes, ítélkező, az evangéliumot sarkítva magyarázó, Jézust egy-egy közösségre kisajátító emberi megnyilvánuláson. Az üres teologizálás, melyből hiányzik az átéltség, a hittételek önkielégítő taglalása, melyet nem igazol személyes tanúság, az agytorna a megfejthetetlen megfejtésére – sehová nem vezet, zsákutcába visz.

7

Fölvetődhet a kérdés: Egyediségünk hogyan válhat egyetemessé? Úgy, hogy hagyjuk megtörténni, aminek meg kell történnie? Hogy nem akarunk a véleményünkkel rátelepedni másokra, inkább visszavonjuk a saját véleményünket? Hogy nem törünk pálcát senki fölött sem, s mindenekelőtt magunkban kutakodunk? Úgy támaszkodunk Jézusra, hogy minél kevesebbszer hibázzunk, s a bűneinkből idejében felocsúdjunk? Hogy nem akarunk mindenáron olyan közösséget alkotni, melyben kiváltképp a szabályok érvényesülnek – olyan közösséget, amely nem a lelkek önkéntességére épít, s pusztán *emberi* tekintéllyel méri a mérhetetlen istenit?

Mennyi megválaszolásra váró kérdés: Létezik-e olyan közösség, melyben a felelet is megtalálható rájuk? Fogadkozhatunk, és megpróbálhatjuk…

De lehet, hogy mindabban, amit fentebb kifejtettem, alaposan tévedek…

Hegyi Béla

Köszönetnyilvánítás

Hálás köszönetet mondunk mindazon Olvasóinknak, akik tavaly áprilisi és júniusi felhívásunk nyomán lehetőségeik szerinti, nemegyszer igen nagyvonalú adományt küldtek lapunknak, s ezzel biztosították idei gondtalan megjelentetését.

Egyúttal köszönjük többi Előfizetőnk hűségét is, amely bátorítást jelent számunkra a folytatáshoz.

Szerkesztőség

Lehetünk patrióták

Bálint Sándortól tanultam: A pogány Rómában az évkezdetet Janus tiszteletére kicsapongásokkal ülték meg. Ennek helyére rendelte az Egyház Jézus körülmetélésének ünnepét. A hejgetés, hégetés, másként az urálás az újévköszöntésnek sajátos, moldvai megnyilatkozása. Szilveszter estéjén és újév hajnalán a falu ostort durrogtató legényei házról-házra járnak: *„Jóestét kívánunk a házigazdának és a gazdasszonyának, együtt minden családjának. Jelen szavainknak küs üdőt adjanak. Jó testvéreink, erőst szépen kérjük, tessék meghallgassák. Rebegő nyelvünköt a szárnyára eresztjük, előbb szemeinket égre terjesztjük. Újat várunk, áldást a szép társaságra, annak pedig minden ő tagjára. És kis ostorokkal nagyon pakkantsatok, és a szájatokból vígan áldjátok. Hahó.”*

Testvéreim! Karácsony éjjelén zsidó pásztorok mentek Jézushoz. Az elmúlt vasárnap neve pedig Urunk megjelenése. Hogy-hogy? Hát egy héttel korábban, Karácsonykor nem jelent meg? Az nem számos. Mert akkor csak zsidóknak jelent meg. Csak az, ha a nem-zsidóknak is megjelenik, a népeknek, a pogányoknak, a nagyvilágnak. Ezt a gondolatot Szent Ágoston dolgozta ki a negyedik század elején, amikor az akkori Római Birodalom megkereszteltjei már mind nem zsidók, hanem a valamikori pogányok voltak. Mire jutott Jézus ezekkel a megjelenésre már méltó pogányokkal, erről elmélkedem már egy éve a Babér utcai templomban. Nem mondom el nektek. Gyertek oda, ott megtudjátok.

Helyette azt mondom el nektek, hogy megkeresett valaki december ötödike tárgyában. Ezt válaszoltam neki. A tény – tény. S a magyarázata? Az, hogy nem érdekes, és nem érdemes elmenni a szavazóhelyiségbe. Miért? Mi az érdekes? Hát az, hogy nekünk jobb legyen. Mennyivel jobb? A lehető legtöbbel. Ma kb. az emberiség 15%-ának jobb, mint nekünk, 85%-ának meg rosszabb. Nem jó ez az arány. Nőjön az első szám, fogyjon a második. Senkinek se legyen jobb, mint nekünk. S ki bánja, ha mindenkinek is rosszabb lesz, mint nekünk.

Nincs, kérem, 15 millió magyar. Van a csonka országban tízmillió *polgár*, aki gazdagabb akar lenni. A Trianonban elcsatolt három és fél millió magyarból határainkon kívül él, megmaradt még kettő és fél, s a hatmillió nemmagyarból lett a 85 év alatt nagyjából tizenötmillió nemmagyar. A két és fél millió megmaradt magyar is azt akarja, hogy jobb legyen nekik. Ez a fajta, ez a *polgár* állandóan fogy és fogy. Fogyásra van ítélve. Elfogy. Talán századunk végére, talán egy kicsit később. *Funar* röhög: az erdélyi magyarság nem akar szülni. Helyette azt akarja, hogy jobb legyen neki. Folytathatja röhögését: a csonka országi magyar sem akar szülni; az is csak azt akarja, amit az erdélyi. Hogy jobb legyen neki. Ez a hitük, reményük és szeretetük. Ebbe a krédóba lettek beavatva. Már akkor, amikor *megöntötték a bubát*.

Majd helyünkre áll, akinek nem ez a hite. Nem ez, hanem a házas hűség, hanem a gyereknevelés, hanem az élni akarás. Aki meg ezekre tenné életét, még el is tud menni a szavazóhelyiségbe. Vagy ő sem megy el, mert tudja, hogy ha elmegy, ha nem, ő mindenképpen továbbadja az életet. Mindenképpen. Hogy nő-e a nála gazdagabbak száma, vagy fogy-e – nem érdekes neki. Nem, mert tudja, hogy akármekkora is a kenyér, annyifelé kell azt osztani, ahányan vagyunk. Anyának, apának, nagyszülőknek, s a pulyáknak is, ahányan vannak, annyinak. A kenyér mindig marad osztható, akármennyien ülnek is asztalhoz. Reggel is, délben is meg este is. Kisebb a darab? Ha kisebb, összehúzzák a nadrágszíjat; egy likkal beljebb. A testvéremet nem adom azért, hogy kövérebb lehessek. „Melyiket adnád a többért testvéreid közül??” – kérdezte anyám, amikor kevesellтünk valamit.

Valamilyen nyelven csak beszélünk. Apánk nyelvén, anyánk nyelvén. A meg nem született gyerek semmilyen nyelven sem beszél. A lengyeleknek 150 évig nem volt hazájuk. Csonka sem, trianoni sem. S harminc-negyven millióan ennek ellenére is beszélik nyelvüket. Miért? Mert *„halat a Visztula, s lengyel asszony gyermeket ad örökre, s nincs ott halál, ahol dalolni és szülni tudnak”*. Hegyeli Attila írja Moldvából: *„Istenre figyelő lélekkel, moldvai csángó testvéreink iránti szeretettől vezérelve, arra biztatom minden szomorú szívű magyar testvéremet, hogy alázatos szívvel tanuljunk tőlük, hisz csendes elzártságukban, a megmaradásért vívott névtelen harcukban olyan értékeket birtokolnak, mely az egész magyar nép újjászületésének alapja. Ők szeretik az Istent, sokszor naponta kétszer is elmennek a templomba imádkozni. Szeretik egymást, szeretik a gyermekeket, így nem ritka a 8–10 gyerekes család sem ott. Vidámak, tüzesen táncra, dalra szívesen perdülnek. Életigenlésük és életerejük engem mélységesen megindít. Azt javasolom, hogy egy-egy város, település, iskola vállaljon testvértelepülésként, testvériskolaként egy-egy moldvai falut, települést. Menjünk el közéjük, vásároljunk, építsünk nekik iskolákat, kollégiumokat. Fogjunk össze, és alapítsunk egy komoly iskolahálózatot moldvai csángó testvéreink számára. Ez legyen a mi mindent elsöprő Igenünk az elhalkuló, tétovázó Nemekkel szemben.”*

A többet birtokolni akarás, a pénzszeretés evangéliuma nem jóhír, nem örömhír, hanem halálhír. *„Aki kihull, megérdemelte, az ocsút az idő nem szánja. Aszott nemzetek, hullt világok, Tört életek miazmás vágya halálra valók, nem kár értük.”* Elsiratni azért szabad a holtat, a kihalt nemzetet is. *„A sírt, hol nemzet süllyed el, népek veszik körül, S az ember millióinak szemében gyászkönny ül.”* Nekem testvérem a mohamedán is, testvérem az is, aki a Bruderhofban él, bár szót sem értenek magyarul. És testvérem a moldvai csángó, aki ómagyar nyelven beszél, s nehezen, de azért értem, amit mond. Nehezen, de azért érti, amit mondok. Testvérem bizony, aki naponta kétszer is elmegy a templomba. Mert az Isten akaratának teljesítésére, az istennektetszésre szavaz ő. Akkor is, ha otthon maradna szavazáskor, meg akkor is, ha elmegy.

Az öreg pásztor maholnap elkezdi 87. életévét, s hamarosan nem látja már a csúfságot-gyalázatot, amit csinál magával a pénzszeretés, a többet birtokolni akarás Mammonját imádó népe. S azokat sem fogja már látni, akik elmennek napjában kétszer is a templomba, hogy megfürödjenek az élet Istenében, aki bizony azért indított minket el az evolúció láncán, hogy továbbadjuk az életet. Nem azért, hogy befordítsuk a címert. A családét, a nemzetét. S ha befordítjuk, akkor lép helyünkre más. S ha nem is lesz már többet magyar, a helyére álló, a más nyelvű nép sem lesz azért – néma. Az is elmondja majd kedvesének, hogy *szép vagy*, meg azt, hogy *szeretlek*. Vagy lesz köztük olyan is, aki magyarul fogja mondani? Istennek jó lesz az is. Minden nyelvet szeret, amely az élet igenjét, az örök élet nélkülözhetetlen kezdetét, magát az életet énekli.

S ha nem lenne többé, aki magyar nyelven szól, majd lefordítják az *Eső Virág András*, a *Vang-An-Si*, a *Zsoltár gyermekhangra* című verseket, mert megmarad minden ének, amely Istenből született. Meg azt, hogy *„karácsonyi*

rege, ha valóra válna, igazi boldogság szállna a világra. Nem volna más vallás, nem volna csak ennyi: az Istent imádni, és egymást szeretni”. Ami evangélium, az nem felejthető el. Bár zsidóul szólott Jézus ajkán, s a zsidók elfelejtették. De akik nem ejtettek tömjénszemet, akik a hüvelyében hagyták a kardot, akik gyilkosságokkal nem óhajtották szolgálni a hazát, azok lefordították Jézus szavát görögre. S röpke ezerötszáz esztendő múltán – és ötszáz évvel annak utána, hogy Géza és a fia keresztvíz alá hajtotta, kényszerítette népünket – görögül értő, tudós magyar humanisták (a szinyérváraljai és a nagykárolyi, mind a kettő Partium-beli) végre lefordították magyarra is. És újabb ötszáz év múltán voltak, akik megértették, ami elhangzott zsidóul Júdeában, Galileában. S mert megértették, s elmentek értésük következtében a baracskai börtönbe is. S bizton remélem, hogy továbbadják az életet.

Az öreg pásztor bízik fiatalabb társaiban. Bízik, mert az öreg pásztor bízik a jézusi ige erejében. Az öreg pásztor nem tud nem hinni. És azt mondja, hogy: *„Hiszek. És hogyha nem, hát akkor is! Ha mindhiába: Akkor is! Ha minden álom: Akkor is! Ha minden meghal: Akkor is! A szép akkor is szép marad, a tiszta tiszta, rút a rút. Az igazság – igazság akkor is, Ha meg nem látja senki szem, A szeretet mosolyog és szeret, És a kereszten is király. A tett különb a tunyaságnál, És hol a tépett lobogónál tiszteletesebb szemfedő? Mert akit egyszer meglehelt az Lélek, Annak mindegy lom élet vagy halál: Az él és áll és énekel és alkot”,* Bokorban és Magyarországon, *„Hét világrészen és másvilágon, Az Isten őtet úgy segélje. Ámen.”*

Az öreg pásztor énekel is: *„Irul-pirul Mária, Boldogságos kismama, Hulló könnye fátyolán át alig látja Jézuskáját. Meg is kéne szoptatni már. Kedves három királyok, Jóéjszakát kívánok.”* És a folytatást is énekli: *„Körözs vizinél Hét nyárfa, alattuk ül Bondár Márta. Nem kisasszony, nem menyasszony. Nem is lány mán, nem is asszony. Titokban volt szeretője, titokban lesz temetője. A halászok kihalásszák, Elfödik, hogy ne is lássák. Ahányat fordul az ásó, annyit sóhajt a sírásó.”* Mert az öreg pásztor nemcsak elhisz valamit, hanem titokban bízik is ám. Mert hiába öreg, azért még nagyralátó. Azt hiszi, hogy csináltunk valamit. Igenis azt hiszi, hogy történt valami Debrecenből elindulva és a Bokorban. Hisz a folytatásban. A napokban volt nála egy távoli anya, s elmondta, hogy 15 éves fia csoportba jár, s már össze is szedte a maga csoportját. Egy másik fiú pedig elhozta szélütött anyját hozzám beszélgetni, s elmondta, hogy ő bizony szintén csoportba jár. Volt, akit ismertem a csoportjából, de a többséget nem, és tanulják a KIO-t is.

Az öreg pásztor azt hiszi, hogy nem hiába élt. Nem, mert Jézus után kétezer évvel újrakezdtük a szent kísérletet, és nem lesz, aki azt meg nem hallaná. S ez a szent kísérlet most nem zsidóul, s nem *Francesco* toszkán, középkori olasz nyelvén szól, hanem magyarul. Az öreg pásztor bízik a kísérletben, mert *„a húrokon egy hős ország támadt fel dalolva”*, s mert megölhették a pásztort, s el is temethették, de mező nőtt rajta, s *„ha tavasz jön, nagy nyáját a pásztor idehajtja. Bizony mondom: jövendőre tej és méz lesz őbelőle. S így lett Virág András televény földje a fáknak s ágya száz új ibolyának”.*

Ahogy Aprószentek ünnepén a Szemere utcai iskolában mondtam, Tádé hatvanadik születésnapján: Tegyünk szent elhatározást arra, hogy a Világosság lányai meg fiai akarunk lenni. Arra, hogy közösségünk lesz egymással. Hogy szent csók legyen csak közöttünk. Hogy meg is egyezzünk, ne csak a lelkiismeretünkre hivatkozzunk. Ha ilyen elhatározásokat teszünk, akkor én meg annak a sejtésemnek adok nagyon halkan hangot, de mégis adok, hogy lesz a Bokornak negyedik nemzedéke, meg ötödik nemzedéke is, talán még hatodik is a 21. században, s hogy lassan-lassan csak a Bokor-„duma” lesz a „duma” a katolikus meg a nem katolikus keresztény egyházakban is, de még a nem keresztény vallásokban is, mert ez az a „duma” (*logosz*), amely Istennél volt, Isten volt, és testté lett. És nem hiába.

Amíg az ember él, mindig újat mesél. Új évhez nem is illik a régi. Mondom is az újat. Él még egy nép. Nem sokáig. Elhal, ha nem teszünk érte valamit. Veszélyeztetett faj. Ha állat vagy növény volna, már szólna rádió, újság, tévé róla. De hát nem növény, nem állat, csak ember. Tőlünk ezer kilométerrel keletre. Egyetlen egy ilyen népről sem tudok a nagyvilágban. Iskolája is van. Temploma is. Római katolikus is. Szapora is, mégis meg vannak számlálva napjai. Mért? Mert hiába él falvaiban akár 99%-os többségben is, nem anyanyelvén tanítják, hanem a többségi nemzet nyelvén. S templomaikban az imádság, az ének, a szentmise nem szólhat anyanyelvükön. Miért? Mert gyermekeik hiába mennek el papnak, a szemináriumba kerülnek, s hat év alatt megtanulják ott, hogy nyelvük a Sátán nyelve, amelyen nem szabad beszélni, imádkozni. Ha megtanulja, pappá szentelik. Ha nem tanulja, nem szentelik pappá. Ha megtanulja, visszamehet falujába, s immár nem szól többé apja-anyja s testvérei nyelvén, mert tudja, hogy az a Sátán nyelve. S mindezekről tud Ratzinger, Sodano és Wojtyla is. Tudja, és áldását adja erre a szemináriumra. Azért adja, mert az oltár szövetségben akar lenni a trónnal. Mindig és akármi áron. Egy nép halála árán is.

A tartományt a középkorban még a magyar királyt uralta. A 16. században még a magyar nép adta a tartomány lakosságának egy harmadát. Mára már csak tíz százalékát adja, s e tízből már nyolc-kilenc elfelejtette apja-anyja nyelvét, csak egy-két százalék beszéli még azt. Egy nemzedéken belül ez az egy-kettő is elfelejti – a Sátán nyelvét. S akkor kihal egy faj. S a szívem azt mondja, hogy nem szabad engedni a halálnak. Azt, hogy meg kell menteni. S van is, aki tudja, hogyan lehet. Kell egy értelmiséget nevelő anyanyelvi középiskola. Böjte Csaba és Hegyeli Attila tudja is már, hol kell épülnie, s azt is tudja, hogy kell hozzá félmillió euró. A szívem azt mondja, hogy ennek öt százalékát magam is összekaparom. S a szívem azt is mondja, hogy meg kell kérdeznem testvéreimet, hogy a Bokor érdekelt akar-e lenni e megmentésben. Hogy a szűkös kenyérnél nem nagyobb ínség-e apám-anyám nyelvének elvesztése? Tizenöt éve nem tudunk létrehozni valami múltunkhoz méltó művet. Nem ez lehetne az a méltó? Hogy megmentsünk a kipusztulástól egy magyarul beszélő fajt? A szívem azt súgja, hogy igen. S ha a Bokor is igent mondana rá, akkor összekoldulnánk hazai és külföldi barátainktól a többit, ami még hiányoznék a félmillióból. Tele vagyok jó reménységgel. Csire Ferink üzeni Dévaról: A Szent Ferenc Alapítvány gondozásában lévő dévai, szalontai, szárhegyi, szovátai, torockói, zsombolyai, szászvárosi, kolozsvári gyermekek igent mondtak az Erdély határain kívül, Moldvában élő csángó gyerekekre. Most csak az kell, hogy a Bokor szíve ebben ugyanazon ütemre verjen, s ha ezt megérem, akkor térhetek őseim porához, s mondhatom Vörösmartyval: *„Köszönöm, élet, áldomásidat. Ez jó mulatság, férfi munka volt.”*

Új volt, amit mondtam. Szép volt-e? Tetszett-e nektek? Majd megtudom az elkövetkező hetekben. Adja az Isten, hogy azt tudjátok válaszolni, ami Jézus szíve felől érkező beszéd. Azt hiszem, az ő szíve is patrióta volt. Az enyém alighanem az. Ámen

Bulányi György

(Igehirdetésként hangzott el a Bokor Közösség idei újévi rendezvényén.)

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Erdőtűz

Amikor kisfiú voltam, egy télen elhatároztam, hogy mihelyt beköszönt a tavasz, minden vasárnap turistáskodni fogok Törpeháza környékén. Elmondtam tervemet akkori cimborámnak, a szintén törpeházai Bérci Bercinek is, és felszólítottam, hogy tartson majd velem. Berci megörült indítványomnak, s nem ellenezték tervünket a szüleink sem. Mindössze azt kívánták, hogy mindig mondjuk meg, hogy hova megyünk, tudhassák, merre keressenek, ha nem jönnénk haza ozsonna idejére.

Amint tudjátok, Törpeháza a Börzsöny-hegységben van, s a Börzsönyt már akkor is szívesen felkeresték a természetjárók, Budapestről is, meg a közeli Vácról is. Voltak, akik már szombaton kijöttek, sátrat vertek, s vasárnap szabad tűzön sütöttek-főztek maguknak ebédet. Az ebédfőzés az erdőben Bercinek is, nekem is igen megtetszett, s már második vagy harmadik kirándulásunkon elhatároztuk, hogy ezentúl mi is sütni-főzni fogunk. A vasállványt, amelyre az edényt állíthattuk, vagyis az úgynevezett „háromlábat” Berci édesapja készítette el számunkra, a mély vasserpenyőt édesapám szerezte a váci vásáron, s legközelebbi kirándulásunkra már teljes konyhai felszereléssel indultunk. Minthogy a nehéz vasserpenyőt én vittem, úgy egyeztünk meg, hogy a háromlábon kívül Berci hozza az ásót is. Az ásó Berciéké volt. Szüleink erősen a lelkünkre kötötték, hogy mindig vigyük magunkkal, ássunk gödröt a tűznek, s ha elkészítettük ebédünket, mindig gondosan temessük be a parazsat. Fel ne gyújtsuk az erdőt, miként gondatlan budapesti és váci kirándulók nemegyszer megtették.

Első turistaebédünk után Berci bele is kaparta a kiásott földet a gödörbe, betemette a még izzó rőzsét, aztán elnyúltunk egy kis pihenésre a füvön, s néztük fejünk fölött a fák fiatal, tavaszi lombját. Amikor vagy egy félóra múlva felszedelőzködtünk, én még egyszer odaléptem a tűzgödörhöz, jól letapostam a visszalapátolt földet, és közelről is megnéztem: nem áll-e ki a gödörből valamelyik vékony rőzsécske, amelyen felszínre szökhetik az izzás, és átterjedhet a száraz avarra. Bercinek azonban nem tetszett, hogy felülvizsgálom munkáját, és azt mondotta: „Ojjé... Régen elaludt az már, fölösleges táncolni rajta.” De hiába mondotta, hogy fölösleges, én bizony a következő vasárnapokon is megvizsgáltam a tűzgödröt, elkapartam a közelből a száraz leveleket, és jó erősen megtapostam a földet. Pedig Berci most már csúfolódott is: „Ojjé... Már megint eljárod a tűztáncot? Te kannibál! Csakhogy a kannibálok okosabbak, mert ők evés előtt táncolnak, te meg teli hassal!”

Persze bántott ez a csúfolódás, azt az örömet azonban, amellyel az ismeretlen tájak fölfedezésének örültem, nem csökkentette. Igen örültem akkor is, amikor harmadik vagy negyedik tűzrakásos kirándulásunk délutánján rátaláltunk Földigszakáll bácsi házikójára. Földigszakáll bácsi ugyanolyan törpe volt, mint Törpeháza lakosai, de amikor csillagászattal kezdett foglalkozni, kénytelen volt felköltözködni egy hegygerincre, olyan helyre, ahonnan az egész égboltot vizsgálgathatta óriási messzelátójával. Berci is, én is jól ismertük őt, hiszen minden vasárnap délután lejött Törpeházára. Most tehát örvendezve szaladtunk oda hozzá, és kértük, hogy mutassa meg a csillagvizsgáló berendezést. Földigszakáll bácsi szívélyesen meg is mutogatott és elmagyarázott mindent, azután pedig, beszélgetés közben észrevéve, hogy sütő-főző felszerelésünk is van, mosolyogva így szólt hozzánk: „De nagyon vigyázzatok ám, gyerkőcék! Fel ne gyújtsátok magatokat!” Sejtettem, hogy valami mélyebb értelme is van ennek a tréfás intelemnek, s megkérdeztem tőle: „Hogyan érti ezt Földigszakáll bácsi? Még sose hallottam róla, hogy önmagukat gyújtották fel a kirándulók.” Földigszakáll bácsi megsimogatta a fejem: „Az is felgyújthatja önmagát, aki az erdőnek semmi kárt nem okoz. Eloltjátok-e gondosan a tüzet sütés-főzés után?” Berci nevetve felelte: „Ojjé... Túlságosan is gondosan! Moha még le is tapossa, és kannibáltáncot jár a gödör fölött!” Földigszakáll bácsi azonban komoly arccal bólogatott. „Nagyon helyes! Ha mindig gondosan eloltjátok, akkor nem kell tartanotok tőle, hogy felgyújtjátok önmagatokat. Akkor nem fognak leperzselődni lelketek fiatal tavaszi lombocskái.” No, ebből egyetlen szót sem értettem, de már szégyelltem háborgatni további kérdezősködéssel. Örvendtem, hogy helyeselte gondosságomat, s reménykedtem benne, hogy Berci nem csúfol többé. De hiába reménykedtem.

Legközelebb, amikor letapostam a földet, még csúfondárosabban emlegette a kannibál tűztáncot, a következő héten pedig nem hozta el az ásót. Kijelentette, hogy máskor sem fogja elhozni, mert nehéz cipelni, gödröt ásni is nehéz, s ha eltapossuk a parazsat, akkor nem is fontos a gödör. Az ásás valóban nehéz munka volt a gyökerekkel benőtt, köves, erdei földben, belenyugodtam hát, hogy máskor sem hozza el, hiszen biztos lehettem benne, hogy én úgyis gondosan eltaposom a parazsat.

A következő vasárnap ismét útba akartuk ejteni Földigszakáll bácsi házát. Ezt az útirányt jelentettük be szüleinknek is. De közvetlenül indulásunk előtt jutott eszünkbe, hogy menjünk el előbb a Hűvös-szakadékba, már nagyra nőhettek a csiperkegombák, és tízóraizzunk ott vajban sült gombát. Ezt az útirányt azonban nem jelentettük be, attól tartottunk: sokallnák a kerülőt. Tervünk viszont nagyszerűen sikerült. A Hűvös-szakadékban óriási csiperkegombákat találtunk, tüzet raktunk, s már egy félóra múlva jóízűen lakomáztuk a pompás tízórait. Ekkor azonban történt valami.

Amikor éppen az utolsó falat sült gombát nyeltem le, elszáguldott a közelünkben egy fiatal mezei nyuszi, utána meg hosszú ugrásokkal egy öreg róka. Ha meggondoltam volna, hogy a róka húsevő állat, s ő is csak tízóraizni akar, miként mi, akkor talán meg se moccantam volna. Én azonban gondolkodás nélkül felugrottam, és rohantam a róka után, el akartam kergetni, segíteni a nyuszinak, hogy megmenekülhessen. Futottam, futottam, a róka egyszerre csak eltűnt a szemem elől, én meg lent voltam a szakadék alsó végében, éppen ott, ahova amúgy is le kellett jönnünk. Megindultam ugyan visszafelé, de alig mentem néhány lépést, Berci már a közelben csörtetett felém, s hozta a tarisznyákat is, a serpenyőt, mindent. Tudtam én jól, hogy ennek ellenére vissza kéne mennem tüzelőhelyünkhöz, s meg kéne vizsgálnom: nem maradt-e ott parázs, tudtam én jól, hogy nem volna szabad megbíznom a Berci-féle felületes eltaposásban, dehát... én, bizony, viszolyogtam tőle, hogy visszamásszam a szakadék felső végébe, és viszolyogtam attól is, hogy megint hallani kelljen Berci csúfolódásait. Megindultam hát Berci után Földigszakáll bácsi háza felé, de éreztem, hogy helytelenül cselekszem, furdalt erősen a lelkiismeret, s oda lett a jókedvem.

Földigszakáll bácsi a csillagok fényének erősségét is mérni szokta éjszakánként, de úgy látszik, értett ő a gyermeki szemek fényéhez is, mert csak rám pillantott, s már kérdezte is aggodalmas arccal: „Mi történt veled, kis Moha? Mitől ilyen szomorú a tekinteted?” Jólesett a kérdése, s feleltem is rá őszintén: „Nagyon bánt, hogy nem mentem vissza a Hűvös-szakadékba, nem néztem meg, jól eltaposta-e Berci a parazsat.” Földigszakáll bácsi megdöbbenve nézett rám, aztán szomorúan bólogatott: „Megtörtént hát, amitől tartottam: felgyújtottad önmagadat... Leperzselted lelked fiatal tavaszi lombocskáit.” Az én számomra még mindig homályos beszéd volt ez, de most nem volt kedvem kérdezősködni. Szégyelltem magam, szomorú voltam, hallgattam. Bercit azonban boszszantotta, hogy úgy beszéltem róla, mint akinek a munkáját fölül kell vizsgálni, s nagy hetykén kiáltotta: „Moha mindig túloz! Jól eltapostam én máskor is, most is, még sose lett baj, nem lesz tűz most se.”

Ebben a pillanatban megkondult odalent a völgyben valamelyik falu harangja. De nem úgy szólt, mint máskor, hanem gyorsan, ijesztően, vészt jelezve: félreverték. Mindhárman a házikó verandájának korlátjához siettünk, s rémülten láttam, hogy a Hűvös-szakadék felső vége fölött sűrű, sötétszürke füst hömpölyög, ég az erdő. Megkondult egy másik falu harangja is, aztán a harmadiké, s néhány perc múlva már vágtatott is az egyik faluból két szekér a szakadék felé: egy szivattyús kocsi, egy másik meg emberrel tele, nyilván ásós, fejszés férfiakkal: árkot ásni, fákat dönteni, hogy meggátolják a tűz tovább terjedését. Már egy másik faluból is vágtatott két szekér, a füst meg egyre sűrűbben hömpölygött, egyre dagadt a lombok fölött.

Földigszakáll bácsi egyszerre csak hozzám fordult: „Látott-e valaki titeket a Hűvös-szakadékban?” „Senki. Ma nem járt más a Hűvös-szakadékban. Otthon se tudják, hogy ott voltunk. Azt hiszik, egyenesen ide jöttünk.” Földigszakáll bácsi a háza mögött levő tisztásra mutatott: „Rakjatok ott tüzet!” Megértettük, hogy mit akar. Hadd lássák Törpeházán az itteni füstöt is, lássák, hogy itt vagyunk, itt raktunk tüzet, nem mi jártunk a Hűvös-szakadékban. Rettentően féltünk, szégyelltük magunkat, s nagy szégyenkezésünkben rá se mertünk nézni Földigszakáll bácsira. De nemigen tekintgetett ránk ő sem. Amikor, vagy másfél óra múlva, eloltották a tüzet, megparancsolta, hogy főzzük meg a gulyásunkat, s együnk, de egyebet nem szólt hozzánk egészen uzsonna idejéig. Akkor is csak annyit mondott, hogy „Gyertek!”, s indultunk mindhárman Törpeháza felé. Amikor már közel voltunk a falunkhoz, megállt, és így szólt hozzánk: „Megmentelek titeket, de nem a ti kedvetekért. Ha kiderülne, hogy ti gyújtottátok föl az erdőt, szüleiteknek kellene megfizetniük a sok-sok elégett élőfa árát. Arra pedig tán még a kertetek, házatok, utolsó párnátok is rámenne.”

Csak ekkor eszméltünk rá, hogy milyen irtózatos kárt okoztunk. Berci a hanyag természetével, én meg azzal, hogy nem fogadtam szót önmagamnak, hogy nem mentem vissza tüzelőhelyünkhöz, noha ösztönzött rá a lelkiismeretem.

Hazaérkezésünk baj nélkül történt meg, senki sem gyanakodott ránk. Az egész falu a gondatlan budapesti vagy városi kirándulókról beszélt. Mielőtt elváltunk Földigszakáll bácsitól, eszembe jutott, hogy meg kéne kérnem: Ha haragszik is, mondja meg végre, miként érti azt, hogy „önmagamat gyújtottam fel”. De megértettem én azt még aznap este Földigszakáll bácsi magyarázata nélkül is.

Alkonyat táján kint álltam a házunk előtt, néztem a Hűvös-szakadék felé. Jól látszott a zöld hegyoldalban az a nagy, kormos, fekete folt, amelynek a helyén elpusztult a sok fa, a sok fiatal tavaszi lomb. Kihallatszott hozzám a konyhánkból, amint az egyik szomszéd néni ezt mondotta édesanyámnak: „A te fiad is sütni-főzni szokott az erdőben Bercivel. Még ők is felgyújthatják egyszer az erdőt...” Édesanyám azonban nevetve felelte: „Az én fiam? Az erdőt? Neked akkor fogalmad sincs róla, hogy kicsoda az én fiam! Ott nem hagyna ő egy babszemnyi parazsat se! Moha maga a gondosság, az alaposság!” Hallgattam, hallgattam ezt a dicséretet, néztem a fekete foltot, és egyszerre csak megértettem Földigszakáll bácsi szavát. Megértettem, hogy nem vagyok már az, aki voltam, nem vagyok már az a kifogástalan, gondos, alapos Moha, felgyújtottam magamat, s leperzselődtek gondosságom üdén zöldellő, fiatal tavaszi lombjai...

A 20. század második felének méltatlanul elfelejtett, sőt voltaképpen fel sem fedezett költője ***Jánosy István,*** *aki 1919-ben született Besztercebányán. A fasori evangélikus gimnáziumban érettségizett, majd a Pázmány Péter Tudományegyetemen latin-görög és pszichológia szakon végzett, ezt követően pedig a soproni Erzsébet Tudományegyetemen szerzett lelkészi oklevelet. 1954-ig általános és középiskolákban tanított, majd „nyugdíjba vonulásáig” írásai és műfordításai biztosították megélhetését. Budapesten él.*

Tavaly, 85. születésnapja alkalmából a Kortárs Kiadó 630 oldalas, nagyalakú kötetben, időrendbe szedve jelentette meg összes verseit tartalmazó költői életművét. Műfordítói teljesítménye is monumentális: nyolc nyelvről fordított, többek között olyan hatalmas alkotásokat, mint Milton Elveszett paradicsoma vagy a Rámájána. Feltétlenül meg kell még említenünk Passiótragédia c. kötetét (Kortárs Kiadó, 2001), amelyben négy drámában foglalkozik a jézusi életalakítás alapkérdéseivel, s amely Szophoklész Antigonéjának fordítását is tartalmazza.

Aki Jézus tanítását és életpéldáját tartja igazodási pontnak és zsinórmértékének, megdöbbenve és nagy örömmel fedezi fel Jánosy István költészetének mélységesen evangéliumi voltát: az egyetemes, tettekben megmutatkozó szolidaritás és szolgálat, és mindennél hangsúlyosabban a nem-ölés és nem-ártás eszméit.

Mostani számunkban közölt versei e tárgyú mondanivalóját kívánják szemléltetni.

Gromon András

Jánosy István

Spinoza – César Franck

(részlet)

Isten nem az, ki a zord időfolyásban
egymásra görget népeket, kiirtván
egymással őket. Kedvenc népe sincsen,
kire az ember üdvét bízta volna,
melynek Fölkentje végső győzelemben
vasvesszejével legeltetné a többit.
A bűnt, mit az ember ember ellen követ el:
háborút, kínzást – nem az Isten akarta.
Az Istenség: a Mindenség egésze,
energiája, s vég törvényhozója.
Ő hozta létre a fényévmilliókat:
a kháoszon hogy úr legyen a Törvény,
s végsőt karolva hív mindent magába.
Az embernek szabadságot adott, hogy
magát kiírtsa, avagy boldogítsa –
így rajtunk múlik, mit alkottunk magunkból,
személyünkből, akár a Földgolyóból.
Mégis, ha múló életünk lepergett,
rá visszatekintvén, érezzük: fölöttünk
egy szerető kéz, az vigyázta mindig
jártunk, bukásunk és emelte meddő
létünk dadogását értelmes egésszé.

Heisenberg olvasásakor

Beleolvadunk a Végtelenbe,
vagy új életre visszük át magunk? –
mindkettő mi mást jelentene:
a nagy Egész tenyerén maradunk.

Talán a boldogságra úgy találunk,
ha vállaljuk a Központi Rend szolgálatát,
s a Rész-Rend káoszának ellenállunk,
mely az Örök Törvény ellen tusáz;

ha angyalává leszünk társainknak,
s nem ördögévé. Ennyi az egész.
S végül a Halálmadár röpte rángat,
S hazát talál a Egészben a Rész.

Ingmar Bergman: A csönd istene

Jegyzet az Úrvacsora című filmhez

Az Isten léte bizonyos,
hiszen az örvény Változás mögött
kell lenni valami Egynek,
ami az egész kavargást szervezi
ellentét-emanációkkal
örök Törvénye szerint.

Biztos létezik, csak olyan óriás, hogy
nem közelítheti porszem-ember.
Ő a Csönd, a Hallgatás.

Pedig itt van közelünkben ember-alakban,
s kétségbeesésében tőlünk vár
vigaszt, ami visszatartja
az öngyilkosságtól.

Vagy a Szürke Veréb képében,
aki pőrén mutatja elénk
kiütéseit, vaksi szemét,
és kész a mi botor valónknak
áldozni meddő életét.

De ha Őt ezekben nem fedezzük fel,
az a nagy Csönd-isten akkor nem felel!

Rembrandt: A tékozló fiú apja

Az arca maga a szelídség,
mint aki sokat szenvedett.
Hogy álmai ne keserítsék,
visszafogad egy gyermeket:

ez elcsatangolt bűnbe-mocsokba,
eltékozolta örökét.
Az Apja nem tartotta fogva:
tegye, s úgy lássa be bűnét.

Ki a maga kárán tanul,
tér vissza Hozzá józanul,
s lesz hű fia önként örökre.

S fölismeri Apja szép arcát,
hogy az a szeretet, szabadság,
s nem vágyik csalfa örömökre.

Prometheus testámentoma

„Egyenlő" és Szabad", s „Testvér" – ez lett örök
örökséged halál és káoszlét fölött.
Emberi fáradást ne uzsorázzon ember!
Az életből teher és öröm egy legyen
mindenkinek! S ki fél, mert gyönge, védtelen:
Igazság védje az erőstől tíz körömmel!
Tiszteld emberfajod! A szörny-grimaszba dermedt
koldús-csonkokban is tekintsed önmagad,
s csak olyat tégy, amit mindenkinek megenged
a más egyenjoga! Szolgálva légy szabad!
Ha célt tudsz látni ember-társadban s nem vak eszközt,
s a gyilkot száműzöd, s nem ártasz semmivel:
polgárjogot találsz a kristály-semmiben –
örök sugár leszel, csillag a csillagok közt.

Prometheus az igazsághoz

Üveggé hűl szemem, s májam helyén a vér.
Álmában nyújtózó leány a táj. A teste
a végtelenbe száll. Bezár a béna este.
Ki önmagában élt, halni magába tér.
De most is vallja még: nincs szolgasor, s urasság,
csak ember. Annyit ér, amennyit másnak ad.
Örökszép, vak leány, egymértékű Igazság,
ne bújdoss lenn tovább a véres föld alatt!
A gyöngét védd! Vezess örömre minden élőt.
Szent szélvésszel sodord a tűzvivők hadát,
hol mind a másikat segíti élni. Élőbb
vendéghaj öntse el a Föld ősz homlokát,
s álljon meg az idő! S a keselyű madár,
májam marcangoló, pusztuljon: a Magány!

Az öregek szeme

Tele kofferrel megyek el
Bartók

Míly sokat mond az öregek szeme.
Oly tiszta, mint a végső Bartók zene.
Oly végleges az arc minden vonása,
mint a gyökér görcsös csavarulása.
Mire a lélek más lelket megért,
könnyel fizet a szenvedésekért,
nem áll bosszút, csak mosolyog cinkosan:
szemén a lét viola árny-folyam,
jaj, sejti már, mi függ össze mivel,
Jóság – e titok-sugár hová ível,
s tán ki is dalolná: Szép vagy, gyönyörű vagy:
a gólyafészkes ház, az ég-körű nagy
tó, nád, a boglya, a szamaras ember...
Mily kár, hogy menni kell tele kofferrel!

Kukorica istennõ

(részlet)

Hull a virág az ágról,
hull az ifjúság.
Hull a gyümölcs a fákról,
Fonnyasztja kór az agg húsát.
Ki újítja meg?
Ki ad néki örök életet?

Ki nem adja oda az életét másért,
hanem zsugorgatja magának,
elveszti azt örök sorvadásként,
sarja nem támad.

Terroristákat átölelni?

Háború, menekültek nyomora, megerőszakolások és gyilkosságok. Van-e válasz? Van válasz, de ez nem a politikából fakad, hanem szívünk mélyéről, amely lehet zsiványbarlang, de lehet a béke és a szeretet helye.

Azt szeretném elmondani, mit tanácsolt Jézus egy ilyen helyzetben. Ő abban a korban élt, amikor a rómaiak megszállták Izrael földjét. Számos terrorista fellázadt. Egyikük nevét ismerjük is: Barabás. Jézus nem követte őt. Sőt, később, amikor mindkettőjüket elfogták, Barabást kicserélték Jézusra. Jézus helyette halt meg. Amikor Barabás lázadást szított, Jézus így tanított: „Nektek, akik hallgattok engem, azt mondom: Szeressétek ellenségeiteket! Tegyetek jót azokkal, akik gyűlölnek titeket, áldjátok azokat, akik átkoznak titeket, imádkozzatok azokért, akik gyötörnek titeket! Aki megüti az egyik arcodat, annak tartsd oda a másikat is, és aki elveszi felsőruhádat, attól ne tagadd meg alsóruhádat se! Mindenkinek, aki kér tőled, adj, és aki elveszi tőled, ami a tiéd, attól ne követeld vissza" (Lukács evangéliuma, 6. fejezet, 27-30. vers, vö. Máté 5,39-40.44)!

„Ez hamis idealizmus" – mondja józan emberi ész. „Gondoljatok csak a koncentrációs táborokra, Irakra, az USA-ban alkalmazott terrorra, a világban működő terrorra! Ilyen etikára nem lehet társadalmi rendet építeni. A gonoszok ki fogják használni ezt. Ők fognak uralkodni. Az effajta szociális állam nem működik."

„Szeressétek ellenségeiteket! Tegyetek jót azokkal, akik gyűlölnek titeket, áldjátok azokat, akik átkoznak titeket, imádkozzatok azokért, akik gyötörnek titeket! Aki megüti az egyik arcodat, annak tartsd oda a másikat is, és aki elveszi felsőruhádat, attól ne tagadd meg alsóruhádat se!" – Ennek semmi köze a parancsoláshoz. Így csak az tud beszélni, aki megtapasztalta, hogy minden lénnyel egységben van. Mert megtapasztalta, hogy nem másoknak ad. Felsőruháját önmagának adja, és alsóruháját is önmagának adja.

Embervoltunk kibontakoztatásáról beszélünk. Hogyan lépünk túl beszűkítő egyediségünk határain? Itt példákon mutatja meg nekünk Jézus. Csak ez a szeretet képes odatartani a másik arcát, csak ez képes odaajándékozni az alsóruhát is, amikor a fölsőt követelik. Ha ez a magatartás a korrekt viselkedésből fakadna, vagy abból, hogy ezt „kell", vagy amazt „muszáj" tenned, akkor nem lenne valóban igazi. Az igazi szeretet nem *képes* másként tenni, mert átéli az élet egységét, és önmagát bántaná azzal, ami rosszat a másiknak tesz.

Ez a szeretet átöleli az ellenfeleket is, azokat, akik gyűlölnek, a tálibokat és Oszama bin Ladent is, a megsebesült katonákat, a meggyalázott asszonyokat, az éhező gyerekeket. És átöleli a tehetetlen elnököt, és a világkereskedelmi központ elleni támadás áldozatait is. De ez a szeretet minden más, csak nem szentimentális részvét; önmaga ősoka. És ez az ősok szeretet.

És hogyan nyilvánul meg ez a szeretet? Ma tudjuk, hogy a tudat olyan a-kauzális energiát hoz létre, amely fizikai és pszichikai folyamatokat vált ki, és irányít. Más szavakkal: Nem-anyagi mezők képesek anyagi folyamatokat elindítani az emberi agyban és testben. Még világosabban: Az érzelmek és a gondolatok képesek anyagi alakot ölteni.

A molekuláris biológia arra tanít minket, hogy az érzelmek hordozóanyagok segítségével járják át a testet, és képesek beteggé vagy egészségessé tenni azt. A gyűlölet és az agresszió a szívünkben kezdődik. Beteggé tesznek minket, és beteggé teszik az emberi társadalmat.

A jókívánságok, a jóindulat, a szeretet segítő, gyógyító és rendező mezőket teremt. Az imák jókívánságok. Nem azért hatnak, mert valahol ott fönn egy Isten ad valamit, mivel az ember elimádkozott három Miatyánkot, hanem azért, mert az Istennek nevezett ősvalóság belehelyezte ezt az erőt az evolúció alapszerkezetébe.

Aki nem képes átlépni saját beszűkültségén, aki nem képes megnyílni a másik felé, az nem viselkedik az evolúciónak megfelelően, és beteg lesz. A kozmosz alapszerkezete az, hogy meghaladjuk önmagunkat. A természettudós Charon nem félt a „szeretet" szót használni erre: az evolúció alapszerkezete a szeretet. Társadalmunk a nárcizmus betege: nem képes megnyílni sem az egyesek, sem az egész felé. Már nem viselkedik az evolúciónak megfelelően. Itt van az eredete a terrornak és a háborúnak.

És mit tudunk szembeállítani ezzel? Szilárd meggyőződésem, hogy a forradalom és a terror nem a barikádokon és a bombákkal kezdődik, hanem azon az energiamezőn, amit emberek a gyűlöletükkel és agressziójukkal teremtenek. És megfordítva, az is meggyőződésem, hogy csak a béke és a szeretet energiamezői révén tüntethetjük el a világból a terrort, a gyűlöletet és az agressziót.

S ezzel máris az ima és a jókívánságok, a békés gondolatok és a kiengesztelő beszéd jelentőségénél vagyok. A világ megváltoztatása nem a törvényekkel kezdődik, és végképp nem a háborúkkal, hanem saját bensőnkben kezdődik. A remeték mindig is tudták ezt, és kontemplatív utunk folyton efelé mutat: „Sosem ülsz egyedül. Mindig együtt ül veled az egész kozmosz." A pillangóhatás a párnádon kezdődik, a gondolataidban és az érzéseidben. Nem régiben valahol arról beszélgettünk, hogy ismét aktivizálnunk kell a női erőket, amelyek az emberré válás utóbbi évszázadaiban veszendőbe mentek. Ezek az erők nem jönnek létre, ha nem ébresztjük fel magunkban a gondozás, a gyógyítás, az intuíció, a szemlélés, az átérzés, a másokkal törődés, az odaadás és a szeretet őserőit.

A szeretet tesz minket emberré. Felelősek vagyunk azért, amit kisugárzunk. Mindig távozik belőlünk valami: jóindulat, együttérzés, vagy elutasítás, gyűlölet. A szeretet nem a szavakkal kezdődik, vagy azzal, hogy átölelünk valakit; a szeretet a gondolatainkban és érzéseinkben kezdődik. – Aki szeret, olyan, mint Isten, mondja János, mert „Isten a szeretet, és aki a szeretetben marad, Istenben marad, és Isten őbenne" (1. János-levél 4, 16). „Aki szeret, Istentől származik, és ismeri Istent."

Ébresszük fel most ezeket a szeretet-erőket! Segítő és gyógyító mezőkké válnak majd. A megfelelő pillanatban konkrétan is segítő és támogató tettekké válnak.

Willigis Jäger

Forrás: Publik-Forum, 2004/16

A Szerző bencés szerzetes és zen-mester.

Köszönetnyilvánítás

Hálás köszönetet mondunk mindazon Olvasóinknak, akik tavaly áprilisi és júniusi felhívásunk nyomán lehetőségeik szerinti, nemegyszer igen nagyvonalú adományt küldtek lapunknak, s ezzel biztosították idei gondtalan megjelentetését.

Egyúttal köszönjük többi Előfizetőnk hűségét is, amely bátorítást jelent számunkra a folytatáshoz.

Szerkesztőség

25 éve gyilkolták meg San Salvador érsekét, a szegények pártfogóját és szószólóját

A mesterlövész és megbízói

Maria Julia Hernández vallomása

„Szorosan együtt működtem **Oscar Arnulfo Romero** érsekkel. 1977-től 1980-ig. Az egyetemről verbuválódott társadalmi munkások csoportját alkottuk. Megtettük, amire kért minket. Akkoriban filozófiai előadásokat tartottam San Salvador egyetemén. Eredetileg jogot tanultam." Maria Julia Hernández salvadori, és magától értetődőnek tartotta, hogy nőként alapos képzést kapjon. „Az én nemzedékemben normális volt, hogy nők az egyetemen dolgoznak. Családom mindig támogatott." Amikor Maria Julia Hernández felkeresi az alsó-szászországi Oldenburgban az Oscar Romero Házat a Katolikus Főiskolai Közösség meghívására, az egykori érsek iránti nagy tisztelet beszél belőle. Oscar Romerót 1980. március 24-én az oltárnál lőtték le. Gyilkosai után sosem nyomoztak komolyan. Mindazonáltal 2004 szeptemberében az USA-ban megtartották az első pert a merényletben résztvevők egyike ellen.

Amikor Hernández 1977-ben megismerte Oscar Romerót, az érseknek volt egy gondja. Kiadott ugyanis egy hetilapot, de ezen a napon nem tudta kinyomatni, mert egy bombatámadás lerombolta a nyomdát. „Arra kért minket, az egyetemi önkéntesek egy csoportját, hogy gondoskodjunk másik nyomdáról. Sikerült is. A következő időszakban segítettünk neki a hozzá érkezett menekültek gondozásában. Szállást adott azoknak, akik túlélték a mészárlásokat. Segítettünk neki, ha megbetegedett a titkárnője, intéztük a levelezését, támogattuk az evangélium hirdetésében."

Maria Hernández és értelmiségi barátai szívesen dolgoztak az érseknek. Társadalmi munkában. „Sok munka volt, sokan kértek segítséget. Terror uralkodott. Reggelenként holttestek hevertek az utcákon. Nagy üldözési hullám volt a katolikus egyház ellen." A hadsereg üldözte a papokat, apácákat, katekétákat, mihelyt azok a szegények segítségére siettek. Azzal vádolták őket, hogy kommunisták. „Feltétlenül segíteni akartam. Felvettem Romero prédikációit. A kazettákat régen átadtam a Szentté Avatási Kongregációnak. Arra kértem az érseket, publikálja prédikációit. De ő azt mondta, nem, ez nem szükséges, és nem is lehetséges, mert mindig szabadon prédikál. Egyszer a titkárnőjét helyettesítettem, mert megbetegedett. Ekkor valaki átnyújtott nekem egy vastag csomagot, amelyben levelek voltak. Ezekben arra kérték az emberek Romerót, hogy juttassa el hozzájuk prédikációit. Erre azt mondtam neki: „Monseñor, nem én kérem ezt Öntől. A nép szeretné megkapni a prédikációit. Ezután felvettem a beszédeit. Ez adventben történt, és karácsonykor már megvoltak írásban a prédikációk."

El Salvadorban ma már nincs katonai diktatúra, de az emberek helyzete alig jobb, mint 25 évvel ezelőtt. Hernández a neoliberális kapitalizmussal indokolja ezt. „Ez kevesek kezében összpontosítja a gazdagságot. Munkanélküliség, lakáshiány van, sok a beteg, és alig van remény. Sok gyerek éhen hal", mondja. „Strukturális erőszak uralkodik El Salvadorban. Az egyetlen haladás abban áll, hogy az 1992-es békeszerződés óta nincs háború." Akkoriban kezdődött a demokratizálódás tétova folyamata. A kormány azonban ellenőrzi a médiumokat, mondja Hernández, s az igazságszolgáltatás még mindig nem független. „A kormány igen konzervatív, és csak azért nyerte meg a választásokat, mivel félelmet keltett a választókban az újabb erőszakhullámtól", majd hozzáteszi: „A katonai diktatúrával kapcsolatos igazság még mindig nem ismert, az igazságszolgáltatás nem dolgozik, a tettesek büntetlenséget élveznek, az áldozatokat nem kártalanítják."

Romero érsek halálában sokan részesek voltak, tájékoztat Maria Hernández. „Nagybirtokosok, katonai vezetők és politikusok összeesküvése volt ez. A gyilkos egy mesterlövész volt, de ez nem fontos. A megbízói fontosak, az értelmi szerzők. Sokuk neve ismert. Az egyik tanú, a mesterlövész sofőrje, aki a gyilkost a templomhoz vitte, tanúvallomást tett a múlt őszi perben, de őt az USA tanúvédelmi programja védi. Maria Julia is tanúskodott, de ő továbbra is védelem nélkül él.

Gudrun Fischer

Forrás: Publik-Forum, 2004/22

HANGTÚJSÁG

Sorsok és találkozások

Icával, a gödöllői leányanya-otthonban találkoztunk. Találkozhattunk volna vele kisgyermekként is, hiszen egy faluban éltünk. Gyermekkorában barátnőjével, Melindával ott játszadozott feleségem szülői házában. Lehet, hogy láttuk, de az is lehet, hogy nem, ki emlékszik vissza a tíz-tizenöt évvel ezelőtti gyermekarcokra. Ica és fiútestvére állami gondozottként nevelőszülőknél volt elhelyezve. A család nyolc-tíz ilyen gyermeket nevelt, és nevel a mai napig. Ica jó helyre került. A nevelőszülők úgy tekintették őket, mint saját gyermeküket. Figyeltek a tanulmányi eredményeikre. Mai erkölcsi mércével mérve szigorúak, ugyanakkor nagyon emberiek is voltak. Felnőtté válásuk után ott maradhattak, segítették őket a lakásvásárlásban, az önálló élet megteremtésében. Ezek a gyerekek megismerték a kemény fizikai munkát. Tudták, csak az ülhet asztalhoz, aki ha reá kerül a sor, a disznóólat is kitakarítja, de azt is tudták, ha minden rendben van, bulizhatnak, szórakozhatnak, természetesen otthon. Rend, tisztaság maguk körül.

Ica ilyen előzmények után indult az életbe. Nagylány lett, megismerkedett egy szomszéd településbeli fiúval, úgy tervezték, majd összeházasodnak. A házassági ígéretben bízva, Ica leendő családjához költözött. A boldogság nem tartott sokáig. A jómódú szülőknek nem volt megfelelő parti egy félroma állami gondozott.

A lelkemet kitehettem eléjük, mondta a lány, amikor elmesélte élete történetét. A házasságból semmi sem lett, a kapcsolatból viszont született egy gyermek. A nagyszülőknek a gyermek kellett, az anyja nem. A nehézségeket még tetézte, hogy a gyermek apja sem állt ki választottja mellett, mert ebben az esetben egy fillér nélkül kellett volna elmenni a szülői házból. Gyermekével így került Ica a leányanya-otthonba.

Első látogatásunk során úgy tűnt, mintha a fiam és egy szép arcú, de belső szomorúságról árulkodó lány már ismernék egymást. Mint kiderült, ő volt az a lány, aki gyermekkorában a falunkban nevelkedett. Ezen a szálon indult el a beszélgetés. Hogy hívják a gyermek nagyszüleit? – érdeklődött Mária, a feleségem. Nem titok, mondta Ica. Ismerem őket, ó, az egy nagyon vallásos család, folytatta Mária, ott laknak a templomtól a harmadik házban. Több mint tíz évig együtt dolgoztunk az anyósoddal a TSZ-irodában, emlékezett vissza Mária.

Vallásosnak vallásos az egész család, de milyen vallásosság az, amikor az anyósom éjjel-nappal a templomban meg a parókián van, otthon meg hiányzik a családi béke. Ez engem ugyan nem érdekel, nekem csak az fáj, hogy a fiukat elmarták tőlem. Tudom, hogy szeretik az unokájukat, de engem miért nem tudnak elfogadni? Hát tehetek én arról, hogy így alakult az életem? Nem vagyok olyan, mint a mai lányok közül sokan. El tudok végezni minden munkát, amit egy asszonynak tudni kell, hála a jó Istennek, a nevelőszüleim megtanították mindazt, amire szükségem lehet az életben. Elhallgatott, tekintete a semmibe nézett, mint akinek nem is fontos, meghallgatják vagy sem. Küszködött a sírással, a lelkében dúló fájdalom kivetült arcára, elhomályosultak szemei, és arcán sorra gördültek le a könnycseppek.

Mária magához ölelte a lányt, és azt mondta: amiben tudunk, segítünk neked.

Alig egy hónap múlva ismét találkoztunk az anyaotthonban. Ica tele volt lelkesedéssel. Elegem van ebből az egész semmittevésből, ami itt van. Kimegyek, keresek munkát. Tetszik tudni, én szeretek, és tudok is dolgozni. Keresek egy albérletet, a saját lábamra állok, ha már az anyósoméknak nem kellek.

Elviszem magammal a barátnőmet is, ketten biztosan ki tudjuk fizetni az albérletet. És a gyerekkel mi lesz? – kérdezte Mária. Beadjuk a bölcsődébe. Előbb-utóbb úgy is el kell innen menni, legfeljebb két évig maradhatnánk. Amikor legközelebb jönnek, már nem leszek itt, mondta határozottan. Örültünk hogy neki mer vágni az életnek: Add meg a telefonszámodat, mi is megadjuk a miénket, ha gondod adódik, gyere el, vagy telefonálj.

Eltelt néhány hét. Egy este, amikor a munkából hazamentem, feleségem azzal fogadott, telefonált az Ica, baj van. Mi történt ezzel a lánnyal? – kérdeztem. Nem tudja kifizetni az albérletet, és ha holnapig nem adja oda a pénzt, kiteszik a lakásból. Pénzt kér kölcsön. Jó, hívd föl, mondd meg neki, jöjjön el. Felajánlottuk neki segítségünket, itt az alkalom, hogy tegyünk is érte valamit. Másnap a megbeszélt időpontban eljött, s elmondta, minden követ megmozgatott a pénzért, aminek egy része már összejött, és nem is hiányzik már olyan sok, mint amennyit a telefonba mondott. Kapott kölcsön, és tőlünk is kölcsön kér, ha adunk. Feleségemmel összenéztünk, és szavak nélkül is egyre gondoltunk: úgy fogunk adni, hogy azt ne kelljen visszaadni.

Telt múlt az idő, és Icának szomorúan kellett tapasztalnia, hogy egy tisztességes lakás bérét nem tudja fizetni, ezért szerényebb árú lakás után kellett néznie. Meg is találta a település utolsó házában, amely már a nyomornegyedben van. Közelgett a tél, és ilyenkor drága igazán az élet, főképp annak, akinek semmi tartaléka nincs. De honnan is lett volna, alig kezdett el még dolgozni. Fölhívtam, van-e valamire szüksége. Nincs nekem semmim, mindent elfogadok. Mindezt olyan belenyugvással, mint akit már megtört az élet. Tudod mit? Ismerek, egy szociális alapítványt. Megfogalmazunk egy levelet, amelyben élelmiszersegélyt kérsz. Jó lesz? Háát, jó lenne, mondta bátortalanul. Aztán vagy bejön, vagy nem, de ismered Jézus szavait, miszerint kérjetek, és megadatik néktek, zörgessetek, és megnyittatik néktek. Egyébként is néma gyermeknek anyja sem érti a szavát. A levél elment, a válasz megjött, az élelmiszer-segélykérés elfogadva.

Egy szombat délelőtt felkerestem Icát. A környezet elhanyagolt, piszkos, mint a társadalom peremén élő embereké általában. Kutyák csaholtak, védték az idegenek elől a semmit. Hajlott hátú nénikét szólítottam meg, s elmondtam, kit keresek. Itt lakik a szomszédban, mutatott ujjával a szemközti házra. Beléptem a házba, az egyszerű konyhában tisztaság és rend uralkodott. Köszönés után rövid voltam és határozott: Mehetünk vásárolni. Jó, de még nem tudom elhinni – komolyan? Komolyan. Menjünk! Az ABC-ben fölvette a kis kosarat. Tedd le, légy szíves, most nagy kocsiba vásárolunk. Letette. Majd én végigtolom a kocsit a sorok között, te pedig belerakod a legszükségesebbeket. Mielőtt valamit levett, mindig megkérdezte, ezt szabad? Többnyire igen volt a válasz. Liszt, olaj, cukor, tészta, alapvető élelmiszerek kerültek a kocsiba. A húsos pultnál megállt, nagyon vonzotta a füstölt kolbász. Vegyünk belőle, biztattam, jó lesz a bablevesbe, meg a főzelékekbe is finom. Bepakoltunk a csomagtartóba, és irány a bababolt. A bababolt kirakatában szebbnél szebb holmik kínálták magukat. Tetszik tudni, én már mindent megvettem, csak a kiscsizma, a sapka és kesztyű hiányzik még. Jó, akkor vegyük meg, a keretbe még ez is belefér, mert jól gazdálkodtunk. Amíg hazafelé mentünk, a jó Istenről beszélgettünk, arról az Istenről, aki a szívünkben él. Segített kipakolni, odabenn megtelt a konyhaasztal. Amikor végeztünk, csak állt. Láttam rajta, szeretne valami szépet mondani, de nem talált hozzá szavakat. Könnycseppek jelentek meg szemében, kislányossá téve arcát. Vigyázz magadra, mondtam. Hát ez az. Hogyan fogok én bármit is meghálálni a Jóistennek – motyogta alig halhatóan. A kérdésre ott, akkor nem kerestük a választ.

Egy Isten áldjon-t mondtam, és vissza sem nézve elindultam hazafelé.

Béke volt bennem, az Isten békéje.

Gódor József

Hajléktalan elnökök

Látszólag minden rendben van. A hatóságok és az érdekeltek egyaránt jogkövető magatartást tanúsítottak. Visszaélés bizonyítottan egyik oldalon sem történt. Mindenki elégedett, senki nem reklamál semmit, a történtek nyilvánosságot kaptak, és etikai kételyek sem merültek fel.

Megkezdődött az otthontalan családok társadalmi integrációját segítő modellkísérlet. A szociális tárca erre a „befogadófalu” programra 30 millió forintot biztosít, és 20 otthontalan család letelepedését és munkához juttatását célozták meg 2005-ben. Az előző ciklusban a roma családok lakáshoz juttatási támogatására 300 millió forintot különítettek el. Ebből eddig 45 milliót költöttek el, összesen kilenc házra, amelyek közül háromban már laknak is. Az országban élő mintegy 30 ezer hajléktalan ellátására ebben az évben 100 millió forintot fordít a költségvetés. Az aluljáró-programra idén 5 millió forintot költünk, amely magában foglalja majd az aluljáró WC-inek ingyenes használatát is. A jövő évről rendelkező kormányhatározat szerint ez az összeg mintegy 600 millió forintra fog nőni. Ebből 20 millió forint jut a „fűtött utca” programra, 50 millió forint nappali melegedők téli meghosszabított nyitvatartására, és 350 millió forint a 12 hónapig tartó és 900 családot érintő hajléktalanprogramra. A befogadófalu, az aluljáró- és hajléktalan-, a fűtött utca, valamint a romák lakáshoz juttatását célzó programra tehát két év alatt összesen mintegy 700 millió forintot költ az ország. Ebből 923 család jutott vagy inkább jut lakáshoz, 10–20 ezer hajléktalan részesül valamilyen vagy többféle ellátásban-támogatásban és ingyenes toalett-használatban.

Mindez sok vagy kevés? Valóban erre fogják-e fordítani a teljes összeget? A hajléktalanok segítésére irányuló szakmai program jó, vagy elhibázott? Ezek így, önmagukban véve is súlyos kérdések, de azért van itt más is.

Az állam 71 millió forintért újította fel négy éve az előző köztársasági elnök – mandátum utáni –, őt és feleségét életük végéig megillető ötszobás, vérhalmi rezidenciáját. A jelenlegi köztársasági elnöknek az állam már most megvette a szolgálati ideje után őt és feleségét szintén halálukig megillető, 120 milliós, 160 négyzetméteres rózsadombi lakást. A „rezidenciát a volt köztársasági elnököknek” program esetében a volt köztársasági elnököknek és házatársuknak mindenkor rendelkezésre áll egy olyan állami keretösszeg, amiből mindig sikerül jó helyen, jó pénzért, nagy lakást vásárolni. Mindez összehasonlításként annyit tesz, hogy a 191 millió forintos rezidenciaköltség úgy aránylik a két volt köztársasági elnökhöz, mint a 700 millió forint a 923 családhoz és a 10–20 ezer hajléktalanhoz együttvéve. Vagy, a kétéves, hajléktalanokra szánt költségvetés összesen 3,7 volt köztársasági elnöki rezidencia árával egyenértékű. Avagy, egy volt köztársasági elnök mintegy 16 ezer hajláktalannal egyenlő.

A számolgatás tetszés szerint tovább folytatható, és ennek kapcsán hangzatosan lehetne beszélni a társadalmi hasznosságról, az esélyegyenlőtlenségről, a kettészakadt társadalomról és az ember és ember közötti megkülönböztetésről. De nem számolok tovább, és populáris sem szeretnék lenni, mert volt köztársasági elnöknek sem lehet mindig könnyű az élete. Az is előfordult már, hogy a volt köztársasági elnök élete során vállalta a földönfutók és megalázottak börtönéletét. Mindezek nélkül és ezzel együtt is azért meggondolásra érdemes néhány dolog. Egyértelmű, hogy aki a Magyar Köztársaság első közjogi méltósága öt éven keresztül, az mandátumának lejárta után sem kerülhet az utcára. Világos, hogy köztársasági elnök nem akárkiből lehet (hála Istennek), hajléktalan viszont (sajnos) szinte bárki lehet. Tisztán kell látni, hogy egy volt köztársasági elnök nem lakhat akárhol, és egy hajléktakan akárhol lakik is, már megszűnt hajléktalannak lenni. A társadalom azt is tudomásul vette, hogy romának még esélye sincs arra, hogy köztársasági elnök legyen, és a köztársasági elnökből sem lehet hajléktalan. Csakhogy itt nem a fiatalok első lakáshoz jutásának esete forog fenn, a köztársasági elnökök nem pályakezdő és lakásnélküli fiatalokból lesznek, hanem a már egzisztenciával és lakással rendelkező idősebb generáció tagjaiból. Mandátumuk lejárta után tehát van hová – és általában nem a falu végére kell – visszamenniük lakni. Ha a korábbi lakás nem méltó a korábban betöltött ranghoz és a továbbra is viendő reprezentációhoz, akkor kedvezményes állami kölcsönhöz még mindig hozzá lehetne őket segíteni. Az öt év kimagaslóan fontos szolgálati évért járó kimagasló fizetésen túlmenően méregdrága lakást adni nekik méregdrága helyen, talán nem a legjobb megoldás. Valószínűleg az sem menti a helyzetet, hogy az aktív és inaktív köztársasági elnökök szegényeket, kisebbségeket támogató rendezvények fővédnökei, feleségeik pedig szegényeket, hajléktalanokat és sérültek támogató alapítványok – állami kitüntetésben részesített – tagjai.

Erőltetett dolognak is lehet persze nevezni az egyszervolt legmagasabb státuszú magyar állampolgárok és a legalacsonyabb státuszú romák, valamint hajléktalanok összehasonlítását. Mennyiségileg is problémásnak mondható a csúcsot megjárt két főember és a megvetés mélységeit megjárt sokaság összevetése. A társadalom nem ettől szakadt ketté, és nem ez tágítja a szegények és gazdagok közötti szakadékot. A történetet az teszi különösen bántóvá, hogy a volt köztársasági elnökök nincsenek egyedül, hanem számos inaktíválódott közméltóság részesül hasonló lakástámogatásban. A jelenséggel van baj, azzal, hogy a helyzetet mi is teremtjük azáltal, hogy engedjük a jelenségeket megtörténni. Tudomásul vesszük az etikátlan jogszabályokat és a lassú halált jelentő hajléktalanságot. És hogy nem háborodunk fel legalább annyira, hogy mindezek ne számítsanak normális jelenségnek.

Csapody Tamás

Egy Isten, az ő angyala és a mai kútmérgezők

Kurdisztáni beszámoló

„Yezideket mérgeznek meg!" A Kurd Demokrata Párt napilapja, az Al-Taakhi ezzel riasztotta az északiraki Kurdisztán lakosságát. A yezidek által lakott Khanik faluból kereken 400 embert szállítottak mérgezési tünetekkel Dohuk városi kórházába. Eközben meghalt a falu egyik orvosa. Miközben a bagdadi vegyészek még keresik a betegségek okait, sok yezid körében pánik uralkodik. E kisebbség egyik képviselője szerint „valaki vagy a régió ivóvizét mérgezte meg, vagy néhány élelmiszert".

Az események súlyos nyugtalanságot keltettek e vallási kisebbséghez tartozók között. Sokan annak tanújelét látják ezekben az eseményekben, hogy a Szaddám Huszein bukása óta véresen dühöngő iszlám fanatikusok, akik nem csupán a megszállók és iraki szövetségeseik ellen tettek fenyegető kijelentéseket, hanem sajátosan a yezidek ellen is, most tettekre váltják ezeket. Moszul városában olyan gúnyiratok jelentek meg, amelyek „Isten jutalmát" ígérik azoknak, akik annyi yezidet ölnek meg, amennyit csak tudnak. Moszulban és Kirkukban nem rég yezideket gyilkoltak meg – feltehetően iszlámista bűnözők – azért, mert alkoholt mértek ki éttermekben.

„Azok az erők, amelyek instabilitásba és káoszba akarják taszítani Irakot, ma minden megpróbálnak annak érdekében, hogy egymás ellen uszítsák az ország etnikai és vallási csoportjait." A kurd történész, Jelile Jail így magyarázza azokat a legújabb veszélyeket, amelyek ma az amerikai csapatok által jól-rosszul ellenőrzött Irakban a yezid vallási közösséget fenyegetik. „A yezidek könnyű áldozatok, mert a legsúlyosabb, legkegyetlenebb üldöztetésekkel, száműzetésekkel, kényszer-iszlamizálásokkal, mészárlásokkal és radikális megtizedelésekkel teli hosszú múltjuk rendkívül sebezhetővé és megfélemlítetté tette őket."

Ténylegesen az egyik legrégibb vallási közösség fennmaradása a tét. A yezidek valaha Kurdisztán, Dél-Kelet-Anatólia, a mai Irak és Szíria, valamint Irán egyes részeinek uralkodó vallási közösségét alkották, mára azonban a másként hívők erőszakossága következtében kicsiny maradék csoportokra zsugorodtak. Észak-Irakban, ahol legfőbb vallási központjuk, Lales is fekszik (Moszul közelében), becslések szerint ma legfeljebb 500.000 yezid él. Muszlim szomszédaik súlyos zaklatásai az utóbbi évtizedekben Törökországból száműzetésbe kényszerítették őket – főként Németországba, ahol fenyegetett vallási közösségnek ismerik el őket. A yezidek eközben az egész világon szétszóródtak, és erős asszimilációs nyomásnak vannak kitéve. Ez a vallás ma feltehetően nemigen számlál többet összesen másfél millió tagnál.

A yezidek monoteista hite Mezopotámia ősrégi vallási hagyományaira épül. Gyökerei a Kr. e. 2. évezredbe nyúlnak vissza. Korai történetét mind a mai napig nem kutatták ki. Annyi bizonyos, hogy a yezidizmust befolyásolta a zoroasztrizmus, amely a Perzsa Birodalom államvallása volt az iszlám előtt, de még régebbi korokból származó elemeket is tartalmaz.

A yezidek Isten lényéről alkotott elképzelése hasonlít a keresztényekére és a muszlimokéra: Isten egyetlen, mindenütt jelenvaló, örökkévaló, kezdet és vég nélküli, alaktalan és mindenható. Ő teremtette a világot. Mellette nem létezhet olyan második hatalom, amely az Ő közrejátszása nélkül valami rosszat tehetne. Ezért a yezid hit szerint nem létezik a Gonosz alakja, nem létezik semmiféle ördög. A yezidek élete nem ér véget a halállal, hanem a lélek vándorlása után új állapotot ér el.

A yezid hit szerint Isten már nem avatkozik bele a világ dolgaiba: ez a beavatkozás e vallási közösség három legbefolyásosabb szentjére marad – Tausz malekre (angyalra), akit egy páva jelképez, továbbá Adi sejkre és Yezid szultánra. A yezid mitológia szerint Tausz angyal különleges módon hódolt Isten mindenhatóságának, és Isten ezért a hét angyal fejévé választotta ki, s afféle helyettesi funkciót tölt be Isten mellett. A yezidek legfőbb védőszellemüknek, az őket oltalmazó angyalnak tekintik őt.

Mivel különösen Kurdisztán iszlamizálása óta súlyos nyomásnak és áttérési kényszernek voltak kitéve, a kurd yezidek a 7. századtól a védelmező hegyi övezetekbe, szakadékokba és barlangokba vonultak vissza, és erősen elszigetelődtek környezetüktől. Az üldözésekkel szembeni kiegészítő védekezésül lemondtak arról, hogy hitüket írásba foglalják. Titkos vallássá tették a yezidizmust, hogy a másként hívők ne tudjanak betekinteni hitükbe. A vallási hagyományt szóban adták tovább. A hit szabályainak titokban tartása a yezidek másként hívő szomszédjainak körében táptalajul szolgált ahhoz, hogy sokféleképpen félreértelmezzék ezt az ősrégi vallási közösséget.

Különösen a régió muszlimjai – szunniták éppúgy, mint síiták – üldözték gyűlölettel és megvetéssel a yezideket régi kultuszaik, a Nap és a tűz tisztelete miatt. Nem részesítik őket „a Könyv népeinek" státusában – mint a zsidókat és a keresztényeket –, hanem „hitetleneknek" tartják őket. Ez a jelenlegi ellenségesség egyik gyökere azon fanatikus iszlámisták számára, akik ismét effajta félelmeket keltenek a yezidekben.

Moszul városától északra, Lales hosszú, messze a hegyekbe hatoló szakadékában, a sziklák között számos kupola emelkedik. Itt nyugszanak a nagy yezid szentek. Napnyugta után külön erre kiválasztott szolgák fáklyák százait lobbantják lángra, s azok napkeltéig az egész szakadékot bevilágítják. Az egyik barlang mélyén fakad az a forrás, amely mellett töltötte egykor, a 12. században aszketikus életét Adi sejk. A yezidek körében mindmáig nagy tiszteletben álló aszkéta és filozófus adta meg a yezidizmusnak – Kurdisztán minden vallási irányza-

tának bázisán – mai vallási és társadalmi formáját, szigorú kasztrendszer keretében.

Ahogyan Mekka a muszlimok számára, Lales a yezid hívők évenkénti zarándoklatának célja. Az egész szakadék földje szentnek számít, ezért minden zarándok tiszteletből mezítláb lép erre a területre. Ellentétben Mohamed születésének, illetve működésének helyeivel, ahová nem-muszlimoknak tilos belépniük, Lalesben a szentélyt őrző, kiválasztott fakír férfiak szívélyesen fogadják a nem-yezideket is.

Noha a yezideknek hallatlan megélhetési nehézségekkel kellett szembenézniük a szinte mindig ellenséges környezetben, a yezidizmus mélységesen türelmes vallás maradt. Ennek gyökerei alapszabályaiban rejlenek: Yezidnek csak születni lehet, senki sem térhet át erre a vallásra. Ezért a yezidek nem is misszionálnak. Minden vallást és minden szent könyvet tiszteletben tartanak, s a vallásoktól ugyanezt várják el önmagukkal szemben.

A yezidek különösen a régió keresztényeivel, az asszírokkal és az örményekkel ápolnak régóta barátságos viszonyt. Az örmények máig sem felejtették el, hogy a törökországi yezid kurdok segítették őket a muszlim törökök által az I. világháború végén végbevitt mészárlás idején: menedékként megnyitották számukra házaikat – míg maguk is áldozataivá nem váltak az üldözésnek. Yezidek százezrei menekültek akkoriban az örményekkel együtt a Kaukázusba, s még ma is élnek ott, főként Örményországban és Grúziában.

Szaddám Huszein idején újabb üldözések érték a yezideket. Az arab nacionalista Baath-rezsim araboknak sorolta be ezeket a nem-muszlim kurdokat, és masszív arabizáló kampányoknak tette ki őket.

Szaddám fogdmegjei a yezid falvakat is elpusztították, akárcsak a muszlim kurdokét, s az embereket kollektív településekre hajtották, ahol a rendszer politikailag jobban tudta ellenőrizni, és jobban el tudta nyomni őket. Sok yezidet Közép-Irakba telepítettek át, s az állami iskolákban nem volt szabad kurd anyanyelvükön tanítani őket. Éppígy tilos volt a yezid vallási oktatás. A yezidek fő települési területe Észak-Irakban, a Szinjár-hegylánc a szír határvidéken, egészen Szaddám bukásáig a bagdadi központi kormányzat ellenőrzése alatt állt, Lales, valamint a környékén fekvő yezid falvak viszont 1991-től a kurdok észak-iraki önkormányzati területéhez tartoznak. Ettől az időponttól fogva a yezidek kisebb reneszánszot éltek meg.

A kurd muszlim politikai vezetés nagy tisztelettel adózik az adminisztrációs területén élő kisebbségeknek – a yezideknek éppúgy, mint a kereszténynek vagy a türkméneknek –, és támogatja azok vallási és kulturális intézményeit. Az elmúlt években a yezidek felépíthették kulturális központjukat Dohukban. Gyerekeiket hitoktatásban részesíthetik, és félelem nélkül megtarthatják vallási ünnepeiket a régi hagyományok szerint. „Mindezt Maszoud Barzaninak köszönhetjük", mondja egy yezid értelmiségi. (Barzani annak a Kurd Demokrata Pártnak a vezetője, amely Kurdisztán Hazafias Frontjával együtt kormányozza a szabad Kurdisztánt. „Barzani jóindulatú toleranciája nélkül ma talán egyetlen yezid közösség sem létezne Észak-Irakban."

Ám rendkívül kérdéses, hogy Barzani megfelelően meg tudja-e védeni a yezideket az iszlámista fanatikusok újólag fellobbant gyűlöletétől, hiszen már maguk a muszlim kurdok is áldozataivá váltak azon erők dühtől elvakult merényleteinek, amelyek minden körülmények között meg akarják akadályozni egy pluralista, toleráns iraki állam felépítését.

A súlyosan szorongatott yezid közösség azonban minden fenyegetés ellenére kitart egyik központi alapelve mellett, amely e vallási közösség mély emberiességéről tanúskodik: „Jóságos Istenünk", imádkoznak a yezidek, „add áldásodat először 72 népnek, óvj meg először 18 000 lényt, s csak aztán minket, yezideket!"

Birgit Cerha

Forrás: Publik-Forum, 2004/8

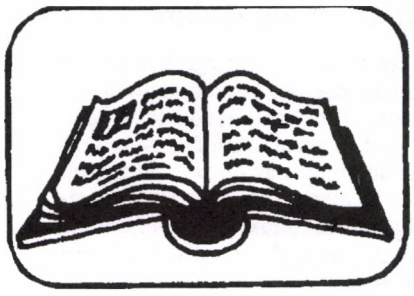

BIBLIA

Az áprilisi elmélkedéseket Várnai László (Mosdós), a májusiakat Kovács Tádé (Tata) készítette.

Április 3. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20,19–31 — A Feltámadott békéje, öröme

A nagyböjti negyven nap megtartása után Húsvét ünnepe fordulópontot jelentett életünkben? Végetért a bűnbánat, önmegtagadás és keresztútjárás időszaka. Felváltotta-e az örömút-járás kora? Hiszen a negyven bűnbánati nap elmúltával van újabb negyven nap a Mennybemenetelig (sőt ötven Pünkösdig), hogy örömre hangolódjunk. Halála bejelentésén szomorkodó tanítványait Jézus így vigasztalta: „szomorúságtok örömre fordul... most ugyan szomorkodtok, de majd viszontlátlak titeket: akkor örülni fog szívetek és örömeteket senki sem veszi el többé tőletek” (Jn 16,20-22).

Jézus Evangéliumot, azaz Örömhírt hozott a világba. Halála után nem tartott húsvéti szünetet. Nem maradt sem a sírjában, sem a mennyországban – pedig teljesítette küldetését. Célba érkezett. Nyugdíjba is mehetne a jól végzett munka után. Élvezhetné a megérdemelt pihenést a Szentháromság ölén. Ám felhőtlen örömködése csupán önzés lenne addig, míg követőit rá nem hangolta hasonló örömre. Örömhírének hiteles tanúi csak örvendező szívű tanítványok lehetnek.

Nagypéntek után Jézus felkereste saját fájdalmukba bezárkózó apostolait. Gyáva elfutásuk, tagadásuk és árulásuk ellenére nem mondott le azokról, akikkel három évet együtt töltött. Kikhez is mehetett volna a befogadás reményében? Bízott abban, hogy tovább alakíthatja őket. Sebei megmutatásával bizonyította, hogy nem kísértetet látnak, hanem valóságos testét. Békességet kívánó szavaival tovább bátorította övéit. Rájuk lehelve szinte újjáteremtette őket küldetése folytatására. Szentlelkét befogadva így lesznek képesek közvetíteni Mesterük megbocsátó stílusát.

Az érzelmi kitörésekben szélsőséges Tamás, aki korábban meg akart halni Jézussal együtt, most nem hajlandó hinni látó társainak, még mélyebbre zuhan kétségeiben. Materialista feltételt kíván a hithez. Jézus őt sem írja le, számára nincs reménytelen ember. Csak az válik megfoghatatlanná, aki tudatosan és véglegesen elfordul Istentől. Tamás megnyerése végett Jézus hajlandó volt teljesíteni feltételét. Békéjének, örömének átadása megért egy újabb látogatást a zárt ajtók mögött. A találkozás a hit megszületését eredményezte Tamásban. Bár a sebeit mutató embert látta maga előtt, mégis az Istent vallotta meg. Sőt magáénak vallja Jézust az „Én Uram, én Istenem!” kijelentésével. Most már nem társainak kell hinnie, hanem személyes meggyőződésre jut a Találkozás révén. Mégis az egész közösség boldogsága, öröme növekszik egynek hitre jutása által. Aki eltávolodik a közösségtől, mely titokzatos módon Jézus megjelenésének egyik hordozója, az előbb-utóbb a hittől is elszakad. Számos aposztázia tanúsítja ezt. Bűn nemcsak az Istennel, hanem a közösséggel való szakítás is. Tamást nemcsak magának nyerte meg Jézus, hanem az apostoli közösségnek is. Így lett a tanítványi kör Jézus örömének, életének hiteles hordozója és továbbadója.

Április 10. — Húsvét 3. vasárnapja — Lk 24,13–35 — A zarándokok öröme

Az Emmauszba emigráló tanítványok „szerencséje”, hogy legalább ketten vannak. Így érvényes rájuk Jézus kijelentése: „Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük” (Mt 18,20). Ők nem zárkóztak be otthonukba fájdalmuk okán, inkább a menekülést választották. Szomorúságuk tette lezárttá, lehangolttá, örömtelenné a zarándokokat annyira, hogy a hozzájuk csatlakozó idegenben nem ismerték fel Mesterüket. Az a tény is okozhatta vakságukat, hogy csalódniuk kellett hamis reményükben. Jézus halálával meghiúsult egyéni karriervágyuk, melyet Izrael felszabadítójától reméltek.

Mivel bánatukban is Jézussal foglalkoztak, alkalmat adtak Neki a közbelépésre. Kérdésfeltevéssel ő kezdeményezi a beszélgetést és a megnyílást: „Miről beszélgettek itt az úton?” Tudja, hogy az idegen férfiakhoz a napi események megbeszélésével lehet közeledni. További kérdezésével kimondatja velük szomorúságuk okát. Jézus, mint egy jó pszichológus, velük fogalmaztatja meg problémájukat. Az így kialakult bizalom légkörében befogadóvá válnak tanítására. Nem sértődnek meg azon, hogy oktalannak és késedelmes szívűeknek mondja őket. Írásmagyarázata eléri szívüket, mely a Biblia szerint az értelem székhelye. Visszanyerik reményüket. Szomorúságuk oldódik, és mint a későbbiekből kiderül, olyan örömre fordul, mely megmozdítja akaratukat is.

Emmauszba érve átalakultak a zarándokok. A befogadó szeretetre felgyúlt szívük nem engedi el örömük okozóját. A kenyértörés gesztusaiban a szemük is kinyílik, és felismerik élő Mesterüket. Reá már nincs tovább szükség. Tanítványai önállóvá formálódtak. Felnőttek mellette. Megtértek, azaz megfordultak – fizikailag is. Siettek vissza társaikhoz Jeruzsálembe, hogy megosszák örömüket. Nem törődtek az éjszaka sötétjével és a fáradtsággal. Felgyulladt bennük az értelem és a hit belső látása.

Időközben hasonló átalakulás történt Péterben. Ő is találkozott az élő Jézussal, bár ennek részleteiről itt nem értesülünk. Ezek után nem csoda, hogy túlcsordulhatott a közösség öröme, mely a pünkösdi Lélek vezetésével ismertté tette Jézust szerte a világon. A földbe esett mustármag valóban óriási fává növekedett. Az elhalt egy búzaszem sok termést hozott: új életek forrása lett.

Jézus Krisztus leghitelesebb középkori „reinkarnációja”, Assisi Szent Ferenc hasonló utat járt be, mint az emmauszi zarándokok. Mint a keresztes háborúk gyermeke, tele volt evilági reményekkel. Fegyvert fogott a pápai hadseregben, hogy a politikai Isten-országot terjessze a császár hatalmával szemben. A fogság és a betegség összetörte reményeit. Meghallja az Úr hangját, aki rákérdez: „Ferenc, ki tud neked többet tenni, az Úr vagy a szolga?” Elhatározza, hogy ezután Őt szolgálja. Elhagyja szerelmét, hogy a szegénység Úrnőjévé legyen. Megcsókolja a leprást, amiről ezt mondja: „testem-lelkem számára édes öröm lett”. Ő is felismerte a korában mellőzött jézusi jelenléti módot a kenyértörésben. Örömével társak csatlakoztak. Meglátásával sietett az akkori Péterhez, és elkezdődött az Egyház megújulása.

Testvérem, te hol tartasz az emmauszi úton?

Április 17. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10,1–10 — A földi Isten-ország öröme

Tamási Áron igazsága: „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.” Mélyen bibliai gyökerű kijelentés ez. Az otthonlét vágya koncentrikus körökben ábrázolható: első a család, majd a szülőföld, aztán a nemzet, az egyház, Isten Országa. Ezeket leginkább akkor értékeljük igazán, ha valamiért hiányoznak.

A „somogyországi” származású Nagy Imre „passiójáról” vetített, A temetetlen halott című film szerint romániai rabságakor elszigetelték családjától, barátaitól, nemzetétől. Nem maradt más kapaszkodója, mint gyermekkori élménye a 23. zsoltárról. Az emlékek töredékeiből lassan összeállt az imádság:

„Az Úr az én pásztorom, nem szûkölködöm.
Füves legelõkön terelget,
csendes vizekhez vezet engem.
Lelkemet felüdíti, igaz ösvényen vezet
az õ nevéért.
Ha a halál árnyéka völgyében járok is,
nem félek semmi bajtól...”

Egy korábbi filmélmény: Öngyilkossága előtt Redl ezredes megpróbálja elmondani a Miatyánkot, de nem jut eszébe az imádság. Ekkor mondja: „Ezt nem lett volna szabad elfelejteni!” Vigyázni kell tehát otthonainkra, melyek megtartanak, erőt adnak, és tovább épülhetnek általunk.

Jézus ma a juhok akláról szóló példabeszéddel szemlélteti Isten Országa mibenlétét. Ő jó pásztora népének. Egyenes úton jár, az ajtón át megy be övéihez. Gondoskodó szolgálatával áll rendelkezésükre. Boldoggá akarja tenni őket. Mindenkit személyesen ismer, és őt is ismeri mindenki. Egyenként tudja nevüket, bajukat és örömüket. Ezért hallgatnak rá és követik őt. Idegen hang nem képes elcsábítani azokat, akiknek ilyen gondviselőjük van. Nyája előtt jár, maga tapossa ki az utat előttük. Nyomában kell maradnunk, hogy örömteli legyen az életünk.

Jézus ajtónak is mondja önmagát. Általa lehet belépni Országába, mely a szeretet bőségét, életét hordozza. Rajta kívül minden más kapu, út, ideológia, vallás kifosztja és elpusztítja az embert. Jézusra hallgatva, szolgálatát követve, adakozó, nem bántó és megbocsátó szeretetét megvalósítva bőség lehetne a földön.

Szent Ferenc legendái között olvashatjuk, hogy az ünnep alkalmából a testvérek ételekkel bőven megrakott asztalt készítettek ebédre. Ferenc, amikor ezt észrevette, titokban eltávozott. A testvérek közben asztalhoz ültek. Nem sokkal ezután koldusnak öltözve megjelent Ferenc, és alamizsnát kért Isten nevében. Így válaszoltak: „Testvér, mi is szegények vagyunk, és sokan lévén, mi is alamizsnára szorulunk. De annak szeretetéért, akinek nevében kérsz, lépj be, és mi alamizsnát adunk abból, amit az Úrtól kaptunk.” Ferenc a földre telepedett, és így szólt: „Lehetetlen, hogy ez szegény szerzetesek asztala legyen, akik naponta házról-házra járnak kéregetni. Mert úgy illik, hogy mindenben a szegénység és alázatosság példáját kövessük. Ez a mi hivatásunk, ezt fogadtuk meg Isten és az emberek előtt. Úgy szeretnék tehát asztalhoz ülni, mint igazi testvér.”

Jézus azt akarja, hogy mi is megtapasztalható módon éljük meg Isten Országát itt a földön. Hadd lehessen mindannak Otthona, aki keresi Őt, elfogadja példáját és tettekre váltja szeretetét.

Hol van most az otthonod? Helyeden vagy? Miben találod meg örömöd?

Április 24. — Húsvét 5. vasárnapja — Jn l4,1–12 — A mennyei Isten-ország öröme

Egy hete arról hallottunk, hogy Jézus olyan, mint az ajtó, melyen belépve üdvösségre jutunk – a Földön megkezdett Országa pedig a mennyben folytatódik és teljesedik ki. A földi Isten-országból a halál kapuján át vezet az út a mennyei Isten-országba. Az ember megrendül a halál érintésétől, mert bizonytalan a jövő felől. Úgy gondol rá, mint kegyetlen rablóra, mely elválasztja szeretteitől, kedves tárgyaitól és munkája gyümölcseitől.

Jézus tanítványait is nyugtalansággal töltötte el Mesterük nyílt beszéde haláláról, az áruló Júdásról és a tagadó Péterről. Megrendül a Messiás-királyba vetett reményük, és bizalmuk a jövő dicsőségében. Jézus igyekszik megerősíteni hitüket. A hit ugyanis olyan látásmód, mely értelmet talál a halálban is. Segít abban, hogy Isten szemlélete alapján tájékozódjunk.

Biztosítja apostolait az Atya mennyei otthont adó szeretetéről. Ő is azért távozik körükből, hogy helyet készítsen nekik. Bejelenti visszatérését azért, hogy együtt lehessenek ott azok, akik már a Földön is egyazon közösségbe tartoztak.

Tamás kétségeskedő kérdéseire fogalmazza meg az evangéliumok egyik legfontosabb mondatát: „Én vagyok az út, az igazság és az élet”.

Akkor mondja magát Útnak, amikor már alig van földi útja. Még tehet pár lépést önként a Getszemáni-kertig, onnan már kényszeríteni fogják a kihallgatásokra, megkínzásokra és a Golgotára. Valóban csak hittel lehet fölfogni, hogy lesz még útja a tanítványaihoz és az Atyához. Nem véletlenül mondja tehát: „Higgyetek az Istenben, és bennem is higgyetek!”

Akkor nevezi magát Igazságnak, amikor a Hazugság atyja uralkodik. Várja már Júdás hazug csókja. Lefizetik a hamis tanúkat. Főpapjai istenkáromlással vádolják, és érdekből elfogadják uruknak a római császárt. A félrevezetett tömeg Barrabást választja helyette. Pilátus megkérdőjelezi az igazságot, és halálra ítéli Őt. Hogy végül mégis az Ő igazsága győz, ki hihette volna? Ekkora szenvedés vállalása hitelesíti minden szavát. Így azt is, hogy „Atyám házában sok hely van”.

Végül néhány órával kínhalála előtt állítja magát Életnek. Azaz hiába ítélik halálra, feszítik keresztre, szúrják át a szívét és teszik sziklasírba – életét és művét nem tudták megsemmisíteni. Ezért jogosan ígérhet Örök Életet azoknak, akik általa akarnak eljutni az Atyához.

Mindezek ismeretében nagyobb „hit” kell a halálban való végleges megsemmisülés tanához, mint Jézus örömhírének elfogadásához. Ésszerűbb és boldogítóbb remélni a mennyei közösséget, éppen Jézus önfeláldozása, szeretetből fakadó tettei láttán.

Hitünk következménye a hivatásunk: Isten megismerése, az együttlét öröme, Isten hordozása és láttatása szeretetünkkel.

Önmagadra mutatva mered már ismételni: „Aki engem lát, látja az Atyát is”?

Május 1. — Húsvét 6. vasárnapja — Jn 14,15–21 — Mi mindenre jó az önálló elköteleződés képessége?

Idén május közepén van piros pünkösd napja, és a többi vasárnap liturgikus színe most is fehér, mint áprilisban. Ünnep ünnep hátán. Ma is Munkás Szent József lenne, de a jövő héten már a Mennybemenetelt ünnepeljük. Ezért „A” évben a Lélek megígérése Húsvét 6. vasárnapjának témája. A búcsúbeszéd elején vagyunk, ha nem is a legelején. Egy hete olvastuk Mesterünk ígéretét, hogy felülmúlhatjuk, ha távozása ellenére rendületlenül hiszünk, bízunk benne. Most meg biztosít minket afelől, hogy egyébként sem maradunk árván, ha távozik is. Újabb ígéretet kapunk: Másik Pártfogót küld nekünk (14,16). Nem ilyen „egyszer gyüvőt, egyszer menőt”, mint amilyen ő volt, hanem egy nálunk maradósat. Ebben a világkorszakban legalábbis nem megy el magától az ***Igazság*** Lelke (14,17), ahogy az ***Igazság***-Élet (14,6) elment a jövő heti ünnep tartalma szerint.

Pál apostol szerint a Lélek mégis kioltható (1Tessz 5,19). Minél hangosabbat ütünk a fejére, valahányszor megszólal bennünk, annál süketebbek leszünk szavára. Végül már hiába szól, abból már semmit sem hallunk. Pedig akinek van füle a hallásra, annak érdemes fülelnie az Igazság Lelkére. Hadd csendüljön bele

mindkét füle! Akinek van szeme a látásra, annak érdemes odanéznie Pünkösd Lelkének lángnyelveire (Csel 2,2). Hadd káprázzon bele mindkét szeme! Mert különben ő is az a süket és vak koldus marad, akit mai szakaszunk e névvel illet: *a világ*. Fehér botjával, fekete szemüvegén át mit sem lát az Igazság Lelkének tündökléséből. Vattával betömött botfülével mit sem hall a Másik Pártfogó dallamos védőbeszédéből, mellyel fölmenti védenceit. A világ nem tudja Őt befogadni. Elfogadhatatlan a számára. Hiába tartják az orra alá. Hiába ütközik belé. Nincs már olyan szerve, amely még fel tudná fogni, be tudná fogadni. Elvesztette, félrekalapálta, laposra döngölte magában. A szerencsétlen! Egyáltalán nem irigylésre méltó, inkább szánalomra méltó.

Talán erre predestinálták szegényt? Dehogy! Sőt, három hét múlva halljuk majd, hogy Egyetlenét adta oda Isten, hogy el ne vesszen (3,16). De ha az emberek jobban szeretik a sötétséget, mint a fényt, akkor Istennek nincs több dobása. Azért nincs, mert a következő dobás már ellentmondást hordoz, abszurdumot, lehetetlenséget: nem létezhetnek olyan, az önzetlenség melletti önálló elköteleződésre szánt lények, akiktől elvették az ***önálló elköteleződés képességét***, amiért önzésre használták fel azt. Csak süketté-vakká váltak léteznek.

Léteznek viszont olyanok is, akik önállóan önzetlenségre próbálják használni – arra, amire való. Ezért tartják magukat a Mester meghagyásaihoz (14,15). Ezért állítja róluk a Mester, hogy szeretik őt (14, 15.21). Ezért látják és hallják az Igazság Lelkét mindenütt, ahol működhet és működik (14,17). Ezért nem érzik magukat árvának a Mester távozása után sem (14,18). Ezért ismerik fel visszatérő Mesterüket a szeretet legkisebb rügyfakadásában is. Ahol szeretet van, ott élet fakad, ahol élet fakad, ott az Élet Igéinek Mestere (14,19). Ő pedig mindnyájunk szerető *mennyei* Apácskájában van. Ha ezek után arról biztosít, hogy mi meg őbenne, akkor már egyenesen a *mennyben* érezhetjük magunkat (14,20). Ott pedig összevissza szeretget mindenki mindenkit, s a legnagyobb egységben van mindenki mindenkivel. Ez a dolog természete. S van még csúcsnak a karácsonyfán: hogy a Mester egyre jobban, mindig újra – és örökre belénk ragyogtatja (*emfanidzó*) magát (14,21).

Május 8. — Urunk mennybemenetele — Mt 28,16–20 — Kétségek helyébe feladatok

„B” évben Szentháromság vasárnap olvasnánk a mai szakaszt a témája miatt, idén két héttel előbb, a dátuma miatt: mert 10 nappal Pünkösd előtt játszódik. A futballcsapat hiánytalan, ha 11 főből áll. Az apostoli kollégium azonban foghíjasan, Júdás kolléga nélkül jelenik meg Galileában, azon a hegyen, amelyikre a Mester utolsó randevút beszélt meg velük. Szomorú világ.

Húsvét előtt nem voltak jellemzők a randevúzások. Sülve-főve együtt volt a 13 jóbarát. De most más szelek fújnak. Randevú. Bújkálás. Félni kell a hatóságoktól, hogy mikor kapnak el a Mester iránti hűségünk túlzott mértéke miatt. Félni kell a Mestertől, hogy mikor kap el iránta való hűségünk fogyatékosságai miatt. S talán leginkább magunktól kell félni, hogy mikor kap el minket valami Júdáséhoz hasonló skizofrén kétségbeesés e miatt a hűség körüli, észveszejtő csikicsuki miatt.

Bíztunk a Mesterben, talán vakon is bíztunk. Aztán nagyot csalódtunk. És most se jobb a helyzet. Bíznánk benne, ha olyan volna, mint Húsvét előtt, de már nem olyan. Haverjainak éreztük magunkat. Most meg a csatlósainak. Rajongásig szerettük. Most inkább félve tiszteljük. Talán pont egy ilyen kis hegymászás hiányzik, hogy kizökkenjünk depresszionkból, mielőtt ránk borítják a következő vizes lepedőt. Mindegy, hadd jöjjön, aminek jönnie kell.

Nem szoktuk őt leborulással köszönteni, most azt tesszük. Már semmin sem tudunk csodálkozni. Magunkon sem. Rajta sem. Hogy elfogadta csatlósai hódolatát! Még rá is dobott egy lapáttal. Ni, hogy kezdi! Azt mondja, neki lett odaadva minden hatalom égen és földön. Mégiscsak fejibe szállt. Mondtunk volna ilyet neki Kafarnaumban a királyválasztó puccs előtt, majd megkaptuk volna a magunkét. Most meg maga jön ezzel! Hódolat hát a királynak, aztán húzzuk innen a belünket. Ezek mind csak ezt a nótát ismerik. Kár. Volt jobb. Volt, hogy azt hittük, mi is számítunk… Barátainak mondott minket, mert hogy mindent átadott nekünk. Meg ilyesmik. Most meg csak iderángat audienciára, és semmi több.

Vagy több is van? Több is van! Mit több! Sok! Nagyon sok! Talán már túl sok is. Hogy mi legyünk a föld összes népeinek tanítómestere? Hogy mindarra a szépre-jóra megtanítsuk őket, amire ő minket? Azt hiszi rólunk, hogy ez nekünk menni fog? Tyűha! De forróak ezek a galileai fennsíkok! Ha azt hiszi, hát ne kelljen csalódnia bennünk! Dumálni fogunk róla, s mindent, amit tőle láttunk, hallottunk. Igen. Belemártjuk az egész úszó planétát azoknak a neveknek a tengerébe, amelyekről beszél. A Seregek Urának nevébe, ami most már Abba, hogy tudatosítsuk az emberekkel egyetlen Apácskánk családjában a testvériséget. A fia nevébe, ami Jehosuah, hogy elfogadják önzésük minden béklyójától a Szabadulást, amire elvezet minket. És annak a Szellemnek a nevébe, aki a Szent, hogy kevésbé tiszta, kevésbé egyértelmű szellemek el ne térithessék őket az egyetlen jó megoldás, a szeretet igazságától. Így teszünk majd. Bizonnyal így, bár még nagyon nem tudjuk, hogy is fogjunk hozzá. Az jó, hogy Mesterünket mindig mindenhol magunk mögött tudhatjuk. De valami még hiányzik: az Erő.

Május 15. — Pünkösdvasárnap — ApCsel 2,1–11 — Tüzet: fényt és meleget nekünk!

Mivel az evangéliumok nem írnak a Pünkösdkor történtekről, csak az erre utaló jézusi ígéreteket hozzák, azért ma evangéliumként Jn 20,19–23-at olvassuk, ami egy korábbi eseményt mond el: azt, ahogy Jézus Húsvétkor az apostolokra leheli a Szentlélek bűnöket bocsátó Erejét. Erről is lehetne elmélkedni Jánossal. Én most mégis inkább a kronológiához tartom magam, és Lukács írását elemzem, vagyis az ünnep első olvamányát.

Az Apostolok cselekedetei nevű könyv megismétli Jézus mennybemenetelének rögzítését, majd Júdás utódának kijelölése után a 10 nappal későbbi eseményekre fordítja a szót. A Tizenegy végül nem széledt szét a Mester távozása után, hanem összefogott a Mester többi tanítványával, rokonával, és belekezdtek az első kilenced tartásába. Kilenc napon át közösségben imádkoztak ugyanazért a fényért és erőért, amely majd felragyogtatja számukra a következő lépést, és erőt ad nekik a megtételére. Csoda-e, ha megkapták? Nem csoda, de csodálatos.

A szétoszló lángnyelvek egyenként ereszkednek fejük fölé. A Lélek nem tesz kivételt. Egy nagy tűzgömbből részesül

mindenki külön-külön. Rájuk ereszkedik, nem beléjük. Nem megszállottak lesznek, hanem „konfirmáltak”: „megerősítettek” a küldetésben. Gyáva nyulakból bátor bárányok. Félelmükben mukkanni se mertek eddig. Most pörög a nyelvük, mint a motolla. A kétségeskedők és értetlenkedők, eltökélten és érthetően fejezik ki a többieknek, az összesereglőknek, amit kell.

Az, hogy telítődtek a Szent Szellemmel, nem azt jelenti, hogy torkig lettek vele, hogy erőszakoskodott velük; hanem azt, hogy imájuk eredményeképp túlcsorduló mértékkel kapták meg azt, amire vágytak. Szemük láthatta a fényt, szívük érezhette, ahogy áttüzesedik. Fülük hallhatta a zúgást, melynek egyetlen alaphangja volt: Ki innen a szobából, be az emberek közé! Lábuk érezhette a sodró erőt: nem remeg többé azoktól, akikhez indul, sőt gyorsabb, mint valaha.

Ez a Lélek, ilyen a Lélek. Nem mást csinál, mint amit akartunk, hanem azt, de nagyon. Ez Isten lelkének stílusa. A világ szelleme más. Óvatos, megfontolt, vagy nevezzük inkább a nevén: kistílű és gyáva. Jaj, csak bajunk ne legyen belőle! Amíg semmit se csinálunk, nem ejtünk hibákat se. Két verssel a mai perikópa után megszólal a világ szelleme, amely süket és vak az Igazság Szellemével szemben: ezek részegek. S nem azért, mert borban az igazság, hanem mert félrebeszélnek delíriumukban. Ami nem elég konvencionális, az hülyeség.

A Léleknek nem a konvencionális a mértékegysége. Nem a szűkkeblű és kisstílű, amit mi itt egymás közt értünk és megszoktunk. A Lélek szava az egyetemes és nagyszerű. Amit mindenki megért, és mindenki jónak talál: mezopotámiai, júdeai, ázsiai, egyiptomi, római. A néger bátran festheti feketére az apostolok közt imádkozó Mária arcát, s a kínai sárgára. Az eszkimó halat változtathat át a misén, s a részeges európai erjesztetlen szőlőlevet, nehogy kárára legyen, amit hasznára adtak. A Lélek a világos elmélet és a legkézenfekvőbb praktikum lelke, mivel a szeretet lelke. Alább nem adhatja. Alább nem adja. Ízleljétek, szemléljétek, füleljetek rá, legyen orrotokban az illata, ujjatok és talpatok alatt az a simaság, amely csak az Úr kész útjára jellemző!

Május 22. — Szentháromság vasárnapja — Jn 3,16–18 — Külön-külön is, együtt is!

Az egyházi év két nagy ünnepköre: a húsvéti, és a mintájára készült karácsonyi. Mindkettőnek van központi ünnepe, előkészületi ideje és utóünneplése. Mindkettőt egy-egy korona zárja le: Vízkereszt, ill. Pünkösd. A maradék időt zöld színben ünnepli a liturgia. Ezek az évközi vasárnapok. Sorukat azonban megszakítja négy fehér színű: most három, s a legvégén egy. Krisztus Király az utolsó. A mait pedig Úrnapja és Jézus Szíve követi.

Ma a Szentháromságot ünnepeljük: az Atyát, a Fiút és a Szentlelket. Külön-külön mindegyiket és együtt az egységüket. A szeretetről szól az evangéliumi szakasz. Isten Lélek. Nincs benne más, mint a szeretet szellemisége. Lehet, hogy a világ idegenkedik az Igazság Lelkétől, mely egyértelműen a szeretet hasznossága és szépsége mellett kardoskodik, Apácskánk akkor sem tud mást csinálni, mint szeretni ezt a kis szurtos Petijét, ezt a süket és vak kolduskölykét, a világot.

A világ menthetetlen. Sem vakságát, sem süketségét nem képes levetkőzni. Bezárta magát saját börtönébe. Ki mentheti ki onnan? Apácskánk. Mivel? Nem mivel, hanem kivel. Jézus elküldi nekünk a Másik Pártfogót, ahogy láttuk. Apácskánk meg az egyiket: Őt. Ő meg a világ a legélesebb ellentétben áll egymással. Ő a teljes nyitottság mindenki felé, a világ felé is. A világ a teljes zártság. A maga körül keringő, farkába harapó kígyó. Kinyithatja-e valaki valaha?

Hát ha valaki, akkor ez az egyedülálló-an nagyszerű fiú.A vámosok és bűnösök barátja. Aki nemcsak azzal tapintatos, akit meg akarnak kövezni, hanem azokkal is, akik meg akarják kövezni. (Jn 8,7-8). Aki vállalja a világgal való szembefordulást, hátha végre kizökkenti önzésének kerékvágásából. Ezért dicséri a szamáriai asszonynak a zsidókat (Jn 4,22), a zsidóknak pedig az irgalmas szamaritánust (Lk 10,33). És Apácskánknak sikerei vannak a Fiúval. Hisznek neki szamariaiak (Jn 4,39.42) és zsidók (2,23). Hisznek benne tanítványai. És tanítványai szavára a Lélek kiáradása után hisznek a világ minden tájáról összesereglő prozeliták, s végül mi, pogányok is.

A mustármagban hatalmas erő rejlik. A Lélek ereje. Amely kis magból nagy fát csinál. Gyáva apostolokból bátor vértanúkat farag. Olyanokat, mint Mesterük, akik ugyanazokat teszik, mint amilyeneket az, akiben hisznek, sőt nagyobbakat, mert Ő közben hazamegy Apácskájához, Apácskánkhoz. És ezzel is egyetlen valamit erősít bennünk: hogy a szeretet a legfontosabb. Semmi más nem számít. Az ő szent háromságukat is ez, a Szeretet tartja össze, s minden egyéb egységnek is ez a közös principiuma.

Paktálni lehet más alapon is, a világ békéje ilyen alapú, de a Fiú békéje önzetlen áldozatvállaláson alapszik. Nem azért nem bántlak, mert még nem fegyverkeztem föl eléggé veled szemben, hanem azért, mert szeretlek. Nem azért adok neked kenyeret, mert másnak nem tudom elsózni a fölöslegemet, hanem mert szeretlek. Nem azért mosom lábadat, mert így kidomborathatom alázatomat, hanem, mert szeretlek. Ez a Szentháromságos élet tartalma és formája, ereje és ragyogása.

Május 29. — Úrnapja — Jn 6,51–58 — Sivatagban túlélőcsomag

„B” év 20. évközi vasárnapján is ezt a szakaszt olvassuk majd jövőre. Ma azonban ünnepi szakaszként használjuk. Az ünnep tartalma az, hogy Urunk testével és vérével kínál meg bennünket, hogy a megkezdett áldozatos élet folytatásához is legyen elég erőnk. Le akar nyűgözni. Avval, hogy mindenestül a mienk szeretne lenni. Amikor ennivaló csöppségekkel találkozunk, akkor átélhetjük ennek a zseniális ötletnek a tartalmát. Az Úr és Mester nemcsak lábunkat mosó rabszolgává képes zsugorodni a kedvünkért, hanem falatnyi kenyérré, kortynyi borrá is.

A kenyér *és* bor a teljes étkezés reprezentálója: étel és ital. A kenyér mindennapi eledelünk, a bor ünnepi italunk. Az eucharisztia – talpon maradásunk eszköze. Nem úgy van, hogy jó pontokat szerezhetünk Apácskánknál, ha eszünk a főztjéből, hanem úgy van, hogy ez egy túlélőcsomag. Az ősatyák mannával araszoltak az Ígéret földje felé, mégis mind ottmaradtak a puszta homokjában. Aki viszont egyesül a legremekebb fiúval az eucharisztia vételén át, annak nem kell elvéreznie önzése oltárán út közben, hanem végigjárhatja az áldozatosság útját.

Ez a nagy ötlet a hús-vér ember számára, aki éhen vész, szomjan hal a legkitűnőbb, leghasználhatóbb elméletek biflázása közben, ha nem kap valamit a kezébe, vagy legalább közvetlenül a szájába, mint a cumis babák. Kevés rágni való akad a papír vékonyságú szentostyán. És nem mindig áldoztatnak két szín alatt, pedig az eucharisztiát nem szabad elspiritualizálni. Az a testből is álló ember szellemi-lelki táplálására lett kitalálva. Érezni kell a Mester közelségét, hogy ne féljünk a sötétben, hanem mindent el tudjunk végezni a glóbus és a történelem túlsó széléig, amit ránk bízott. Vegyétek, tapintsátok, szürcsöljétek, rágjátok! Ne érjétek be kevesebbel! Az életetekről van szó! Érdemes kipróbálni a sivatagban, meddig bírjuk ki a nélkül, hogy meghúznánk a kulacsot.

Ja, hogy tisztelni is kell az Eucharisztiát? Csak annyira, mint a karaván tagjai, akik nem pisilnek a kulacs szájára, mielőtt innának belőle. De hát kinek jutna eszébe ilyen őrültség, aki tudja, miről van szó? A csók nem árulásra való eszköz. Ezt nehezményezte Jézus Júdásnál. A szentáldozás pedig nem arra való, hogy fokozza bennünk az önzést. Aki erre használja, és lottónyereményért mondat misét, az úgy bolond, ahogy van. Mi, többiek, meg hadd rohanjunk az Úr asztalához, és kapjunk be egy Falatnyi Messiást, mert iszonyú szükségünk van rá.

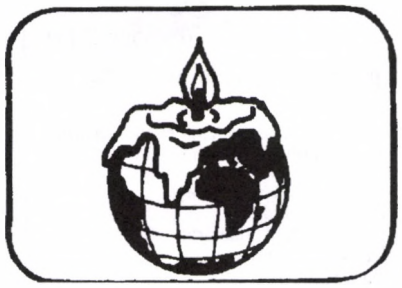

A kapitalizmus után

Egy új világ – a Prout jövője

Különös, hiányt pótló könyv: A KAPITALIZMUS UTÁN. Kevés olyan munkát olvastam világunk gondjairól, amelyik ennyire törekedne a TELJESSÉGRE. A korunk válságával foglalkozó irodalom rendszerint egyetlen, esetleg néhány kulcskérdést ragad ki, fontosnak tartott elsőbbségeket keresve (legyenek azok környezeti, politikai, jogi, gazdasági, demográfiai stb. természetűek). Kevesen közelítenek az emberi lélek vagy tudat felől, ritkán kerülnek előtérbe spirituális kérdések (talán Theodore Roszak könyve, A Föld hangja a kivétel).

Évtizedeken át azt tanultuk, hogy a lét határozza meg a tudatot, és kevesen gondolják, hogy elsősorban tudati változásokra van szükség.

P. R. Sarkar (a könyv szerzőjének egykori mestere) felismerte, hogy a haszonszerzésen és önzésen alapuló globális kapitalista rendszer válságok sorozatára és összeomlásra van ítélve belső ellentmondásai miatt. Az emberiség belépett a katasztrófák, az önmegsemmisítés korszakába. Már szinte elkerülhetetlen kultúránk, fajunk teljes összeomlása, a természeti környezet visszafordíthatatlan károsodása. A Prout (= Progressive Utilization Theory, a progresszív hasznosítás elmélete) gátat akar vetni az emberiség közös öngyilkosságának, s azt vizsgálja, hogy van-e kiút ebből a folyamatból.

A Prout az egyetemes spirituális értékekre épül, a 15000 éves Tantra jógára, s az ősi vallásokra. A Tantra nem dogmatikus vallási rendszer, hanem sprituális életmód. Alapelve a MINDEN-EGY (ahogyan Hérakleitosz meghatározta), a kozmikus tudat, az intelligens mindenség. A megismerés útja misztikus, intuitív út. Hamvas Béla szerint a „misztika az a tudás, amely minden dolog egységét látja, míg a tudomány nem látja... A misztika nem a tudomány ellentéte: a misztika a tudás magasabb foka. Lehet, hogy az ember által elérhető legmagasabb fok”.

A Prout szerint nincs jogunk romboló módon kizsákmányolni a földet, az élőlényeket, a természetet. Spirituális álláspontja alapján ellenzi a magántulajdont, a parazita kapitalizmust, bírálja a humanizmus régi tartalmát. Sarkar neohumanizmusa a minden emberrel való együttérzést jelenti. Különbséget tesz tudás és bölcsesség között. (T. S. Eliot szavai jutnak eszünkbe: „Hol a bölcsesség, mely tudásunkban elveszett?”). A földi élet dinamikus egyensúlyt jelent – szanszkrit szóval ez a PRAMA.

A Prout a hazánkban is jól ismert harmadik úton akar járni – hadd utaljak a falukutatókra, Németh Lászlóra vagy Czakó Gábornak a rendszerváltozás idején írt cikkeire, Síklaky István több könyvére. Ez a harmadik út a gazdasági központosítás megszüntetését, az ősi hagyományok felélesztését, a lehető legnagyobb fokú önellátást, a tájegységek társadalmi-gazdasági fejlesztését, a természeti környezeti egyensúly megőrzését, a nyelvek és kultúrák védelmét, szövetkezetek létrehozását jelenti. Ebben a kérdéskörben a Prout rokonságban van E. F. Schumacherrel, Wendell Berryvel és Elena Norberg-Hodge-dzsal.

A Prout számára középponti kérdés az ökológiai egyensúly, a biodiverzitás, a fajok kihalása, s mindebben az ember romboló szerepe. A természet elvesztette az egyensúlyát, a prama-t. Ez elfajuláshoz, pusztuláshoz vezet. Az emberi társadalom is eljutott ide: jellemzői a gazdasági összeomlás, társadalmi nyugtalanság, kulturális elfajulás, vallási babonák.

A könyv etikáról szóló fejezete felveti korunk több vitatott kérdését: a gyors műszaki átalakulást, a tömegtájékoztatás kérdéseit, a kultúrák egymáshoz való viszonyát, az euthanáziát, a genetikai beavatkozásokat, a klónozást, a halálbüntetést, a munkások kiszipolyozását, a kábítószer-fogyasztást, a nukleáris hulladékok, az állati jogok kérdését. Foglalkozik Hollywood és általában a tévé erőszakot hirdető műsoraival.

Sarkar különbséget tesz az egyszerű, mindennapi és a spirituális erkölcsiség között. Az utóbbi alapja a neohumanizmus és a vallási hagyományokban is fellelhető örök emberi értékek – amelyek a tudat evolúciójából és önmagunk megismerésének sipritуális késztetéséből erednek. Leszögezi az erkölcsiség tíz általános alapelvét, kezdve az ahimszával, a nem-ártás törvényével, és eljutva a kozmikus tudatosság elfogadásáig.

Milyen a Prout politikai rendszere? A kormány szerepe nem a gazdaság vezetése, hanem a kiegyensúlyozott gazdasági növekedés elősegítése. Feladata a nemzetbiztonság, az oktatás, szolgáltatások, egészségügy, a szövetkezetek elősegítése, környezetvédelem, közüzemi szolgáltatások. Fontos az igazságszolgáltatás, törvényhozás és végrehajtás szétválasztása. Ezekhez társul egy pénzügyi ellenőrzési ágazat, amely vizsgálja a kormány és a többi három ügyeit. Választások esetén a kormány és a sajtó egyenlően bánik minden jelölttel. Sem a jelöltek, sem a támogatóik nem pénzelhetik választási hadjáratukat – csak az állam, azonos módon.

Sarkar azt mondta: „Fél órával a siker előtt még semmit sem tudunk majd róla” (Hadd utaljak a káosz-elméletre: „Ha egy pekingi pillangó megmozdítja a szárnyait, azzal átalakíthatja New York következő havi vihar-rendszerét.”)

A kötet középpontjában az alternatív közgazdaságtan áll. Érdekes, hogy sok ilyen gondolkodású közgazdász rendelkezik spirituális töltéssel: E. F. Schumacher, Herman Daly, a hazaiak közül pedig a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetemen a Kindler József alapította Altern-csoport.

Rendszerben kell gondolkodnunk. Sarkar kifejti: „Egyetlen pillanatra sem szabad elfelejtenünk, hogy ez az egész élővilág egyetlen nagy család.” Ezen sorok olvasásakor és másutt is többször eszembe ötlik: Ismerte-e Sarkar Ludwig von Bertalanffy Általános rendszerelméletét? Azt az elméletet, amelynek tételei sok vonatkozásban összhangban vannak a Prout többször is hangoztatott holisztikus eszméivel.

Bertalanffy monista szemlélete szerint az egész több a részek összegénél. Döntő fontosságúak a kapcsolatok, kölcsönhatások, az önszerveződés. Leírja, hogy az Általános rendszerelméletnek misztikus alapjai vannak. Nem a keleti vallásokra hivatkozik, hanem Leibnitzre, Cusanusra, Paracelsusra, Marx és Engels dialektikájára, Hesse Üveggyöngyjáték című regényére.

Megvalósíthatók-e a Prout célkitűzései? Ne vessük el ezeket azzal, hogy mindez utópia. Az utópiák vezetnek bennünket, mutatják meg a célokat.

Jelszavuk: „Lehet más a világ!”

Lehet, s a lehetőséget meg kell valósítani. Margaret Mead mondta: „Sose kételkedj abban, hogy gondolkozó és elkötelezett emberek kicsiny csoportja képes megváltoztatni a világot.”

György Lajos

Ez az írás *Dada Maheshvaranand* fenti című és alcímű könyvének előszava. A könyv kapható a Pont és a Kráter kiadó, ill. A Közgazdasági Egyetem üzleteiben.

TARTALOM

Tanulmány
Paul Hoffmann: Ki volt a Názáreti Jézus? 2–5
Sárdy Péter: Új evangélium veszélye? 5–10
Interjú
Klaus-Peter Jörns: Szabad hittel élni (Hartmut Meesmann) 11–12
Meditáció
Hegyi Béla: A közösség mint feladvány 13–14
Willigis Jäger: Terroristákat átölelni? 21
Aktuális
Bulányi György: Lehetünk patrióták 15–16
Gudrun Fischer: A mesterlövész és megbízói 22
Gyerekeknek Moha-mese
Erdőtűz 17–18
Könyvismertetés
Jánosy István: Összegyűjtött versek (Gromon András) 19–20
Életkép
Gódor József: Sorsok és találkozások 23
Csapody Tamás: Hajléktalan elnökök 24
Más vallások
Birgit Cerha: Egy Isten, az ő angyala és a mai kútmérgezők 25–26
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27–30
Környezetvédelem
György Lajos: A kapitalizmus után 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jelezték, **Gergely G. András** fordította.)

Helyesbítés

Előző számunk 23. oldalán az első bekezdésben tévesen írtuk: „a Halálbüntetést Ellenzők Ligájának…" Helyesen: „a Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájának…"

Köszönetnyilvánítás

Hálás köszönetet mondunk mindazon Olvasóinknak, akik tavaly áprilisi és júniusi felhívásunk nyomán lehetőségeik szerinti, nemegyszer igen nagyvonalú adományt küldtek lapunknak, s ezzel biztosították idei gondtalan megjelentetését.

Egyúttal köszönjük többi Előfizetőnk hűségét is, amely bátorítást jelent számunkra a folytatáshoz.

Három bekezdés

A pénz – minden ellenkező híreszteléssel szemben – patyolattiszta nagyon sok fizetési eszközhöz képest. Hát nem tisztább, mint ha ellenszolgáltatásként például azt kell vallanom, hogy nem mozog a Föld, vagy tudok egy embertársam soha el nem követett bűnéről?

Minden jelentős felismerés lavina-effektussal jár: egyik bizonyosság a másik után omlik össze tőle. Egyáltalán nem csoda, hogy néha maga a fölismerő is jobban szeretné, ha elakadna a torkán, amire rájött. De ilyenkor már késő. A fölismeréseket valahol az elménkben kellene feltartóztatni vagy letartóztatni. De kinek?

Hogyhogy kinek? Talán nem akadt még vállalkozó?

Hogy mi az igazság, az nagyon fontos. De hogy kinek van igaza, az csaknem érdektelen. Mégis e körül folyik a vér.

Ancsel Éva

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)
A jézusi tájékozódás folyóirata

XVI/2. (90.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@is.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2005-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 3500 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVI. évf. 3. szám
2005. június
200,– Ft

Új evangélium veszélye?

Tolsztoj, a próféta

Az olvasás öröméről

A szórakozás: a tagadás tagadásának tagadása

Interjú Ámosz Óz íróval és Nabila Espanioly pszichológussal

Moha-mese

Szellem a cellában (novella)

Vasárnapi elmélkedések

Misztervadászat Verespatakon

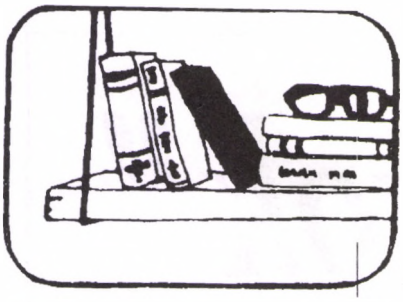

Sárdy Péter

Új evangélium veszélye?

(II. rész)

A valódi hit ismertetőjegyei

A következőkben olyan fontos szempontokra szeretnék rámutatni, amelyek figyelembevételét mindenkinek ajánlanám, aki vállakozik arra, hogy felülvizsgálja saját hitét. Amit állítok, annak hátterében évtizedekig tartó keresés, az élet megfigyelése és sok eszmecsere áll, még ha itt le kell is mondanom a részletes indoklásról. Kiindulópontom az a belátás, hogy a tapasztalat síkján elérhető alapvető érték számunkra csak az „élet” lehet. Ezt nem lehet ugyan szigorúan bizonyítani, de komolyan kétségbe vonni sem lehet anélkül, hogy lemondanánk az élet értelméről és értékéről. Ez a belátás természetesen mélyebb megalapozást igényelne, melyet a materializmus nem képes szolgáltatni. Egyedül az élet értelmébe vetett hit alkalmas erre, mely következetesen egy transzcendens teremtő erőbe vetett hithez vezet. Hozzáfűzném még, hogy Istent már a Bölcseség könyve is „az élet barátjának” nevezi (Bölcs 11,26).

Tegyük fel tehát ezen az alapon a kérdést: Milyen tapasztalható ismertetőjegyei vannak a valódi hitnek?

(1) A hit a hívő ember javára irányul

Ezt a kritériumot említeném az első helyen, mivel ez közvetlenül és könnyen megállapítható. Indokolásul csupán azt fűzném hozzá, hogy „a Teremtő Lelke” nyilván senkinek nem fog olyasmit sugallni, ami ártana neki. Ha tehát valaki gyűlöletet, kétségbeesést, szorongást vagy depressziót érez, ami kétségtelenül kárára van, biztos lehet abban, hogy ezek mögött nem jó lélek, nem egészséges hit áll. Ami a jó lélektől jön, az úgy jelenik meg, mint „üdvözítő Istenünk jósága és emberszeretete”, akinek ajándékai kétségtelenül a „szeretet, öröm, békesség” stb. (vö. Tit 3,4; Gal 5,22). Az isteni befolyás első ismertetőjele tehát az, hogy jót tesz az embernek, és lelki nyugalomhoz vezet. Ezt az elégedettséget persze nem szabad összetéveszteni a Jézus példabeszédéből ismert farizeus önteltségével (Lk 18,9-14).

(2) A hit a transzcendenciára irányul

Szándékosan nem fogalmaztam úgy, hogy „a hit Istenre irányul”, mivel itt el szeretnék tekinteni minden emberileg korlátolt istenképtől és fogalomtól. Mivel fogalmaink csak arra alkalmasak, hogy „meg*határ*ozzanak” (mástól „el*határ*oljanak”) valamit, nem érhetik el a „végső valóságot”, mert az „határok fölötti”, transzcendens. A transzcendencia szó csak célozni tud „valamire”, ami az emberi tapasztalat és gondolkodás számára hozzáférhetetlen, és szavakkal leírhatatlan. A transzcendenciát ezért nem szabad úgy elképzelnünk, mintha az a világon „túl” vagy önmagunkon „kívül” lenne, mert ezzel már elhatároltuk volna valamitől, ahol „vége lenne”. A transzcendencia tehát meghatározhatatlan marad számunkra, és ezért csak úgy minősíthetjük a hit ismertetőjegyének, ha arra szorítkozunk, hogy az emberről állítsunk valamit. Azzal a kijelentéssel, hogy „a hit a transzcendenciára irányul”, nem akarok többet állítani, mint hogy az ember teljesen „nyitott” legyen minden olyan lehetőség iránt, melyet pillanatnyilag el sem tud képzelni.

Na de mire jó nekünk egy ilyen nyitottság? Az embernek – mint az evolúció gyermekének – nincs más választása, mint hogy szüntelenül készen álljon veszélyek elkerülésére és önvédelemre. Az élet kockázatainak korlátozására szolgál az a beállítottsága is, hogy lehetőleg ne térjen el a magatartás megszokott mintáitól. Ez a beállítottság azonban veszéllyel is jár, ugyanis a hit akadályává válhat. Jézus erre mutatott rá azzal a paradox mondatával, hogy „aki meg akarja menteni életét, elveszti azt” (Mk 8, 35). Ha egész életünkről van szó, készen kell lennünk kockázat vállalására is, különösen szokatlan és előre nem látható helyzetekben, ahol a megszokott magatartás nem segít tovább. A „határfölöttivel” szemben emberi számításnak és okoskodásnak nincs helye. A valódi hit ennek megfelelően nyitottságot jelent minden lehetőség iránt, és nem engedi meg, hogy az ember kényelmesen berendezkedjék abban az „örömben és békességben”, ami egyébként a hit első ismertetőjele. Ez a nyitottság azt is megköveteli tőle, hogy saját hitének gondolatvilágát ne tartsa tökéletes és lezárt ismeretrendszernek, mivel az „isteni” valóság minden emberi elképzelést felülmúl. A valódi hittel tehát összeegyeztethetetlen, hogy valaki „az igazság ellenségeinek” tartsa azon embertársait, akiknek vallási téren eltérő meggyőződésük van.

(3) A hit embertársaink javára irányul

E harmadik kritérium szorosan összefügg az előzővel. Aki kész az ott leírt nyitottsággal átlépni félelmének határait, az ugyan nem közvetlenül Isten előtt találja magát, de nem is a senki földjén, hanem a világban és társak között. Elszigetelt lény nem létezik, mert minden összefügg mindennel, és hatással van egymásra. A helyes hit beleilleszkedik ebbe a nagy összefüggésrendszerbe, arra serkentve minket, hogy figyelembe vegyük a többiek érdekeit, hogy készek legyünk velük együtt működni és felelősséget vállani. Az ősi irányelv, „Szeresd felebarátodat, mint magadat” (Mk 12,31), valójában nem szeretetet parancsol, hiszen lehetetlen parancsszóra szeretni, hanem arra szólít fel, hogy ugyanolyan komolyan vegyük embertársainkat és azok érdekeit, mint önmagunkat és saját érdekeinket. A „teremtés lelke” nem ösztönözhet arra, hogy valaki magába zárkózzék, hanem csak arra, hogy együtt működjön a többiekkel: „A lélek megnyilvánulásait mindenki azért kapja, hogy használjon vele” (1Kor 12,7).

Ennek a szolidaritásnak a szükségességét nem nehéz belátni. Szeretnék itt utalni arra, hogy van még egy ezen túlmenő, mélyebb belátás is, mely ugyan ellentmond a látszatnak, de a misztikus megtapasztalás számára hozzáférhető. Aki eljutott ehhez a belátáshoz, nem lát már ellentétet saját érdeke és embertársai érdeke között, mert nem kételkedik abban, hogy mindezek egybeesnek.

Jézus megértésének kulcsa csak a tapasztalat lehet

Ha már a „történelmi Jézus” elérhetetlen számomra, úgy döntöttem, hogy legalább Jézust, az embert keresem. (Megjegyzem, hogy ez nem ütközik a keresztény hittel, mely szerint Jézus „igaz ember és igaz Isten” ugyan, de benne az emberi és az isteni természet semmiképpen nincs „öszszekeverve”, tehát az apostolok is Jézust, az embert

látták és hallották!) Hogyan is értem ezt? – Jézust olyan emberként akartam elképzelni és leírni, akivel együtt tudok érezni, akivel azonosulni tudok, s akit ezért meg is tudok érteni. Csak egy ilyen embertől várhattam, hogy példájával és szavaival igazán hatással lehet rám. De ugyanakkor a kritikus gondolkodás számomra elérhető síkján felelősséget is akartam vállalni „Jézusomért”. Tehát nemcsak egy irodalmi személyiség megteremtése volt a célom, hanem egy történelmi személyiség megközelítése is, amennyire ez elérhető az adott forrásművekből, melyek „csak” emberek hitét tükrözik ugyan, de mindenesetre olyan hitet, mely azóta az emberi történelem fontos tényezőjévé vált. Ha helyesen akarjuk értékelni e hit mai jelentőségét, nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy megfogalmazása egy régen letűnt korból maradt ránk, olyan emberek tollából, akik talán egészen mást vártak Jézustól, mint a mai generációk.

De hát milyen módon lehetséges ma ehhez az emberhez, Jézushoz közelebb jutni? – Egy emberhez csak úgy kerülhetünk közelebb, ha történik valami „közöttünk”. Ezt a „valamit” azonban közvetlenül önmagunkban érjük el. Egy másik embert csak úgy tudunk megérteni, mint egy másik „én”-t, aki velünk szemben áll, aki hatással van ránk, akivel ezért kapcsolatba tudunk lépni. Embertársaink megértésének kulcsa tehát nem más, mint önmagunkról szerzett tapasztalatunk. Ezen még az sem változtat, ha valakivel – mint Jézussal – a kapcsolat felvétele csak személyes vagy írásbeli közvetítés által lehetséges. Ebben az esetben is önmagunkról szerzett tapasztalatainkra vagyunk utalva, hogy valóban megismerhessük őt, és rájöjjünk, mit is jelent számunkra. Csakhogy ebben az esetben még egy további közvetítéssel is számolnunk kell, hiszen a közvetítő személy maga is saját tapasztalatain keresztül és saját reményeinek tükrében ismerte meg Jézust, akinek vonásait így nem lehet már élesen elválasztani a közvetítő vonásaitól.

Ennek a belátásnak egyenes következménye, hogy ma nem kerülhetjük meg ezt a kérdést: Jézusról „tanúskodó” informátorainkat mi késztethette arra, hogy ezt vagy azt állítsák róla? Aki meggyőződött arról, hogy Jézus eredeti üzenete az evangéliumokban összeolvadt a benne hívők szívügyével, annak számára az is világos, hogy az „egyetlen objektív Jézuskép” az ő számára is elérhetetlen marad. Ma is érvényes, hogy aki Jézusról beszél, az ugyanakkor szükségszerűen önmagáról is mond valamit, azaz arról, ami számára értelmet ad az életnek. Ezért én sem elégedhettem meg azzal, hogy egyszerűen megismételjem azt, amit az evangelisták mondtak.

Saját tapasztalatom segít megérteni Jézust

Hogyan jutott a maga „jó híréhez” Jézus, az ember? Hogy valaki lehetőleg reális képet alkosson erről, ahhoz szerintem a forrásműveket nemcsak önmagukban kell megvizsgálnia, hanem azzal is össze kell vetnie őket, amit maga is átélhet vagy valóban át is élt. A következőkben röviden fogom vázolni, hogy a források tanulmányozása mellett milyen személyes tapasztalatra támaszkodtam Jézus megértésében.

A legrégibb evangéliumban, Márknál még olvashatjuk, hogy Júdea és Jeruzsálem lakói egy János nevű prófétához mentek, aki, „miután megvallották bűneiket, megkeresztelte őket a Jordán folyóban” (Mk 1,5). E „bűnbánók” között állt Jézus is – tehát nem magabiztosan, hanem útmutatást keresve ment oda. Röviddel ezután azonban egy egészen más emberről van szó: Jézus nagy öntudattal maga is prófétaként lép fel, sőt mondanivalójával el is tér Jánosétól, akinek tekintélyét addig elismerte. E két jellemzés között történnie kellett vele valaminek, ami ilyen gyökeresen megváltoztatta őt.

Ha valaki élete folyamán részesült már olyan élményben, melynek nyomán ő is egyszerre egészen új színben látta Isten és a világot, és ha ez az élmény őt is alaposan és maradandóan megváltoztatta, könnyen el tudja képzelni, hogy Jézussal valami hasonló dolog történhetett. Arra azonban nincs módja, hogy pontosan leírja, mi is történt vele, mert nem talál hozzá alkalmas fogalmakat. Annak is tudatában van, hogy tapasztalatának értelmezéséhez nagy körültekintésre és óvatosságra van szükség, mert az eseményt nem lehet hitelesítés vagy bizonyítás céljából megismételni. Ha mégis megpróbálja körülírni, mi is történhetett vele, azonnal egy leírhatatlan FÉNY jut eszébe. Arra is gondolhat, hogy az a megjegyzés, mely szerint megkeresztelése után Jézus „nyitva látta az egeket” (Mk 1,10), minden valószínűség szerint hasonló élményre utal. (Saját mélyreható élményének tudatában lehetetlennek tartja, hogy a Márk evangéliumában található leírás csupán legenda lenne. Meggyőződése: Ha Jézusnak nem lett volna része egy ilyen mély lelki tapasztalatban, megmagyarázhatatlan lenne további élete, üzenete és nagy hatása.) – A FÉNY leírhatatlan benyomásán kívül még arra is emlékszik, hogy közben, mintegy a FÉNY értelmezéseként, az EGYSÉG szava töltött ki mindent, de az is inkább boldogító *élmény* volt, mint józan és elvont *fogalom*. Ez a néhány rövid mondat persze aligha tudja sejtetni, milyen mélyreható tapasztalat áll mögöttük.

Az itt vázolt élmény ugyan rövid, hatása azonban mélyreható és maradandó volt: Megváltoztatott egy embert. (Ez egyébként szerintem valódiságának bizonyítéka, hiszen egy illúzió nem képes valakit megváltoztatni.) Ezt a változást legtalálóbban hitnek lehetne nevezni abban az értelemben, ahogy az imént kifejtettem: rendíthetetlen bizalom, minden kétséget kizáró ráhagyatkozás a megtapasztalt valóságra. Ez a hit sokkal többet jelent, mint az, amit általában „hit”-nek neveznek, s amit talán így lehetne leírni: „Hiszem, hogy valamikor valami fontos dolog történt”.

Kinek tartotta magát Jézus, az ember?

Ezek után nem tudok kételkedni abban, hogy az a döntő esemény, mely megkeresztelése után Jézussal történt, csak egy ilyesféle, szavakkal leírhatatlan mélyreható megtapasztalás lehetett. A „nyitva látott egek”-be vetett pillantás után „egy hangot” is hallott az égből, mely így értelmezte az élményt: „Te vagy az én szeretett Fiam, benned telik kedvem.” Ami vele történt, azt Jézus – a zsidó hagyományban élve – csak az Egyetlennek tulajdoníthatta, akinek nevét a hívők ki sem merték mondani. A leírhatatlan élménynek azonban kézzelfogható hatása volt: megváltoztatta Jézust. Az az egyszerű ember, aki eddig egy prófétától várta az útmutatást, ettől kezdve biztos volt benne, hogy helyesen látja Istent, és hogy erről a „jó hírről” okvetlenül beszélnie kell.

Ha arra a kérdésre keresünk választ, hogyan értelmezte Jézus maga ezt a „hangot”, jobb ha nem fordulunk dogmatikus teológusokhoz, akik a későbbi egyházi nyelvszabályozás miatt nem távolodhatnak el az „egyetlen és Istennel egylényegű Fiú” fogalmától. Vizsgáljuk meg ehelyett inkább azt, hogy Jézus ránk hagyott szavai között nem találhatóak-e olyanok is, amelyek ellentmondanak az említett egyházi fogalomnak, mivelhogy ilyeneket senki nem adhatott utólag Jézus szájába.

Ha Jézus úgy értette volna, hogy az „égből hallott hang” Isten egyetlen fiáról szólt, akkor csak a megígért messiásnak tarthatta volna magát, hiszen egy Istennel „egylényegű” ember zsidók

számára elképzelhetetlen volt. Messiásnak azonban nem tartotta magát, hiszen hitelesnek számító nyomok mutatják, hogy környezetének messiási várakozásait nem volt hajlandó magára vállalni. Ahelyett hogy a nép elvárt messiásának vallotta volna magát, Istenről kezdett beszélni, aki különbség nélkül minden ember számára mint „Abba” (apa, papa) elérhető. Ez szerintem arra utal, hogy a „Te vagy az én szeretett Fiam” szavak Jézus értelmezése szerint elsősorban azt jelentik: „Isten szeret engem.” Ebben a boldogító pillanatban Jézus azt élte át, hogy ő az első, akit a szerető Isten sok más fia és lánya követni fog. Emiatt nem tudott mást tenni, mint hogy minden ember „mennyei Atyjáról” beszélt. Szerencsére megtalálhatjuk még néhány idevágó mondását, melyeket nem „tisztázott” az evangéliumok krisztológiai átdolgozása: „Szeressétek ellenségeiteket, hogy *mennyei Atyátoknak fiai* legyetek” (Mt 5,45 és Lk 6, 35), és: „Boldogok, akik békét teremtenek, mert ők *Isten fiainak* neveztetnek” (Mt 5,9). Ezek szerint Jézus nem tett lényeges különbséget az „egy fiú”, illetve a többi lány és fiú között: Az „egy fiú” már meghallotta, hogy Isten szereti őt, a többiek viszont úgyszólván még a várószobában vannak, de hozzá hasonlóan ők is arra hivatottak, hogy megtapasztalják ennek az „Atyának” szeretetét, s ezáltal hozzá hasonlóvá váljanak.

Jézus értelmezi saját tapasztalatomat

Jézus nagy tapasztalata nem egy hitvallás kinyilatkoztatása volt, hanem egy olyan élmény, melynek leírására vagy továbbadására az ismert képek és fogalmak nem voltak alkalmasak. Neki azonban nemcsak ebben a leírhatatlan tapasztalatban volt része, hanem abban az adományban is, hogy szavakba tudja foglalni, mit jelent ez a mélyen átélt valóság az emberek számára. Ha járatos lett volna a filozófiában, talán könnyen elvont fogalmak társulhattak volna tapasztalatához, de nála nem állt fenn ez a veszély. Ő egyszerűen ahhoz tartotta magát, amit hallott („szeretett Fiam vagy”), és ettől fogva csak az „Abbá”-ról (Apukáról) beszélt, hogy érthetően adja tovább azt, amit megtudott Istenről. Ezt olyan meggyőzően tette, hogy példájára támaszkodva az is nyugodtan „Atyának” szólíthatja az abszolút EGYET, aki egy nagy tapasztalatban már szemben állt egy olyan Valósággal, amit eszébe sem jutna egy emberrel összehasonlítani. Erre természetesen csak az képes, akinek az „atya” szó olyan pozitív valóságot jelent, mint Jézusnak.

A vallásos tapasztalat jelentősége

Az eddig elmondottakkal azt szeretném hangsúlyozni és tudatosítani, hogy a vallásos tapasztalat Jézus küldetésének és tanítványai hitének lényeges előfeltétele volt. Az evangéliumok megelégedtek azzal, hogy egyszerű képek segítségével leírják ezeket, s nem hangsúlyozták, hogy misztikus tapasztalatokról volt szó. Ma azonban, úgy tartom, szükség van arra, hogy szemünk előtt tartsuk ezt is, és a vallásos tapasztalatnak sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonítsunk, mint keresztény elődeink. Amikor Jézus arra szólította fel hallgatóit, hogy – őhozzá hasonlóan – a „mennyei Atya fiaivá” legyenek, nyilván misztikus élményekre is gondolt, s nem csupán arra az elvont gondolatra, hogy a szeretet személyes kapcsolatot hoz létre Istennel. Az egyház – mint társadalmi intézmény – később egyre nagyobb gyanakvással nézte, és lehetőleg vissza is szorította az effajta misztikus tapasztalatokat. Jó okkal (s ez ma is érvényes), hiszen azok az emberek, akik saját tapasztalatuk alapján „hisznek”, nem fogadják el olyan könnyen minden vonatkozásban az egyházi tekintély irányítását. Ezért hangsúlyozta az egyház kezdettől fogva, hogy „boldogok, akik nem látnak, és mégis hisznek” (Jn 20,29), ami újonnan megtértek számára hasznos alapelv volt ugyan, de eredetileg nem a saját vallási tapasztalat leértékelését célozta.

Mi tette rám a legmélyebb benyomást Jézus tanításában?

Elsősorban *istenképe,* mely határtalan bizalmat sugároz. Jézus nem csukta be a szemét a borzalmat keltő valósággal szemben, mégis meggyőződéssel hirdette „jó hírét”, mely szerint a feltűnően sok szenvedés mögött nem egy „mindenható úr” kiszámíthatatlan és félelmet keltő akarata, de nem is a buddhista kárma-törvényhez hasonlóan kiszámítható, ám részvétlen okság áll. Jézus az abszolút Egyet megtapasztalva az „Abbával” találkozott, akinek szeretete mindenre kiterjed, akinek egyetlen egy ember sorsa sem közömbös. Szép hasonlatai ugyanazt mondták erről az Apáról, mint a Bölcseség könyve azzal az elvontabb kifejezéssel, hogy Isten „az élet barátja” (Lk 12,24-28; Bölcs 11,26). Ebből a szemszögből tekintve a világ összes szenvedése sem több, mint annak a fejlődéssel történő teremtésnek a mellékzöreje, amely az emberiség mai állapotával még távolról sem érte el végső célját. Ennek a gondoskodó Apának mindenki éppolyan fontos, mintha csak egymagában léteznék. Azért akarja életünket, mert szeret minket. Megáldja minden lépésünket, és azt kívánja, hogy mindenben sikerünk legyen. Úgy vár ránk, mint az „elveszett fiú” atyja (Lk 15, 11-32), míg mi ebben a világban élünk, ahol talán nem is látjuk létünk értelmét.

Jézus nem adott sok helyet gondolataiban a világban uralkodó gonoszság nyomasztó képeinek. A világot egészében Isten művének tartotta, melyet egészében, tehát minden rész-

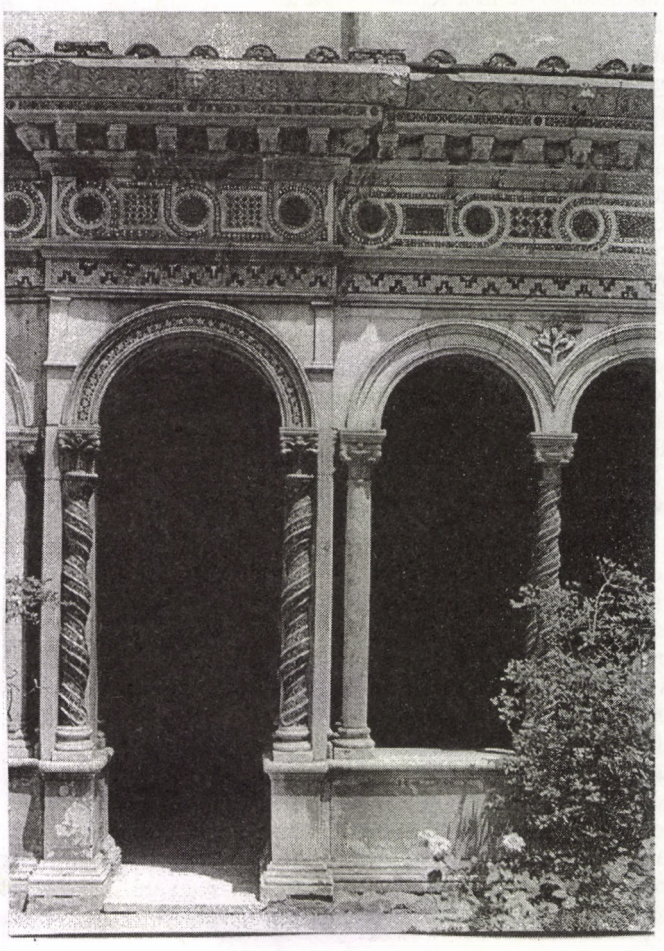

letével együtt kész volt bizalommal elfogadni. Istenképének lényeges vonása, hogy nem foglalkozik azzal a kínzó kérdéssel, hogyan tudott ez a szerető és „mindenható” Isten egy ennyire szenvedéssel és gonoszsággal teli világot teremteni, vagy hogyan tud egyáltalán ennyi rosszat eltűrni. Jézus, az ember csodálattal és határtalan bizalommal tekintett Atyjára, aki „nem akarja, hogy csak egy is elvesszen e kicsinyek közül” (Mt 18,14). Ezt az egyszerű és negatív kijelentést tette, de nem tudunk arról, hogy ezt tovább fejtegette volna. A világban található sok rosszal kapcsolatban nem maradt ránk olyan állítása, miszerint átlátná az Atya gondolatait, tehát azt is megmondhatná, hogy mit „akar”, mire „képes” vagy „nem képes” ez az Isten.

Nagyon meggyőzőnek találom azonkívül, hogy Jézus *emberképe* is teljesen összhangban van Istenről szóló „jó hírével”. Az ő Istene komolyan vesz minden embert, tehát nemcsak felelősséget ruház rá, hanem képessé is teszi arra, hogy az élet minden körülménye között elérhesse rendeltetését. E rendeltetés lényege egy rendkívüli személyes viszony, melyet Jézus úgy írt körül, hogy az ember – mégpedig „határtalan” szeretetének megmutatásával, nem csupán isteni predesztináció folytán – „Isten fiává (vagy lányává) válik” (Mt 5,44-48). Pál apostolnak ugyan más volt a véleménye erről (Róm 8,28-30), de erre itt most nem térek ki.

A hagyományos keresztény hittan, mely sajnálatos módon elsötétítette Jézus istenképét is, még erősebben eltorzította pozitív emberképét. Ez a folyamat is Pál apostollal vette kezdetét, aki – hogy a megváltást hatásos fénybe állítsa – nagyon sötét színekben ábrázolta a „Krisztus előtti” emberiséget. Jézus még a bűnös embert is hivatottnak és képesnek tartotta az „istenfiúság” elérésére, Pál viszont ebben az összefüggésben főleg arra fektette a hangsúlyt, hogy „Isten előtt az egész világ bűnös”, és Krisztus nélkül kárhozatra van ítélve. Pálnak ugyan nem volt alkalma arra, hogy magáévá tegye Jézus istenképét, de emberképe mégsem csak ilyen sötét vonásokból áll, hanem „Isten fiainak dicsőséges szabadságát” is hangsúlyozza (Róm 3,19; 5,18; 8,14-21). Az eredeti bűn tanához kapcsolódó negatív emberkép csak a manicheus elvek hatása alatt álló Szent Ágostonig vezethető vissza, aki ezt a Rómaiakhoz írt levél egyoldalú felhasználásával indokolta meg.

Szabad-e nekünk Jézus üzenetét „továbbgondolnunk”?

Hiábavaló kérdés ez, hiszen nincs is más lehetőség arra, hogy Jézus „jó híre” az egyre változó viszonyok között egyre újabb emberekhez találjon utat. Már kezdettől fogva is így volt ez, hiszen az Újszövetség írásaiban sem közvetlenül Jézussal állunk szemben, hanem tanítványainak értelmezési próbálkozásaival. Az ott kifejtett magyarázatokat – mint Jézushoz vezető utakat – nagyra becsüljük ugyan, de nem felejthetjük el, hogy mégiscsak emberek próbálkozásairól van szó, akiknek gondolatvilága sokban különbözött a mi mai gondolatvilágunktól. Ha pedig kortársainkra szorítkozunk, azok is annyira különbözőek, hogy Jézus gondolatai csak megfelelő „továbbgondolás” útján érhetik el őket.

Ezért vagyok olyan bátor, hogy a magam módján továbbgondoljam Jézus üzenetét abban a reményben, hogy legalább néhány embernek hasznára leszek ezzel. Azt is megvallom, hogy nincs lehetőségem gondolataimat következetesen megkülönböztetni Jézus „valódi” gondolataitól. Aki ezt szememre vetné, azt csak arra kérném szerényen, még egyszer alaposan gondolja át állításaimat.

Az eddig elmondottakból talán kitűnik, hogy azt, amit Jézusról mondtam, nem tartom az egyetlen helyes vagy mértékadó véleménynek. Ezt hangsúlyozva megemlítenék itt mégis néhány vonatkozást, amelyekben – úgy érzem – tovább kellett gondolnom Jézus gondolatait.

Jézus istenképének lényege

Legelőször Jézus istenképét említeném itt: az „Atya” képét, melynek kétségtelenül vannak korhoz kötött vonásai is. Ehhez a képhez már annak idején is más elképzelések kapcsolódhattak a galileai falvakban, mint például a szélsőséges elnyomáson alapuló római társadalomban. Ez a kép – ha komolyan vették – később is különböző hatásokat válthatott ki különböző kultúrákban vagy különböző társadalmi rétegekben, például a feudális középkorban, a kapitalizmusban vagy egy szociális jogállamban. Egy-egy elképzelés, mely bizonyos társadalmi keretek között sokáig pozitív szerepet játszott, egy későbbi kor embereire esetleg nem hat már olyan jól, sőt lelki betegségeket is okozhat. Az a tény, hogy egy Istenről alkotott elképzelés a történelem folyamán eddig látszólag helyesnek bizonyult, még egyáltalán nem szavatolja, hogy annak minden későbbi korszak emberei számára is „szentnek” és „igaznak” kell maradnia.

Aki arra a meggyőződésre jutott, hogy az „abszolút lét” nem lehet sem férfi, sem nő, sem valami emberhez hasonlítható „személy”, s emiatt az Istennek mint „Úrnak” vagy „Atyának” megjelölése történelmi körülményektől függ, nyugodtan megmaradhat ennél a véleményénél. Egy mindenható és kegyes pátriárka antropomorf képe aligha fér össze az evolúciós világképpel, melyben az ölés, a kegyetlenség és a szenvedés nemcsak mindenütt jelen van, hanem az evolúciós „teremtés” elkerülhetetlen módszerének is mutatkozik. Ha pedig valaki arra gondol, hogy bár az „Úr” akármi mást is teremthetett volna, de önkényesen mégis épp egy ilyen világot teremtett, nos, az aligha lehet bizalommal ehhez az Istenhez. Létezik azonban egy másik kép is, mely mentes ettől az önkényességtől: egy mindent átfogó Szellem képe, aki „az élet barátja” (Bölcs 11,26), aki a kezdet egységes anyagából fokozatos fejlődéssel a bioszféra egész gazdagságát, sőt még a szeretetet és a szellemi kultúrát is létrehozza. Ez az istenkép elég elvont ugyan, de legalább nem akadályozza korunk gondolkodó emberét abban, hogy bizalommal ráhagyatkozzék ennek az elképzelhetetlen szellemnek a jóakaratára („szeretetére”!), melynek hatását önmagában és környezetében csodálkozva veszi észre. Aki ilyen bizalommal tud viszonyulni a valósághoz, az lehetőségeihez képest nem tesz mást, mint Jézus közvetlen tanítványai, akik a „jó hír” hallatára hittek a „szerető Atyában”.

Lehet ezzel az „abszolút léttel” beszélni is? – Nem látom semmi akadályát! Ha valaki tisztázni akarja és tovább akarja fejleszteni gondolatait, annak szavakba kell foglalnia őket, és ehhez egy (legalábbis képzeletbeli) beszélgetőpartnerre van szüksége. Az apa képe a legtöbb ember számára ma is alkalmas erre. Az emberi „szellem” sajátossága, hogy a szükségleteknek megfelelően – különböző színpadokhoz hasonlóan – különböző „valóságokban” játszhatja szerepét. Ilyen „valóságok” számunkra például a racionális természettudományok, a szerelem, a művészet, az irodalom vagy a vallás „világa”. E sokféle „világban” szerepünket játszani (élni!) nem következetlenség, és nem is képmutatás, hiszen nagyon is tudjuk, milyen kevés bizonyosságunk van arról, amit „valóságnak” nevezünk.

Ezért a mai ember is, még ha fontosnak tartja is a tudományos kritika igényeit, hálásan magáévá teheti Jézus útmutatását. Életét teljesen a „mennyei Atyába” vetett bizalomra tudja alapozni, ha megértette ennek a „hitnek” „igazságát”, összhangban maradva azon meggyőződésével, hogy az „abszolút lét” (mely talán neki is „megmutatkozott”) az emberi elképzelés számára hozzáférhetetlen.

Természetesen megértéssel tekinthet azokra is, akikben az „apa” képe valamilyen okból már nem utal pozitív érzelmekre. Ezeknek azt mondhatná, hogy Jézus üzenetének csak egy a lényege: „Válj meg önközpontúságodtól, fordulj nyitott szívvel a Felfoghatatlanhoz, aki embertársaidban mutatkozik meg!” – E szavakkal próbálom körülírni, amit az evangélium „megtérés”-nek nevez, és így konkretizál: „Szeresd Istenedet, szeresd felebarátodat!” (Mk 12,30-31).

Jézus emberképének következménye

Szándékosan hangsúlyoztam több helyütt a Jézus szavaiban és életében jelentkező felszabadító tényezőket is. Ehhez szeretnék még egy megjegyzést fűzni:

Aki ma a reálisan létező kereszténység alapos felülvizsgálásáért lép síkra, azzal az ellenvetéssel találja szemben magát, hogy ez a kereszténység 2000 év bölcsességét és tapasztalatát képviseli – és ami ilyen hosszú időn keresztül megállta helyét, az fölényesen kezelhet minden rövid életű és éretlen újító vágyat. Erre a tényre persze rá lehet mutatni, de aki megalapozott véleményt vagy megalapozott hitet keres, annak alaposabban kell foglalkoznia e kérdéssel.

Minden elfogulatlan vizsgálat azzal a józan megállapítással kezdődik, hogy a kereszténység egy ókori vallás, mely azóta a világ minden részén elterjedt, de az idők folyamán kétségtelenül sok vonatkozásban meg is változott. A Római Birodalom keresztényei nem ugyanazt tartották valóban fontosnak, ami később a középkor embereire a legnagyobb hatással volt, nem is szólva a mai keresztényekről, akik egészen más elképzelésekre építik hitüket, mint az előttük élt nemzedékek. Elég nehéz lenne ma pontosan megállapítani, mi az, ami a kereszténységben Jézus fellépése óta mindig lényeges volt, és örökké lényegesnek kell maradnia. Ami az említett 2000 év folyamán már megváltozott, nyilván nem tekinthető változtathatatlannak, és amit ma magától értetődőnek tartunk, az is megváltozhat még, ha az emberek gondolkodásmódja továbbfejlődik.

Ebben az összefüggésben ki kell térnünk a kereszténység történelmi megalapozásának gyenge pontjára is. A keresztény egyházak igényt tartanak arra, hogy Jézus Krisztus történelmileg elérhető emberi (és isteni) akaratából az „egész igazságot” birtokolják, sőt annak hiteles értelmezésére is jogosultak. Egy ilyen igény persze nem adhat helyet semmiféle emberi kritikának. Ezen igény megalapozásához azonban nem elég arra rámutatni, hogy egy mozgalom 2000 éves sikerre tekint vissza. Azt is joggal elvárhatjuk, hogy a szóban forgó „tény” a történelmi kutatás előtt is megállja a helyét. Ezzel szemben azonban tény, hogy a történelmi kutatás nem tud arról, hogy „Jézus Krisztus” alapított volna ilyen egyházat. Az evangéliumok által történelmileg hozzáférhető Jézusról éppen ennek ellenkezőjét kell feltételeznünk, mivel ő nem ismerte a kereszténység alapvető tanításait (Krisztus istensége, Isten Szentháromsága, eredeti bűn és egy véres megváltó áldozat szükségessége), következésképpen nem is tudta ezeket „kinyilatkoztatni”. A tanítás folytonosságát – Jézustól a keresztény dogmákig – semmiképpen sem lehet meggyőző módon kimutatni. Emiatt nem lenne szabad vakmerőségnek vagy lázadásnak nyilvánítani azt, ha keresztények olyan megújulást követelnek egyházaiktól, amelyek lényegesen mélyebbre hatolnak, mint néminemű kozmetikus változtatások. Ezáltal csak Jézus állásfoglalását osztják, akiről ismert, hogy a vallási hagyományok rangját így foglalta össze: „A szombat lett az emberért, nem az ember a szombatért” (Mk 2,27).

Visszapillantás helyett: Vegyük komolyan az egész Szentírást!

Térjünk még vissza röviden a bevezetésben már felvetett kérdésre: Mit jelent és hogyan lehet megindokolni, hogy a Szentírás „Isten szava”? E kérdést csak a Biblia alapos elemzésével lehet tisztázni, amit itt most csak röviden vázolok.

A korabeli vallásos környezettel való összehasonlítás megmutatja, hogy az „Ószövetség” szerzői nemcsak hogy ismerték a többi nép vallási hagyományait, hanem készek is voltak átvenni belőlük mindent, amit értékesnek találtak, ha az összefért a saját hitükkel. Elég volt nekik saját belátásuk, hogy meggyőződjenek valaminek helyességéről, és beépítsék azt a saját vallásos gondolatvilágukba.

Az Újszövetség egyes írásai nagyon hasonló képet mutatnak. A keresztények abban az időben még jelentéktelen, sőt néha üldözött kisebbséget alkottak. Biztonságot adó öntudatukat csak abból meríthették, hogy hisznek az isteni Igében, aki mesterükben, Jézusban „testté lett” (Jn 1,14). Ezért mindent megtettek, hogy Jézus megjelenésének nagy eseményét mint Isten kinyilatkoztatását értelmezzék, rögzítsék és valamiként megmagyarázzák. Az általuk felhasznált képek és fogalmak persze nem az égből hullottak, hanem a zsidó bibliából és koruk világnézetének gondolatmintáiból származtak, magyarázataikban pedig eléggé különböző feltevésekből indultak ki. Írásaik alapján nem nehéz megállapítani, hogy egymástól különböző módon próbálták megérteni hitüket, és hogy próbálkozásaik nem is vezettek *egy* magyarázat általános elismeréséhez. Noha a későbbi egyház csak írásaiknak egy részét vette át „szentírásába”, az így létrejött Újszövetség mégis pluralista könyv lett.

Ez az észrevétel a következő belátáshoz vezethet: Az „egész Szentírás” („tota scriptura”) lényeges tulajdonsága, hogy nem egyetlen, egyedül érvényes magyarázatot nyújt, hanem különböző magyarázó modellekkel próbálkozik. A „sola scriptura” („egyedül a biblia”) alapelve figyelmen kívül hagyja ezt a tulajdonságot, és ezért inkább megnehezíti, mint megkönnyíti a Szentírás megértését. A Bibliát az kezeli leginkább jellegének megfelelően, aki megpróbálja magáévá tenni szerzőinek hozzáállását, azaz újonnan felmerült kérdésekre – természetesen a hagyományra is támaszkodva – új válaszokat keres.

Az „egész Szentírás” értelme és célja ezek szerint nem arra irányul, hogy segítségével végérvényesen és biztosan tudjunk valamit, mert az „meg van írva”. Célja inkább az, „hogy az Írásokból türelmet és vigasztalást merítve reménykedjünk” (Róm 15,4). Másképp kifejezve: azt és csak azt kell Isten szavának tekintenünk, ami bizalmunkat és reményünket erősíti. „Az élő Isten szava” nem egy régi könyv élettelen szövege, hanem mindig élő és hatékony hang, amely – ha Jézusra hagyatkozunk – az emberek javát szolgálja. Ez a felismerés kizárja a bibliai fundamentalizmus minden árnyalatát.

„Én vagyok – ne féljetek!”

Eszmefuttatásomat egy jól ismert képpel zárom (Mt 14,22-33): Jézus tanítványai csónakban ülnek, éjszaka, viharban, halálfélelemben. Amint megpillantják a vízen hozzájuk közeledő Jézust, megrémülnek, mert azt hiszik, kísértetet látnak.

Aki Jézusra akar hagyatkozni, ma is gyakran egy ingadozó csónakban, éjszaka és viharban érzi magát. Nincs lehetősége arra, hogy arca vagy ruhája alapján felismerje Jézust. Hogy mégsem kísértetet lát, arról csak egy minden kétséget eloszlató hang győzheti meg: „Én vagyok, ne féljetek!”

Ma nem az a döntő, hogy e hang közvetítője Jézus „hiteles” képét nyújtja-e, hiszen nem egy 2000 évvel ezelőtt élt ember pontos képére van szükségünk. Csak Jézus hangja segíthet rajtunk, és ezt arról ismerjük fel, hogy életre kelti bennünk „Isten gyermekeinek” bizalmát.

(Vége)

Orbán Sándor

Tolsztoj, a „próféta”

Azt lehet mondani, hogy Tolsztoj (1828–1910) veleszületetten „jó ember” volt. Érzékeny lelkiismerettel bíró, erkölcsös arisztokrata. Egyetemi évei után birtokán élő jobbágyai életét szeretné jobbá, emberibbé tenni gazdasági terveivel. Azonban mind ez, mind pedig pedagógiai kísérletei, melyekkel a jobbágygyermekeket a műveltség segítségével szeretné felemelni, kudarcot vallanak, főleg jobbágyai bizalmatlansága és értetlensége miatt, de talán belejátszott fiatalkori tapasztalatlansága is. 1851-ben, alig 23 évesen hirtelen szakít moszkvai vidám társaságával, ahol bor, kártya és a főúri szalonok nagyvilági életének egyéb divatos mulatságai közepette három – ahogyan ő mondja – „céltalanul eltöltött” évet hagyott maga mögött. Hátat fordít egész addigi életének. El, minél messzebb Moszkvától!

A Kaukázusba kéri magát katonai szolgálatra. Ott kezdi el írói tevékenységét. Előbb néhány kisebb írás készül a katonaéletről, majd megírja első regényét, a Gyermekkor, serdülőkor, ifjúságot. Ez tulajdonképpen saját fiatalkori életrajza, még ha a főhőst Nyikolenyka Irtyenevnek nevezi is el. Tolsztoj sohasem szerette „zárójelbe tenni magát”. Későbbi nagy regényeiben önmagát vonultatja fel Pierre, Levin, Nyehljudov maszkjában. Be akarja mutatni magát a világnak úgy, ahogy van, minden szépítés nélkül, hibáinak bevallásával. Egy apróság életéből: vőlegény korában elolvastatja menyasszonyával legénykori naplóját, fiatalkori nőkalandjainak teljes történetével. Hiszen csak az szeret bennünket igazán, aki a hibáinkkal együtt szeret!

Az idősödő, addig inkább agnosztikus beállítottságú író komolyan elmélyed az evangélium tanulmányozásában. Úgy látja, mind az egyén, mind a társadalom súlyos problémáira egyedül Jézus evangéliumi tanítása ad megfelelő választ. De azt is észleli, hogy mennyire eltér ettől az az úgynevezett „keresztény” tanítás, amit a templomokban hirdetnek. Az 1880-as évektől 1910-ben bekövetkezett haláláig élete hangsúlyát a vallási tanításra helyezi, háttérbe tolva a szépirodalom művelését.

* * *

Jézus az Atya irántunk való szeretetét, istengyermekségünket, lelkiismereti szabadságunkat, valamennyi ember egyetemes testvériségét, minden erőszak megtagadását, ellenségeink szeretetét tanítja az evangéliumban. Márpedig az evangélium a kereszténység alapja.

Az igazi keresztény az, aki hiszi, hogy Isten minden ember atyja, s hogy az ember akkor éri el legfőbb javát, amikor elismeri istengyermekségét és az összes ember testvéri egyesítését a szeretet által. Az utóbbit úgy érhetjük el, hogy követjük jézusi normát: Amit akarsz, hogy neked cselekedjenek az emberek, azt tedd te is velük.

„Ezeket az igazságokat minden nagy vallásban megtalálni: a brahmanizmusban, a buddhizmusban, a mohamedanizmusban, és egyiknek sincs szüksége külső tekintélyre ahhoz, hogy az emberek elfogadják őket és higgyenek bennük, mivel megvan a lehető legerősebb tekintélyük: a lelkiismeret belső jóváhagyása. Csak az így átélt vallás szabadíthatja meg az embereket mindama rossztól, amit most önmaguknak okoznak. Ezért meggyőződésem, hogy a vallásokat eltorzító babonák lerombolása és ennek az egyetlen és általános vallásnak a terjesztése minden ember legelső és legfőbb kötelessége” – írja egyik levelében Tolsztoj (1905).

Különösen furcsa az evangéliumot ismerő embernek, hogy a Jézus által tanított kereszténység hogyan tudott elváltozni egy magát továbbra is kereszténynek nevező tanná, amely semmibe veszi a kereszténység egyik legfőbb tanítását: az emberek egyenlőségét, s helyette a felsőbbség iránti alázatos engedelmességet és annak parancsára még a gyilkosságot (háború, halálbüntetés) is prédikálja.

Amikor a pogány uralkodók: Konstantin, Nagy Károly stb. felvették és népeikkel felvetették a keresztény vallást, még nem tudták, hogy az elfogadott tanok „megsemmisítik” a királyi hatalmat, a hadsereget, sőt még magát az államot is, tehát mindazt, ami nélkül a kereszténység ezen felvevői el sem tudták képzelni az életet. De minél inkább nyilvánvalóvá vált ez a veszély, amely tulajdonképpen pogánynak megmaradt világrendjüket fenyegette, az uralkodó osztályok annál inkább igyekeztek elfojtani a tüzet. Erre a célra minden lehető eszközt felhasználtak: üldözték azokat, akik a keresztény tanítás igazi értelmére rámutattak, tiltották az evangélium olvasását, a tömegeket elvakították az egyház fényével és pompájával, de mindenekelőtt a tanok ravasz és csaló magyarázatával.

A kereszténység pedig egyre inkább megváltozott, s egyszer csak nem tartalmazta többé a pogány világot veszélyeztető tanokat. Ellenkezőleg: keresztény szempontból igazolta a fennálló világrendet. Látunk keresztény uralkodókat, keresztény hadsereget, keresztény bírókat, keresztény kivégzéseket és dúsgazdag kereszténységet.

Tolsztoj találó hasonlatával élve az uralkodó osztályok azt tették a kereszténységgel, amit az orvosok végeznek a fertőző betegségek elleni védőoltással. Olyan legyengített, „méregtelenített” kultúrát alakítottak ki a kereszténységből, hogy az emberek ezzel történő beoltása immunissá teszi őket az igazi kereszténységgel szemben. Ez az egyházi kereszténység sokaknak visszataszító, az eszesebbek értelmetlenségnek látják, akik pedig elfogadják, annyira távol vannak az igazi kereszténységtől, hogy annak valódi értelmét nem is látják, sőt ellenségesen, dühösen állnak szemben a valódi értelmezéssel.

Az uralkodó osztályok által alkotott, sok századon át „tökéletesített”, a nép lelkébe beoltott, sterilizált, ártalmatlanná tett, hamis keresztény tanok révén az emberek elvégzik, ami nemcsak hogy nekik és hozzátartozóiknak ártalmas, hanem egyszerűen erkölcstelen, és a lelkiismeret követelményeinek nem megfelelő. Engedelmesen katonai szolgálatra lépnek, tehát készen állnak a gyilkolásra.

E hamis kereszténység hibája főképpen abban rejlik, hogy semmit sem ír elő és semmit sem tilt meg. Igazában nincsenek benne törvények, csak dogmák, imádságok, böjtök, külső elismerések (szertartások, ikontisztelet).

Az elnyomottak előtt gazdagsággal kérkedni, embereket tömlöcbe vetni, láncokba verni, Szibériába hurcolni – mindezt megáldja az Egyház. Szabad büntetésül gyilkolni (a büntetés okulást jelent – tehát okulásból gyilkolni!), a háborúban pedig dicséretes gyilkolni – az Egyház nemcsak helybenhagyja, hanem meg is parancsolja. Tehát mindenekelőtt a hamis tanok képezik a bajok csíráját.

Ha ez a hamis tan egyszer megszűnik majd, nem lesz majd katonaság.

És ha nem lesz katonaság, akkor magától meg fog szűnni az erőszak, elnyomás, és főleg a demoralizálás, amelyet a népek lelkén gyakorolnak.

De amíg az emberiség ezen hamis tanok között nevelkedik, amelyek mindent megengednek – a gyilkosságot is beleértve –, addig a hadsereg az uralkodó osztály kezében lesz, s az a katonaságot mindig a maga hasznára fogja fordítani, hogy elvegye a néptől munkája gyümölcsét, s hogy demoralizálja a népet . És ez utóbbi a legrosszabb, mivel a vezetők ezen demoralizálás nélkül mit sem tehetnének.

Minden baj csírája abban rejlik, amit a népnek „kereszténység” színe alatt adnak oktatásul.

Azt gondolnánk, hogy minden olyan embernek, aki megszabadult a vallás csalásaitól, és a népnek akar szolgálni, kötelessége, hogy a megcsalt embereken szóval és tettel segítsen. Véleményünk szerint minden erkölcsös ember általános kötelessége leleplezni a hazugságot, és felfedni az igazságot.

Mégis, akik a csalástól megszabadultak, s szabaddá és műveltté lettek, nem látják be ezt. Azt mondják, a vallásos tanok nem fontosak, ez mindenkinél lelkiismeret dolga. A társadalom politikai, szociális és gazdasági berendezése a fontos. Erre irányuljon minden ember ereje, aki a népnek szolgálni akar. A vallásos tanok – mint minden babona – maguktól el fognak tűnni.

Bárcsak belátnák, hogy az ember nem testi, állati követelmények révén halad tovább, hanem szellemi erők útján. És a legfontosabb szellemi haladást előmozdító erő a vallás, vagyis hogy felismerjem: mi az életem rendeltetése, s ennek a következményeként különbséget tudjak tenni a jó és a rossz között. A tudomány, amelytől ma sokat várnak, nem tudja átvenni a vallásnak ezt a szerepét. Kétségtelen, a történelem folyamán még sohasem volt ahhoz fogható materiális siker (a természet erőinek meghódítása), mint korunkban. De az is kétségtelen, hogy ugyanakkor még sohasem volt példa ilyen erkölcstelen életre, amely mentes az ember állati törekvéseit féken tartó minden erőtől.

* * *

Tolsztoj az egyetlen és megcáfolhatatlan igazságot akarta kifejezni. Kereste a rejtőzködő közös vonást a nagy vallási tanításokban. Feltételezte: lehetetlen, hogy az emberiség, amely az eddigi sok-sok évezred alatt folyamatosan kidolgozta gyakorlati vívmányait, ne ismerte volna fel azokat a lelki elveket is, amelyek életének alapját képezték, és az ebből fakadó viselkedési szabályokat.

A vallások külső formáikat tekintve ugyan különfélék, de legalapvetőbb elveikben azonosak. Számunkra az igaz vallás a kereszténység azokban a tételeiben, amelyekben megegyezik a többi nagy vallás alapvető tételeivel. A brahmanizmust, a konfucianizmust és a többit vallók számára is éppígy az lesz az igazi vallás, melynek alapvető tételei egyeznek az összes nagy vallások alapvető tételeivel. Ezek a tételek egyáltalán nem bonyolultak, hanem nagyon egyszerűek és érthetőek:

„Van Isten, mindennek az elve: az emberben benne van ennek az isteni elvnek egy részecskéje, melyet életével növelhet vagy csökkenthet magában; ahhoz, hogy az ember növelje ezt az elvet, el kell fojtania szenvedélyeit és növelnie kell magában a szeretetet; ennek eléréséhez gyakorlati szabály: éppúgy bánj másokkal, mint ahogy akarod, hogy veled bánjanak.”

Meghatározza az embernek Istenhez, mint résznek az egészhez való viszonyát, s ebből a viszonyból vezeti le az ember hivatását: növelje önmagában az isteni tulajdonságot; az ember hivatásából gyakorlati szabályt von le: úgy bánj másokkal, ahogy akarod, hogy veled bánjanak.

Miért ne lehetne az „úgy bánj másokkal, ahogy akarod, hogy veled bánjanak” szabályból levezetett olyan követelményeket, mint: ne öld meg testvéreidet, ne szidd őket, ne törj házasságot, ne állj bosszút, ne használd ki testvéred szorult helyzetét szeszélyeid teljesítésére, és még sok mást oly erővel belenevelni az emberekbe, és annyira kötelezővé tenni, mint a szentképek, az áldozás és a többi szentségbe vetett hit?

Az elején azt mondtuk, hogy Jézus többek között istengyermekségünket is tanította, most pedig az igaz, egyetemes vallás tételei között az is elhangzott, hogy az emberben benne van az isteni elvnek egy részecskéje, melyet életével növelhet vagy csökkenthet. Itt egy pillanatra meg kell állnunk.

A keleti kereszténységben az ember istenképisége vagy istengyermeksége hangsúlyosabb, mint az áteredő bűnről szóló tanítás. (Nálunk, nyugaton ez fordítva van.) Az ember Isten képére és hasonlatosságára teremtetett (1Móz 1,26). Ez a kettő nem teljesen ugyanazt jelenti. Az istenképiséget (értelem, szabad akarat, erkölcsi érzék, felelősségérzet stb. mindaz, ami az embert személlyé teszi az állattal szemben) minden ember adottságként megkapja. De az istenképiség még egy kicsit több, mint a személyiség. Isten gyermekei vagyunk (ApCsel 1,17.29), tehát van valami lényegi megegyezés Isten és az ember között. Bármilyen bűnös is valaki, mindig Isten képmása marad. A „hasonlatosság” viszont nem kezdettől adott, hanem cél: egyre inkább váljunk hasonlóvá Istenhez. Ez erkölcsi választásainktól, élettisztaságunktól függ, de a bűn eltorzíthatja, lerombolhatja. Ez tehát életünk folyamán dinamikusan alakul.

A mi szóhasználatunkban az istenképiség a „létazonosságnak”, az istenhasonlatosság viszont a „magatartás-azonosságnak” felel meg.

Tolsztoj szerint az ember feladata, hogy önmagát erkölcsi-szellemi értelemben tökéletesítse (az előbbi szóhasználat szerint: növelje istenhasonlatosságát), viszont a világban az emberek egyesítésére kell törekednie a szeretet által.

A tökéletesedés a bűnben elmerült lélek isteni mivoltát feltámasztó folyamat, *„annak az örökkévaló lényegnek fokozatos megismerése, tudatosítása, amely mindenkiben benne él”*. A veszendőségből a tudata hozhatja ki az embert. Ez képes rávenni bűne helyrehozására, legalábbis, hogy erre törekedjék. E nélkül nincs feloldozás, csak elítéltség, belső pokol. Bűne jóvátételében, az áldozatban rejlik az emberek életének igazi boldogsága. Ezt fejti ki művészileg utolsó nagy regénye, az 1899-ben írt Feltámadás.

A jóvátételt Tolsztoj a maga részéről a kiváltságairól való szabad lemondásban látta, noha ez családja meg nem értő ellenállása miatt csak élete legvégén sikerült neki, amikor elhagyta családját. Úgy vélte: a Föld Istené, és lehet közösségi birtoklásban, viszont semmiképpen nem lehet magántulajdon tárgya.

A tulajdon mint az erőszak következménye és oka: a bűnösség forrása. Megosztván a világot, a nagyobb érdeket a kisebb érdeknek veti alá. A tulajdon bűne elfogadott, legitim bűnösség, különösen, ha az állam bűne. A mások felett való bíráskodás joga vagy az emberek felkészítése a hadseregben a gyilkolásra, mindez nem az erőszak bűnének hat a közgondolkodásban, hanem a történelem vagy éppen az emberi természet velejárójának. Ha pedig egyes csoportok erőszakkal akarják megdönteni az államhatalmat, az csak a bűnösség körforgása lesz. Az erőszak saját törvényeinek engedelmeskedik, nem pedig a szándéknak, mely az igazságosság nevében látszik igazolni az erőszakot.

„A régi rend erőszakát csak az erőszak mellőzésével lehet megsemmisíteni, nem pedig új, értelmetlen erőszakkal, ami most folyik – írta az 1905-ös forradalomkor –, *az erőszak*

okozta változás elkerülhetetlenül egy következő, szintén erőszakos változásra vezet."

Az erőszakmentesség erkölcsi követelmény a világban, hogy az ember kiszabaduljon bajából, amit a bűn intézményesítésével maga okozott magának. Mivel az erőszak maga a rossz, az erőszakkal való ellenállás nem más, mint a gonosz beöltöztetése a nemesbe, tehát csak a gonosz egyik alakváltozása. Az erőszakmentesség passzív ellenállás a rosszal szemben, aktív haladás a jó felé, a szeretet aktivizálása az emberek egyesítése érdekében. A szeretet az egyetlen szellemi erő, amely összetartja a világot. Fogékonyságot teremt az emberben saját lényegi – vagyis Istennel rokon – természete iránt. E lényegi erők felhasználásával válik/válhat az ember „a Küldő" megbízásából Isten Országává.

„Minél tovább élek, és különösen most, hogy világosan érzem a halál közelségét, szeretném elmondani másoknak is azt, amit én oly tisztán átérzek, és ami véleményem szerint rendkívül fontos, arról, amit ellen-nem-állásnak neveznek, de ami lényegében nem más, mint a szeretet tana, torzítás és hamis magyarázatok nélkül – írta Gandhinak. *Hogy a szeretet, vagyis az emberi lelkek törekvése az egyesülés felé, és az ebből származó tevékenység az emberi élet egyetlen magasabb rendű törvénye... – ezt a törvényt hirdette a világ minden bölcse, indusok, kínaiak, zsidók, görögök, rómaiak. Úgy vélem, legvilágosabban Krisztus nyilvánította ki, aki egyenesen megmondta, hogy csupán ez a törvény, és prófétái is ezt hirdetik. Mi több, előre látván, hogy ezt a törvényt elferdítik és elferdíthetik, közvetlenül rámutatott a meghamisítás veszélyére, aminek ki vannak téve a világi érdekek szerint élő emberek, azaz annak a veszélynek, hogy erővel védjék meg ezeket az érdekeket, vagyis, mint mondta, ütéssel válaszoljanak az ütésre, erőszakkal vegyék vissza, amit elvettek tőlük és így tovább. Tudja, mert melyik értelmes ember ne tudná, hogy az erőszak alkalmazása összeegyeztethetetlen a szeretettel, az élet alapvető törvényével. Mihelyt megengedjük az erőszakot bármilyen esetben is, elismerjük a szeretet törvényének elégtelenségét, s így megtagadjuk magát a törvényt. Az egész látszatra oly ragyogó keresztény civilizáció ezen a nyilvánvaló és különös, néha tudatos, többnyire azonban öntudatlan félreértésen és ellentmondáson épült fel."*

Tolsztojt a családja sem értette meg. Így halála előtt néhány nappal az éj leple alatt megszökött hazulról. Az orosz ortodox egyház 1901-ben kiközösítette.

Felhasznált irodalom:

Tolsztoj Leó: Mi a vallás és mi a lényege? In: Az orosz vallásbölcselet virágkora. Szerk. Lukács László, 23-65. o., Vigilia, Budapest, 1988

Harmadik Part, 1. sz., 19-20. o., Budapest, 1989

Tolsztoj Leó: Reméljetek!, Sach Fr. Kiadás, Budapest, 1905

Szerb Antal: A világirodalom története, 700-706. o., Magvető, Budapest, 1962

Az orthodox kereszténység története, Szerk. Berki Feriz, 236-241. o., Budapest, 1975

Szeresd önmagadat, ahogyan embertársadat!

„Szeresd embertársadat, ahogyan önmagadat" – követeli az Újszövetség. Az egyházi prédikációban és lelki gondozásban jelen lévő emberellenes hajlam ismételten átalakította ezt a parancsot, így: „Szeresd embertársadat, önmagad helyett!" Ezért aztán az önszeretet gyakran erkölcstelennek, az embertársak szeretete pedig erkölcsösnek számít. Néhány pszichológiai iskola hallgatólagosan átvette ezt az értékelést: szemükben az önszeretet éretlenségnek, mások szeretete érettségnek számít.

A pszichoanalízis szabaddá tette az utat az önszeretet olyan meghatározásához, amely szembefordul minden ilyesfajta lekicsinyléssel. Freud különbséget tesz „nárcisztikus szeretet" között, amelyet az ember „szőröstül-bőröstül" önmagára irányít, és „tárgyi szeretet" között, amelyet másokra irányít. Minden ember rendelkezik a szeretet mindkét lehetőségével, és szüksége is van mind a kettőre. Az ember csak akkor képes fejlődésében eljutni az érettségre, ha a nevelés révén megtanulja, hogy szeretetét egyaránt irányítsa önmagára és másokra; ha megtanulja, hogy nagyjából egyensúlyt tartson a két irányultság között, vagy ha az megbomlott, helyreállítsa. Ha ez nem sikerül, akkor a felnövő ember megreked a beteges önszeretetben, vagy az embertársak iránti, éretlen szeretetben.

A pszichoterápiai beszélgetésekben olykor megkérdezem pácienseimet, szívesen néznek-e tükörbe. A kérdés gyakran megrendülést vált ki belőlük. Azért nagyon fájdalmas ez a kérdés, mivel mély sebre tapint rá. A terápia során aztán kiderül, gyermekkoruktól fogva mennyire ki voltak téve pácienseim annak, hogy szüleik és testvéreik lekicsinyelték nárcisztikus szükségleteiket.

Ha a gyermekeknek megtiltják az önszeretetet, akkor ellenállással válaszolnak. Ha nem képesek erre az ellenállásra, vagy az idősebbek megtörik azt, a gyerekek arra kényszerülnek, hogy az elszenvedett sértés elviselhetése érdekében szörnyű filozófiával vigasztalódjanak. Azt mondják magukban: „Azért nem szabad szeretnem magamat, mert nem vagyok szeretetre méltó ember." Így születik meg a vigaszból az öngyűlölet.

Az öngyűlölet éppúgy veszélyezteti a szeretetet, mint az egoizmus. Az öngyűlölet gyakran vezet egoizmushoz. Aki gyűlöli magát, az rossz szerető. Az ilyen embernek csillapíthatatlan az a szükséglete, hogy károsult önszeretetére partnerétől kapjon enyhülést – így válik egocentrikussá és egoistává. Állandóan bizalmatlanul lesi majd, hogy a másik komolyan gondolta-e szeretetének kinyilvánítását. Önkéntelenül viszályokat fog szítani, hogy igazolja a maga számára, milyen undok alak. Örökké félni fog, hogy elhagyják, és így értéktelennek tűnik majd.

Az effajta öngyűlölet aláássa a partner szeretetét is, mivel olyan elvárások szakadnak az illetőre, amiket nem képes elviselni – ezért aztán túlterheltnek érzi majd magát, és visszahúzódik. Pusztító spirálmozgás keletkezik: Az öngyűlölet a szeretetkapcsolat kudarcához vezet, ez a sikertelenség pedig újra megerősíti az öngyűlöletet, s ezzel az ember képtelenségét arra, hogy szeressen.

A sikeres emberi fejlődésben a nárcizmus és a tárgyi szeretet kölcsönösen élteti egymást. Aki szereti önmagát, nem vár mindent a másiktól. Képes megadni önmagának azt, amire partnere nem képes. Képes szeretni a másikat anélkül, hogy ezt saját személye fenyegetéseként élné meg. Aki szereti önmagát, nem éli meg sérülésként, hogy másokat is szeret. A partnereknek nem muszáj védősáncot emelniük saját ingatag önbecsülésük vélt fenyegetései ellen. Ebben a helyzetben egyik sem veszélyként éli meg partnerének másságát, hanem kihívásként arra, hogy új tapasztalatokat szerezzen.

Jörg Bopp

Forrás: Publik-Forum, 2004/16

A fejünkben hordozott világ

Egy zsámolyon ül, egyenes felsőteste könnyedén támaszkodik szorosan a testéhez zárt karjaira. Fejét kissé lehajtja, szemei szinte zártak – de mégsem egészen, hanem csupán lefelé tekintenek, elmerülnek a térdén nyugvó könyvben. Finom körvonalak határolta arca rezzenéstelen: Higgadtan ül itt ez a sovány, fiatal fiú, törékeny alakját öv nélküli öltözet fedi. Ernst Barlach „Olvasó novícius”-a ő. Aszketikus alak. Aki így olvas, alighanem előbb búcsút vett az élettől. S ha ráadásul még kolostorba vonul az olvasáshoz, akkor nem is lehet azzal számolni, hogy hamarosan visszatér a világba.

Az olvasásban ténylegesen van valami aszketikus. Aki olvas, sokszor nem érzékeli maga körül az életet. Megszünteti a kapcsolatot más emberekkel, és lemond azokról az élményekről, amelyeket a világ nyújthatna neki. Így tekintve, az olvasó novícius ellenhőse az „élménytársadalomnak”. Az élmények társadalmának hitvallása szerint csaknem attól kell tartani, hogy az olvasó ifjú éppen élete java részének elszalasztására készül. Az olvasást egy leheletnyi világkerülés és életképtelenség veszi körül, hiszen közben az ember semmit sem él meg a „való világból”.

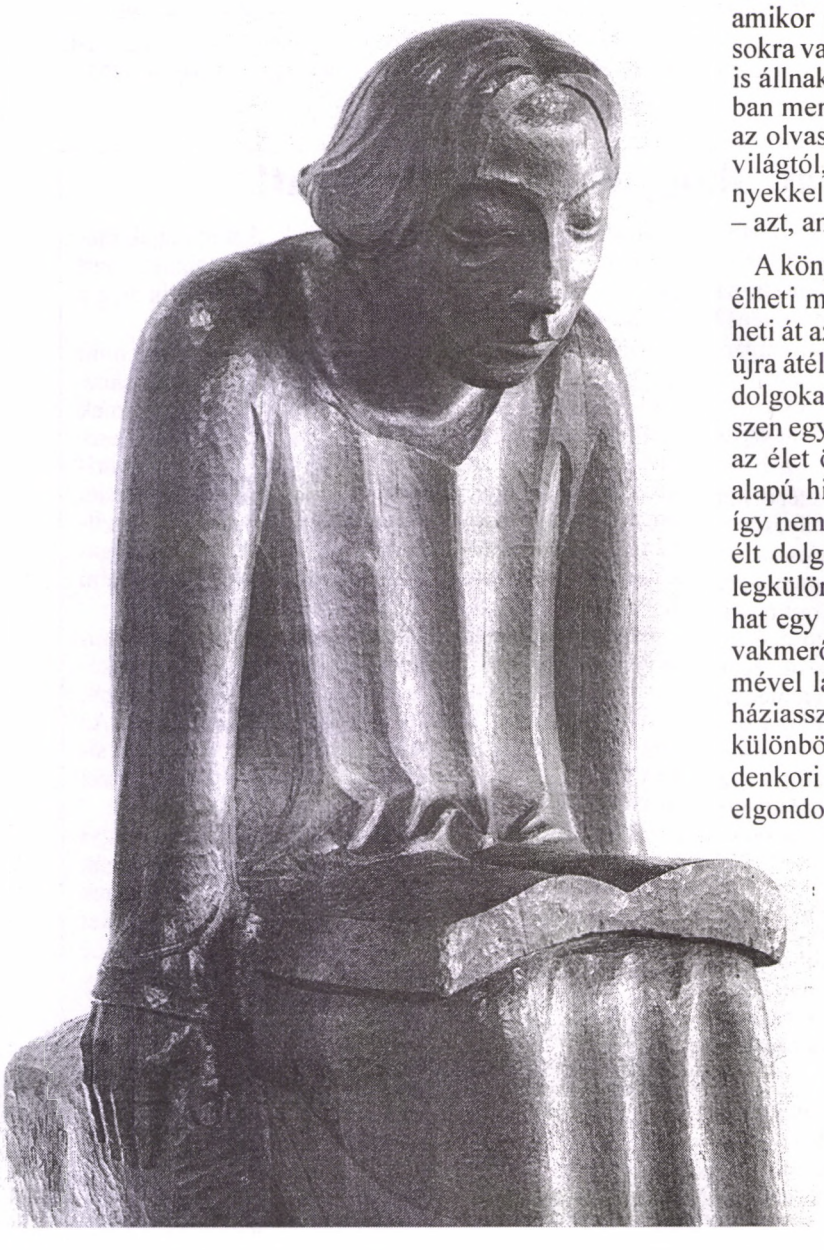

Másfelől az olvasó novícius talán arra is emlékeztet szemlélőit, hogy korábban – ifjúként vagy fiatal lányként – hogyan olvasták a könyveket ők maguk, sőt, nemcsak olvasták, hanem egyenesen falták őket. Gyermekként az ember egész nap a padlón feküdhetett, és – legkiemelkedőbb példaként – Karl Mayt olvashatott. Aztán ha anyukája enni hívta, Amerika távoli prérijeiről bukkant fel, s a vacsoraasztalnál ülő családot furcsamód idegennek és valószerűtlennek találta, hiszen az imént még egy indián törzs tábortüzénél ült. Az olvasó novícius talán tanulmányaink idejére is emlékeztet, ha voltak akkoriban olyan időszakaink is, amikor nem csupán a félév elvégzését igazoló aláírásokra vadásztunk, hanem tényleg tudni akartuk, hogyan is állnak a dolgok – s ezért új meg új gondolatvilágokban merültünk el. Az ilyen emlékek arra utalnak, hogy az olvasó ember nem csupán aszkéta, aki vonakodik a világtól, hanem olyan valaki is, aki a világbeli élményekkel szemben előnyben részesít egy másfajta átélést – azt, amelyik az ember fejében valósul meg.

A könyvek történetei által az olvasó utólag maga is átélheti más emberek élményeit, illetve velük együtt élheti át azokat. Sőt, minden olvasó a maga módján fogja újra átélni ezeket az élményeket. Tehát aki olvas, olyan dolgokat él át, amelyeket különben sohasem élne át. Hiszen egyetlen élet távolról sem elég ahhoz, hogy átéljük az élet összes lehetőségeinek bőségét. Ezt a biológiai alapú hiányosságot az olvasó ember kiegyenlítheti, s így nem jelentéktelen mértékben növelheti az általa átélt dolgok mennyiségét. Különböző nézőpontokból a legkülönbözőbb történeteket élheti át. A férfi belebújhat egy nő bőrébe, a félénk ember magára öltheti egy vakmerő énjét, a menedzser egy nincstelen művész szemével láthatja az életet, s a színésznő megismerheti a háziasszonyi világszemléletet. A különböző szerzők különböző színekkel írják le ezeket a figurákat, s a mindenkori figurákkal a legkülönbözőbb történeteket lehet elgondolni.

Aki lemond erről a horizontbővülésről, annak valóban csak az ún. élménytársadalom olcsó pótlékai maradnak – például a bungee-jumping, a kötélugrás, a vélt élmények rabjainak kedvenc sportja. Az olvasás azonban toronymagasan fölötte áll a bungee-jumpingnak: A kötélugró ugyanis mindig csak egy bizonyos élményt csíphet el – nevezetesen hogy milyen az, amikor az ember egyetlen kötél biztosítékával leugrik egy magas épület pereméről, és röviddel a földet érés előtt nyugalmi helyzetbe kerül –, az olvasó ember viszont csaknem korlátlanul élhet át rengeteg különfé-

le dolgot. A kötélugró tetszőleges gyakorisággal megismételheti élményét – aszerint, mennyi pénzt akar és tud kiadni (mellesleg: a legtöbb könyv olcsóbb, mint egy ugrás valamely épület tetejéről), de ha egyszer már leugrott, semmi újat nem élhet meg az épület tetejével és a kötéllel kapcsolatban. Élményéhsége örökös ismétlésre van ítélve. Az olvasó ellenben minden új könyvvel valami teljesen újat él meg, sőt, még akkor is átélhet valami újat, ha ugyanazt a könyvet másodszor olvassa.

Ez azzal függ össze, hogy minden olvasó a saját történetét viszi bele az olvasott történetbe. Élete és olvasmányai révén saját története folytatódik. Amikor olvasunk, mindig összefonódik, és kölcsönösen értelmezi egymást az, amit olvasunk, és amit a világban élünk meg. Az olvasó ember tehát nem csupán más történeteket él át, hanem saját élete is jobban tudatosul benne: az olvasott történet saját életének kommentárja lesz; mások történeteiben önmagát ismeri fel – akár úgy, hogy azonosul azokkal, akár úgy, hogy elhatárolódik tőlük.

A könyvek azonban nemcsak élményeket ábrázolnak; ezeknek az élményeknek mint történeteknek mindig van már valamilyen formájuk, vagyis kifejezésre juttatott élmények, és ezáltal lehetővé teszik, hogy tudatosan együtt éljük át és éljük újra őket. A jó szerzők sokáig keresik a megfelelő kifejezést annak érdekében, hogy jól tükrözhessenek egy bizonyos élményt. A megfogalmazott és formába öntött élmény segíti az olvasót abban, hogy értelmezni tudja saját élményeit, mert csak azt vagyunk képesek világosan érzékelni, ami kifejezést öltött. Sok minden, amit az emberek megélnek, egyszerűen csak megtörténik velük. Ha nem egy bizonyos formában tudatosul bennük, akkor alighanem csak a tudattalanjukban zsibong. Viszont tulajdonképpen csak akkor mondhatjuk, hogy „megéltem valamit”, ha a megélt valóságot valamiképpen kifejeztük. Az olvasó ember tehát abban az irigylésre méltó helyzetben van, hogy különböző szerzők készítik elő és könnyítik meg saját élete tudatosulását sok hétköznapi apróságra vonatkozóan. Az olvasó ember így könnyebben érti meg saját életét, és a tudatos észlelés révén csak ő képes az élmény minőségével ellátni sok mindent, ami vele történik.

Az olvasó novícius tehát, helyesen nézve, egyáltalán nem ellenhőse az élménytársadalomnak, hanem annak titkos élharcosa. A többiek még nem is ismerték fel, mi mindent képes ő átélni.

Gyorsan meg lehet érteni, hogy az olvasással átélés nem csupán érdekfeszítő és élvezetes, hanem rendkívül hasznos is: Aki más távlatokból éli meg az életet, nagyobb megértést és együttérzést fog kifejleszteni magában mások iránt. Az olvasó emberek feltehetően toleránsabb emberek, mint a nem olvasók. Aki sokat olvas, és emiatt sokat él át, élénken fog érdeklődni a világ dolgai iránt. Ezt a könyvek keltette érdeklődést aztán újabb irodalommal lehet kielégíteni. Fantasztikus örökmozgó keletkezik ily módon: egyik olvasmány szüli a másikat, s ebben a magába visszatérő körben a világ dolgai is éber érdeklődésre találnak az olvasó részéről.

Ráadásul az olvasó ember jobban felkészült az élet sok nehézségére, mint mások. Gyakran előfordul, hogy fejben már átélte, ami aztán a világban megtörténik vele: az első szerelmet, az első gyermeket, az öregedést, a halált – vagyis mindazt, amiről csak olvashat az ember. Továbbá: ha az ember az olvasás nyomán sok mindent átél fejben, bizonyos élményeket megspórolhat a világban, hiszen az élet rettenetesen sok vagy-vagyból áll: Ha az egyik dolgot megteszem, nem tehetem meg a másikat, ha ezt a munkát végzem, nem végezhetem a másikat, ha városba költözöm, nem élvezhetem a vidéki életet. Röviden: ha az egyik utat választom, lemondok a másikról. Az elkerült út viszont ezzel a kérdéssel csábít: Helyesen döntöttem-e? A kihagyott lehetőség nem ígért volna-e még több élményt? Az olvasással valamelyest enyhíteni lehet az élet e keménységét, és a könyvek segítségével legalább gondolatban átélhetem a másik utat.

Ott vannak aztán sötét vágyaink: szerető feleségek mellett legyünk még csábító szeretők is, meggyőződésünk átmeneti feláldozásával jussunk sok pénzhez, vagy éppen kövessünk el gyilkosságot, hogy kiéljük bosszúnkat. A világban gyakran igen negatív jelenségek kísérik ezeket a dolgokat – mások számára is, de többnyire azok számára is, akik megteszik őket. Az olvasással megtakaríthatjuk magunknak és másoknak is ezeket a negatív következményeket, s ennek ellenére kiélhetünk bizonyos homályos ösztönöket. Még azt is észrevesszük talán – ha fejben már átéltük –, hogy sok minden egyáltalán nem olyan vonzó már, amilyennek előzőleg tűnt. Az olvasással sok bánatot megspórolhatunk. Ha így nézzük, az olvasás nem csupán arra való, hogy enyhítse élményéhségünket, hanem az emberek rendezett együttélése szempontjából is fontos.

Az olvasás tehát éppenséggel egyáltalán nem menekülés a világtól, hanem tetterős együttmunkálkodás a világon. Ezt mutatja az az irodalmi emlékmű is, amelyet Alfred Andersch állított Barlach olvasó novíciusának. Zanzibár avagy a végső ok c. regényében egy lelkész és két kommunista megmenti a főhőst a nácik támadásától. A nácik nem akarják hagyni, hogy a csendes fiatal férfi tovább olvasson a nyilvánosság előtt, és mint „elfajzott művészetet” el akarják távolítani egy templomból. Gregor, a csalódott kommunista felfedezi ennek okát: Az olvasó olyan ember, aki megbízás nélkül olvas – sem valamely párt, sem más nem bízta meg azzal, hogy olvasson. Bár teljes összpontosítással olvas, de nem engedi, hogy amit olvas, foglyul ejtse vagy ideológiailag befolyásolja. Olyan „pehelykönnyűnek” hat, hogy „bármely pillanatban becsaphatja a könyvet, és felállhat, hogy valami egészen mást csináljon”. Aki így olvas, az veszélyes az államra. Aki szabad kíváncsiságból és anarchikus élményéhségből olvas, azt semmilyen rendszerbe nem lehet bezárni. Alkalmatlan bármiféle agymosásra. Az olvasó ember ebből a szempontból is hallatlan fölényben van a kötélugróval szemben. A kötélugrókat könnyen „beszervezhetik” és rendszerükbe illeszthetik az érzéketlen populisták – mi másért ugrott le Jörg Haider egyetlen kötél biztosítékával és kamerák kereszttüzében egy völgyhídról? De Haider az olvasó novícius pózában – ezt a képet nem lehet piacosítani! Legalábbis az olvasók könnyedén felismernék egy effajta kép belső ellentmondását.

Christoph Fleischmann

Forrás: Publik-Forum, 2003/10

A szórakozásról

A tagadás tagadásának tagadása

Bármilyen kis kert is egész napos munkát ad a kertésznek. A Föld gyönyörű kertje az egész emberiség munkáját igényli. Elképzelhetetlen, hogy miközben száraz és terméketlen életterek vagy áradásoktól fenyegetett régiók vannak, az emberiség legtöbb eszközzel rendelkező hányada a szabadidő leghelyesebb eltöltésén töpreng, és egyre többet áldoz szórakozásra.

A szórakozás térhódításával párhuzamosan szorult vissza az ünnep. Az ünnep a társadalmi közös emlékezés pillanata, szakrális egység a hozzánk tartozókkal, elődeinkkel, a Teremtővel. Mindig a közösség egészéhez szól, még akkor is, amikor szűk családot fog át. Az ünnep az egymáshoz tartozás kifejezése, az önátadás rítusa; az egyén átadja önmagát a közösségnek, a közösség pedig elfogadja és sajátjának ismeri el az egyént. Az ünnep a felajánlás, az áldozat ideje. Az egyén önmagával együtt a javait is odaadja a közösségnek. Az áldozati adomány, a felajánlás tulajdonképpen az egyén életének megváltása, hiszen az áldozat mindig az egész élet átadását jelenti. Kifejezi az egyén és a közösség egységét. Az ünnep az emberiség közös kultúrkincse, minden emberi kultúra őshagyománya.

A szabadidő megjelenésével, a szórakozás létjogosultságának elismerésével olyan emberi megnyilvánulás nyert jogosultságot a *mindennapok gyakoriságával*, amely legjobban az ünnepi tevékenységhez hasonlított. Az ünnep liturgiát, zenét, színeket, táncot, előadást, közösséget jelentett. A szórakozás mindezt élvezetként kínálja fel a szakrális élmény magasztos egyedülállóságának érzése nélkül. Az ünnep a rendszeres és fárasztó tevékenység után, pontosan körülírt rendszerességgel, a közösség feloldódását szolgálta. A közösségért végzett munka és odaadás elismerést vált ki a közösségből, az elődök emléke, a Teremtő, a család és a belőle született jövő elégedetten öleli magához a közösségért fáradó, ünnepet ülő embert.

Mindenki érzi, hogy van különbség szórakozás és pihenés között. A pihenés, az erőgyűjtés természetes szükséglete minden embernek, a szórakozásról azonban történeti korok és kultúrák szerint igencsak eltérően vélekedünk. Ma a szórakozást a világ jó része szinte életcéljának tekinti. Ártatlan, békés, pihentető időtöltésnek. Valóban az?

Amikor elfogulatlanul igyekszünk végiggondolni, mit jelent számunkra, mivé fejleszthet bennünket, elbizonytalanodunk. Valamikor az emberiség nem ismerte a szórakozást, vagy ha ismerte is, azt játéknak nevezte, és jobbára csak gyermekkorban tartotta helyesnek. Az elektronikai forradalmat megelőző társadalmakban a szórakozás az urak kiváltsága volt, amit a nép nagy része ellenségesen szemlélt. A tömegtársadalmak megjelenésével az uralkodók és a társadalom kedvezményezettjeinek életmódja követendő példa kezdett lenni, aminek következménye, hogy a szórakozás társadalmi normává vált.

A szórakozás az egyéni töltekezés színtere. A tevékenység kényszerű végzésének praktikus értelmét nyújtja, vagyis hogy a munka és a fáradtság azért van, hogy az általuk megszerzett javakkal a szórakozás minél teljesebb lehessen. Mint a nevében szereplő *szór* ige mutatja, nem tartozik sem a gyűjtés, sem az adás, sem az összpontosítás, sem a teljesítmény világához. A passzív sodortatás, a megszerzett javak elfecsérlése, a nem-tevékenység világa ez, ami meglepő módon pihenést sem jelent, inkább fáradtsággal zárul. Minthogy formai szempontból sok elemet vesz át az ünnepből, maguk az ünnepek és a szórakozás között halványul a különbség.

A brazil karneválra a szamba-iskolák táncosai egész évben keményen készülnek. Tízezrek terveznek felvonulási jelmezt, kocsit, koreográfiát. Óriási energiával készülnek egyetlen pillanatra. A brazil karnevál ünnep. Ünnep a készülőknek, ünnep azoknak, akik ismerik a titkát – és szórakozás a fizető turistáknak, a távoli országok TV-nézőinek.

Az ünnepnek társadalom- és létfenntartó célja van, a szórakozás transzcendens értelemben céltalan, vegytiszta, létpótló immanencia. A valódi létezés pótszere, szurrogátuma. A gazdasági globalizmus élharcosainak idő- és térkitöltő eszköz, üzleti vállalkozás – gondolkodás, értelmes, alkotó munka, átgondolt és tervezett létezés helyett. Az ünnepért keményen megdolgoznak, a szórakozás az előregyártott, a csak elfogyasztandó világa. Különös ismertetőjele a túlkínálat. Mindenből. Magazinból, színből, zenéből, sportból, szexből, performance-ból, ételből, horrorból, akcióból, kínálatból és húsból, rábeszélésből és sztárokból, élő és plüss állatokból, a világ minden DOLGÁBÓL.

Petőfi korában *zenét* a zenekar játszott, előadása megismételhetetlen élmény volt, az előadás után sokáig emlegették, társaságban vitatták, életük alakításában szerepet játszott. A műkedvelők gyakran jöttek össze közös zenélésre. Ma a zene tömegcikk. Mindenütt szól. Alap- és háttérzajt ad metrón, üzletben, korcsolyapályán. Szórakoztat, mindenkit, mindenütt. Élményt egyre ritkábban nyújt. Már csak az egészen kiválóak keltenek némi figyelmet, elsősorban sznobság és divat okán, státusszimbólum jellegű helyárakkal. A másik nagy misztérium a *szín*. Altamira barlangfestményei óta a színek mágikus hatással vannak az emberiségre. A természet színei évtízezredekig megismételhetetlenek voltak. A piros szín, a bíborcsiga titka felemelte Föníciát. A színes képek káprázata, a színes kelme rabul ejtett uralkodót és gazdag polgárt, templomi hívőt és ruházkodó hölgyet. Ritka volt, és magába sűrítette a teremtés harmóniáját. Ma, ami nem színes, az nincs. Film, könyvborító, fénykép, újság, szórólap, plakát, WC-papír. Lassan immunizál a színagresszivitás. Az emberiséget felemelő nagyszerű dolgok, a zene, a színvilág, az áhítat, az ünnep a szemünk láttára válik akciós bóvlivá.

Egyre erősebb ingerekre van szükség ahhoz, hogy a figyelem odaforduljon. Az ütem egyre gyorsul, majd a zene harsogni kezd. A szex, csak úgy, már kevés. Jobb, ha egyneműek végzik, de állattal, géppel, szörnnyel még izgalmasabb. Fő, hogy *élményt* adjon. Irtózatosan megemelkedett az ingerküszöb, ezért vadul keresik, ami izgalmas, ami *még* tilos, ami extrém. A pedofílián nincs mit csodálkozni. Terjed, mert még tilos. Csak idő kérdése, hogy megjelenjék a szexuális indíttatású orgiasztikus emberevés. A csendesebb műfajok teljes válságban vannak. Harminc éve még elképzelhetetlen lett volna egy szinte teljesen pucér hölgy egy óriásplakáton. Ma az intim is közügy kell, hogy legyen, különben eladási gondjai támadnak. A szobrászok, a festők, a költők és az írók bajban vannak. Hiába egyre extravagánsabbak és érthetetlenebbek a

művek, mégiscsak egyediek. Ezért, hacsak lehet, sorozat készül belőlük, utánnyomás, utánöntés, megfilmesítés, rövidített kiadás, képes és diákváltozat. Rágógumi csomagolásán, öt képben ismerkedhetünk meg Quasimodo történetével, szinte minden világirodalmi figura kapható kulcstartón, trikón, vagy fröccsöntött változatban.

Ez a nagy kavalkád teljesen bizonytalanná teszi az embert. Olyan, mintha egy labirintusba kerültünk volna, ahol iránytűnk csődöt mondott, Ariadné pedig nem tud a segítségünkre sietni fonalával, mert a Görög mitológia tíz képben című CD-ről lefelejtette a gyártó. Kevés biztosnak tűnő pont van. Amit annak látunk, azért van, mert arról kapunk színes, hangos, tolakodó és egyszerű információt. Szórakozz, élvezd, vedd meg, használd, fogyaszd, és dobd el! És szórakozunk, ha belegebedünk is, hajtjuk a pénzt, amíg össze nem szedjük legalább a hétvégére valót. Élvezzük, ha nem is igazán, de egyre elszántabban, és hiányérzetünket azzal nyomjuk el, hogy holnap jobban élvezzük majd, és akkor *az*, végre igazán *igazi* lesz. Megvesszük (ha tudjuk), mert a *birtoklási vágy* és a *szórakozás* már összekapcsolódott. Ilyen a közhangulat. (Vagy így alakították?) A shoppingolás ma elismert szabadidős tevékenység. Üdítős palackkal a kezünkben ténfergünk, úgy teszünk, mintha belekortyolnánk a hetek óta magunkkal cipelt barna löttybe, ami egykor kóla lehetett. Nincs pénzünk a sarkon újat, hideget venni? Nagy baj, de az érzés a régivel is majdnem ugyanaz. Legalább is kifelé. Nem törtük meg a varázst.

Harminc éve a tetovált karokon szerelmeink és az életről vallott sommás igazságaink fogalmazódtak meg. Szülői kötődés, fontos évszám, vallásunk és érzelmeink, szabadságvágyunk mindenki által ismert jelképrendszere ékesítette a nyáron szabadabban mutatkozó testrészeket. Ma a tetoválások nonfiguratív ábrák, értelmükről még viselőjük sem képes magyarázatot adni. A testfestés az emberiség egyik legősibb kulturális rítusa, ábrái szigorúan a közösséghez tartozást szolgálták. Az együvé tartozók nem viselhettek idegen jelet, hiszen akkor már nem is lettek volna együvé tartozók. Tartalom és jelkép: egyek voltak. A kettő feltételezte egymást. Kultúránk ma más jelképek felé fordul. Talán már olyan gyenge, hogy nem képes megtartani saját jelképeit. A jelképeit vesztett kultúra magát veszítette el, és jön valami más. Az, amit előre küldött jelképei máris jeleznek. A *non* kultúrája, a *non*figuratív, *non*perszonális, *non*familiáris, *non*konformista. A *szór*-akozás rövidesen befejezi a tartalom kiüresítését. Az ünnep helyére beköltözött *non* már túllép a marxista kettős tételen, a tagadás tagadásán. A katedrálisok, temetők és terített családi asztalok meghatottságára lassan ráborul a tagadás tagadásának tagadása.

Benyhe István

A haszontalanság dicsérete

Létezik magas szintű ostobaság is. Például a magasan informált társadalom gondolkodásának gyengesége; itt ugyanis rendkívül részletezőek az ismeretek és a képességek, de semmiféle erkölcsi erő nincs bennük. A 2003-as genfi autókiállításon a Volkswagen bemutatott egy 1000 lóerős kocsit, amely elvileg 400 km-es óránkénti sebességre képes. Ez egyik példája a hihetetlenül intelligens gyengeelméjűségnek: olyan gondolkodási forma, amely saját karikatúrájává vált. De olyan gyengeelméjűség ez, amely egyre inkább magától értetődővé válik. Ez a társadalom már nem látja át, mit művel. Az erkölcsi összefüggések nélküli képességek világa ez. Annak a kényszere, hogy megtegyük, amire képesek vagyunk, elnémította azt a kérdést, mit jelentenek a képességeink utódaink és a Föld fennmaradása szempontjából. Tekintettel ezekre a machinációkra, egyre fontosabbá válik az a kérdés: Mit *nem* szabad tennünk?

Itt az ideje, hogy társadalmunkban megmentsük azt, ami funkcionálisan nem igazolható, annak érdekében, hogy megmeneküljünk a célok tökéletes uralmától. Itt az ideje, hogy kiálljunk olyan dolgokért, amiknek semmi céljuk nincs: a játékért, a zenéért, az éneklésért, a versekért, a csendért, a szabad időért, az imádságért s az ember minden költői képességéért. Ezek mögött nem áll lobbi, nem hoznak profitot. De megerősítik lelkünket, és talán csak így tanuljuk meg, hogy megállj-t parancsoljunk magunknak. Általuk megtanulunk dicsérni, megtanulunk sírni. Megismerjük a lelkünket.

A vallásnak az irodalommal, a zenével és más művészetekkel közös, csodálatos tulajdonsága, hogy közvetlenül nem értékesíthető és nem alkalmazható. Már csak ezért is kedvesek számomra ezek a művészetek egy funkcionalista társadalomban, amely minden áron a hatékonyságot és az élet uralását teszi meg egyetlen istenévé. Reménykedem, hogy azok a győzelmi kényszerek, amelyeknek társadalmunk kiszolgáltatta magát, nem lepik el iskoláinkat is.

A „kezeléssel” kapcsolatos tudásunk hallatlanul megnövekedett. Tudjuk, hogyan kell kezelni a fákat, az állatokat, a tájakat, a levegőt és a vizet. Ám a víz, az erdő, az éjszaka, az állatok elveszítik hangjukat, és többé nem vigasztalják az embert, aki már csak a tenyésztő és az uralkodó szerepében lép fel velük szemben.

Christa Wolff *Kasszandra* c. művében a látnoknő így jövendöl Trója meghódítóinak: „Ha képesek vagytok abbahagyni, hogy győzzetek, akkor városotok fennmarad.” A kocsihajtó megkérdezi tőle. „Nem hiszel abban..., hogy képesek vagyunk abbahagyni a győzelmeket?” Mire Kasszandra: „Nincs tudomásom olyan győztesről, aki képes lett volna rá... De nem tudok mindent. Így aztán meglehet, hogy – a jövőben – lesznek olyan emberek, akik tudják, hogyan kell győzelmüket életté változtatni.”

Remélhetőleg megtanuljuk annak művészetét, hogy győzelmeinket életté változtassuk, mielőtt még pusztasággá változik világunk.

Fulbert Steffensky

Forrás: Publik-Forum, 2004/21

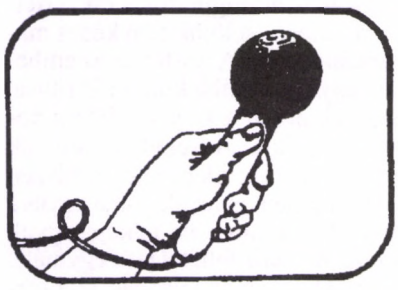

„Szerettem volna könyvvé válni”

Interjú *Ámosz Óz* izraeli íróval és békeaktivistával

„Kisfiúként azt szerettem volna, hogy ha felnövök, majd könyvvé váljak. Nem íróvá, hanem könyvvé: Az embereket ugyanis meg lehet ölni, mint a hangyákat, s az írókat sem nehéz meggyilkolni; de ami a könyveket illeti: még ha megpróbálják is szisztematikusan megsemmisíteni őket, mindig megvan annak az esélye, hogy egy példány megmarad” – írja legújabb, vaskos kötetében Izrael legtekintélyesebb írója és békeaktivistája. Bár Ámosz Ózból nem lett könyv, de csaknem 800 oldalas műve, a Történet a szeretetről és a sötétségről *egy lépéssel közelebb vitte őt a halhatatlansághoz. Önéletrajzi regényét máris a világirodalom mesterműveként ünneplik kollégái és kritikusai.*

Óz úr, új könyvében Ön megrázkódtatásokkal teli gyerekkoráról és Izrael nehéz születéséről beszél. Lefordították már arabra?

Épp elkezdődött a fordítása. Igen örülök ennek. Remélem, hogy egy „szeretetről és sötétségről szóló történet” hozzájárulhat a mélyebb és nyitottabb párbeszédhez, nem csupán az aktuális válságról, hanem a konfliktus mélyebb rétegeiről is.

Egyesek „nemzeti életrajzként” dicsérik e könyvét. Valóban az?

Egyáltalán nem. Nem fogadom el a „nemzeti” jelzőt, és az „életrajz” meghatározást sem. Ez egy család története, igen zűrzavaros történelmi események hátterében. Sok mindent ki kellett találnom, vagy fantáziámmal kellett rekonstruálnom, mint például azokat a dinoszauruszokat, amelyek kis csontdarabkákból állnak össze.

Ámosz Óz rendkívüli fantáziáról és beleérző képességről tesz bizonyságot. A Történet a szeretetről és a sötétségről *sajátos kettőséget mutat; olyan könyv ez, amelyet nehezen lehet besorolni. A borítón az áll ugyan, hogy „regény”, de belül Ámosz Óz gyermekkora rejtőzik, ahogyan az 55 évvel később kikel az író fejéből. Akkoriban még Ámosz Klausnernek hívták, s egy apró, dohos jeruzsálemi pincelakásban élt szüleivel, a hőség, a szegénység, az arabok és a félelem szorításában. Szülei az „Ígéret Földjére” bevándorlók első nemzedékéhez tartoztak. Menekülésük során szinte mindent elveszítettek, ami Európában kedves és drága volt számukra: családjukat, hazájukat, foglalkozásukat. Új otthonukban mindenki szenvedélyesen vitázik ugyan víziókról és Izrael megalapításáról, irodalomról és tudományról, de fájdalmukra nem találnak szavakat a felnőttek. Anyja depresszióban szenved, és eldobja az életét, amikor Ámosz tizenkét éves.*

Még mindig dühös?

Ebben a könyvben nincs egy gramm méreg sem, nincs benne szemrehányás. Ez nem leszámolás. Az együttérzés, az irónia, a beleélés és a kíváncsiság hangulatában írtam. Nem akartam ítélkezni az embereken.

Az Ön édesanyja olykor éjjel-nappal egy széken ült, és merev tekintettel nézett ki az ablakon, telve kimondhatatlan lelki kínokkal. Miért mondtak csődöt a szavak, amikor a legnagyobb szükség lett volna rájuk?

Senki sem beszélt a félelmeiről, senki sem beszélt olyasmiről, ami valóban számít. Ezeket az embereket, akik annyira szerették Európát, brutálisan elűzték Európából. Csalódottságukat, halálos kínjaikat amiatt, ami családjukkal történt Európában, s félelmüket attól, ami velünk magunkkal történhetett még – mindezt elfojtották. De mindez hegyként nehezedett az emberekre.

Édesanyja öngyilkosságáról Ön évtizedeken át senkivel sem beszélt, még a feleségével sem. E könyv megírása valamiféle terápia volt az Ön számára?

Nem. Csak azután voltam képes megírni, hogy megbéküljek magammal. Amíg tele voltam méreggel, nem ment. Ennek a könyvnek a megírása olyasmi volt számomra, mintha szüleim által írt leveleket nyújtottam volna át a gyermekeimnek, és nagyszüleim leveleit az unokáimnak.

Két évvel anyja önkéntes halála után az ifjú elhagyja apját, bevonul egy kibbucba, és ettől fogva „Óz”-nak nevezi magát, ami héberül „erőt, erősséget” jelent. Tetterős traktorossá akar válni, megszabadulva a könyvtáraktól és a haszontalan tudományosságtól. Szerencsére Ámosz Óz nem vált paraszttá, és könyvvé sem. Irodalmat és filozófiát tanult. A hatnapos háború idején egy páncélos egységben harcolt a Sínai-félszigeten, a Jóm Kippur-i háborúban pedig a Golán-fennsíkon. Megismerte a háború rettenetét. 1977-ben a „Salóm ahsav” („Békét most!”) békemozgalom megalapítói közé tartozott. Újságcikkeiben fáradhatatlanul küzd a háború ösztönzői ellen. Regényeit harminc nyelvre fordították le. Ezekben mindig magándrámák játszódnak le politikai katasztrófák hátterében.

Ön és más írók is igen elkötelezettek a békemozgalomban. Hiszi-e, hogy irodalommal képes politikát csinálni?

Megpróbálok a magam módján hozzájárulni ehhez. Tisztességes embernek ezt kell tennie katasztrófák idején. De sajnos nem tudom lemérni, milyen hatása van a munkámnak.

Külföldön Óz a Nobel-díj reményteljes várományosának számít. Hazájában sokan az állam ellenségét látják benne, mivel évtizedek óta azt követeli, hogy a palesztinok kapjanak önálló államot.

Mi mozgatja Önt abban, hogy mindig folytassa a dolgot, jóllehet nincs haladás?

Nagy haladást éltünk meg: A többség mindkét oldalon régóta tudja, hogy a végén két államunk lesz. Senki sem örül ennek, de csaknem mindenki számára világos. A vezetők még lemaradva sántikálnak. A páciens kész a műtétre, és mindenki tudja, hogy meg kell történnie, de az orvosok túl gyávák.

A konfliktus már ötven éve tart, és egyre kegyetlenebbé válik. Csak az utóbbi négy évben több mint 4000 ember halt meg.

Igen, de az emberek lassan belefáradnak a harcba. Ez reményt kelt bennem. Sok konfliktus ugyanis sosem oldódik meg ténylegesen, hanem egyszerűen elhalnak, mivel az emberek kimerülnek. Minden párt azt mondja: Nekem volt igazam, a másiknak nem volt igaza, de ezt nem lehet örökké így továbbcsinálni. Izraelben és Palesztinában egyaránt látom az effajta kimerülés jeleit.

Ha nem lenne mindez oly rettenetes és tragikus, csaknem gyerekesnek tűnne: Van itt két kisfiú, de csak egy homokozó. Mindegyikük játszhatna valamelyik sarokban, ehelyett örökösen homokot szórnak egymásra, és sírnak. Miért nem válnak soha értelmessé?

Ha európaiak tesznek fel ilyen kérdéseket, alig tudom elviselni az iróniát. Európának több mint ezer évnyi értelmetlen vérontásba került, hogy viszonylagos stabilitást érjen el. Nekünk nem lesz szükségünk ehhez ezer évre, és az oda vezető úton kevesebb vért fogunk kiontani. Hamis dolog, ha valaki türelmetlen velünk szemben, mivel itt Európa két áldozata közötti konfliktusról van szó. Az arabok a gyarmatosítás és az imperializmus áldozatai lettek, a zsidók a száműzés és a tömeggyilkosság áldozatai.

De hát ezért kellene aztán csak igazán szolidárisnak lenniük egymással, nem?

Egyazon kegyetlen apa fiai ritkán szeretik egymást. A gonosz apa megtestesülését látják a másikban. De ami az említett homokozót illeti: Igen, végül mindkettőt befogadja majd. Nem szabad elfelejteni: Egyikük sem mehet máshová, sem a palesztinok, sem az izraeliek. Ez valóban tragikus konfliktus, amely empátiát és segítséget kíván, nem pedig a türelmetlen „szülők” fenyegető mutatóujját.

Hogyan segíthet Európa?

A jó szándékú európaiaknak először is tisztázniuk kell magukban, hogy egyáltalán nem kell dönteniük: Izrael vagy Palesztina mellett állok-e? Csak a béke mellett kell dönteni. Itt a helyes és a helyes közti vitáról van szó, ugyanarra az országra irányuló igényről, s mindkét igény igen meggyőző. A palesztinoknak igazuk van, és az izraelieknek is. Ez a régi görög tragédiákra emlékeztető tragédia, nem hollywoodi film. Mindkét oldalnak erkölcsi támogatásra van szüksége, hogy megnyugodjanak. Azután egészen gyakorlatias dolgokat kell megtenni. Palesztin menekültek százezrei több mint ötven éve menekülttáborokban táboroznak. Házakra és munkára van szükségük. Nem Izraelben, hanem az eljövendő Palesztina államban. Ebben segíthetne Európa.

Éppen most, amikor mindenki azon töri a fejét, hogyan folytatódik az Izrael és a palesztinok közötti konfliktus Arafat halála után, éppen most nyújt nagy világosságot egy olyan könyv, mint a Történet a szeretetről és a sötétségről *– mert megvilágítja a konfliktus gyökereit, melyek messzire visszanyúlnak a történelembe, s ezzel egészen személyes élettörténetekbe. Rendkívül érdekfeszítően, okosan és tele humorral. Az ember olvassa – és szeretne jobb emberré válni.*

Udo Taubitz

Forrás: Publik-Forum, 2005/1

„Tizedosztályú polgárok vagyunk”

A mindennapos erőszak elhallgatott következményei Izraelben

Interjú ***Nabila Espanioly*** palesztin feminista pszichológussal

Espanioly asszony, Ön az elmúlt évben Aacheni Békedíjat kapott. Miért kapta ezt a kitüntetést?

Az izraeli békemozgalomban végzett aktív munkámért. Évek óta dolgozom elsősorban a nők békemozgalmában, az *Asszonyok feketében* és a *Nőkoalíció a békéért* szervezetekben. Továbbá a Názáretben végzett munkámért tüntettek ki, amelyet az arab gyerekek, fiatalok és édesanyjuk körében végeztem.

Mi a feladata az Asszonyok feketében szervezetben?

Az Asszonyok feketében inkább akció, mint mozgalom. Zsidó és arab nők vagyunk, akik péntek délutánonként, a Sabbath kezdete előtt a nagyobb útkereszteződéseknél tüntetünk az izraeli városokban. Gyászruhát viselünk és plakátokat tartunk a magasba, amelyekkel Ciszjordánia és a Gázai-övezet katonai megszállása ellen tiltakozunk. 1987-ben az első intifáda elején kezdtük. Azóta minden pénteken egytől kettőig – akár hideg van, akár meleg – ott állunk, és némán tüntetünk.

Ön személy szerint hol szokott állni?

Názáretben csak egyszer tüntettem, az nagyon vidám volt, mert az arab Názáretben úgyis mindenki ellenzi a megszállást. Názáreti barátnőimmel ezért szétoszlottunk, néhányan Magiddóban állnak, én minden pénteken Haifában, a Német kolónia utcában, a Bahai Központhoz vezető lépcső alján. Ez nem könnyű, mert az emberek közül sokan ordítozva szitkozódnak és átkozódnak. Az izraeli közvélemény az évek folyamán erősen intoleránssá és részben radikálisan jobboldalivá vált. Ennek következtében durván támadnak bennünket.

Milyen a palesztin nők helyzete Izraelben?

A palesztin nőket Izraelben háromszorosan diszkriminálják. Először is ők a palesztin kisebbségiek Izraelben, egy olyan államban, amely a „zsidók államának” kiáltja ki magát. Izrael palesztin polgárait rendszeres hátrányos megkülönböztetés éri minden állami szolgáltatásban, így például az egészségügyben és a nevelésben. Ez az állami diszkrimináció általános, az élet minden területén megmutatkozik. Másodszor, Izraelben minden nőt hátrányos megkülönböztetés ér a férfiakkal szemben, a palesztin és a zsidó nők ettől közösen szenvednek. Harmadszor, bennünket, palesztin nőket saját társadalmunkon belül is diszkriminálnak. A palesztin társadalom ugyanis erősen patriarchális és konzervatív. Ez nekünk nagyon sok nehézséget okoz. A diszkrimináció meghatározó életünk minden területén. Minden palesztin nő, aki elért valamit, magasabb iskolai végzettséget vagy felelősségteljes beosztást, sok kemény harc árán érte el azt. Az egyenjogúságtól a mai fiatal nőgeneráció is nagyon messze van.

Önök másodosztályú polgárok?

Mi, palesztin nők tizedosztályú polgárok vagyunk! Legfelül áll az askenázi izraeli férfi, azután az askenázi izraeli nő következik, majd a szefárd izraeli férfi, a szefárd izraeli nő, azután az orosz zsidó férfi, az orosz zsidó nő, végül az etióp zsidó férfi, az etióp zsidó nő – és egészen a végén, Izrael rasszista tagolású társadalmának a legalján jövünk mi, palesztin nők.

Mint gyermekpszichológus hogyan látja a palesztin gyerekek és fiatalok helyzetét?

A palesztin fiatalokat és gyerekeket teljesen diszkrimi-

nálják és kirekesztik Izraelben. Az izraeli állam saját arab polgárainak gyermekeire csak egy nagyon kis töredékét szánja annak az összegnek, amelyet minden egyes izraeli gyerekre fordít, kezdve az óvodától és az iskola-előkészítőtől. Gyakorlatilag nincsenek játszóterek az arab helységek gyermekei számára. A zsidók lakta területeken ezzel szemben számos állami finanszírozású közösségi ház van, amelyek gyermekprogramokat, iskola-előkészítőt és a családok számára művelődési lehetőségeket kínálnak. Ugyanez a helyzet a fiatalokkal. Gyakorlatilag semmi sincs az arab fiataloknak, csak „önsegélyként” a katolikus vagy a muzulmán cserkészet. Mégsem kapnak szinte semmi állami támogatást, szemben az izraeli ifjúsági szervezetekkel.

Milyenek az arab gyerekek és fiatalok hétköznapjai?

A megszállt területeken a gyerekek és a fiatalok 70% olyan súlyosan sérült, hogy még hosszú évekig a háború és az erőszak miatt elszenvedett traumáikkal fognak küzdeni. Izraelben más a helyzet, de ott sem jó. Ha palesztin fiatalok Izraelben diszkóba akarnak menni, szinte mindig kiutasítják őket. És a gyerekek? Egy hétköznapi példa: Nem rég Dorinnal, az unokahúgommal és két kis ikergyerekével, Viktorral és Lénával egy igazi játszótérre akartam menni. Názárethez legközelebb Cippóriban, az egykor arab Zafurije városban van. Odaérünk a játszótérhez, és ott áll egy tábla: „Belépés csak Zippóri polgárainak”. Nekünk, arab polgároknak ez a tábla azt jelenti: „Belépés csak zsidóknak”. Az ilyen tiltásokat be is tartják. Így visszafordultunk a két és fél éves gyerekekkel. Mint a polgári jogok elkötelezettje elhatároztam, megvizsgálom, hogy ezek a belépési tilalmak Izraelben egyáltalán legálisak-e. A polgárjogi munka a Muszava – „egyenjogúság” – akción keresztül folyik, amelynek én vagyok az elnöke. A Muszava az izraeli bíróságok előtt küzd a belépési tilalmak, valamint az arab gyerekek és fiatalok kiközösítése ellen. Két hónapja a Muszava riportot nyújtott át Kacav izraeli elnöknek a kirekesztésről. Most fordítjuk angolra, majd közzétesszük a központunk, Al Tufula honlapján.

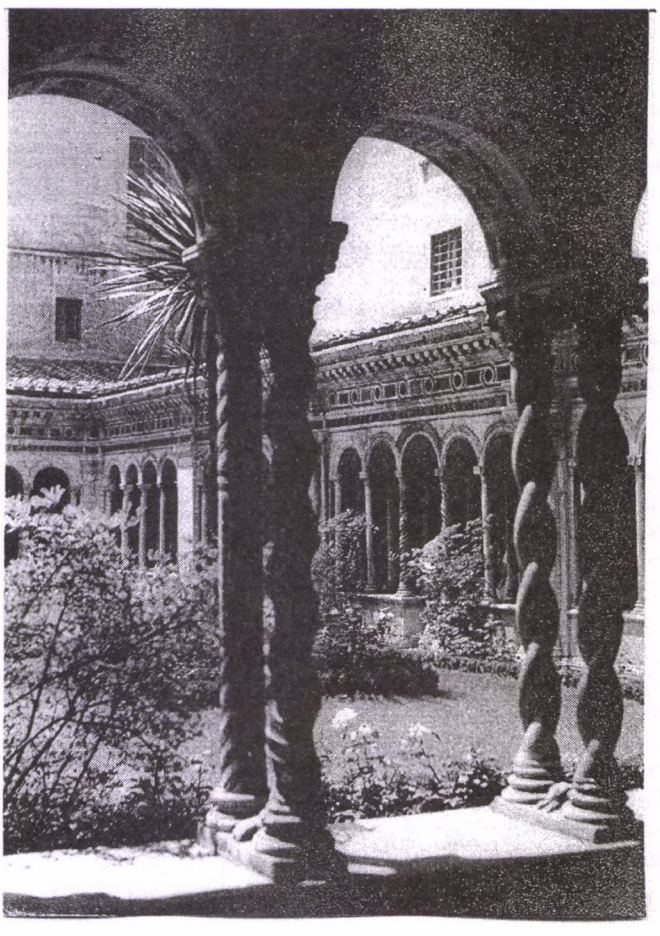

Megfigyelhető a kirekesztés fokozódása?

Igen. Sajnos az évek során erősödik a faji kirekesztés.

Miért?

Az izraeli társadalom önmagát rombolja a palesztinok ellen irányuló, régóta tartó erőszakkal. A fiatal, tizennyolc éves izraelieknek három évre be kell vonulniuk A megszállt területeken vetik be őket, ahol megtanulják a problémákat brutalitással és erőszakkal megoldani. Ezeket a begyakorolt és hosszú időn át elmélyített, az embertől idegen magatartásformákat természetesen a magánéletükbe is beviszik az izraeli férfi és női katonák. A következmény: erőszak a nemek között, a családban, a szomszédok között és a társadalomban.

Miből áll az Ön tevékenysége a názáreti Al Tufula központban?

Al Tufula arabul kisgyermekkort jelent. 1984-ben kezdtük el tevékenységünket, eredetileg Nazareth Nursery Institute néven. Az volt a célunk, hogy olyan családok gyermekeire vigyázzunk, ahol mindkét szülőnek dolgoznia kell. 1984-től 1989-ig egy bölcsődénk és egy óvodánk volt. Azután ebből nőtt ki az Al Tufula központ. Segítünk a nők problémáinak a megoldásában és a gyermeknevelésben. Könyveket és újságokat írunk arról, hogyan lehet értelmesen segíteni a gyermekeknek – mindennel foglalkozunk ezzel kapcsolatban, beleértve a szexuális felvilágosítást is. Óvónőknek képzést és továbbképzést szervezünk, ehhez tananyagokat készítünk, például a palesztin gyerekek identitástudatát illetően, amelyet Izraelben egyáltalán nem vesznek tekintetbe. A palesztin identitás Izraelben tabutéma, fejlesztését nem támogatják. Feladatunknak érezzük, hogy anyagokat dolgozzunk ki az Izraelben élő palesztin gyerekek identitásának támogatására. Ilyenek például: Az én falum, Az én városom vagy a Hazánk növényei és állatai, vagy az Ünnepeink, vallásunk, szokásaink...

Van jelentősége a nemekhez kapcsolt szerepeknek, tehát a férfi- és a nőképnek?

Széles körben ismert az ehhez kapcsolódó felmérésünk. Tehát, hogy milyen a nőről, a férfiról, a lányról és a fiúról kialakított képünk. 333 arab gyerekkönyvet analizáltunk – szomorú eredménnyel. A fiúkat gyakran mint kis kalandorokat és hősöket ábrázolják – a lányoknak ezzel szemben mindig csinosnak és kedvesnek kell lenniük, ők inkább félénkek és óvatosak. Míg a fiúk elmennek hazulról, a lányok inkább otthon maradnak, és segítenek mesebeli anyjuknak. A fiúk egyedül oldják meg problémáikat, a lányok viszont szüleik segítségére szorulnak. Az anyákat ritkán ábrázolják kenyérkeresőként – ez kirívó ellentmondás a valósághoz képest. Van pozitív ellenpélda is. Az arab folklórban is ismert a hét fiú és a hét leány története. A gyógyszert, amely az öreg nagyapán segít, végül is a hetedik, a legkisebb leány szerzi meg, miután minden nagyobb fiú és leány csődöt mondott.

Ön aktív keresztény. Hol van Ön otthon Palesztina egyházaiban?

Katolikus vagyok. Otthonom a felekezetek és egyházak feletti, alulról építkező egyház Izraelben és Palesztinában, konkrétan a mi Al Sabil, Az út nevű egyesületünk. Jelenleg az anglikánok vezetik, többek között Naim Ateek, jeruzsálemi felszabadítási teológus. Az Al Sabil azonban nyitott minden olyan keresztény számára, aki komolyan veszi a nyomasztó politikai valóságot, és a brutális erőszak erőszakmentes legyőzéséért és az igazságosságért tevékenykedik hazánkban, Izraelben és a megszállt területeken is.

Fordította: Deliné Szita Annamária

Forrás: Publik-Forum, 2004/20

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Tanító – nagyító

Történt egy délután, május végén vagy június elején, hogy Ugribugri, az öcskösöm felállt kerti tanulóasztalkája mellől, odalépett hozzám, és így szólt: „Segíts rajtam, Moha! Mi lesz velem!”

Én egy másik, valamivel nagyobb kerti asztalka mellett tanultam. Már régóta szerettem volna, hogy hozzám forduljon Ugribugri ezzel a kéréssel, s most, íme, megtörtént. Tudtam, hogy kimondja. Ugribugri akkor a második osztályba járt, én negyedikes voltam. Ő a tanév első felében, akárcsak az első esztendőben, igen jó tanuló volt. Tavasszal azonban szinte az egyik napról a másikra rosszul kezdett felelgetni. Egyre több és több hiba akadt írásbeli leckéiben is. Panaszkodott is naponta: „Nem megy a tanulás, nem úgy, mint azelőtt.” De úgy tettem, mintha nem is hallanám. Tudtam ugyanis, hogyha egyenesen megmondom, mi a baj, ellenkezik, tagadja, és nem érek célt. Most már azonban megvolt a tervem, minthogy ő maga kérte segítségemet: „Azért nem megy a tanulás, mert nem is akarod, hogy menjen!”

Haragos lett az arcocskája: „Ez nem igaz! Akarom, hogy menjen.” „Ha akarnád, menne. Bebizonyítom, hogy nem akarod.” „Na, erre kíváncsi vagyok.”

Ez volt az, amit vártam. Átöleltem a vállát, visszasétáltam vele a padocskájához, magam is leültem mellé, és megkérdeztem tőle: „Tudod-e, hogy mi az a nagyító?” Szélesen elmosolyodott, mint akinek még beszélni is öröm arról, amit szeretne.

„Hát persze, hogy tudom, az a kerek üveg, amit nem adsz nekem! Pedig meg lehet vele gyújtani a gyufát!” „Nana, csupán a nagyítóval nem. Napfény is kell hozzá!” „Hát miért mondod ezt! Csak beszélsz róla, de ugye úgyse adod nekem!”

Titokzatosan elmosolyodtam: „Nagy oka van annak, hogy emlegetem. Mert nem én fogok segíteni rajtad, hanem a nagyító. Ő fog megtanítani rá, hogyan lehet ismét jó tanulóvá lenned.” Nevetett: „A nagyító?” Sőt kedvét lelte a rímjátékban: „Tanító-nagyító, tanító-nagyító.” De rögtön durcás is lett az arcocskája: „De akkor se adod nekem, tudom!” „Ha megérteti veled, hogy nekem van igazam, és csak azért nem tanulsz jól, mert nem is akarsz, akkor talán neked is adom. Hiszen akkor megérdemli azt az örömöt, hogy te légy a gazdája.” Nevetett örömében: „Öröm neki, ha én leszek a gazdája?” Megint rímmel játszott: „Hiszen akkor derék az az üvegcserép!” Ekkor bementem a szobába, és kihoztam egy könyvet. Természettani könyv volt. Nemrégiben kaptam kölcsön Földigszakáll bácsitól. Fellapoztam a lencséről szóló fejezetet, és rámutattam egy bekezdésre: „Ezt a néhány mondatot tanuld meg! Egy óra múlva kikérdezem! Tedd addig félre a könyveidet!” Az öcskös csalódottan bámult: „Hát a nagyító, hát nem ő fog tanítani?” „Persze, hogy ő! Éppen azért kell megtanulnod ezt a néhány mondatot, hogy jól megértsd majd, amire tanít!”

Egy óra múlva ismét ott ültem vele a padocskáján: „Na halljuk, mondd el, mit tanultál!” Ugribugri elkezdte: „A domború lencsék... A domború lencsék...” Aztán elhallgatott. Ráncolta a szemöldökét, lecsüggesztette a fejecskéjét, és töprengve vakargatta az orra hegyét. Mondani kezdtem tehát emlékeztetőül: „A domború lencsékre eső fénynyaláb... Na?” De nem tudta folytatni. Úgy tettem, mintha unatkoznék. A konyhánk ajtaja felé tekintettem, és megjegyeztem. „Azt hiszem, sárgarépa főzelék lesz vacsorára.”

Az öcskös orra tövéről a homlokára szaladtak a ráncok. Elkapta a fejét, és rémülten kiáltotta: „Jaj, dehogyis!” Tüstént újságolta is lelkendezve, felderült arcocskával: „Éppen ellenkezőleg, gombapörkölt lesz! Most jött meg édesanya az erdőből, vargánya gombát szedett!”

Ezt feleltem: „Abban igazad van, hogy gombapörkölt lesz, azt azonban rosszul láttad, hogy vargányát hozott. Csiperkegombát hozott.” Ugribugri mentegetőzött: „Nem figyeltem meg elég jól a kosarat, mert hiszen tanultam.” „Na, ha tanultál, folytassuk a domború lencséket. Mit csinál a párhuzamos fénynyalábbal a domború lencse?”

Ugribugri arcocskája megint elsötétült. A fejecskéjét ismét lógatta, és megint töprengve vakargatta az orra hegyét. Ismét körülszemlélődtem: „Úgy látom, már ki is mászkálnak a ládából a kiscicák.” Az öcskös hirtelen ismét felélénkült: „Ki bizony! Éppen az előbb cipelte vissza Mióka mind négyet!”

Megcsóváltam a fejem: „Ezt is rosszul tudod. Csak három mászkál ki, a negyedik alighanem megszúrta a talpacskáját. Gyopár már el is ment Mályva néniért.” (Mályva néni volt a macskák orvosa Törpeházán.) Ugribugri megint azzal mentegetőzött, hogy tanult. „Ha tanultál, mondd fel a leckét! Miért nevezzük gyűjtőlencsének a domború lencsét?” De az orrhegy vakargatásánál most sem jutottunk tovább. Fiatal őszibarackfa állt a közelünkben. Rátekintettem: „Nem nagyon igyekszik ez a fácska! Úgy nézem, még az idén sem hoz termést.” Az öcskös újra felkapta a fejét: „Dehogyisnem! Éppen az előbb vettem észre, ott a termés a legalsó ágán.” „Na meg a legfelsőn! Nem tudsz te semmit, Ugribugri! Se azt, amire figyelgettél, se a gyűjtőlencséket!” Előhúztam a zsebemből nagyítómat. Ugribugrinak felcsillant a szeme: „Most fog tanítani? Aztán nekem adod?” Nevettem. „Ha megtanít tanulni, s megérteti veled, az a baj, hogy nem is akarsz tanulni. De az még kérdés, hogy meg tudja-e értetni veled.” Az öcskös megint rímelt, de most a nagyítóhoz szólt: „Hisz azért vagy tanító, vagy nagyító, nagyító.”

Egy szál gyufát tettem az asztalra: „Amit most fogsz hallani, a nagyító mondja. Mindannyiszor elmondja ezt, valahányszor fény hatol át rajta. De úgy gondolom, egy törpe jobban megérti az üveghangnál a törpehangot. Tolmácsolom hát a tanítását a magunk emberi nyelvén. Így szól tehát a nagyító: »Ha meg akarod tanulni a leckét, nem szabad, hogy figyelmed egyformán érjen mindent: Vacsoragombát, kiscicákat, barackfát, lepkét, bár egyformán világítanak rá a napsugarak, a ceruzára, a könyvre és a gyufaszálra. De ha elébük tartasz engem a sugaraknak, ahogyan Moha most elébük tart engem, akkor én, a gyűjtőlencse összeterelem, és egyetlen pontra, a gyufa fejére irányítom azokat. Az akaraterő is olyan gyűjtőlencse, mint én! Ha meg akarod tanulni a leckét, neked is össze kell terelned figyelmed sok-sok párhuzamos sugarát, és egyetlen egy pontra, a leckére kell irányítanod őket. Akkor aztán azon az egyetlen ponton együttes erővel világítanak mindnyájan. Az együttes erővel világító sugarak olyanná teszik a gyufafejet is, amilyen a nap. Világossá! Izzóvá! Meghódítja a nap a gyufafejet, birtokába veszi. Ha figyelmed sugarai ugyanígy, összegyűjtve világítanak rá a leckére, akkor meghódítod a leckét is, a birtokod, a tulajdonod lesz. Más szóval megtanultad.«”

Ennyit mondott az én szavaimmal a nagyító. A gyufafej meg nagyot sercent a fénynyaláb gyújtópontjában, és lángra lobbant. Ugribugri nevetett, maga elé tette a számtankönyvét, és ezt mondta. „Köszönöm, Moha! A tanítást is, a nagyítót is.”

Én azonban zsebre dugtam a nagyítót: „Ha-ha-ha, még nem biztos, hogy megtanított tanulni.” De mindjárt elő is húztam: „Kölcsön azonban szívesen itt hagyom nálad, nézegethetsz vele bogarat, virágot.” És letettem elébe, rá a nyitott számtankönyvre. „Na, szervusz!” De most meg Ugribugri dugta zsebre. „Köszönöm, Moha, kölcsönképpen is. Majd nézegetek is vele, ha már minden leckémet megtanultam” – és a számtankönyv fölé hajolt. Én meg visszaszóltam: „Most már a tiéd!”

Tunyogi Csapó Gábor

Szellem a cellában

Elöljáróban: Kitalált történeteknek hihetõeknek kell lenniök, ha a szerzõ nem akarja, hogy bolondnak vagy legalábbis bohócnak tartsák. Mit tegyen viszont a jámbor krónikás, ha egy valódi történet hihetetlen? Nos: vagy hallgat, vagy ha egyáltalán leírja, akkor azt, ami, és úgy, ahogy történt, közben mindig Shakespeare Hamletjének szavait tartva figyelemben:

„Több dolgok vannak földön és egen,
Horatio, mintsem bölcselmetek
Álmodni képes."

(Arany János fordítása)

Az asztal rendkívül hasznos bútordarab, ezt azonban csak az tudja igazán, akinek nincs hová letennie a bádogcsajkát, ha egyszer igazán forró az étel. Még szerencse, hogy szép hazánk leghírhedtebb fegyházának 263. számú cellájában csak nagyon ritkán kaptuk forrón az ételnek nevezett micsodát.

Ennek ellenére nagyon meg tudtuk becsülni az asztalkát, amelyet 1953 tavaszán két mogorva õr tolt a cellánkba, holott az új bútordarab komoly közlekedési akadályt is jelentett. A cellát ugyanis eredetileg két személyre tervezték volt, s mi hatan éltünk (éltünk?) benne. No, de ne legyen túlságosan igényes az ember.

Később soha nem tudtuk kideríteni, ki jött az ötletre. Laci biztosan nem, vagy ha mégis, soha be nem vallotta volna, hiszen olyan büszke volt mindig racionális gondolkodására, nem is ok nélkül, mert az esze valóban úgy vágott, mint a borotva. Iván? A még csontsovány állapotban is zömök Iván, akinek már az elsõ kihallgatás során összetörték az orrán a szemüvegét, s valószínûleg megsértették a szemét is, mert azóta örökké pislogott, zavartan, ravaszul vagy elkeseredetten, de soha nem álmodozón... Nem, Iván biztosan nem. És Csaba? Nevetséges! Csaba fejében matematikai rend uralkodott, odakint kitûnõ statisztikus volt, a számok világának mestere, az akkor még pelenkás bébiknek számító elektronikus agyak elsõ bábáinak egyike, de ami a fantáziát illeti? Nem, Csaba soha nem jött volna ilyen ötletre. Zoli? Igen, õ a leggyanúsabb, mert a fantázia, ami az elõbbieknél hiányzik, nála kimondottan túlteng. Jancsit, hallgatag filozófusunkat meg sem érdemes említeni ebbõl a szempontból, õ méltóságán alulinak tartotta, hogy leereszkedjék az anyagi világ kézzelfogható dolgaihoz, márpedig az asztal nyilván ezek közé tartozott. Marad tehát Zoli, ha magamat nem számítom, de kihagyhatom-e magamat? Annyit beszéltünk arról, hogy mi mindenre lehet használni egy asztalt! Nem mernék megesküdni rá, hogy nem én említettem elsõnek a táncoltatást.

Nem mindegy azonban, ki mit mondott? Az egyszer elejtett szó gyûrûket ver, mint a vízbe dobott kavics. S egy este ott kuporogtunk az asztal mellett, láncot alkotván a deszkalapra fektetett, a hüvelyk- és a kisujjak hegyével érintkezõ kezekbõl.

Senki nem vette persze komolyan a dolgot. Inkább csak azt akartuk tudni, hogy egyáltalán... És eleve határt szabtunk a kísérletnek: egy óráig akartuk fenntartani a láncot. A dolog azonban meglehetõsen kényelmetlennek bizonyult: Laci meg én az egyik alsó priccsen ültünk, csaknem kétrét görnyedve; velünk szemben Iván és Csaba kuporgott ugyanúgy, Jancsi és Zoli az asztalka keskeny végénél térdelt. Így aztán tíz perc után elhatároztuk, hogy fél óra bõven elég lesz, de alig született meg ez a döntés, amikor Jancsi oldalán megemelkedett az asztal vége, majd jól hallható koppanással visszaesett a kõpadlóra: Takk.

– Ki hülyéskedik? – mordult fel Jancsi.

– Te hülyéskedsz – utasítottam rendre. – Megállapodtunk abban, hogy nem csalunk.

Hallgattunk s izgatottan vártunk. Régóta tudtuk, hogy minden szempontból bízhatunk egymásban, most mégis gyanakvó pillantásokat váltottunk. Kétségeink azonban hamarosan eloszlottak: az asztal néhány perc múlva újra megemelkedett, ezúttal ott, ahol Zoli térdelt.

– Próbáljuk óvatosan visszanyomni – vezényelt Laci fojtott hangon. Gépiesen engedelmeskedtünk, s azonnal éreztük az ellenhatást: az ismeretlen erõ megduzzadt, s felfelé emelte a kezünket.

– Jó tíz centiméter a földtõl – mondta Zoli, miután akrobatához méltó testcsavarással egy pillantást vetett az asztallap alá.

– Kezeket föl! – vezényelt Laci. Az asztalka visszaesett, ujjaink szétcsúsztak, a bûvkör megtört.

– És most? – kérdeztem feszülten.

Laci a torkát köszörülte, ami azt jelentette, hogy tudományos elemzésre készül. Ehhez minden joga és képessége megvolt, ezt senki nem tudhatta nálunk jobban. Tanulmányai az élõ anyag mikrostruktúráiról s a kromoszómákról 1948 tavaszán nemzetközi szakkörökben nagy feltûnést keltettek, de sajnos ellentétben álltak a Szovjetunióból átvett, általudományos nézetekkel, így tehát csak nyugati szaklapokban találtak méltatásra, ami az államvédelmi hatóság szemében természetesen kémkedésnek számított. Laci persze be is vallott mindent, ennek azonban nem szabad nagyobb jelentõséget tulajdonítani. Hiszen valamennyien aláírtuk vallomásunkat, elõbb vagy utóbb, ez csak idõ kérdése volt. A cella rekordját Laci tartotta tizenöt nappal, utána én következtem, meg Zoli, fejenként tizenkét nappal, Jancsi és Csaba tíz napig bírták, az utolsó helyen Iván állt hat nappal, szerencsére vagy szerencsétlenségére, ki tudja? Csaba statisztikája szerint ugyanis azokat, akik már az ötödik napon, vagy még korábban vallottak, rendszerint halálra ítélték.

Laci tehát nemcsak képességekkel, hanem hivatalos képesítéssel is rendelkezett. Ebben egyedül Jancsi volt egyenrangú társa, aki mögött tizenkét szemeszter teológia és filozófia állt. Az õ dolguk volt tehát eldönteni, mi történjék a továbbiakban.

– Abból kell kiindulnunk – kezdte Laci óvatosan –, hogy ismeretlen erõ jelenlétét állapítottuk meg.

Jancsi a száját nyalogatta, ami nála a legmagasabb koncentráció jele volt.

– Ha ezt tapasztalati ténynek tekintjük – mondta lassan –, s nyilván annak kell tekintenünk, akkor szinte kötelességünk, hogy mint ilyet regisztráljuk, s további vizsgálat tárgyává tegyük.

Ezzel el is lett volna intézve a dolog, a cellában azonban teljes demokrácia uralkodott, Laci tehát rám pillantott.

– Ha már elkezdtük, ne hagyjuk abba – mondtam. – Minden időkben voltak emberek, akik valami újért többet kockáztattak, mint amennyit mi egyáltalán kockáztathatunk, mert ugyan mit veszíthetünk?

Zoli meg sem várta a kérdő pillantást.

– Mindig szívesen hajóztam volna Kolumbusszal új vizek s partok felé – szavalta szokásos pátoszával. – Mondjátok, egyébként mikor és hol nyílnak előttünk ismeretlen tájak? Húzzátok fel a vitorlákat, hahó!

– Én mindennek örülök, ami új – pislogott Iván.

– Én nem tarom életünket olyan sivárnak, mint te. – Csaba hosszú orra hegyét cibálta, s valamennyien tudtuk, hogy most statisztika következik. – Az eddig együtt töltött 912 napból 729–et érdekesnek találtam, ami 79,93 százaléknak felel meg. Ha meggondolom, hogy korábbi életemben a napoknak csak 21,54 százaléka volt érdekes, és csak 33,46 százaléka nem kimondottan unalmas, akkor... – Itt elakadt, dörzsölgette megcibált orrhegyét. – Szóval... Nem kevésbé... Azt mondanám: igen... Föltétlenül. Sőt: öt csillag...

A kívülállónak ez persze érthetetlen, de mi tudtuk, hogy Csabának nehezére esett a beszéd, ha nem számokról volt szó. A csillagokat is ismertük. Csaba megcsillagozott minden őt személyesen érintő eseményt vagy jelenséget, ha nem is nagyon bőkezűen. A hét csillagot – a lehető legmagasabb értékelést – csak az első csók és vallomásának aláírása érdemelte ki; a nászéjszaka csak hatot kapott, letartóztatása alig három hónappal később már csak hármat, az életfogytiglani ítélet egyet sem. Asztalkánk tehát kimondottan büszke lehetett az öt csillagra.

– Elhatároztuk tehát, hogy további vizsgálat alá vesszük a jelenséget – foglalta össze Laci. – Módszertani javaslatok?

– Barkochba – mondtam. – A kérdezett csak igennel vagy nemmel tud válaszolni.

– Nem egészen! – Zoli felugrott, hogy a térde alá tegye összehajtogatott pokrócát. – Kell még egy jel, mert lehetséges, hogy a kérdezett nem érti a kérdést, vagy nem tud rá válaszolni.

– Rendben van. – Laci bólogatott. – Ki vezeti a vizsgálatot?

– Természetesen te. – A válasz egyhangú volt. Laci lehunyta a szemét, kétszer mély lélegzetet vett.

– Hát akkor kezdjük el – mondta. Valamennyien újra az asztalra tettük a kezünket.

– Ismeretlen barát, itt vagy? – kérdezte Laci, s az asztal szinte azonnal megemelkedett.

– Köszöntünk körünkben – folytatta Laci. – Kérünk, felelj koppantásokkal kérdéseinkre. Koppants egyet, ha igent, kettőt, ha nemet akarsz mondani, s hármat, ha nem érted a kérdést, vagy nem tudsz válaszolni. Megértettél?

A válasz egyértelmű volt: az asztal megemelkedett, s egyet koppantott: Takk.

– Mi emberek vagyunk. Ember vagy te is?

Ezúttal három koppantás volt a válasz: Tak–tak–takk.

– Hmm... – Laci megütközve ráncolta a szemöldökét. – Hmm... De... Ember voltál?

– Takk.

– Férfi? – Tak–takk.

– Asszony? – Tak–takk.

– Fiú? – Tak–takk.

– Leány? – Takk.

– Kislány? – vetettem közbe, magam sem tudom miért. – Takk.

– Kislányként haltál meg? – Takk.

– Régen halott vagy?

Az asztal hallgatott egy darabig, aztán három óvatos koppantással válaszolt:

– Tak–tak–takk.

– Nem érti a kérdést – mormoltam. Laci rendreutasító pillantást vetett rám.

– Itt éltél, ezen a helyen? – Takk.

– Itt is haltál meg? – Takk.

– Ebben a cellában? – Tak–takk.

– Egy másik házban? – Takk.

– Állt ez a ház akkor? – Tak–takk.

– Hmm... – Laci összehúzta a szemét, lázasan gondolkodott. – Más ház állt ezen a helyen?

– Takk.

– Ó... És a város... Ismerted a várost? – Takk.

– És a nagy templomot? – Tak–takk.

– Állt már a nagy templom? – Tak–takk.

Nem tehetek róla, halkan füttyentettem. A többiek arcára is kiült a meglepetés, valamennyien tudtuk, hogy a nagy templom és az apátság, amely a város szívét képezte, a tizenharmadik században épült. Laci a száját rágta. De aztán feltette a kérdést, amely valamennyiünket nyugtalanított az egész idő alatt.

– Mindig itt vagy? – Takk.

– Ismersz bennünket, mióta itt vagyunk? – Takk.

Erre a válaszra azért mégis kicsit kényelmetlenül éreztük magunkat.

Így kezdődött, 1953 őszén. Nem akarom azonban hosszúra nyújtani a dolgot. Ettől kezdve nem múlt el nap anélkül, hogy ne csevegtünk volna legalább egy-két órát kis barátnőnkkel, ahogy később neveztük a szellemet. Lehetetlen s felesleges is persze visszaadni a végtelen kérdés-felelet játékot, de miután Laci tökélyre fejlesztette a barkochba-technikát, mintegy két év alatt szinte teljes képet alkothattunk kis barátnőnk rövid földi életéről.

A kislány legfiatalabb gyermeke volt egy juhásznak, aki a környéken legeltette nyájait. A juhok száma meghaladta kis barátnőnk számtani ismereteit. Sok, sok juh... Két szamár, három kutya, ez világos volt... A házban négyen éltek: az apa, az anya, a kislány meg a legidősebb fiú, aki segített a juhok körül, vadászni járt íjjal meg nyíllal, csapdákat állított és faszenet égetett az erdőben. Ezenkívül kétszer egy esztendőben megrakta a kétkerekű kordét juhsajttal, gyapjúval, faszénnel, állatbőrrel, s Budára ment, ahol az öccse fegyverkovácsként dolgozott. Kis barátnőnk nem tudta pontosan, hány testvére volt; két férjezett nővérre emlékezett; a legidősebb fiú nőtlen maradt. Az anya betegeskedett, inkább már csak a házban dolgozott, amely mindössze két helyiségből állt. Az élet a felső szobában játszódott le, amelynek egyik sarkában nagy, nyitott tűzhely állt, mint egyetlen berendezési tárgy. Az egyszerű étkeket a ház lakói a kőpadlón ülve költötték el, sötétedéskor mindenki előhozta a birkabőrt a tűzhely mellől, s megágyazott a padlón. A kislány az anyjával a tűzhely mellett, az apa és a fiú rendszerint az ajtó közelében aludt, gondosan ügyelve arra, hogy kéznél legyenek a fegyverek, a fejsze, egy vasszögekkel kivert, nehéz tölgyfabunkó s a fiú íja. A szoba közepén csapóajtó vezetett az alsó helyiségbe, amely voltaképpen csak egy sziklába vájt, kis kamra volt: itt raktározták a juhsajtot, túrót, gyapjút, a kenyeret meg a lisztet, sőt még egy kis boroshordót is, amely azonban rendszerint üres volt.

Az egyszerű, de nem boldogtalan élet hirtelen szörnyű véget ért. A fiú már utolsó budai útjáról nyugtalanító híreket hozott. Lovasokat látott véres karddal, s mindenki tudta, hogy ez háborút jelent. Lent, a folyó mellett egyre gyakrabban vonultak fegyveresek délre, Buda felé. A házacska lakói azonban alig törődtek ezzel, a háború nem az ő dolguk volt. Mindenki végezte megszokott munkáját, a fiú éppen ismét úton volt Budára, amikor váratlanul megjelentek az idegen lovasok, hosszú szőrű, borzas, apró, de szélsebes lovakon, valamennyien fekete bőrpáncélban, hatalmas íjakkal, görbe karddal és hosszú lándzsával felszerelve. Semmi kétség: az Aranyhorda lovasai, akik 1241-ben csaknem az egész ország lakosságát kiirtották...

Az erdőből bukkantak fel, s a következő pillanatban már a nyáj közepén voltak. A juhok rémült bégetéssel szétfutottak, az apa a ház felé szaladt, de néhány lépés után arcra bukott: lapockái közül hosszú nyíl meredt az égre. Az anya hangos sikoltással rohant feléje, de már félúton átütötte vékony testét egy hosszú dárda.

A kislány nem menekülhetett. A ház egyetlen ajtaja előtt már nyeregből ugrottak a lovasok. Gyorsan becsapta tehát a nehéz gerendaajtót, előretolta a reteszt, aztán sietve lemászott az alsó kamrába, amely most szinte teljesen üres volt, hiszen a bátyja csaknem mindent magával vitt Budára. Két kerek juhsajt, egy még megszegetlen kenyér meg az öreg hordócska, ez volt minden. A kislány a hordó mögé bújt.

Hiába. Az idegenek hamarosan feltörték a fönti ajtót, aztán átkutatták a házat, s természetesen megtalálták a csapóajtót is.

Négy férfi mászott le a kamrába. Egyikük fölemelte a hordót s dühösen földhöz csapta, amikor érezte, hogy üres. S a hordó mögött ott kuporgott a gyermek.

Kis barátnőnk halálát illetően is készségesen válaszolt minden kérdésünkre. Így megtudtuk a részleteket is, ezekről azonban inkább nem beszélek, hiszen csak azt bizonyítják, ami úgyis mindenki előtt ismeretes, tudniillik, hogy nincs szörnyűbb dúvad az embernél. Csak annyit: a kislányt nem szúrták le, nem fojtották meg, nem verték agyon, egyszerűen meghalt, mert a szegény kis test nem bírta tovább a kínt. Mennyi idős lehetett? Erre nézve nem tudott felvilágosítást adni, de sok apróságból arra következtettünk, hogy nem élhetett többet tizenkét évnél.

Kérdéseink egyébként nem valami szadista élvhajhászkodásból fakadtak; Laci és Jancsi tudományosan nyomozott a halál után, de nem sok eredménnyel. A kislány csak annyit tudott, hogy egyszerre vége volt a kínnak, s ő mintegy felülről nézett és látott mindent, a vértócsákba taposott juhsajtokat, a széttört hordót és a négy fekete férfit a meggyalázott, megtiport, megszaggatott leánytest fölé hajolva, amelyben azonban már nem volt élet.

Az iszonyú történet rengeteg fejtörést okozott nekünk. Hová lett kis barátnőnk apja és anyja? Erről ő nem tudott semmit. Mi láncolta őt – egyedül őt – a szörnyű esemény színhelyéhez, látszólag örökre? Ez számára érthetetlen kérdés volt. Megpróbálta-e valaha is elhagyni ezt a helyet? Nem. Szeretné elhagyni? Ezt nem tudta; vágy és kívánság különben is ismeretlen fogalom volt számára, ilyen irányú kérdéseinkre mindig három koppantással válaszolt. Jelenlegi létformájára vonatkozólag sem tudtunk kiszedni belőle semmit. Az időt nem ismerte, térről és anyagról egészen más fogalmai voltak, mint nekünk. A falak nem jelentettek számára akadályt, az általuk körülzárt teret viszont határtalannak tartotta. Ezt persze mi nem értettük, de minden kérdés csak tovább növelte a homályt. Meg kell mondanom, hogy már kezdett kissé az idegeinkre menni a dolog, amikor 1955 őszén teljesen új dimenziókat fedeztünk fel.

Életünk időközben sokat változott. 1954 tavasza óta ugyanis bennünket, politikai életfogytiglanosokat is beosztottak munkára, ami sok szempontból gazdagabbá tette létünket. Míg azelőtt minden időnket a cellában töltöttük, most napi tíz órán át együtt voltunk számtalan más rabbal, s részeseivé, sőt hordozóivá váltunk egy sajátos, melegágyi, vagy mondjuk inkább: földalatti zugkultúrának. Beszélni persze nem volt szabad egymással, de ki törődik ilyen tilalmakkal, amíg rajta nem csípik az embert? Hamarosan megtanultuk a szemek és az ujjak titkos nyelvét, s az őrök háta mögött, sokszor még szeme előtt is egész mondatokat váltottunk egymással anélkül, hogy megmozdult volna a szánk. Így hamarosan új társakra akadtunk valamennyien. Laci felfedezte egykori professzorát, aki „antikommunista, tudományos téveszmék terjesztéséért” csak húsz évet kapott, s akivel most folytathatták vég nélküli vitáikat az élő anyag mikrostruktúráiról. Jómagam mesteremre leltem a vaksakkban, Csaba lázasan gyűjtötte adatait egyre tökéletesedő börtönstatisztikájához, Jancsi eredménytelenül, de makacsul vitatkozott néhány megrögzött marxistával az emberi együttélés és a társadalom transzcendens jellegéről, Zoli megkezdte a burjánzó börtönirodalom legjobb termékeinek begyűjtését, a pálmát azonban kétségtelenül Iván vitte el, akinek sikerült összeköttetést teremtenie a külvilággal; erről azonban később...

Mindehhez persze tudni kell, hogy a hatalmas börtön lakóinak kilencven százaléka nem bűnöző volt, hanem politikai fogoly. A maradék tíz százaléknak tehát nem volt könnyű dolga, s bár a bűnügyiek csaknem kivétel nélkül kalfaktorként (fűtőként) működtek, besúgó teljesítményük egyenlő volt a nullával. Valamennyien ismertük a dürgést, és ők is tudták, milyen könnyen érhet bárkit is sajnálatos és megmagyarázhatatlan baleset, amely könnyen lehet halálos is... A szimbiózis így egész tűrhetően működött, csak akkor vált veszélyessé a dolog, ha a mi sorainkból került ki az áruló, ami ritkán ugyan, de mégis előfordult, amint látni fogjuk.

Ötvenöt tavaszán megint romlottak a viszonyok. Nemcsak a rúgások és ütések száma nőtt ugrásszerűen, újra megkezdődtek a korábbi zaklatások, ismét bevezették a kurtavasat, s egyre gyakrabban kutatták át a cellákat. Ez utóbbi zavart bennünket legkevésbé, mert a rejtekhely, amelyet Zoli gyűjteménye, Csaba statisztikai feljegyzései és Laci tudományos táblázatai számára kitaláltunk, valóban tökéletes volt. Cellánk terméskő falában sikerült meglazítanunk egy tömböt, s a mögötte kivájt, mély üreg egész csomó papirusztekercset rejtett. Így hívtuk kissé fellengzősen a WC-papír tekercseket – más papírhoz nem jutottunk hozzá –, amelyekre Zoli utolérhetetlen technikával bolha nagyságú, de jól olvasható betűket tudott rajzolni. Egy-egy tekercs ötven-hatvan könyvoldalnak felelt meg, s 1955 őszéig négy tekercs telt meg költeményekkel, műfordításokkal, szellemtudományi tanulmányokkal; az ötödik elbeszéléseket, novellákat tartalmazott, de még nem volt egészen tele. Persze, ha ezeket a tekercseket megtalálták volna...

Ez volt a helyzet, amikor egy őszi estén – Csaba időszámítása szerint október 11-én – már félig „ágyban” voltunk; a tíz órai, kemény munka után halálos fáradtság húzta tagjainkat, s inkább csak udvariasságból tettem a kezemet könnyedén az asztalra, amely ettől az érintéstől kattogni kezdett, mint a géppuska.

A következő pillanatban minden fáradtság ellenére az asztalka mellett ültünk valamennyien.

– Mondani akarsz valamit, kis barátnőnk? – kérdezte Laci. – Takk.

– Fontos? – Takk.

– Neked? – Tak–takk.

– Nekünk? – Takk.

– Sürgős? – Takk.

– Hát ez meg mi akar lenni már megint? – mérgelődött Iván.

– Kérdezz, kérdezz! – sürgettem Lacit.

– Hát ha tudnám, hogy mit kérdezzek! – Laci tanácstalanul nézett maga elé. Az asztalka vadul toporzékolt, ami azelőtt soha nem fordult elő. – Jó, jó, – mormolta Laci megnyugtatóan, – engedj gondolkodni.

– Veszély? – Takk.

– Hmm... Itt? A cellában? – Takk.

– Kívülről? – Takk.

– Jönnek? – Takk.

– Kutatás? – Takk.

– Na és! – Laci felnevetett, s mindnyájan megkönnyebbültünk. Az asztalka azonban tovább toporzékolt.

– Te jó ég! – Zoli szinte hörgött. – A lyuk! A lyukat keresik? – Takk.

– Na, azt kereshetik. – Jancsi mérgelődve visszamászott az ágyára. Zoli azonban olyan izgatott volt, amilyennek még soha nem láttuk.

– Meg... Meg tudják találni? – Takk.

– Úristen! Ezek az átkozott disznók!

– Idióta! – sziszegte Laci. – Fecsegtél?

– Mindenkinek mindenben igaza van, de ez most nem segít rajtunk – mordultam közbe. –Az a kérdés, mit tehetünk.

– Mindent kiszedni! – vezényelt Laci. – Ha ismerik a lyukat, és üresen találják, talán...

Megértettük. Sovány esély, de jobb, mint a semmi. Sok időnk nem volt gondolkozni, mert már hallottuk a folyosónkat lezáró, nehéz rácsajtó csörömpölését.

– Minden cellát átkutatnak? – kérdezte még Laci. – Takk.

Ez érthető volt. Ha egyenesen hozzánk jöttek volna, mindenki azonnal tudta volna, hogy árulás van a dolog mögött, s ezt a látszatot természetesen kerülni kellett. A mi cellánk a tizenharmadik volt, akármennyire tessék-lássék kutassanak a többieknél, volt még egy kis időnk.

Villámgyorsan és nesztelenül elemeltük a baloldali ágyakat a faltól. A kérdéses kőkocka az ágyoszlop mögött volt; kicsit kényelmetlen, de biztonságosabb megoldás. Zoli elővarázsolta a fémfűrészlapból készült, lapos vésőt, amelynek segítségével ki lehetett emelni a kőtömböt, persze csak akkor, ha az ember tudta, hol az a szabad szemmel alig látható, keskeny rés, ahová be kell csúsztatni a vésőt.

Zoli természetesen tudta. A nehéz kőkockát maga mögé tette, s máris hátranyújtotta az első tekercset.

Pillanatnyilag egyedül álltam mögötte, a többiek már a szalmazsákjukat bontogatták. Elvettem Zolitól a tekercset, s ebben a pillanatban az asztal újra toporzékolni kezdett.

Sugallat volt, vagy csak egyszerű véletlen? Az asztalra tettem a tekercset. Laci utánakapott, és a semmibe markolt. Zolit kivéve valamennyien láttuk, mi történt. Iván hisztériásan vihogni kezdett, Csaba a fejéhez kapott.

– Vannak dolgok ég és föld között... – suttogta Jancsi.

– Na mi van? – sürgetett Zoli. Hátranyújtotta a második tekercset, anélkül, hogy visszafordította volna a fejét. Mint mindig, most is Laci kapcsolt leggyorsabban.

– Az asztalra! Mindent! – sziszegte.

Engedelmeskedtem, mint az alvajáró, s dülledő szemmel néztük, hogy tűnik el egyik tekercs a másik után, feloldódván a semmiben.

A lyuk gyorsan kiürült. Zoli a helyére illesztette a kőkockát, s gyorsan visszaemeltük az ágyakat a fal mellé.

– A kulcs! – suttogta Laci. – Ide a kulcsot is! – Kirántotta a kulcsnak becézett vésőt Zoli kezéből, s az asztalra dobta, ahol ez a tárgy is követte a többit: eltűnt nyomtalanul.

– Hé! – Zoli majdnem kiabált. – Hol? Hová?!

– Semmi kérdés! – Laci suttogott, de még így is remegett a hangja. – Ágyba, de gyorsan! Köszönöm, kis barátnőnk – tette még hozzá, de akkor már a fejünkre is húztuk a takarót.

Legfőbb ideje, mert a következő percben már fordult a kulcs a zárkánk ajtajában.

– Ellenőrzés! Kilépni!

Természetesen hiba lett volna azonnal felugrani. Az ember ilyenkor lassan emeli fel a fejét, bambán pislog, elharapott szitkokat mormol. Ismertük a játékszabályokat. Így csaknem három percig tartott, míg előírásszerűen álltunk a cella előtt: anyaszült meztelenül, karunkat magasba nyújtva, terpeszállásban, háttal a cellának, amelyben közben már megkezdődött a keresés.

Végzetes hiba lett volna a szalmazsákokba dugni a dolgokat, mert először a hagyományos módszerekkel kutattak: kirázták a ruhadarabokat, átgyúrták a szalmazsákokat, csak ezután kopogtatták végig a falakat. A helyet, ahol a kő egy árnyalattal másképp csengett, soha meg nem találták volna, ha nem tudták volna pontosan előre, hol s mit keressenek.

– Hátra arc!

Megfordultunk, leeresztettük a karunkat, s nagyot nyeltünk. Cellánk ajtajában Popsi állt, hájasan és diadalmasan, a ház politikai főfelügyelője, nem egészen tisztelteljes csúfneve ellenére a felsőbbség legfélelmetesebb képviselője, aki előtt az őrszemélyzet is reszketett. Személyes megjelenése egy szokványos kutatásnál legalábbis szokatlan volt.

– Cellaparancsnok! Kilépni!

Laci szó nélkül előrelépett.

– Belépni!

Kilépni! Belépni! Ezt a játékot is ismertük. Laci belépett a cellába, ettől kezdve csak a hátát láttuk, valószínűtlenül hosszú, sovány, meztelen hátát, de hallottunk minden további szót.

– Mondja, cellaparancsnok, mi ez?

– Nem tudom, mire gondol, ezredes úr. – Popsi nagy súlyt helyezett arra, hogy a rabok ezredesnek és úrnak szólítsák.

– Nem tudja? Nem tudja! Erre gondolok, erre! – A csengő kopogásból arra következtettünk, hogy Popsi valami fémtárggyal verte a falat. – Nem tudja, mi ez? Igazán nem?

– Kő – válaszolta Laci. – Amennyire meg tudom ítélni, bazaltkő. Vulkánikus eredetű, összetétele...

– Kuss! Az összetétele nem érdekel! Mi van a kő mögött?

– Honnan tudnám, ezredes úr? Ezt a házat nem én építettem.

– Nem? Igazán nem? Azt én is tudom. De hallja? – Újabb kopogás következett. – Hallja a különbséget?

– Nem – mondta Laci, s szerényen hozzátette: – De én nem is vagyok Toscanini.

– Micsoda maga nem? – üvöltött Popsi, s mi alig tudtuk visszatartani a röhögést. Ebben azonban a kérdés nyelvtani ficamának alig volt szerepe. A hetekig tartó kísérletekre kellett gondolnunk, melyek során megállapítottuk, hogy

Toscanini abszolút hallásával kellene rendelkeznie annak, aki kopogtatás segítségével megsejthetné a rejtekhelyet a kőtömb mögött. Az, hogy Popsi sose hallott Toscaniniről, természetes volt, de hogy üvöltött? Még mindig nem tudta, hogy az életfogytiglanosokat a leghangosabb ordítás sem ijesztheti meg?

– Szóval nem akarja kinyitni a pofáját? – bömbölt Popsi, aztán nagyot nyelt, s hirtelen szelídre kapcsolt. – Nézze, két percet adok magának. Gondolja meg. De ha... – Itt újra kieresztette a hangját. – Ha akkor se beszél, kurtára veretem, míg ki nem nyitja a száját, maga hosszú disznó!

Tudtuk, hogy Laci arcában izom se rándult, de láttuk, hogy a háta megfeszült. Néhány hónap óta nyugtalankodott a szíve, és a „szívesek” könnyen elhaláloztak a kurtavasban. Azt is tudtuk azonban, hogy Lacit ez sem befolyásolja; az életfogytiglani börtön gyorsabb vége senkit sem rémített túlságosan. Fölösleges idő és energiapazarlás volt tehát az egész, de Popsi tisztességesen kivárta a két percet, közben tüntetően az órájára bámult.

– Na?

– Nincs mit mondanom, ezredes úr.

– Na jó. Visszalépni.

Laci szabályos hátraarcot csinált, és visszatért közénk. Popsi alakja most kitöltötte az egész cellaajtót.

– A legrohadtabb banda az egész házban – sziszegte gyűlölettel telve. – Nem is tudom miért, de egy utolsó sánszot adok maguknak. Értették?

Hallgattunk.

– Azt kérdeztem, hogy értették-e? – bömbölte Popsi.

– Igenis, ezredes úr – feleltük egyhangúan.

– Remélem, a maguk érdekében. Nézzék: a maguk cellájában raffinált rejtekhelyet fedeztem fel. Mielőtt kinyittatom, kérdezem magukat: Ki csinálta, és mi van benne? Aki erre a kérdésre válaszol, enyhébb megítélésben részesül. Két percet kapnak.

Újra az óráját nézte. Mi megvetően hallgattunk. Soha nem tanul ez az ember?

– Na jó. A két perc letelt. Maguk akarták így. Vegyétek ki a követ! – kiáltotta a válla fölött a cellába. Ő maga azonban nem mozdult az ajtóból, élesen figyelt bennünket. – Na, kivettétek?

– Nem mozdul, ezredes elvtárs.

– Idióta banda! Nem mozdul. Mi az, hogy nem mozdul?

– Most! Most húzd! Egyenesen, te barom! – mondta egy másik hang a cellában.

– Na, meglesz már végre?

– Igenis, ezredes elvtárs.

– Mi van mögötte?

– Egy mély lyuk, ezredes elvtárs.

– Mi van a lyukban? – Kis szünet következett.

– Semmi, ezredes elvtárs. A lyuk teljesen üres.

Popsi megpördült, mintha hátulról fenékbe szúrták volna, és berohant a cellába. Amikor újra megjelent az ajtóban, zsebkendővel tisztogatta a zubbonya ujját, gyilkos pillantással mért végig bennünket, de nyilván tudta már, hogy elvesztette a játszmát.

– Szétszedni az egész istállót! – sziszegte maga mögé. – A szalmazsákokat, fejpárnákat, mindent. Még egyszer végigkopogtatni a falat. Minden követ! Minden centimétert! És addig kurtavasba a bandát!

Ezzel számolnunk kellett, s igyekeztünk méltósággal viselni a dolgot. A kurtavas azonban nem kimondottan kényelmes; Iván egyre hangosabban, Laci egyre halkabban lélegzett; amikor mintegy másfél óra múlva feloldoztak bennünket, mindkettőjüket támogatni kellett, s ez ellen most kivételesen az őrök sem szóltak semmit.

Popsi szétterpesztett lábakkal állt a cellaajtóban, arcán széles vigyorral.

– Le a kalappal! De korábban kellett volna felkelni az uraknak. Mindent megtaláltunk. Van valakinek valami mondanivalója?

A gyomrunk összeszorult, de nem hiszem, hogy az arcunk elárult volna bármit is. Bizonyos gyakorlat kell ahhoz, hogy az ember ne dőljön be ilyen trükköknek.

– És mi az a minden, ezredes úr? – kérdezte fáradtan Laci.

– Disznók! Disznók! – hörögte Popsi, és elégedett művigyora dühös vicsorgássá torzult. – De megálljanak! Mert jön még a nap, amikor...

Elfulladt a dühtől, és faképnél hagyott nemcsak bennünket, hanem az embereit is.

– Mars a cellába – mondta az ügyeletes őrparancsnok szinte barátságos hangon. Popsit az őrök is utálták; szemükben káröröm világított, és elismerés, mely utóbbi félreérthetetlenül nekünk szólt.

A vad zűrzavarból mindenekelőtt két üres szalmazsákot rángattam elő. A többiek kézzel-lábbal szabaddá tettek annyi helyet, hogy Ivánt és Lacit lefektethettük. Laci először okvetetlenkedett, minden áron segíteni akart, de nekem igazán elegem volt erre a napra, dühösen rámordultam, s erre nyugton maradt.

Elsőnek kettőjük fekhelyét hoztuk rendbe. Iván fel sem ébredt, amikor a priccsre emeltük, Laci azonban még nem aludt, s az arca nagyon nem tetszett nekem.

– Hogy vagy? – kérdeztem aggódva.

– Túl fogom élni – válaszolt fáradt mosollyal –, sajnos...

– Ne beszélj hülyeségeket! – Buzgón masszíroztam a szíve táját, ami láthatóan jót tett neki. Lélegzete meggyorsult, s lassan feloldódott arcában a görcs.

Jó óráig tartott még azután, amíg a magunk dolgait is rendbe szedtük. Vadul dolgoztunk valamennyien, de Zoli közben nyugtalankodott.

– De most igazán szeretném tudni, hol vannak a...

– Sehol nincs semmi – morogtam közbe. – És ha mégis, akkor Isten tudja, s talán kis barátnőnk. Én csak annyit láttam, hogy a kézzelfogható matéria feloldódott a semmibe, és ez normális embernek is elég lenne a megőrüléshez...

– Normális embernek igen – vihogott Zoli –, de te nem őrültél meg...

– Honnan tudod? – hördültem fel. – Most jobb, ha befogod a szád...

Zoli azonban nem tudott nyugodni. Amikor végre elkészültünk, s az asztalka is a szokott helyén állt, lekuporodott, és az asztallapra tette a kezét. Kis barátnőnk azonnal jelentkezett.

– Kis barátnőnk, nagyon, nagyon köszönjük, amit tettél. Nálad vannak a dolgaink? – Tak–takk.

– Te jó ég! – nyögött fel Zoli. – Hát akkor... De tudod, hogy hol vannak? – Takk.

– Hol? Itt, itt a cellában? – Takk.

Zoli kétségbeesetten rázta a fejét, és segélykérőn pillantott körbe.

– Úgy látszik, a tér rendelkezik titkos zsebekkel, amelyekről nekünk fogalmunk sincs – mormolta Laci gyönge hangon. – De a középkori fekete mágia írásai... Valami rémlik... És kíváncsi vagyok... – Hangja elhalt, mert minden átmenet nélkül hirtelen elaludt.

– A negyedik dimenzió – motyogta Jancsi már az ágyán. – Rendkívül érdekes téma, de nem mára...

Zoli azonban még mindig furkálódott.

– Ott maradhat minden, ahol van? – Takk.

– És visszakaphatjuk, ha kérjük? – Takk.

Ezzel végre Zoli is megelégedett, fölmászott az ágyára s a következő pillanatban aludtunk valamennyien, mint a holtak.

(Folytatjuk)

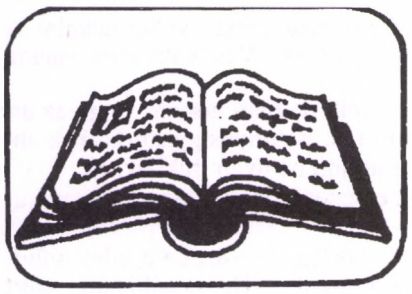

BIBLIA

A júniusi elmélkedéseket Garay András (Dunakeszi), a júliusiakat Kálmán Márta és Kiss József (Budapest) készítette.

Június 5. — Évközi 10. vasárnap — Mt 9,9–13 — Az irgalom útja

Az emberek beskatulyázása már Jézus korában is működött. Te ilyen vagy, te meg olyan, te itt állsz, te meg ott – és köztünk határozott szakadékok vannak. A ténylegesen meglévő emberi különbségeket tovább mélyítették a vallási, politikai, életviteli különbségek. A szeretet világából jött Jézus számára ezek a határok elfogadhatatlanok, hiszen Isten Országa nem ismer kirekesztést, különbségtevést vagy megbélyegzést. Ezért ül le a vámosokkal vacsorázni, beszélget a kútnál a szamariai asszonnyal, ért szót a bélpoklosokkal, nyomorékokkal, és vállal közösséget bűnösökkel. Számára nem farizeusok vannak vagy vámosok, szamariaiak vagy rómaiak, hanem az ember a maga bajaival, örömeivel, vágyaival és gondjaival.

Jézus számára mindennél fontosabb az irgalmas szív. Az irgalmasság nem az eleve mindent elnézés, a mindent helyeslés lelkülete. Az irgalom az embernek szól, nem a bűnének. Jézus gyógyítani jött, nem pedig helyeselni és felmenteni egy erkölcsileg helytelen állapotot. A gyógyítás első lépése a másik megismerni akarása. Mi sem alkalmasabb erre, mint egy közös étkezés. Itt megoldódik a nyelv, őszinte lesz a beszéd. A közös étkezés jó talaja a jézusi magvetésnek. Itt már nincsenek skatulyák, csak ugródeszkák. S lehet, hogy különböző magasságokban állunk, de mindenki neki tud lendülni. A változásnak, a metanoiának. Ahogy Máté is vámosból lett Jézus követője és nagy apostola.

Az ember úgy van megteremtve, hogy képes őt megérinteni a szeretet és az irgalom világa. Képesek vagyunk a változásra, de sokszor nem bízunk a magunk vagy a másik változásában. Rosszak a tapasztalataink? Vagy csak nem beszélünk róla? A hiteles keresztény tanúságtevő el tudja, meri, akarja mondani, hogy Isten szeretetének érintésére vagy az irgalom érzésére hogyan alakult át az élete. Ez volt, és ez lett belőle. Sok egyház alapvető pasztorációs eszköze a tanúságtétel. Talán szemérmességből, önmagunk kicsiségének állandó hangsúlyozásából vagy pozitív visszajelzések hiányában a katolikus köztudatból ez kimaradt. Tanúságot tenni nem azt jelenti, hogy felmondunk egy dogmatikai leckét, hanem azt, hogy el merjük mondani, miként alakult az életünk Jézus megismerése által. Ettől személyessé és hitelessé válunk. De ez nem megy, vagy csak döcögve. Valljuk be: túl jól érezzük magunkat a bőrünkben. Nem akarunk változni; kényelemszeretetből, önelégültségből vagy önbizalomhiányból. Nem tudunk kibújni a bőrünkből. Pedig kellene. Jézus minduntalan erre szólít fel bennünket.

Istenszeretetünk mércéje az a mód, ahogy azokhoz közeledünk, akiket bűnösöknek, vagy egyszerűen csak másnak tartanak. Akik nem férnek bele polgári életterünk kategóriáiba. Mennyivel könnyebb ítélet mondani vagy kincstári jótanácsokat osztogatni a jóllakottság és a meleg szoba hátterével. És az Istenhez tartozás – sokszor hamis, de felmentő – biztonságával. Munkanélküliek, hajléktalanak, prostik, gazemberek vannak szép számmal ma is. Asztalhoz ülni velük? Ugyan már! Na jó ! Karácsonykor egy kis ételt osztunk, meg leadjuk a használt ruhát. De nem megyünk utánuk, számunkra ők nem elveszett bárányok vagy elgurult garasok.

Jézus magatartása arra ad példát, hogy bízik a másik ember változásában. Bízik abban, hogy Isten szeretetét, világát el lehet vinni az embereknek, és ők megérzik azt, és rákapnak az új élet ízére. Mert az nem egy életidegen világ: ott barátság van, osztozás, Isten közelsége, és minden nehézség ellenére boldogok tudunk lenni. És ezért érdemes elhagyni a pénzváltó asztal, a kollaborálások, hatalomhoz dörgölődzések világát, és belépni az irgalmasság világába. Ez a hegyre épült város, ahol százannyi vár ránk – és nem lehet magunkat vallási áldozatokkal becsapni, a szív éberségét elaltatni. Mert Isten nem áldozatot akar, hanem irgalmat, megterített közös asztalokat és szíves invitálást a közös étkezéshez.

Június 12. — Évközi 11. vasárnap — Mt 9,36-10,8 — A hivatás útja

Jézus nagyon gyakran tekint szánalommal az emberekre. Elnézi őket, és látja, hogy nem így kellene élniük. Nem ez volt a Teremtő eredeti célja. A Teremtő nem akarta ezt a hajszolt életet, a versengést, a másikon való átlépést, a másik letiprását és a mindebből adódó frusztrált életet. Mert az első lépésként szorongást, stresszt megélő ember holnapra már beteg lesz, depressziós, és jöhetnek a szervi bajok. És nincs senki, aki megmondaná, hogyan kell helyesen élni. Mindenki csak megy a feje, és ki tudja, milyen vágyai után. Senki nem mondja meg az embereknek, hogy lehetne másféleképpen is élni. Állam, tanárok, papok – mind-mind csak a fogyasztói társadalom mókuskerekében tudnak elképzelni bennünket. Nincs élhető alternatíva.

Az evangéliumban az emberről felvázolt kép gyökeresen más, mint amit megélünk. Ott osztozás, biztonság, egyszerűség és boldogság van. A másokért hozott áldozatok, keresztfelvételek nemes és emberi gesztusok, és hosszabb távon kiegyenlítődnek. Sőt a százannyi igérete is valóság lesz. De ehhez kell egy csapat, és ennek kell lennie Jézus csapatának, az Egyháznak.

Persze felül is van hiba. A pápa temetésére, az új pápa megválasztására és a folyamatos zarándoklatra költött dollármilliárdokból meg lehetett volna oldani a világ egészséges vízzel való ellátását, vagy az iskolázás nagy gondját. De söpörjünk csak a magunk portáján. Mi a mi tanúságtevésünk és életünk? Éljük-e a jézusi eszményt? Osztozunk-e javakban, időben és lehetőségekben. Vagy mindannyian magányos farkasként – na jó, bárányként – küszködjük végig az életünket? Csináltunk-e közös munkahelyet, otthont, létrehoztunk-e kommunát? Összefogtunk-e gyerekeinkért, öregeinkért, önmagunkért? Mit tudunk felmutatni az embereknek arra vonatkozóan, hogy érdemes Jézushoz tartozni, hogy érdemes kereszténynek lenni? Mit viszünk mi az embereknek?

Alapvetően két dolgot kell vinnünk. Az istenkapcsolatot, és az ebből is fakadó közösségi példát. Az emberek nem szövegre vágynak, hanem hitelességre. Arra, hogy látszódjon az emberen a létezés spirituális dimenziója, az, hogy nemcsak hús és vér vagyunk, hanem halhatatlan lélek is él bennünk, aki képes kommunikálni Istennel, és ennek megfelelően át tudjuk, át merjük alakítani az életünket – hogy van bennünk erő gyógyításra, jó szóra, hogy biztonságot és derűt sugárzunk. Hatalmas élmény.a létezés spirituális dimenziójának felfedezése önmagunkban Rabjává válunk. Minden más eltörpül mellette, átalakítja az életünket, az időnket, az értékrendünket, a kapcsolatainkat. Jézus is tudja ezt: leheli a Lelket, korhol, biztat, imádkozni tanít, példát ad. Mindent megtesz értünk, csak ne ragadjunk bele az anyagi világ mocsarába.

És vinnünk kell a közösséget is. Ezért mennek az apostolok ketten, mert két ember már példát tud adni a szeretet világáról. Vinni kell a közösséget, annak biztonságát, erejét: hogy ha az ember kilép az egyik életéből, akkor egy másik, valóságos életbe lép be, ahol minden van, csak minden máshogy van; ahol az emberekre azt mondják: „Nézzétek, hogy szeretik egymást!”; ahol a törvény a „Köztetek azonban ne így legyen!”; ahol mindenki oda tud ülni az élet asztalához; ahol nem kerülök a peremre azért, mert öreg vagyok, beteg vagyok, vagy egyszerűen csak nem tudom felvenni a tempót mással – ahol így is „értem vannak”.

Ez a keresztény hivatás. Papoknak, nem papoknak – hiszen ez nem életállapotoktól függő feladat. Mindenkinek tennie kell a dolgát. Nincsenek itt hivatásosok. Mindannyiunk közös feladata ez, kinek-kinek lehetősége, adottsága szerint, de azonos elszánás alapján, aminek mozgatórugója az irgalmasság, a tévelygőkön megesett szív. A nagy kérdés csak az, tudunk-e olyan világot (kontraszttársadalmat) felmutatni, amely ténylegesen jézusi? Ha igen, lehet menni Magyarország házának elveszett juhaihoz, vagy még tovább.

Június 19. — Évközi 12. vasárnap — Mt 10,26–33 — A bátorság útja

Jézus tanítványai egy értékrend mellett döntenek. Ez a döntés kikerülhetetlen a tanítvánnyá válás útján. Ma mindenütt feltételeket szabunk, kiskapukat, menekülési útvonalakat hagyunk, mert nem érezzük, hogy végleges a döntésünk. Nem hisszük, hogy mindent jól mérlegeltünk, állandóan ott motoszkál a kisördög: Mi van, ha nem jön be? Így a döntésről is leszokunk, és sodródó életet élünk, amit kikövez előttünk a média. Jézus tanítványai viszont döntenek, megfordítják, megváltoztatják az életüket, aminek elengedhetetlen része félelmeik felszámolása. Jézus a bátorság útjára hív bennünket.

Küzdelem zajlik a jó és a rossz között. A rossz néha látványosan, de többnyire alattomosan kúszik be az ember életébe. Természetes és elfogadott közegként jelentkezik, megágyaz az ember kényelmének és félelmeinek. Nem is gondolunk rá, és már az ő értékrendjét éljük. Már ott a szívünk, arra formáljuk át a mindennapjainkat. De a jó oldalra is állhatunk, tudhatunk ellent mondani, és a jézusi útra lépni. Jézus itt azt hangsúlyozza, hogy aki az ő útján jár, az biztosan Isten gyermeke. De vajon elég-e ma az embernek, hogy majd Isten világában ott lesz a jutalom? Ma mozgat-e még bennünket a túlvilági jutalom vágya, illetve az a félelem, hogy mi lesz a halálunk után?

Ráadásul a Biblia sem áll nagyon mellénk, hiszen a latornak Jézus a halál órájában is megbocsát. A modern teológiai is megerősíti, hogy mindenkinek megadatik – ha a halál pillanatában is – a Jézus melletti döntés kegyelme. Mindenki üdvözül? Tehát felmentődik a jézusi úton járás követelményétől? Éljek úgy, ahogy akarok, hiszen Isten végtelen irgalma és szeretete által biztosított a túlvilági bónusz? Ez ma az általános közfelfogás, és ez illik a szerető Istenhez. Ennek következményeként viszont az ember felmentődik Isten Országa megvalósítása alól. Vagy visszajön a fundamentalista alapokon nyugvó ijesztgetés a pokollal, tisztítótűzzel? Lehet, hogy a mai szentírási rész jézusi mondatai akkor, abban a kulturális és vallási közegben hatékonyak voltak, és az emberek a túlvilág elvesztésétől való félelmükben tették a jót.

Halálközeli élmények megerősítik az általános közfelfogást, és a posztmodern "meghalni jó" életérzés megnyugtatja a spirituálisan még nyitott emberek ez irányú gondjait. A keleti teológiák újjászületéskoncepciója már nem olyan felmentő, mint a mai keresztény felfogás. A modern tudományos "halálkutatás" egyre jobban igazolja a keleti felfogást. Michael Newton több kötetes könyve az emberi lélekről összegzi a mai pszichológia kutatásait a lélek útjáról, a létezés sprituális tagoltságáról.

De térjünk vissza az alapkérdéshez. Miért kell a jézusi úton járnunk, ha a túlvilági élet már nem motivál? Több okunk is van erre.

A szeretet világában élő ember sokkal teljesebben éli át létét, mint mások. A teremtettségben rejlő potenciák itt felfakadnak, legyen az istenkapcsolat vagy emberi kapcsolatok. A léttel széles sávban érintkező ember gazdagnak, teljesnek éli meg az életét. Rájön, hogy létének van lelki dimenziója, és ez mérhetetlen örömmel töltheti el. A teljességet a mások szolgálata, szeretése jelenti. Itt mosódnak el az egyéni létezés önző határai, és éljük meg az egységét felebarátainkkal, ahogy Jézus is biztat bennünket a „főpapi imában”.

Önmagam teljesebb léte maga után vonzza, hogy általam a környezetemben is mindenki teljesebb életet fog élni, hogy a társadalom feszítő szociális gondjai megoldódnak, mert az emberek fontossági sorrendjében változás áll be. Az önzés világát felváltja a szeretet és az osztozás világa, amelyben nincs félelem, hanem kialakul a testvériség.

A feladat tehát óriási. Hiteles jézusi emberként félelmek nélkül, teljesen és boldogan élni – és erről tanúságot tenni, akár a háztetőkről is. És nem lebecsülni a rosszat, hanem megmérkőzni vele.

Június 26. — Évközi 13. vasárnap — Mt 10,37–42 — A kereszthordozás útja

Mintha Jézus féltékeny lenne természetes, vérségi kapcsolatainkra. Bár Jézus idejében, a patriarchális társadalmakban a rokoni kapcsolatok sokkal meghatározóbbak voltak, ezeket ma sem kell lebecsülni. „Ők fogják kezem” – írja József Attila az őseiről. Jézus nem azt mondja, hogy nem kell őket szeretni, hanem fontossági sorrendet állít fel. Az első az ember életében az istenkapcsolat, és az a jó, ha ez sugároz át vérségi és más kapcsolatainkra. Mert akkor jó nekik, ha a jézusi szeretettel szeretjük őket. Mert nekik is megvan az útjuk, és ezen az úton mi is ott állunk értékrendünkkel, tetteinkkel és szavainkkal. Befolyásoljuk őket. Nem mindegy, hogy Isten népe természetes kapcsolataiban is a jézusi szeretet útján jár-e. Az volt az ősegyház egyik ereje, hogy a családban a jézusi szeretet uralkodott és átadódott. Családegyház, mondanánk mai szavakkal.

A jézusi út az értékválasztás útja. Le kell mondanom valamiről, vállalnom kell valamit, tevékeny szolgáló életet kell élnem. Fel kell vennem keresztemet. A sajátomat, a nekem készítettet, nem pedig azt, amit magamnak farigcsálok. Nem a másét, hanem a személyes, egyedi keresztet. Sokszor úgy gondoljuk, hogy a másik keresztjét kell cipelnünk. Cirenei Simon is csak addig vitte Jézus (a másik) keresztjét, amíg az erőre nem kapott. Fel kell vennem azt a terhet, amit a Jézushoz tartozás jelent. Sok jó keresztény embertelen terheket hordoz anélkül, hogy az az ő keresztje lenne. És nem boldog; összeszorítja a száját, és cipeli tovább, konok örömtelenségben.

Nagyon nehéz ezt a két jézusi követelményt összehangolni. Örülni és boldognak lenni, ugyanakkor keresztet is hordozni. Nagy önismeret és nyitott szív kell hozzá. Az ember akkor boldog, ha vállalt feladatai és hozzájuk rendelt erőforrásai egyensúlyban vannak. Meg kell tudnom, mik az erőforrásaim, és állandóan fejlesztenem kell őket. Ha erőforrásaim nagyobbak, mint a feladataim, éppúgy boldogtalan leszek, mint ha fordítva lenne. És erőforrásokon itt nemcsak önmagát érti az ember. Tényleges erőforrásait az Istennek átadottságban nyeri el az ember, amikor már Isten is él benne. És akkor kinyílik a szív a nagy feladatok felé, a nagy áldozatvállalások felé, és odafigyeléssel, imával, baráti beszélgetésekkel megtalálhatom a saját keresztemet, és Jézus után indulhatok a szolgálat útján. Tegyük magunkat alkalmassá, és legyünk nagyon nagyvonalúak. Ez nem olyan, mint egy áruház, ahol próbálgatom a ruhákat. Látom a feladatokat, és tudom, ezek közül ez az enyém.

Van más megközelítés is, ez kicsit alkati dolog. A feladat hordozása alatt is kialakulhat az alkalmasságunk, mert tudjuk mozgósítani szunnyadó erőforrásainkat. És ha nyitott a lelkünk, megérezhetjük,

hogy Isten ott áll mellettünk, minden jóban és minden szolgálatban.

Keresztet hordozni és közben boldognak lenni csak akkor lehet, ha az emberben mind teljesebben Isten lelke lakik; ha saját akaratát, vágyait, önzéseit lecseréli Isten szempontjaira; ha összetöri azt a cserépedényt, amibe az ő isteni részét zárták; ha nyitott arra, hogy felfedezze magában az eredeti jóság szunnyadó csíráját, és nagy növénnyé fejleszti azt. Ma nem lehet azt mondani az embereknek: Légy boldogtalan, hordozz nagy terheket, légy szomorú, besavanyodott! A jézusi üzenet az, hogy hordozz nagy terheket, mert ezáltal megtapasztalhatod Isten munkáját, erejét és örömét az életedben, és azt, hogy kapcsolatotok ebben a hordozásban lesz teljes, s ebben a hordozásban leszel te is teljes. Igaz, hogy a világ mást ért a boldogságon. Pénzt, egészséget, szépségét, fiatalságot, sikert. Mindez nagyon múlandó és esetleges, és persze kevés. Nagyon kevés – mint a jéghegyből kilátszó 10%, a többi a mélyben szunnyad. Emlékezzünk csak, mit mond Jézus Péternek! „Evezz a mélyre…” – és nem tudod kihúzni a hálót a bőségtől...

Július 3. — Évközi 14. vasárnap — Máté 11,25–30 — Dicsőítés – egység az önátadásban – a szelíd lélek nyugalma

„Aki tisztán gondolkozik: tisztán beszél és tisztán is él” – mondja Karinthy. Az ő elképzelése, álma volt a Címszavak a Nagy Enciklopédiához. Ennek egy része meg is valósult. Most megpróbálok néhány címszót írni a Kisközösségi Enciklopédiához. Talán általatok is megvalósul, folytatódik a szebb, jobb, Isten-arcú emberkép (emberarcú Isten-kép).

DICSŐÍTÉS – Kinek van szüksége a dicsőítésre? Isten nem hiú. Dicsőség a mennyben az Istennek, békesség a Földön az embernek. Mintha ma ennek a fordítottja látszódna. Dicsőség az embernek, Istennek pedig békét hagyunk. Sok bibliaforgató nagy- és kisegyház rendszeres programjának címe: Dicsőítés. „Dicsértessék a Jézus Krisztus!” – köszönünk komolyan, gyermek és felnőtt fejjel. Talán hitelesebben hangzana, az ügyhöz méltóbbnak tűnne a következő köszönés: „Kövessük Jézus Krisztust!” A Tízparancsolatból három beszél Istenről, hét az emberről. Az Újszövetség egyik jellemző helyén az Isten-szeretet és emberszeretet egyensúlyt mutat.

EGYSÉG AZ ÖNÁTADÁSBAN – Az Atya és Jézus teljesen egy. Egység van bennük, mert Ők is egységben vannak egymással. Mindent átadtak egymásnak. Megnyugtató ennek az egységnek a gondolata, mert mintha megkérdőjelezné a Fia halála árán megbékélő haragos Atya fundamentalista elképzelését. Nem lehetek boldog a másik szenvedése árán! „Hiába fürösztöd önmagadban, csak másban moshatod meg arcodat” (József Attila)! Amint egy igazi tanár mindent átad a diáknak, ő pedig a diák által fejlődik. Docendo discimus. Tanítva tanulunk. Egymás létrafokai vagyunk – amint a közlekedés minden helyzetében egységben kell lennem a partnerekkel: az elsőbbséget nem lehet kierőszakolni, csak elfogadni, olykor megköszönni. Az egység, egyezség, egyértelmű szavak ellentéte a kétség, kétkedés, kétségbeesés. Nyelvészek erről többet tudnak. Nem lehet kétfelé húzni. „Atyám, add, hogy mindnyájan egyek legyenek” (Jn 17)! Közös nevező.

A SZELÍD LÉLEK NYUGALMA – A mérges ember szervezetében negatív erők, ártalmas anyagok, mérgek szabadulnak fel. Letérdelve felszabadulunk! Boldog, mosolygós, szelíd, békés tekintetkor hét arcizmot kell dolgoztatnunk. Mérges, szomorú, depressziós archoz huszonegy izmot kell aktív helyzetbe hoznunk. Melyik a kifizetődőbb, felfelé mutató, reményt adó? Molnár Ferenc híres regényében Nemecseket megalázva megfürdetik, majd gúnyosan megkérdezik: „Jó volt?” Természetesnek hangzik a jézusi válasz: „Jó volt; sokkal jobb, mint a parton állni és rajtam nevetni. Inkább ülök újévig a hideg vízben, mint hogy összeszűrjem a levet a barátaim ellenségeivel!”

Nemecsek DICSŐSÉGET szerzett az ÁTADOTT, SZELÍD életnek.

Július 10. — Évközi 15. vasárnap — Mt 13,1–3 — Kérdéses magvetés – felelős aratás

Mersz-e kimenni, lépni, fejlődni? Te kire, kikre hallgatsz? Terád kik hallgatnak? Szoktál-e példákat hozni, érted-e mások jó példáit? Szeretnél-e mag lenni? Hová akarsz esni? Akarsz-e, tudsz-e magvető lenni? Akarsz-e mélyebben gyökerezni? Mit teszel szárazság ellen, mások lelki szárazsága ellen? Néha nem fojtogatsz-e másokat? Mit teszel, ha téged fojtogatnak? Akarsz-e jó föld lenni? Hányszoros termést akarsz hozni? Haragszol-e, ha a rád bízottak nem hoznak termést?

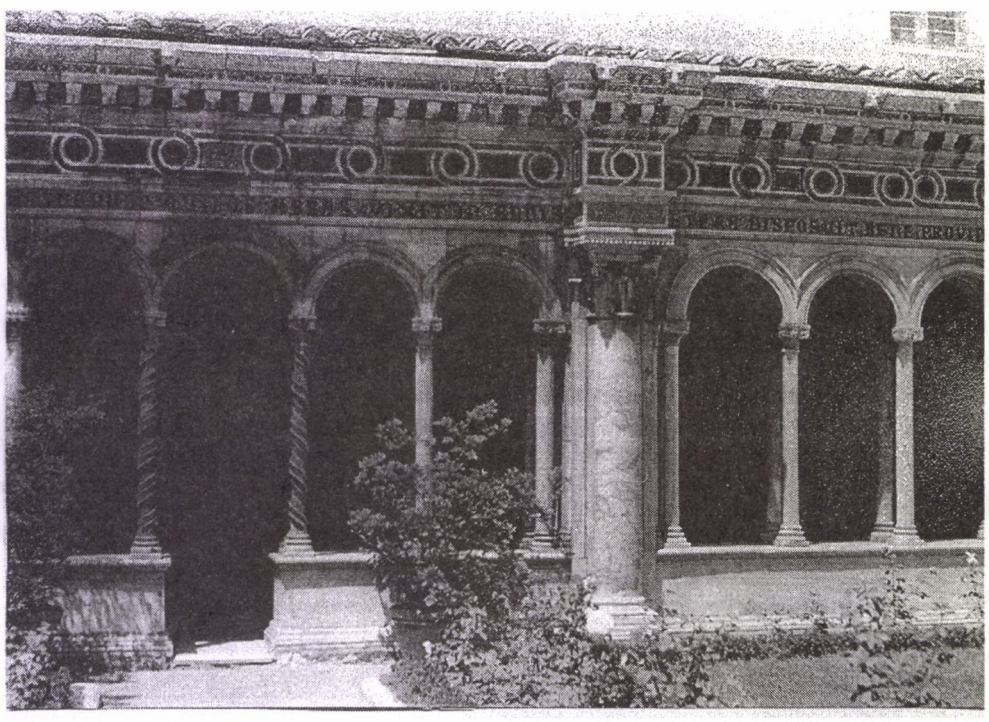

Bár van füled – hallasz-e? Nem süketítesz-e meg másokat? Zavar-e a kérdező tanítvány? Szeretsz-e beszélni, kérdezni, válaszolni? Zavar-e mások beszéde? Neked megadatott-e a Mennyek Országának titka? Bosszant-e az Írás antiszociálisnak látszó mondata: „Akinek van, annak még adnak, akinek nincs, attól még azt is elveszik, amije van”?

Hiszel-e a jövendölésekben? Próbálsz-e jövendölni? Szeretnél-e jobban hallani, érteni, nézni, látni? Mit teszel a kérges szív ellen? Tudod-e, hogy tényleg boldog lehetsz? Mit teszel a gonoszság ellen? Mit tennél a rablókkal? Tudod-e az út szélét kijjebb tolni? Tudsz-e köveket lágyítani? Gyökereidet ápolod-e? Mehetnél-e mélyebbre? Mi szokott megbotránkoztatni? Te szoktál-e megbotránkoztatni másokat?

Számodra mi az, ami csalóka? Miben szeretnél gazdagodni?

Július 17. — Évközi 16. vasárnap — Máté 13,24–43 — Isten kertjében nincs gyomlálás!

Jézus szerette példabeszédekkel érthetőbbé tenni tanításait. Mi is jól járunk ezzel, hisz így számunkra is képszerűbbé, felfoghatóbbá tette üzenetét. Az Emberfiát példázó Magvető – akinek búzaföldjébe konkolyt vetett az ellenség – nem engedi, hogy a szolgák kitépjék a gyomot. Vajon miért? Nem akadályozza a gaz az értékes növény létfeltételeit? Nem szívja el előle a tápanyagot? Nem lenne-e tisztább a helyzet, ha csak a nemes növények lennének együtt, konkolymentesen? De sokszor érezzük egy rosszindulatú szomszéd, egy törtető kolléga vagy egy kellemetlenkedő, erőnket elszívó családtag mellett élve, hogy bárcsak elkerülne mellőlem, bárcsak valaki „kiiktatná” életemből ezt az embert!

Jézus egyértelműen nemet mond az erőszakra, s bizony a „gyomlálás” sem lehetséges hatalomgyakorlás nélkül.

Nem a mi feladatunk „eltávolítani” környezetünkből a szeretetlen, savanyú, istentelen embereket. „Hagyjátok, hogy együtt nőjön mind a kettő az aratásig!” – mondja az Úr. Az a küldetésünk, hogy éljünk mindenféle embertársunk mellett úgy, hogy felkeltsük érdeklődésüket cselekedeteink, gondolkodásunk iránt. Nem mindenáron megváltoztatni kell Isten nélkül élő társainkat, testvéreinket, hanem szeretni. Szeretni csak úgy tudunk valakit, ha megismerjük. Ha rájövünk, miért olyan tüskés, nehéz természetű a mellettünk lévő ember, akkor már sokkal megértőbbek leszünk iránta. Még az is elképzelhető, hogy szeretetünk által a konkolynak látszó növény átváltozik búzakalásszá.

Az aratás sem a mi dolgunk! Tegyük fel, hogy van tíz egység energiánk egy napra. A munka elvisz kb. 4–6 egységnyit, a család körüli teendők hármat. Maradhatna egy-három egységnyi emberi kapcsolataink ápolására (sétálok egyet a házastársammal, meghallgatom a szomszédasszony bánatát, meglátogatom egy barátomat, társasjátékozom vagy kirándulok a gyerekeimmel, közösségi programot szervezek, és még sorolhatnám), de sajnos a valóság más.

Ezt az egy-három energiaegységünket legtöbbször felemészti az, hogy nem azt csináljuk, ami a dolgunk, hanem valami mást. Ítélkezünk („gyomlálni, aratni” akarunk), haragszunk, veszekszünk (ezek veszik el tőlünk a legtöbb energiát), uralkodni szeretnénk a másikon, igazságunkhoz ragaszkodunk, vélt sérelmeinket ápolgatjuk, és észre sem vesszük, hogy közben sebeket osztogatunk, és teljesen elfogy napi energiánk egyharmada.

Micsoda pocsékolás! Micsoda energiapocsékolás!

Július 24. — Évközi 17. vasárnap — Máté 13,44–52 — Milyen kincsed van?

Fájt-e már neked az Érték hiánya? Az, hogy nincs célja, értelme, öröme, nyugalma hétköznapjaidnak, ünnepnapjaidnak? Mert csak a Valami utáni szomjúság, vágy indíthat el a keresés útján. Először azt sem tudod, mit is keresel. Ebben a felgyorsult világban, a sietésben elrohanunk egymás mellett, még önmagunk mellett is.

Csodálatos dolog, ha már eljutottál odáig, hogy meg tudsz állni ebben a zaklatott korban, és meg tudod fogalmazni a kérdést: Ki vagyok én, honnan jöttem, merre tartok? Ekkor értél odáig, hogy elkezdesz keresni. S aki kitartóan keres, az előbb-utóbb talál is. Megtaláltad-e már azt a kincset életedben, amiért érdemes kockázatot vállalni?

Ez attól függ, hol keresed, és tudsz-e csendet teremteni magad körül és magadban. Ha kellő alázattal fordulsz éned mélyebb részei felé, megtalálhatod azt az énedet, amely nem az önző Egód, hanem a Valódi, Felsőbbrendű Éned, amelyben Istenből hordozol egy darabkát. Ez a két éned életed végéig harcban áll egymással. Ha sikerül az Egódnak lemondania önakaratáról, fölragyog benned a Valódi Éned, s átveszi sorsod irányítását.

Ebben az állapotban vagy képes szeretni, szolgálni. Ez az önazonosulási folyamat kincset érlelő folyamat. Ezért a Kincsért érdemes kockáztatni. Minél több részt adsz fel az önző énedből, annál nagyobb lesz a Kincsed.

A következő kérdés, hogy ha már rátaláltál a kincsedre, mit kezdesz vele. Elrejted, hogy senki ne tudjon róla? Ez is lehetséges, de ennek mi értelme vagy haszna lenne számodra? Azokat az embereket, akik felismerték Őt – Isten „belesózza” ebbe az ízetlen világba, hogy megízesítsék környezetüket.

Vállalod-e ezt a küldetést? Rajtad múlik!!!

Július 31. — Évközi 18. vasárnap — Máté 14,13–21 — Utánamenés, felszólítás, továbbadás

A szentírási rész tényleges címe, illetve a történet tényе a csodálatos kenyérszaporítás. A megszokott hangsúlyok helyett, azok értékét megtartva és nem elvitatva, a címben említett három szót emelném ki, mint lényeges alcímeket a leendő Nagy Enciklopédiához.

UTÁNAMENÉS – Nagy tömeg követte Jézust. Az emberek mentek, tódultak utána. Valószínűleg olyan dolgokat mondott és tett, amikre érdemes volt megmozdulni. Meggyőződésem, hogy ma is vannak olyan hiteles Jézus-közvetítők, akikre érdemes hallgatni. Minden csatlakozáshoz kettő kell. Aki mozdul, és aki felé mozdulunk.

Amikor kellett, mozdultál-e? Egy rossz döntés után mertél-e változtatva, tényleg a jobb felé indulni. Ha feléd mozdultak, téged követtek, tudtál-e miattuk lassítani? Tudtatok-e együtt korrigálni? Csak az hívjon magával, aki mer vezetni! Hívtak-e? Hívtál-e? Tudtad-e, ha rosszul vezettek téged? Becsülted-e a jó vezetőt? Elhiszed-e már, hogy te is lehetsz jó vezető?

FELSZÓLÍTÁS – A történet lényege: „TI ADJATOK NEKIK ENNI!” E néhány szó szinte kiugrik a papírból, mintha más színnel írták volna. Jézus felszólítása egyszerű, rövid, pontos. Tömörsége hasonlít a Biblia egyéb félreérthetetlen parancsaihoz: „Kelj fel, és járj!” Illetve egy másik helyen: „Menj, és többé ne vétkezz!” Ti adjatok nekik enni! Közlekedési hasonlattal élve e mondat velőtrázó súlyosságát a STOP táblához tudnám hasonlítani. Nincs ha és talán és néha. Akkor és ott mindenki biztonsága érdekében meg kell állnod. Tudd magad fékezni!

Egyházaink, papjaink, csoportvezetőink régi-új gondja a kedves hívek, barátok, testvérek aktivizálása, felrázása, elindítása, az Úton tartása. Távolról sem szeretném elbagatellizálni a kérdést, de talán az e részben olykor túlhangsúlyozott csoda és misztikum helyett támaszkodhatnánk a költő Lélektől sugalmazott soraira:

„Fény vagy te is, melegíts és égess!
Hidd, hogy a világ tevéled is ékes!”

Tudsz-e fény lenni? Hiszel-e a felszólításoknak? Tudsz-e ékességet adni?

TOVÁBBADÁS – Megtörte, tanítványainak adta, ők pedig a népnek. Az egyben tartott nem oszthatós szét. Meg kell törni, fel kell szeletelni, szét kell osztani. Megtörte, de nem tartotta magánál. Odaadta. Ők sem tartották meg. Továbbadták. Mintha itt lenne a tényleges csoda: a folyamatban, az átadás menetében.

„Nem az a jó, ha szeretnek téged, csak az a jó, ha te is szeretsz” (Tolcsvay Béla). Tudsz-e osztani? Kevesebbel is beéred-e? Tudsz-e továbbadni?

Minisztervadászat Verespataktól Gyulafehérvárig

Nem jellemző, hogy miniszterek látogatásáról számoljunk be a GAIA hasábjain, de a Persányi júniusi verespataki látogatása során történtek annyira jellemzőek az ottani viszonyokra, hogy ezúttal kivételt teszünk.

Eredetileg mi sem tulajdonítottunk túl nagy jelentőséget a látogatásnak, olyannyira, hogy hétfőn még úgy terveztük, legkésőbb csütörtök este hazautazunk. Csütörtök este azonban kiderült, hogy a magyar miniszter verespataki programjában nem szerepel az aranybánya-beruházást ellenző helyi egyesület, az Alburnus Maior vezetőivel való hivatalos találkozó. (Szerepelt viszont egy közös vacsora a retyezáti nemzeti parkban a Rosia Montana Gold Corporation [RMGC] vezetőivel.) Úgy tűnt, Persányi verespataki programját nem a román környezetvédelmi minisztérium, hanem az RMGC szervezte. Az Alburnus Maior tagjai persze felháborodtak; elhatároztuk, hogy mégis részt veszünk a délután fél háromra meghirdetett sajtótájékoztatón.

Délelőtt fél 10 körül befutott a Népszabadság kolozsvári tudósítója, akitől további részleteket tudtunk meg miniszter programjáról, emellett a nála lévő legfrissebb meghívóból az derült ki, hogy az RMGC (dez)Információs Központjában 1/2 2-kor lesz a sajtótájékoztató. Az Alburnus Maior vezetői viszont – még a hét elején – a román környezetvédelmi miniszter titkárától délután 4-re, egy gyulafehérvári sajtótájékoztatóra kaptak meghívást. (Ahhoz, hogy négyre odaérjenek, legkésőbb kettőkor el kell indulniuk Verespatakról, így ha mégis 1/2 3-kor van Verespatakon a sajttáj, azon nem tudnak ott lenni...) Teljes volt az elbizonytalanítás. Nyilvánvaló volt, hogy az RMGC emberei mindenáron el akarták kerülni, hogy a miniszter találkozzon a helyi emberekkel. (Érdekes módon, az Alburnus Maior tagjainak minden korábbi alkalommal volt lehetőségük találkozni a Verespatakra látogató EU- és egyéb bizottságok tagjaival...)

A biztonság kedvéért fél kettőre elmentem az RMGC (dez)Információs Központjába, de ott azt mondták, hogy Gyulafehérváron lesz a sajtótájékoztató. Viszont, ha már ott jártunk, körbenéztünk, és csináltunk néhány fényképet arról, miként „tájékoztatja” a cég a nagyközönséget a beruházásról.

Ezután kocsiba vágtuk magunkat, és az Alburnus Maior tagjaival együtt elindultunk Gyulafehérvárra. Időközben többször is beszéltem a magyar miniszter sajtófőnökével, aki azt mondta, hogy a miniszterek protokoll-látogatásán részt vevő újságírók számára tartottak Verespatakon egy rögtönzött sajtótájékoztatót, és most ők is jönnek Gyulafehérvárra.

Gyulafehérváron csatlakozott hozzánk egy kanadai és egy román újságíró is. Együtt várakoztunk a miniszterek érkezésére a gyulafehérvári rendőr-főkapitányság épülete előtt – úgy volt, hogy ott lesz a sajtótájékoztató. Láttunk néhány újságírót, akik csalódottan távoztak a helyszínről, mert a portán azt mondták nekik, hogy nem lesz sajtótájékoztató. Mi viszont tovább várakoztunk, már csak azért is, mert az épület előtt ott téblábolt egy forgalomirányító rendőr, aki szerintünk a miniszterek miatt volt ott. Egy csendőrautó is feltűnt, tele zsandárokkal. Öt óra előtt pár perccel ismét felhívtam Persányi sajtótitkárát, aki zavartan kibökte, hogy a miniszterek most éppen vacsoráznak. Miután elmondtam neki, hogy itt várunk egy csomó újságíróval, valamint az Alburnus Maior képviselőivel, akik a román minisztertől meghívást kaptak a gyulafehérvári sajtótájékoztatóra, megígérte, hogy egy órán belül megtartják a sajtótájékoztatót a Park Hotelben.

Átmentünk a szállodához, hogy onnan már ne tudjanak meglépni. Eltelt egy óra, közben jött egy kiadós zápor, de miniszteréknek, sajtótájékoztatónak nyoma sem volt. A román újságírónak azt mondta az egyik minisztériumi vezető, hogy nem lesz sajttáj, de kiosztanak egy sajtónyilatkozatot, ha írni akarunk valamit a látogatásról. Na, ezt nem hagyjuk annyiban, ne szórakozzanak már velünk! Elindultunk fel a lépcsőn arrafelé, ahol a miniszterek vacsoráztak.

Jöttünk a sajtótájékoztatóra! – mondtuk a miniszter egyik emberének, aki riadtan válaszolta, hogy tíz perc múlva kezdenek. Ott vártunk a bejáratnál kb. öt percet, majd kérésükre átvonultunk a szálloda halljába. További tíz perc elteltével visszamentem a lépcsőhöz; a román srác éppen szembejött velem, és az ígérte, hogy öt perc múlva már tényleg elkezdődik a sajtótájékoztató. Végül valamikor negyed hét környékén valóban előkerültek a miniszterek.

(Itt tulajdonképpen le is zárhatnánk a beszámolót, hiszen az egészben az volt a legbotrányosabb, ahogy el akarták szabotálni a sajtótájékoztatót, valamint az Alburnus Maior és a miniszter közötti hivatalos találkozót.)

A sajtótájékoztatón Speranta Maria Ianculescu, a román környezetvédelmi miniszter először elnézést kért a kényelmetlenségekért (mintha ennyivel el lehetne intézni az egészet....). Utána elég sokat beszélt, de lényegében csak annyit mondott, hogy Verespatakon csak egyetlen aranykitermelő tevékenység folyik, az állami aranybánya. Más beruházással kapcsolatban még semmilyen dokumentációt nem kaptak, ezért másról hiába is kérdezik, nem tud nyilatkozni. Ha majd megkapják a környezetvédelmi engedélyekhez a kérelmet, a tanulmányokat, akkor fognak döntést hozni...

Persányi kijelentette, hogy a magyar kormányzatot nagyon aggasztja a verespataki beruházás, és jobban örülnének, ha a projekt nem valósulna meg. Nem ellenzi a gazdasági fejlődést, és nem lenne kifogása az ellen, hogy más formában, a környezetet nem veszélyeztetve valósuljon meg az aranykiter-

melés. Abban is bízik, hogy a román hatóságok az EU-normáknak megfelelően elkészíttetik a környezeti hatástanulmányt.

Ezután Eugen David, az Alburnus Maior vezetője ragadta magához a szót. Kifogásolta az egész eljárást, amit ma velünk műveltek, valamint vitába szállt a miniszter által elmondottakkal: „Nem létezik a projekt? Akkor miért nyilvánították monoindusztriális övezetté az egész környéket? Miért nem foghatnak a helyiek alternatív vállalkozásba (bolt, ökoturizmus, vendégfogadás)? Miért csak az RMGC–hez tartozó tevékenységek kaphatnak engedélyt?” Ebből komoly vita támadt, amely teljesen más irányba vitte a sajtótájékoztatót. (Persányi eközben mosolygott a bajsza alatt, hogy román kollégája a sajtó nyilvánossága előtt amatőr módon vitatkozik a helyiekkel.)

Sajnos az időhúzás és a vita miatt nem jutott idő sok kérdésre, pedig még bőven lett volna mit kérdezni, főleg a román minisztertől. Ezért a végén Persányit idézném, aki a román újságíró azon kérdésére, hogy tetszett neki Verespatak, azt válaszolta: „Jártam a szarvaspataki völgyben is, amely Svájcot juttatta eszembe, olyan szép. Vajon Svájcban engedélyeznék-e ezt a beruházást?” – tette fel a kérdést magának A végén pedig megjegyezte: „Ha ez az aranybánya megvalósul, akkor a kitermelt arany Svájcban fog kikötni...”

Fidusz

Az Arany árnyékában

A minisztervadászatról – Verespataktól Gyulafehérvárig – már beszámoltunk. De Verespatakra mégsem Persányi miatt mentünk; holmi kormánytagoknál sokkal izgalmasabb interjúalanyokat kerestünk. Még nem létező román nyelvtudásunkkal sem volt nehéz rájuk akadni: a két megkérdezett hölgy (egyikük az Új Eldorádó c. film szereplője) szívesen útbaigazított az Alburnus Maior irodájához.

Alburnus Maior Verespatak latin neve. Az egyesület 2000-ben alakult; a „kemény magot” mintegy 300 verespataki család alkotja, de a falun kívül is számos támogatójuk van (egyik petíciójukat 5000 környékbeli lakos írta alá). Az elmúlt négy évben szívós küzdelmet folytattak a Rosia Montana Gold Corporation (RMGC) tervezett aranybánya-projektje ellen. A cég Európa legnagyobb külszíni fejtésű aranybányáját kívánja létrehozni Verespatak térségében. Minket, magyarokat, természetesen főként a ciános technológia aggaszt; az Alburnus Maior számára azonban még ennél is riasztóbb elképzelés a három falu – Verespatak, Szarvaspatak és Bunta – lerombolása és az emberek áttelepítése.

A beszélgetés során az Alburnus Maior elnökét, Eugen Davidot (E), valamint az egyesület két aktivistáját, Stefanie-t (S) és Ramonát (R) faggattuk.

Vasárnap éjjel (június 6.) zárult a szavazatok számlálása Verespatakon. Már tudjuk, hogy a helyi önkormányzati választások első fordulója sikertelen volt; egyik jelölt sem kapta meg az abszolút többséget (50%+1), így újabb fordulót kell tartani. Kik voltak a jelöltek, és mi várható a második fordulóban?

S: A jelöltek közül kettő – Virgil Narita és Marcu Blejan – az RMGC embere. Narita a jelenlegi polgármester, ő valamivel több, mint hétszáz szavazatot kapott, Blejan lett a második, 200 szavazat feletti eredménnyel. A harmadik helyezett, Cosma Stefan, az Alburnus Maior tagja; ő kevéssel lemaradva Blejantól, szintén 200 felett teljesített.

Mintha azt olvastam volna, hogy Narita egy időben ellenezte a beruházást...

S: 2000-ben Narita egyetlen üzenettel kampányolt: „Ha megválasztanak, három napon belül kiebrudalom az RMGC-t Verespatakról.” Az emberek több mint 80 százaléka szavazott rá. De a megválasztása után két héttel már más húrokat pengetett: a céggel való együttműködésről beszélt. Azóta ő lett az RMGC legjobb barátja Verespatakon: eladta vagy a cég rendelkezésére bocsátotta az önkormányzati ingatlanokat – a művelődési központból lett például az RMGC (dez)Információs Központja... Az ő műve az is, hogy az általános településrendezési tervben Verespatakot monoindusztriális zónává nyilvánították. Azóta semmilyen tevékenység nem kaphat engedélyt, ami összeférhetetlen a bányaprojekttel; nem nyithatsz boltot a saját udvarodban, nem fogadhatsz turistákat...

E: Az Alburnus Maior azt tervezi, hogy bíróságon támadja meg a településrendezési tervet – mivel törvénysértően lett elfogadva.

Ez mit jelent?

S: Hiányzott a lakosság jóváhagyása. Tartottak egy állítólagos konzultációt, amelyen kizárólag az RMGC emberei vettek részt; az Alburnus Maior tagjait be sem engedték a „konzultáció” helyszínére.

Visszatérve a választásokra: Mivel magyarázzátok, hogy Narita ilyen jó eredményt ért el? Miért szavazott rá a lakosság jelentős része? És mit gondoltok: megfordul-e az eredmény a második körben?

S: Naritát meg fogják választani, ez nem kétséges. Négy év alatt valóságos diktátorrá nőtte ki magát a településen; az emberek tartanak tőle, és komolyan veszik a fenyegetéseit. Gondolj bele: hatalmában áll bárkit felvenni vagy elbocsátani, aki az RMGC-nél dolgozik, mivel a szerződéseket az önkormányzaton keresztül kötik. Bárkit megfenyegethet, hogy kirúgja (őt magát, vagy a fiát, unokáját, testvérét), ha nem szavaznak rá. Az RMGC jelenleg kb. 200 embert foglalkoztat Verespatakon; rövid határidejű, 3–6 hónapra szóló szerződéseket kötnek velük, így senki nem érzi magát biztonságban. Más munka pedig – a fenti „monoindusztriális zóna” minősítés miatt – nem nagyon akad.

R: Én a román a Pro Democratiae szervezet önkénteseivel együtt mint megfigyelő vettem részt a választásokon. Elmondhatom, hogy rengeteg szabálytalanság történt – vesztegetés, befolyásolás... Volt szavazókörlet, ahová szinte be sem engedték a megfigyelőket. Máshol meg a bizottság figyelmeztetése ellenére kettesével mentek be az emberek a szavazófülkébe – nyilván a kísérő ellenőrizte, hová húzzák az X-et.

E: Hozzá kell tenni, hogy a 2000-es választások óta állandóan azzal vádolták az Alburnus Maiort, hogy

szinte senki nem támogatja őket. De a mostani választások világosan megmutatták, hogy a helyi lakosság jó része egyértelműen kiáll mellettünk. Két emberünk mindenesetre bejutott a képviselőtestületbe.

Az előbb említettétek, hogy az Alburnus Maior pert akar indítani. Akkor beszéljünk egy kicsit a perekről – úgy tudom, ellenetek is folyik néhány.

S: Először azért pereltek be minket, mert állítólag elloptuk egy francia régésznő – Beatrice Cauuet – munkáját, és közzétettük a honlapunkon (www.rosiamontana.org). Ez egy régészeti tanulmány – Verespatak archeológiai értékeiről –, melyet az RMGC-nek kellett elkészíttetnie az engedélyezési folyamat megindításához. Sorra berendeltek minket Bukarestbe, mindenféle kihallgatásokra; pedig az egész egy blöff, hiszen a tanulmány a Kulturális Minisztérium közreműködésével készült, és közérdekű információkat tartalmaz. Ráadásul azt állították, hogy a saját nevünk alatt publikáltuk, ami egyszerűen nem igaz. Az RMGC persze roppant dühös, amiért közzétettük, hiszen ők csak a minisztérium által meghúzott változatot akarták megmutatni az embereknek.

A minisztérium cenzúrázta az anyagot?

R: Az eredeti 80 oldalból 8 oldalt csináltak. Ebben a 8 oldalban már szó sem esik a római tárnákról vagy az *in situ* védelemről – csak valami római korabeli bányászlámpást emlegetnek, amit persze egy múzeumban is el lehet helyezni. A cég nem akarja, hogy az emberek ráébredjenek, mennyire értékesek ezek a római bányafolyosók.

S: Az RMGC meg is ígérte, hogy létrehoznak egy múzeumot Verespatakon – a római tárnák lerombolása után... Ez a cég módszere: „Elveszünk valamit, de adunk helyette mást. A tojást fel kell törni, ha omlettet akarunk.” Szerintük ez még a turizmust is fellendíti.

R: Sajnos, van, aki elhiszi az ígéreteket. Pedig az RMGC semmit nem gondol komolyan. A helyieknek azt ígérik, hogy Verespatak helyén marad egy kb. 500 négyzetméternyi „védett terület”; a kanadai befektetőket meg azzal kecsegtetik, hogy egy későbbi időpontban összekapcsolják a négy különálló fejtést, egyetlen óriási külszíni bányává.

Van egy magyar vonatkozású per is...

R: A „magyar kapcsolat” itt mindig érdekes téma. A helyi folklórban hihetetlen összesküvés-elméletek bukkantak fel. Például, hogy a magyarok azért ellenzik a bányát, hogy később, miután Erdélyt visszacsatolták, maguk aknázzák ki az aranykincset.

Hogy a magyar kapcsolat forró téma, azt mi is tanúsíthatjuk. Stoppal érkeztünk Verespatakra; két (alighanem az RMGC-nek dolgozó) férfi hozott minket, akik látszólag egy szót sem beszéltek magyarul. Mire a főtérről eltaláltunk az Alburnus Maior irodájába, már azzal fogadtak: a faluban szertefutott a hír, hogy „jött két magyar aktivista, jobb lesz vigyázni”. Visszagondolva az eseményekre, valóban gyanús, hogy két sofőrünk a kocsiból kipattanva azonnal a helyi kocsmába rohant...

S: A másik per a www.rosiamontana.org oldal miatt indult ellenünk. A cég azt állítja, hogy a „rosiamontana” kifejezés használatával az ő cégnevüket bitorolják. Az egész per teljes képtelenség: egyrészt, mert a „rosiamontana” (= Verespatak) nem a cég neve, hanem a településé, így semmiféle cégnevet nem bitorlunk; másrészt, mert az oldalt nem is mi jegyeztettük be...

Hanem egy magyar zöld szervezet (az ETK)...

R: Amivel a cég alighanem tisztában is van – a pert csak a zaklatásunkra indították. De hasznot húznak a valódi tényekből is – kellően elferdítve. Itt ez az újságcikk – a lap az RMGC szócsöve –, amely szerint a domain-t egy „magyar cég” regisztrálta.

Ezek szerint az RMGC fontosabbnak tartja a propagandát, mint a tájékoztatást?

S: Nemcsak az Információs Központot hozták létre, ennél sokkal többet tesznek. Nőnapon például az az ötletük támadt, hogy ajándékoznak „Verespatak asszonyainak” egy fitnesz-termet. Itt, ahol mindenki inaszakadtáig dolgozik, műveli a kertjét...

És sok-sok kilométert gyalogol, ha nincs szerencséje az autóstoppal...

R: Ezt végül nem valósították meg. De ott van az Információs Központ – mi csak „Dezinformációs Központnak” hívjuk. Múltkor elbeszélgettem az egyik ott dolgozó nővel, aki elmagyarázta nekem, hogy a ciántó tulajdonképpen nem is tó lesz, hanem egy száraz, füves terület...

S: Ugyanakkor azt is állítják, hogy a ciános víz olyan tiszta (és ciánmentes) lesz, hogy akár kávét is lehetne főzni belőle.

R: Emellett létrehoztak egy saját civil szervezetet, „Pro Rosiamontana” néven. Egy helyi fogorvos a vezetője, és teljesen a projekt mellett állnak. Amikor például itt volt az Európai Parlament bizottsága, az Alburnus Maiorral egy időben őket is meghallgatták. Pedig a látogatás kiharcolása teljesen az Alburnus Maior munkája volt. A „Pro Rosiamontana” műve a falu szélén a nagy transzparens is, amelyen ez áll: „Köszönet azok-

nak a kívülállóknak, akik segíteni próbálnak minket, de Verespatak maga is tud dönteni a jövőjéről.”

S: Viszont olykor nagyon melléfognak, és ez a javunkra válik. Múlt ősszel, a civil társadalom napján, az Alburnus Maiort is jelölték az ilyenkor kiosztott díjra. A bizottság először nem nekünk szánta a díjat, mivel tavalyelőtt a bukaresti Terra Milleneum III kapta, ugyancsak a Verespatak ügyében végzett tevékenységéért, és nem akarták megint „Verespataknak” adni az elismerést. Csakhogy a Pro Rosiamontana biztos akart lenni a dolgában; levelet írtak a döntőbizottság minden egyes tagjának, és megvádoltak minket, hogy nem is képviseljük a helyi lakosság érdekeit, meg külföldi cégek finanszíroznak minket – a szokásos. A bizottság aztán annyira feldühödött ezen a pofátlanságon, hogy mégis nekünk ítélték a díjat.

Mit gondoltok a román környezetvédelmi szervek hozzáállásáról – különös tekintettel a minisztériumra?

E: A minisztériumnak csak a nevében szerepel a környezetvédelem. Hogy a legnyilvánvalóbb ténnyel kezdjem: román környezetvédelmi miniszter most járt először Verespatakon – Persányi látogatása előtt öt nappal, előkészíteni a terepet, majd közösen a magyar miniszterrel. Másrészt a minisztérium teljesen figyelmen kívül hagyja a helyi lakosságot. A korábban Verespatakra látogató különféle bizottságok szerét ejtették, hogy találkozzanak a helyiekkel – most ez nem szerepelt a tervben. Mintha visszatértünk volna a Ceausescu-korszakba.

Igaz, az Alburnus Maiort meghívták arra a bizonyos gyulafehérvári sajtótájékoztatóra, amit szemlátomást eszükben sem volt megtartani..

S: Kevés együttműködést sem tapasztalunk a környezetvédelmi hatóságok részéről, a minisztérium meg mélyen hallgat. Tudjátok, „hallgatni arany”.

Az Új Eldorádó c. film vetítése előtt tartott beszédében Persányi arra hivatkozott, hogy ő már sokszor felvetette a verespataki látogatás ötletét román kollégáinak, és kizárólag a román szervek vonakodása miatt nem jött korábban. Ti mit gondoltok erről?

S: Valószínű, hogy így történt. A román hatóságok – megszegve az Espoo-i Egyezményt és egyéb nemzetközi megállapodásokat – nemhogy a megkívánt határidőn belül nem, de sokszor semmilyen formában nem reagáltak a magyar minisztérium megkereséseire.

Utolsó kérdésként: mit gondoltok Verespatak jövőjéről? Megvalósul–e az RMGC projektje?

S: Ez a projekt soha nem fog megvalósulni. Ebben biztos vagyok. Először is, az RMGC máris nagyon elcsúszott a határidőkkel. Eredetileg 2004-ben akarták megkezdeni a kitermelést; mostanra be kellett volna fejeződnie az előkészületeknek – környezetvédelmi hatásvizsgálat, a szükséges létesítmények felépítése stb. Ehhez képest az RMGC ott tart, hogy 2006 előtt aligha kerül sor a hatásvizsgálatra, és talán 2008-ban kezdhetnek az arany kitermeléséhez – tehát 2010 előtt nem látnak profitot a beruházásból. Ráadásul itt vagyunk mi is: minden lépésüket megtámadhatjuk a megfelelő fórumon; a román igazságszolgáltatás pedig köztudottan lassan működik.

R: A részvényesek viszont már türelmetlenek. Nemrég tartottak egy rendkívüli találkozót a beruházókkal, akik számon kérték a cégtől, hogy miért haladnak ilyen lassan az előkészületek; eddig csak költségek vannak... Ők pedig nem ingatlanvásárlásba fektették a pénzüket, hanem aranybányába. A cég persze mindenfélére hivatkozott – a román bürokráciára, az „ökoterroristákra”, akiket szerintük külföldi szervezetek finanszíroznak... Még azt is felhozták, hogy tulajdonképpen más bányavállalatok állnak a háttérben, aki nem akarják beengedni az új cégeket a piacra.

S: Kérdés, mennyire tudták a befektetőket megnyugtatni. Az RMGC honlapján nem találni más biztató adatot, mint az áttelepítés sikereit, meg a próbafúrások eredményeit – ezek ráadásul elég megtévesztők, mivel a szokástól eltérően kevés mintával dolgoztak, és azokat kizárólag a leggazdagabbnak tartott lelőhelyekről vették.

R: Nem tudjuk, pontosan mi fog történni, több változat is lehetséges. Például csődbe mehet az RMGC... – már most is komoly anyagi gondokkal küzd, a Gabriel Resources (az RMGC-t alkotó cégek közül a legnagyobb) részvényei például soha nem látott mértékben veszítettek értékükből. Ez a beruházás pedig – ha betartják a környezetvédelmi előírásokat – rengeteg pénzbe kerül.

Olvastam a Megvalósíthatósági Tanulmány egy szakértői kritikáját. Eszerint a verespataki arany talán nem is termelhető ki gazdaságosan, főleg hosszú távon kétséges a profit mértéke (www.rosiamontana.org).

R: Néha arra gyanakszunk, hogy ez az egész projekt csak egy ügyes blöff. Indonéziában volt hasonló eset – a gazdag érckészletekre hivatkozva egy kanadai cég rengeteg befektetőt beszélt rá az üzletre. Aztán csődöt jelentettek, és leléptek a részvényesek pénzével. Máskor arra gondolok, hogy csak pénzmosásra használják a verespataki beruházást. Valahogy nagyon nem stimmel az egész.

E: Ez nem egy komoly beruházás, valódi szakmai partnerekkel nem is lehetne véghezvinni.

S: Mégis, Verespatak jövőjét nézve nem vagyok optimista. Hiába nem valósul meg a projekt: az RMGC már eddig is jóvátehetetlen károkat okozott Verespataknak. Környezetvédelmi hatástanulmánynak ugyan még nyoma sincs, de máris megvették a fél falut, rengeteg embert áttelepítettek; megbontották a közösséget, és ezt talán soha nem lehet helyreállítani. Nemcsak az áttelepítésre gondolok; de ahogy egymásnak ugrasztották az embereket... Itt sokáig béke volt, még a különböző nemzetiségek között is. Most meg a feleség nem ért egyet a férjével, a gyerek eladja a szülei feje fölül a házat, régi barátságok szakadnak meg, mindenki gyanakszik mindenkire.

És az odalátogató mindenütt csak a pusztulást látja. Félig romba dőlt házak, félig elkészült, de soha be nem fejezett házak, szinte új, de elhagyatott házak – oldalukon az RMGC tulajdonjogát jelző táblával. A pusztítás a szomszédos Szarvaspatakon a legszörnyűbb. Ennél szebb tájat nehéz elképzelni – de ennél nyomasztóbb látványt se könnyű. Itt a tulajdonába került porták nagy részét szinte azonnal ledózeroltatta a cég – talán hogy megfélemlítsék a még kitartó helyieket. A házak helye még látszik; máris felverte a gyom. Még a tehenek is tanácstalanul nézik, ahogy hazafelé ballagnak. Pedig nem is tudják, hogy dombos legelőik helyére meddőhányót, gazdáik lerombolt házai fölé ciántavat, a völgyszoros végébe 180 méter magas gátat terveznek...

Rosalux

Forrás: GAIA Sajtószemle, 2004. október-november

TARTALOM

Tanulmány
Sárdy Péter: Új evangélium veszélye? (II. rész) 2–6
Orbán Sándor: Tolsztoj, a „próféta" 7–9
Meditáció
Jörg Bopp: Szeresd önmagadat, ahogyan embertársadat! 9
Christoph Fleischmann: A fejünkben hordozott világ 10–11
Benyhe István: A szórakozásról 12–13
Fulbert Steffensky: A haszontalanság dicsérete 13
Interjú
„Szerettem volna könyvvé válni" (Ámosz Óz) 14–15
„Tizedosztályú polgárok vagyunk" (Nabila Espanioly) 15–16
Gyerekeknek Moha-mese
Tanító – nagyító 17–18
Novella
Tunyogi Csapó Gábor: Szellem a cellában 19–23
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 24–27
Környezetvédelem
Fidusz: Minisztervadászat Verespataktól Gyulafehérvárig 28–29
Rosalux: Az Arany árnyékában 29–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Köszönetnyilvánítás

Hálás köszönetet mondunk mindazon Olvasóinknak, akik tavaly áprilisi és júniusi felhívásunk nyomán lehetőségeik szerinti, nemegyszer igen nagyvonalú adományt küldtek lapunknak, s ezzel biztosították idei gondtalan megjelentetését.

Egyúttal köszönjük többi Előfizetőnk hűségét is, amely bátorítást jelent számunkra a folytatáshoz.

Szerkesztőség

A diktatúra

az egyöntetûségen alapszik. Csak egyvalaki mondja azt, hogy NEM, és máris megtört a bûvölet.

Minden diktatúrában úgy van, hogy ha egyetlenegy ember, akár a legjelentéktelenebb kisember, a saját fejével gondolkodik továbbra is, akkor az az emberke veszélybe sodorja a közrendet. Tonnaszám hirdeti a rezsim jelszavait a nyomtatott papír; hangszórók ezrei, kiáltványok és ingyen osztogatott röplapok százezrei, minden köztéren, minden útkeresztezõdésben szónokok hadai, szószéken ágáló papok ezrei hajtogatják a megszállottságig, a kollektív elhülyülésig ezeket a jelszavakat. De mondja csak egy kisember, egyetlenegy kisember azt, hogy NEM, és veszedelembe kerül ez a nagyszerû, sziklaszilárd rend.

Kockázatos dolog megölni valakit, mert azt mondta, hogy NEM. A hullája esetleg tovább mondogatja halkan: NEM, NEM, NEM. Némely hullák nagyon makacsok tudnak ám lenni. Egy hullát meg hogy lehet elhallgattatni?

Ignazio Silone: Bor és kenyér

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVI/3. (91.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@is.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2005-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 3500 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVI. évf. 4. szám
2005. augusztus
200,– Ft

Jóakaratú erők ölelésében

Pápaság és apavágy

Egy pápaság árnyoldalai

Emlékezet-gyógyászat

Moha-mese

Szellem a cellában (novella)

Lelkigyakorlat, vagy mezőgazdaság?

Lírai esettanulmány P. bácsiról

Elmélkedés a szabadságról

Menekültek új áradata

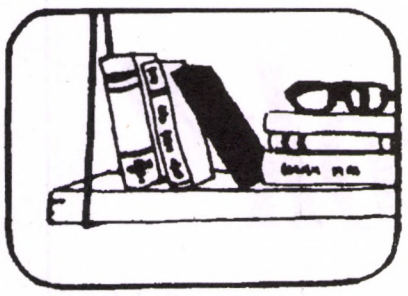

Farkas József

A pneumatoszféra

(Teremtés könyve, 1. fejezet)

Óriások jártak előttünk a XX. században. Az emberiségnek azokra a kiemelkedő, nagy alakjaira, szellemóriásaira gondolok, akiknek új gondolatai forradalmi változásokat idéztek elő életünkben; atomfizikusokra, csillagászokra, űrkutatókra, de természetesen gondolok orvosokra is, a biológia, kémia tudósaira, akiknek felfedezései a következő nemzedékek életében fognak robbanni, és akkor megint új fejezetet fognak nyitni az emberiség történelmében.

Különleges tisztelettel és hálával gondolok azokra a szellemóriásokra, akik *az emberre* nézve hoztak meglepően gazdag, új felismeréseket. Freudra és utána hosszú sorban a többiekre, akik néhány évtized alatt több új ismeretet halmoztak föl az emberre nézve, mint amennyit az előző évezredek alatt az összes tudósok együttesen. Kiváltságos korban élünk: óriások jártak előttünk ebben a században. Magamat törpének tekintem ezekhez képest, de rendkívül hálás vagyok azért, hogy ezeknek az óriásoknak a szellemi közösségében élhetek. Ők óriások, én törpe vagyok, és mégis valami olyan furcsa tételt fogok most felállítani, ami ennek a most kezdődő hosszú gondolatsornak az alaphangját üti meg. Így hangzik: ha egy ilyen törpe felkapaszkodik egy óriásnak a vállára, egy kicsit *messzibbre lát*, mint maga az óriás. Magamat így tekintem; törpe vagyok, de Isten kegyelméből felkapaszkodhattam ezeknek az óriásoknak a vállára, és csendesen, de mégis öntudatosan vallom, hogy valamivel többet látok, mint ők. Persze ez nem az én kiváltságom csupán. Ezeknek a kicsinyeknek, törpéknek egész seregük van, és ezekről Jézus egyszer így beszélt imádságában: „Hálát adok neked Atyám, mennynek és földnek Ura, hogy elrejtetted ezeket a bölcsek és értelmesek elől, és a kisdedeknek megjelentetted. Igen, Atyám, mert így volt kedves Te előtted!” – Jézus Krisztus is egy ilyen „kisded” volt, a mennyei Atyának a kisdede, aki meglátott olyasmit is, amit az „óriások” nem láttak.

Az lesz a munkamódszerünk, hogy számba vesszük az „óriások” eredményeit, és aztán csendesen, de a hitnek a vakmerőségével hozzáfűzzük, amit Isten jelent ki az óriások vállán lévő kisdedeknek. Az emberről lesz szó, az ember titkait fogjuk vizsgálni.

Az óriások a rendet, az igazságot, a törvényt keresték, és meg is találták. Az emberre nézve megrendítően gazdag felismerésekre jutottak ebben a században a tudósok, közelebbről a mélylélektan óriásai. Ahogy annak idején új kontinenseket fedeztek fel a fáradhatatlan utazók, ezek a befelé utazók is új „kontinenseket” fedeztek fel. Ráeszméltek arra, hogy életünk gazdagabbik fele, a dinamikusabb fele, el van rejtve előlünk. Egy vékony, tudatos rétegben zajlik az életünk az öntudat és a tudatosság fokán, ez alatt azonban egy hallatlanul gazdag világ van, amelyikben félelmetes erők áramlanak. De nem össze-vissza, hanem csodálatos rendben, törvények szerint. Leszálltak ebbe a mély világba, és ámuló tekintetünk elé olyan törvényszerűségeket rajzoltak, amikről száz évvel ezelőtt még sejtelmük sem volt az embereknek.

Igen, de ezek az óriások önnön hálójukba estek oly módon, hogy keresték a törvényt, és amikor megtalálták, úgy gondolták, hogy a törvényben a végső valóságot, a fellebbezhetetlen, a sziklaszilárd igazságot találták meg. Azt vallották, hogy ok és okozati összefüggéseknek a láncolatában zajlanak az események, és az ember illúziókban él, amikor szabadságról, szabad akaratról, döntésről beszél. Ez csak jótékony tudatlanságának tudható be. Marionettfigura az ember, csak nem látja a szálakat, amelyeken ezek a vak erők rángatják, ráncigálják az embert. Tehát az ember meghatározott lény, determinizmusban van, könyörtelenül érvényes rá a törvény. Háromféle fátumról szoktak beszélni; a fátum a végzetet, a változhatatlan vaksorsot jelenti.

Van egy *szomatikus fátum* (a *szóma* testet jelent). A testünkben, idegrendszerünkben végzet van. Lebonyolódik valami, ami be van írva, be van vésve a sejtjeinkbe. Csak egy adatot mondok, amit fennen lobogtatnak, mint a szomatikus fátum bizonyító tételét. Az úgynevezett egypetéjű ikreknek a későbbi sorsát szokták vizsgálni. Vannak híres esetek arról, hogy egy anyának egypetéjű ikrei születtek, aztán elkerültek egymástól. Évtizedeken át teljesen más környezetben éltek, és egyszerre csak az egyiken például az elmebetegségnek a jelei mutatkoztak. Sok száz kilométerrel odébb, egészen más családi, gazdasági, kulturális körülmények között élő ikertestvérénél is, egy-két hónap különbséggel ugyanaz az elmebetegség megjelent, bizonyítékául a szomatikus fátumnak. Olyan mindegy, hogy milyen környezetben éltek, az egypetéjű ikrekben ott volt a végzet, a fátum, és az egyszer csak kibontakozott, és nincs apelláta ez ellen. A végzet, a törvény, a rend fellebbezhetetlenül érvényesül a test vonalán.

A második a *pszichés fátum*. Azt mondják ezek, hogy kicsi gyermekkorunkban, mielőtt öntudatra eszméltünk volna, mindenféle hatások értek, örömök, csalódások, és ezek bevésődtek az idegrendszerünkbe, embrionálisan kialakították a személyiségünket. Azzá leszünk nagykorunkban, akivé pecsételtek minket az első gyermekkori pszichés hatások, és ez ellen megintcsak nincs apelláta. Sziklaszilárdan kialakul a személyiségünk, és lebonyolódik az életünk a pszichés fátum vonalán.

Harmadiknak szokták emlegetni még a *szociális fátumot*. Mindnyájan benne élünk egy korban, egy népben, környezetben, városban, családban, és ezek a szociális tényezők megintcsak fatálisan meghatározzák az életünket. Ez ezeknek az óriásoknak a tanítása. Csodálatos részletezésben, aprólékosan, lenyű-

gözően, meggyőzően, szinte-szinte kétségbeejtően meggyőzően bizonyítják ezeket a fátumokat. Összegezve azt vallják, hogy az ember lett és az ember lesz, azzá *lett* és azzá *lesz*, akivé a mögöttes erők formálják.

Ezzel szemben mi komolyan vesszük mindazt, amit ők mondanak, mégis azt mondjuk, hogy nem. Az ember *lehet!* Itt van az óriási különbség. Kényszerű módon azzá lett és lesz, akivé lökdösik hátulról az erők, vagy pedig az ember *lehet*. Lehet olyan valakivé, aki valami módon mégiscsak felméri a dolgokat, és dönthet. Ez az én hitvallásom: az ember valóban lett és lesz, és nem szabad lekicsinyelni azokat az erőket, amik kívülről lökdösik, kényszerítik, de az ember méltósága mégiscsak az, hogy lehet szabad ember, megkötözöttségeiben is eljuthat valamiféle valóságos szabadságra. Szem elől tévesztették azt, hogy Isten Szelleme lebeg a kaotikus folyamatok felett. A belső folyamatok önmagukban valóban olyanok, de van egy mögöttes közeg, Isten Szelleme, és ez a mögöttes közeg is hat. Az ember egész sorsához hozzátartozik ennek a mögöttes közegnek a ráhatása is.

Ennek a mögöttes közegnek a jelölésére új szót alkottam. Sokszor fogom emlegetni, görög szó: *pneumatoszféra*. A földgömbnek az anyaga benne úszik az atmoszférában. Felette van a sztratoszféra, afelett van még az ionoszféra. A fizikusok mostanában mindenféle szférákat fedeznek fel. Ezeknek a hasonlatosságára mondom, hogy nemcsak ezek a szférák vannak, hanem van ilyen is, hogy pneumatoszféra. Szellemi közegben is úszik, fürdik a világmindenség. Isten Szelleme lebeg a mélység felett, és ez így van mind e mai napig, nemcsak a teremtés hajnalán volt így. Valaki évezredekkel ezelőtt megsejtette a pneumatoszférát, de aztán elfelejtettük, és itt az ideje, hogy újra felfedezzük, mert ebben úszik, fürdik az egész emberiség, mindegyikőnk élete.

Egy hasonlattal próbálom szemléltetni, hogy mire gondolok: Az édesanya meg akarja fürészteni kisgyermekét, és ezért bizonyos műveleteket végez. Vizet enged, beindítja a bojlert, melegebb lesz, bepárásodik az ablak. Egy sereg fizikai folyamat indul meg, de mindez egy bizonyos szellemi közegben. Az *édesanya* szeretete ott rejtőzik a fizikai folyamatok mögött, és a gyermek ezt valami módon érzékeli. Tehát a gyermek nemcsak a meleget érzékeli, és azt, hogy levetkőztetik, vízbe dugják, paskolják, hanem a pneumatikus töltést is. Gondoljuk most tovább a képet úgy, hogy az édesanya helyett egy megfizetett *alkalmazott* végzi mindezt. Ugyanúgy meggyújtja a gázt, a fizikai folyamatok ugyanazok, a gyermek mégis érzi, hogy itt valami más pneumatikus szféra veszi körül. De vigyük még tovább a képet; nem egy alkalmazott dolgozik, hanem az ultramodern világban ez az egész folyamat már gépesítve zajlik. Valami nagy *gép* felmarkolja a gyermeket, lehántja róla a ruhát, beleteszi a kádba, és paskolja, fürészti. Mit gondoltok, mit érzékel majd akkor a gyermek? Fizikailag ugyanazok a folyamatok zajlanak, esetleg még szakszerűbben csinálja majd ez a késői gép, még higiénikusabban, még pontosabban, és a gyermek mégis valami irtózatos gyötrelemben éli át mindezt, mert nincs ott a pneumatikus szféra.

A Biblia tanítása szerint azok a fizikai, élettani, világtörténelmi vagy akár kozmikus folyamatok, amelyeknek ki vagyunk szolgáltatva, mind valamiféle közegben zajlanak le. Közelebbről: jóakaratú, fejlesztő, előbbre segítő isteni erőknek a közegében zajlanak le a kozmikus, a történelmi és az emberi folyamatok. A modern embernek az alapvető gyötrelme az, hogy „elment az édesanya”, aki fürészti őt, és most nagy markoló gépek emelik fel az embert, levetkőztetik, ágyba teszik, mindenféle szociális juttatásban részesítik, csak az egésznek van valami irtózatos személytelensége, sivársága. A modern életnek az alapvető gyötrelme, hogy zakatoló, zörgő törvények örvényében kering, kavarog a világmindenség, és „meghalt az Isten”. Üres lett a világmindenség, és ebben a kihalt, üres világmindenségben szorongás gyötri az embert, neurotikus lesz, rohan, fél, hangoskodik. Mindezt azért teszi és azért kell tennie, hogy valami módon elbírja ezt a sivárrá lett életet, vagy elmeneküljön, elrejtőzzön, valamilyen megoldást találjon. A modern embernek ezt kellene elmondani – ez az én mostani szolgálatomnak legfőbb értelme –, hogy van pneumatoszféra, és ne engedd, hogy a modern igézet téged is neurotikussá tegyen. Ne add át magad annak a modern igézetnek, hogy árva vagy, hogy kiszolgáltatott vagy, hogy senki nem törődik veled, mert ez nem igaz! Hirdetem azt, amit az Isten igéje mond: Isten Szelleme lebeg a mindenség felett. Létezik ez a pneumatoszféra, és ebből segítő, gyógyító hatásokat lehet venni. Nem közönyös és üres világmindenségben zajlik az elárvult életed. Jóakaratú, segítő erők ölelésében élsz!

A hitvallásom tehát az, hogy van pneumatoszféra, van szellemi közeg, van Istennek a Szelleme, ami körülveszi a történéseket, és gyógyító hatásokat vehetünk onnét. A szellem nem az emberből születő, hanem az emberen áthullámzó valami! Megáll ez? Hogy viszonyul ez az óriások tételéhez? Ezt még tisztáznunk kell. Van egy alapvető bibliai mondás, Jézus mondta: Legyen neked a te hited szerint. Ez azt jelenti, hogy ha te ezeknek a modern szellemóriásoknak az igézete alá, vagyis a törvény, a változtathatatlanság igézete alá kerülsz, akkor „legyen neked a te hited szerint”. És akkor a te hited szerint lesz. Akkor fatálisan zajlik az életed. Ha te azt hiszed, hogy nincs segítség, ki vagy szolgáltatva a törvényeknek, marionettfigura vagy, és biológiai, átöröklött erők szabályain függ az életed, akkor tényleg ez van, akkor ezeken függ az életed, és véged van. Ha hiszel ezeknek az óriásoknak, és nem látsz többet, csak a sorsot, a törvényt, akkor áldozatává leszel ezeknek, és eltaposnak a törvények. Ha viszont hiszel annak, amit Isten Igéje mond, hogy tudniillik ezek a fizikai vagy élettani folyamatok egy mögöttes közegben, irgalmas, segíteni kész közegben, Isten Szellemének a közegében zajlanak le, és innét lehet erőket, segítségeket venni, akkor ugyancsak „legyen neked a te hited szerint”. Akkor egyszerre átéled, hogy létezik ez a segítség. Átéled, hogy ez a pneumatoszféra mozgósítható. Hogyan? Erről fogunk beszélni a következőkben.

Kosztolányi Dezsőnek van egy szép kifejezése a műfordításról, azt szeretném most kiszélesíteni az egész emberi életre. Arról beszél, hogy a műfordítás olyasmi, mint „gúzsba kötve táncolni”. Szeretném, ha megtanulnánk ezt a szép kifejezést, alig lehet szebben elmondani ezt a tragikus, fájdalmas, szép feszültséget, amiben mi, emberek élünk. A XX. század szellemóriásai rámutatnak a „gúzsra”, amiben vagyunk. Azelőtt nem tudtuk, hogy

hányféle gúzsba kötve élünk, és most azt vallják ezek az óriások: „Mit ugrálsz, ember? Nem ugrálhatsz, nem lehet gúzsba kötve táncolni!” Kiderült, hogy az egész emberi élet, az akarat, a szabadság, a cél, csupa illúzió. Megszületett az egzisztencialista filozófia, és azt mondja: gúzsba kötve élünk, az egész élet értelmetlen, üres, nem lehet táncolni. A hívő embernek a többlete, hogy igen, igazatok van, gúzsba kötött emberek vagyunk, és mégis lehet táncolni. Ha a pneumatoszférát segítségül hívjuk, onnét erőket veszünk, gazdag és szép életet élhetünk gúzsba kötötten is! Nem több ennél a megváltott élet a földön! Lesz majd több is, hitünk szerint, de megváltott életben járni a földön nagyjából azt jelenti, hogy gúzsba kötve táncolni. Amiként az antropológusokat, pszichológusokat fenyegeti az, hogy csak a gúzst látják és hirdetik, minket, átlagembereket, esetleg vallásos embereket fenyeget az az illúzió, hogy dehogyis, nincs itt gúzs, béklyó! Amit akarok, azt cselekszem! Vigyázni kell, mert együtt igaz a két dolog. Gúzsba kötve lehet táncolni, de nekünk, akik a szabadságnak, a döntésnek a káprázatában élünk, komolyan kell vennünk azt, hogy bizony ezek a fatális törvények érvényesek ránk is, és ha nem részesedünk Isten Szellemének a szabadító hatalmában, akkor ez az utolsó szó, amit kimondanak felettünk: gúzsba kötve élni. Ha Isten Szelleme szabadságot ajándékoz nekünk, akkor elkezdődik ez a furcsa emberi élet: maradunk emberek, férfiak, nők, öregszünk, a halálnak a félelme kínoz, tehetetlenek vagyunk, és mégis csodálatosan „táncolhatunk” gúzsba kötve.

Befejezésül egy bibliai történetet idézek elétek, Bartimeus történetét. Ez a szegény vak koldusember meghallotta, hogy arrafelé vonul el Jézus, és elkezdett kiáltani: „Jézus, Dávidnak fia, könyörülj rajtam!” A többiek kezdték csendesíteni: „Hallgass! Mit akarsz? Hiszen vak vagy!” Ez a fátum. „Koldus vagy, az is maradsz, amíg csak élsz. Nyomorult ember vagy. Mit akarsz? Mit várasz?” A végzetet, a változhatatlant tartották elébe, és annak korlátai közé akarták visszaszorítani ezt az embert, aki ki akart törni, és úgy érezte, hogy Jézusban megjelent a túlnani, a mennyei szféra. A földi szféra béklyóiból fellebbezett a mennyei szférához, és Jézus megkönyörült rajta, és meggyógyította. Ez a történet a Biblia egyik tipikus története. Vakok vagyunk, bénák vagyunk, koldusok vagyunk, és ha komolyan vesszük ezeket a fatális tényezőket, azok is maradunk. De körülvesz minket a pneumatoszféra, és időnként olyan erők is hatnak reánk, amelyek kibontják a mi béklyóinkat, vagy legalábbis bizonyos „táncolásra” adnak lehetőséget. Bartimeus azután is, hogy megnyílt a szeme, bizony gúzsba kötve táncolt minden nap. Maradt szegény, maradt a tudása, illetve tudatlansága, sokféle korlátozottsága, amiben addig volt. De ebben a gúzsba kötött állapotban mégis valami csodálatos táncot járt. És így volt Gandhi és Martin Luther King, és az erkölcsi életnek a nagyjai, a szentek, az apostolok, a reformátorok. Gúzsba kötött emberek voltak.

Félelmetesen kemény valóság az, amiben élsz. A magad erejéből nem tudsz kitörni belőle. De ha a pneumatoszférából, az Isten Szellemének világából hatások érnek, akkor csodálatos módon megszépül, kivirágzik az életed, és egy kicsit árnyéka leszel annak, aki „megkötözött királyként” halt meg a kereszten. Jézus is gúzsba kötve táncolt. Emberlétének a gúzsába kötve, a gyűlöletnek, az ellenkezésnek nagyon is fájdalmas béklyóiba kötve milyen csodálatos „táncot” járt!

Ez az emberi életnek a lehetősége. Ne álmodozzunk arról, hogy szárnyunk nő, és repdesünk! Ez nem lesz. És ne essünk kétségbe, hogy vak vagyok, koldus vagyok, erőtlen vagyok, és ezen nem lehet változtatni. Amiként Jézus megkötözve is valóban csodálatos király volt, mi is, az ő árnyékában, az ő erőhatásában élhetünk, és ez a megváltott élet.

(Folytatjuk)

Richard Picker

Az apavágy és az egyházi hit jövője

Masszív és áttekinthetetlenül sokféle médiavisszhangja volt II. János Pál halálának. Kiindulhatunk abból, hogy most, az új pápa megválasztása után súlyos viták robbannak majd ki a világegyházban. Túl nagyok és túlságosan súlyosak azok a felhalmozódott problémák, amelyeket az előző pápaság ránk hagyott. Lehmann bíboros, tekintettel e problémák elfojtására, egyenesen fenyegető egyházszakadásról beszélt. Ezért az alábbiakban kísérletet szeretnénk tenni arra, hogy rögzítsünk néhány szilárd tájékozódási pontot, mert a hívek körében egyre nagyobb a zűrzavar. Ez mindenekelőtt az egyház szerkezetét meghatározó, hierarchikus szerveződési rendszerrel függ össze.

Először is szembe kell néznünk egy drámai fejleménnyel:

Péter „péteri szolgálatától” a mai „pápakultuszig”

Több mint egymilliárd tagjával a római katolikus egyház a földkerekség legnagyobb szervezett vallási közössége. Problémáját a Péter-hivatal okozza. Ennek formája gyakran változott, és mára olyan központi hatalmat ért el, amilyen idáig nem volt lehetséges. A „sündisznóállásba” vonulás az egyházi állam elvesztésével kezdődik, és a legutóbbi pápával végződik. Ő szabadon bejárta a világot, és 26 évi hivatalgyakorlás után rendkívüli tiszteletre tett szert „kívül”, de úgy halt meg, hogy nagyon vitatott volt „belül”.

Meg kellett választani az utódját. De mit tegyen most ez az utód? És mit tegyünk mi, ennek az egyháznak a tagjai? Hiszen az egyház csúcsa nyilvánvalóan sikeres menedzseléssel s a médiumok által ünnepelten utazta be a földgolyót, miközben az egyház hordozó bázisa – a médiumok által kevéssé megbecsülten, sőt félreértve – egyre vékonyodik és spirituálisan kiéhezik, a lelkipásztorkodás összeomlik, s a kizártak száma milliós nagyságot ért el. Százezer (!) megházasodott pap van hivatal nélkül, sok millióra rúg az újraházasodott elváltak száma, ott vannak aztán a kiközösítettek, a számtalan eltiltott teológus, a sok áthelyezett, sőt félreállított püspök, mint például Jacques Gaillot…

A pápai egyházvezetés stílusa az utóbbi időben pszichodrámához hasonlított. (A pszichodráma itt leíró fogalom akar lenni.) A Kúriának jól jött ez. Karol Wojtyla szinte predesztinálva volt erre. Nem sokat tudott kezdeni a közép-európai kereszténység szellemiségével. A Zsinat idegen maradt tőle. Az ő szellemiségét címszószerűen ezekkel a szavakkal lehet jellemezni: zarándoklatok, Fatima, Lengyelország, IV. Károly császár és Pater Escriva (*az Opus Dei alapítója – A ford.*), s aztán valami Max Scheler filozófiájából. Az általunk fáradságosan átélt „felvilágosodás” az ő számára inkább az istentelen kommunizmus kezdetének tűnt. És semmi több. Ez és sok más is több mint érthető, ha terápiai szemüveggel nézzük:

– Karol Wojtylának nehéz sorsa volt. Elemi iskolás korában elveszítette édesanyját. „Anyám halálán érzett fájdalmam azt eredményezte, hogy még jobban szerettem a Szűzanyát”, mondta később. Apja nevelte föl.

– Eredetileg színész akart lenni, aztán mégis pap lett.

– Életpályájának végén egy pap-színésszel állunk szemben, aki haláláig terjedően aprólékosan megrendezi azokat a darabokat és jeleneteket, amelyekben föllép. Az egész egyház lett az ő együttese, az egyházmegyék bazilikái és stadionjai lettek az előadások színpadai.

– Mindez annak a pápának a képébe torkollott, akiről úgy tűnt, hogy főszereplőként már csak nyilvános fellépéseiért élt, végső személyes önátadással.

– Ennek ellenére éppúgy igaz az is, hogy Karol Wojtyla eljutott pápaalakításának végéhez. Ez olyan komollyá vált számára, hogy fokozatosan maga is azt gondolta, olyan szerepbe kényszerült, mint Krisztus a kereszten – ami tulajdonképpen spirituális bitorlás, ha teológiai vagy terapeutikus mércét alkalmazunk.

Minderre tisztelettel kell tekintenünk mint az ő sorsára. De ha úgy tekintünk rá mint az egyház abszolút vezetői csúcsán álló pápára, akkor ez mindannyiunkat érint. Tragikus, hogy az ő hierarchikus rendszerében nem léteztek alulról fölfelé irányuló helyesbítések. Ezért jóakarata ellenére is mindenütt kétes folyamatok indultak el.

Ez a józan távlat. Csak úgy egyszerűen közölni lehet-e az ujjongó, apára vágyakozó emberekkel ezt a távlatot? Csak úgy egyszerűen ki lehet-e jelenteni a politikusok és a médiumok számára, akik és amelyek felkapaszkodtak a sikervonatra?

Másfelől viszont nem muszáj-e megfosztani varázslatától ezt a pszichodrámát – mindenütt, ahol csak lehetséges? Nem kell-e azt mondanunk, hogy ez a „varázstalanítás” igen kívánatos spirituális alapfolyamat?

A zarándoktömegek elvarázsoltságának szükségszerű megszüntetése

Még ha sok pápazarándok megsértődik is, meg kell maradnunk az igazság mellett, mivel az igazság még mindig a legszelídebb gyógyszer. Ezt kell tennünk, mert mindinkább egyházszakadás fenyeget minket, ha nem beszélünk a kemény dolgokról. Erről már Lehmann bíboros is szólt.

A varázslat feloldásának hagyományos keresztény segédeszközei „a józanság, az éberség és az imádság”. De ha kísérletet teszünk erre, máris spirituális harci kiáltásokat hallunk (vajon ki találta ki, és ki adta meg hozzájuk a hangot?): „Második János Pál, az ifjúság a te oldaladon áll!” (Talán hadiállapot van?) Vagy: „Totus tuus! Egészen a tieid vagyunk!” Ilyen szavalókórusok hangzottak a pápa fellépésein. Még erősen konzervatív emberek is megrettentek – többek között amiatt, hogy a Kúria nem volt képes leállítani ezeket a fonákságokat. Hiszen nem a hivatalhordozó körülujjongott személye a lényeg, hanem Krisztus, akit képvisel.

Mint az antik tragédiákban a kórus tagjai, az uniformisba öltözött püspökök ministránsokká váltak, s legjobb esetben is Karol Wojtyla fellépéseinek magyarázói és szóvivői voltak. Egyébként: efféle folyamatokat másutt is lehet látni és tanulmányozni. Hasonló fejlemények adódtak a 19. század végétől például a nagy zenekarok életében is. Az összehangolást végző karnagyokból Karajan, Furtwängler vagy Toscanini típusú, abszolút diktatórikus, bár kétségtelenül nagy hatású pódiumsztárok lettek, minden mások, csak nem egy együttes szolgáló tagjai. A lényeg azonban nem egy esetleg valóban grandiózus emberi személyiség, s nem is az olyan minőségek, mint a „kisugárzás” vagy a „hatalom” – hanem Isten. Ezért ismét megfelelő hangsúlyokat kell tenni, különben csak az egyház külső kritikája igazolódik be.

Ha ügyelünk arra, hogy helyes hangsúlyokat alkalmazzunk, akkor meg kell tartóztatnunk magunkat a vallási mítoszgyártástól. Tehát: Az egyház csak válaszol az isteni kinyilatkoztatásra, de nem ő hozza létre! Ha vallási élményeket és tömegérzelmeket termelünk, akkor hosszú távon ártunk az egyháznak. Marx Károly „a nép ópiumszállítóinak” nevezne minket. A hétköznapi ember ugyanis épp elég mítoszt gyárt önmagáról. A családok is megteszik ezt. A diktátorok mindig is támogatták ezt a folyamatot. A médiumokat is felhasználják hozzájuk. Mindennek a bibliai neve: bálványimádás.

A médiumok felerősítő tevékenysége a végtelenségig és a beláthatatlanságig fokozta ezt az önmagában is mágikus folyamatot. Mit gondolunk erről? Ez a döntő kérdés. Egyetemi tanárok és pápai nunciusok már megint kezdenek latinul misézni, sőt latin prédikációkat tartani. Lehetséges, hogy a nép felé fordított oltárok hamarosan ismét eltűnnek az esztétika kedvéért, s a liturgikus reform egész fáradozását elölről kell kezdeni? Vagyis újból meg kell hódítani a Zsinatot? Ezért lényegi jelentőségű, hogy minden erőnkkel és éberségünkkel azon fáradozzunk, hogy a zsinat újításai folytatódjanak. Tehát: A férfi és női papok a lelkigondozás szolgálatában állnak, nem pedig a papi nőtlenség vagy a férfi nem szolgálatában!

Hol marad egymilliárd katolikus lelkigondozása?

Ez a rendszer veszélybe sodorja a lelkipásztorkodást, mivel az egyház abszolutista vezetése egyre több embert állít „a szombat szolgálatába”, ahelyett hogy „a szombatot állította volna az emberek szolgálatába”, ahogyan Jézus akarta. Jézus etikájának ez a figyelembe nem vett alaptétele fékezi a lelkigondozást. Az egyház önmaga által okozott paphiánya (papi nőtlenség, nők pappá szentelésének tilalma) újfajta elitista rétegtudatot eredményezett.

A médiumok beszámolóinak sodrása még az edzett profikat is csodálkozásba ejtette. A jelenség nagysága miatt jó, ha eleve kizárjuk a gyors és olcsó értékeléseket, de amennyire csak lehetséges, próbáljunk meg tisztán látni:

A pápa halálhírét manapság már nem lovas követek hozzák el számunkra, hanem éjjel-nappal mindenféle képekkel tájékoztatnak, majd agyonetetnek, végül egyenesen üldöznek minket: Gyászoló, imádkozó, síró, éneklő, sőt kiabáló emberek, a képanyag szerint túlnyomórészt fiatalok és nők – többségükben újkonzervatív mozgalmak tagjai –, papok, apácák... jelennek a TV képernyőjén. Mindenki láthatja ezeket a képeket, amelyek több mint két évtizede közvetítik a pápa és az egyház üzenetét az embereknek, s többet nyújtanak, mint a szavak. Engedtessék meg hát nekem, hogy e képek egyikét-másikát továbbfejlesszem képzeletemben, s a tényleges valóság után szemügyre vegyem a jövő lehetőségeit. Meg kell tanulnunk látni, hová vezethet XVI. Benedek útja, hogy felkészülhessünk rá.

A jelen és a jövő egyházának alternatív képei

Volt itt egy Nicaraguából származó videofelvétel, amelyen egy térdelő papot, Ernesto Cardenalt lehetett látni, amint meg akarja csókolni a pápai gyűrűt. Mivel azonban Cardenal oktatási miniszter volt egy marxista kormányban, a pápa a világ nyilvánossága előtt nyersen megreguláz ta, mint egy iskolás gyereket.

– Lehetett volna ennek alternatívája, amely más esetek modelljéül is szolgálhatott volna: A pápa átöleli Ernesto Cardenalt, és így szól hozzá: „Kedves testvér, feltétlenül találkoznunk kell, nyugodt körülmények között. Gyere el hozzám, Rómába. Most imádkozzuk el együtt a Miatyánkot!” Ez a dél-amerikai felszabadítási teológiával való kiengesztelődés kezdete lehetett volna.

A Kúria személyi politikájának az embereket kell szolgálnia!

– Éppígy köszönetet mondhatott volna a pápa a 100 000 megházasodott papnak és azok feleségének, mindnyájukat megáldhatta volna, s ezzel felmenthette volna őket a papi nőtlenség alól. A helyi egyházaknak egy csapásra ismét sok lelkipásztor állt volna rendelkezésükre, mint egykor.

Az istenszeretet parancsa messzemenően az emberek iránti szeretetért van, nem pedig fordítva!

– Hasonlóképpen megkérhette volna az éppen jelen lévő újraházasodottakat, jöjjenek össze a stadion egyik szektorában, aztán közéjük állhatott volna, s kihirdethette volna nekik békességüket az egyházzal, s hogy ismét szentségekhez járulhatnak.

A szentségek ugyanis mindenekelőtt a nehézségekkel küszködő emberekért vannak, nem pedig a „tisztákért”!

– Aztán köszönetet mondhatott volna mindazon orvosoknak és apácáknak, akik óvszereket osztanak szét az emberek között, mivel ez közvetve legalább fékezi a rettenetes AIDS-járványt.

– Mindazon nőknek, akik papi hivatást éreznek, megígérhette volna a papszentelést, s másnap néhányukat föl is szentelhette volna.

A papszentelésnek kell a hivatásokhoz alkalmazkodnia, ahelyett hogy a hivatások függnének a papszentelési engedélytől!

– A sok megrendszabályozott és félreállított teológiaprofesszort, férfiakat és nőket egyaránt meghívhatta volna egy külön szinódusra, hogy először is alaposan figyeljen a szavukra, aztán velük együtt keresse a megegyezést, illetve tanítsa őket.

A pápa és a Kúria van a teológusokért, nem pedig az utóbbiak azért, hogy igazolják az előbbieket!

– Végezetül a pápa meghívhatott volna minden keresztény hivatalviselőt, hogy a római katolikus, felszentelt hivatalviselőkkel együtt álljanak középre. Sok nyelven rázendíthetett volna a Jöjj, Szentlélek Úristen kezdetű énekre, s aztán mindenki mindenkinek a fejére tehette volna a kezét, majd továbbadhatta volna a többieknek, amit ő kapott Jézus egyháza által. Így végre megtörtént volna a kiegyezés. Halleluja! A békeköszöntés lett volna aztán a kiengesztelődési ünnep lezárása.

Valamennyien egymásért és Jézusért vagyunk, Jézus pedig Istenért!

Ezek az alternatív javaslatok persze naivnak és irreálisnak hatnak, sőt részben törvényellenesek, tiltottak! Tudom. Mindazonáltal lehetségesek.

Jogilag a pápa megtehette volna mindezt. Legfőbb pásztori hatalmával felkérhette volna püspökeit, hogy működjenek együtt vele. Egyesek ellenálltak volna, de lelkipásztori útjának mind a 103 állomásán a keresztények „Ámen”-t énekeltek volna neki. Neki meglett volna ehhez a karizmája, Jézusnak nem lett volna ellenvetése, s a Szűzanyának sem. Meglehet, egyes bürokraták aggódtak volna székük miatt.

Elkezdődött volna a felhalmozódott problémák megoldása, s a püspöki konferenciák aztán maguk látták volna, mi a következő teendő. Talán a III. Vatikáni Zsinat összehívása?

Miért nem vált valósággá ez a lehetőség? Azt hiszem, nem csupán egyedül a pápa találta volna túl radikálisnak ezt a lépést, ugyanis egyházi életünk számtalan helyén még mindig az embereket áldozzuk fel a szombatért – a kereszténységet a megváltoztatható egyházjogért, nem pedig fordítva. Látszólag ez adja meg nekünk az olyannyira vágyott hatalmat ahhoz, hogy másokat elítélhessünk, és bűnbakokat állíthassunk.

Persze mindig is voltak intő hangok. Csak egyet említsünk meg: Amikor a 13. században a pápa (akkor még nem „Szentatya”) fényűző menetben vonult Assisiből Peruggiába, Szent Ferenc kisebb testvérei az utak mentén kiültek a mezőre, és teli torokból, pimaszul kinevették a pápai menet hivalkodó pompáját. Állítólag azt mondták: „A bíborosok még azt hiszik, hogy a gazdagság használ valamit!” És ezt: „Nem ismerik Szegénység Úrnőt!”

Az egyház beszorult a régi és az új világkép közé

A régi, antik világkép nagyon is jól illett a hierarchikus egyházi alkotmány eddigi állapotához. Ezt így képzelték el: Ott fönt, a valóság csúcsán Isten helyezkedik el, aztán a hierarchiákon és monarchiákon, a szellemhez közeli férfiakon keresztül fokozatosan halad lefelé a létra az egészen lent található, anyagba ragadt nőkig és gyerekekig. Teljesen magától értetődőnek érezték ezt. Ez nem a hatalom megszállottjainak különleges gonoszsága, hanem „korszellem” volt.

Ma azonban más világkép határoz meg minket: A anyag nincs lenn, a szellem nincs fönn, a férfi nincs közelebb Istenhez, mint a nő, és felelősek vagyunk azért a világért, amelyet elképzeléseinkkel és technikánkkal teremtünk meg. Továbbá 70%-ban tudunk írni-olvasni, tapasztalatainkat és szabadságunkat az emberi jogokban foglaltuk össze. Lassan eljutottunk idáig. Ennek világméretű és személyes kihatásai voltak, „globalizálódásai”, ahogy a médiumok szívesebben mondják.

Pápai hivatalunkat olyan egyházi alkotmánnyal láttuk el, amelynek értelmében a pápa törvényileg szabad, és abszolút hatalommal felruházott maradt: törvényhozó, vádló és bíró egy személyben. Magától értetődően „tévedhetetlen a hit és az erkölcs kérdéseiben”, s csak elmebetegség vagy hittagadás esetén mozdítható el. De ki állapíthatná meg ezt, még saját elmozdítása előtt? Karl Rahner csodában reménykedett ezzel kapcsolatban.

Az egyház, azaz mi mindezt avégett engedtük meg pápáinknak, hogy gyakorolhassák „szolgáló hivatalukat”. Csak kevesen álltunk ellen: az utóbbi zsinatok egyetértése bizonyítja ezt.

Az igazság azonban többé nem csupán fölülről érkezik a hierarchia számára, hanem „a köztük lévő” Jézustól is, ha „ketten vagy hárman az ő nevében gyűlnek össze”. Nem az emberi tapasztalatok révén felfedezett, értékes igazságon nyugszik-e a pszichoterápia, s tulajdonképpen minden humán tudomány is?

Az új világkép ezért azt mondja: Mindenkinek emberi jogai vannak, és szabadsága ahhoz, hogy azt higgye, ami igaznak és kézenfekvőnek látszik számára. Ezért egy olyan spirituális szervezetben, mint az egyház, minden bevált utat át kell állítani az új világképre, különben az emberek elmennek ugyan „pápanézőbe”, de a hit nemigen érinti meg őket. Az értelmiségiek továbbra is elhatárolódnak, a keresők pedig elmennek a szektákba. A nagy többség pedig – hiteles kormányzás híján – csak sodródik.

Csak közösen oldhatjuk meg ezeket az egyházi problémákat. Ha ez nem történik meg, akkor az idő átgázol hitünkön. „Amikor eljön az Emberfia, vajon talál-e még hitet a földön” (Lk 18,8)? Mit fogunk hát felelni Jézusnak, amikor fölteszi ezt a kérdést?

Forrás: Kirche In, 2005. május

A Szerző teológus és pszichoterapeuta.

A II. János Pál pápa életművét tárgyilagosságra törekvően értelmezők általában pozitívan értékelik „külpolitikáját”, vagyis kiállását az emberi méltóság, az emberi jogok, a béke, az élet feltétlen védelmében, a kapitalizmus, a kizsákmányolás ellen, illetve a szegények, az elnyomottak mellett, továbbá erőfeszítéseit a felekezetek, illetve a vallások párbeszédének előmozdításáért. (Kérdés persze például, hogy mennyit ártott a szegényeknek és elnyomottaknak a felszabadítási teológia elfojtásával.)

Ezek az elemzők ugyanakkor határozottan negatívnak minősítik II. János Pál „belpolitikáját”, vagyis az emberi méltóság és az emberi jogok elfojtását az egyházon belül, számos korkérdés lesöprését (pl. papi nőtlenség, nők pappá szentelése, elváltak újraházasodása), kinevezési gyakorlatát, „elmaradott” és „beszűkült” vallási szemléletét és így tovább. (Nekünk, magyaroknak különösen fájdalmas, hogy nem állt ki a csángók magyar nyelvhasználata mellett, Romániában járva nem ment el Gyulafehérvárra, vagy az, hogy a szlovákiai magyar katolikusok évtizedes könyörgésére sem adott nekik magyar anyanyelvű püspököt.)

Az alábbiakban egy kommentárok nélküli listát közlünk az előző pápa idején hozott „fegyelmi intézkedésekről”, amelyek sok mindent elárulnak a jelenlegi pápáról is.

Egy pápaság árnyoldalai

Huszonhat éves pápaságával II. János Pál egyike azoknak a pápáknak, akik a leghosszabb ideig kormányozták az egyházat. Ilyen hosszú idő alatt a fény s az árnyék egyaránt megmutatkozik. Az ADISTA, egy római székhelyű sajtószolgálat, felsorolja azokat a szempontokat, amelyeket minden jubileumi ünneplés figyelmen kívül hagyott, amelyek azonban ettől nem válnak kevésbé igazzá: azokat az intézkedéseket, amelyek ennek a pápaságnak másik arcát tükrözik.

Nem mindig a pápa volt a felelős a Vatikán negatív lépéseiért. Épp elég gyakran környezete, a római Kúria ügyködött, különösen is felbátorodva II. János Pál betegségén. Sokszorosan megmutatkozott a hatalmi viselkedés olyan személyekkel és csoportokkal szemben, akik, ill. amelyek nyíltan kimondják véleményüket, szemben haladnak az egyházi trenddel, a Zsinat nyílt értelmezése mellett állnak ki, vagy olyan vonalvezetést sugallnak, amely az evangélium üzenetének tűnik számukra. Ha nem lehet is csupán a „restauráció” mérlegére tenni ezt a pápaságot, a történelem iránti tisztelet megköveteli, hogy ne csupán érdemeit vegyük figyelembe, hanem árnyoldalait is.

Az itt következő lista ilyen tendenciákat vázol fel, anélkül hogy igényt tartana a teljességre. Például nemigen tudja tekintetbe venni az egyházon belüli irányzatok vagy a felszabadítási teológia megfegyelmezése érdekében foganatosított püspök-kinevezéseket, ahogyan a szentté avatások politikáját sem.

1978

Októberben II. János Pál hivatalba lép. Már december 2-án levelet intéz az ENSZ főtitkárához, Kurt Waldheimhez, az Emberi Jogok Nyilatkozatának harmincéves jubileuma alkalmából, s ebben arra kéri az ENSZ-et, hogy szavatolja ***az emberi jogokat és a vallásszabadságot***, de egy szó sem esik benne arról, hogy ezeket a jogokat az egyháznak is gyakorlattá kellene tennie „a maga körén belül”. Az ilyen „mulasztások” önmagukért beszélnek.

1979

Januárban a pápa részt vesz Puebla-ban (Mexikó) a 3. Latin-amerikai Püspöki Konferencián, és frontális támadást intéz a ***felszabadítási teológia*** ellen.

Február 27-én a Hittani Kongregáció elé idézik **Berhard Häringet**, és felszólítják, hogy hagyja abba a *Humanae vitae* enciklika (VI. Pál, 1968) kritizálását.

Márciusban a pápa kihallgatáson fogadja **Oscar Arnulfo Romero** san salvadori érseket. Ezt követően az érsek arról panaszkodik, hogy Róma „semmiféle megértést” nem tanúsít az ő lelkipásztori gyakorlata iránt, melyet szélsőségesen nehéz helyzetben folytat. Egy 1980-as kihallgatáson jobban bánnak vele, de 12 hónapon belül harmadszor ültetnek a nyakára apostoli vizitátort. (*A római támogatás hiánya sokak szerint nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a salvadori nagybirtokosok, katonai vezetők és politikusok 1980 márciusában „gond nélkül” lelövethették Romero érseket. – A szerk.*)

A Hittani Kongregáció szabályos és igazságos per nélkül eltiltja **Jacques Pohier** francia domonkos szerzetest a misézéstől, és megfosztja tanári hivatalától, mert nézeteivel állítólag vétett az ***Istenről és az eucharisztiáról*** szóló hivatalos tanítás ellen. Ez a Kúria első intézkedése egy teológus ellen a Zsinat után.

Amerikai útján a pápa elutasítja az amerikai apácák kérését, hogy biztosítsa „a ***nők*** hozzáférését minden egyházi hivatalhoz”.

Decemberben a Hittani Kongregáció pert indít **Edward Schillebeeckx** holland teológus ellen. Teljes rehabilitálása mindmáig várat magára. (*Schillebeeckx 2004-ben elhunyt. – A szerk.*)

December 15-én a Hittani Kongregáció kijelenti: „Írásaiban **Hans Küng** professzor nem képviseli teljességében a katolikus hitet, nem számíthat tovább katolikus teológusnak, s ezért a jövőben nem taníthat.” Küng vita tárgyává tette a ***„pápai tévedhetetlenség”*** dogmáját, és azt javasolta, hogy „pápai tévedhetetlenség” („infallibilitás”) helyett „az egyház indefektibilitásáról” („megromolhatatlanságáról”? – *A ford.*) beszéljünk.

1980

Januárban Rómában ülésezik a holland püspöki szinódus. A pápa arra kötelezi a holland püspököket, hogy vonják vissza a holland *lelkipásztori* szinódus intézkedéseit.

Október 14-én a Hittani Kongregáció megszorító intézkedéseket hoz a ***papi nőtlenség*** fogadalmának feloldásával és a papok laikus állapotba visszahelyezésével kapcsolatban.

November 20-i iratával Franjo Seper bíboros, a Hittani Kongregáció prefektusa közli **Edward Schillebeeckx**-szel, hogy nyilatkozatai „nem elégségesek ahhoz, hogy eloszlassák írásainak ***krisztológiai*** vonatkozású félreértéseit”.

1981

Októberben a pápa ***„biztost” nevez ki*** a jezsuiták vezetése mellé. Ez a súlyos beavatkozás heves reakciókat vált ki sok jezsuitából.

A november 22-i keltű, *Familiaris consortio* kezdetű irat megerősíti, hogy az ***elvált keresztények*** nem járulhatnak az eucharisztiához, és testvérként-nővérként kell együtt élniük.

1982

Nicaragua püspökeihez intézett, június 29-i iratával a pápa elítéli a „népegyházat” (azokat a bázisközösségeket, amelyek kapcsolatban állnak a ***felszabadítási teológiával***).

Augusztus 23-án a pápa a spanyol püspökök akarata ellenére létrehozza „a Szent Kereszt és az ***Opus Dei*** személyi prelatúráját”.

1983

Április 25-én a pápa kihirdeti az új egyházjog életbe lépését. Ebben visszanyesik a zsinati reformokat, és megerősítik a ***pápai centralizmust***.

Márciusban a pápa nyilvánosan megrendszabályozza **Ernesto Cardenal** nicaraguai papot, mert miniszterséget vállalt a ***szandinista*** kormányban, egyik prédikációjában pedig azt követeli azoktól az anyáktól, akik a „kontrák” (az USA által becsempészett földalatti hadsereg) által meggyilkolt fiaik miatt panaszkodnak, hogy hallgassanak.

Vizsgálat indul **Raymond Hunthausen** Seattle (USA) érseke ellen, a ***fegyverkezésre*** vonatkozó állásfoglalásai miatt.

1984

A Hittani Kongregáció eljárást indít „a ***felszabadítási teológia*** atyja”, a perui **Gustavo Gutiérrez** ellen, mondván, írásaiban „marxista befolyások fedezhetőek fel”. Március 6-i keltű, *Libertatis nuntius* kezdetű instrukciójában Joseph Ratzinger, a Hittani Kongregáció prefektusa elítéli a felszabadítási teológia áramlatait.

Szeptember 7-ére Ratzinger bíboros Rómába idézi a brazil **Leonardo Boff**-ot, a ***felszabadítás*** legismertebb teológusát.

Rómába idézik a perui püspököket, hogy határolódjanak el a ***felszabadítási teológiától***, de ez a kísérlet sikertelen marad.

Decemberben a Szentszék kényszeríti **Peter-Hans Kolvenbach** jezsuita rendfőnököt, hogy zárja ki a rendből **Fernando Cardenal**t (Ernesto Cardenal testvérét), mivel oktatási miniszterséget vállalt a ***szandinista*** kormányban.

1985

Bulányi György magyar piarista szerzetesnek – az általa alapított Bokor Bázisközösség inspirátorának, a ***katonai szolgálat*** lelkiismereti okból való megtagadása bátorítójának és a ***püspökök*** kommunista rendszerrel szembeni magatartása kritikusának – Ratzinger bíboros előtt kell igazolnia magát.

Március 11-én Ratzinger bíboros egy *Notificatio*-ban („Tájékoztató”) kijelenti, hogy „**Leonardo Boff** Egyház, karizma és hatalom c. könyvének tételei veszélyeztetik a ***hit*** egészséges tanítását”.

A pápa beavatkozik az áprilisban ülésező olasz püspöki konferenciába. Camillo Ruini püspök felülkerekedik **Anastasio Ballestrero** bíborossal, a püspöki kar elnökével és **Carlo Maria Martini** bíborossal, Milánó érsekével szemben, akik ***az olasz egyház nyitása*** mellett foglalnak állást. Júniusban Ruini a püspöki konferencia titkára lesz, egy évvel később pedig bíboros. Ennek következtében a *Katolikus Akció*, valamint annak lapja, az *Avvenire* vezetőségét leváltják, és állásaikat Ruini bíboros bizalmi embereivel töltik be, akik azt a feladatot kapják, hogy ne tegyenek politikai nyilatkozatokat. 2000 szeptemberében megszüntetik a Katolikus Akció hetilapját, a *Segno Sette*-t, mivel állást foglalt politikai, erkölcsi és egyházi kérdésekkel kapcsolatban.

1986

Egy szeptember 15-i *Notificatio*-ban („Tájékoztató”) Ratzinger bíboros megismétli, hogy **Edward Schillebeeckx** felfogása ***az egyházi hivatalról*** fontos pontokban eltér az egyház tanításától.

Július 25-én Ratzinger bíboros kijelenti, hogy **Charles Curran** amerikai teológus alkalmatlan a katolikus tanítás képviselésére, mert a *Humanae vitae* kritizálásával „bűnös módon” eltért a törvényes tekintélytől.

Seattle érseke, **Raymond Hunthausen** arról tájékoztatja papjait, hogy lelkipásztori területeken a Vatikán „megfosztotta hatalmától”: az egyházmegyei bíróság vezetését, a liturgiát, a papképzést, a kilépett papokat és az erkölcsi kérdéseket illetően. (*Vö. 1983, utolsó bek. – A szerk.*)

1987

A Hittani Kongregáció arra kötelezi **Matthew Clark**ot, Rochester (USA) püspökét, hogy vonja vissza egy, ***a szexualitásról*** szóló, a szülők pedagógiai tájékoztatására készült kézikönyv egyházi jóváhagyását.

Áprilisban elbocsátják **Alex Zanotelli** atyát, a *Nigrizia* című havi lap főszerkesztőjét. Zanotelli ismételten leleplezte Olaszország belebonyolódását a ***fegyverkereskedelembe***. Elbocsátását az olasz kormány közbenjárása nyomán Josef Tomko bíboros, a Hitterjesztési Kongregáció (most: Evangelizálási Kongregáció) prefektusa rendelte el.

1988

Megvonják két jezsuita, **José Maria Castillo** és **Juan Antonio Estrada** tanítási engedélyét. A klaretiánusok rendjének tagját, Benjamin Forcanot eltávolítják a Mision Abierta vezetéséből.

A *Pastor bonus* kezdetű apostoli konstitúció (június 2.) újraszervezi a vatikáni kúriát, amely nagyobb felhatalmazásokat kap a püspökök ellenében, s leértékeli ***a püspöki szinódusokat***.

A *Mulieris dignitatem* kezdetű apostoli irat (augusztus 15.) megismétli ***a nők pappá szentelésére*** mondott nemet.

Brazília pápai nunciusa, Carlo Furno felszólítja **Pedro Casaldáligát**, Sao Felix do Araguaia püspökét, írja alá, hogy egyetért lelkipásztori illetékességének korlátozásával, és a továbbiakban nem szimpatizál ***a felszabadítási teológiával***. Casaldáliga ismételten megtagadja az aláírást.

1989

Január 6-án Kölnben 15 katolikus teológiai professzor tiltakozik ***a püspökkinevezésekkel, a teológiai professzorok tanítási engedélyének kiadásával és megvonásával,*** a helyi egyházak gyámság alá helyezésével stb. kapcsolatos *római nyomás* ellen. Ezt az ún. ***Kölni Nyilatkozatot*** aztán 163, később újabb 220 professzor írja alá Németországban, Ausztriában, Svájcban és Hollandiában.

Február 16-án a Hittani Kongregáció megerősíti a ***fogamzásgátlásra*** mondott nemet.

A Vatikán megtiltja egy Rómában lezajlott erkölcsteológiai kongresszus anyagának publikálását. A könyv többek között **Bernhard Häring** egy tanulmányát tartalmazta volna, amelyben kritikus elemzésnek vetette alá a ***fogamzásgátlással*** foglalkozó *Humanae vitae* enciklika antropológiáját és teológiáját.

A Nevelési Kongregáció közvetlen beavatkozására a Lateráni Egyetem elbocsátja a ***ökumené*** tanszékéről **Luigi Sartori**t, az egyik legismertebb olasz teológust.

Márciusban Josef Tomko bíboros, az Evangelizálási Kongregáció prefektusa nyomására **Eugenio Melandri** atyának tíz évi szerkesztői

munka után át kell adnia a szaveriánus misszionáriusok *Missio Oggi* c. havi folyóiratának szerkesztését Pier Lupi atyának. A Vatikán nemtetszését különösen egy *Nicaraguával* kapcsolatos lapszám, valamint annak kipellengérezése váltotta ki, hogy az olasz kormány más célokra fordított eredetileg fejlesztési segélyekre szánt pénzeket.

Elbocsátják hivatalából a jezsuita **Paul Valadier** atyát, az *Etudes* c. folyóirat kiadóját, egyikét annak a 157 francia teológusnak, akik aláírták a ***Kölni Nyilakozatot***.

Novemberben, az USA-püspökök éves konferenciájának előestéjén Ratzinger bíboros elrendeli, hogy töröljék a napirendről ***„a teológusok felelőssége”*** témát, mivel a szöveg túlságosan „liberális” a teológusok védelmezésében.

Elmozdítják **Vittorio Cristellit**, a *Vita trentina* hetilap vezetőjét, mivel közzétette 63 olasz teológusnak a ***Kölni Nyilatkozatot*** támogató nyilatkozatát.

A Nevelési Kongregáció bezáratja Brazíliában az észak-keleti regionális papi szemináriumot és Recife teológiai intézetét (mindkettőt Helder Camara alapította!), mivel az ezen intézményekben folyó ***nevelés*** állítólag „nem megbízható”.

A vatikáni államtitkárság a továbbiakban nem ismeri el a Szentszék tárgyaló partnereként a brazil munkásifjúságot (JOC) és a nemzetközi keresztény munkásifjúságot, mivel irányultságuk túlságosan ***„baloldali*** túlsúlyú”.

A Rendi Kongregáció „megbízotti vezetést” rendel el a Latin-Amerikai Rendi Konferencia számára, mivel ez a kar túlságosan közel áll ***a felszabadítási teológiához***.

1990

A Nevelési Kongregáció megtiltja a svájci Fribourg teológiai fakultásának, hogy díszdoktori címet adományozzon **Rembert Weaklandnek,** Milwaukee (USA) ***„liberális*** beállítottságú” püspökének.

1991

A Vatikán elmozdítja a mexikói Oaxaca püspökét, **Bartolomé Carrasco Brisenót**, mivel ***a felszabadítási teológiához*** kötődik.

A *Vozes*, a legrégebbi brazil kiadó élére „megbízotti hivatalt” állítanak, hogy cenzúrázza **Leonardo Boff**-ot, az azonos nevű folyóirat kiadóját. Boff-nak ki kell válnia a kiadóból és a szerkesztőségből, mire ő egy évvel később elhagyja a ferences rendet.

A Nevelési Kongregáció arra kényszeríti a brazíliai Fortaleza érsekét, **Aloisio Lorscheidert**, hogy bocsásson el három ***megnősült papot***, akik a Teológiai és Lelkipásztori Intézetben tevékenykedtek.

A Vatikán megtiltja **Eugen Drewermann** német pap és pszichológus további tanári tevékenységét. Drewermann kipellengérezte ***az egyház hatalmi mechanizmusait***, és állást foglalt a ***kényszercelibátus*** ellen. Röviddel ezután a prédikálástól is eltiltják. Erre Drewermann megválik papi hivatalától.

1992

Januárban Ratzinger bíboros megindítja az eljárást **André Guindon** kanadai erkölcsteológus ellen, annak a ***szexualitással*** kapcsolatos nézetei miatt.

A dominikánusok elbocsátják a rendből **Matthew Fox** teológust. A Vatikán már 1988-ban megbüntette Foxot a ***szexualitásra*** vonatkozó, az egyházi tanítóhivatalétól eltérő tanai miatt.

A Vatikán „megvitatásra méltatlannak” nyilvánítja Milwaukee (USA) érsekének, **Raymond Hunthausen**nek azt a javaslatát, hogy súlyos szükséghelyzetben ***nős férfiakat*** szenteljenek pappá.

A Vatikán nem adja meg az engedélyt ahhoz, hogy kinevezzék Strasbourg katolikus teológiai karára a dominikánus **Philippe Denis**-t, aki korábban az *Opus Dei* céltáblája volt.

1993

A pápa tervezi a ***tévedhetetlenség*** 1870-es dogmájának kiterjesztését, hangsúlyozván, hogy tévedhetetlenül terjeszthet elő egy tanítást akkor is, ha azt nem tartalmazza közvetlenül a katolikus hit, de következtetés révén összefügg azzal.

Július 10-én három német püspök (köztük a püspöki kar elnöke, **Karl Lehmann** is) közös pásztorlevélben jelenti ki, hogy bizonyos körülmények között ***elvált és újraházasodott*** katolikusok is áldozhatnak. Ratzinger bíboros kötelezi ezeket a püspököket, hogy vonják vissza javaslatukat.

Október 22-én a pápa hangsúlyozza, hogy a latin egyházban kötelező marad a ***papi nőtlenség*** törvénye.

Október 28-án Mexikó pápai nunciusa, Girolamo Prigione kihirdeti San Cristóbal de las Casas püspökének, **Samuel Ruiz**nak a visszavonulását.

1994

A Hittani Kongregáció betiltja az egyház új katekizmusának angol fordítását, mivel annak nyelvezete ***„feminista”***.

Ordinatio sacerdotalis kezdetű apostoli iratában a pápa hangsúlyozza, hogy az egyháznak nincs joga ahhoz, hogy ***nőket*** részesítsen a ***papság*** szentségében, s lezártnak nyilvánítja az ezzel kapcsolatos vitát.

A püspökökhöz intézett levelében (szeptember 14.) a Hittani Kongregáció megismétli az ***elváltak és újraházasodottak*** áldozásának tilalmát.

A Hittani Kongregáció megakadályozza, hogy **Teresa Berger** katolikus teológus***nőt*** kinevezzék Bochum liturgiai tanszékére.

1995

A Nevelési Kongregáció prefektusa, Pio Laghi bíboros megtiltja, hogy előadást tartson Rómában a felszabadítási teológia atyja, **Gustavo Gutiérrez,** noha *A felszabadítás teológiája* c. könyvének 1990-es új kiadása tisztáznia tudta Ratzinger bíboros ellenvetéseit.

A Vatikán elmozdítja hivatalából a franciaországi Evreux püspökét, **Jacques Gaillot**-t.

Az államtitkárságon dolgozó Re püspök és az Evangelizálási Kongregáció prefektusa, Tomko bíboros nyomására eltávolítják **Renato Kizito Sesana** misszionárius atyát, a *New People* folyóirat (Kenya) igazgatóját.

A „Miasszonyunk nővéreinek” általános rendfőnökét, a brazil **Ivone Gebara** nővért két évre Európába küldik, hogy a ***feminista*** teológia helyett „biztosabb teológiát” tanuljon.

Samuel Ruiz püspök mellé utódlási joggal kinevezik koadjutor püspöknek Raúl Vera Lópezt.

1997

Január 2-án Ratzinger bíboros kiközösíti **Tissa Balasuriya** Sri Lanka-i teológust, *Mária és az emberi felszabadulás* c. könyve miatt. Rendtársainak heves tiltakozása miatt *[és mert visszavonta „téves” tanait* – A ford.] 1998-ban rehabilitálják Balasuriyát.

Február 11-én Ruini bíboros megbízottat állít a Societá Paolina élére. Antonio Buoncristiani személyében úgyszólván egy kívülálló veszi át az általános rendfőnök feladatait. Azt a megbízást kapja, hogy felügyelje a rendi társaság publikációit (pl. *famiglia cristiana, Jesus, Vita Pasto-*

rale) és kiadóját. A társaság heves ellenállása nyomán Buoncristianinak 1998-ban távoznia kell, csak a *famiglia cristiana* marad Ruini befolyása alatt.

Laghi bíboros közbenjárására a Nevelési Kongregáció bezáratja Mexikóban az *Interreligiöse Institut in Mexiko City* és a *Colegio Máximo e Cristo Rey* nevű intézményeket. Az ok: közel álltak a ***felszabadítási teológiához***.

Tarcisio Bertone, a Hittani Kongregáció titkára éles levélben követeli Kolumbia püspöki karától, hogy dolgozzanak át egy, a szerzetesi élettel kapcsolatos publikációt, mivel az kritikus megnyilvánulásokat tartalmazott ***a hierarchiával*** szemben.

A **Wir sind Kirche** nemzetközi mozgalom 2,5 millió aláírást nyújt át Rómában ***az egyház reformja érdekében***, ezeket azonban nem veszik figyelembe, „mivel az egyház nem demokrácia".

Josef Tomko bíboros felszólítja a koreai püspöki kart, hogy sújtson publikációs tilalommal három papot: **John Sye Kong-seok**ot és **Paul Cheong Yang-mo**t (a szöuli jezsuita egyetem docenseit), illetve **Edouard Ri Jemin**t (Kvangiu egyetemének professzorát).

1998

Ratzinger bíboros ismét megnyitja a **Gustavo Gutiérrez** elleni, 1983-ban lezárt vizsgálatot, noha ő átdolgozta *A felszabadítás teológiája* c. művének új kiadását. Gutiérrez erre belép a domonkos rendbe.

A Hittani Kongregáció megindítja a vizsgálatot **Paul Collins** ausztrál teológus ellen, *A pápa hatalma* c. könyve miatt. Collins 2001-ben leteszi papi hivatalát, mert nem tudja tovább képviselni az aktuális teológiai politikát.

Dario Castrillon Hoyos, a Papi Kongregáció prefektusa arra kényszeríti **Peter Smith** angol püspököt, hogy vonjon vissza egy hittankönyvet, mivel az bemutatta ***a felszabadítás teológiáját***, és beszámolt Oscar Romero vértanú püspökről.

Tizenegy évvel halála után a Hittani Kongregáció megtiltja az indiai jezsuita, **Anthony de Mello** könyveinek új kiadását, mivel azok „a katolikus tanítással összeegyeztethetetlen álláspontokat képviselnek".

Ad tuendam fidem kezdetű apostoli iratával (június 29.) II. János Pál pápa minden teológustól „hitvallást" és „hűségesküt" követel.

A Hittani Kongregáció felfüggeszti a Gergely Egyetemen betöltött tanári állásából **Jacques Dupuis** jezsuita vallástudóst, és eljárást indít ellene ***a vallási pluralizmusról*** írt könyve miatt. Franz König bíboros, aki védelmére kel a tudósnak, helyreutasításban részesül Ratzinger bíboros részéről. 2001 januárjában leállítják az eljárást, de Ratzinger ragaszkodik ahhoz, hogy a könyv félreértések forrása lehet.

A milánói Jézus Szíve Egyetem filozófiaprofesszorát, **Luigi Lombardi Vallauri**t fellebbezés lehetősége nélkül felmentik hivatalából, a pokollal, az áteredő bűnnel, ***a tanítóhivatal tekintélyével*** és *a szexuális erkölccsel* kapcsolatos tételei miatt.

1999

Az ***engedelmesség*** elleni vétség miatt felfüggesztik **Jim Callan** amerikai plébánost.

A Vatikán előre akarja lendíteni a katolikus egyetemek „normalizálását", s az *Opus Dei*-t bízza meg ezzel. Az Opus Dei a perui Limában kezdi meg a feladat végrehajtását.

A *Val col vento in Vaticano* c. könyv társszerzője, **Luigi Marinelli**, a Kúria nyugalmazott munkatársa a hiányzó jogi kilátások miatt lemond védelméről az egyházi bíróságok előtt.

Ratzinger bíboros megtiltja **Jeannine Gramick** nővér és **Robert Nugent** atya (mindkettő USA-beli) ***homoszexuálisok*** között végzett lelkipásztori tevékenységét.

2000

Mexikóban a Vatikán másik egyházmegyébe helyezi át Samuel Ruiz püspök koadjutor püspökét, **Rául Vera López**t, noha ő utódlási joggal bír. Samuel Ruiz püspök utódául a Vatikán ízlésének megfelelő püspököt neveznek ki.

A pápa és Ratzinger bíboros elítéli az ***ázsiai teológiát***. Augusztus 6-án jelenik meg a *Dominus Jesus* kezdetű, az ázsiai teológiát és az ***ökumenét*** támadó nyilatkozat.

2001

Február 22-én Ratzinger bíboros arra kötelezi a spanyol redemptorista szerzetest és teológust, **Marciano Vidal**t, hogy vonja vissza a ***fogamzásgátlással***, a homoszexualitással stb. kapcsolatos tételeit.

A Hittani Konregáció azzal vádolja **Roger Haight** amerikai jezsuitát, hogy ***krisztológiájában*** eltér a katolikus tanítástól.

2002

Josef Imbach svájci ferencest eltávolítják tanszékéről, mivel egyik könyvében vita tárgyává tette ***Jézus csodáinak*** történetiségét.

Ratzinger bíboros „figyelmeztetése" kiközösítéssel fenyegeti azt a kilenc osztrák és német nőt, akik arra készülnek, hogy július 22-én egy dunai hajón pappá szenteltetik magukat. Carlo Maria Martini bíboros, Silvano Piovanelli és Karl Lehmann bíboros viszont ellentétes véleményének ad hangot.

2003

A Hittani Kongregáció január 25-i határozata – amelyet azonban csak március 13-án adnak át – fellebbezés lehetősége nélkül felfüggeszti papi hivatalából **Franco Barberót,** a pinerolói *bázisközösség* vezetőjét.

A Szerzetesi Kongregáció nyomására február 24-én megfosztják hivatalától Parma bencés apátját, **Ciprian Carini**t, és el kell hagynia az apátságot. Az ok: befogadott olyan indiai apácákat, akik hozzá menekültek, hogy menedéket találjanak a Vatikánban befolyásos apátnő, Tekla Famigliettivel szemben.

A Hittani Kongregáció a spanyol püspöki kar közvetítésével kijelenti, hogy **Juan José Tamayo** laikus teológus könyvei nem felelnek meg a katolikus hitnek.

Ratzinger bíboros kiközösíti az osztrák és német ***női papokat***.

Az *Ecclesia de Eucharistia* kezdetű enciklika (április 17.) megtiltja az ***interkommúniót***, vagyis az eucharisztia felekezetközi vételét.

A szeptember 28-i konzisztóriumon a pápa egyetlen olyan latin-amerikai püspököt sem emel bíborosi rangra, aki közel áll ***a felszabadítási teológiához***.

Az október 16-i keltű apostoli buzdításban a pápa megerősíti, hogy a püspöki szinódusok csak a tanácsadás „eszközei".

Forrás: Kirche In, 2005/2-4
(csekély rövidítéssel)

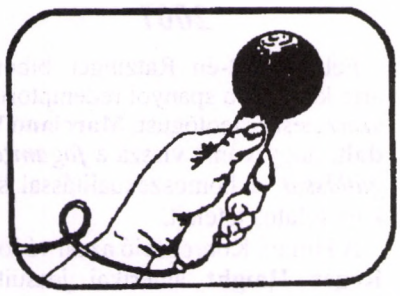

Az elmesélés – ösvény a fájdalomhoz

Interjú *Mechtilde Kütemeyer* emlékezetgyógyásszal

Kütemeyer asszony, Ön neurológus és pszichoterapeuta, s a pszichoszomatikus neurológia szakorvosának nevezi magát. Olykor azt is mondja: az emlékezetgyógyászat szakorvosa. Mit jelent az emlékezetgyógyászat?

A szó Heinrich Huebschmann belgyógyásztól származik, aki a heidelbergi Weizsäcker-iskola tagja volt. Az ő levélpapírjának fejlécén állt ez: Bel- és emlékezetgyógyász. Számára az a betegtörténet volt a legfontosabb, amit a páciens elmesélt, vagyis az anamnézis, a klinikai és az életrajzi anamnézis. A görög *anamnézis* szó emlékezést jelent, befelé, s visszafelé, a múltba tekintést.

Az emlékezetgyógyászat azt jelenti, hogy akkor jutok a legmesszebbre egy betegség megismerésében és megértésében, ha hagyom, hogy egy helyzet megtörténjék. Nem létrehoznom kell, hanem hagynom, hogy megtörténjék, és támogatnom, ha a páciens elkezd beszélni magáról. Ezek a legfontosabb nyomok a diagnózishoz és a terápiához. Viszonylagos jelentőségű, hogy előbb a bajairól, betegségeiről, vagy az édesanyjáról, a testvéreiről vagy a foglalkozásáról beszél-e. Természetesen beszélnie kell testi érzeteiről is, testi fejlődéséről, arról, ami történt, például hogy mi történt a vágyaival vagy a mozgási ösztönével, hogy akadályozták evési kedvét, mire kényszerítették vagy mit fojtottak el benne. Ha a páciensek elmesélik ezt, akkor azon a nyomon vagyunk, amelyen világossá válik, hol rejlik az a trauma, amelyet elszenvedtek. Ez mindenkinél másképp van, jóllehet léteznek törvényszerűségek is. Hallatlanul fontos, hogy a pácienssel együtt rálépjünk erre az útra.

Megállapítottam, hogy a pszichoszomatikus orvosok már nem vizsgálják meg testileg a pácienseket, sőt sokszor az alapellátást nyújtó orvosok sem, hanem szívesebben hagyatkoznak laborértékekre és röntgenképekre. Ez súlyos veszteség, mert a páciensek a testi vizsgálat során mesélnek a leghitelesebben, a legdrasztikusabban és úgyszólván leginkább az elsődleges folyamatokhoz kapcsolódóan, vagyis a legkevésbé ellenőrzötten, a legkevésbé az értelem által befolyásoltan.

Ez nyilván nem minden orvosnál van így. Ön valamit másképp csinál, hogy páciensei mesélni kezdenek.

Valaki egyszer azt mondta nekem, ilyen vizsgálatot még sosem élt át, a testi vizsgálat női módja ez, ahogyan én megfogom a fájós lábat, és elvégzem a neurológiai vizsgálatot, megvizsgálom az aktív és passzív mozgásokat, a reflexeket. Ezt különféleképpen lehet megtenni, és ha sikerül, nyilvánvalóan van benne valami gyengédség, elfogadás, s a páciens úgy érzi, testileg elfogadják őt. Ekkor kezdenek mesélni az emberek, sőt sírni is, és éppen a testi vizsgálat során fejezik ki bánatukat, és mondják el szenvedéstörténetüket.

Mit jelent az Ön számára a szenvedés?

Szenvedés először is, ha olyan helyzetbe kerülök, amelyben azt gondolom, ez most egyáltalán nem felel meg nekem, de alá vagyok vetve ennek a helyzetnek. Ekkor szenvedő ember vagyok. És ha drasztikus betegségről van szó, akkor az hirtelen kiszakítja a pácienseket mindabból, amit elterveztek. Éppen meg akartam házasodni, éppen le akartam vizsgázni, és most megbetegszem. Épp most. Ez a kérdés: Miért éppen most? Ezt kérdezik maguk a páciensek is: Miért kellett az uszodában üvegcserépbe lépnem és elvágnom a lábamat, épp most, amikor másnap akartam először meglátogatni leendő anyósomat. Na, ezzel már el is meséltek egy egész történetet. Így mesélik el nekem a sérülést, és más orvosoknak is így mesélik el. De azok többnyire nem hallják meg ezt az „éppen akkor, amikor”-t, és koncepcionálisan sincs ott a gondolataikban. Ugyanis egy koncepciónak kell élnie az ember fejében, annak, hogy az ember lehetségesnek tartja: az anyósnak, a nála tett első látogatásnak és az üvegcserépbe lépésnek van valami köze egymáshoz, és esetleg a gyógyulási folyamatnak is köze van ehhez, ha az elhúzódik. Talán a jövendő feleséghez, a menyasszonyhoz fűződő viszonyhoz is köze van az egésznek.

Ezek szenvedéstörténetek?

Ezek szenvedéstörténetek. Látszólag ártalmatlan szenvedéstörténetek. De ha a láb egyre csak gennyezik, és nem gyógyul, akkor épp, hogy nagy szenvedéstörténetté válik, amely két-három évig is elhúzódhat.

Ez azt jelenti, hogy az a szenvedés, amelyet a páciensein lát, egy történetet mesél el Önnek?

Igen. A szenvedés mesél. A klinikák sürgősségi felvételei a nyitottság helyei. Az orvos átéli, hogy a szenvedés kiragadta a beteget a hétköznapokból, legyen az baleset, szívinfarktus vagy tüdőgyulladás. Átéli a kiragadás éppen zajló folyamatát. Tapasztalatom szerint soha nem olyan nyitottak az emberek, mint az ilyen helyzetekben. De oda kell hallgatni rájuk.

S úgy tűnik, ez ritkán történik meg.

Azt hiszem, éppenséggel meghallgatják őket. De egy koncepciónak, egy világképnek kell lennie a fejemben, késznek kell lennem azt gondolni, hogy a test tett magával valamit, fertőzte meg magát, hogy a baleset előtt talán hajszolt állapotban volt, és szerencsétlen mozdulatot tett, és hogy ezek a dolgok valahogy összefüggnek az érzelmekkel is, hogy a test nem véletlenül csinál ilyeneket, hogy ez és ez a zavar nem véletlen, hanem jelentősége, értelme van. Természetesen először is alapvetően lehetségesnek kell tartani az ilyesmit. Akkor be lehet sorolni ezeket a dolgokat, s akkor az ember egészen másként figyel oda. Vagy rögtön mond valamit az ember, például: „…az anyósát?”, vagy megjegyzi magának későbbre.

Ön azt mondja ezzel: Ne csak kívülről nézzük meg a fájdalmat, hanem halljuk meg azt is, mit akar elmesélni?

Igen, hogy szenvedéstörténetként is megértsem – miközben természetesen neurológiailag is gondolkodom. Két síkon kell hallanom és vizsgálnom. Neurológiailag, neurofiziológiailag kell meghallanom a fájdalmat, és egyidejűleg a benne lévő szenvedéstörténetet is hallanom kell. Sok nyelvben ugyanaz a szó fejezi ki a testi és a lelki fájdalmat.

Mit jelent ez?

Ez azt jelenti, hogy a kettő egyáltalán nem áll olyan távol egymástól, mint ahogy gondoljuk. Ha egyidejűleg neurológiailag és szenvedéstörténetként is gondoljuk el a fájdalmat, akkor halljuk azokat a metaforákat, azokat a képeket is, amelyeket a fájdalom ábrázolásakor használni szoktak. A szenvedés képeit, a kínzás képeit. Azt kérde-

zem: „Milyennek érzi a fájdalmat?” Válasz: „Nem tudom elmondani Önnek.” Akkor azt mondom: „Három éve megvan ez a fájdalma. Ugyancsak meg kellett már ismernie.” Válasz: „Nem tudom megismerni, hiszen azt akarom, hogy múljon el.” „Igen”, mondom én, „de csak akkor tudjuk kezelni a fájdalmat, ha megértjük. Szemügyre kell vennünk, a szemébe kell néznünk. S ezt most közösen tesszük. Tehát: Pillanatnyilag milyennek érzi a fájdalmát?” Ekkor sok páciens megharagszik, mivel nem szoktak hozzá ehhez, nincs gyakorlatuk abban, hogy az érzeteik iránt érdeklődnek. Ekkor kis szünetet tartunk: „Van valahol másutt is fájdalma?”, kérdezem. „Voltak korábban is fájdalmai?” Kicsit kerülgetjük a fő fájdalmat. Aztán visszatérünk, és az emberek hirtelen egész feltűnően tudnak mesélni a fájdalmukról, s azt mondják: „Mintha kalapáccsal és vésővel dolgoznának rajtam”, „halálos csapások”, „mintha ezer tű szurkálna”, „le tudnám kaparni a tapétát a falról, olyan heves”. A fájdalomban koncentrálódott szenvedés hevességét a szavak hevessége adja vissza. A páciensek hirtelen egész behatóan tudnak mesélni. Ha engedem, hogy egy kicsit levegőhöz jussanak, ha várok egy kicsit. Közben az alvásukról vagy az étvágyukról beszélünk, vagy más betegségekről, hiszen ez mind fontos, mindről tudnom kell. Aztán visszatérünk. És hirtelen jön valami. Vagy amikor testileg vizsgálom a pácienseket, megkérdezem: „Milyen ez, ha mozgatom a lábát, vagy megérintem a tarkóját?” Azt felelik: „Mint egy fogó”, „mint egy ököl a tarkómon”. Hirtelen meg tudják mondani, a testi vizsgálat során. Türelmesnek kell lennem, ki kell várnom, úgyszólván a padlón kell hallgatóznom. S aztán valódi érzés, emlékezettel terhes érzet fog el.

És úgy van, hogy egy bizonyos módon nyúl a testhez, tapogatja le a testet? Hogy gyengéd női kezekkel érinti meg az illető hátát?

Igen, ezek ilyen dolgok. Például meg kell mozgatnom az ízületeket, amikor valakinek ízületi fájdalmai vannak, passzív vagy aktív mozgást kell kiváltanom az illető lábán vagy karján, gyengéden, mégis határozottan. Nem járhatok el tétován vagy habozva, hiszen végeznem kell a mesterségemet. Tehát gyengéd keverékre van szükség. Jó anyák fogják meg így a gyerekeiket. Szelíd tapogatással többre jutok, mint nyomás gyakorlásával. És természetesen puszta ránézéssel is. Ily módon felfedeztük a „második fejet”, sok nőnél, de ritkán férfiaknál is, akiknek tarkójuk alsó részén nagy, vastag gomolyag ül, mint egy második fej.

Mi ez?

Végül „Kristóf-szindrómának” neveztük el ezt az állapotot. Ezek olyan emberek, akik nagyon sokat nélkülöztek, de nélkülözésük révén kifejlesztették az érzéket az iránt, mire van szükségük azoknak, akik bajban vannak. Ezek azok, akikhez mindenki odamegy, és elpanaszolja a bánatát, de nekik maguknak senkijük sincs, ha bajban vannak. S amikor azt mondom: „Ah, Önnek is Kristóf-szindrómája van”, akkor a katolikus kölniek rögtön értik a dolgot. Azt kérdezem: „Kicsoda hát ez a Kristóf?” S rávágják: „Ő hordozza a földgolyót... ő vitte át a gyermek Jézust a folyón.” „Ahá”, mondom, „az egész világot cipelni, az egész világ szenvedését, erre Ön pont megfelel.” És a páciensek máris megértették, hogy ez a másokkal való együttérzés, ami igen tiszteletreméltó és szimpatikus, ez az ő szenvedésük, s hogy ez egyik módja annak, hogy jóvátegyék gyermekkori hiányosságaikat – másokon, de nem saját magukon. Aztán hirtelen sírni kezdenek, s így máris gyógyító kapcsolatba léptünk. Máris nyomára bukkantunk a szenvedésnek, egyszerűen azáltal, hogy érzékeltem, leírtam és nevén neveztem a tünetet, nevet adtam neki. Még egyetlen tankönyvben sem találkoztam ezzel a tünettel.

Ön azt mondja, a páciens számára néven kell nevezni a betegséget. Miért olyan fontos ez?

A páciensek éppen az ilyen heves, visszatérő fájdalmak esetén szinte mindig azt hallják az orvostól: „Nem találunk semmit, Önnek nincs semmi baja, olyan kopás ez, amellyel együtt kell élnie.” Vagy: „Pszichikai okai vannak.” Ezek a megjegyzések használhatatlanok határozatlanságuk miatt, ráadásul sértőek, s többnyire a páciensek lerázását szolgálják, vagy azt, hogy pszichofarmakonokkal rövid úton elintézzék őket. Név nélkül, diagnózis nélkül a páciensek egyedül maradnak fájdalmukkal. Viszont ha megragadjuk valamelyik képüket a fájdalomról („egy ököl a tarkómon”), vagy valamelyik testi tünetüket (pl. az izommerevséget) annak érdekében, hogy nevet, értelmes diagnózist találjunk („az Ön fájdalma szorongásból fakad... dühből fakad... az emlékezés fájdalma... Kristóf-szindróma”), akkor ezt megerősítőnek, felszabadítónak, ösztönzőnek élik meg, ami további közléseket vált ki belőlük. Egy effajta diagnózis kimondása mindig merészség is, ugrás egy másik világba, de megmutatja a páciensnek, hogy felnőtt ember és partnerünk, aki képes megérteni és kibírni valamit, s akinek szabad ellentmondania. Hogyan várjam a páciensemtől, hogy mondjon valamit, és legyen nyílt hozzám, ha én magam nem vagyok nyílt, és nem nevezem nevükön a dolgokat.

Ön azt mondja: Emlékezni annyit jelent, mint „belülre menni”.

Igen, befelé nézni. Az emlékezés, az anamnézis azt jelenti, hogy visszafelé nézünk, tehát önmagunk belsejébe is, arra, amit bensőnkben megőriztünk, s ami így testünkben is nyomot hagyott. A pszichoanalitikusok azt mondanák: a (vissza)emlékezés „rávetítődik” a test bizonyos részeire. Úgy vélem, hogy az emlékeink például a vesénkben vagy a szívünkben rejtőznek. Ez a test emlékezete.

Ami megfeküdte az ember gyomrát, ami az elevenébe vág, ami a szívét nyomja – egy régóta elhomályosult terület, egy érzelmi terület hirtelen átlátszóvá válik, és könnyek folynak a testből.

Igen.

Mivel Ön a diagnózis révén szóba hozza a problémát? Ezért nem mondja Ön: „Ez egy fekély, szedje ezt a gyógyszert, és jöjjön vissza két hét múlva!”

Én azt mondom: „Milyen az Ön számára ez a fájdalom?” S aztán egy kép jön válaszként, például ez: „olyan, mint egy nehéz kő”, vagy: „mintha itt túl sok levegő lenne benn”. Olyan képek ezek, amelyeknek közvetlenül gyakran semmi közük sincs a fájdalomhoz. „Túl sok levegő van bent”, mit jelent ez? Tudjuk, hogy a levegő alul távozhat, de olykor nem megy a dolog. Az orvos számára fontos jelzés, hogy távozni tud-e alul a levegő. Vagy: fölfelé szellőztetni. A fölfelé szellőztetés megtisztító, tehát orvosilag kívánatos képesség, de ezt túl kevéssé veszik tekintetbe. Szinte minden étkezési zavar ezzel kapcsolatos; előbb ki kell jönnie valaminek, mielőtt valami bemehetne.

Minek kell kijönnie?

A nehéz törmeléknek, a régi, súlyos emlékeknek. Például, hogy a kórosan sovány lányt anyja nem értette meg kisgyermekként, ha nem akart enni. Minden anya tudja, hogy egy gyerek olykor három napon át is alig eszik valamit, aztán meg úgy zabál, mintha feneketlen bendője lenne. Ilyenek a gyerekek. Ha azonban az anya azt akarja, hogy mint egy automata, mindennap ugyanazt a mennyiséget fogyassza el, akkor ez diktatúra. És ez rettenetes dühöt vált ki. S ezeknek a dühgombócoknak, ezeknek kell előbb kijönniük, mielőtt valami bemehetne. Ez tulajdonképpen egészen egyszerű dolog. „A szitkozódás a lélek ürüléke.” Ez csodálatos mondás. S aki nem mer néha igazából szitkozódni, szabadjára engedni azt, ami benne rekedt, tőlem akár fölfelé, akár lefelé, az bizony felhalmoz magában valamit, és felfúvó-

dással kell számolnia. Volt egy páciensem, aki úgy írta le hordóhasát, mintha egész teste egyetlen, gázzal teli bél lenne. Semmilyen emésztést elősegítő gyógyszer, semmilyen étrendi változtatás nem használt. Akkor azt mondtam: „Fontosabb, ami a szájat elhagyja, mint ami a szájon bemegy.” Elszabadult az áradat. Kiöntötte a szívét, és mesélt az anyjáról, aki „egyetlen gyerekét sem értette meg”. Anyja, ha nem boldogult „a gyerekkel”, letaszította a földre, megtaposta, olykor késsel szurkálta. Ezek többnyire olyan történetek, amelyek az „elsődleges vonatkozási személyekkel”, a szülőkkel, nagyszülőkkel, testvérekkel kapcsolatosak. Minden más gyakran csak ismétlődés. A nagymamák és nagypapák is szerepet játszanak. Ha az illető el tudja mesélni ezeket a történeteket, amelyek többé-kevésbé mindenkinél traumatikusak, akkor megszabadulhat tőlük. De sok ember számára tilos az elmesélés, s ők árulásnak érzik. Megtiltották nekik a panaszkodást.

Ez fájdalom?

„Egy férfi nem sír, egy gyerek nem sír”, ezt hallották. Ugyanannak a betegemnek, akiről az előbb meséltem, mindig fejfájása volt. „Gyerekeknek nem fáj a fejük”, mondta az anyja. Szenvedésének fejfájás formájában történő kifejezését megint csak elvetették. Igen, ez fájdalom.

A fájdalom az a szenvedés, amelyet nem mesélnek el, amelyet nem szabad szavakba önteni?

Igen. Egészen pontosan.

Az, amit az ember szívesen elmesélne, de aminek nem szabad kijutnia, fájdalomban nyilvánulhat meg?

Igen, így van. Ezt egészen világosan láthatjuk azon, hogy ha előjönnek, kijönnek az emlékek – olykor hirtelen, robbanásszerűen, mint az előbbi páciensnél, olykor tétovázva, hetek vagy évek alatt –, akkor a fájdalom eltűnik, mégpedig tartósan. Az előbb említett páciensnél egyetlen beszélgetést folytattam, de az hosszan elhúzódott. Csak egészen a végén mesélt az anyjáról, előzőleg csak a fájdalmairól, a hordóhasáról, a székrekedéséről és más testi nyavalyáiról. Megszabadult fájdalom-rohamaitól, ismét tud mozogni, meg tudja látogatni barátait, és tud örülni, miután egyszer vette a bátorságot, hogy anyja gaztetteiről beszéljen. Ezután megértés született benne aziránt, hogy anyja maga is sokat szenvedett, és soha többé nem tudott beszélni erről.

Ennek a páciensemnek gyermekkora óta rohamszerű puffadások voltak a kezén és a lábán. Ilyen orvosilag nem világos puffadásokat gyakran látunk, különösen olyan pácienseknél, akik fájdalmakról panaszkodnak. Ezek szintén a hosszan összegyűlt emlékekkel és fájdalmas érzésekkel kapcsolatosak. A test nem képes már feldolgozni a kifejezésre nem juttatott szenvedés mennyiségét, és belülről felpuffad.

Teljesen meg lehet-e szabadulni ezáltal egy betegségtől?

Hihetetlen történeteket éltünk át, de sajnos, az ilyen betegségtörténeteket nagyon kevéssé tartják számon. Gyakran mesélem el a Weizsäcker-iskola egyik orvosnője, Dr. Käthe Scheurlen történetét. Volt egy fiatalember, aki az NDK-ból menekült, teljesen egyedül volt itt, súlyos gyulladás lépett fel nála, aztán szepszis, vérmérgezés. Az orvosok semmire sem mentek az antibiotikumokkal. Végül a haldoklók szobájába tették. Ez az orvosnő ekkor utánament, melléje ült, mert azt mondta magában, ne haljon meg egyedül a szerencsétlen. S egyszer csak hallja, hogy a fiatalember suttog, sóhajtozik – hiszen már nagyon gyenge volt, alig tudott lélegezni: „Énekelj dalokat, mondj nekem meséket!” Az orvosnő elkezdett énekelni, gyerekdalokat, és meséket mondott, egész éjszakán át. Hiszen a mesék is szenvedésről és elnyomásról szóló történetek, de olyan emberekről is mesélnek, akiknek mégis van erejük ahhoz, hogy minden jól végződjék. A fiatalember reggelre láztalan volt, és tovább élt. Az orvosnő hallgatott a suttogásra, és komolyan vette a páciens kívánságát. Itt egyáltalán nem az ifjú, a beteg mesélt, hanem az orvosnő; mintegy anyaként magáévá tette az ifjú kívánságát azzal, hogy énekelt és mesélt. Az énekek is fontosak! „Jancsi egyedül indult el a nagyvilágba…” – a fiatalember pont ezt élte át. „De a mama nagyon sír…” – alighanem ezt gondolta a fiatalember, mivel nem mondta meg neki, hová megy… Igen sok példánk van arra, hogy az orvostudomány nem fogja fel a dolgokat, mivel egy ilyen mély szenvedés áll az előtérben, és akkor az embernek oda kell ülnie, és ki kell várnia, mi történik. Ez az orvosnő már azáltal megérdemelte volna a Nobel-díjat, hogy nem csupán eltöltötte az éjszakát ezzel a fiatalemberrel, hanem befogadta azt is, amit az suttogott, amit az érzett. Az ifjú így tovább élhetett, s nem kellett meghalnia. De ez az orvosnő, sajnos, teljesen ismeretlen az orvosi világban.

Az embernek ki kell öntenie a szívét – ez nagyon szép kép. Valóban el lehet tüntetni a szenvedést kommunikációval?

Igen, de világunkban nagy a félelem a szenvedéstől. El kell rejteni a szenvedést. A szenvedést el kell rejteni. Az

az elvárás, hogy sima képpel, jól sminkelten, mesterséges napfénytől lebarnultan futkossunk, lehetőleg ne ráncoljuk a homlokunkat, és ne mutassuk, hogy tegnap este vagy egy héttel ezelőtt valami rossz történt, s azt még mindig magunkkal cipeljük. Önmagunknak is számot kell adnunk érzéseinkről, örömeinkről, de mindenekelőtt bánatainkról. Egyesek úgy csinálják ezt, hogy naplót írnak. Nicaraguában szinte mindenki ír verseket. Ez ott nem a költők sajátossága, hanem megszokott dolog, hogy az emberek formát adnak emlékeiknek és érzelmeiknek. Ismert, hogy azoknak az embereknek a sebei, akik naplót vezetnek, gyorsabban gyógyulnak. Úgy tűnik, ennek megtisztító szerepe van. Az emlékezés jót tesz. Az, hogy az ember rögzíti, ami történt, s a rögzítés által tanulja meg egyáltalán megérteni, mi történt. Hiszen gyakran csak azáltal válik világossá számomra, mi történt, hogy fölírom magamnak, vagy elmesélem valakinek. Magamról is jól tudom: valami kavarog bennem, és még tele vagyok érzelmekkel, indulatokkal, aztán elmesélem valakinek, aki képes odafigyelve meghallgatni, és hirtelen mintha hályog hullana le a szememről, megértem, mi történt tulajdonképpen, mi történt velem.

Az Ön orvosi hitvallása így hangzik: Egyáltalán nem elég kitartóan meghallgatni valakit, és odafigyelni. Nem tudunk elég hosszan várni. Újra fel kell fedeznünk a lassúságot.

Igen. Ez a meggyőződésem.

Az orvoslás hétköznapjai azonban egyáltalán nem irányozzák elő a lassúságot.

Valóban nem. És a gyorsaság a legnagyobb rossz. Halálos az a gyorsaság, amelyre költségvetési okokból, hogy a lehető legrövidebb ideig feküdjön benn a beteg, rákényszerítik az orvosokat. Éppen az általam utóbb elmesélt példák mutatják, hogy a lassúsággal gyakran messzebbre jut az ember az orvoslásban, a lassúság és a kommunikáció révén gyorsabb döntés – és javulás – válik lehetővé. Egyetlen részletes beszélgetés hosszú évek fájdalmainak vethet véget, egy odafigyelő és értő orvosnő jelenléte jóra fordíthat egy halálos betegséget. Volt egy tanárom Berlinben, Janz professzor, ő tanított minket erre a lassúságra. Megtanított engem arra, hogyan figyel meg és hallgat oda az ember, hogyan regisztrálja a test minden jelzését, minden mozdulatot, hogyan fogad minden szót apró aranyrögként, anélkül hogy először is mondana vagy tenne valamit. Ez vég nélküli dolognak tűnik annak számára, aki a gyors orvoslást tanulta.

Hogy bírja ki ezt, miközben Ön körül mindenki neki akar gyürkőzni, segíteni akar?

A berlini nagy klinika sürgősségi felvételén a hozzátartozók gyakran szidalmaztak, a kollégák pedig megmosolyogtak, amikor látszólag tétlenül időztem hosszabb ideig egy-egy páciensnél. Ezt ki kellett bírnom, és ki is bírtam, mivel megtanultam és megtapasztaltam, hogy így gyorsabban és biztosabban jutok el diagnózishoz. Tanáromnál éltem át egy ilyen helyzetet. Egy női pácienshez hívtam el, akit hozzánk utaltak át, miután tíz napon át tartós rohama, ún. státusa volt, tanárom pedig csak állt, csak állt, csak állt, s én láttam, hogyan nőnek meg a fülei, néznek a szemei, szaglászik az orra; mindene az érzékelésre irányult. Számomra végtelennek tűnt ez, és türelmetlenné váltam, de azt gondoltam magamban: „Most aztán meg akarom tanulni, hogy is megy ez.” Aztán a professzor valamikor egészen nyugodtan megszakította ezt a több mint egy héten át tartó rohamot azzal, hogy így szólt az asszonyhoz: „Most elég. Megértettük Önt. Most már abbahagyhatja.” Halk, gyengéd, de biztos hangon mondta ezt. S az asszony rögtön megnyugodott. Gyógyszer nélkül, s anélkül hogy a professzor egyáltalán megérintette volna.

Miféle roham volt ez?

Ez egy igen nagy pszichogén roham volt, ahogy mondják, hisztérikus-pszeudoepileptikus rohamok hosszan tartó státusa, amely mögött mindig valamilyen nagy lelki baj rejlik. Mivel az orvosok ezt nem ismerték fel és nem értették meg, az asszony már eltörte az egyik karját, s az éppen gipszben volt, telepumpálták gyógyszerekkel, utólag megmértük a vérben lévő vegyi anyagok szintjét, szinte halálos dózis volt. Mindez semmit sem használt. Csak az, hogy hosszasan hagytuk, hadd érvényesüljön és terjedjen ki előttünk a roham, s aztán ez a gyengéd, határozott, hívogató szó: „Megértettük Önt” – ez segített. Gyengéden és határozottan végezzük el a páciensek testi vizsgálatát, mint mondtam; éppígy tudják meg ők is fájdalmuk nevét. Amikor ez az asszony kinyitotta a szemét, megragadta az orvos karját, és elkezdte elmesélni a maga kulcstörténetét.

És miféle történet volt ez?

Az volt a történet, hogy tíz évvel korábban volt egy lova, s rajongva szerette ezt a lovat. Egy napon aztán eltüntették a lovat, mert nem volt praktikus, túl sokba került. Amikor később megismertük igen szomorú élettörténetét, megértettük, hogy ez a ló volt az egyetlen olyan élőlény, amelyről úgy érezte, megérti őt.

És mit értett meg az orvos?

Az orvos megértette, hogy nem epilepsziáról van szó. És megértette, hogy ezt a bajt, amely nem kiabálásban, sírásban és elmesélésben nyilvánult meg, hanem csupán a rohamban, hagyni kell megtörténni, és előbb várni kell. Ha a roham az egyetlen szelep, akkor tudni kell hosszasan várni. Meg kell engedni, hogy a roham a szemem előtt bontakozzék, mint valami színdarab a színpadon. Sokáig kell elnéznem, s közben diagnosztikus megfigyeléseket is tehetek. De tudnom kell, még ha már diagnosztizáltam is, hogy hagynom kell megtörténni. Az orvosok mindig rögtön félbe akarják szakítani a rosszat, s épp emiatt nem tudják rendbe hozni.

Tehát nem szabad rögtön diagnosztizálni és úrrá lenni a dolgon. A betegségek eszerint nem olyan defektusok, amelyeket meg kell reparálni, hanem sajátos helyzetekre adott sajátos válaszok. Úrrá levés helyett odafigyelés, előbb megállni és nézni – ez az Ön első cselekvése.

S ha az ember elméletileg tudja, hogy az ilyen rohamok mögött – különösen ha státusszerűek, vagyis órákon, napokon át tartanak – hosszú szenvedéstörténetek állnak, akkor azt is megérti, hogy ezt a történetet részletesen el kell mesélni, gesztusokkal, a roham révén. Ez eltart egy ideig. A professzor nyilvánvalóan ösztönösen elkapta azt a pillanatot, amikor az asszony ténylegesen eleget „mesélt” már, és kissé meg lehetett szakítani a történetet.

Sok olyan páciens van, elsősorban az idős emberek között, akik valójában egyáltalán nem akarnak már egészségesek lenni. A betegség gyakran az egyetlen kommunikációs eszközük. Szívesen mennek orvoshoz, szívesen ülnek a váróteremben. A magányuk kifejeződése ez?

Igen. Ez így van. Éppen az idősek esetében. Épp most voltunk a geronto-pszichoszomatikus kongresszuson Münsterben, és csodálatos, mi mindent lehetett ott hallani. Mindez megerősítette saját tapasztalatomat, hogy az idős embereknek nagyon nagy szükségük van arra, hogy elmeséljék szenvedéseiket, amelyek részben réges-régi háborús szenvedések, megerőszakolások, a háború utáni időszak szenvedései, azoknak az embereknek a keserves történetei, akik mindent elveszítettek, a gyerekeiket is. Erről senki sem akart tudomást venni a háború után. Ezt valamikor el kell mesélniük. Ha az idős embereknek egyszer szabad elmesélniük, amit egy életen át cipeltek magukkal, akkor hirtelen jobban lesznek, testileg is. Ha tilos beszélniük, mint az elmúlt évtizedekben, akkor fájdalmaik lesznek, és azt a teret, amelyet meséléssel tölthettek volna ki, a

fájdalmaikkal kapcsolatos nyavalygással töltik meg. Megbosszulja magát, ha nem hallgatom meg az idős embereket. Persze a fiatalokat is. Azokat pedig, akik pedig már beletörődtek, akik azt mondják, inkább szeretnék meghalni, megfosztjuk az utolsó esélytől, amikor még meséltek volna.

Ön a haldoklóknak vagy halni készülőknek nyújtott aktív segítségről beszél?

Igen. Ezek az emberek azért kívánnak meghalni, mert egyszerűen már nem hisznek abban, hogy még egyszer meghallgatja őket valaki. De mi olyan történeteket éltünk át, amelyeket senki nem hisz el nekünk. Például annak az asszonynak a történetét, aki szívműködési zavarokkal és magas vérnyomással jött hozzánk, s egy hatalmas zacskó gyógyszert hozott magával. Megkérdezem tőle: „Mire való ez a sok gyógyszer?” Azt feleli: „A hátfájdalmaim miatt.” „Hát mióta vannak hátfájdalmai?” „1941 óta.” Megismétlem: „1941 óta?” Aztán ömlik belőle: „Az apámat üldözték a nyílt utcán, s a nácik megafonnal kiabáltak utána, hogy zsidóknál vásárolt és zsidó orvoshoz ment, úgyhogy széles körben mindenki hallhatta. Összeomlott.” Ez a történet és ez a hajsza jut eszébe ennek az idős asszonynak ebben a pillanatban, amikor lehullik minden kötöttsége, amely megtiltotta számára, hogy beszéljen erről. Most, amikor nyugalma van, az öregek otthonában, képes emlékezni. Ez az otthon a mi kórházunk mellett van. És jönnek ezek az öregek szívpanaszokkal és egészen magas vérnyomással, és ezt akkor kapja az ember, amikor a nácik elől fut. Őutána azt kiáltották: „Te zsidólány!”, s őt magát is hajszolták. Ez az asszony háromszor-négyszer mesélte el nekünk a történetét, aztán még a gyakorló orvosnak, s még egyszer a nővérnek, végül az éjszakai ügyeletesnek, és ekkor abbahagyattam vele a fájdalomcsillapítók szedését, és azt mondtam: „Az Ön fájdalma az akkori emlékek fájdalma.” Mert mit is csinálhatott volna 1941 óta a fájdalmaival, az emlékeivel? Hiszen amit nem fájdalmatlanítunk a közléssel és az együtt-szenvedéssel, az megmarad.

Elmondaná még egyszer, mit jelent ez a „fájdalmatlanítás”?

A közlés és az együtt szenvedés képes fájdalmatlanítani minket. És ez az asszony valóban fájdalmatlanná vált nálunk. Abban is megerősítettük, hogy ami egészen drámai és fenyegető volt számára tízéves korában, az olyasmi, amit az ember egy életen át sem felejt el, de legalább enyhíteni lehet azáltal, hogy az ember elmeséli, és hogy valaki azt mondja: „Igen, ez rossz volt.”

Megkönnyebbült ez az asszony?

Ó, egyáltalán nem tudta abbahagyni a beszédet. Hirtelen megint tudott mozogni. Előtte mindig ágyban feküdt, amíg el nem mesélte a történetét. Milyen traumatikus háborús emlékeket cipelnek sokan magukkal, amiket sosem tudtak kibeszélni. Vannak olyan férfiak, akik sem élni, sem meghalni nem tudnak, olyan kínosak az emlékeik. De senki sem beszél velük ezekről.

És a fájdalom mintegy megbénít.

Az el nem mesélt szenvedést nem lehet meggyászolni. Ha a fájdalom megmozdul, megindul a szenvedés folyama; ez a könnyekkel kezdődik, aztán jönnek a szavak. S ez egy másfajta gyász. Más, mint ez a félresikerült nem-gondolkodás, nem-emlékezés, beszédtilalom. Ez belső bénulást vált ki. A feloldott gyász azonban olyan, ami jót tesz, de ami többnyire csak kommunikáció révén történhet meg. Azáltal, hogy elmeséljük a magunk történetét.

Függelék

Orvoslás „női módon”

1. Az orvoslásnak gőgellenes gyógyszerre van szüksége. Meg kell tanulnia, hogy nem lehet mindent átvilágítani, tisztázni, nem lehet mindent meggyógyítani; hogy a betegségek nem defektusok, amelyeket meg kell reparálni, hanem értelmük és jelentésük van az érintett és környezete számára.

2. Az orvoslásnak olyanokra van szüksége, akik le tudják fordítani a test nyelvét, akik értik, mi megy az ember veséjére, mi fekszi meg a gyomrát, mi nyomja a szívét, mitől fáj a feje. Itt beszélni kell: emlékekről, titkokról, elnyomott vágyakról, megbilincselt érzelmekről.

3. Az orvoslásnak a fogadóórák felértékelésére van szüksége, az emlékezetgyógyászat és a felszabadító gyógyászat szakorvosaira van szüksége.

4. Az orvoslásnak „morális” fiziológiára és patológiára van szüksége, a megbetegítő ideálok hatásának, a letagadott érzelmek hatásának, a gondolkodási tilalmak hatásának tanára, annak tanára, hogyan hatnak az elfojtott ösztönök a testi funkciókra, betegségek keletkezésére és lezajlására. Az eddigi hasznossági fiziológiát ki kell egészíteni az élvezetbiológiai fiziológiával.

5. Az orvoslásnak a „női” módszerek felértékelésére van szüksége: A „férfi” módszerek, a behatolás, az átvilágítás, az injekciók és más invazív eljárások jelentősége csökkenhet, az érzékelés, a beleérzés, az empátia és a megértés jelentősége növekedhet.

6. Az érzékelés finomításához nem a gyors és aktív orvoslásra van szükségünk, hanem **a lassúsággal dolgozó orvoslásra.**

7. Az orvoslásnak leszerelésre van szüksége, kevesebb „nagy műszeres felszereltségre” a klinikákon (ami nagy személyzetet köt le), ehelyett olyan személyzetre, amelynek van ideje kivárni, kételkedni, kérdéseket feltenni és nyitva hagyni, és amely képzett a kommunikációban.

8. Az orvoslásnak olyan **laikusokra** és a betegség által érintettekre **van szüksége**, akik részt vesznek a döntések meghozatalában, és beleszólhatnak azokba. Az orvoslásban hiányzanak az ülnökök és az esküdtek.

9. Az orvoslásnak a gyógyítás tanára van szüksége, újból meg kell tanulnia, hogy megfigyelje, mi segít valóban. A terápia új tankönyveiből nem hiányozhatnak az olyan gyógyszerek, mint a beszéd, az emlékezés, a megnyilatkozás, a felszabadulás, valamint ezek hatásainak és mellékhatásainak leírása.

Forrás: Publik-Forum, 2004/22

Mechtilde Kütemeyer az emlékezetgyógyászat szakorvosa, a kölni Szent Ágota Kórház pszichoszomatikus osztályának egykori vezetője. A témában több cikket is írt szakkönyvekben. Elérhető: kuete@arcor.de

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Moha a Tátrában

Tízesztendős koromban – több hetes betegség után, hörghurutom volt – azt tanácsolta édesapámnak a doktor bácsi, hogy küldjön fel engem három hétre a Tátrába.

Nemsokára, egy szeptemberi délutánon már lépegettünk is lefelé a magyarkúti vasútállomásra. Utolértük útközben három osztálytársamat. Észre sem vettem, hogy túlságosan is hangoskodnak. De édesapám rájuk szólt: „Csöndesebben gyerekek, erdőben vagytok!” A három kistörpe, Nevenincs, Puff és Jajneked most már velünk jött tovább. Nevenincs nagyot kiáltott: „Üdvözlöm a tátrai zergéket!” Ekkor még csöndesen feleltem: „Nem a zergék érdekelnek engem, hanem a mormoták!” Nevenincs dicsekedett: „Én már láttam mormotát! Állatkertben!”

Önkéntelenül leintettem: „Az semmi, én a hazájukban, a sziklák közt akarom látni őket!”

Puff mindkettőnket leintett: „Nem a mormota a fontos a Tátrában, hanem a jó levegő!” Jajneked leintette Puffot: „Ezt Moha nélküled is tudja, azért fog fekvőkúrázni!” Most már én is kiáltottam: „De csak délután! Mert délelőtt sétálgatok!” Nevenincs a szavamba vágott: „Én délelőtt feküdtem! Amikor a lábam fájt.” Az ő szavába Puff vágott bele: „Ne mászkálj sokat, Moha, az egészség a legfontosabb!” Leintettem Puffot is: „Bízd csak rám!” – és felrikkantottam: „Lehet, hogy holnap este már hóban járok! Szeptemberben!”

Nevenincs megint túl akart rajtam tenni: „Én már nyáron is jártam hóban! Fogarason, mikor kicsi voltam!” Puff nevetett rajta: „Sose lehettél kisebb, mint amekkora most vagy!” Jajneked Puffon nevetett: „Ez a legrégibb törpeházi vicc!” Puff megsértődött: „De legalább nem olyan buta vicc, mint amilyeneket te szoktál mondani.”

Jajneked is megsértődött: „Na, Puff, ezért jaj lesz neked, majd számolunk!” Puff hátat fordított neki, úgy beszélt hozzám: „De csakugyan, Moha, ha sokat mászkálsz, nem hízol!” Jajnekedből az én rovásomra tört ki a harag: „Ne féltsd te Mohát! Hízik a büszkeségtől máris, hogy a Tátrába megy.”

Elszégyelltem magam, mert igaza volt. S, hogy ne vörösödjek fülig, rákiáltottam: „Ezért viszont neked lesz jaj! Ha hazajöttem, számolunk!”

Másnap már sötét este volt, amikor a drótköteles hegyi vasút felvitt a tarajkai fogadóba. De már korán reggel talpon voltam. Földigszakáll bácsi a lelkemre kötötte, hogy legalább egyszer sétáljak fel az Öt-tóhoz, és nézzek le egy óra hosszat, de lehetőleg egyedül, a poprádi síkságra.

Útközben megbámultam a tarpataki zuhatagot, és fél óra múlva már azon bámultam el, hogy nem földön járok, hanem sziklatalajon. Újabb fél óra múlva már engem bámult egy mormota. Most már hamarosan véget is ért az út, egy óriási hegykatlan előtt. Úgy éreztem, a csönd birodalmában járok. Balra tőlem a lomnici csúcs vakító fehérségű hósüvege, előttem a négy sötétzöld vizű tengerszem, mert csak valamikor volt öt. Közben pedig világosszürke sziklák lejtős tömegében az óriási katlan. Találtam a menedékház mögött – a menedékház zárva volt – egy rozzant fonott karosszéket. Azt halkan a ház elé vittem, felmásztam az ülésre, törökülésben letelepedtem benne, és lenéztem a poprádi sík felé. Azért csak felé, mert ott, ahol az előbb a mormotával találkoztam, ekkor már felhőtenger hömpölygött. Órákig el tudtam volna bámulni ezt is. A világosszürke gömbölyded páraóriások lassú hömpölygését. De egyszerre csak ritkulni kezdett, és megláttam a mélységben és a messzeségben a napfényben ragyogó egész poprádi síkot, a kilenc faluval.

Másnap délelőtt lementem szétnézni Öfüredre. De még a bazár kirakatai előtt is fel-felpillantottam az Öt-tó felé. Sajnáltam, hogy nem vagyok ott, abban az ünnepélyes csendben, egyedül. Másnap reggel elmentem, harmadnap megint, és negyednap is.

A második hét közepén, amint a rozzant karosszékből törökülésben néztem a kilenc falut, eszembe jutott Nevenincs: Vajon ha majd elmondom pajtásaimnak, mi mindent láttam, és mit éreztem itt, akkor is folytonosan handabandázni fog? „Én is láttam! Én is voltam! Én meg így, én meg úgy!”

Tartottam attól is, hogyha nem handabandázna Nevenincs, akkor sem bírom kifejezni, milyen hatást tesz rám ez a csönd. Ezek a sziklahegyek. A hömpölygő felhőtenger, meg ez az óriási síkság ott a mélyben, a kilenc faluval. Tartottam tőle, hogy csak olyan üres szólamokkal tudok majd beszélni róla, amilyeneket Puff szokott használni: „Óriási élmény! Ünnepi hangulat!” Mert tulajdonképpen nem is tudtam, miért szeretek annyira itt lenni. Eszembe jutott Jajneked is. Az is, hogy ha hazamegyek, megtorlom a sértését. De hogy mivel sértett meg, azon percekig kellett gondolkodnom.

Az elutazásom előtti napon, miután elhelyezkedtem a karosszékben, búcsúzni kezdtem az Öt-tótól. Néztem, néztem a lomnici csúcsot, az óriási sziklát, a poprádi síkot, és nagyon elszégyelltem magam. Hiszen én is ugyanolyan vagyok, mint Nevenincs! Handabandázni, dicsekedni akarok vele, hogy mit láttam, mit éreztem. Szégyenkezésem bosszankodássá erősödött. Leugrottam a székből, megelégeltem az érzelgős búcsúzkodást is. Mialatt visszavittem a karosszéket a menedékház mögé, a búcsúzkodás szólamainak a megvetése eszembe juttatta Puffot. Puffról eszembe jutott Jajneked, és úgy meredtem magam elé, mintha nem is a négy zöld tóra tapadna tekintetem a sziklakatlan mélyén, hanem a szívembe bámulnék bele megdöbbenten: Hogyan volt lehetséges, hogy még másfél héttel ezelőtt is meg akartam torolni valamit? Hiszen helytelenítem a

szándékos bántást. Hogyan tehetném hát magam is ugyanazt?

Amikor harmadnap délután már a törpeházi játszótisztás felé lépegettem, egyszerre csak ijedten megálltam: „Miféle baj történhetett velük, hogy ennyire kiáltoznak?” Elszoktatta tőle fülemet az Öt-tó csendje. Nevenincs pillantott meg elsőnek: „Szerecsen! Szerecsen! Én már télen is lebarnultam egyszer! Kiskoromban, a hóról visszaverődő nap fényétől!”

Puff kezet nyújtott: „Látom, híztál! De most aztán jobban vigyázz az egészségedre, az egészség a legfőbb kincsünk!” Jajneked lehurrogta: „A kövérség nem mindig az egészség jele!” Puff visszavágott: „Az minek a jele, hogy te mindenbe belenyelvelsz?” „Nyelvelek? Ezért majd kapsz!”

Mosolyogva hallgattam őket, és gondoltam magamban: Hiába ösztökéltek, hogy beszéljek a Tátráról. Ezt feleltem nekik: „Majd máskor! Ne hagyjátok most miattam abba a játékot, beállok én is.” De haj, egyetlen óra, melyet köztük töltöttem, elég volt rá, hogy egyszerre csak azon kapjam magam, hogy már sorolom nekik lelkendezve, és szintén kiáltozva, kérkedve tátrai élményeimet. Nevenincs közbekiáltott: „Én olyan sűrű felhőben voltam Fogarason, hogy azt hitték, elvesztem.”

Szerettem volna, de már nem tudtam csöndesíteni a hangom: „Én meg olyan sűrűben, hogy az ujjaim végét már nem láttam!” Rémület fogott el, amiért belesodródtam a kiáltozásba, dicsekvésbe, és mégis, néhány perc múlva már azt szerettem volna megértetni velük, mit éreztem az Öt-tónál. Amin hiába töprengtem odafenn, az most hirtelen világossá lett előttem. Arra tanított az Öt-tó, hogy semmi sem fontos, ami kicsinyesség, kisszerűség. De hát akkor miért küszködöm, hogy dicsekedjem azzal, ami történt velem? Azt mondjam el, hogy megtanultam: nem fontos, hogy elmondjam? Megkönnyebbülés volt, hogy Puff belevágott a hebegésembe: „Értünk, Moha! Óriási élmény! Ünnepi hangulat!”

Puff komolyan mondta ezt, a kistörpék mégis hahotában törtek ki. Fülig vörösödtem, de magam is nevettem, hogy leplezzem zavaromat, és arról kezdtem beszélni, milyen közelre bevárt egy mormota. Valaki felkiáltott: „Ilyen közelre nem várt be!” Jajneked rákiabált: „Hagyd Mohát! Nem látod, hogy milyen büszke, hogy személyes ismerőse egy tátrai mormota!”

Megint harsogott a nevetés. Megint elvörösödtem. De ötletem is támadt a visszavágásra, és örültem, hogy az elutazásom előtti sértést is megtorolhatom: „Te viszont csak arra vagy büszke, hogy személyes ismerősöd Tóbiás!” Még végig sem mondtam, már lobbant bennem ismét a rémület: Hát ezt is elkövettem! A megvetett megtorlást! Elvörösödtem újból, de most a szégyentől, mert nem is volt igazam. Tóbiás csacsit mindnyájan szerettük. De most sokan voltak együtt a kistörpék, tehát mégis hahotáztak Jajneked rovására. De örülni már szerencsére nem bírtam a nevetésüknek. Tele voltam csömörrel önmagam iránt, és beszaladtam az erdőbe. Futottam, futottam, és megkeseredett szívem azt dobogta: „Földigszakáll bácsihoz! Földigszakáll bácsihoz, tanácsot kérni! Mit tegyek, hogy olyan bírjak maradni, amilyen az Öt-tónál voltam.”

Hirtelen eszembe jutott, hogy Földigszakáll bácsi elutazott. Akkor hát kihez? Erdő csöndjéhez! Csöndes és okos törpelegény, tehát ő is tud segíteni rajtam.

Mondta is tüstént határozottan: „Ne menj közéjük! Hát persze, hogy nem bírsz ellenállni a viselkedésük hatásának, ha köztük vagy. Ne menj közéjük!”

Amikor már a harmadik estén sétáltam egyedül az erdőben, lassú lépések közeledtek Magyarkút felől. Földigszakáll bácsi lépegetett hazafelé a vasútállomásról. Felkísértem hegytetői házába, és útközben mindent elmondtam neki. Leültünk teraszán, és így szólt: „Erdő csöndjének mást kellett volna tanácsolnia. A »ne menj közéjük« helyett másik három szót. Ezt a hármat: Nem oda, Buda! Én tehát azt mondom: Járj közéjük tovább is, de maradj köztük olyan, amilyenné az Öt-tó tett. Ne korhold őket egy szóval se, de ne engedd, hogy hasson rád az ő viselkedésük. Ezt gondold magadban: »Hohó, barátocskáim! Nem oda, Buda! Nem ti fogtok hatni énrám, hanem én tirátok! A jóakarat fogja megszüntetni a rosszalkodást, nem pedig fordítva. Nem oda, Buda!«”

Másnap délután, amikor közéjük lépdeltem, hódító hadvezérnek éreztem magam, és azt gondoltam nagy örömmel: „No, most jaj lesz a rosszalkodásnak! Megszünteti a meg nem ingó, szilárd jóakarat! Este majd néztek egy nagyot: »Mi történt velünk? Hiszen mi már nem viselkedünk úgy, mint délután!«”

Jaj, este megint ott ültem Földigszakáll bácsi teraszán, és nagyon szomorúan panaszoltam: „Senki sem változott meg egy picikét se! Semmi hatása se volt a viselkedésemnek!” Földigszakáll bácsi mosolygott: „Ne úgy mond: »nem volt«, így mond: »nem vettem észre«! Mert, hogy ne legyen hatása, az lehetetlen. Mindennek van hatása. Az viszont lehetséges, hogy a változás nem éppen Nevenincsben, Puffban, vagy Jajnekedben történik, hanem majd Nevenincs, Puff és Jajneked kisfiában, ha majd harminc vagy ötven esztendő múlva elmondják gyermekeiknek, milyen volt az ő Moha pajtásuk. Talán lángocskát vet valamelyiknek a lelkében egy picinyke parázs, és ő lesz ugyanolyanná – lehet, hogy ismét évtizedek múlva –, amilyenné te az édesapját szeretted volna változtatni egyetlen délután. Olyan a hatás, mint a búvópatak. Csordogál és folydogál a föld alatt. Aztán egyszerre csak – 100 év múlva, vagy 200 év múlva – felszínre buggyan valamelyik völgyben. Vagy átmelegszik a föld mélyében, és gyógyerejű hőforrásként szökken a magasba. Nem puskagolyó a hatás, hogy egyetlen pillanat alatt célba röppenjen. A természet pillanatai évszázadok. Te meg a természet munkatársa vagy. Lehet, hogy te már régóta porladozni fogsz a törpeházi temetőben, amikor viselkedésed és életed elkezd jellemet alkotni, emberebb embert teremteni.”

Kiegyenesedtem, mély lélegzetet vettem, és úgy éreztem, nem is a Börzsöny üde levegője az, amivel töltekezem, hanem maga az öröm.

Tunyogi Csapó Gábor

Szellem a cellában

(II., befejező rész)

Másnap nem volt könnyű dolgunk. Csodálatos ez a földalatti világ: hivatalosan nem szabad senkinek sem tudni bármit is, valójában azonban mindenki mindent tud, s mindenki szeretne még többet tudni. Mi azonban makacsul elhárítottuk a levegőben röpködő, néma kérdéseket, hiszen számolnunk kellett azzal, hogy különleges megfigyelés alatt állunk.

Amikor este visszatértünk a cellába, a kőkocka a régi helyén volt, persze mozdíthatatlanul.

– Becementezték a bitangok – dühöngött Zoli. Hat hónap munkája fuccs!

– Ez várható volt – mondta Laci, aki bámulatosan helyrejött. – Most azonban fel kell derítenünk az ügyet. Zoli, fecsegtél. Kinek, kivel?

– Ez borzasztó. – Zoli a fejét rázta.

– Nekem mondod? De te is tudod, hogy itt nincs helye érzékenykedésnek.

– Várjatok – szóltam közbe. – Talán megy egyszerűbben is. – Az asztallapra tettem a kezemet. – Kis barátnőnk, elárultak bennünket? – Takk.

– Tudod, ki az áruló? – Tak-takk.

– Ki tudnád deríteni? – Tak-tak-takk.

– Zsákutca. – Jancsi szeme villogott. S egyedül neki volt bátorsága feltenni a valamennyiünket fojtogató kérdést: – Közülünk valaki? – Tak-takk. – A válasz egyértelmű volt. Fellélegeztünk.

– Meg tudnád próbálni kideríteni?

Az asztalka sokáig hallgatott, de aztán válaszolt, ha kissé tétován is: Takk.

– Meg is próbálod? – A válasz ezúttal gyors és határozott volt: Takk.

– Nos, mi is megpróbálhatjuk és meg is próbáljuk. – Laci szigorúan nézett Zolira. – Elő az agarakkal. Ki tud a lyukról rajtunk kívül?

– Pfuj, de rohadt az élet! – morogta Zoli. – Elsőnek Jenő.

– Nem jön számításba – mondtam mély meggyőződéssel.

– Fecseg. – Laci irgalmatlan volt, és sajnos igazat kellett adnunk neki. Jenő egyedülálló természeti tünemény volt. Istenáldotta költői őstehetség, csaknem két méter magas, kedélyes óriás, égkék gyermekszemekkel. A háborúban kétszer sebesült meg életveszélyesen, az orosz hadifogságban csaknem elvitte a tífusz, röviddel hazatérése után letartóztatták, mert egy versében lángoló szavakkal ostorozta a politikai élet aljasságait. Mint az „imperialisták bértollnokát" halálra ítélték, háromszor vezették az akasztófa alá, háromszor helyezték a nyakába a hurkot, de nem húzták fel, ítéletét végül is életfogytiglanra változtatták. Aki mindezek után meg tudta őrizni gyermeki ártatlanságát, nem lehetett áruló. A száját viszont nem tudta tartani.

– Ojé! – Laci a tarkóját vakarta. – Meg kell tudnunk, kivel beszélt a dologról.

– Azt ő már rég elfeledte! – mérgelődtem.

– Mindegy. Meg kell próbálnunk. Tovább.

– Tamás. A könyvtáros.

– Törölhető. – Ezúttal Jancsi volt biztos a dolgában. – És Tamás nem is fecseg.

Ez ellen megint nem lehetett mondani semmit. Tamás a marxi tanok nagy ismerője és lelkes híve volt; negyvennyolcban a szociáldemokrata párt fiatal főideológusának számított. Negyvenkilencben letartóztatták kémkedés vádjával, de huszonkét napig tartott, míg aláírta vallomását, mert egyszerűen képtelen volt elhinni, hogy saját korábbi elvtársai komolyan veszik a dolgot. A vallatás során eltörték két bordáját, összezúzták fél tüdejét és az ádámcsutkáját, egyik heréjét leégették. Ezek után megváltás lett volna számára a halálos ítélet, de tovább kellett élnie emberi roncsként. Lélegzete sípolt, hangja rekedt suttogás volt, negyvenévesen hetvennek látszott, s a legkisebb testi megerőltetés alatt eszméletét vesztette. Ennek a körülménynek, valamint rendkívüli jártasságának a marxista irodalomban köszönhette könyvtárosi beosztását. Segítőkészségét és teljes megbízhatóságát mindenki ismerte és becsülte.

– Törölhető... – Laci az ajkát harapdálta. – Nekem is ez a véleményem. Kriminológiai szempontból azonban ő is éppoly gyanús, mint mindenki más. Tovább.

– A márki. – Zoli ezt nevetve mondta, s valamennyien mosolyogtunk. A márki: ötven-ötvenötéves, apró, göthös figura, teljesen kopasz, fogak nélkül, de fürge, mint a csík... Az ország egyik legrégibb arisztokrata nemzetségének utolsó sarja, s ez elég volt ahhoz, hogy tizenöt évre ítéljék, más bűne nem volt. De: a márki mellesleg ógörögön, héberen és latinon kívül kilenc modern nyelvet beszélt tökéletesen; mint a ház egyetlen nem-bűnöző kalfaktora egész nap úton volt, és évek óta megtestesítette a ház titkos hírszolgálatát anélkül, hogy egyetlen hibát csinált volna.

– Álmában beszél – fontolgatta Laci. – Igaz, hogy csak finom ételekről, meg verseket szaval a legkülönbözőbb nyelveken...

– Több mint ezer verset tud kívülről – lelkesedett Zoli. – És mindet az eredeti nyelven!

– Mégis... Ez is egy nyom. Tovább.

– Nincs tovább. – Zoli a fejét rázta. – Tőlem senki más nem hallott soha egy szót sem.

– Ez is túl sok volt. – Laci a száját rágta. – Jenő a leggyanúsabb. Valahol elejtett egy szót, persze akaratlanul... Meg kell vizsgálnunk, kikkel beszélt az utóbbi napokban. Egyelőre azonban lapulunk, a fickó tudja, hogy ég a háza.

Ebben maradtunk, a következő események azonban fölöslegessé tettek mindenféle nyomozást.

Úgy kezdődött, hogy munka közben szerencsésen eltörtem a bal bokámat. Az orvos gipszbe rakott, de nem küldött a betegosztályra, amit nem is vártam, mert ott már évek óta nem volt szabad ágy, csak azok kaptak helyet, akik már okádták a vért, vagy mozgásképtelenek voltak. De három napig a cellában maradhattam, s ez sem volt megvetendő: ébresztőnél dörmögve másik oldalára fordul az ember, s alszik tovább, míg a kalfaktor délben felébreszti az ebéddel.

Ezúttal azonban nem a kalfaktor ébresztett, hanem nyugtalan kopogás, amelynek eredetét első, álomittas állapotomban nem is tudtam felfedezni. Felkönyököltem a szalmazsákon, s pillantásom az asztalkára esett, amely úgy táncolt, mint egy megbolondult kecskegida.

Ez újdonság volt, mert az asztal eddig soha nem mozdult érintés nélkül. Kis barátnőnknek tehát nyilván sürgős és fontos mondanivalója volt. Szerencsére csak a kezemet kellett kinyújtanom.

– Kis barátnőnk, mondani akarsz valamit? – Takk.

– Fontos és sürgős? – Takk.

– Veszély? – Takk.
– Itt, a cellában? – Tak-takk.
– A házban? – Tak-takk.
– Odakint? – Takk.
– De számunkra is? – Takk.
– Mások számára is? Odakint? – Takk.

No, most ebből tessék kiokosodni! Sürgős figyelmeztetési: veszély itt és kint, mindenki számára... Mi mindent jelenthet? Háború, földrengés, járvány, világvége...? Aztán hirtelen végigfutott a hátamon a hideg. A hónap második péntekje volt, ma délután jön a városi KTSz mosodájának teherautója, nagy hálókba varrva hozza a tisztát és viszi a szennyest, s ezzel együtt a postazsákot is, amelynek titkos jelzését egyedül Iván ismerte, és a mosoda vezetője, aki véletlenül Iván egykori évfolyamtársa és barátja volt a tiszti akadémián, de sikeresen rejtegette múltját... A leveleket Iván varrta a zsákba, amelyet a barátja a mosodában kibontott, s természetesen rögtön újra be is varrt; aztán borítékba rakta a leveleket, megcímezte, a telefonkönyvből találomra kiválasztott feladóval látta el, s Pesten egyenként különféle postaládákba dobta, amivel persze az életét kockáztatta, pedig kétgyermekes családapa volt... Le minden kalappal!

Minden ilyen postazsák valóságos bomba volt, mert több mint száz ember, sőt család létét veszélyeztette, hiszen börtönből kicsempészett levelet kapni éppoly főbenjáró bűn volt, mint a kicsempészés. Miért íródtak meg ezek a levelek mégis? Ezt csak az érti meg, aki tudja, mit jelent a család számára, ha évekig még azt sem tudja az ember, hogy a letartóztatott apa, férj, fiú vagy testvér él-e még; s hogy mit jelent az élve eltemetettnek, ha odakiálthat a kintieknek: élek még, várjatok rám; avagy: élek még, de jobb, ha elfeledtek; esetleg: nem vagyok többé, feledjetek el! A hideg rázott, amikor újra az asztalra tettem a kezemet.

– A levelek? – Takk.
– Keresik őket? – Takk.
– Itt, a házban? – Tak-takk.
– Útközben? – Tak-takk.
– Te jó ég! A mosodában? – Takk.
– Megtalálják? – Takk.
– Árulás? Ismét árulás? – Takk.
– Tudnád... Tudod Iványt értesíteni? – Tak-takk.
– Meg tudod próbálni? – Tak-takk.

Szegény kis szellem, az asztalka nélkül tehetetlen volt. De hát én jobb helyzetben voltam. Valaminek mégis történnie kellett.

Ebben a pillanatban fordult a kulcs a cellaajtó zárjában. A kalfaktor az ebéddel! De minden bizonnyal nem egyedül jön, hacsak nem a Víziló van szolgálatban, a ház legkövérebb és leglustább őre, aki gyakran engedte egyedül a kalfaktort a betegekhez, holott ez szigorúan tilos volt.

S íme, megtörtént a csoda: Nyúlszáj egyedül jött! Kisnövésű, zömök, csaknem kövér emberke volt, aki büszkén hordta kerek képe közepén a rosszul összeoperált nyúlszáját. Természetesen közbűntényes volt, odakint állítólag nagymenőnek számított mint zsebtolvaj és utcai rabló, amit nehezen tudtam elképzelni, mert a fickó kimondottan ostoba volt. Hála Istennek, mert ez a körülmény fontos szerepet játszott abban a tervben, amelyet lázasan kovácsoltam, amíg előkelő közömbösséggel figyeltem, hogy rakja az asztalra az ebédemet: egy csajka Zilahy-levest (valamit visz a víz) és tíz deka fekete kenyérnek nevezett ragacsot.

Nyúlszáj voltaképpen jóindulatú fickó volt. Érdeklődött, hogy van a lábam, még azt is megkérdezte, tehetne-e értem valamit. Unottan ráztam a fejemet, ez már azonban szerves része volt a hirtelen kiötlött tervnek. Amikor Nyúlszáj már az ajtóban volt, utánaszóltam.

– Hé! Várj csak egy kicsit!

– Na? – Nyúlszáj szolgálatkészen visszafordult.

– Nekem itt jó dolgom van – mondtam nyújtózkodva. – De Ivánnak segíthetnél. Tudod, a mosodában... – Itt lemondóan elhúztam a számat. – Ah, hülye vagyok. A mosodába úgysem tudsz lemenni...

– Mi az, hogy nem? – Nyúlszáj sértetten morgott. A kalfaktorok büszkék voltak arra, hogy mindenhová eljuttatok, ha akartak.

– De még akkor is... – Fáradtan legyintettem. – Két mondatot kellene megtanulnod, azt úgy sem tudod...

– Mi az, hogy nem? Hát hülye vagyok én? – Nyúlszáj most már igazán mérges volt. Normális körülmények között fejemhez vágott volna néhány gorombaságot, de a Popsi csődje óta nagyon megnőtt a tekintélyünk a bűnügyiek előtt is. – Két... két micsodát kellene megtanulni?

– Hát idefigyelj. A csóróknak odalenn nyilván nincs elég dolguk, mert egyikük keresztrejtvényeket gyárt. Biztosan tudod, mi az... – Biztosan nem tudta, de miután kétszer megsértettem az önérzetét, most meg kellett mutatnom, hogy azért mégis okos fiúnak tartom. Nyúlszáj élénken bólogatott. – Kétsoros vers a megoldás, és a pali fogadott száz cigarettában, hogy...

– Száz? – Nyúlszáj szeme kikerekedett. Az ügy egyszerre új dimenziókat öltött szemében.

– ...hogy nem találja ki senki – folytattam zavartalanul. – Én azonban nem tudtam aludni az éjjel, a lábam miatt, rohadtul fájt... Aztán kínomban megoldottam a rejtvényt. De megint elaludtam, s amikor Iván elment, nem tudtam megmondani neki... Most képzeld el, ilyen hülyeség miatt vész el száz cigaretta!

– Mennyit kapok én?

– Azt nem tudom. – Megint unottan vonogattam a vállamat. – De ahogy Ivánt ismerem, biztosan lead tízet. Tízet kaphatsz tőlem.

– Hogyhogy tőled?

– Iván húszat ígért nekem a megoldásért. Én ugyan nem dohányzom, de tizet odaígértem már egy havernak.

– Még ötöt rá! – Nyúlszáj erkölcstelen dolognak tartotta volna, hogy üzletet kössön alku nélkül.

– Kettőt – mormoltam tettetett közömbösséggel.

– Hármat – erősködött Nyúlszáj.

– Na... – A tarkómat vakargattam, mintha gondolkodnék. – Na... Egye fene...

Azt hiszem, ez lélektani mestermű volt. Nyúlszájnak most már nem volt nagyobb gondja, mint hogy megtanulja a két mondatból álló „verset”, amelyhez csodálatosképpen megtaláltam az utolsó pillanatban a rímet is.

– Szóval, idefigyelj! Két sort kell megtanulnod. Mondd utánam: Az asztal rázott, mint a szél a rostát, a kis barátnő nem kíván ma postát. Érted?

– Nem – válaszolta Nyúlszáj őszintén. – Ez hülyeség, nincs semmi értelme.

– Ha-ha-ha! – nevettem. Ha lenne értelme, kitalálná minden bolond. Ez már csak így van a rejtvényeknél: minél értelmetlenebb a megoldás, annál nehezebb kitalálni. Életem legnehezebb rejtvényével egy hétig kínlódtam, és tudod mi jött ki? Krixi-kraxi szambacsúz...

– Mi? Hihihi... – Nyúlszáj hangosan vihogott, láthatóan egyre jobban tetszett neki a játék. – Mondd még egyszer.

– Krixi-kraxi szambacsúz.

– Nem ezt, te hülye, a másikat!

– Aha! Szóval: Az asztal rázott, mint a szél a rostát, a kis barátnő nem kíván ma postát.

Elmondtuk még vagy ötször. Nyilván ez volt az első és utolsó „vers”, amit Nyúlszáj egész életében megtanult, a dolog azonban jobban ment, mint gondoltam volna, tíz perc múlva hibátlanul fel tudta mondani.

– De vigyázz, hogy senki ne hallja, mert akkor azt mondják, nem Iván találta ki, s akkor nem ér a fogadás.

– Vili – mormolta Nyúlszáj. – Nem vagyok én hülye.

Elment, s én magamra maradtam a hidegrázással. A terven annyi lyuk volt, mint a rostán, amely nyilván nem véletlenül jutott volt eszembe. Nyirkos veríték gyöngyözött a homlokomon.

Amikor a többiek visszatértek a cellába, ki sem tudtam nyitni a számat, mert Iván azonnal nekem ugrott.

– Micsoda hülyeségeket üzengetsz nekem? Huszonhárom cigaretta, meg rosta, meg kisasszony...

– Nem kisasszony! – Szinte vonítottam. – A kis barátnő!

– Isten az égben! – Iván csaknem üveges szemekkel bámult rám. – A kis barátnő! Hogy erre nem gondoltam...

– Ne mondd, hogy nem tartottad vissza a postát!

– A kis barátnő... Hogy milyen ostoba tud lenni az ember! Hogy éppen erre nem gondoltam...

– Visszatartottad, vagy nem!?

– Persze, hogy visszatartottam. Nem vagyok én hülye... Na, most teljesen bepörög a pali...

Talán igaza volt, mert hanyattvágódtam az ágyon, és nevettem, nevettem, nevettem, közben a könnyek ömlöttek a szemeimből.

Amikor megnyugodtunk, részletesen beszámoltunk egymásnak a történtekről. Most látszott igazán, milyen szerencsénk volt. Nyúlszáj megtette a tőle telhetőt, emlékezőtehetsége azonban csak nyúlfarknyi volt, kifelejtette az asztalt és kisasszonyt csinált a kis barátnőből. Iván ezek után nyilván szót sem érthetett az egészből. Csak mert az üzenet kétségtelenül tőlem jött és a postára vonatkozott, az utolsó pillanatban biztonság kedvéért visszatartotta a kritikus zsákot.

Csak sokkal később tudtuk meg, mi történt azon a napon. Amikor a teherautó visszatért a mosodához, az ÁVH géppuskás osztaga fogadta, az egész személyzet le volt már tartóztatva, azonnal lekapták a sofőrt és két kísérőjét is. A kihallgatások az éjszakába nyúltak, s egyetlen kérdésre szorítkoztak: Ki tudja, melyik zsákban vannak a rabok levelei? Senki nem tudott persze semmit, Iván barátja sem, aki az első pillantásra megállapította, hogy a veszélyes zsák ezúttal hiányzik a küldeményből, tehát nyugodtan tagadhatott. Így a nyomozóknak nem maradt más hátra: felszabdalták a zsákokat, és kirázták négy hét rabszennyesét. Máig is nevetnem kell, ha erre gondolok, meg arra, hogy nem találtak semmit.

Ezt azonban – mint már mondtam – csak sokkal később tudtuk meg. Pillanatnyilag együtt ültünk a cellában, s Laci elismerően bólogatott.

– Bravúros teljesítmény mindkét részről – mondta. – Őszintén megmondom, nekem ez nem jutott volna az eszembe. De most jön a munka.

Nem kételkedtünk abban, hogy a két árulást azonos személy követte el. Laci óvatos és tudományos fogalmazása szerint ez csak hipotézis volt ugyan, de kétségtelenül használható.

A lyukról hárman tudtak rajtunk kívül; a posta-ügybe viszont tizenegy személy volt beavatva, de a három közül csak kettő, mert Jenő a postáról nem tudott.

A márki, vagy Tamás? Ez volt a kérdés. Ide-oda hánytuk-vetettük a dolgot, de nem tudtuk elképzelni, hogy bármelyikük is áruló legyen.

– Kérdezzük meg kis barátnőnket – javasoltam végül, s Laci azonnal az asztalra tette a kezét.

– Kis barátnőnk, tudod most, ki az áruló? – Takk.

Egymásra néztünk. Nem tudom, el lehet-e sápadni ennyi börtönév után, de valahogy most még színtelenebbnek látszott az arcunk, mint egyébként.

– A márki? – Laci szinte suttogott. – Tak-takk.

– Tamás? – Takk.

Felnyögtem. Zoli a kezébe temette az arcát, Jancsi hangtalanul sírt.

– A Popsinak árult el? – kérdezett tovább Laci. – Tak-takk.

– Az igazgatónak? – Tak-takk.

– Valakinek kívülről? – Takk.

Ezzel világos volt minden, s Laci a következő héten lázas tevékenységet fejtett ki. Hogy mi mindent mozgatott meg s hogyan, az külön regény témája lehetne, mert valóságos kis állázadásra volt szükség ahhoz, hogy október 26-án ő, Zoli meg én kíséret nélkül beléphessünk a könyvtárszobába, ahol Tamás egyedül kuporgott rozoga íróasztala mellett.

Fölnézett és barátságosan mosolygott, mint mindig. Amikor azonban látta, hogy felügyelő nélkül jövünk, s hogy Zoli becsukja maga mögött az ajtót, lehervadt az arcáról a mosoly. Szótlanul lépkedtünk az asztal felé.

– Tudjátok... – suttogta Tamás. – Tudjátok... Honnan? Kitől?

– Elég, hogy tudjuk – felelt Laci szárazon. – Csak egyet nem tudunk, s azt neked kell most megmondanod: Miért? Tamás, miért?

Tamás ökölbe szorított kezei ide-oda csúszkáltak az asztallapon. Fejét rángó ritmusban dobálta egyik oldalról a másikra.

– Hat héttel ezelőtt jöttek... Kintről... Köztük volt Ő is...

Egymásra néztünk, s egyszerre megértettünk mindent. Valamennyiünk számára volt egy „Ő”: a bestia, aki aláíratta velünk a „vallomást”, amelynek alapján elítéltek.

– Ő mondta... – lihegte Tamás, – hogy mindent elölről, ha nem... Hogy mindent újra... Ó Isten – zokogta – hát én csak ember vagyok... Nem, dehogy vagyok ember! Rémült, vonagló, fájó húscsomó vagyok... Isten, én hiszek... Irgalom...

Súlyos sírógörcsöt kapott, s nekünk, akik büntetni jöttünk, most minden erőnkre szükségünk volt ahhoz, hogy lefogjuk, mert különben szétverte volna a fejét az íróasztal lapján. Míg Zoli meg én vállánál, karjánál fogva a székre szorítottuk, Laci a könyvespolcok mögött elrejtett vízcsaphoz szaladt, nedves törölközőt hozott, gyöngéden hűtötte szerencsétlen Tamás izzó arcát, s becézgette szegényt, mint anya a beteg, lázas gyermeket. Ennek ellenére sokáig tartott, míg Tamás magához tért, s tisztább szemmel pillantott ránk.

– Öljetek meg – suttogta. – Hiszen azért jöttetek. Nem is érdemlek mást.

– Én nem vagyok bíró – mondta Laci. Nem nézett ránk, tudta, hogy ilyenkor mindenki csak a maga nevében beszélhet. – Hóhér még kevésbé. Számolj el Istennel s magaddal.

Zolival egymásra pillantottunk, s bólintottunk. Szótlanul indultunk az ajtó felé, de én félúton még visszafordultam.

– Csak, hogy tudd: én csak szánni tudlak. Béke legyen veled.

Becsuktam magam mögött az ajtót. S szegény Tamás röviddel ezután fölakasztotta magát a könyvespolcok mögött, erről azonban csak később értesültünk.

Mindezek után világos volt, hogy házi szellemünk eljövendő dolgokról is tudott. Ettől kezdve gyakran kérdezgettük ilyen irányban is, és sok hasznos információt kaptunk. S hamarosan feltettük persze azt a kérdést is, amely legerősebben foglalkoztatott valamennyiünket:

– Kis barátnőnk – kérdezte egy este Laci – tudod-e, hogy elhagyjuk-e valaha ezt a börtönt, persze úgy gondolom, élve. – Takk.

– Hurrá! – kiáltotta Zoli.

– Nyugalom – intette le Laci. – Ez valószínűleg csak azt jelenti, hogy tudja. Az igazi kérdés most jön: Kis barátnőnk, elhagyjuk élve ezt a börtönt? – Takk – koppantott az asztal, aztán, még mielőtt Zoli hurrát kiálthatott volna, még egyszer: Tak-takk.

– Hát ez most megint mit jelentsen? – tűnődött Laci.

– Azt hiszem, egyenként kellene kérdeznünk – mondta Csaba, – de nem tudom, nem okosabb-e...

– Okosabb? – Laci a vállát vonogatta. – Felnőtt emberek vagyunk. Kis barátnőnk, elhagyom én élve ezt a házat? – Takk.

Rajtam volt a sor. Nálam is „Takk” volt a válasz. És így tovább... De amikor Iván kérdezett, kettő koppantott az asztal: Tak-takk.

– Már megint velem van baja – morgolódott Iván, – engem soha nem kedvelt.

– Azért csinál most rossz viccet – vigasztalta Jancsi. Mindnyájan nevettünk, de kissé kényszeredetten. Tudtuk, hogy Iván tüdeje és szíve nincs rendben, s a mosoda gőze sem volt sokkal ártalmatlanabb, mint a gombcsiszoló műhely maró pora. Ezt ő maga is tudta, de soha nem panaszkodott. Ötvenhat május 25-én este mégis úgy vélte, hogy nagyon fáradt, s másnap talán mégis jelentkezik az orvosnál... Erre azonban nem került sor. Amikor reggel fel akartuk ébreszteni, teste már hideg volt és merev.

Nos, az eddigiekből talán mindenki látja, hogy nem voltunk túlságosan érzékeny lelkek, mégis mindnyájunknak nehezére esett elnyomni a sírást. amikor az őrök kicipelték a cellából az élettelen testet.

S mindez annak ellenére, hogy ötvenhat nagy változásokat hozott számunkra. A rendszeres zaklatás már januárban megszűnt, az ellátás is észrevehetően javult. Februártól kezdve már könyveket is tarthattunk a cellában, márciusban papírt és írószert is kaptunk, s leveleket írhattunk hozzátartozóinknak. Sőt: még a válaszokat is megkaptuk! A leveleket persze szigorúan cenzúrázták, a dolog azonban számunkra így is többet jelentett közönséges csodánál.

Miután a cellakutatások véget értek, és papír meg írószerszám nem jelentett már halálos bűnt, visszahoztuk papírusztekercseinket a tér titkos zsebéből. Egyetlen szó elég volt kis barátnőnkhöz, s a tekercsek ott feküdtek az asztalon úgy, ahogy annak idején odaraktam őket. Zoli boldogan vette kezébe az elsőt, aztán eldobta, mintha forró vasat érintett volna. Laci a tekercs után nyúlt, s lassan legombolyította az első lapokat, így mindnyájan világosan láttuk a szöveget: tükörírásban!

– Nem, nem, nem! – Zoli csaknem bőgött. – Látom, látom, de nem hiszem!

– Nyugalom, nyugalom! – Laci lassan, megfontoltan beszélt. – Sokat gondolkodtam a dolgon. S annak alapján, amit a középkor okkult írásairól és a fekete mágiáról tudok, pontosan ezt vártam. Már nem emlékszem világosan... Az ember annyi mindenfélét összeolvas csak úgy mellékesen...

– A kifordított rabbi... – mormolta Jancsi maga elé meredve. – Tizenkettedik, tizenharmadik század? A kabbala egyik mestere... Aki megmagyarázhatatlan módon eltűnt, s amikor éppoly megmagyarázhatatlan módon előkerült, az anyajegy, melyet születése óta a bal szeme alatt hordott, a jobb szeme alatt volt... Igazad van, az ember túl sok marhaságot olvas, amit jobb elfelejteni... De...

– No igen, de... – vette át a szót Laci. – Lehet, hogy a térnek vagy a téridőnek valamely eddig ismeretlen törvényével állunk szemben?

– Ha ez így van... – Jancsi a száját nyalogatta. Mi többiek feszülten s kissé értetlenül figyeltük kettőjük párbeszédét. – Ha ez valóban így van...

– Akkor a kísérlet megismétlése... – Laci a torkát köszörülte.

– Igen, lehetséges... – Jancsi fölemelte a szemét; tudósaink pillantása találkozott. – Sőt: valószínű – folytatta Jancsi. – Mindenesetre meg kell próbálni.

– Nem! – tiltakozott Zoli. – Én így is el tudom olvasni!

Senki nem hallgatott rá. Laci kis barátnőnk segítségével újra eltüntette és visszahozta a tekercseket. A kísérlet a várt eredménnyel járt, és Zoli ragyogott a boldogságtól, mert végül is eredeti formában tartotta kezében kincseit.

– A tudomány egyik alapja a statisztika – dörmögte Csaba az orrát cibálva. – Egy eset sajnos nem elegendő, kettő sem...

– Most azonban már valóban kezdem hinni, hogy élve kikerülünk innen – mormoltam.

– Akkor viszont jobb, ha mindezt elfelejtjük – tette hozzá Jancsi.

– Különben jön a statisztika. – Csaba még mindig az orrát gyötörte.

– És az elmegyógyintézet, életfogytiglan – zárta le Laci az eszmecserét.

Iván halála óta öten voltunk a cellában, június másodikán azonban csak négyen mentünk munkára. Lacit nem engedték ki az őrök. Amikor visszatértünk, Laci nem volt többé. Holmija is eltűnt. Nem kellett azonban sokáig keresnünk a titkos híradást, amelyben közölte, hogy szabadlábra helyezték.

Három nappal később Zoli ment, aztán Csaba. Két napra rá Jancsi. Így egyedül maradtam a cellában kis barátnőnkkel. Az első este, amikor kettesben voltunk, újra az asztalra tettem a kezemet.

– Kis barátnőnk, szabadulok én is? – Takk.

– Olyan sokat tettél értünk. Nem tehetnék én is valamit érted? – Tak-takk.

Mi mást várhattam volna? Mit is tehetnék érte? Aztán egyszerre meghökkentem. Tagadó választ kaptam egy tagadó formában feltett kérdésre!

– Tehetek érted valamit? – Takk.

Felindultan rágtam a számat. Kis barátnőnk, ha csak egyetlen egyszer beszélni tudnál!

– Elintézhetnék számodra valamit odakint? – Tak-takk.

– Hozhatok valami áldozatot? – Tak-takk.

Kezdtem kétségbeesni.

– Imádkozzam érted? – Takk.

– Tehetek mást is? – Tak-takk.

– Semmit? Biztosan semmit? – Takk.

Július másodikán előttem is megnyílt az ajtó. Amikor nyomorúságos apróságaimmal a kezemben utoljára elhagytam a cellát, megálltam az ajtóban, és még egyszer visszafordultam.

– Kis barátnőnk – mondtam hangosan, nem törődve azzal, hogy a két fegyőr jelentős pillantást váltott, s az egyik a homlokához emelte a mutatóujját –, nem tudom, meddig élek. De itt és most megfogadom, hogy nem megy le a nap egész jövendő életemben anélkül, hogy ne imádkoztam volna érted. Jó lesz így? – És az asztal válaszolt érintés nélkül is: Takk.

Azóta eltelt több mint negyven év, de tartom a fogadalmat, tartani fogom életem végéig, s ha lehet, azon túl is. Mindennap imádkozom kis barátnőnkért, aki szememben e szörnyű emberi történelem minden ártatlan áldozatát testesíti meg, test nélkül is. Nem vagyok persze jó keresztény, mert minden igyekezetem ellenére képtelen vagyok imádkozni a hóhérokért, a mindenkori kínzókért, a kétlábú dúvadakért, pedig hát ők is emberek... Értük azonban nem tudok imádkozni. Kis barátnőnkért imádkozom, s vele együtt az ártatlan áldozatok millióiért, a megkínzottakért, különösképpen azokért, akik bűn és erény nélkül áldoztattak fel, akik véletlenül kerültek a történelem malomkövei közé, s akiket ezért nemcsak a kárhozat került el, hanem – úgy látszik – a megváltás is...

Érettük imádkozom, csak érettük, naponta könyörögvén azért, hogy előttük is megnyíljék egyszer az Út, amely az emberhez Isten akarata szerint egyedül méltó szabadság világába vezet. ÁMEN.

Lelkigyakorlat, vagy mezőgazdasági munka?

Amikor meghallottam a kérdést, először nem értettem. Mi köze a kettőnek egymáshoz – kérdeztem magamtól. Aztán kiderült, hogy nem papi szolgálatról és nem is bérmunkáról van szó, hanem egyszerűen arról, hogy ha összejön néhány ember saját maga, egymás és az Ország építésére, hasznosabb-e a lelkigyakorlatos forma, vagy nem árt egy kis fizikai munka sem.

Amikor gondolkozni kezdtem rajta – látszólag már el is dőlt a kérdés, mert nem ásni, metszeni vagy kapálni kezdtem rajta, hanem gondolkozni –, emlékek jutottak eszembe. Elsőnek a szokásos keddi közösségi találkozó, amely ugyancsak lelki jellegű, mivel semmi más célja nincs, mint összejönni, hogy együtt legyünk magunk és egymás építésére. Aztán eszembe jutott, hogy bár székünkön ülve nem kapálunk, de próbáljuk erősen figyelni mozdulatainkat, érzelmeinket, gondolatainkat és kimondott szavainkat, megpróbálva kivárni azt a pillanatot, amikor azok természetesen, könnyedén, maguktól, de egy célnak alávetve jelennek meg.

Aztán eszembe jutottak azok az alkalmak is, amikor egy-egy hétvégén azért jöttünk össze, hogy kifejezetten fizikai munka közben próbáljunk meg összhangot teremteni mozdulataink, érzelmeink és gondolataink között. Ez akkor sikerült a legjobban, amikor az adott páciens valami egészen hétköznapi, de általa különösen nehezen vállalt vagy éppen visszataszító tennivalón gyakorolhatott. Számomra ez mindig a konyhai munkát, míg másoknak a padlástakarítást, rozsdás szögek akácfából való kihúzását vagy szederbokor kiirtását jelentette. Az egésznek a lényege nem a munka hasznossága volt – legfeljebb mint melléktermék –, hanem annak megtapasztalása, hogy a közösségi találkozók szavai mögött milyen gyakorlati összeszedettség rejlik. Például, amikor leejtek egy tojást a konyhában vagy belemegy a szálka az ujjamba, vagy a másik – a szeretett testvér – ráejti a deszkát a lábamra.

Aztán eszembe jutottak azok az alkalmak is, amikor barátaimat kivittem az erdőbe, hogy egy kicsit „kimenjenek a fejükből”. Megmondom őszintén, hogy legtöbbször teljes kudarccal végződtek az ilyen kísérleteket. A kirándulás sem lelki-, sem testi gyakorlat nem volt, hanem egy jó levegőn, teljesen tudattalanul végzett fejtornához volt hasonlítható. De még a fejtorna sem a legjobb szó, mert a fej is csak azokat a gyakorlatokat végezte, amiket nap mint nap szokása szerint elvégez, azaz saját tartalmát megpróbálta másoknak eladni, vagy önmagának ismételgetni.

Valahogy kezd kikopni a Bokorból is az a hagyomány, amely a hétköznapi keresztény hagyományból már régen kikopott, hogy a test is eszköze lehet a lelki gyakorlatnak. Pedig ha csak egy kicsit is belegondolunk a dolgokba, a testünk van leginkább kéznél. Sokkal valóságosabb, érzékelhetőbb, tapasztalhatóbb, mint a gondolataink, amelyek első ránézésre sajátunknak látszanak ugyan, de jobban szemügyre véve őket kiderül, hogy önálló életet élnek. Esetenként mások gondolatai nyomán haladnak, de leginkább tőlünk, akaratunktól függetlenül, szinte követhetetlenül kapcsolnak egybe emlékeket, képeket, megtanult formulákat, fogalmakat, ahogy a külső környezet megkívánja, vagy ahogy szokásaink vezérlik. „Csaknem minden spirituális út a testnél kezdődik” – mondja Willigis Jäger bencés szerzetes és pap, ami azt jelenti, hogy a fej hamar elhiteti magával, hogy Istennek tetszően él és cselekszik, és oda sem figyel a testre (a megvetett, ördögi részre) és az érzelemre (amelyet úgysem képes befolyásolni, mert meg sem próbálja), pedig csak mindhárom együtt képes valamit is tenni, miután begyakorolta, hogy együtt is *legyen*. Számomra valószínűnek látszik, hogy Isten éppúgy be szeretné teljesíteni magát a járásomban, a mosogatásomban, a kapálásomban és a fogmosásomban, szintúgy a figyelmemben, a dühömben, az együttérzésemben, türelmetlenségemben és akaratomban, mint a gondolataimban, imádkozásomban, értekezleteken való felszólalásomban, vagy egy ilyen gondolatsor megfogalmazásában. „Talán furcsának tűnik, de tudatunk sokkal tisztábban játszik a test hangszerén, mint az értelemén. Az értelem sokszor zavaróan közbeszól saját hangjával. Az átlagember számára még belső ellenállásba ütközik, hogy vallásos megéléseit kifelé fordítsa és testileg kimutassa” – mondja Hullámaiban a tenger című könyvében Jäger.

Pedig kevés közösségnek vannak olyan lehetőségei testének és érzelmeinek megtapasztalására, és ennek révén a közösség jobb összekovácsolására, mint éppen a Bokornak. Nem minden közösségnek van kiskertje, családi házas tagja, ahol gyakorolni lehet. A Bokornak viszont van egy nagy kertje, Bokorliget, ahol korlátlan mennyiségű és minőségű munkalehetőség kínálkozik annak, aki dolgozni akar önmagán, hogy Isten beteljesíthesse magát mozdulatai szépségében, fizikai erőfeszítése eredményében – egy virágzó mandulafa vagy egy érett alma formájában.

Egy lelkigyakorlatot akkor érez jónak az ember, ha hatása nemcsak egy hétig tart, hanem élete során bármikor előkaphatóak az ott átéltek, mint olyan élmények, amelyek éltetnek, amelyek közelebb vittek magamhoz, a közösséghez és Istenhez is. Ennek eszköze nemcsak a belső csönd, a körbeelmélkedés, a vita és az imádkozás, hanem a kapálás, a metszés, a locsolás és a fűnyírás is, tehát mindaz, ami a *talajt*, ha a mag már benne van, egyre porhanyósabbá, egyre tisztábbá, egyre alkalmasabbá teszi a jó termésre.

A kérdésre tehát nem a *vagy-vagy*, hanem az *és* a válasz. S mivel az utóbbi – a mezőgazdasági munka – ennyire nyitott lehetőség, de legtöbbünk számára ismeretlen, mert elhanyagolt terület, ki kellene használni ezt a lehetőséget, amíg még lehet.

Befejezésül egy szufi mondás: „Ha állandóan közelítesz hozzám, és ezt teljes odaadással teszed, amíg eggyé nem válsz szeretetemmel, akkor én vagyok a fül, amellyel hallasz, a szem, amellyel látsz, a kéz, amellyel fogsz, a láb, amellyel jársz.”

Farkas István

Megmorgástól megkávéztatásig

Esetem P. bácsival, P. bácsi esete velem (lírai esettanulmány)

Orvos feleségem is addiktológiával foglalkozik, magam szintén szenvedélybetegek mentális támogatásával bíbelődöm tizenöt éve. Lelkész múltam erre predestinál. Sok furcsa helyzetet átéltünk már mindketten. Míg narkós telepen dolgoztam, megszoktam, hogy a szenvedélybetegek időnként igen arrogánsan viselkednek, mégsem szabad emiatt megsértődnöm, s tudni kell kezelnem az ilyen helyzeteket. Tíz éve vagyok a tatai időskorúak otthonában a mentálhigiénés csoport vezetője. Itt is vannak néha cifra helyzetek, ezeket is megpróbáljuk mind szakmailag, mind emberileg rendbe tenni. Általában – legalábbis átmenetileg – sikerrel. Esettanulmányomat most egy olyan személyről írom, akivel kapcsolatban majdnem kudarcot vallottam.

P. bácsi akkor került be az otthonba, amikor én otthon voltam a nagylányunkkal GYED-en. Amikor visszatértem a fizetetlen szabadságról, természetesen sok új arc fogadott intézetünk minkét telephelyén. Cserélődtek az ellátottak és a kollégák. Helyzetem azonban nem volt sem váratlan, sem nehéz. Nem vagyok tatai, mégis gyorsan befogadott a város. Templomban, művelődési házban, könyvtárban gyakran ugyanazokkal futunk össze, tanítottam a nyugdíjas főiskolán, mindketten tartottunk osztályfőnöki órát a szenvedélybetegségek megelőzéséről több iskola több osztályában, sőt a laktanyában is. Gyakran látnak minket kerékpárral az utcán, összeszaladunk vásárláskor. Vidámak vagyunk, három gyönyörű gyermekünk van, óvodás- és iskolatársaik, zenedebéli ismerőseink visszaköszönnek, szégyenszemre olykor előre, s azt se tudjuk, melyikünknek. Nejem idevalósi, de lassan az egész család kezd beletartozni a városképbe. Nemigen ütnek össze két fedőt, hogy minket ott ne lehessen látni. Lányaink szépségversenyt nyertek. Nejem benne van a Tiszta Forrás egészségvédő szervezetben. A városban is nemegyszer összefutunk intézetem egy-egy ellátottjával. Nagyon kedvesen köszöntenek, megcsodálják a gyerekeinket, azok már hozzászoktak az idősek cirógatásához, megfelelőképpen viszonozzák. Általános szeretetnek örvendünk mind az öten. Fizetésem a családi pótlékkal együtt a legmagasabbak közé tartozik a munkahelyemen, mégsem vettem észre, hogy bármelyik kollégám utálna. Mindegyiket aktuális énekkel vagy verssel köszöntöm a neve napján, akárcsak 160 ellátottunkat. Mindezt azért írom le, hogy világos legyen, miért vágott annyira mellbe P. bácsi érthető, de váratlan megjegyzése, amikor egy szép napon visszaérkezve a GYED-ről, megjelentem a porondon. P. bácsi a szomszéd városból került hozzánk, még sose látott. Rendőr volt, és trombitás. Nem kellett félnie senkitől, inkább tőle féltek a renitenskedők; és szó szerint hozzászokott, hogy „hangot adjon" érzéseinek. Én renitens elemként jelentkeztem az életében, s rosszallásának tüstént hangot is adott, a következő, rendkívül racionális megjegyzéssel: *Na, most már ennek a fizetése is a mi pénzünkből kerül ki?* A szavakra nem emlékszem pontosan, de az értelmük ez volt, annyi biztos. Még azt se mondanám, hogy megsértődtem. Nem szokásom, de megdöbbentem, pedig az se szokásom. Sokkal inkább azt mondhatnám, hogy elbizonytalanodtam. Az a légkör, amelyben élünk, az a légkör, amelynek a kialakítása és megőrzése ráadásul munkaköri kötelességem is, amelyről eddig azt hittem, hogy tömör és stabil, hirtelen léket kapott. Azok között, akiknek az életét megkönnyíteni vagyok hivatott, egynek, vagy talán többnek is? – terhére vagyok. Identitászavar lépett fel nálam. Mentálhigiénét végzek én itt, vagy mentálintoxikációt? Hasznot hajtok, vagy kárt okozok ezen a glóbuson?

Másodszor lépett fel ez a jelenség az életemben. Most 58 éves vagyok. Akkor 50 éves lehettem. Először 30 éves korom körül jelentkezett, amikor megkérdeztem egy egyetemistát, hogy elég unalmas volt-e az órám, és ő igennel felelt. Eszembe sem jutott, hogy megharagudjam rá, továbbra is jó barátok maradtunk, de én egy hétig az öngyilkosság gondolatával foglalkoztam, akkor először, s egyelőre utoljára. Végiggondoltam az öngyilkosság különböző nemeit, s egyiket sem találtam olyannak, amivel kisebb galibát okozok, mint életben maradásommal. Így maradtam akkor életben, s barátságban az illetővel, bár fejre állásomat azóta sem közöltem vele. P. bácsival azonban más volt a helyzet. Övele még szó sem lehetett barátságról, hiszen először láttuk egymást, s bár jóvágású, fess ember volt, aki férfi létére is ad magára, ez nem a meglátni és megszeretni esete volt – legalábbis az ő részéről nem. Az én részemről nem járt a dolog szembefordulással, haraggal, vagy pláne gyűlölettel. P. bácsi szeretetre méltó ember. Én tudnám is szeretni, keresztényi meggyőződésem alapján szeretem is, ki nem hagynám semmiből, amivel a javát szolgálhatnám, de ő egyelőre ezek közül egyetlen egyre sem tart igényt. Ellenkezőleg, azt szeretné, ha kimaradtam volna az életéből. Ámde nem maradtam ki. Az életből sem akarok miatta kimaradni. Azokból a gondolatokból még 30 évesen kigyógyultam. Depresszióra azóta sem vagyok hajlamos. Ellenkezőleg, jó humorral áldott meg a Teremtő, és néha úgy érzek, úgy teszek, mintha még létezne a szerintem fontos, hasznos és komoly udvari bolond intézmény, csak ma nem egy személy számára működtetik, hanem esetemben 160 személy számára. Méltósággal és átéléssel töltöm be ezt a szerepet, szeretnek is érte, el is nézik, ha szókimondásba „tévedek" miatta, mint nagy elődeim a pályán. P. bácsival szemben azonban hirtelen elhagyott a humorom. Kiestem a szerepemből. Először életemben előfordult, hogy félve nyomtam le egy kilincset. Annak a szobának a kilincsét, amelyben P. bácsi lakott három társával. Szobatársaival jóban voltam. Ők még a GYED előtt ismertek meg. Felhőtlen lehetett volna további kapcsolatunk, de én gyanakodva léptem be hozzájuk szokásos látogatásaim alkalmával, hiszen lehet, hogy a terhükre vagyok, P. bácsinak mindenképp. Ha rászántam is magam, látogatásaimat a lehető legrövidebbre kurtítottam az ő szobájukban, s akkor sem hoztam a szokásos laza, humoros formámat, hanem bántóan illemtudó és udvarias próbáltam lenni, s ez minden természetességet nélkülözött. A mentálhigiénének pedig, szerintem, kevés olyan ellensége van, mint a mesterkéltség, legyen az erőltetett jókedv, vagy erőltetett komolykodás. Nekem nem esik nehezemre délelőtt valamelyik kedves ellátottunk temetésén részt venni, s „őszinte" részvétet nyilvánítani a hozzátartozóknak, anélkül természetesen, hogy a gyanús „őszinte" szót kiejteném a számon, délután pedig fergeteges farsangi mulatságot rendezni az otthonban. A dolog természetéből fakadóan vagyok

komoly a temetőben, és vidám a táncteremben. Semmi természetellenes nincs a kétféle kedélyállapotban nálam, bármilyen rövid idő telt is el a két rendezvény között. Sőt, ugyanilyen természetességgel vagyok komoly az egyik szobában, ahol a néninek minap temették a fiát, s a másikban, ahol a bácsi névnapját tréfás énekkel ünneplem. P. bácsiék szobájába lépve azonban elvesztettem a természetességemet

Most ki kellene térnem az okokra, melyek e szokatlan reakciót váltották ki belőlem. Tanulmányom úgy lenne teljes. De nem lesz az, mert már alig emlékszem a többi körülményre, mely akkoriban jellemezte az életemet. Élveztem otthonom melegét, kislányunk fejlődését, azt, hogy egyre több dologban tudom kiváltani az édesanyját, míg hazajön a munkából. Ugyanakkor feszültségeket is hordozott ez a „háztartásbeliség”, ez a bébiszitterkedés, amit természetesen másképp csinál egy férfi, mint egy asszony, egy idősödő apa, mint egy fiatal anya. *Feles*égem pont a *fele* volt az én életkoromnak, mikor 48 éves koromban összeházasodtunk. Az a felállás, hogy ő GYES-en van, én pedig dolgozom, gyökeresen megváltozott, amikor ő visszament dolgozni, és én maradtam otthon. Ám egyáltalán nem állt vissza, amikor ő újra otthon maradt, én pedig újra eljártam a munkahelyemre. Nem, mert a gyermekkel rendelkező várandós anyukának teljesen más a terhelhetősége és a párjával szembeni elvárása, mint annak, akinek még nincsen világra szült nagyobbacska csemetéje, s úgy várja a babát egyedül. Különösen más, amikor még szakvizsga kötelezettségekkel is „terhes”. Ez volt-e az ok, vagy más, már nem emlékszem pontosan, de szokatlan módon reagáltam P. bácsi megjegyzésére. Ám ez a tőlem idegen reakció nem tarthatott soká. Most valami patent megoldással kellene dicsekednem, erre azonban, sajnos, a valóságban nem került sor. Sokkal sajnálatosabb esemény változtatott a helyzeten. P. bácsi kórházba került. Hét fős csoportunk a városnak két különböző pontján működik, én vagyok az összekötő láncszem, aki a hétnek öt napján a 100 fős Fényes fasori otthonban kezdek, de kedden és csütörtökön a 60 fős Kocsi utcai otthonban fejezem be a napi teendőket. Értelemszerűen magamra vállaltam a kórházlátogatás feladatát, hiszen kedden és csütörtökön útba esik a tatai kórház, amikor átkerékpározom az egyik telephelyről a másikra. Ritka az olyan hét, hogy senki sincs tőlünk kórházban. A megyeszékhelyre kerülő betegeket a hét valamelyik délutánján szintén én látogatom, hogy a két telephelyről bekerülő betegekhez ne kelljen külön-külön egy-egy kolléganőmnek beutaznia, mivel ez pénz-, idő-, és energiapocsékolás volna. Pocsékolás így is előfordul. P. bácsival is megesett, hogy mire én bebuszoztam hozzá a Hunyadi kórházba, addigra már átszállították a Szanatóriumba. A telefonálás néha drágább, sőt később juttat információhoz, mint a buszozás. Buszozom hát, s néha egy szobában találom meg Kocsi utcai lakónkat egy Fényes fasorival. Ezért igazán kár lenne kettőnknek beutaznia. A Tatára kerülőket mindamellett látogatják csoporttagjaim és az ápolónővérek is, amikor jónak látják. Távolabbi kórházakba ritkán jutunk el. Mivel én pesti származású vagyok, s nem egyszer a fővárosban töltöm a hétvége egy részét, előfordult néhányszor, hogy leszálltam az ORFI-nál, ha arra vitt az utam, s vittem egy csokor virágot a néninek, aki épp ott feküdt. Valamikor futotta még a „cégnek” egy-egy doboz üdítőre, ha kórházban kellett meglátogatnom valamelyik lakónkat, de P. bácsit többnyire már üres kézzel kerestem fel. Ennek ellenére szinte teljesen elpárolgott minden ellenérzés köztünk. Bennem rögtön, benne nem tudom, mikor. Talán, amikor hirtelen bekerülés miatt valamelyik otthon maradt ruhadarabjával, holmijával siettem be hozzá másnap soron kívül, nem várakoztatva őt a következő hétig. Amikor hosszabban tartózkodott valamelyik kórházban, kezdtem a nyugdíját is behordani, készséggel írta alá az elismervényt. Hálásan megköszönte a fáradságomat, bár ez semmi fáradságot nem jelentett számomra. Az már inkább, hogy másnap el ne felejtsem az elismervénnyel fölkeresni a megfelelő kolléganőt. Előfordult, hogy el kellett kérnem a szekrénykulcsát otthonbéli szobatársától, akire rábízta, hogy kivegyem belőle valamelyik holmiját, máskor a szemüvegét javíttattam meg, mert ráfeküdt a kórházi ágyon. Volt olyan, hogy kedvenc bicskáját kérte, és nem haragudott, mikor nem találtam, mert sejtette, hogy melyik szobatársa kleptomániájának esett áldozatul – nem először. Amikor fekvő beteg volt, kávét vittem neki a házi büféből. Ezt a többieknek is meg szoktam tenni, ha kérnek rá. Már nem tudom, hányadik alkalommal fordult elő, hogy másokkal együtt, vagy külön őt meglátogattam valamelyik kórházban, amikor éppen fennjáró volt, lekísért az egy emelettel lejjebb lévő automatához, és megkínált egy kávéval. Akkoriban még nemigen kávéztam. Ellátottaktól tilos elfogadnunk ajándékot. Vele akkor, s azóta is néha-néha kivételt tettem. Nem mindig, nehogy kötelezőnek képzelje kávé felajánlását a látogatásért. Újabban meg is állok az első emeleten az automatánál, vagy beugrom egy kávéra a nejemhez, aki éppen a szomszéd osztályon dolgozik, hogy joggal mondhassam, most ittam éppen. De azért időnként megiszom a P. bácsi kávéját. Meg én. Kezdetben, mint legnagyobb hódításom zálogát a pályán. Ma már csak úgy, barátságból. P. bácsi nincs jól. Tüdőproblémáján sokat javítottak január óta. Több mint fél éve került be. De szédül, dagad a lába, és újra nő a daganat a füle alatt, amit egyszer már kioperáltak. Nincs kedve élni. Öreg már. A trombitája sincs már meg. Nincs életcélja. Tavaly öngyilkosságot kísérelt meg. Én utólag értesültem róla. A másik házban voltam akkor. Komolyan hallgatom a panaszait. Őszintén együtt érzek vele. A régi rossz érzéseknek már csak ezen a papiroson van nyomuk, amit olvasóm tart a kezében. P. bácsi sosem vett részt a foglalkozásokon, amelyeket hetente kétszer rendezek a Kocsi úton, különböző írók, költők, feltalálók stb. évfordulói kapcsán. Igaz, a többi férfi se sűrűn. Inkább csak az asszonyok. De a bálokon mindig részt vett, amíg futotta az erejéből. Nem hívő, vallásos vigasztalással nem bosszanthatom, de van két felnőtt fia, akik igazán becsülettel látogatják. Őrájuk szoktam apellálni, amikor nagyon nekikeseredik. Elfogadja az érvelésemet, majd sóhajt és visszazuhan. Már nem dohányzik, nem iszik, nem zenél. De él, veszi a lapot, ha tréfálok vele. Megszerettem. Szeretem. Nem azért, mert keresztény vagyok. Hiányozni fog, ha egyszer elmegy. A család és pénz nélkül elhunytakat én szoktam búcsúztatni. P. bácsinak pénze is van, családja is. Nem én fogok beszélni a temetésén. Valószínűleg nem is nagyon tudnék. Elpityerednék. Mint ahogy most is. Bocsánat. Ilyen egy vérbeli udvari bolond, egy Rigoletto. Ezek a könnyek az én nemes bosszúm azokért a mosolytalan hetekért. De jó itt dolgozni! Ráadásul még pénzt is viszek haza érte a családomnak. Nem is keveset. Mindenkit szeretek. Mindenki szeret. P. bácsi is!!! Ezt biztosan tudom. Pfuj, gusztustalan szubjektivizmus... Hja, kérem, ez mentálhigiéné, nem matematika. A kórházban megivott kávék mennyiségével csak nagyon hozzávetőlegesen mérhető. Szerencsére nem nyomnak annyit, hogy érdemes legyen a házirend megszegése miatt eltávolítani engem erről a kellemes posztról. De, ha nyomnának is annyit, ezt az „esetet” – így mindenestül – akkor sem hagynám ki az életemből. Aki nem hiszi, csinálja utánam!

Kovács Tádé

Elmélkedés a szabadságról

Életünket, fejlődésünket vizsgálva az fogalmazódott meg bennem, hogy fejlődésünk, megújulásunk alapfeltétele, hogy az ember szabadnak érezze, szabadnak élje meg magát. Ha úgy érzem, hogy akár testi korlátok (betegségek), akár lelki korlátok (pl. a tudatalattim), akár szociális korlátok (társadalmi konvenciók, szokások) korlátoznak vagy határozzák meg életvitelemet, akkor nem tudok fejlődni, előbbre lépni. Úgy tapasztalom, hogy az évek múlásával mintha csökkenne a szabadsági fokunk, és ennek megfelelően (talán) csökken változni-fejlődni tudásunk is.

Nem akarok nagy elvi kérdéseket feszegetni, vagy eldönteni a „végzet vagy szabadság” örök kérdését, hanem abból a talán mindnyájunk számára elfogadható alaphelyzetből indulok ki, mely szerint az ember nem a sors által ráncigált, teljesen determinált lény, de nem is teljesen szabad lény, aki bármikor bármit megtehet – hanem ***szabadságra nyitott*** lény. Van fejlődési útja, amelynek során egyre szabadabb lesz.

A szabadságban fejlődés útjának ***alfája*** az, amikor az ember azt éli meg, hogy bármit megtehet, mert szabad – vagyis amikor az ember ***szabad a rosszra***. A szabadságban fejlődés útjának ***ómegája*** pedig az, amikor az ember azt éli meg, hogy már ***szabad a rossztól***, annak nincs hatalma rajta.

- Hiszem, hogy bármelyikünk életében vannak lehetőségek, olyan területek, ahol még fejlődhetünk a szabadságban, sorsunk tudatos formálásában!
- Hiszem, hogy minél szabadabb az ember, annál nagyobb szeretetre képes!
- Hiszem, hogy szabadsági fokunk tudatos munkával növelhető, hogy legyőzhetőek azok az emberben lévő mechanikus, ösztönös, öntudatlan, automatikus viselkedési formák, melyek egyre inkább rögzülnek bennünk, s akadályoznak fejlődésünkben, és amelyek révén úgy vagyunk manipulálhatóak, hogy annak igazából nem is vagyunk tudatában, észre se vesszük.

A szabadságban való fejlődés útjának egyik csapdája a szabadosság. Mi ment meg tőle? Az, hogy életünknek van célja, értelme, mégpedig az élő Krisztus szándékainak megismerése és megvalósítása földi életünkben – abban a földi életben, amely tele van kihívásokkal, nehéz élethelyzetekkel. Ezekre a helyzetekre a nem tudatos vagy fáradt ember válasza a sodródás. Életvezetésen én azt értem, hogy az élet hozta helyzetekre (melyek naponta okot adhatnak aggodalmakra, indulatokra, ítéletekre, szenvedésekre és néha még örömökre is) tudatos választ keresünk! Ez a válasz sokféle lehet – egyéniségünktől és az adott helyzettől függően.

Az ember, a *homo sapiens* egy adott helyzetben sokféleképpen viselkedhet:

lehet *homo ludens* – játékos ember,

lehet *homo religiosus* – vallásos ember,

lehet homo *patiens* – aki válsághelyzetben betegségbe menekül, és

lehet *homo christianus* – keresztény, krisztusi ember.

Milyen a krisztusi ember? Sokféleképpen fogalmazhatnánk meg. Alább Gyökössy Endre szempontrendszerét ismertetem, mert engem megérintett. Persze át is lehet fogalmazni, a lényeg azonban az, hogy meg kell valósítani.

Milyen hát a keresztény ember?

1. Az „ember vagyok”-ból „a VAGYOK embere” lett. Azáltal más és több, Aki így mutatkozott be Mózesnek a pusztai csipkebokorból: VAGYOK, AKI VAGYOK (2Móz 3,14). Úgy egy Vele, mint a szél a vitorlával: együtt röpítik a hajót. Jézus szavaival: mint a szőlővessző a szőlőtővel. Együtt teremnek gyümölcsöt. S mert a VAGYOK-kal ember, ezért több telik tőle, mint ami önmagától telne. Egyik titka, hogy egyedül sem magányos, és ha magányosan él is, akkor sincs egyedül, szüntelenül sugárzik; ezért sokan járnak hozzá melegedni.

2. Számára a gondviselés nem valami mennyei vagyon-, állás- és életbiztosítás, hanem végső bizonyosság és biztosság, akár e földi, akár ezen túli dimenziókban. Számára az élet nem múlik, hanem telik. A halál nem pont, hanem kettőspont: átmenet a háromdimenziós világból a többdimenziósba.

3. Bölcs ember. Tud valamit, ami könyvekből nem tanulható meg: túllát a dolgok és események felületén. Önnönmagán is. Ellát oda, ahol már a Szent, minden bölcsesség forrása VAN.

4. E bölcsességből fakad annak a tudása, hogy indulataival nemcsak befelé lehet robbannia, szerveit betegítve meg ezzel, vagy kifelé, másokat megsebezve, hanem fölfelé is, ahogyan azt a dühösen kesergő zsoltárok írói tették, akik indulataikat imákban vezették fel, és úgy le.

5. E bölcsességből fakad annak felismerése, hogy ítéleteinek tartalma többnyire nem azokra jellemző, akiket megítél, hanem önnönmagára; tudja, hogy kivetít, „projiciál”: „régi emberét”, árnyékszemélyiségét látja rá a másikra, és ezért nem, vagy csak óvatosan ítélkezik.

6. Bölcsessége vezeti rá annak felismerésére, hogy lenni annyi, mint kapcsolatban lenni, egészségesnek lenni pedig annyi, mint kapcsolatban lenni a Szenttel, a másik emberrel és önnönmagával. Azaz a transzcendenssel, az immanenssel és a *homo sapiens*-szel.

7. Ezért Istent kereső ember. Isten világát szerető és óvó. Ugyanakkor embert kereső ember, aki önmagával is harmóniában él.

8. Nyugalma nincs, de békessége van. Békessége Istentől.

9. El tudja fogadni a szenvedést mint sorsához tartozót, be tudja építeni az életébe, és jézusi alkímiával átalakítja azt szolgálattá, segítéssé.

10. Szent tékozlással osztja szét önmagát, mint Jézus. Ezért marad meg mindörökké másokban és a mindenségben.

Miklovicz Lászlóné Panni

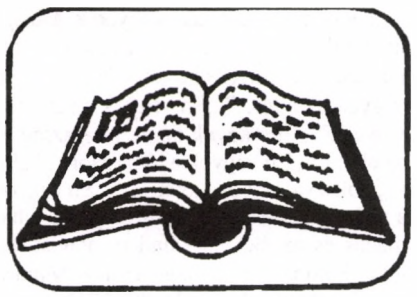

BIBLIA

Az augusztusi elmélkedéseket Miklovicz László és felesége, Panni (Nőtincs), a szeptemberieket Kovács László (Budapest) készítette.

Augusztus 7. — Évközi 19. vasárnap — Mt 14,22–33 — Jézus a vízen jár

Talán érdemes elolvasni a párhuzamos részeket is (Jn 6,16-21; Mk 6,45-52): kicsit másképpen adják elő a rendkívüli eseményt, de talán így lesz teljes a kép.

A Máté- és a Márk-leírás eleje tartalmilag megegyezik, Jézus mindkettőben felszólítja barátait, hogy szálljanak bárkába, és evezzenek át a túlsó partra. Jézus ezután hazaküldi az őt királlyá tenni akaró embereket, majd elvonul imádkozni. Ekkor kezdődik a tanítványok kínlódása: küzdenek a természet erőivel, a vízzel, a széllel, a sötétséggel – véges fizikai és pszichikus erőik segítségével. Mindhárom részben közös motívum, hogy *a bajban lévő tanítványok helyzete Jézus rendkívüli feltűnésével oldódik meg.* Máténál még egy kis vízen járás is történik Péter részéről, nem kevés tanulsággal. A nehéz helyzet megoldását nemcsak Jézus megjelenése jelentette, hanem a szél elcsendesedése (Mt, Mk) és a csónak parthoz érkezése is (Jn). Mindezen rendkívüli események a tanítványokban rendkívüli reakciókat váltottak ki (Mt, Mk): leborultak Jézus előtt, hitvallást tettek és magukon kívül voltak a csodálkozástól.

Most pedig tegyünk kísérletet arra, hogy az események mögé tekintsünk!

A leírt események alapján azt mondhatjuk, hogy Jézus kinyit egy új dimenziót a barátai előtt. Eddig ilyet még nem tapasztaltak, és ez a dimenzió olyan hatást gyakorol rájuk, hogy extázisba esnek. Talán a „magukon kívül” kifejezés is erre utal. Aztán olyanokat mondanak-tesznek, ami „normál” tudatállapotban talán eszükbe sem jutna. Leborulnak a barátjuk előtt, Isten Fiának nevezik. Mindez úgy történik, hogy közben mintha kikerülnének az időből is, mintha a Bermuda-háromszögben játszódnának az események. Mire magukhoz térnek, már át is értek a túlsó partra, és a vihar is lecsendesedett. A kenyérszaporítás eseménye – amely elgondolkodtató súlyát tekintve azért vetekszik a vízi élménnyel – közel sem volt ilyen hatással ezekre a fiatalemberekre.

A sok ember csodás megetetése és a jóllakottság nem váltotta ki bennük azt a felismerést, hogy itt az Isten Fiával van dolguk, és extázis helyett legfeljebb csak elbágyadtak egy kicsit a tele pocak hatására. Mintha azt sugallná ez a szentírási rész, hogy az igazi nagy felismerésekhez szükség van egy más dimenzióra: ezt előidézheti a félelem, a teljes létbizonytalanság vagy éppen a beavató Mester szokatlan jelenléte.

Mi kell ahhoz, hogy életed alakulását is meghatározó felismerésre juss? Extázis, jó nagy ijedség, kizökkenés a kényelmes életformából, beavatás? Vállalnád-e valamelyik esemény bekövetkezését és annak kockázatát?

Augusztus 14. — Évközi 20. vasárnap — Mt 15,21–28 — A kánaáni asszony

Alighanem még a teológusoknak is fejtörést okoz a szóban forgó szentírási rész értelmezése és a tanulságok megfogalmazása, hát még egy laikus számára.

Az elsődleges gondot az jelenti, hogy a tanításában és életpéldájában diszkriminációt nem ismerő szeretetet hirdető Jézus most éppen az ellenkező módon beszél és viselkedik. Először még szóba sem akar állni a könyörgő asszonnyal (aki nem is a saját baja miatt kérleli Őt, hanem a beteg leánya gyógyulása érdekében). Amikor reagál a helyzetre, akkor is csak egy bántó mondatot mond, és azt is a tanítványainak mondja, amit az asszony is meghall („Küldetésem csak Izrael elveszett juhainak szól”). Ezen belül is felmerül a kérdés: Ha Izrael elveszett juhaihoz szól Jézus küldetése, akkor miért nem azon a vidéken tartózkodik? Mindezek ellenére a nő nem adja fel a könyörgést, hanem leleményesen forgatva Jézus szavait, mégis kikényszeríti a segítséget. Bizonyára nem volt veszíteni valója.

Az a gyanúnk ébredhet Jézus viselkedése alapján, hogy ez a szentírási rész kakukktojás jellegű, ha az Újszövetségi szentírás szemléletét és szellemiségét tekintjük. Valamiért mégis beleszerkesztették. Talán *hangsúlyozni akarták Jézus célirányos küldetését és ennek következményét:* Izrael házának különleges szerepét. Talán egy *sajátos jézusi pedagógiát akartak megmutatni*, ti. hogy Jézus teszteli az asszony hitét… Talán azt is meg akarta mutatni a szerző, hogy Kánaánban is léteznek hívő emberek.

Mindezen nehézségek mellett azért kockáztassunk meg állításokat és tanulságokat megfogalmazni a magunk számára, akik 2000 évvel a fentiekben leírt fura esemény után élünk, és időnként még inkább paradox dolgokat tapasztalunk magunk körül (talán magunkban is).

1. Jézus (időnként) visszavonul olyan vidékre, ahol szüneteltetheti a küldetését: pl. pihen, beszélget a barátaival, beszélget a Mennyei Atyával, átgondolja a küldetését stb.

2. A kánaáni anya úgy szereti a gyermekét, hogy még a kilátástalannak látszó küzdelmet is vállalja, sőt a megaláztatást is. Álláspontja: Sose add fel!

3. Ez a makacs hozzáállás valójában a hitében gyökerezik (és ezt kénytelen elismerni Jézus is).

4. A tanítványok sem álltak ki az asszony mellett, hanem meg akartak szabadulni tőle, mivel kínos helyzetbe hozta őket. Addigi „tanulmányaik” és tapasztalatuk alapján nekik is kérlelniük kellett volna Jézust az asszony gyermeke érdekében, hiszen eszükbe juthatott Jairus leánya is.

Van-e az életemben visszavonulás az eredményesebb folytatás érdekében? Vállalom-e a küzdelmet beteg (vagy éppen rosszcsont, netalán tékozló fiú) gyermekemért? Milyen erős gyökerei vannak a hitemnek? Jézus is mondana róla elismerő szavakat? Lapulok, a kényelmesebb megoldást választom, vagy kiállok, amikor felebarátaimat hátrányos helyzetbe hozzák? Ismétlődnek-e életem során a hibáim?

Augusztus 21. — Évközi 21. vasárnap — Mt 16,13–20 — „Kinek tartják az emberek az Emberfiát?”

Jézus megkérdezi tanítványait, hogyan vélekednek róla az *emberek*. Fontos számára a véleményük – nem puszta kíváncsiságból, inkább helyzetfelmérésből. A tanítványok szerint az emberek prófétának tartják Jézust, nem ismerték fel benne az isteni oldalt, csak az emberi nagyságot.

Jézus – talán elégedetlen a válasszal, ezért – továbbkérdez: „Hát *ti* kinek tartotok engem?” Péter válaszol: *„Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia!”* Péter felismerte Jézusban az isteni oldalt, a Krisztust. Nem emberi tudása (test és vér nyilatkozata) alapján, hanem a benne megnyilatkozó mennyei Atya kinyilatkoztatása alapján. Ezért a válaszért Jézus boldognak mondja Pétert, és megbízást, feladatot ad neki. Itt is érvényes Jézus mondása: „Akinek van (tudása, belső kinyilatkoztatása), annak adnak (feladatot, melyben hasznosíthatja azt, amije van, és amitől több lesz neki), akinek nincs, attól még azt is elveszik, amije lenni látszik

(megverik a pásztort, és szétszéled a nyáj…).”

A Szentírásban nem folytatódik a kérdezés, én viszont folytatnám: *Hát Te, kedves testvérem, Te kinek tartod az Emberfiát? Ki neked a Jézus Krisztus?* A választ nem intézheted el néhány jól megfogalmazott mondattal. A válasz – az életed!

Tovább kérdezek: *Ki nyilatkoztatta ki Őt neked?* A szüleid? A plébánosod? A közösségvezetőd vagy a lelkivezetőd? Ha igen, akkor ez még csak a test és vér nyilatkozata. *Van-e belső tapasztalatod Róla? Ha igen, boldog vagy-e tőle? Ebben a boldogtalan világban, minden nehézség ellenére mered-e azt mondani, hogy boldog vagy? Sugárzik is rólad?*

Jézus azt nevezi boldognak, aki olyan dolgot nyilatkoztat ki, amit nem a test és vér, hanem egy magasabb inspiráció hatására mond ki. Boldog az, aki nemcsak a test és a vér szerint képes működni, hanem olyan dolgot is képes kinyilvánítani, ami az Atyától származik. Az ilyen ember nemcsak boldog, hanem kőszikla („Péter”) is, akire Jézus építhet, mert megvan benne az a kitartás és állhatatosság, ami a belső bizonyosságából fakad.

Ha úgy érzed, még belső megerősítésre szolgálna a bizonyosságod, ha úgy érzed, hogy még nem lezárt, teljes és hiánytalan a hited – kérdezz vissza: Hát *Te, Uram*, Te kinek tartod önmagad? Jézus számított erre a kérdésre, mert hét ízben így kezdte a mondatát: „Én vagyok…” Aki keresi a valódi Krisztus-arcot, aki vágyódik a belső megnyilatkozásra, annak számára fontos eligazítást adhat Krisztus önvallomása. „Én vagyok az ajtó…” „Én vagyok az élet kenyere…” „Én vagyok az út, az igazság és az élet…” „Én vagyok a jó pásztor…” „Én vagyok a valóságos szőlőtő…” „Én vagyok a világ világossága…” „Én vagyok a feltámadás és az élet…” Minden mondat nagyon komoly tartalmakat hordoz. Minden mondat megéri, hogy elmélyedjünk benne. A hét együtt pedig átfogható teljességet ad számunkra arról a Krisztusról, akit keresünk, akinek így megérezhetünk valamit a lényéből. Ha ezt tesszük, talán bennünk is megszólal (megnyilatkozik) az Atya: „*Ez* az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik, Őt hallgassátok!”

Augusztus 28. — Évközi 22. vasárnap — Mt 16,21–27 — „Terhemre vagy…”

Az előző részben tanúi lehettünk Péter vallomásának: „Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia!” Nem magától mondta ezt, hanem rajta keresztül az isteni erők nyilvánultak meg. Jézus válasza Péternek: „Boldog vagy Simon, mert nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én *mennyei Atyám*.”

A mostani részben is megnyilvánul Péter, de most rajta keresztül az ellenerők nyilvánulnak meg. Jézus beszél a szenvedéséről, haláláról – mire Péter kétségbe esik és tiltakozik, hogy ez nem történhet meg az ő Urával. Jézus válasza Péternek: „Távozz tőlem, *Sátán!* Terhemre vagy, mert emberi módon, s nem Isten tervei szerint gondolkodol.”

Jézus szembeállítja az emberi gondolkodást és az Isten tervei szerinti gondolkodást. Milyen furcsa első olvasásra: lesátánozza Pétert azért, mert emberként, emberi módon gondolkodik. Hát nem ez a természetes? Jézus szerint nem! Az emberek – akik nem ismerték fel benne a Krisztust, azok gondolkodnak emberi módon. Aki felismerte benne a Krisztust, akiben megnyilatkozott az Atya, az már csak Isten tervei szerint gondolkodhat. Az már nem nézheti a maga és a hozzá tartozók pillanatnyi érdekeit. Annak meg kell értenie a halál, a szenvedés (és azzal együtt a feltámadás) titkát.

Jézus szembeállítja a földi és az örök életet. „Aki meg akarja találni életét, elveszíti, aki azonban elveszíti értem életét, az megtalálja.” Aki a földi életre törekszik, elveszíti az örök életet, és aki az örök életre törekszik, elveszítheti a földi életet. Az embernek fel kell áldoznia a halandót a hallhatatlanság oltárán. A Sátán, a Hazugság fejedelme, a megtévesztés mestere arra törekszik, hogy az ember elmerüljön a földi világ örömeiben, nehézségeiben, feladataiban. Képes elhitetni az emberrel, hogy a földi élet az igazi érték, az anyagi valóság a teljes valóság – és ezzel elfordítja figyelmét a szellemtől, az örök élettől.

Az ember alkalmas arra, hogy megnyilatkozzon benne egy rajta kívüli szellemi létező. Az ember szócsöve lehet Istennek és angyalainak, és szócsöve lehet a Sátánnak. Rövid időn belül mindkettőnek is. Az ember különleges létező, az égi és földi világ metszéspontjában él. Egyfajta hidat képez az érzéki világ és az érzékfeletti világ között. Az ember bizonyos szempontból a legszabadabb lény. Felhasználhatja az életét arra, hogy emberi módon gondolkodva, pillanatnyi érdekeket szeme előtt tartva élje le az életét. De megteheti azt is, hogy minden képességével és lehetőségével keresi, kutatja Isten tervét, és Isten szándékainak megismerésére és megvalósítására szánja az életét. Bízzunk benne, hogy ha így tesz, megtalálja azt…

Szeptember 4. — Évközi 23. vasárnap — Mt 18,15–20 — Büntetlenül garázdálkodhat?

Jézus a megbocsátás parancsával, hogy hetvenszer hétszer (vagyis mindig) meg kell bocsátani az ellenünk vétőnek, nehéz helyzetbe hozta közösségét. Már a kezdet kezdetén felmerült a kérdés: Mi van, ha a bűnös nem tér meg a közösségben? Mi van, ha nem kell félnie a büntetéstől? Nem szemtelenedik-e el? Nem fog-e visszaélni a közösség nevével, pénzével, bizalmával stb.? A közösség tétlenül nézze, hogy büntetlenül garázdálkodik, kikacagva a tehetetlen közösséget? Ezekre a kérdésekre megoldásként került Máté evangéliumába a „testvéri feddés” című bekezdés.

1) A zsinagógai gyakorlat

Ma már egyetlen szentírástudós sem kételkedik abban, hogy a korai közösségek első zavarukban a jól ismert zsinagógai gyakorlatot vették át a nyilvános bűnösökkel szemben. Az eljárásnak az volt a menete, hogy a sértett négyszemközt felszólította a bűnöst a megtérésre. Ha ez nem használt, két tanút vitt magával, hogy majd a bíróság előtt ők tanúsítsák a bűnös megátalkodottságát. Ha erre sem tért meg a bűnös, az egész közösség ítélete elé került az ügy. Ha a bíróság felszólítása sem volt eredményes, kimondták az ítéletet, kiszabták a büntetést, majd a zsinagógában gyászruhába öltöztették a bűnöst, és kivezették őt a közösségből, magyarul kiközösítették. A gyászruhát akkor vethette le, és akkor ölthetett fehér ruhát, ha büntetését letöltötte, megtért és a zsinagóga közössége visszafogadta őt.

2) A jézusi gyakorlat

Idővel nyilvánvalóvá vált, hogy ez az igazságosztó jogi procedúra távol áll Jézus parancsától, mely szerint a bűnöst is szeretni kell, sőt a bűnöst jobban kell szeretni, hogy jobb belátásra térhessen. A zsinagógai eljárást, vagyis a jogrendi eljárást át lehet értelmezni a szeretetrend szerint. Így a személyes figyelmeztetés, majd két testvér jelenlétében való beszélgetés után az egész közösség is foglalkozhatott az üggyel, érvelhetett és győzködhették a megtévedtet. Gondot csak az a szentírási kitétel okozhatott, hogy „ha a közösségre sem hallgat, vedd úgy, mintha pogány volna vagy vámos”. Ez zsidó értelmezésben egyértelműen kiközösítést jelent, de nem a keresztény szemlélet szerint. Jézus tanítványának ugyanis a pogányt és a vámost, vagy az ellenséget is szeretnie kell, sőt inkább kell szeretnie (Lk 6,35), mert csak így van esély arra, hogy a sértett megmaradjon a szeretet útján, a bántó pedig jobb belátásra térjen. Ezért a jézusi gyakorlat csak a szeretetről szólhat.

3) Büntetlenül garázdálkodhat?

Ezt jelenti tehát a mindent megbocsátás? A keresztény közösség Jézus parancsától megkötözve ki van szolgáltatva a szélhámosoknak, tolvajoknak, uszítóknak, viszálykeltőknek, rágalmazóknak stb.? Tulajdonképpen igen. De nem teljesen.

A csoportdinamika a közösség lényeges elemének tartja a jó elismerését

(szanktifikáció) és a rossz elmarasztalását (szankció). Ez minden közösségre, a jézusi közösségekre is érvényes. A nyilvános dicséret és nyilvános elmarasztalás a tettekre vonatkozik. Ezt megtenni az egész közösség szeretése érdekében kötelessége is minden közösségnek. Ez nincs ellentétben a jézusi szeretetet paranccsal. Sőt ez a vétkes tanítása, nevelése miatt is elengedhetetlen.

Ennek három módját is megtalálhatjuk az evangéliumokban. Az egyik a most olvasott mátéi „testvéri feddés” (a „négyszemközt”, „két tanú”, „közösség” feddése). A másik a fokozatokat elhagyó nyilvános feddés is (lásd Mt 23,14-15 „jajai” a főpapok, farizeusok és írástudók ellen, Lk 13,32 üzenete Heródesnek, a „rókának”). És van a harmadik mód, mely szintén a fokozatokat elhagyó, spontán, a testvért és barátot felrázni akaró feddés (lásd Mt 16,23, amikor Jézus egyszerűen „lesátánozza” Pétert „emberi” gondolkodásáért).

Ha valaki a közösségben ezekre az elmarasztalásokra sem jézusi módon reagál: nem tér meg (és el sem távozik a közösségből), hanem kígyót-békát kiált mindenkire, akkor nincs más lehetősége a jézusi közösségnek, mint eltűrni mindezt, és tudtára adni az illetőnek, hogy továbbra is szeretjük (és visszavárjuk őt).

Szeptember 11. — Évközi 24. vasárnap — Mt 18,21–35 — Mégis van határ?!

Az evangéliumi ellentmondásokon nem kell csodálkoznunk. Ahogy múlt vasárnap láttuk, Máté evangéliumába bekerülhetett a zsidó zsinagógai eljárás a bűnössel szemben, a mai részbe is bekerült egy kegyetlen történet a szívtelen szolgáról és az előbb megbocsátó, majd büntető királyemberről. De hát mi itt az ellentmondás?

1) A megbocsátó király

Már a történet elején nyilvánvaló, hogy tanmeséről van szó, hiszen a számvetést készítő úr elé egy olyan szolgát visznek, aki tízezer talentummal tartozik urának. A tízezer talentum kb. 20 millió dollár. Az úr az adósok börtönébe akarja vetni a szolgát feleségestül és gyermekestül. A szolga könyörög, az úr megkönyörül. Elengedi büntetését, sőt óriási tartozását is. Eddig a király irgalmas Atyaként viselkedik.

2) Az irgalmatlan szolga

A történet folytatódik. A szolga alig megy ki az úr házából, találkozik az ő adósával, aki száz dénárral tartozott neki. A száz dénár kb. 17 dollár. Ez aránytalanul kisebb összeg, mint amit ura elengedett neki. Vérlázító, ami ezután következik. Megragadja és fojtogatja társát, hogy fizesse vissza neki az adóságot. Mivel erre képtelen, könyörgése ellenére az adósok börtönébe vetteti. Erre kinyílik a bicska zsebünkben, de a történetbeli szolgákéban is, ez az arcátlan kegyetlenség megtorlást követel. Társai fel is jelentik az irgalmatlan szolgát.

3) Az igazságosztó király

Ösztönösen jó érzéssel tölthet el minket az igazságos király tette, aki maga elé idézi a szolgát, és szemére veti gonoszságát. Felrója neki, hogy az ő megbocsátó, irgalmas példáján nem tanult, majd irgalmatlanul börtönbe csukatja a poroszlókkal, mindaddig, amíg vissza nem fizeti neki a tízezer talentumot (20 millió dollárt!). Vagyis van határa a megbocsátásnak! Van, amikor kegyetlenül büntetni kell – mondja a történet vége.

4) Feloldhatatlan ellentmondások?

A történeten belül is találunk ellentmondást. Nem az, hogy az egyszer irgalmas király máskor irgalmatlanul cselekszik. Általában ilyenek a királyok, meg az emberek. Az ellentmondás az, hogy valaki az irgalmatlanságot elítéli, közben maga is irgalmatlanul igazságot oszt. De ez a kisebb ellentmondás.

Sokkal nagyobb az, ami a történeten kívül található. Péter megkérdezte Jézust, hogy a zsidóknál szokásos hétszeri megbocsátást kell-e nekik is gyakorolniuk? Nyolcadszor már megtagadhatják-e a bocsánatot? Jézus válasza, hogy nem hétszer, hanem hetvenszer hétszer kell megbocsátaniuk – zsidó szóhasználatban azt jelenti, hogy a megbocsátásnak nincs határa. És mi következik ezután tanmeseként? Történet a türelmét vesztett királyról, aki megelégeli a gonoszságot, és megbocsátásának igenis van határa. Eddig, és ne tovább! Most pedig megbűnhődsz, te gonosz!

A legnagyobb ellentmondás, ami csak elképzelhető a befejezés: „Így tesz menynyei Atyám is veletek, ha mindegyiktek szívből meg nem bocsát felebarátjának”. Vagyis van, amikor az irgalmas Atya sem irgalmas Atya többé, hanem elégtételt vevő, bosszúálló úr!

Ha valaki ragaszkodik az ellentmondásmentes evangéliumhoz és Jézushoz, nyilván az akkori életből vett példának tartja a történetet. Az Atyára vonatkozó befejező részt pedig úgy érti, hogy nem az Atya hoz ránk büntetést, hanem mi hozzuk magunkra bűneinkkel a bűnhődést. Mert ugye, aki fejjel megy a falnak, az beveri a fejét. Aki a lét törvénye, a szeretet ellen cselekszik, az a szeretetlenségbe és abból fakadó boldogtalanságba dönti magát. Nem a fal és nem az Isten mindennek az okozója, hanem mi magunk!

Szeptember 18. — Évközi 25. vasárnap — Mt 20,1–16a — Igazságos bért?!

Pénz ügyében nincsen tréfa! Egy kanál vízben megfojtaná munkatársát, aki kevesebb fizetésemelést kapott. Persze a főnökkel együtt. Akiben ilyen hajlandóság lappang, sokszor elolvashatja a szőlőhegy munkásairól szóló jézusi történetet. Ez is az igazságos és jóságos gazda kérdését feszegeti. Mégiscsak az igazságosság a legfontosabb dolog a világon?!

1) A szó szerinti történet

Nem nehéz elképzelni. Mindjárt a Moszkva téren érzem magam, ahol munkanélküliek ácsorognak. Kora reggel elmegy egy csapat, majd reggel kilenckor, aztán dél és három között, de még ötkor is talál munkavállalókat a munkaadó.

Még a bérkiosztást is el tudom képzelni. Aki egész nap dolgozott, és aki csak egy órát, az is ugyanannyit kap. Az egyik a megegyezés szerint igazságosan, a másik meg emberbaráti szeretetből, hisz szerencsétlen nem tehet arról, hogy őt nem fogadták fel reggel vagy hajnalban.

Az elégedetlenséget pedig ki nem érti? Akik a nap terhét és hevét viselték, joggal gondolhatták, hogy több pénzt kapnak. Nem úgy történt.

2) Az átvitt értelem szerinti történet

Jézus történeteinek mögöttes jelentésük is van. Ha a szó szerinti értelmezés zúgolódást vált ki az egyik oldalon, az átvitt értelem már egyenesen dühöt válthat ki.

Az első hallgatóság pontosan értette, hogy miről beszél Jézus. Persze, a zsidókról és a pogányokról. Az először meghívottakról és az utolsó órában meghívottakról. A gazda szőlőjében kell munkálkodniuk, Isten Országát, a szeretet világát kell formálniuk. Ebbe nem fér bele a zsidó-pogány ellentét. Nem irigykedhetnek a később megtértek egyenlő bérén. Mert irigységük miatt elsőkből utolsókká válhatnak.

3) Igazságos vagy jóságos az Isten?

E körül a kérdés körül körözve, igazságmániánknak megfelelően megint azt vonhatnánk le a történetből, hogy bizony azt tanítja Jézus, hogy Isten mégiscsak egy keleti kényúr, aki tetszése szerint hívogat embereket, és kénye kedvére osztogatja nekik a bért vagy jutalmat. Aztán egyszer az igazságos zsebébe nyúl, máskor meg a jóságos zsebébe. Csakhogy ebből egy szó sem igaz! Mert Isten csak jóságos.

A történet kulcsszava az egy dénár. Tessék csak behelyettesíteni az egy dénár bér helyébe az Isten Országát és annak boldogságát. Akkor úgy szól a történet, hogy bárki bármikor beáll a szőlőbe

dolgozni, vagyis bárki bármikor a szeretet életét kezdi el élni, a Szeretet Országában él, és annak boldogságát nyeri el. A zsidó is, meg a pogány is, az előbb megtért is, meg a később megtért is. Teljesen értelmetlen a zúgolódás, mert az első sem kaphat többet Isten Országa boldogságánál, viszont örülhet, hogy a szerencsétlen „munkanélküli” is megkapta az Országot. A jóságos Isten csak jóságot tud adni!

Béremelésekkor érdemes gondolni erre a történetre is. Hátha elfelejtünk zúgolódni. Hátha az „egy szükségest” akarjuk keresni inkább, mint a nagyobb pénzt. Mert pénzen csak örömet vásárolhatunk, az „egy dénáron” viszont boldogságot. Ezért mondhatta Jézus a Hegyi beszédben: „Ti keressétek elsősorban Isten Országát és annak igazságát, és a többit is mind megkapjátok” (Mt 6,33).

Szeptember 25. — Évközi 26. vasárnap — Mt 21,28–32 — Megyek – nem megyek?

Aki az előző vasárnapok elmélkedéseit olvasta, kicsit nyugtalankodva kérdezhette magában, hogy hát már Szentírás sem szent? Mi az, hogy így kell érteni, meg úgy? A Szentírást bizony csak úgy kell érteni, ahogy írva van! Ez az igazság! Nem?

Jó, hogy a mai napon éppen Szentírás vasárnapja is van, és a példabeli apa kérése mellett, hogy „Fiam, menj ki ma dolgozni a szőlőbe”, a Szentírásról is elgondolkodhatunk.

1) A Bibliáról

Ma már kevesen vannak, akik azt gondolják, hogy a Szentírást úgy kell érteni, ahogy írva van. Hiszen tudjuk, hogy a zsidó-keresztény Biblia több ezer éves írások gyűjteménye, különböző korok, nyelvek, beszédmódok, irodalmi formák megtestesítője. Mi még a tegnapi újságot sem biztos, hogy jól értjük, hát még a több ezer éves írást.

Tudjuk, hogy az egyház évszázadokig tiltotta is a népnek a Biblia olvasását. Kitette a szentélybe, de leláncoltatta. Csak a papok olvashatták és magyarázhatták. Dogma is készült róla, hogy csak a tévedhetetlen Tanítóhivatal értelmezheti a szent iratokat.

Luther és a reformáció és a felvilágosodás óta aztán lekerült a bilincs a könyvről, magyarázza is boldog és boldogtalan. A helyzetet súlyosbítja, hogy egyesek azt állítják, hogy nincs is égből pottyant könyv! Sem úgy, hogy maga az Isten diktálta ezeket a könyveket, sem úgy, hogy a Szentlélek irányítása alatt írták, hogy tévedést ne írhassanak. Arra hivatkoznak, hogy nemcsak természettudományos tévedésektől hemzseg a Biblia, hanem tele van ellentmondásokkal is. Nemcsak az Ószövetség és Újszövetség iratai ütik egymást, de még az evangéliumokban is káprázatos ellentmondások találhatóak (lásd pl. az előző vasárnapok evangéliumi részleteit).

Mi következik ebből? Ne tegyük ki a trónra a Könyvek Könyvét? Taszítsuk le a trónról a szent könyveket? Sokan állítják, hogy a különböző vallások szent könyvei több kárt okoztak az emberiségnek, mint jót, mert több rossz van bennük, mint jó! Ezért legjobb lenne elégetni őket?

Nem kell letaszítani semmit sehonnan, nem kell elégetni semmilyen szellemi terméket, csak a szentség mázától kellene egy kicsit megszabadítani az ún. szent könyveket, hogy az Istennel manipulálva senki vissza ne élhessen velük (lásd Korán: „szent háború”).

Ezen kívül pedig a józan ész és a jó lelkiismeret, továbbá mások kontrolljának kell alávetni minden írást, és ami jó, azt elfogadni, ami rossz, azt elvetni (pl. amikor Jahve csecsemőket gyilkolni küld stb.). Van még egy bizonyosság: Gyümölcseiről ismerhetjük meg a fát. A jó tettek bizonyíthatják a szent írás igazát!

2) A munkáról

A mai ünnepi evangéliumban a munkáról van szó. Sőt két engedetlen fiúról, akikben a korabeli zsidóság könnyen felismerhette a két tábort: a hívő zsidókat és a hitetlen pogányokat. A hívő zsidókat, akik szájukkal ugyan igent mondtak Istenre, de tetteikkel megtagadták őt. Aztán a hitetlen pogányokat, akik szájukkal ugyan megtagadták Istent, de tetteikkel esetleg jobban követték őt. Aki igent mond, de nem cselekszik, az rosszabb, mint aki először nemet mond, de meggondolva magát, később mégis cselekszik.

Ebben a történetben biztosan Isten Lelke szól, mégpedig nemcsak az akkori hallgatóságnak, hanem nekünk is. Mert arról szól, hogy megyek-e a szülőbe dolgozni, vagy nem megyek. Arról szól, hogy a szeretet tetteivel építem-e Isten világát, vagy nem építem. Csak szövegelek, de nem cselekszem?

Azt már csak toldalékként fűzhetjük hozzá, hogy Isten Országának munkájához nemcsak úgy lehet hozzá állni: 1) mondom, hogy megyek, de maradok, 2) mondom, hogy nem megyek, de mégis megyek. Van még egy megoldás: 3) mondom, hogy megyek, és valóban megyek is. Tetteim igazolják majd, hogy az Atya szólt hozzám az Írásból, és azt is igazolják a tetteim, hogy gyümölcsöző volt az Ő szava!

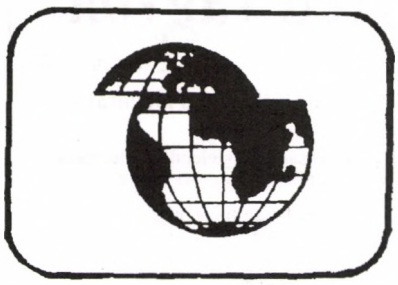

Lester R. Brown

A környezeti menekültek aggasztó új áradata

2003 októberének közepén az olasz hatóságok egy afrikai menekülteket szállító csónakot fedeztek fel, amely Olaszországba tartott. Üzemanyag, élelem és víz híján az utasok közül sokan meghaltak a több mint két hetes hányódás során. A halottakat eleinte belökték a vízbe, de később a megmaradó túlélők már túl gyengék voltak, hogy az élettelen testeket a tengerbe dobják. Az élők és a holtak osztoztak a hajón, ami az egyik megmentő szerint úgy nézett ki, mintha „Dante poklának egy jelenete volna”.

A menekültek tudomásunk szerint szomáliaiak voltak, akik Líbiában szálltak hajóra. Nem tudjuk, hogy politikai, gazdasági vagy környezetvédelmi menekültek-e, a Szomáliához hasonló, csődbe jutott országokból mindhárom származhat. Tény, hogy Szomália olyan ország, amely az ökológiai válság minden tünetét magán viseli, túlnépesedéssel, túllegeltetéssel és elsivatagosodással, amik ellehetetlenítik pásztorgazdaságát.

A politikai és gazdasági okokból menekülő emberekről széles körű tapasztalatokkal rendelkezik a modern világ, de most olyan menekültek hömpölygő áradatát látjuk, akiket környezeti nyomás kényszerített arra, hogy elhagyják az otthonukat. A modern tapasztalat ezzel a jelenséggel kapcsolatban az USA-ban akkor kezdődött, amikor közel 3 millió oklahomai hagyta el a nagy déli síkságokat az 1930-as években, és sokuk Kaliforniába menekült.

Manapság a partra vetődő tetemek – kétségbeesett afrikaiak kétségbeesett tetteinek eredményei – Olaszországban, Franciaországban és Spanyolországban mindennapos eseménynek számítanak. Mindennap mexikóiak százai kockáztatják az életüket, hogy megpróbáljanak átjutni az USA határán. Kb. 400–600 mexikói hagyja el naponta a vidéki területeket, otthagyva kicsiny földjét, amely az erózió miatt már nem használható, vagy nem elég nagy, hogy biztosítsa a megélhetést. A mexikói városokba igyekeznek, vagy megpróbálnak illegálisan bejutni az USA-ba. Az arizonai sivatagban sokan elpusztulnak a fullasztó hőségtől.

A környezeti menekültek egy másik áramlata Haitiről, egy széles körben felismert ökológiai katasztrófa színhelyéről származik. A falusi gazdálkodás során a földekről lekopaszították a növényzetet, a talaj belemosódott a tengerbe, és az embereknek sem maradt más lehetőségük. Kicsi, nyílt tengeri hajózásra alkalmatlan vízi járműveken próbálnak átjutni Floridába, és sokan a vízbe vesznek.

Az 1930-as évek amerikai menekültjei a környezeti emigráció korai példái, de számuk alig hasonlítható ahhoz, ami várható, ha így folytatjuk. A menekültek között vannak, akiknek a kutak kiszáradása, a vízkészletek felélése miatt kellett elhagyniuk lakóhelyüket. Mindeddig csak falvakat telepítettek ki, de végül sor kerülhet egész városok kitelepítésére, mint például Szánaá (Yemen fővárosa), vagy Quetta (Pakisztán Balukisztán tartományának fővárosa) esetében.

A Világbank becslései szerint Szánaában, ahol a talajvízszint évi 6 méterrel esik, 2010-ig felélik a maradék víztartalékokat. Ezután vezetőinek távolról kell vizet hozatniuk, vagy fel kell számolniuk a várost.

Az eredetileg ötvenezer emberre tervezett Quettának jelenleg 1 millió lakosa van, akik kétezer kútra vannak rátalva. Ezek mélyen a föld alól pumpálják a vizet, egy fosszilis, vagyis nem megújuló tartalékot élve fel. Mindkét városnak elég lehet a víztartaléka erre az évtizedre, de a jövője bizonytalan. Egy a vízkérdés jövőjével kapcsolatos tanulmány szavaival élve Quetta nemsokára „halott város” lesz.

A közel 3 milliárd emberrel, akik 2050-ig hozzáadódnak a Föld népességéhez, és azokban az országokban fognak élni, ahol már most süllyed a talajvízszint, és ahol a népességnövekedés túlnő a vízszegénység szabta határokon, a víz-menekültek általánossá válnak. Legtöbben a sivatagos és a félsivatagos területekről jönnek majd, ahol a népesség kinövi a vízkészleteket. Északnyugat-Indiában falvak tűntek el, mert a túlfogyasztás kimerítette a helyi víztartalékokat, és nem lehetett vízhez jutni. Észak- és Nyugat-Kínában és Mexikó bizonyos részein falusiak millióit fenyegeti, hogy a vízhiány miatt el kell hagyniuk lakhelyüket.

Az egyre terjedő sivatagok szintén helyváltoztatásra kényszerítik az embereket. Kínában, ahol a Gobi-sivatag évente tízezer négyzetkilométerrel (egy évtized alatt egy magyarországnyi területtel) terjeszkedik, a menekültáradat egyre duzzad. Kínai kutatók jelentései szerint a sivatagi menekültek már három tartományban, Belső-Mongóliában, Ningxiában és Gansuban is megjelentek. Egy ázsiai fejlesztési bank sivatagosodásról szóló becslése szerint Gansu tartományban 4000 falura vár kiürítés.

Lu Tong-jing kínai fényképész sivatagosodásról szóló könyvében, a Sivatagi tanúban az egyik fényképen egy tipikus, Belső-Mongólia nyugati területeire jellemző falu található, amely csak egy dologban tér el a normálistól: nincsenek benne emberek. A település négyezer lakójának el kellett hagynia lakhelyét, mert a víztartalékok kimerülése után nem tudtak vízhez jutni.

Iránban a sivatagok terjedése és a vízhiány miatt elhagyott falvak száma már most ezrekre rúg. Egyedül Balukisztán és Szisztán keleti tartományaiban már 124 falut temetett el a futóhomok. A Teheránról egy óra autóútra található kisváros, Damavand körzetében 88 falu szűnt meg.

Nigériában évente 3500 négyzetkilométernyi terület sivatagosodik el, ezzel a sivatagosodás vált az ország fő környezeti problémájává. Ahogy a pusztaság átveszi a hatalmat, a farmereknek és pásztoroknak menniük kell, bezsúfolódnak az egyre zsugorodó lakható földekre, vagy a városokba kényszerülnek.

A menekültek másik, feltehetőleg szintén jelentős forrása lehet a növekvő óceán. Az Éghajlatváltozás Nemzetközi Bizottsága korai, 2001-es tanulmányában jelentette, hogy a tenger szintje akár 1 méterrel is nőhet ebben az évszázadban. De az azóta kiegészült kutatás kimutatta, hogy a jég az előre jelzettnél sokkal gyorsabban olvad, és felvetette, hogy a tengerszint emelkedése az eredetileg becsült értéknél jóval magasabb lehet.

Még az 1 méter magas tengerszint-emelkedés is elárasztaná Banglades rizsföldjeinek felét, közel 40 millió embert kényszerítve helyváltoztatásra. Egy 144 millió lakosú, nagy népsűrűségű országnak nehéz lenne ennyi embert saját területén elhelyezni. De hova máshová mehetnének? Hány ország fogadna be akár csak 1 milliót ebből a 40 millióból? Más ázsiai nemzeteknél, ahol folyók árterületein vannak a rizsföldek (Kína, India, Indonézia, Pakisztán, Fülöp-szigetek, Dél-Korea, Thaiföld, Vietnam) az emelkedő tengerszint több száz milliós népvándorlásokat okozhat.

A csökkenő talajvízszint, a terjeszkedő sivatagok és az emelkedő tengerek következményeként megjelenő menekültáradat csak most kezdődik. Még nem tudjuk a méreteit, de a számok óriásiak lehetnek.

A környezeti menekültek növekvő áradata is újabb jele annak, hogy modern civilizációnk nincs összhangban a Föld természetes fenntartó rendszereivel. Többek között ennek is az az üzenete, hogy világméretű erőkifejtéssel betöltsük a családtervezés kiáltó hiányát, és olyan társadalmi körülményeket hozzunk létre, amelyek meggyorsítják az eltolódást a kisebb családok felé, teljes jogi nyomással kényszerítenek a gazdaságosabb vízfelhasználásra és olyan energia-stratégiára, amely megszünteti a széndioxid-kibocsátást és stabilizálja a Föld éghajlatát.

Fordította: Simonyi Ágnes

Forrás: http://bocs.hu

TARTALOM

Tanulmány
Farkas József: A pneumatmoszféra (I. rész) 2–4
Richard Picker: Az apavágy és az egyházi hit jövője 5–7
Egy pápaság árnyoldalai 8–11
Interjú
Az elmesélés – ösvény a fájdalomhoz (Mechtilde Kütemeyer) 12–16
Gyerekeknek Moha-mese
Moha a Tátrában 17–18
Novella
Tunyogi Csapó Gábor: Szellem a cellában (II. rész) 19–22
Meditáció
Farkas István: Lelkigyakorlat, vagy mezőgazdasági munka? 23
Kovács Tádé: Megmorgástól megkávéztatásig 24–25
Miklovicz Lászlóné Panni: Elmélkedés a szabadságról 26
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27–30
Környezetvédelem
Lester R. Brown: A környezeti menekültek aggasztó új áradata 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Az engedékenységről

Mihelyt az irodalom feladja a benne lévõ abszolútumot, elkezd engedni, leszáll, közeledik a ponyvához. Mihelyt a festõ és a szobrász hajlandó egyébbel is számolni, mint a festészet és a szobrászat örök feladataival, ajtót nyit a giccsnek. Mihelyt a tudomány leköszön az abszolút igazságról, elveszti komolyságát. Beszélhetünk ponyvamûvészetrõl, ponyvatudományról, de beszélhetünk ponyvatársadalmakról és ponyvaállamokról is. Társadalmi osztályok is el tudnak ponyvásodni. Európában a XVIII. században így ponyvásodott el az arisztokrácia, a XIX. században a nemesség és a polgárság, a XX. században a munkásság és a parasztság.

Ez nem a szellem világa, éppen ellenkezõleg, a mind kevesebb szellemé. Egyszerre a sokaság válik mértékadó tényezõvé, nem pedig az, hogy mi a helyes.

S az a helyzet, ami ilyen körülmények között támad, a következõ: az engedékenység nem áll meg. Mindig többet kell engedni. Mindig többrõl mondanak le, és mind fontosabb dolgok válnak alku tárgyává.

Ez a szellem teljes feladása. Mert aki a szellemet egy pontban feladja, minden pontban feladja. A szellem nem tûr meg mást magán kívül. Mihelyt valami egyéb is szóhoz jut, kivonul. Vagy másképp: mihelyt valaki elfordult a szellemtõl, elveszett.

(Hamvas Béla: Szellem és hatalom)

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVI/4. (92.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály,
a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit
Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@is.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2005-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 3500 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVI. évf. 5. szám
2005. október
200,– Ft

Isten: haragos és irgalmas?

Ne féljünk a haláltól!

Hirosima emlékezete

Egyházüldözés és ügynökkérdés

Az udvari bolondok útján

Moha-mese

Olvasók fóruma

Búcsú Farkas Henriktől

Vasárnapi szentírási elmélkedések

A fenntarthatóságról

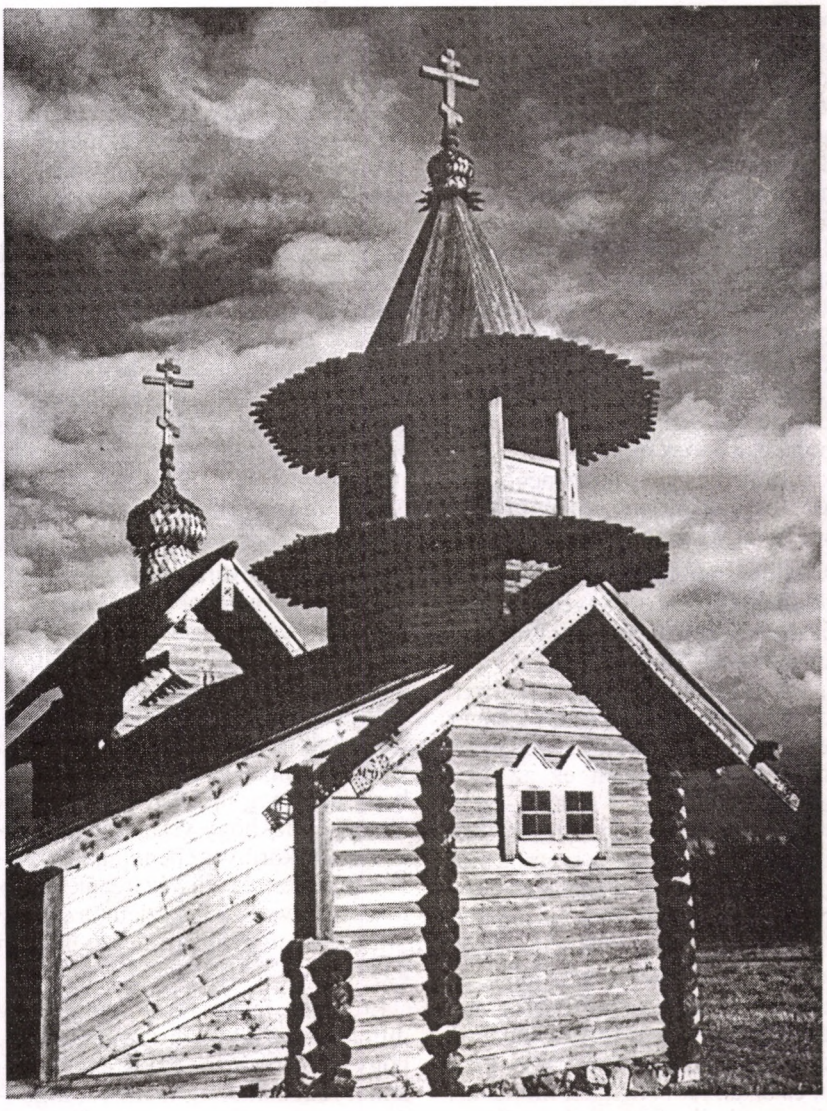

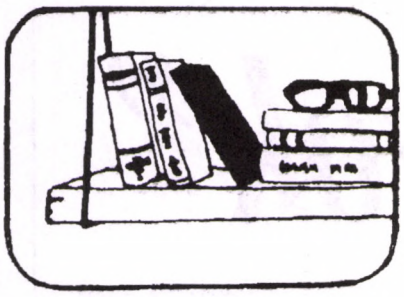

Farkas József

A pneumatoszféra

II. rész
(Teremtés könyve, 3. fejezet)

Az előző részben az volt a legfontosabb gondolat, hogy nemcsak merev törvények vannak, és érvényesülnek ebben a világban és a mi emberi életünkben, hanem van szabadság is, és érvényesülhet a szabadság is, a világ életében és a mi emberi életünkben. Hangsúlyozva mondom, hogy érvényesülhet. A szabadságra nézve nem kötelező az, hogy érvényesüljön, különben már nem volna szabadság. Az emberi lét látóhatárán vibráló lehetőség a szabadság. Oda kell fordulni, ki kell harcolni, át kell venni. Azt is megérthettük, hogy ez a szabadság nem közönyös ürességben lebegő lehetőség. Bibliai kifejezéssel élve: Isten szeretete kínálja nekünk a szabadságot azért, hogy annak tágasságában gyógyuljon és bontakozzék teljességre az életünk. Nem üres, hideg és közömbös világmindenségben bonyolódik tehát a mi végzetesen árva életünk, hanem jóakaratú, segítésre kész erők ölelésében élünk. Olyan jó lenne ezt a néhány szót mindenkinek betéve megtanulni: Jóakaratú, segítésre kész erők ölelésében élünk. A segítő erőknek ezt a szövedékét idegen szóval pneumatoszférának neveztük. Olyan szférának, amelyben a pneuma, Isten Szelleme hat. Azt ígértem, hogy a továbbiakban ennek a pneumatoszférának a minéműségét, hatásmechanizmusát fogjuk tanulmányozni. Itt folytatjuk tehát a gondolatmenetet.

A felolvasott bibliai Igék betájolják gondolkodásunkat a helyes irányba. Mózes első könyvéből hallottuk a teremtéstörténet első mondatait. Főként ezt az Igét hangsúlyoztuk: „Isten Szelleme lebegett a kaotikus őstenger felett.” Nem abban a párosításban érdekelte a régi zsidókat ez az ügy, hogy azelőtt nem volt semmi, aztán egyszer csak lett a világ. Ezeket a héber atyákat főként az a szembesítés foglalkoztatta, hogy a káosz sötéten, értelmetlenül kavargott, örvénylett, és egyszer csak megjelent az Isten Szelleme a kavargó őskáosz felett, és kezdte azt a rend, a kozmosz irányába terelni. Ebben az ősi Igében tehát az igazi mondanivaló nem az, hogy nem volt, és aztán lett. Az igazi mondanivaló ez: mindig fenyegeti a világot az, hogy visszahullik a káoszba. És hogy nem hullik vissza mégsem, az azért van, mert Isten Szelleme lebeg a káosz felett. Isten Szelleme terelgeti a mindenséget valamerre: a rend, a harmónia, az egység, a szeretet felé, a kozmosz felé. Ez tehát ennek az ószövetségi Igének a mondanivalója, és ez betájolja a gondolkodásunkat, amikor a pneumatoszféráról gondolkozunk. A pneumatoszféra nem valami semleges, közömbös erő, hanem nagyon is pontosan irányuló szellemi hatalom, és ez sűrűsödik bele ebbe a mondatba, hogy „Legyen világosság”. A káoszból kifelé, a rend felé segítő hatalom a pneumatoszféra, s a világosság felé, a tagolódás felé, a növekedés felé, a gyógyulás felé tereli a világfolyamatot. Ez tehát a Bibliának a tanítása.

Valaki ezt mondhatná: szóval itt az evolúcióról van szó. Erre azt mondom, hogy igen, de sokkal többről is, mint az evolúcióról. Nyilván benne van az evolúció is ebben az Igében, vagyis az, hogy az ősi, egyszerű formából Isten Szelleme bonyolultabb formák, gazdagabb életlehetőségek felé terelgeti a valóságot. Ez is benne van, de sokkal többről van itt szó. A „Legyen világosság” ezt is jelenti: Legyen gyógyulás, legyen újjáteremtés, legyen harc a betegség, bukás és halál ellen, legyen megváltás! Ez mind benne van abban, hogy „Isten Szelleme lebegett a káosz felett”.

Most lépjünk nagyot, és figyeljünk Pál apostol szavára. „Az az Isten, aki annak idején ezt mondotta: legyen világosság, a mi szívünkben is világosságot nyújtott.” Pál azt vallja itt, hogy ami a makrokozmoszban, a nagy világmindenségben történt, az lejátszódik a mikrokozmoszban, a mi belső világunkban is. És itt is arról van szó, hogy újra meg újra fenyegeti egyéni életünket az, hogy visszaesünk a káoszba. De körülvesz bennünket a pneumatoszféra, és vigyáz reánk, hogy ne essünk vissza. Ezt jelenti az, hogy világosságot gyújt a mi szívünkben az Isten.

Érdemes lenne részletezni, hogy miféle káoszba hull vissza az életünk, hogy ha nem vigyáz reánk Isten Szelleme. A tudatlanság is káosz: a gondolatoknak a káosza. A gyűlölet is káosz: az érzéseknek a vad viharzása. A testi betegség is káosz, az önzés, az erőszak is káosz. És ki ne tapasztalta volna, hogy minden pillanatban fenyeget minket az, hogy a rendezett viselkedésből, az egészségből, a rendből visszahullunk a káoszba. A káosszal szemben a „kozmosz” a mi egyéni életünkben például az értelem világossága. Legyen világosság! Az értelem, az okosság, a türelem, a bölcsesség, a szeretet, a megbocsátás, a jóakarat a másik ember felé, a szolgálat: ez a kozmosz. Tehát az a pneumatoszféra, ami körülvesz minket, gyengéden védelmez, hogy ne hulljon vissza a káoszba az életünk. De nemcsak negatív módon védelmez, hanem pozitív módon ösztökél, gyámolít, segít is minket arra, hogy egyre inkább a szépség, a kozmosz uralkodjék el a mi kicsi világunkban.

Itt egy rendkívül fontos igazságot kell megtanulnunk! Képben szemléltetem ezt a nagyon fontos igazságot. Nem úgy van a pneumatoszféra, mint ahogy itt este bealkonyodik, és akkor az egyik utcában, a másik utcában is bekapcsolják a közvilágítást, a lakásokban is felgyújtják a villanyt, az autók kigyújtják a reflektorokat, a kirakatokat is kivilágítják, és ez a sok külön-külön kis világosság egy aránylag összefüggő megvilágítást ad a városnak. Nem úgy van a pneumatoszféra, hogy itt is van egy áldott ember, amott is van egy próféta, egy költő, egy művész, egy muzsikus, egy emberbarát, és ezekben a szellemnek valami kis fénye külön-külön ragyog fel, és aztán ez összegeződik, és ez a szellemi világosság együttesen lesz emberi kultúrává. Ellenkezőleg! Kezdetben volt a pneumatoszféra, tehát az Isten Szelleme, aki körülöleli az egész valóságot. Aztán lettek emberek, akik ezt felismerték, odafordultak, szellemi radarkészülékük beállították, hogy minél többet vegyenek ebből a pneumatoszférából. Magukba fogadják a szellem fényét, erejét, áttüzesednek tőle, és tündöklő, ragyogó, dinamikus életté lesznek. Ez azonban már másodlagos dolog. Akkor gondolkozunk biblikusan erről a titokról, ha ezt a sorrendiséget sohasem tévesztjük el.

Ha ez így van, akkor mindjárt felvetődik az a kérdés, hogy hol kezdjem a dolgot? Tudok-e közvetlen

kapcsolatot teremteni a pneumatoszférával, vagy pedig közvetítőkre van szükségem? Ez izgalmas kérdés, ennek szemébe kell nézni. Most nem részletezem ezt a problémát, csak megadom rá a hármas feleletet, amire eddigi kutatásaimban eljutottam.

Az a meggyőződésem, hogy először közvetítőkre van szükségünk. Először egy olyan prófétára, bizonyságtevőre, apostolra, evangélistára, gurura (ha hinduk vagyunk) van szükségünk, aki telítődött már a pneumatoszféra erőivel.

A második tételem: Ha jól végzik a szolgálatukat ezek a közvetítők, akkor arra törekszenek, hogy mielőbb feleslegessé legyenek. Mert a második állomás: közvetlen kapcsolatba kerülni a pneumatoszférával. Tehát a jó szolga feleslegessé teszi önmagát.

A harmadik igazság: Akik közvetlenül kapcsolatba kerültek a pneumatoszférával, azok keresik egymással a kapcsolatot, és baráti, testvéri csoportokba tömörülnek, külön „eklézsia” lesznek, külön embertípus lesznek ebben az életben. Nem elkülönülő emberek, hanem egymással szoros közösséget kereső, egymást erősítő csoporttá lesznek a többiek iránti szolgálataik eredményesebb végzése érdekében. Ezekről mondja Jézus: „Ti vagytok a világ világossága, ti vagytok a földnek savai.”

Idáig elméleti dolgokat mondtam, a továbbiakban szeretnék gyakorlati dolgot mondani. Szeretnék ízelítőt adni abból, hogy milyen az, amikor valaki hatást vesz a pneumatoszférából, telítődik, és más ember lesz, mint akik körülötte élnek. Ennek a szemléltetésére elmondok most valamit, életemnek egyik felejthetetlen irodalmi és színházi élményét. Olvastam is, az Egyetemi Színpadon a diákok elő is adták ezt a színdarabot. Németül Die Schuldlosen a címe, magyarra Bűnteleneknek fordították. Nem mesélem el az egészet, csak azt, ami ide tartozik.

Arról van szó, hogy egy zsarnoki hatalomban, egy olyan országban, ahol kegyetlen diktatúra van, egy forradalmi csoport meg akarja ölni a kormányzót, de nem sikerül. A merénylők szanaszét futnak, egyet azonban a rendőrség elfog, és szeretné kivenni belőle társainak a nevét. Nem árulja el. Erre a kormányzónak az a pokoli ötlete támad, hogy a rendőrök csak úgy találomra összefognak az utcán nyolc-tíz embert – ezek a „bűntelenek” –, és összezárják őket ezzel az egy forradalmárral. Azt mondják nekik: „Uraim, ebből a börtönből addig ki nem jönnek, amíg el nem intézik ezt a problémát. Tessék kiszedni ebből az emberből, hogy kik voltak a társai. Mihelyt elárulja a társait, azonnal nyílik az ajtó, és mehet ki-ki a dolgára.” Ebben a kínos helyzetben kezdődik el a beszélgetés az egybezártak között. A „bűntelenek” egyre ingerültebbek lesznek: „Mondd meg, hogy kik voltak!” Nem mondja. Egyre emelkedik az indulat. Kezdenek kiabálni: „Értsd meg, hogy nekünk jogunk van élni! Hogy jössz te ahhoz, hogy miattad ne éljünk?” Ez a nyolctíz ember, diák, diplomata, bankár, szállodatulajdonos, sofőr, paraszt, mindegyik kiabál ezzel a forradalmárral. A paraszt azt mondja: „Értsd meg, ott van a kecském, fejni kellene!” A szállodatulajdonos azt mondja: „Külföldi vendégeket várok, nekem ott kell lennem. Mondd már!” A lényeg az, hogy „jogunk van élni”. És nem mondja.

Rövidre fogva: a bűntelenek a végén megölik ezt az embert, mert – és itt a színdarabnak van egy nagyon finom tétele – ha nekem jogom van élni, akkor jogom van téged megölni is, ha te nem engedsz engem élni. De most nem ez a lényeg. Miközben vitáznak, mond ez a forradalmár valamit, ami a szívemben, a fülemben cseng, és mindhalálig a fülemben fog csengeni. Amikor kiabálnak vele, hogy mondd már, kik a társaid, nekünk jogunk van élni! – akkor csendesen azt mondja ez a forradalmár: „Igen, nektek jogotok van élni, nekem pedig jogom van meghalni, és nem vehetitek el tőlem ezt a jogot.” A következő mondata az, hogy ez az emberi élet önmagában olyan irtózatosan üres, olyan undorító, hogy emberi életünket csak valami „szép halállal” lehet jóvátenni!

Gondoljátok meg ezt a mondatot! A „vájtfülűek” érzik, hogy ez nem tiszta keresztyén beszéd. Igaz. De valami csodálatos nagy igazság van benne. Az élet önmagában üres, de a legtöbb ember ezt az üres életet képviseli. Nekem jogom van élni, jogom van a kecskét fejni, jogom van a külföldi vendégeket fogadni, jogom van... Mire van jogom? Hogy önmagamat megéljem. De hát élet ez? Önmagamat élni, a magam kis üzleteit bonyolítani, a magam kis dicsőségét fényezni: ez élet? Mennyire igaza van ennek a forradalmárnak: olyan undorítóan üres, tartalmatlan az öncélú, csak magáért való élet, hogy azt csak valami szép halállal lehet jóvátenni.

Itt van két csoport. A „többiek” azok, akiket eddig még nem érintett meg a szellem, akiket a pneumatoszférából nem érintett semmi, vagy ha igen, nem vették komolyan. Ilyen az az ember, aki háttal áll a pneumatoszférának: az életem a legfőbb érték, s aki utamban van, az a legfőbb ellenség. A forradalmár a másik tí-

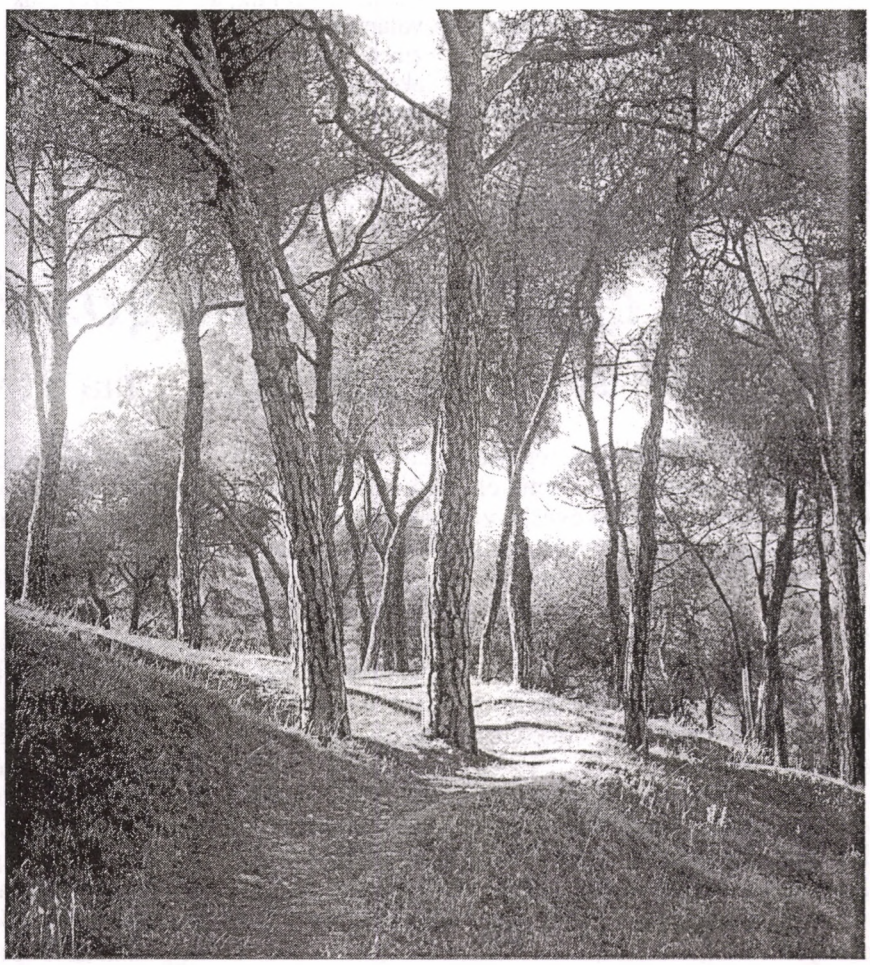

pus, aki ezt mondja: jogom van meghalni. Nem vehetitek el tőlem azt a jogot, hogy ezt a rettenetesen üres életet valami szép halállal meg ne szenteljem. Nem így mondja, de mondhatná így is. Ilyen félelmetes a dolog.

Az a bizonyos pneumatoszféra valóban a magasabb rendű felé segít, de aki egy kicsit érti már ennek a pneumatoszférának a titkait, az tudja, hogy a magasabb rendű élet felé halálon át vezet az út. És nem kell esetleg ilyen látványos nagy halálra gondolni, ahogyan meggyilkolták ezt a forradalmárt, és így mártírt csináltak belőle. Rendszerint nem kerül sor nagy halálra. Elég a kis halál is, de az a különös a dologban, hogy a kis halál sokszor nehezebb, mint a nagy mártírium. Azt hiszem, ezt a mai napot is lehetne így lezárni: ez a mai nap is olyan üres volt, olyan ideges, olyan zaklatott, olyan tartalmatlan, hogy valami szép halállal kellene befejezni ezt a mai napot. Ezt szoktam mondani típus-esetnek: ezt a szelet „csokoládét” nem nekem kellene megennem, hanem oda kellene adnom valakinek. Valamiféle „kis halállal” bearanyozni ezt a különben sivár napot, amelyben tülekedtünk és idegeskedtünk. Ami természettől, testtől fogva van, ami e világ törvénye szerint van, az a nem- élet. Ezt valamilyen szép halállal lehet csak az élet színvonalára emelni.

Íme, egy kis ízelítő a pneumatoszférából. Jézus ezt így mondotta: „Aki meg akarja tartani az életét, elveszti azt, aki pedig elveszti az életét, megtalálja azt.” Ennél a forradalmárnál figyeljünk fel arra is, hogy ő nem a vallás csatornáin át kapta az ösztönzést. Ez a forradalmár valahol, valakik közt felismerte a zsarnokság, az erőszak embertelenségét. És felismert egy nagyszerű gondolatot: a szabadság eszméjét, és azt, hogy ezért érdemes harcolni, és érdemes az életét is odaadni. Nem beszél Istenről ez az ember, de el kell jutnunk oda, hogy Isten Szelleme van ebben az emberben. Kigyulladt a fáklya, a szellem lángot fogott, és íme: Isten igazságában jár ez az ember. Nem olcsóbb a dolog. Hazugság, vallásoskodás, álszentség, tévedés az, hogyha valaki olcsóbban akarja megúszni az életet. Itt van a nagy döntés, hogy emberi életet akarsz-e élni? Igaz emberi életet nem lehet úgy élni, hogy nekem jogom van az élethez, tehát mindenki pusztuljon, aki utamban van. Emberi életet élni csak emberen túli erők segítségével lehet. A pneumatoszféra felé forduló tekintettel lehet igaz emberi életet élni. És onnét mindig ilyen hatások jönnek: halálon át jutsz magasabb rendű életre.

Sejtitek, érzitek, hogy közeledünk a golgotai kereszthez? Még nem vagyunk ott, de arrafelé vezet az utunk. És nem árt néha innét, a káosz felől elindulva megérkezni a golgotai kereszthez. Hogyha a pneumatoszféra titkait vizsgáljuk, akkor egyszer csak valami különös új fényben ragyog Jézus Krisztus keresztje. Mert ő volt az, aki igazán leleplezte, hogy milyen undorító, milyen gyilkos, milyen könyörtelen az élet, és ő volt az, aki egy csodálatosan szép halállal jóvátette a mi ember-életünknek minden szégyenletességét. De nem ám azért, hogy mi aztán gyönyörködjünk az ő halálában, és imádjuk őt változatlanul maradt régi mivoltunkban, hanem hogy a nyomdokaiba lépjünk, és a naponkénti kis halálokkal valamennyire jóvátegyük saját életünk szégyenét. Ne bénítsuk meg ennek a gondolatnak az erejét dogmatikai ellenvetésekkel. Arról van itt szó, amit Pál így mondott: „Krisztussal együtt megfeszíttettem...”

Eddig tulajdonképpen csak kettőt léptünk a Bibliában. Megértettük, hogy Isten Szelleme lebeg a mindenség felett. Az volt az egyik lépés, hogy felfedeztük a pneumatoszférát. A második lépés az volt, hogy a „legyen világosság” igazságát is megértettük. Amiként az őskáosz felett felragyogtatta Isten a világosságot, a mi szívünkben is világosságot akar gyújtani. És a világosság lényege az, hogy amit a test és vér diktál, követel, kiharcol magának, az önmagában sivár, üres. Amikor a szellem megérinti és betagolja életünket a szeretet és az áldozat vonalán valamilyen magasabb összefüggésébe, akkor kezdődik az igazi élet.

(Az előző, illetve mostani számunkban közölt részlet folytatása olvasható a Szerző azonos című könyvecskéjében, amely megrendelhető a Somhegyi Kiadótól: 2481 Velence, Gárdonyi u. 40. – Tel.: 22/472-174)

Hartmut Meesmann

Isten egyszerre haragos és irgalmas?

Eltérő istenképek a Bibliában – vita a teológusok között

Eleven vita zajlott le nem rég Mainzban a dogmatikát és a szentírás-magyarázatot művelő teológusok között. Mindenesetre a tudósok kevésbé vitáztak a konferencia tulajdonképpeni témájáról, vagyis arról, vajon a keresztény Isten az irgalom, a jóság, az emberbarátság Istene-e, vagy pedig inkább a harag és az ítélet Istene, vagy talán a kettő egyszerre. Sokkal inkább azon vitáztak, hogy az eltérő hitbeli tapasztalatok alapján lehet-e egyáltalán valami megbízhatót és meggyőzőt mondani arról, hogy Isten milyen „önmagában”, hogyan ragadható meg az ő „lényege”.

Ennek a vitának az alapja egy egzisztenciális kérdés: Milyen Istenben higgyünk, vagy szabad hinnünk? A „jó” és „irgalmas” Istenben? Vagy a „haragos” és „igazságos” Istenben, aki „eljön ítélni eleveneket és holtakat”, ahogyan az egyház hagyományos hitvallása mondja?

És ha a kettő együtt érvényes – mit jelent akkor ez az egyetlen Istenbe vetett hit szempontjából? Képes-e egy irgalmas Isten arra, hogy egyúttal meg is büntesse, sőt talán kárhozatba taszítsa a „bűnösöket”? Hogy ez a kérdés egyáltalán fölvetődik, azzal függ össze, hogy a haragvó Isten mára már kiszolgált – ami sok teológusnak és egyházi vezetőnek egyáltalán nincs ínyére.

Mit mondanak tehát az exegéták, akik az Ó-és az Újszövetség írásait magyarázzák? Egyek abban, hogy a Biblia sokféle, részben egymásnak ellentmondó kijelentést tesz Istenről: az irgalmas Isten éppúgy előfordul benne, mint a haragos Isten. Ezen nem kell különösebben csodálkozni, mert a Biblia az emberek Istenről szerzett hitbeli tapasztalatait meséli el, márpedig minden ember a maga teljesen személyes módján tapasztalja meg Istent – feltéve, hogy egyáltalán megtapasztalja. Így aztán az Ó- és Újszövetségben kényszerűen sokféle

istenkép található. „E képek egyikét sem szabad abszolutizálni, különben valamilyen bálványképnek ülünk fel", figyelmeztet Walter Groß tübingeni ószövetséges.

A szentírás-magyarázók egyetértenek abban, hogy ha szemügyre vesszük a Biblia tanúságtételeit, akkor a haragvó Istent nem lehet egyszerűen letagadni. Csak az Ószövetségben 375 alkalommal esik szó Isten haragjáról, az Újszövetségben pedig inkább az ítélő Istenre esik a kijelentések súlypontja, mint az irgalmas Istenre. Az Ószövetségben többnyire politikai összefüggésben esik szó Isten haragjáról: Isten haragszik az emberek igazságtalansága miatt, s az ártatlan áldozatok pártjára áll. De Isten akkor is haragos, ha megkérdőjelezik kizárólagossági igényét, és haragja olykor még ártatlanokat is ér. Legalábbis így élték meg ezt az akkori emberek, így fejezték ki Istenbe vetett hitüket.

Egyidejűleg azonban szó esik egy gondoskodó, jóságos és közeli Istenről is, arról az Istenről, aki irgalomban gazdag. Sőt, ennek az istenképnek nagyobb súlya is van – amint ebben szintén megegyeztek az exegéták –, mivel Isten – szerintük – csak akkor haragszik, amikor Izrael népének engedetlen viselkedésére reagál. „Ennek a haragnak a fundamentuma azonban mindig Isten végtelen szeretete népe iránt", ahogyan Ruth Scolarick luzerni ószövetséges fogalmaz.

A bibliai istenképek a korabeli emberek reményéről és vágyakozásáról mesélnek; nem azt mondják el, és nem is mondhatják el, milyen Isten ténylegesen. Az akkori emberek azt várták Istentől, hogy megszabadítja őket szociális és egzisztenciális bajaikból. Olyan Istenben hittek, aki beavatkozik a történelembe, népük történelmébe éppúgy, mint személyes életük menetébe. Így aztán éppenséggel egy haragos Istenről szereztek tapasztalatot.

A szentírás-magyarázók végeredménye: A Bibliában sok, egymástól eltérő istenkép van; ezek egyikét sem szabad abszolutizálni, mintha az lenne az egyetlen igazi és helyes, főként azért nem, mert mindezek csak „emberi" képek, és nem képesek ténylegesen megragadni Isten lényegét. Isten végső soron titokzatos Isten marad, s az ember számára nem marad más, mint abban reménykedni, hogy maga Isten fogja megadni ezen ellentmondások végső szintézisét.

Mindenesetre *ez az összefoglalás ellenkezésre ingerli a dogmatikusokat.* Ők ragaszkodnak ahhoz, hogy szabad, sőt kell is kijelentéseket tennünk „Isten lényegéről"; „fogalmilag pontosan meg akarják határozni" Istent, és nem akarják, hogy tetszőleges, szubjektív képek sokféleségének essen áldozatul. A dogmatikusok ezért kiértékelik a bibliai hitvallások sokféleségét, és megpróbálják rendszerbe foglalni őket. „Ha úgy véljük, hogy Istenről végül már semmit nem mondhatunk, ha már csak a rejtőző Istenről beszélünk, akkor a homályt bálványozzuk", tartja az Essenben tanító katolikus dogmatikus, Ralf Miggelbrink, aki figyelmet keltett A haragos Isten c. könyvével. „Tekintettel a hitbeli kijelentések bibliai sokféleségére, hogyan lehetünk még biztosak abban, hogy ugyanarról az Istenről beszélünk?" – kérdezi a mainzi Günter Kruck, és szintén „Isten egységességének" keresését veszi védelmébe.

A dogmatikusok számára világos: Isten mindig haragos Isten is, ítélő Isten is, még ha „Isten igazságosságát körülöleli is irgalmassága", ahogyan Miggelbrink mondja. Aki csak „a szeretet Istenét" prédikálja, az – tekintettel a világ igazságtalanságaira – naiv ember, és ártalmatlan színben tünteti fel a keresztény Istent, ahogyan ő a Biblia lapjain megszólal, véli a rendszeres teológia mainzi oktatója, az evangélikus Walter Dietz. Számára a harag és az irgalom annak az Istennek a tulajdonságai, aki igazságosságot akar. Katolikus kollégája, Leonhard Hell azt mondja: „Az Újszövetség többször beszél az ítélő Istenről, mint az irgalom Istenéről! E mellett a tény mellett nem lehet egyszerűen elmenni."

De hová vezet az, ha az istenfogalom egységességére törekszünk? Akkor egy „irgalmas-haragos Istenről" fogunk beszélni, ahogyan például a passaui ószövetséges, Ludger Schwienhorst-Schönberger tette. De mit nyerünk ezzel a formulával? Alig valamit. Akkor akár azt is megtehetjük, hogy meghagyjuk egyszerűen egymás mellett a képek sokféleségét, amint Walter Groß derekasan ragaszkodott ehhez a vita során. Minek akkor még a dogmatika? Talán többet érnek a fogalmak, mint a képek? Nem! Főként azért nem, mert ahogy az ószövetséges Norbert Lohfink bírálata fogalmazott, nem engedhető meg, hogy az isteni ítélet képének – amely Isten sok képe közül csak az egyik – akkora súlyt tulajdonítsunk, hogy egy egész dogmatikát építsünk fel rá. Így hát ebben a kérdésben a mainzi disputa végén sem értettek egyet az exegéták és a dogmatikusok.

Egy másik fontos kérdés azonban egyáltalán nem került szóba a konferencián: *Miért van az, hogy sok mai ember szinte csak a haragos, ítélő Istenről szerez tudomást?* Vajon a hit bibliai tapasztalatait ilyen egyszerűen alkalmazni lehet a mai emberre? Az evolúciós világképben felnőtt modern ember már nem képes ilyen egyszerűen és naivan hinni abban a Teremtőben, aki még mindig aktívan belenyúl az emberi történelembe, azaz haragosan és/vagy irgalmasan cselekszik. Vajon lehetséges-e még ma olyan egyszerű, „hasonló-nem hasonló" módon követni bizonyos hitbeli tapasztalatokat, amelyek a bibliai ember számára magától értetődőek voltak, ahogyan azt a teológusok mondják?

A „berlini fal" esetét abban az időben keresztények és teológusok egyaránt Isten hatékony beavatkozásaként értelmezték – teljesen hasonlóan ahhoz, ahogyan az Ószövetségben olvashatunk ezzel összevethető eseményekről. Sok más istenhívő számára ez furcsa, követhetetlen istenelképzelés. Éppen ez a helyzet akkor, amikor buzgó keresztények egy haragos Isten büntető cselekvéseként értelmezik az AIDS-betegséget. Ma már nem beszélhetünk ilyen naivan Istenről. De annak az „irgalmas Istennek" a képe, aki az ember forró könyörgése nyomán jóra fordítja sorsát, szintén naivnak és bizarrnak bizonyul sok mai ember számára, tekintettel az élet vak véletleneire és igazságtalanságaira.

Nem! Isten ma sok ember tapasztalata alól kivonja magát. Ténylegesen felmérhetetlené vált. Ugyanakkor azonban sok ember életében megmaradt a remény és a bizalom. A fogalmak azonban elhalványulnak, üressé váltak, nincs már mögöttük tapasztalat: sem „Isten haragjának", sem „Isten irgalmának" tapasztalata. Tapasztalatként csak a homályos, megfoghatatlan, titokzatos Isten marad meg, akiről alig lehet mit mondani. Ez az oka annak, hogy sok ember már nem „személynek", nem „Te"-nek éli meg Istent. *„A régiek Istene" válságban van. Úgy tűnik, ez korunk tulajdonképpeni kihívása.*

Forrás: Publik-Forum, 2004/4

A halálra készülők és a haldoklók támogatásának nemzetközileg ismert szakértője, ***Elisabeth Kübler-Ross*** *halott. A svájci születésű orvosnő és tudós kutatta elsőként rendszeresen a halál tabutémáját. 23 díszdoktori címmel tüntették ki, és számos könyvet írt, melyek közül legismertebb a sok nyelvre lefordított Interjúk haldoklókkal (1969): ez csupán Németországban mintegy félmillió példányban jelent meg. Elisabeth Kübler-Ross az USA Arizona államában, egy szanatóriumban halt meg, kilencévi súlyos szenvedés után.*

A halálközeli élmények figyelembevétele a nyolcvanas években spirituális, majd ezoterikus irányba terelte Kübler-Ross figyelmét, s ez aztán kiváltotta a szakma kritikáját. A haldoklás és a halál tabujának feloldásában szerzett érdemei azonban vitathatatlanok. Az általa elvégzett munka nélkül elképzelhetetlen lenne a nemzetközi hospice-mozgalom.

Hogy többé ne féljünk a haláltól!

Elisabeth Kübler-Ross beszámolója arról, mit tanult évtizedeken keresztül a haldoklók ágyánál, és milyen következtetéseket vont le közel 20 000, tudományosan kiértékelt halálközeli élményből.

Ha az ember sok éven keresztül gyerekek és öregek halálos ágyánál ül, hallgatja, és ténylegesen meg is hallgatja őket, észre fogja venni, hogy azok tudják: a halál közel van.

Valaki egyszer csak azt mondja nekünk: Viszontlátásra!, amikor mi még egyáltalán nem gondolunk arra, hogy a halál már hamarosan beállhatna. Ha azonban nem utasítjuk el magunktól ezt a kijelentést, hanem ülve maradunk, akkor a haldokló még mindent elmond nekünk, amit közölni szeretne. Ha aztán ez a beteg meghal, mégis az a jó érzés tölt el minket, hogy talán mi voltunk az egyetlen személy, aki komolyan vette az illető szavait.

Húszezer esetet tanulmányoztam az egész világon olyan emberekről, akiket már klinikailag halottnak nyilvánítottak, de később visszatértek az életbe. Néhányan közülük egészen természetesen ébredtek fel, mások csak újraélesztési próbálkozások után.

Most csak összegzésszerűen szeretném megvilágítani, hogy mit él majd át minden ember a halál pillanatában. Ez az élmény általános, tehát nem függ attól, hogy az illető Ausztrália őslakója, hindu vagy muzulmán, keresztény vagy hitetlen, s ugyanígy független annak korától vagy gazdasági helyzetétől. Itt ugyanis egy egészen emberi eseményről van szó, mint ahogyan a normális születési folyamat is általános emberi esemény.

A halálélmény majdnem ugyanolyan, mint a születésé. A halál megszületés egy másik létre, amit egészen egyszerűen lehet bebizonyítani. A kereszténység kétezer éven át azt kérte az emberektől, hogy „higgyenek” a túlvilági dolgokban. Számomra ez már nem hitbeli ügy, hanem tudom, hogy így van.

A halál eseményében három lépcsőfok van. Azon a nyelven, amelyet a halál előtt álló, egészen kicsi gyerekek számára használok, azt mondhatom, hogy *az ember testi halála* azonos azzal a folyamattal, amit a pillangónak a bábból való kilépésekor láthatunk. A báb a lárvával együtt – ez a mulandó emberi test. De ezek nem azonosak velünk, csak olyanok, mint egy ideiglenes ház. A halál csak átköltözés egy szebb házba, ha szabad ezt jelképesen így mondanom.

Mihelyt a báb, akár öngyilkosság, akár gyilkosság, akár szívroham vagy krónikus betegség révén, tehát teljesen mindegy, hogyan, visszafordíthatatlanul megsérült, szabadon fogja engedni a pillangót, vagyis a lelkünket. Ezen a második lépcsőfokon, miután – jelképesen szólva – a pillangó elhagyta az emberi testet, fontos dolgokat fogunk átélni, amelyeket mindenképpen ismernünk kell, hogy soha többé ne féljünk a haláltól.

A második lépcsőfokon pszichikai energia táplálja az embert, ellentétben az első fokkal, ahol testi energia. Az első lépcsőfokon még szükségünk van egy működő agyra, tehát éber öntudatra, hogy kommunikálni tudjunk embertársainkkal. Amint azonban az agy vagy a báb túlságosan megsérült, természetesen már nincs az embernek éber öntudata. Abban a pillanatban, hogy ez hiányzik, vagyis a báb már annyira megsérült, hogy sem lélegezni nem tud, sem a pulzust, sem az agyhullámokat nem lehet mérni, a pillangó már a bábon kívül található, ami nem azt jelenti, hogy már halottak vagyunk, hanem csak azt, hogy a báb már nem működik. *A báb elhagyásával az ember elérkezik a második lépcsőfokra,* amelyet a pszichikai energia jellemez.

Miután szabad pillangóvá lettünk, vagyis lelkünk kilépett a testünkből, mindenekelőtt észre fogjuk venni, hogy az ember mindent érzékel, ami a halál helyén, a betegszobában, a baleset helyszínén vagy bárhol történik, ahol elhagytuk a testet. De nem földi öntudattal fogja fel ezeket a folyamatokat, hanem egy újfajta érzékeléssel. Bár az ember mindent regisztrál, de egy olyan időben, amikor már nincs vérnyomása, nincs pulzusa és légzése, sőt néhány esetben még mérhető agyhullámai sincsenek. Pontosan tudja, hogy ki mit mond és gondol, és ki hogyan viselkedik. És később egészen tisztán el tudja majd mondani, hogy például három lángvágóval szabadították ki a testét egy autóroncsból. Sőt voltak olyan emberek is, akik megnevezték annak a kocsinak a rendszámát, amelyik elütötte őket, majd egyszerűen továbbhajtott. Tudományosan tehát nem lehet megmagyarázni, hogy valaki, akinek már nincsenek agyhullámai, még képes egy rendszámot leolvasni. Tőlünk, tudósoktól alázatot várnak. Alázatosan el kell fogadnunk, hogy sok millió dolog van, amit még nem vagyunk képesek megérteni. De ez nem jelenti azt, hogy ezek a dolgok, mivel nem értjük őket, nem is léteznek, és nem lehetnek valóságosak.

Nagyon sok ember lép ki a testéből valamilyen operáció alatt, és ténylegesen végignézi azt. Ennek a ténynek minden orvosnak és nővérnek tudatában kellene lennie. Ez azt is jelenti, hogy amíg a beteg nincs magánál, csak olyan dolgokról lenne szabad beszélniük, amiről úgy hiszik, hogy az öntudatlan beteg egyébként is hallhatná. Szomorú, hogy öntudatlan emberek jelenlétében egyesek miket beszélnek, miközben azok mindent hallanak.

Azt is tudnunk kell, hogy ha haldokló anyánk vagy apánk ágyához lépünk, aki már nagyon mély kómában van, ez az asszony vagy férfi mindent hall, amit mondunk. És ezért soha sincs túl késő azt mondani, hogy „sajnálom”, vagy „szeretlek”, vagy amit épp mondani akarunk. Ilyen szavak soha nem jöhetnek túl későn, a halál után sem, mert ezek a halottak még mindig hallják, amit mondunk. Így tehát még 10–20 éve történt „elintézetlen ügyeket” is rendbe tehetünk, és ezzel lerakhatjuk bűnünket, hogy utána ismét élni tudjunk.

Ebben a második fokozatban, a „halott” – ha mondhatom így – azt is észre fogja venni, hogy ismét „egésszé” vált. Akik vakok voltak, ismét látnak, s akik nem hallottak vagy nem beszéltek, újra hallanak és beszélnek. Azok a pácienseim, akiknek szklerózis multiplexük van, s csak kerekesszékkel tudnak mozogni, és nehezükre esik a beszéd, egy halálközeli élményből való visszatérés után elsőnek azt említették nagy boldogan: „Doktornő, ismét tudtam táncolni!” És több ezer ilyen kerekesszékes emberről van szó, akik végre újra tudtak táncolni. Amikor visszatérnek, természetesen ismét a régi, beteg testükben találják magukat.

Sok szkeptikus kollégám mondja: „Itt egy vágyálom kivetítéséről van szó.” Összes eseteim 51%-a hirtelen haláleset volt. Nem gondolom, hogy ha valaki munkába megy, közben azt álmodja, hogy továbbra is két lába van, amikor gyalog átmegy az úton. De egy súlyos baleset után hirtelen azt látja, hogy egyik lába a testétől elválva az utcán fekszik, ám ennek ellenére azt éli át, hogy mindkét lába épségben megvan.

A szkeptikusok számára persze ez nem bizonyíték. Hogy egy kicsit megnyugtassuk a szkeptikusokat, vakokkal végeztünk felmérést, s ebben azt a feltételt állítottuk, hogy csak olyan vakokat veszünk figyelembe, akik legalább tíz éve egyáltalán nem érzékelik a fényt. És ezek a vakok, akik testen kívüli élményben részesültek, s aztán visszatértek, részletesen el tudták mondani, hogy milyen színű volt annak a ruhája, aki jelen volt mellettük, vagy milyen ékszert viselt, milyen mintája volt a pulóverének vagy a nyakkendőjének stb. Ugye értjük, hogy itt nem olyasmiről van szó, amiről fantáziálni lehet? Ezeket a tényeket egészen jól bizonyíthatja az, aki nem fél a választól. Ha valaki mégis fél, akkor szíveskedjék hozzám jönni, mint azok a szkeptikusok, akik azt mondták, hogy a testen kívüli élményeket oxigénhiány eredményének kell tekinteni. Igen, ha itt csak oxigénhiányról lenne szó, akkor minden vak betegemnek oxigénhiányt írnék fel.

Ezen a második lépcsőfokon azt is észre fogjuk venni, hogy egyetlen ember sem tud egyedül meghalni. Amikor az ember kilép a testéből, olyan létbe kerül, ahol már nincs többé idő, ahol tehát az idő egyszerűen nem létezik, mint ahogy a mi értelmünkben vett helyről és távolságokról sem lehet beszélni, mivel mindezek földi jelenségek. Ha például Vietnámban meghal egy fiatal amerikai, és közben az anyjára gondol, aki Washingtonban van, a gondolati erő segítségével áthidalja a sok ezer kilométert, és egyszeriben az anyjánál találja magát. Tehát ezen a második lépcsőfokon nincsenek távolságok. Ez a jelenség már nagyon sok ember számára jelentkezett, amikor egyszer csak tudatossá vált számukra, hogy valaki, aki meglehetősen messze lakott, hirtelen ott volt velük. És egy nappal később felhívta őket valaki, vagy jött egy távirat, amelyben közölték, hogy száz vagy ezer kilométerre innen meghalt az érintett. Az ilyen emberek természetesen nagyon érzékenyek, mert az efféle látogatások általában nem tudatosulnak az emberekben.

Ezen a lépcsőfokon valóban észrevesszük, hogy egyetlen ember sem tud egyedül meghalni – nemcsak azért, mert az elhunyt képes bármely tetszőleges embert meglátogatni, hanem azért is, mert azok, akik előttünk haltak meg, s akiket kedveltünk és szerettünk, mindig várnak ránk. És mivel itt nem létezik idő, bárki, aki húszévesen elvesztett egy gyermeket, az a maga kilencvenkilencedik évében bekövetkező halála után még mindig gyermekként találkozhat a gyermekével, mert a másik oldalon lévők számára például egy perc a mi időnk szerint száz évnyi időnek felelhet meg.

Az is tényeken alapul, amit az egyház a kicsi gyerekeknek mesél az őrzőangyalokról, mert szintén bizonyított dolog, hogy minden embert születésétől a haláláig szellemi lények kísérnek. Minden embernek van ilyen kísérője, akár hiszi valaki, akár nem, akár zsidó, akár katolikus vagy vallástalan, ez egyáltalán nem játszik szerepet. Mert az a szeretet, amelynek következtében minden ember megkapja ajándékul ezt a kísérőt, feltétel nélküli.

Általában az a személy vár minket odaát, akit a legjobban szerettünk. Mindig ezzel a személlyel találkozunk először. Az egészen kicsi gyerekeket, például a két-három éveseket, akiknek szülei és nagyszülei, valamint ismerős rokonságuk még a földön időzik, többnyire személyes őrangyaluk fogadja, vagy Jézus, vagy egy másik vallási személy vár rájuk. Még soha nem tapasztaltam, hogy egy protestánsnak keresztelt gyermek Máriát látta volna halála percében, viszont nagyon sok katolikus gyerek őt érzékelte. Itt nem hátrányos

megkülönböztetésről van szó; egészen egyszerűen azok várnak majd minket a másik oldalon, akiknek a legnagyobb jelentőségük volt életünkben.

Amikor ezen a második lépcsőfokon az ember érzékeli, hogy teste újra helyreállt, és találkozhatott szeretteivel, az is tudatossá válik számára, hogy a halál csak átmenet az élet egy másik formájába. Az ember hátrahagyja földi-testi alakját, mert ezekre többé nincs szüksége. És mielőtt letennénk testünket, és fölvennénk azt az alakot, amely az örökkévalóságban lesz a sajátunk, egy átmeneti szakaszon fogunk keresztülmenni, amit teljesen földi, kulturális tényezők határoznak meg. Lehet, hogy egy alagúton fogunk végigmenni, vagy egy kapun megyünk át, esetleg egy hídon kelünk át. Mivel én svájci vagyok, az Alpok egyik hegyszorosán kelhettem át, ottani virágok között. Mindenki olyan mennyországot kap, amilyet elképzel magának. Számomra természetesen Svájc a mennyország, ahol hegyek és alpesi virágok vannak. Igen, ezt az átmenetet határtalanul szép hegyszorosként élhettem át, amelynek a mezői annyira tarkák voltak az alpesi virágoktól, hogy perzsaszőnyegnek tűntek.

És aztán, miután ezen az átmeneten vagy átkelésen túljutottunk, a végén egy fény sugárzik felénk. Ez a fény fehérebb a fehérnél, egészen világos, és minél közelebb kerülünk ehhez a fényhez, annál inkább el fog tölteni minket a legnagyobb, leírhatatlan, feltétel nélküli szeretet, amit egyáltalán nem tudunk elképzelni. Egyáltalán nincsenek rá szavak.

Ha valaki átél egy halálközeli élményt, akkor csak egészen rövid időre láthatja meg ezt a fényt, és azonnal vissza kell térnie. Ha azonban meghalunk, úgy értem, végleg meghalunk, akkor a báb és a pillangó közötti kapcsolat, melyet egy köldökzsinórhoz („ezüstzsinórhoz") lehetne hasonlítani, elszakad. Utána már nem lehet visszatérni a földi testbe. De akkor már úgysem akarunk többé visszatérni, mert aki egyszer is látta ezt a fényt, nem kívánkozik többé vissza. Ebben a fényben fogjuk először átélni, hogy mik lehetettünk volna emberként. Itt csak megértést fogunk tapasztalni, elítélést nem. Itt olyan, feltétel nélküli szeretettel találkozunk majd, amit egyáltalán nem lehet leírni. És ebben a jelenlétben, amit sok ember Krisztussal vagy Istennel, a szeretettel vagy a fénnyel jellemez, tudatosul majd bennünk, hogy egész földi életünk nem más, mint egy iskola, hogy ezt az iskolát végig kell járnunk, bizonyos dolgokat meg kell tanulnunk, és bizonyos vizsgákat le kell tennünk. Mihelyt elvégeztük a feladatunkat, és sikeresen megbirkóztunk vele, hazamehetünk.

Néhányan megkérdezik: „Miért kell oly csodaszép gyerekeknek meghalniuk?" A válasz egészen egyszerű: ezek a gyerekek egészen rövid idő alatt megtanulták, amit az embernek meg kell tanulnia. És ez különböző emberek számára különféle dolgokat jelent. Egyet azonban mindenkinek meg kell tanulnia, mielőtt visszatérne oda, ahonnan jött, és ez a feltétel nélküli szeretet. Ha ezt megtanultuk és gyakoroltuk, akkor megfeleltünk a legnagyobb vizsgán.

Ebben a fényben, Isten vagy Krisztus jelenlétében, vagy nevezzük bárminek, még egyszer át kell tekintenünk egész földi életünket, mégpedig az első naptól halálunk napjáig. *Saját földi életünk szemrevételével most már a harmadik lépcsőfokon állunk.* Ezen a fokon már nem rendelkezünk az első fokot jellemző tudattal vagy a második fok érzékelő képességével. De most birtokában vagyunk a tudásnak. Most pontosan ismerjük minden gondolatunkat, amit életében valamikor gondoltunk, tudunk minden tettünkről, és minden szavunkról, amit valaha kimondtunk. De ez az önmagunkra való visszaemlékezés csak egészen kis része tudásunk egészének; ugyanis ebben a pillanatban, amikor még egyszer szemügyre vesszük egész életünket, tisztában vagyunk mindazokkal a következményekkel is, amelyek minden gondolatunkból, minden szavunkból és minden tettünkből adódtak.

Isten feltétel nélküli szeretet. Életünk „felülvizsgálatakor" nem fogjuk Istenre hárítani a felelősséget saját sorsunkért, hanem felismerjük majd, hogy mi magunk voltunk önmagunk legnagyobb ellensége, mivel most önmagunk szemére kell vetnünk, hogy mennyi növekedésre való alkalmat hagytunk kihasználatlanul. Most tisztában vagyunk azzal, hogy amikor leégett a házunk, vagy meghalt a gyermekünk, vagy megsebesült a férjünk, vagy agyvérzést szenvedtünk, szóval, hogy mindezekben a sorscsapásokban megszámlálhatatlan növekedési lehetőség volt; lehetőség arra, hogy növekedjünk a megértésben, a szeretetben, és minden olyan dologban, amit még meg kellett tanulnunk. És így fogjuk bánni bűneinket: „Ahelyett, hogy kihasználtam volna a nekem kínált lehetőségeket, minden alkalommal egyre inkább átadtam magam az elkeseredésnek, s így egyre növekedett dühöm és negatív mivoltom."

Mi, emberek egészen egyszerű, szép és csodálatos életre lettünk teremtve. És hangsúlyoznom kell, hogy nemcsak Amerikában vannak ütött-vert és elfelejtett gyerekek, hanem a csodaszép Svájcban is. Az a nagy kívánságom, hogy Olvasóim másképpen tekintsenek az életre. Ha úgy tekintenék az életet, ahogy teremtve lettünk, akkor nem tennék föl többé azt a kérdést, hogy mely életet szabad meghosszabbítani. Akkor nem kérdezné többé senki, részesítsünk-e valakit morfium-túladagolásban, hogy megrövidítsük a szenvedését. A halálnak soha nem kell szenvedésnek lennie. Az orvostudomány ma annyira fantasztikus, hogy minden haldoklótól távol tudjuk tartani a fájdalmat. Ha haldokló hozzátartozónkat fájdalommentesen, szárazon és kedvesen ápolják, és nekünk van bátorságunk ahhoz, hogy hazavigyük – ha ez emberileg lehetséges –, akkor az sosem fog tőlünk morfium-túladagolást kérni.

* * *

Az a kívánságom, hogy Olvasóim tanúsítsanak kicsit több szeretetet sok ember iránt. Kérem, Ön is gondoljon arra, hogy azok az emberek, akiknek idén a legnagyobb karácsonyi ajándékot nyújtja át, gyakran éppen azok, akiktől a leginkább fél, vagy akikkel szemben a legnegatívabb érzései vannak. Hallja ezt? Kétlem, hogy szüksége lenne rá, hogy valakinek nagy ajándékot készítsen, ha ehelyett feltétel nélkül szeretné őt. Évente húszmillió gyerek hal bele az éhezésbe. Fogadjon örökbe egy ilyen gyereket, és készítsen kisebb ajándékokat! És gondoljon arra, hogy Nyugat-Európában is sok szegény ember van. Terjessze ki rájuk az áldását. És aztán, amikor az élet szélviharai jönnek, gondoljon arra, hogy az élet eme szélviharai ajándékok – ami nem abban a pillanatban derül ki, hanem talán tíz vagy húsz év múlva –, mert erőt adnak Önnek, és olyan dolgokra tanítják meg, amiket különben egyáltalán nem tanult volna meg. Ha Ön – jelképesen szólva – mint valami kő belekerül egy csiszológépbe, egyedül csak Öntől magától függ, hogy teljesen szétmorzsolódik vagy darabokra törik-e ebben a gépben, avagy ragyogó gyémántként kerül ki belőle.

Végezetül még szeretnék mindenkit biztosítani arról, hogy haldoklók ágyánál ülni ajándék, hogy a halálnak nem kell szomorú és szörnyűséges eseménynek lennie, hogy ekkor inkább egészen csodálatos és kedves dolgokat élhetünk át. És ha azokat a tanításokat, amiket a haldoklóktól tanultunk, továbbadnánk gyermekeinek és unokáinak, valamint szomszédjainknak is, akkor ez a világ nemsokára ismét Paradicsommá lenne. Azt hiszem, itt az ideje, hogy hozzálássunk.

Fordította:
Hampel Mária

Forrás: Publik-Forum, 2004/17

Bulányi György

Csak kötél végén tárgyalt velük

Reflexió Tomka Ferenc ***Halálra szántak, és mégis élünk! – Egyházüldözés 1945–1990 és az ügynökkérdés*** *c. könyvére (Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest 2005, 477 oldal, 1900 Ft)*

Tudvalevő, hogy Jézus csak így, kötél végén találkozott Heródessel, Pilátussal. Bolondok ruhájába is öltöztették érte, keresztre is feszítették érte. Nincs más etalonom, mint Jézus, mert hiszek Isten egyszülött Fiában. Amit írok e könyvről, nem apologetikus szándékú. Szeretném az átélt valóságot úgy megmutatni, ahogyan volt, vagy szerényebben: ahogyan megéltem az elmúlt jó félszázadot.

0. 1944-ben jelent meg hazánk földjén a Vörös Hadsereg, és vele együtt egy új történelmi szándék. 1944-ig egy más hadseregé volt e terület egy más történelmi szándék szolgálatában. Az új történelmi szándék képviselői meg voltak győződve arról, hogy bármiféle vallás csak akadályozza az emberiséget előbbre jutásában. A régi szándék viszont a trón és az oltár szövetségének jegyében állt, és úgy gondolta, hogy az emberiségnek továbbra is a fegyveres hatalom és az Istenbe vetett bizalom szövetségének ősi-hagyományos útját kell járnia. Hazánk területén ez az oltár, a vallás, Jézus nevét tűzte zászlajára – de legalábbis illenék tudva levőnek lennie, hogy Jézus tanításának semmi köze sincs a fegyveres hatalomhoz. Könyvében Tomka Ferenc nem veszi figyelembe ezt, s enélkül akarja vizsgálni témáját. Úgy gondolja, hogy személy szerint azért alkalmas a könyvével vállalt feladatra, mert kapcsolatot is talált az egyházat üldöző államhatalommal, és üldözöttje is volt annak. Nem tudom, hogy magam alkalmas vagyok-e, mert személy szerint üldözöttje voltam az üldöző államhatalomnak, és üldözöttje a megszálló hatalommal kapcsolatot találó egyháznak is. Az elsővel nem óhajtottam kapcsolatban lenni, s úgy gondolom, ebből fakadtak problémáim az egyházzal: az sem akarta látni azt, ami kívül rekedt Tomka gondolatvilágán. Tomka ennek következtében engem nagyon nem lát alkalmasnak e kor megítélésére, s így lettem könyvének negatív hőse: azt hiszem, műve az én nevemet idézi a legtöbbször, vagy nyolcvanszor, a Bokrot meg még ötvenszer. De azért megpróbálom elmondani, ami történt. Könyve első részében (I. Egyházüldözés 1945–1990), Tomka nem juttat nekem szerepet, csak a másodikban kapok helyet (II. Papi ügynökök és a 2000-es évek): a 25 fejezetből álló könyv utolsó előtti fejezetében (Kiegészítő adatok Bulányi György történetéhez). – Tomka aktualizálja is a maga történetét az ügynökkérdéssel. Ezért én is előreveszem azt.

1. A közel félszázad diktatúrájának működtetőiből, tömeggyilkosaiból senkit sem vontak felelősségre. Ennek következtében a nagyobbára kényszerítéssel beszervező személyek máig bántatlanok, és senki sem kérdez rá múltjukra. Ily körülmények között részükről a beszervezettek felelősségét firtatni – nagyon nagy ízléstelenség. Ezt félremagyarázások elkerülése végett szükségesnek gondolom leszögezni.

2. A '44 előtti évezredben a trón (állam) és az oltár (egyház) egy hajóban evezett, s a trónnak esze ágában sem volt korlátozni az egyház működését. A közelebbi, a felvilágosodás utáni századokban, a Vatikán már igyekszik konkordátumot kötni. E konkordátum az egyes államok és a Szentszék közti szerződés, melynek alapján egyházmegyéket szervezhetünk, püspököket, papokat szentelhetünk. Ez az egyház működésének *normál koncepciója.*

3. '44 után a trón és oltár külön hajóban evez. A trón mindent megtesz az egyház végső felszámolásáért, a Szovjetunióban már 25 éven keresztül sikeresen gyakorolt minta szerint. Gyilkol is.

4. Ily körülmények között Róma előveszi *a második koncepciót:* a földalatti szervezkedését, és XII. Piusz imádkozik a hallgató egyházért. Hazai püspökeink tudnak az illegális, földalatti munkáról.

5. A trón '45 elején hazaküldi Rómába a budapesti nunciust, s megpróbálja tárgyalásra kényszeríteni – a Szentszék kizárása mellett – a hazai püspököket. Letartóztatja Mindszentyt s a trón szándékának ellenálló főpapokat. A szerzetesek '50 nyári elhurcolásának hatására Grősz kalocsai érsek végül is tárgyalóasztalhoz ül. Róma üzen: nem volt jogotok tárgyalni. A tárgyalás után nyolc hónapra letartóztatják Grőszt is mint összeesküvőt, s a püspöki kar vezetője Czapik, az egri érsek lesz, haláláig. Ő már nem áll ellent: teszi azt, amire kényszerítik. '51 tavaszán az egyházmegyék irányítását átveszi egy-egy ávós: ő bontja a postát, ő nyomja a pecsétet a kimenő levelekre, s a püspök csak az ő jelenlétében tárgyalhat papjaival. „A hátsó lépcsőn gyere, hogy ő ne lássa!” – mondja nekem '51-ben a debreceni püspöki helynök. A még szabadlábon levő püspökök megszakítják nyilvános kapcsolatukat a földalatti egyházzal.

6. Ezután, '52 nyarán kezdődik a földalatti egyház felszámolni akarása. Letartóztatják az országos vezetőket: 12 személyt, első Bulányi-per (az ügyész halált kér fejemre a Jónás-tanácstól); '55 végén 60 személyt: második Bulányi-per; s '60-ban 120 személyt, immár mindenkit, akinek illegális tevékenységét felderíthették. Ez utóbbihoz megszerzik az esztergomi apostoli kormányzótól annak a vádlottakat elítélő nyilatkozatát is, és természetesen publikálják is azt mint püspökkari állásfoglalást. A kisebb vétkeseket, sok százat, civileket és papokat egyaránt, elbocsátják munkahelyükről, s ezek fizikai munkát kényszerülnek vállalni. A földalatti szervezkedők bebörtönzése folytatódik '74-ig.

7. A II. Vatikáni Zsinat tárgyalási szüneteiben lábra kap egy folyosói vélemény: jobb, ha vannak püspökeink, mint ha nincsenek. Ennek hatására is kezdi el VI. Pál a Vatikán keleti politikáját, melynek Casaroli érsek lesz a kivitelezője. A Szovjetunió engedélyezi Kádárnak, hogy részleges megállapodást (nem konkordátumot, ami a Vatikán első koncepciójának a világába tartozik) köthet a Vatikánnal, s megkötik azt '64 szeptemberében. A Vatikán 15 év után újra szentelhet püspököket hazánk számára; olyanokat persze, akiknek szenteléséhez pártunk és kormányunk hozzájárul.

8. Ezután kezdődik a tánc, a kállai kettős: egyházhűség is, az ateista kormánynak engedelmeskedés is – egyszerre. Püspökök internálva még, pa-

pok börtönben még, és felértékelődnek azok, akik kezdettől fogva tudták, hogy csak a békepapság az út: a tárgyalás, a kompromisszumkeresés. (Schrotty ferences főatya vallja még Mindszenty idejében: Az Alföldön csak azért maradtak meg a katolikusok, mert a szeged-alsóvárosi ferences barátok hajlandók voltak a basa papucsát is megcsókolni.) Nálunk, Magyarországon, ropjuk ezt a táncot. De Márton Áron Erdélyben sohasem lépett rá erre az útra. A továbbiakban Mindszentyt a Vatikán rábírja, hogy elhagyja '56. november 4-én választott lakhelyét, az amerikaiak budapesti követségét, ahová bemenekül, amikor a szovjet tankok leverik a magyar forradalmat. Majd ígérete ellenére VI. Pál üresnek minősíti az esztergomi érseki széket. A részleges megállapodás erejében új és új püspököket szentelhetünk. Lékai László is püspökké lesz. Előbb Veszprémben, majd apostoli adminisztrátorként Esztergomban, s Mindszenty halála után, '76-ban, ő lesz az esztergomi érsek, a prímás, a bíboros. S ezzel vége a '44-től '76-ig tartó korszaknak, a rendetlenség korszakának, a második koncepció idejének. A trón elérte, amit akart. Negyedszázadot dolgozott érte.

9. Az új prímásnak rendet kell teremtenie. Már '76 szeptemberében levelet kap Lékai az Állami Egyházügyi Hivataltól, s abból megtudja, hogy Bulányi nem is az államnak, hanem az egyháznak az ellensége. '76 decemberében a püspöki konferencián ki is osztja tehát Szendy spirituális (majd püspök és érsek lesz belőle, meg „a hit védője”) dolgozatát, mely a „Bulányi – alighanem hiányos teológiai képzettségből fakadó – tévtanításairól” címet viseli, s kiosztja még külön minden egyházmegyés püspöknek a maga egyházmegyéje bulányista papjait felsoroló névsort, megbüntetésük céljából. Ez már sok a püspököknek. Endrey váci püspök a cédulájára néz, és felszólal: „A legjobb papjaim, pertu barátaim.” Más püspökök is tiltakoznak. A püspökkari titkár, Cserháti nem szólal fel, de beszél a cédulán szereplő papjaival: „Volt, aki a nevedet sem hallotta még; volt, aki hallott már rólad, de még nem találkozott veled; s volt egy olyan is, aki látott is már” – mesélte nekem. Azaz minden buzgó papot lebulányistázott az ávó, s parancsára Lékai is. Évek kellenek, amire a trón meg tudja törni a velük szemben még renitenskedni próbáló püspökök ellenállását.

10. '77 elején személyesen találkozom Lékaival. Nagyon kemény a találkozó. Lékai: „Papok csak erkölcsi okokból kerülnek börtönbe.” Én: „Egyházam bíborosa beszél így? Most csak Lénárd atya van börtönben, róla állítja ezt?” Két óra után kikísér, felsegíti a kabátomat. Késő este van már, s a lehallgató készülék távolában megkérdem az idősebb testvért: „Hogyan bírja ezt?” Ő, és nagyon halkan: „Visszaadom én nekik ezt az ügyet.” Nem tudta nekik visszaadni. Nyilatkoznia kell mindenfajta kisközösség ellen. De „segít” neki a Bokor: '79-ben elkezdi a katonáskodás megtagadását. Lékai most már újra nyilatkozhatik, és külföldön, az Il Regno folyóiratban, '81-ben ezt mondja: „Magyarországon is vannak kisközösségek: jók, amelyek tisztelik az állam törvényeit, s engedelmeskednek a hierarchiának, mint a Regnum; és rosszak, amelyek nem tisztelik a törvényeket és nem engedelmeskednek a hierarchiának, mint a Bulányi atya közösségei.” A Vatikán utazó nagykövete, Poggi érsek meg közli velem '81 tavaszán a Hilton Szállóban, hogy Miklós Imre, az ÁEH elnöke szabad utat biztosít minden kisközösségi munkának, ha abbahagyjuk a katonáskodás megtagadását. A Bokor nem hagyja abba. Mit ér nagylelkű ajánlata, ha az ára Jézus tanításának megtagadása? Ez a Jézushoz tartozás választja szét a magyarországi kisközösségeket: a Jézushoz hűnek lenni akarásunk, meg a többi kisközösség belenyugvása az évezredes keresztény hagyományba, az ellenséget-ismerés, a háborúzás, a katonáskodás folytatásának a hagyományába. Tomka a Focolare színeit viseli, Blankenstein Miklós, ma már magas egyházi méltóságokban, a Regnumét. Ő így ír a Bokorról: „A legtöbbüket önmagában nem azért csukták le, mert keresztények voltak, hanem mert megtagadták a katonai szolgálatot” (Heti válasz, 2005/11). Kedves Blank, valóban nem tudod, hogy a Bokor tagjai Jézus-követők, s mint ilyenek nem esküsznek fel a gyilkosságra? Tudatosan csináljátok a ködöt? – Tomka történelemkönyve mindezekről semmit sem tud. Tudhatna a szerző, ha akarna. De nem engedi az apologetikus szándék: a történelem meghamisítása.

11. '81 őszén Lékai teológiai dialógusra hív, s ha nem megyek el rá, kánoni büntetést helyez kilátásba. Elmegyek tehát, s a dialóguson közli velem, hogy ő és a jelenlevő professzorok hivatalból képviselik az egyház tévedhetetlen tanítását. Csak írásban feltett kérdésekre vagyok hajlandó válaszolni. Megkapom postán a kérdéseket, s elkészítem a válaszokat, melyek nyomán a Püspökkari Konferencia közli velem hat tévedésemet, s kívánja, hogy vonjam vissza őket. Közlöm írásban, hogy a hat téves tétel egyikét sem képviselem, ezért nem is tudom visszavonni azokat. Nem válaszolnak, hanem '82 júniusában megszületik az ítélet. Gál, Vanyó, Rózsa, Erdő professzorok véleménye alapján a Püspökkari Konferencia döntést hoz: a vizsgálatot a maga részéről lezárta, és a vitatott nézeteket felterjesztette Rómába a Hittani Kongregációhoz. Addig is

megvonja tőlem a nyilvános misézés, igehirdetés, és a szentségek és szentelmények kiszolgáltatásának jogát – a főtisztelendő papság pedig tartsa távol magát megnyilatkozásainktól és összejöveteleinktől, ilyenek megrendezésére ne nyújtsanak lehetőséget. Nyögvenyelős bizony ez az ítélet, mert tévtanítások miatt kiközösítés meg (a felvilágosodás koráig) elégetés jár az egyház ősi gyakorlata szerint! Kitalálnak – alighanem segít nekik ebben is a trón – egy, az egyházjogban eddigelé még soha senkivel szemben sem alkalmazott büntetést részemre: a magyarországi egyházmegyékben nem működhetem nyilvánosan. Erdőn-mezőn, lakásban igen; s ha volna útlevelem, Bécsben már templomban is misézhetnék. Mindezeket Tomka tudhatná, mert mindez – dokumentumokkal együtt – 30 ezer példányban az egész Kárpát-medencében olvasható a Páter Bulányi című, '89-ben az Új Idő könyvek sorozatában megjelent műben.

12. Fel van adva tehát a lecke Ratzingernek, az időközben vatikáni államtitkárrá előléptetett Casarolinak, s az egyházban mindenért személyesen felelős pápának is. II. János Pálra is hivatkozva kell Ratzingernek válaszolnia, mégpedig Miklós Imre, pártunk és kormányunk, s a mögötte álló Moszkva kívánsága szerint – és a Vatikán keleti politikájának jegyében. Nem könnyű a feladata. Ratzinger három évet vár. Nem várhat tovább, s a negyedik évben, '85 júliusában elküldi hozzám követét, Zakar Polikárpot, a jelenlegi zirci apátot, akkor római tanárt egy pápai egyetemen. Hozza magával a Hittani Kongregáció 12 pontját, a számomra a zsinati szövegekből szerkesztett Hitvallást, hogy írjam alá. Aláírom, és kérem kiegészítését még egy zsinati szöveggel: „Az isteni törvény rendelkezéseit lelkiismeretében fogja fel az ember…” stb. Hoz magával hét szövegrészt is a Lékaiék által felterjesztett írásaimból, hogy mondjam el, mit értek azokon. Elmondom, hogyan értem őket. A hetedik szövegem magyarázataként ezt mondom: „Itt és most, Magyarországon két pasztorális koncepció érvényesül: tenni azt, amit a kormányzat megenged, vagy tenni azt, ami valóban alkalmas lenne a lelkek szolgálatára. Az első módot választókat minősítik engedelmeskedőknek, a másik módot választók pedig felfüggesztési és börtönveszélyben élnek, s ezeknek kelti – mint engedetlenkedőknek – rossz hírét a Püspöki kar.” – Mondhattam volna így is: a Vatikán már félretette a maga második koncepcióját.

13. Ratzinger '86 elején levelet küld nekem, melyben téves tanításaim visszavonását kívánja tőlem. Válaszul egy egész könyvet írok neki német nyelven; az anyanyelvén, hogy kikapcsoljam a félrefordítás lehetőségét. Ennek hatására Ratzinger '86 szeptemberében válaszol: nem kell már visszavonnom semmit, csak fejezzem ki nyilvánosan ragaszkodásomat az egyház tanításához, mert e levelének, melyet a Szentatya is jóváhagyott, mindenképpen meg kell jelennie. (Ugyan már, miért kell? A keleti politika és Moszkva miatt!) Kifejezem ragaszkodásomat. Ratzinger: Nem világos a ragaszkodásom. Újra kifejezem. Erre már nem is válaszol, hanem '87 júliusában megjelenik a magyarországi sajtóban Ratzinger '86 szeptemberi levelének teljes szövege. Miklós Imre dühöng, hogy mért bánik Ratzinger ilyen kesztyűs kézzel Bulányival. Tanbeli elítélést várt volna, ami kiközösítéssel jár. Nem kapta meg, amit várt. De elég volt neki az is, amit kapott, mert Ratzinger nem vizsgálta felül kánoni helyzetemet, azaz maradt érvényben a magyar püspökök által öt évvel korábban elrendelt jogfosztás.

14. Mindez a Vatikán keleti politikájának a következménye. Ez van, ha egyszer jobb, hogy vannak püspökeink, mint ha nincsenek. Ugyan már, kinek jobb? A keleti politika egy marxista történész (Gergely Jenő) szerint is felgyorsította az elvallástalanodási folyamatot. Tomka pedig mondhatja, hogy csak egy-két százaléknyi lehet a másoknak ártani akaró jelentéseket küldő papok aránya. Valóban, ez az egy-két százalék teljesen jelentéktelen, mert egy-két gyenge jellemű ember a papok között is akadhat. Csak a jó szándékú beszervezettek a jelentősek, és akik minden beszervezés is nélkül trafikálnak az ateista hatóságokkal, az ügynökök beszervezőivel. Ezektől a jó szándékúaktól (a 95%-tól) rohad meg a levegő, s megy tönkre Jézus ügye. Miért? Azért, mert folytatják az emberiség megváltatlanságát. Nem járják Jézus útját, aki nem kenekedett a trón és oltár szövetségéhez, s nem ment egyezkedni Kaifással. Csak a maga, az Ország dolgát tette, mint korunk szentje, Márton Áron is. Mikor avatják szentté? Mondjuk a már szentté avatott mustárgázos IV. Károly, s a keleti politika még szentté nem avatott nagymestere helyett!

15. Mindezekről Tomka nem tesz említést, pedig ezeket is tudhatná. Nem a Szentszék kiadójánál – az nem adhat ki tőlem semmit, könyveimet sem forgalmazhatja –, hanem csak a Bokor egyik kiadójánál '93-ban, 2000 példányban megjelent e történet minden részlete Nagypénteki levél címmel. Helyette az Apostoli Szentszék Kiadójánál megjelent jelen könyvével napnál is világosabbá akarja tenni, hogy látásom és a Bokor látása milyen helytelen. Tehetetlen vagyok vele szemben. Amit én megéltem, azt nem jelenteti meg a Szentszék Kiadója. Még elmondom azt a történetet, melyet a Nagypénteki levél még nem közölhetett. '93 elején, amikor aranymisémet készülök mondani, előtte még megírom Ratzingernek, hogy én aláírtam '85-ben Kongregációja 12 pontját, s ő kifogásolta, hogy hozzáraktam ahhoz egy 13.-at is – mégpedig zsinati szöveget. Ezek szerint nem én vagyok az, aki nem fogadja el az egyház tanítását, hanem ő, a hierarchia. Amikor már 15. éve tart egyházi megbüntetésem, '96-ban újra írok neki: „Hazámban 15 év után az apagyilkosoknak is megbocsátanak. Én letöltöttem az egyháztól rám mért büntetést.” Ez hatott, s azt válaszolta a piarista generálisnak, hogy elintézi ügyemet a magyar püspököknél, s beírhatom 13. pontomat is a 12 közé. A magyar püspökök kivárnak, s büntetésletöltésem 16. évében, '97 szeptemberében nyilatkoznak: megszüntetik a korlátozó intézkedéseket (milyen szép szót találtak a 15 évig tartó büntetésre) – arra hivatkozva, hogy aláírtam, amit a Kongregáció kért tőle. (Ez is a tények megmásítása: én már '85-ben aláírtam azt. Mért vagyok akkor még '97-ben is büntetve?) És megint valami, még ennél is csúnyább: nem szüntették meg a korlátozó intézkedéseket máig sem, mert csak akkor misézhetek templomban, ha egy plébános meghív, és ha meghív, annak következményei támadhatnak, támadtak is, a plébánosra nézve. A plébánosok általában elkerülik a herce-hurcákat. A püspököknek kellett volna meghívniok, akik rám mérték 16 éve büntetésüket, és megvallva, hogy az állam parancsára tették, amit tettek, és bocsánatot kérve érte. Nem szüntették meg, csak nyilatkozták azt. Mi ez a magatartásuk? Hogyan is nevezik az ilyesmit?... S a vitathatatlan tény: a katolikus könyvesboltokból mind a mai napig ki vannak tiltva könyveim. S a másik tény: a világi hatalom minden nyomása ellenére sem lettem kiközösítve, felfüggesztve sem. Kedves Tomka Ferenc, a mi életünkben nincs olyan, amiről nem beszélünk, s ha volnának (416. lap), akkor bizony ki volnék közösítve, fel volnék függesztve. Az általad említett igazi okok azok, amikről beszélünk, és most is azt tesszük. S hiba fájlalnod, hogy ezeket vallja a magyar katoliku-

sok közössége, s nem azt, amiket te írsz. Bizony nem azt, amit képviselnek a beszervezők és egyes jó szándékú beszervezettek.

16. Kedves Tomka Ferenc, ha ezek után mégis úgy látod, hogy a katolikusok nem úgy látják a dolgokat, mint ahogy a Bokor és én képviselem, akkor ennek nem az-e az oka, hogy mi a valóságot mutatjuk meg az egyházüldözés és az ügynökkérdés dolgában? S ezen, Istenek hála, a te mostani könyved sem fog segíteni. Annál kevésbé, mert könyved személyemmel foglalkozó fejezetét azzal indítod, hogy hosszan és ájtatosan elmeséled, hogy a kisközösségi vezetők találkozóján, a börzsönyi Borókáspusztán (389. és 409–411. lap) milyen infernális nézeteket is képviseltem én. A résztvevők közül csak egy meghalt paptestvérünk nevét említed, senki másét, pedig oldalakat írsz a találkozóról, annak vezetőjéről (Ki volt az?), s arról, hogy megkérdezted a még élőket (Kiket?) arról, hogy helyesen emlékezel-e az ott történtekre. Kedves Ferenc, nem emlékezel helyesen. Azt sem tudom, hol van a Börzsönyben Borókáspuszta. Sohasem jártam ott. Nagyon rosszul emlékezel. Ez is megérne egy sajtópert, ha hűségem Jézushoz nem tiltana nekem ilyesmit.

17. Borzalmas dolgokat csináltak az ateisták velünk az elmúlt félszázadban, de hát ezt ateista embertársaim tették. Hátha ez volt a meggyőződésük, s ki tudja, hogyan s mitől megrontott lelkiismeretük mondta nekik, hogy ezt tegyék? Talán mi is felelősek vagyunk azért, hogy ide jutottak. De Jézus ügye számára sokkal borzalmasabbnak gondolom, amiket a formálisan beszervezettek vagy csak a be sem szervezettek az ateista hatalommal tárgyalásba bocsátkozva, maguk csináltak. A segítő jó szándékukkal. Azt is, amit most e könyveddel csinálsz, kedves Ferenc. Mikor fogjátok észrevenni, hogy a Jézus által hirdetett Isten Országának semmi köze ezekhez az ügyeskedésekhez? Hogy Jézus Országa nem lehet szövetséges társa a szekuláris hatalomnak? Hogy le kell mondani arról, hogy ő segítsen minket, és mi segítsük őt? Hogy Jézus Országa nem e világból való? Hogy a kalocsai érsek nem lehet Muhinál hadsereg-főparancsnok? Hogy minden politikai ügyeskedéseteket messze felülszárnyalják pozitív, jézusi hatásukkal azok a Bokor-fiatalok, akik három évet ültek Baracskán, mert nem ismernek ellenséget? Hogy ez az ügyeskedésetek akkora kárt okozott Jézus ügyének, amekkora kárt az elmúlt ateista félszázad hírből sem tudott okozni? Jeruzsálem, Jeruzsálem, térj meg a te Uradhoz, Istenedhez!

18. '96 óta nem szólítottam meg a hierarchiát. Felesleges volt, ha egyszer a szó nem fedi a valóságot. De most Ratzingerből XVI. Benedek néven pápa lett. Egész életemben harcoltam Jézus ügyéért, és úgy, hogy egyházam előtt is feddhetetlen legyek. S meg kell kérdeznem magunktól, magyar katolikus kereszténytől, hogy XVI. Benedek akarhatja-e, hogy a valóságot nem fedő, a '97 szeptemberében elhangzott szó („megszűnnek a korlátozó rendelkezések") így, beváltatlanul maradjon? Hiszen azt ígérte a piarista generálisnak, hogy rendbe teszi ügyemet. Magam a valóságot, a rendbe nem tevést is elviselem. De egyházamat terhelheti-e továbbra is, kilenc esztendő után is ez a valóság, ez a meg nem felelés? Prohászka Ottokár Soliloquiáiban panaszkodott az esztergomi káptalan jozefinista szelleme miatt. II. József csak tíz évet uralkodott, de káros hatásait Prohászka száz év után is érzékelte még. Ami most folyik egyházunkban, a Tomka könyve által is képviselt, a világi hatalommal kenekedő szellem, már lassan hatvan éve fokozottan is pusztítja-rontja egyházunkat. Mikorra fogja kinőni egyházunk e szellem káros örökségét? Nagyon ideje volna, hogy leáldozzon e szellem napja. Az, hogy a szó nem felel meg a valóságnak. Az, ami átlengi könyvedet is, annak majdnem minden oldalát, kedves Ferenc. „Az igazság tesz majd szabaddá titeket" (Jn 8,32) – mondta az, aki jó szándékkal sem, csak kötélvégen tárgyalt a hatalommal.

Hirosima '60

„A modern háború a maga egyre növekvő kegyetlenségével és pusztításával, ha nem sikerül megakadályozni, végső soron az egész civilizációt elpusztíthatja... Ha nem akarunk a háborúban együtt elpusztulni, akkor meg kell tanulnunk békében együtt élni."

Az idézet egy politikus rádióüzenetéből származik. Az alkalom: az Egyesült Nemzetek Szervezetének alapító konferenciája, San Francisco. Az időpont: 1945. április 25.

Ekkorra a szövetséges csapatok már találkoztak az Elbánál, épp e napon fejezték be Berlin teljes bekerítését. A hitlerista csapatok teljes kapitulációja küszöbön állt Európában. A résztvevő 50 állam a második világháború *utáni*, békésebb, egyesült világgal, az ENSZ alapító okiratának (UN Charter) szövegezésével foglalkozott.

A fenti szép szavakat Harry S. Truman, az Egyesült Államok elnöke mondta. Az a Truman, aki pár héttel korábban vette át az elnökséget a hirtelen elhunyt Roosevelttől. Az a Truman, aki 1945 augusztusában engedélyt adott az atombombák civil célpontok elleni bevetésére.

Próbáljuk megérteni?!

A történészek máig vitatkoznak azon, hogy igazolható, vagy szükségszerű volt-e az atombombák ledobása. Mint békemozgalmár azt gondolom: semmiképp nem igazolható, de nagyon is szükségszerű volt. Egy sor ember, politikus, tudós és katona felelőssége, hogy ez a morálisan elfogadhatatlan tömegpusztítás bekövetkezett.

A Hirosima és Nagaszaki pusztulását bemutató képek magukért beszélnek. Nem akarok szavakkal tovább sokkolni senkit, a borzalmak felidézése helyett megpróbálok címszavakban felidézni néhány olyan történeti-történelmi tényt, ami a 60 évvel ezelőtti tragédiához vezettek. Azt hiszem, minden kis tény után érdemes egy pillanatra belegondolnunk, hogy előfordulhat-e ilyesmi ma, a 21. században, a hidegháború, a rendszerváltás és Európa egyesülése után.

Fizikusok

(Ha valakinek nem lenne egyértelmű: Friedrich Dürrenmatt Fizikusok c. drámájára utalok, amely minden békemozgalmárnak kötelező olvasmány.) Az atombombák kifejlesztésére irányuló Manhattan-terv 1945-ben már három éve folyt. 150 000 (!) ember vett részt a kutatásban, teljes titokban. A 2 milliárd dolláros költségvetést a kongresszus megkerülésével, titkos, közvetlen – ebből kifolyólag ellenőrizetlen – elnöki büdzséből biztosították.

Természetesen nemcsak az USA kísérletezett nukleáris fegyverekkel, a kutatást vezető tudósok többsége európai volt. A franciák – az 1935-ben Nobel-díjat is kapott Frederic Joliot-Curie vezetésével már jóval előbbre jártak az atomfizikában. Azt a tényt, hogy az urán atommagjának nem kielégítő a stabilitása, németek – Otto Hahn és Fritz Strassmann – fedezték fel.

Szilárd Leó, Enrico Fermi, Werner Heisenberg, Halban, Kowarski, Niels Bohr és bomba kifejlesztését vezető Robert Oppenheimer – csak néhány név a sorból. Többségük csak későn, vagy soha nem jött rá, hogy mit is alkotott. (Alkotott?!) Oppenheimert, az 1945. július 16-i új-mexikói próbarobbantás után egy újságíró arról faggatta, hogy mit gondol teremtményéről. Ő a Bhagavad-gíta négy sorával válaszolt:

Ha ezernyi nap fénye
Egyszerre lobban az égre,
Halállá válik az ember,
Veszélyévé a földnek.

Ismeretesek az Einstein-levelek is, amelyben a hírneves tudós a bomba veszélyeire hívja fel a figyelmet. Azt azonban kevesebben tudják, hogy 1939-es levelében Einstein ezt írta Rooseveltnek: „Ha Hitler valóban atomfegyverhez akar jutni, nekünk kötelességünk mindent megtenni azért, hogy a nácizmus ellenségei megelőzzék őt ebben.” Csak később jutott el arra a következtetésre, hogy a technikai fejlődés önmagában nem elegendő a világ megmentéséhez, a technológia önmagában nem segíti egy igazságos és fenntartható világ kialakulását. Sőt, jelen állás szerint sokszor tovább növeli a szakadékot a technika haszonélvezői és kárvallottjai között. Márpedig a morálnak, az emberi erkölcsnek kellene a tudomány előtt járnia, ami nemcsak arra keresi a választ, hogy „hogyan” tudunk valamit megtenni, hanem arra is, hogy „miért” kell – vagy épp „miért nem szabad” – valamit megtennünk. Végül pár hívószó napjainkból: klímaváltozás, túlnépesedés, energia-felhasználás, terrorizmus, fogyasztói társadalom, géntechnológia…

Háborús matematika?

1941. december 6-án volt a Pearl Harbor elleni támadás. Sokak szerint ez a „hitszegés” volt az első lépés a Hirosimához vezető úton. Valójában az amerikai atombomba-program megkezdésére vonatkozó határozatot már Pearl Harbor előtt meghozták, s az Angliában már bő fél éve folyó „Tube Alloys” programot költöztették az USÁ-ba.

Tegyük hozzá, a Los Alamos-i Manhattan-kísérletekhez hasonló, a német V-1 és V-2 rakéták kifejlesztését célzó Peenemünde-terv, Werner von Braun vezetésével, illetve a kevésbé ismert japán N-terv csak azért nem ért el sikert, mert Amerika volt az első – azért, mert be tudta szerezni a két plutónium- és egy uránbomba előállításához szükséges mennyiségű hasadóanyagot, nehézvizet és energiát. Érdekes gondolatkísérlet elképzelni, mi lett volna, ha a sarokba szorított németek vagy épp a japánok érnek előbb célba, és vetik be a bombáikat, például New York ellen. Véleményem szerint a háború végkimenetelén nem változtatott volna, ráadásul a hitleristáktól – hangsúlyozottan idézőjelben – „megszokhattuk” az őrült logika vezette szélsőséges cselekedeteket, például a haláltáborokat. De az atombombákat a jó fiúk dobták le.

Következtetés – ismét –: az atombomba bevetése szükségszerűen következett be… Ha a színpadon van egy pisztoly, annak el kell sülnie. A bomba egyetlen célja és értelme csakis az lehet, hogy felrobbanjon, nem pedig az, hogy „ne robbanjon fel”. (Itt tennék egy kis kitérőt utólag, hogy megemlékezzünk Farkas Henrikről, aki a hadkötelezettség elleni munkája mellett a fegyverek kultuszának egyik legkövetkezetesebb ellenzője volt. A bomba egyetlen értelme a robbanás, a pisztolyé a lövés – az „elrettentő erő” kifacsart logika.)

Hirosima és Nagaszaki egy ősi erkölcsi dilemmára nyújtott legszörnyűbb válasz: Feláldozhatjuk-e egy ember életét, ha ezzel ezrek életét menthetjük meg? Egy, a társadalomnak terhet jelentő hajléktalan életét a rák gyógyszeréért? Igazolható-e két város eltörlése a föld színéről, ha ezzel egy csapásra véget érnek a katonaéletek ezreit követelő Csendes-óceáni harcok…

A „nem”-et könnyű kimondani, de hálát adhatunk az égnek, hogy mi sosem kerülünk ilyen dilemma elé. Tegyük hozzá, Truman elnök már 1940-ben úgy nyilatkozott, hogy a nácik és a szovjetek háborújában az USA fő céljának annak kell lennie, hogy mindkét ellenségük a lehető legtöbb áldozatot szenvedje el háborújuk során. Az USA a Szovjetunió segítsége nélkül csak igen komoly áldozatok árán vívhatta volna ki a Csendes-óceánon a győzelmet, így a háborús matematika szerint Truman számára az atombomba olyan fegyver volt, amellyel egyszerre vethetett véget a II. világháborúnak a Távol-Keleten, és demonstrálhatta az USA szuperhatalmi státuszát a feltörekvő szovjetek előtt. Pech – mondhatnánk –, hogy a szovjetek igen hamar saját atombombához jutottak, ami a XX század második felét meghatározó hidegháborúhoz vezetett.

Elég rázni a bunkósbotot

Az állatvilágban a vicsorgás, a természeti népeknél a lándzsa rázása többnyire elegendő, a tényleges összecsapás ritka. 1945-ben a hirtelen észre tért Szilárd Leó amellett kampányolt, hogy hívják meg a németek, japánok és szovjetek vezetőit Los Alamosba, és ott mutassák be a bomba erejét. Elgondolkodtam: Vajon ha a két bombát nem Hirosima és Nagaszaki lakosaira dobják le, hanem „csak” a sivatagban, vagy az óceán közepén, a Bikini-atollon robbantják fel, vajon eléggé félnénk-e még ma is az atomháborútól…? Vajon ha nem járják be a világot a borzasztó képek és beszámolók, megúszta volna-e a világ a kubai rakétaválságot?

Lezárásképpen: Nem beszéltem az atomtámadás szörnyűségiről. Nem beszéltem arról, milyen képmutató hozzáállás az ún. „fejlett demokráciák” részéről, hogy hevesen ellenzik az észak-koreai és iráni atomprogramokat, miközben a legnagyobb arzenál változatlanul az ő kezükben van. Nem részleteztem, hogy a patikamérlegen kimért egyensúly milyen bizonytalan dolog.

Nem beszéltem a terrorizmusról, a fanatizmusról, amely bebizonyította, hogy egy zsebkés segítségével is át lehet törni a napjainkban is bőszen tervezgetett rakéta-védőrendszereken. Nem moralizáltam azon, hogy terrorizmus gyökere – akárki akármit mond is – nem a vallási fanatizmus, hanem a szegénység és a tudatlanság.

Zárszóként annyit: a világ elérte korlátait, az ember, akárcsak a legsikeresebb vírus, benőtte az egészet, és most elérte a „petricsésze” peremét. A kérdés az, hogy meddig tudjuk még kitolni, elnyújtani az összeomlás folyamatát, és hogy a végén mekkora lesz a paradigmaváltáshoz vezető kataklizma.

Azt gondolom, hogy az embereket többnyire még ma sem a bölcsesség vezeti, hanem kapzsiság és a félelem… Rossz szó. Magam sem „azt gondolom”…, hanem félek tőle, hogy…

Perneczky László

Elhangzott az Alba Kör 2005. augusztus 6-án, a budapesti Kossuth téren tartott Hirosima-napi megemlékezésén.

A király figurája élettelenül lóg ki az udvari bolond zsákjából. Már nincs szüksége a királyra, aki énjének játékaival uralkodik az ember felett, és így rabságban tartja. Az Udvari Bolond zavartalanul és boldogan megy útján egy meghatározatlan jövõ felé. Fényesen ragyog felette a gondolat villáma, amely spontaneitást és meglepetéseket ígér.

Évszázadok óta tarka ruhájáról lehet felismerni az Udvari Bolondot, mert csak a bohócruha védi meg attól, hogy akaratán kívül bolonddá váljon. Tudatosan választotta tehát ezt a ruhát.

Kovács Tádé

Mi vagyok én?

„Esetemtanulmány”

1.

Mi lehet az udvari bolondok munkaköri leírásában?
Mi lehet szakszervezetük legfõbb célkitûzése?
Mit írhatnak sírkövükre lenyakaztatásuk után?
Avagy foglalkozzunk konkrétabb, szalonképesebb és egyszerûbb kérdésekkel?

2. Elõéletem

Akasztott ember még nem voltam. Vagy mégis? Igen, Hévízen, a súlyfürdõben! De voltam a klinikai halál állapotában 1944 végén, amikor megszülettem, és szülõapám (egyben szülõorvosom) a kutacsaim közé adott injekcióval visszahozott az életbe, majd gyorsan meg is keresztelt ékes magyar nyelven (!), mielõtt visszaszöknék a másvilágra. Ez volt az elsõ hazardírozásom, de nem az utolsó. A fõváros romokban hevert lábaimnál, mikor meglátott; én meg hamarosan a légópincét választottam, hogy ne is lássam. Másoknak számolják az üdvlövéseket, ha világra jönnek, nekem számolatlanul lõttek. Én anyám hasában, õ meg apámmal a fûben hasalva „élvezhettük” Óhatvan eltûnését a föld színérõl. Ehhez képest felhõtlen gyermekkorom volt 1956-ig, amikor is berendezkedtünk a fürdõszobában, mivel néhai szobaablakaink keretei nemigen tartották szobahõmérsékleten a szobahõmérsékletet. Naponta meleg kenyeret kaptunk a házbeli péktõl, így csak olyankor bújtunk elõ a fürdõkád mellõl, ha szovjet katonák fegyvert kerestek ágyaink alatt. Ötemeletes KIKK-házunk társbérlõi közül senki nem halt meg ugyan, de mikor vége lett a „rendcsinálásnak”, még épp elég nyomát láthattuk a „tisztogatásoknak”.

Öt év múlva tehát nem tévedésbõl vettük fel sötét ünneplõnket október 23-án a szerzetesi gimnázium aznapi elõadásaira, nem véletlenül énekeltük el magyarórán a himnuszt, s imádkoztunk rózsafûzért tanítás után a kollégium kápolnájában az 56-os halottakért. Ezért márciusban ki is csaptak közülünk kettõt az ország összes középiskolájából. Négy tanárunkat pedig elmozdították: kit a rendbõl, kit az épületbõl, kit csak aktív státuszából. Már akkor rá kellett volna jönnöm, hogy az élet nem habos torta. Nem jöttem rá. Úgy volt, hogy én leszek a harmadik kicsapott az osztályból, de végül eszébe jutott némelyeknek, hogy kivételesen nem én kezdtem el a himnuszt, hanem maga a tanár. Mielõtt ügyem így nyugvópontra került volna, szegény jó apám elment mindazon magas poszton ülõ zsidó kollégáihoz, akiknek az életét annak idején katonaorvosként megmentette a Szentendrei-sziget munkaszolgálatosai közül. Nehezére esett, hiszen sosem kért semmit olyasmiért, amit keresztény kötelességének érzett, de a fiáért megtette. Úgy tûnt végül, hogy potyára. Hiszen a tanár követte el a „bûnt”, nem én.

Végül is leérettségiztem, öt nyelvbõl jelesre – a magyart kivéve. Ez a négyes, mivel az önképzõ-kör elnöke voltam, elég szégyen volt, de nem vágott földhöz. Az esztergomi teológia felvételijén Madách szavaival „nyomorú fajnak, gyáva nemzedéknek” tituláltam az ott ülõ professzorokat, és eredményesen, mert ijedtükben fölvettek. Két évvel utánam Harrach Pétert is fölvették, Balás Béla püspök négy évvel járt fölöttem. Könyvbizományosként nemhogy hasznot nem hozott tevékenységem a fõiskolán, de még rá is fizettem a „boltra”. Mivel a hiányzó összeget befizettem, tovább „táncolhattam a kötélen”. Botrányt mindössze egyszer okoztam, midõn a „Midõn e szószékre” kezdetû Kossuth-körmondat 27 variációján nem tudott szórakozni a rektor, s nyilvánosan meg kellett követnem mindazokat, akiket – úgymond – hazafias érzésében sértett a bohózatom. Mivel megtettem, ezúttal sem gurult le a feje az udvari bolondnak.

Pappá szenteltek. Balassagyarmaton, egy papi gyűlésen remegő lábakkal ugyan, de ellene mondtam a bíborosnak, aki megpróbálta elrettentő példaként buta makacsságnak beállítani előttünk atyai jó barátom, Thiry István helytállását, mellyel a börtönből kiszabadulva ott folytatta az államiak által rosszallott ifjúságnevelő munkáját, ahol abbahagyta, mikor elhurcolták érte. Volt professzorom — legnagyobb bosszúságomra – „megvédett", mondván: „Ne haragudjon Excellenciád, a káplán úrnak sok esze van, csak rossz tartóban."

A papi bebörtönzések ideje lejárt a Helsinki-okmányok aláírása után. Az államiak saját püspökeinkkel dobáltattak bennünket állomáshelyről állomáshelyre, ha valamelyik „túlbuzgó" paptól féltették a szocializmus bástyáit. Így helyeztek el ifjúsági hittan miatt hat hónap után Budáról Esztergomba, majd másfél év múlva onnan tovább Érsekvadkertre. De már hatéves angyalföldi szolgálatom alatt is vegzálták egyetemistáimat, s felhívták a figyelmüket a veszélyre, ha netán államellenes iratokat csempésznék a szekrényeikbe, s egy-egy házkutatás alkalmával azokat náluk találnák meg. Érsekvadkerten meg egyenesen az állam és egyház közti jó viszony veszélyeztetését olvasták a fejemre, és lelkipásztori bölcsességemet kérdőjelezték meg, amiért felnőtteknek háznál bibliaórákat tartok. Megkérdeztem a kiküldött hivatalnokot, hogy ő lelkipásztor-e, s mivel megvallotta, hogy nem, kértem, hogy bízza rám a lelkipásztori szempontokat, amelyeknek a Bibliához kell igazodniuk. Abban meg az van megírva, hogy még a háztetőkről is hirdetni kell az evangéliumot, én meg onnan még nem hirdetem, tehát nemhogy vissza kellene fognom magam, hanem inkább lemaradásban vagyok.

Hogy Érsekvadkertről is tovább hajítsanak ezért, azt már nem vártam meg, hanem magam kértem püspökömet, hogy helyezzen el mielőbb a faluból, mielőtt szerelmet vallanék egyik növendékemnek, akibe belezúgtam, de ő még nem tudja. Most az egyszer késlekedett a püspök, én meg szerelmet vallottam, és kosarat kaptam. Ennek a szerelemnek a kohójában írtam meg disszertációmat az erények dialektikájáról. (Alcíme: Két szélsőség között párjával jár az erény.)

Visszaküldtek Angyalföldre, de hogy miért, azt nem közölték volt főnökömmel. Közöltem hát én. Így kerültem egyházilag „betegszabadságra". Betegségem annyi volt, hogy szüzességi ígéretem ellenére nősülési szándékaim támadtak. Az efféle betegségnek nem tesz jót az anya szoknyáján ücsörgés, elszegődtem hát a Boy Szolgálathoz bérelszámolónak. Özvegy anyámnál laktam, az ő kosztját ettem, ahhoz járultam hozzá magas fizetésemből. Legelső fizetésemet megpróbáltam megosztani a régóta ott dolgozó hölgyekkel, akik vagy egyötöddel kevesebbet kerestek nálam, mivel iskolázatlanabbak voltak, ha ügyesebbek, tapasztaltabbak is. Nem fogadták el.

Reggelente munka előtt gyóntattam, miséztem a helyi kápolnában. Esténként jártam a lakásokon folyó bibliakörökbe, melyeket még angyalföldi káplán koromban szerveztem, s azután sem hagytam el, hogy vidékre tettek, hiszen valamire a szabadnapját is használnia kellett az embernek. Bibliaköreim résztvevői nagy számban jártak Zuglóba misére. Én is bekapcsolódtam az onnan szerveződött hatalmas karitatív tevékenységbe: a magam részéről gyerekőrzést és családi házépítéseknél culágerkodást ajánlván fel szabad időmben.

Hogy effélékre fordítható szabadidőm növekedjék, otthagytam a bérelszámolást, és elmentem segédmunkásnak egy TSZ-melléküzemágba. Voltam udvarsöprögető, bokorirtó, raktártakarító, trafóágy-mosó, kazántisztító, végül kazánpiszkító lettem: fűtő. Mindenhol szerettem lenni, mindenhol szerettek, pedig volt, hogy csupa köztörvényes börtönviselttel dolgoztam egy brigádban. Ám ezek az állások meg-megszűnögettek. Hol azért, mert elvégeztük a munkát, hol azért, mert nem. Ha üresen hagyták a MIL-lapomon a jutalom rovatot, megsértődtem, de volt olyan „smucig" főnököm is, aki elkövette ezt a sértést. Mindkét kazánfűtői tanfolyamot nagyon élveztem. A sok humán tárgy után megcsapott gimnáziumi éveim reállal vegyes levegője.

Telt-múlt az idő, elmúlt a bánat, új szerelem jött. Abbahagytam a misézést. Kihirdettem, hogy most átülök az oltár túlsó oldalára, mivel a római egyházban a VI. és a VII. szentség ütközik. Vidékre mégis elhívtak néha helyettesíteni. Vittem magammal menyasszonyomat. A „rosszhírű" vénasszonyok drukkoltak nekünk, hogy mielőbb fölmentést kapjunk Rómától. Anyám albérletet talált nekem. Meg tudtam fizetni, s még a 25 szál rózsára is futotta, amikor párom annyi éves lett. A polgári és közösségi esküvőre csak kettőt hívtunk: boldogot és boldogtalant. El is jöttek, ünnepeltek velünk.

Ezután párom elhagyta az imát, a templomot, a közösséget, a barátnőit, végül engem is. Beadta a válókeresetet. Én a békéltető tárgyaláson megpróbáltam békéltetni, sikertelenül. Cukorbeteg lettem a váláskor. Bánatomat karitatív munkába öltem. Bekapcsolódtam a Katolikus Alkoholistamentő Szolgálatba, és halála előtt átvettem Szabó Jánostól, a narkósok papjától a hetente összejövő devi csopi (deviáns csoport) vezetését a Mikszáth téren.

Aztán leköltöztem Dél-Magyarországra. A narkós esetmegbeszéléseken ugyanis megismerkedtem a zsibriki kallódó missziót vezető református lelkész házaspárral. Ők kértek fel a narkósokhoz rehabilitációs lelkésznek Tolna megyében. A drogosokkal voltam havonta három hetet 24 órán át. A negyedik hét szabadnapjait anyácskámnál töltöttem, és pesti bibliaköreimmel. Ezekben született a „kérdezzük meg önmagunkat" módszerem – a budapesti iszákosmentőben pedig jelen házasságunk gondolata és érzelmi alapja. Párom akkor már, mint egyetemista, éveken keresztül tanulmányozta a misszió munkáját addiktológiai gyakorlatként, sőt ebből írta szakdolgozatát is. Én meg Zsibriken szénarakás közben leestem 3 méter magasról, és karjaimat törtem.

Beám kétszer is meglátogatott a kórházban, s ott gipszben, pizsamában ellenállhatalannak érezvén magam, megkértem a kezét. Ő Tatabányán született. Itt is dolgozott 2004 őszéig. És „szállította" Szőlőtő nevű, „éljünk józanul klubunk" számára az alkoholistákat 1993-tól. A klub ma már egyesület. De továbbra is társadalmi munkában működtetem hetente. Tatán élünk három általános iskolás gyermekünkkel.

Nyolc év után megérkezett Rómából a fölmentésem. Megeskődhettünk templomban, gyónhatunk, áldozhatunk, de én még annyi egyházi munkát se végezhetek, mint bármelyik nyájas olvasóm. Ez azért nem ver le. Rengeteg templomon kívüli tevékenység adódik, akár itt a városban is. Tanítottam filozófiát a helyi nyugdíjas főiskolán. Igaz, kicsit többet költöttem a fénymásolatokra, fóliákra, könyvekre közben, mint a tiszteletdíjam, de családom hozzá van szokva az ilyesmihez. Párom is főleg rokonokat, barátokat, kollégákat, szegény embereket gyógyít, s tőlük nem szokás pénzt elfogadni. Mostantól Pesten dolgozik a „TÁMASZ"-nál, ahol még annyi mellékes sincs, mint itthon. Sebaj, piknik alapon csaptunk hatalmas lagzit, de szesz nem volt, mivel a násznép egy része gyógyult alkoholistákból állt.

3. A jelen helyzet

Mind az öten jó kedéllyel és étvággyal rendelkezünk, s eddig még sosem éheztünk. Kenyérkereső munkát is itt talált nekem kis feleségem, a városban. Köszön is minden szembejövő, ha kerékpárommal átszelem a várost. Vagy a templomból, vagy a klubból, vagy a nyugdíjasoktól, vagy az iskolákból ismernek minket, ahol szenvedélybetegsé-

get megelőző osztályfőnöki órákat tartottunk stb. Eddigelé nem kellett Pestre járnom. Mentálhigiénés csoportvezető vagyok a KEMÖIO-nál. Ahogy szeretem a szenvedélybetegeket és a gyerekeket, úgy kedvelem a régebb óta fiatalokat is (öregek nincsenek!). 13 éve vagyok náluk.

Főnököm elintézte nekem, hogy szakirányú végzettségűnek számítsak. Kreditpontokra már nincs szükségem a korom miatt, de nagy elánnal járok mindenféle továbbképzésre, személyiségfejlesztőre, szupervízióra. Van úgy, hogy előadást is kérnek tőlem. Beszámolóimmal sem szoktam elaltatni a hallgatóságot. Mióta lehet, efféle pályaműveket is írogatok, általában díjazzák, amit csinálok. Csoportértekezletekre igyekszem a folyó ügyeken túl valami tartalmat, vagy valami megmozgatót vinni. Évfordulókat, névnapokat tartok. Okleveleket írok az ünnepelteknek. Heti 4+2 előadást, felolvasást tartok, tartunk a két épületben. Ezekre egynél kevesebb arcképet, térképet, illusztrációt nem szoktam falra akasztani, de van hogy tucatnál is többet, hacsak lehet, színesben, föliratozva.

Szégyellem, ha egy héten legalább kétszer nincs személyes szavam mind a 160 emberhez, és a dolgozókhoz is, de van úgy, hogy ez többször is sikerül. Nem emlékszem senkire, aki utált volna. De majdnem mindenki kifejezésre juttatja, hogy kedvel. Nem vagyok markáns főnök, de lehet mellettem dolgozni, lélegzetet venni, élvezni a munkát, az embereket, az életet. Azt tekintem csoportunk fő feladatának, hogy jó légkör legyen a házban. Azon vagyok, hogy az adminisztráció a legszükségesebbekre korlátozódjék. Átfésültem kollégám munkáját a mentálhigiénés protokollról. Írtam egy lapot intézményünk filozófiájáról. 56 pontos etikai kódexet szerkesztettem.

Szeretek dolgozni, szeretek másokat békén hagyni, szeretem a jó ötleteket, elfogadom és artikulálom azokat, akárkitől jönnek. Most például miniszterünktől jött egy ötlet arról, hogy 2005-tel megszünteti a mentál-csoportvezetői státuszt, hogy így megtakarítson és elkülönítsen egy csomó pénzt egy új csoport felállítására. Az Országgyűlés elfogadta az ötletet. Én is elfogadom. Érdekes ötlet. Egy időben vívmánynak tűnt e státusz felállítása. Számomra roppantul testhez álló. De pénzből élünk. Hosszú éveken át a fizetésünkön kívül nem láttunk pénzt a csoport munkájához. Mégis működtünk. Mentális részünk ugyanis láthatatlan, és csak járulékosan szorul anyagiakra. A vadgesztenyegyűjtésből befolyt összegek elfogytak, s megjelentek új források, összegek. Anyagokra, utazásokra futotta, és még mindig futja. Rokkantnyugdíjam mellé szép fizetést kapok. 2004. december 31-ével lejár a félévenként meghosszabbított szerződésem.

Körülnéztem a városban. Azt tapasztaltam, hogy nyugdíjasnak még fiatal vagyok, aktív dolgozónak már vén. Besorolásom (F13) szerint túlképzett vagyok, a munkakínálat szempontjából képzetlen. Mi vagyok hát? Mi vagyok én? Egy rokkant családapa, aki talán hozzá tud járulni a telefonszámlához? Egy levitézlett munkatárs, akinek még végkielégítés se jár? Egy udvari bolond csapatnak hirtelen elgurult feje? Egy kötéltáncos, aki beleesett a Niagarába? Értem én, hogy ha meg kell szüntetni valamely státuszokat, akkor a mentálhigiénés csoportvezetőkét kell megszüntetni mint legkisebb csoportéit, amiknek a vezetését legkönnyebben tudja ellátni az igazgató, esetleg egy megbízottal, ha szükséges. Megáll a lábán a csoport, hiszen megállt a miénk is, mikor GYED-en voltam a nagylányunkkal. A megbízott csoportvezető megkapja a kellő jogosítványokat, és ha elég szerény, elég ügyes, prímán meg is tudja majd oldani! Ha az igazgató váltogatja a megbízottakat, mondjuk évente, akkor még színesedik is a paletta. Jobban összekapja magát az illető, ha egy éve van csak tervei megvalósításához! Csupa előny. De azért vannak hátrányok is.

4. És ott belül?

Nem tudom, hogy be tudok-e ülni abba az irodába, amit a pénzünkből fölállítanak majd. Lehet, hogy nem is kapnak utánam. Fiatalabbat, invenciózusabbat keresnek rá. Jól teszik. Mielőtt igazgatónk behívott a szobájába, leültetett, és kezembe adta, elmagyarázta, mit találtak a módszertaniak az Interneten, épp kint járt nálunk egy újságíró. Azt kellett leírnia, hogyan vélekedünk hárman arról, milyen elhelyezkedési nehézségekkel küzdenek a friss diplomások.

Akkor ötlött az eszembe, amit részben meg is tudtam fogalmazni: hogy milyen furcsa társadalom az, amely kifacsarja az emberből az utolsót is, egyre messzebb tolva a nyugdíjkorhatárt, miközben a friss erőket parlagon heverteti, s ezeket annyira hozzászoktatja a lődörgéshez, hogy mire munkát kapnának, addigra már nem is akarnak mást, mint lődörögni. Nyilván van kivétel, nyilván sok a kivétel, de a tendencia akkor is rettentő. És ha ezt következetesen végiggondolom, csak örülhetek a miniszteriális ötletnek.

De nem örülök. Nem minden kollégám olyan vén, mint én. Azoknak végkielégítés is jár. Nyugdíj viszont még nem. Vajon hová mehetnek azzal a diplomával, ami pont erre jó, s ami most az egész országban megszűnik? Túrják ki a kevésbé képzett csoporttagokat? A mi csoportunkban mindenki mindenféle iskolával rendelkezik! Kit akarhatnék kitúrni a helyéről? Milyen alapon? Milyen eséllyel? És sorstársaim kit túrjanak ki? Honnan? Vajon az új hivatal fel tudja szippantani a most utcára kerülőket? Vajon ahhoz elég lesz az eddigi végzettség, vajon az az iroda hasznosítani tudja az eddigi tapasztalatokat? Vajon ugyanavval a kedvvel tudnék én ott dolgozni, mint itt?

Eltelt egy hét, és én dolgoztam tovább, mint eddig. Hol van még január 1-e! Mennyi lehetőség nyílhat még előttem addig! Tavaly feleségemnek dupla fizetést, nekem hasonló állást és szolgálati lakást kínáltak Veszprémben. Kézzel-lábbal tiltakoztam. Engem ebből a házból már csak lábbal előre lehet kivinni – mondtam. Ennyire biztonságban éreztem magam, ennyire jó volt a közérzetem. Ennyire nem fűlött a fogam ahhoz, hogy pályakezdő fiatal legyek 59 évesen. És barátságokra tegyek szert egy vadidegen városban.

Aztán pofára estem. Még egy negyed év, és örülhetek, ha Veszprém messzeségében találok valami kis aktatologató nyugdíj-kiegészítést. Végigkérdeztem a papokat, a tanügy, egészségügy, szociális szférában, akit tudtam, a városban és kívüle. Nem biztattak túlságosan. Készülnek bizonyos intézmények létrehozására néhány év múlva. Néhány év múlva kijárják a gyerekeim az iskolát, elhelyezkednek príma állásokba, és élvezhetem busás öregkori nyugdíjamat! Vagy nem?

Szóval eltelt egy hét, és bennem megpattant valami. Ültem a kerékpáron, gurultam befelé. És egyszerre csak elkapott valami „depi": „Hallod-e te, pasas!", mondom magamnak. „Hová kerekezel te olyan vidáman? Azt hiszed, hogy szükség van ott bent rád? Meddig? Januárig? Januártól biztosan nem! Erről hamarosan nyomtatott miniszteri papírod lesz! Hé! Miből gondolod, hogy addig másként van? Nincs rád szüksége a világnak! Megtűrt személy vagy. Jobban teszed, ha ezt vésed abba a naiv kis koponyádba! Szállj le a magas lóról, a kutyának se köllesz! Mit gerálod magad itt, mintha számítanál valaminek? Ki vagy te, mi vagy te? Egy nagy senki! Egy rakás szerencsétlenség! Engedd el a kormányt, és szaladj egy kamion alá, amíg nem késő! Kolonc akarsz lenni a tieid nyakán? Túl sokat eszel, túl keveset hozol a konyhára! Januártól biztosan keveset!"

Megborzongtam, mert ezek teljesen logikátlan gondolatok voltak. Eddig sem a miniszter kedvéért jártam be dolgozni. Ha eztán is be akarok jönni, és nem keresek pénzt

máshol, mindenki szeretettel lát majd, mint a többi helyen, ahol ingyen működöm. A családomnak hány helyről *nem* viszek haza pénzt, ahol dolgozom, mégis támogatnak, mert érzik, hogy jó, hogy fontos dolgot csinálok. És ezeken a helyeken is hányan várnak, mert hasznos, netán fontos is vagyok számukra! De ha senkinek, Égi Apácskámnak akkor is!

Hol az én hitem, reményem, szeretetem? Egy Kökény Mihály semmivé tudja foszlatni?

Az utóbbi gondolatok sokkal logikusabbak voltak, de azért amazoknak is van belső logikájuk, és jó, ha egy keresztény ember, egy lelkipásztor, egy mentálhigiénés tisztában vele, miket éreznek ilyen helyzetben a többiek, főként, ha kevésbé szilárd az istenhitük, kevésbé megértő a családjuk, mint nekem!

5. *Happy end?*

Rendbe jöttem. Kicsit lassabban, mint máskor. Miért? Mert másfajta gödörbe pottyantam a kötelemről, mint eddig. Az eddigi pottyanásokra számítani lehetett. Volt bennük szerepem. Olyan magatartásformát tanúsítottam, amilyennek az akkori környezetben tudni lehetett hátrányos következményeiről. Azokat vállalni is tudtam. Most azonban olyasmi történt velem, amiért semmit nem tettem. Nem a magatartásommal volt baj, hanem a létezésemmel. Nem elbocsátottak az állásomból, hanem megszüntették az effajta állást a hazámban. Kiestem a létből. Kétnapos koromban még nem tudtam felfogni. Most azonban igen. Egy hétbe telt, míg hozzászoktam a gondolathoz, és elengedtem a problémát. Amint megszűnt a görcs, megoldódott a probléma is.

Az alapellátó igazgatónője visszatért egyéves betegszabadságáról. Hallott a problémámról. Az értelmi fogyatékosok napközijének vezetőjétől, akikhez gyakran átmentem névnapot köszönteni, udvari bolondnak azután is, hogy intézményünk elszakadt a várostól, és a megyei Önkormányzathoz került. Slendriánságom, mellyel figyelmen kívül hagytam ezt a fontos adminisztratív lépést, meghozta gyümölcsét. Két telefonhívás, egy személyes beszélgetés, és máris mentálhigiénés munkatárs lettem a városi alapellátónál. Próbaidőmet letöltöttem – boldogan. Hétfőn és kedden a hajléktalanok nappali melegedőjében és éjjeli menedékhelyén vagyok. Havi egy hétvégén ügyelhetek is náluk, ha kell. Szerdán az idősek Kocsi utcai napközijébe, pénteken a Petőfi utcaiba, csütörtökön az értelmi fogyatékosok napközijébe járok. Végzem a dolgom, mint eddig. Egyéni beszélgetések, csoportfoglalkozások. Nincs vezetői, meg ágy melletti pótlék. De csoportvezetői gondok sincsenek! F13-as maradtam. Azt folytathatom, amihez egy kicsit már értek. Kezdem megismerni azokat, akiket eddig inkább csak látásból ismertem. Hiszen eddig is be-belátogattam hozzájuk. A régi hajléktalanszállónak pár hónapig vezetője is voltam. Csak nem bizonyultam elég „vasöklűnek".

Hogy érzem magam, mint 60 éves pályakezdő „fiatal"? Szeretem az ellátottakat, szeretem a kollégáimat. Segítenek tipegnem a kötélen. A család megnyugodott: apának van állása. Minap telefonált volt kolléganőm, hogy elhozhatom a MIL-lapomat a régi helyemről. Kerékpárom otthonosan horkantott, amikor bekötöttem szokott helyére. Szememből pedig kipördült egy könnycsepp. Biztosan a hidegtől. Köszönöm, jól vagyok, egyensúlyom helyreállt. Örülök az új helyemnek, mint bolond a sipkájának. (Természetesen udvari bolond!!!)

6. *Cirkuszporondra illő epilógus*

A miniszter már nincs a helyén, az országgyűlés még van valahol. Igazgatóm nyugdíjba ment. Kolléganőm visszaperelte magát a helyére. Az én volt helyemen pedig egyik beosztottam van, egyelőre megbízott vezetőként. Nem nagyon élvezi. A szociális szférában dolgozó nők kissé lelkizősek. Lelkizős főnöknek lenni pedig skizofrén állapot. Kényelmetlen. Kolléganőm pere során kiderült, hogy miniszter ide, országgyűlés oda, állásaink mégsem szűntek meg. Az országos felhorkanás ugyanis késleltette, majd teljesen meg is akadályozta az új rendelkezés Magyar Közlönyben való megjelenését. Amit pedig nem tesznek közzé, az nem lép érvénybe. Amikor az új igazgatónő ezt közölte volt beosztottaimmal, elkezdtek nyaggatni, hogy jöjjek vissza.

Az új igazgatónő még mint módszertani vezető maga szorgalmazta fenti pályaművem megírását és beadását. Az elbírálásában is részt vett. Külön díjat is kaptam érte novemberben. Jövőre új műfajt is kiír majd dolgozatom nyomán a pályázatokra: Hogy érzi magát a bőrében egy szociális munkás? Szóban is kifejezte tetszését. Egyéb írásaimat is szívesen fogadta a módszertani levélben. Kedveli gondolataimat, stílusomat. Amikor a kórház előtti padon bemutatott bent fekvő édesanyjának, úgy tűnt, hogy engem is kedvel. Azt mondta rólam: Egy kedves kollégám, akivel szívesen dolgoztunk együtt, és talán egyszer még újra együtt dolgozunk majd. Amikor összefutunk az udvaron – a szomszéd házban dolgozom szerdán – összecsókol, ami férfi igazgatóm idején azért nem volt szokásban. De nem céloz rá, hogy visszavárna. Alighanem financiális okokból. Új főnökasszonyom a hosszú betegállomány után sem tudott sokáig dolgozni, hamar elment, most már nyugdíjba.

Utóda némi magyarázkodás után megszüntette végleges státuszomat, és szerződésessé fokozott le. Azt mondta, ha kap rám pénzt, januárban újra szerződtet; ha nem, nem. Néha megcsodálta az előadás idejére kifüggesztett illusztrációimat, máskor éneklésemet fogadta tetszéssel. De azt, hogy lelkigyakorlatra, csoporttalálkozóra próbaidő alatt is szabadságot kértem, nem nézte jó szemmel. Meddig tart meg a kötelem, mikor gurul le a fejem?

Havonként átsoroltak papíron, hol családsegítős lettem, hol újra hajléktalanos, mikor mire volt szüksége az intézmény adminisztrációjának. Munkaköröm maradt, fizetésem hol csökkent, hol nőtt a pótlékok miatt. Vívódtam. Rákérdezzek? Hol? Mire? Hogy maradhatok-e? Hogy visszamehetek-e? Hogy beérjem-e januártól a rokkantnyugdíjjal, és teljesen a családnak, a Bokornak, a Misszió-nak éljek, meg az írásaimat gondozzam, gyarapítsam? Na, még nem értem töprengéseim végére, egyszerre csak nagyobb pénzen visszatettek a hajléktalanhoz, és véglegesítettek.

Bolondos történet? Az. Kacagj, nyájas olvasóm! Hogy néhai pápánkat idézzem: Legyetek vidámak! Én vidám vagyok.

A Szerző előző számunkban megjelent, Megmorgástól megkávéztatásig. Esetem P. bácsival, P. bácsi esete velem c. írásának P. bácsija időközben elhunyt. Gyászjelentésén ez az idézet állt: *„Elment örökre. Alakját a homály befödte. Vissza se nézett... Mégis itt maradt valami szomorú igézet, valami rejtett, szomorú bánat."*

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Alap

A múlt vasárnap meglátogatott engem odahaza Törpeházán egy váci pajtásotok, a kilenc éves Bagdi Tomi. Szülei és rokonai letelepedtek a közelben egy tisztáson. Tomit azonban a házikómban marasztottam egész napos vendégül. Igen tetszett neki az én kicsiny házam, megnézegette minden zegét-zugát, s éppen a padlásról mászott lefelé, mikor ezt kérdeztem tőle: „Megtanultad-e már a holnapi leckéidet?” Rándított egyet a vállán, és így felelt: „Ilyenkor még, év elején nem nagyon töröm magam. Majd később rákapcsolok a tanulásra.”

Ebéd után kivittünk két fekvőszéket a ház mögé, a gyümölcsöskertbe. Lefeküdtünk, és hallgattuk a körtét kóstolgató darazsak zümmögését. Tomi egyszerre csak ezt kérdezte: „Ki építette ezt a házikót?” „Én magam.” „Hát Moha bácsi ehhez is ért?” „A törpék ezermesterek. De jó, hogy kérded a házépítést! Mert éppen ennek a háznak az építésekor egy fura história történt.” Persze, Tomi megkért rá, hogy mondjam el azt a fura históriát, s én igen szívesen el is mondottam. Elmondom most nektek is.

Amikor híre terjedt a faluban, hogy elköltözöm szüleimtől, s házat építek magamnak ebben a gyümölcsösben, beállított hozzám egy velem egykorú törpeházi legény, Menyus. Elmondotta, hogy ő is szeretne házikót építeni magának, de nem járatos eléggé az építés fortélyaiban. Azt szeretné tehát, ha ugyanakkor építhetné a házát, mikor én a magamét. Figyelhetné a munkámat, s tüstént utánozhatná. A terv jó volt, s én készséggel meg is ígértem, hogy minden reggel megmagyarázom, mit csináljon aznap, s hogyan csinálja. Így is történt. Az első reggelen megmutattam neki a magam telkén, hogyan kell megásni a gödröt a ház alapozásához, s miként kell szilárd alapot rakni. Déltájt azonban meglepő hírt hallottam. Vásár volt aznap odalent Nógrádverőcén, s falumbéli legények hazatérőben azt újságolták nekem, hogy Menyus reggel óta puffogtat a légpuskával a vásári céllövöldében. Persze, nagyot néztem: „Menyus ? Nem tévedtek? Hiszen ő ma a házát alapozza!” De a legényeknek volt igazuk. Menyus este átjött hozzám, s mentegetőzött: „Ma még nem dolgoztam valami sokat, holnap azonban rákapcsolok a munkára.”

De másnap a favágóknál járt, végig akarta nézni, hogyan döntenek ki egy sok száz éves, korhadt tölgyet, s este ismét mondotta: „Még ma se dolgoztam valami sokat, de holnap már igazán rákapcsolok.” Másnap azonban cirkusz érkezett a völgybéli faluba, s Menyus nem mulaszthatta el, hogy tüstént le ne siessen bámészkodni. Este aztán ismét fogadkozott, „Holnap már egészen igazán rákapcsolok, Moha!” Most már ráförmedtem: „Tanácsolom is, hogy kapcsolj rá, mert holnap este átmegyek megnézni, mennyire haladtál, holnapután pedig már azt magyarázom meg, miként kell beilleszteni az ajtót.”

Másnap este át is mentem, s úgy láttam, hogy csakugyan „rákapcsolt” a munkára. Házának alapfala valamivel még magasabban is állt ki a földből, mint az én házamé. Ettől kezdve szorgalmasan dolgozott. Gyakran átjött, megfigyelte, hogyan illesztem helyükre az ablakokat, miként építem a kéményt, hogyan ácsolom a tetőzetet, miként szögezem fel a gerendákra a léceket, hogyan rakom a lécekre a piros cserepeket, aztán sietett a maga telkére, s dolgozott. Majdnem egyszerre készült el a két ház, s még az ősz beállta előtt be is költöztünk mindketten. Menyus még házavató vacsorát is rendezett a barátai számára, s tett az asztalra egy-két flaska borocskát is. A bort a törpék nemigen bírják, mi tehát csak úgy óvatosan, törpe módra kortyolgattunk. Menyus azonban nagy örömében megfeledkezett az óvatosságról. Nem lett ugyan részeg, de... gyöngécskén állt a lábán. Mi fektettük hát ágyba, a vendégei, betakartuk, szép álmokat kívántunk neki az új házban, s hazalépegettünk. De alig feküdtem le magam is az új házamban, megzörgették az ablakom: „Gyere gyorsan! Rászakadt a ház Menyusra!” Mire az utcára értem, már rohantak mindenfelől fáklyával a törpék. Rettenetes óra volt az, amíg kapkodva, kínlódva szétdobáltuk a romhalmazt, gerendákat, téglákat, köveket. Kiabáltunk, siettettük egymást, Menyus édesanyja meg zokogva jajgatott. „Menyus! Menyuskám! Édes jó fiacskám! Élsz-e még?” Végre szétdobáltuk az összes omladékot, már szabadon állt az ágy is, amelybe Menyust fektettük, s akkor megdöbbenve egymásra bámultunk. Menyust ugyanis nem találtuk az ágyban. Hova lehetett Menyus? Néhány másodpercig döbbenetes csönd volt. És akkor ebben a csöndben meghallottuk, hogy valaki horkol az ágy alatt.

Hogy mi történt, azt már Menyus mondotta el. Amikor potyogni kezdett rá a vakolat, és recsegni-ropogni kezdett a tető, hirtelen bebújt az ágy alá. Az erős tölgyfaágy megvédte a leszakadó gerendáktól, s amikor hallotta, hogy már hordják is fölüle az omladékot, annyira megnyugodott, hogy a borocska hatására még álomba is merült. Szülei ölelték, csókolták, a legények szidták, hogy legalább kiálthatott volna: semmi baja, nem kell annyira kapkodnunk – én pedig.... én pedig azon gondolkodtam, mitől dőlt össze a ház. Felszedtem egy helyen a fal köveit, és egyszerre csak megdöbbenve rákiáltottam Menyusra. „Te eszeveszett! Hiszen ennek a háznak nincs alapzata!” Menyus rándított egyet a vállán: „Alapzata nincs, az igaz..., de minden egyebet nagyon jól megépítettem! Később már erősen rákapcsoltam a munkára!” Ott álltak az omladék körül a fáklyafényben Törpeháza összes lakosai, s most mindnyájan óriási nevetésben törtek ki. Hahotázva kiáltották: „Rákapcsolt Menyus a munkára! Később már erősen rákapcsolt! De alapzatot..., hahaha..., alapzatot nem rakott! Látjuk, menynyit ér, hogy később már erősen rákapcsolt! Ó, ez a bumfordi Menyus!”

Amikor idáig értem a történetben, ahol körülbelül vége is, az én Tomi barátom hirtelen felült a fekvőszéken, és ezt kiáltotta: „Értem! Most értem csak meg, miért éppen ezt a történetet mondta el nekem Moha bácsi! Mert azt mondtam délelőtt, hogy csak később kapcsolok rá a komoly tanulásra!” Mosolyogva bólogattam: „Azért, bizony, azért mondottam el, Tomi barátom! Hogy megértsd: olyan a tanulás is, mint a házépítés. A tetőt csak szilárd fal tartja meg, a fal meg csak akkor lehet szilárd, ha jól megépített alapon nyugszik. A leckék éppen úgy egymáson épülnek fel, ahogyan a tető a falon nyugszik, a fal meg az alapzaton. A novemberi leckéket nem érted meg, ha nem tanultad meg az októberi tanulnivalót. Az októberi nem állja meg a helyét a fejedben, ha nem illesztheted rá a szeptemberi leckék szilárd alapjára.” Ebben a pillanatban bejöttek a kertbe Tomi szülei, rokonai és így szóltak: „Indulunk, Tomi! Köszönd meg Moha bácsinak a vendégül látást.” Tomi édesapja pedig ezt kérdezte: „Mi szépre tanított Moha bácsi?” Én válaszoltam Tomi helyett: „Semmi különösre. Megtanítottam házat építeni tudásból.” Ezt persze hirtelenében nem értették, elbámultak, és mindenki csodálkozva hallgatott. Kivéve természetesen a körtéről körtére röppenő, zümmögő darazsakat....

Olvasók fóruma

Az alábbiakban hét orvos hozzászólását közöljük az augusztusi számban megjelent, Az elmesélés – ösvény a fájdalomhoz c. interjúhoz, majd még egy hozzászólást az ugyanott megjelent, Egy pápaság árnyoldalai c. cikkhez.

* * *

Mélyen meghatódva olvastam az elmesélés – ösvény a fájdalomhoz c. cikket. Teljesen egyetértek az „emlékezetgyógyászat” alapelveivel. Bár igen nehezen tudom elképzelni hagyományos kórházi rendelői keretek között, ahol egy rendelési napon ötvennél is több beteget lát (el?) az orvos. Sürgeti őt a kint várakozók tömege, vagy az osztályos betegek – ha nem olyan szerencsés, hogy csak járóbeteg-ellátásban dolgozhat. Ügyeleti időben, ha éppen nincs új felvételes beteg, és a régiekkel sem történik sürgős orvosi beavatkozást igénylő esemény, megpróbálja utolérni magát a kötelező adminisztráció tömegét illetően. Jó esetben marad ideje és energiája beszélgetni betegeivel.

Szerencsére megtapasztalhattam, a mai magyar valóságban is létezik olyan ambulancia, ahol van idő a betegre. Található olyan hozzáállás, olyan figyelem, amilyennek mindig is álmodtam a gyógyítás művészetét. Szeretem kollégáim alázatát, hogy nem jelentik ki, „meggyógyították a pácienst valamelyik bajából”, helyette megtiszteltetésnek érzik, hogy „kísérhették őt a gyógyulás felé vezető úton”. A beszélgetés elején feltételek a kérdés, pl. az évek óta függőségben szenvedőnek, hogy miért pont most jött? Mi vezette el idáig? Azt szeretnénk, hogy neki jó legyen, tehát megpróbáljuk megtudni, vajon ő hogyan képzeli el a gyógyulást? Miből fogja észrevenni, ha már jól van? Természetesen figyelünk a testi tünetekre is. Próbáljuk együtt megérteni, mi okból, vagy mi helyett lesz megtapasztalható az adott fájdalom. Ezért felmerül a kérdés, hogy min kellene változtatni ahhoz, hogy ne lángoljon fel újra a testi-lelki szenvedés.

Végezetül szeretném feltenni a kérdést, hogy mi magunk kutatjuk-e saját betegségeink okát, vagy azt, hogy azok mit üzennek nekünk? Miért éppen most kaptam el azt a fránya vírust? Miért kellett megrándítanom a lábam? Rossz úton járok, vagy éppen pihennem kellene (pedig év végéig tele a naptár)? Ha fáj a gyermekem füle, felmerül-e bennem, hogy mit nem akar meghallani? Rendszeresen jelentkező nőgyógyászati panaszoknál odafigyelek-e a „nőiség” megélésére? Van-e időm meghallgatni másokat? Nyitott vagyok megérteni őt, vagy konkrét elképzelésem van arról, hogy hogyan is kellene *jól* lennie?

Dr. Bensó Beáta
Tata

A huszadik század végére eljutottunk oda, hogy ma már nincs olyan tudós vagy egészségügyi szakember, aki az „ember” létezését, működését csak anyagi természetében gondolná el. Sokkal inkább hisszük azt, hogy az ember testi és lelki jelenségei ugyanannak a folyamatnak két oldalát és két minőségét jelentik, egymással szoros, dinamikus kapcsolatban képviselik az emberi létezést. Így – reményeim szerint – ma már az is magától értetődő a mindennapos orvoslásban, hogy az egészséges vagy beteg embert a testi és lelki folyamatok működésének egységeként tekintsük. A 19. század végére már rengeteg ismeretünk volt a szóma, a test működéséről. A 20. század közepére a psziché, a lélek működéséről is sokat megtudtunk, és az orvosi egyetemeken is már évtizedek óta tanítják a test és lélek kölcsönhatásának tudományát, a pszichoszomatikát. A mai világ orvosa már pszichoszomatikus szemléletű orvos kell, hogy legyen, bár hozzáteszem, sokak számára egyszerűbb és persze rövidebb a szomatikus, lineáris ok-okozati elv és módszer alkalmazása.

Magam házi gyermekorvosként dolgozom pszichoterápiás alapképzettséggel, és speciális családterápiás ismeretekkel és tapasztalatokkal, így nagy érdeklődéssel olvastam a Mechtilde Kütemeyer asszonnyal készített interjút.

A cikkben elhangzottakkal sok mindenben egyetértek, például:

– Az anamnézis fél diagnózis, mondták, és sokszor ismételték tanáraim. Én is így tartom, sőt hozzáteszem: fél diagnózis, és sokszor teljes terápia is. A kapcsolatfelvétel, az, hogy kifejezem, kíváncsi vagyok rád, segíteni szeretnék, a jól megfogalmazott feltáró és cirkuláris, vagy akár reflektív kérdések önmagukban is felszabadító hatást eredményezhetnek, és a kliensben feltorlódó gondolatok, újra megélt sértődések, elfojtások, fájdalmak terápiás hatásúak. Tudjuk, hogy minden megfogalmazott érzés, vágy, fájdalom felett már hatalommal bírunk a kimondott szó erejével.

– Azt is saját tapasztalatként tudom megerősíteni, hogy mennyire fontos és jelentős tud lenni egy jól kivitelezett testi vizsgálat. Jelentőségét a kapott testi információkon és az elvárt hagyományos orvosszerep betöltésén túl az is növeli, hogy igen mély, intim pillanatokat, helyzetet hoz létre.

– A lassúságról annyit: orvosi szerepben, orvosi rendelőben nem lehetek lassú. A helyzet, az elvárás mást kíván. Itt a célzott kérdésekkel megszerzett ismeretek birtokában tennem kell a teendőket, de ha megbizonyosodom arról, hogy egy akut betegség ellátásán túl itt a személy kizökkent természetes rendjéről, test-lélek diszharmóniájáról, tehát pszichoszomatikus zavarról van szó, felajánlhatom a megfelelő „meta”-helyzet, a pszichoterápiás közeg kialakítását. Saját praxisomban ez a megoldás tűnt az egyedül kivitelezhetőnek és hatékonynak.

Néhány kérdésben viszont fenntartásaim vannak:

– Nehezen tartom elképzelhetőnek egy koraszülött vagy egy intenzív osztály műszerezettségének csökkentését, valamint azt is tudnunk kell, hogy bizonyos helyzetek aktív és gyors ellátást igényelnek.

– Magam hiábavalónak és értelmetlennek érzem férfi és női gondolkodásmód, cselekvés és módszerek megkülönböztetését.

– Azt vallom, hogy a segítő kapcsolatban nem a választott módszer a legfontosabb, hanem maga a segítő személy. Az, hogy mennyire tudunk szerető-empátiás, a jót erősítő hatékony kapcsolatot kiépíteni a hozzánk forduló, fájdalmat hordozó személlyel.

Dr. Kis Imre
Tokaj

Paracelsusnak, a pszichoterápia ősatyjának megállapítása szerint a legfőbb gyógyszer a szeretet. Bálint Mihály, a pszichoanalízis és a gyermekanalízis jeles művelője, aki orvosokat képzett a szeretet tudományára, azt állítja, hogy „a legfőbb gyógyszer az orvos maga”.

A Mechtilde Kütemeyerrel készült interjú alapján megállapíthatjuk, hogy ez a jeles orvosnő félénken bár – hiszen „csak” emlékezetgyógyásznak nevezi magát, nem pedig az egész személyiség gyógyítójának –, de összekapcsolja a fenti két megállapítást, és arról beszél, hogy a testi vizsgálatot részletesen végezve, hagyja az embereket beszélni abból a célból, hogy megértse és ezáltal meggyógyítsa őket. A betegek valóságos szenvedéstörténeteket kerekítenek ki saját aktuális állapotuk alapján, ő pedig ezeknek a figyelmes meghallgatásával megszabadítja a panaszkodó beteget a fájdalomtól.

Nemcsak a fenti két idézet jelzi, hogy a meghallgatás milyen eredményes lehet, hanem az egész modern orvostudománynak az a vonulata is erre épül, amelyet pszichoszomatikának nevezünk. A pszichoszomatikus betegségek

olyan emberi állapotok és szenvedések, amelyeket általában az érzelmek zavarai, a szeretet hiányosságai váltanak ki.

Az interjú készítője felteszi a doktornőnek a kérdést: „Az embernek ki kell öntenie a szívét. Ez nagyon szép. De valóban el lehet tüntetni a szenvedést kommunikációval?" „Igen", hangzik a felelet, de sajnos, a modern világban eltiltják az embert attól, hogy saját maga gondjáról és szenvedéséről beszéljen. Ez nem illik. Az orvos sem ér rá soha, hogy meghallgassa betegeit. Pedig az a jó származna abból, ha az orvos időt és figyelmet adna a kliensének, hogy a kliens jobban meg tudná érteni saját magát, ezt közölni is tudná az orvossal, és a diagnózis is gyorsabban születnék meg.

Szép történeteket mesél erről az odaadó szeretetről és figyelemről az interjú alanya. Azért nevezem klienseknek a mások által „páciensnek" nevezett embereket, mert ez azt jelenti, hogy ők nem szenvednek már annyira, hogy egy jó orvos kezében ne lennének „megszabadíthatóak".

Az orvosok egy része „sötét", nehezen érthető tudománynak tartja a pszichoszomatikát és a pszichológiát. Pedig a pszichológiai gyakorlat két alapelven nyugszik: az egyik a „megfigyelés", a másik a „kísérlet". Megfigyelni, odafigyelni a másik ember iránti odaadást jelent, a másik léte és szenvedése fontosságának elismerését.

Ignace Lepp szerint a szeretet pszichoanalízise a másik ember létének az igenlése. Az orvos azért kapta csodálatos diplomáját, hogy segítsen az embereknek megérteni és elviselni az emberi lét izgalmait és szépségét. Ennek a munkának egyfajta leírását adja ez az interjú.

Dr. Körmendy Györgyi
Budapest

Az Interjú Mechtilde Kütemeyer emlékezetgyógyással című írást olvasva két gondolat fogalmazódott meg bennem a témával kapcsolatban. Mindjárt az elején szeretném leszögezni, hogy teljes mértékben egyetértek Mechtilde Kütemeyerrel, azaz abszolút szükség van ilyen gondolkodású orvosokra és ilyen terápiára. Mégis két olyan élethelyzet jutott eszembe, amikor nem működhet ez a fajta terápia.

Az egyik, hogy *esetleg a beteg maga nem akar meggyógyulni*. Lehet bármilyen nagyszerű szakember valaki, nem fog tudni meggyógyítani egy olyan embert, aki nem akar meggyógyulni. (Jézus is azokat gyógyította meg, akiknek volt hitük.) Erre Bálint Mihálynak, a híres magyar pszichoanalitikusnak külön fogalma volt: a betegség-előny. Ez a fogalom pont azt magyarázza, hogy a betegek egy részének valamiféle előnye származik a betegségéből (munka alól mentesüléstől kezdve a család nagyobb odafigyelésén át bármi), tehát esze ágában sincs meggyógyulni, még ha ezt a látszatot kelti is azzal, hogy orvosok tucatját látogatta már meg a bajával, de még a legjobbak sem járnak sikerrel, mert bár lehet, hogy nem tudatosan, de lelke minden erejével a gyógyulás ellen küzd. Meggyógyulni csak úgy tudunk, ha meg is akarunk gyógyulni. Hiába a legjobb terapeuta, ő is „csak" az utat tudja megmutatni, helyettünk nem járhatja; ahogy az életünket is csak mi élhetjük, úgy teljes egészségünk is csak a magunk akaratából térhet vissza.

Másik gondolatom a mai kor emberéhez kapcsolódik. Sajnos a mai világban az emberek egy részének nem érték, nem szempont, hogy a dolgokat mélyebb valójukban szemlélje, így vannak hát a betegségükkel is. *Nem gondolkoznak el azon, hogy miért ezt, miért most, hanem csak túl akarnak rajta lenni.* Az orvostól is azt várják, hogy ehhez asszisztáljon, azaz ha fáj a feje, akkor írjon fel egy gyors, erős, lehetőleg tudományosan is bizonyított, több hatásmechanizmussal bíró fájdalomcsillapítót, amit ha bevesznek, éppoly boldogok lesznek, mint a reklámban szereplő „társaik". Az ilyen attitűddel jelentkező betegnek nem igénye, hogy valaki órákig beszélgessen vele, nem is ér rá erre, no meg senkinek semmi köze az ő személyes dolgaihoz.

Természetesen ezek a gondolatok nem vehetik kedvünket attól, hogy minél inkább emlékezetgyógyászokká váljunk!

Dr. Nagy Mátyás
Budapest

A Kütemeyer doktornővel készített interjút elolvasva, bennem az ***orvos-beteg kapcsolat*** alakulásának problematikája vetődött fel.

Érdekes, hogy míg a régi idők orvosa a mostani hatalmas diagnosztikus és terápiás eszközparkhoz viszonyítva szinte alig rendelkezett valami gyógyítási lehetőséggel, az orvos-beteg kapcsolat évszázadokon keresztül jó volt, viszont ***az utóbbi 50-60 évben egyre problematikusabbá*** válik. Ennek az *oka részben a betegben, részben az orvosban* lehet.

A társadalmi változásokkal megnőtt az emberek öntudata – a ***betegeké*** is. *Önértékelésük, igényeik fokozódtak.* Így az orvoshoz fordulás „ingerküszöbe" alacsonyabb lett: sokkal enyhébb panaszokkal, közérzetromlás miatt is orvoshoz mennek.

Érzékszerveink nemcsak a külvilág, hanem saját testünk történéseit is képesek észlelni. Normális körülmények között a külvilág ingerei lekötik figyelmünket, s a zsigeri érzésekre nemigen ügyelünk. Ha figyelni kezdjük szervezetünk történéseit, azt fogjuk tapasztalni, hogy szerveink működését rendkívül tarka érzés-érzékelések kísérik.

A mai *társadalom* szelleme *versengő, vetélkedő, az embereket eltávolítja egymástól* (család, barátok, munkahelyi közösségek stb.). Az „én" céljai, igényei viszont nőnek, de ezeket gyakran nem tudja megvalósítani. A bonyolultabb személyiségnek *több feszültsége, konfliktusa* támad. Ez vegetatív tünetekkel, funkciózavarokkal járhat, melyek a figyelem és aggódás tárgyává válnak. Az emberek lelki *konfliktusaikat* is egyre inkább *betegségnek vélik.* Minthogy a modern világban a vallás teljesen a perifériára szorult, a lelki problémák vallási úton való „levezetését" csak nagyon kevesen veszik igénybe. A sok pszichés feszültség és az általuk gerjesztett testi panaszok (pszichoszomatikus és pszichológiai betegségek) megoldása az egészségügy nyakába szakadt, de az alig van felkészítve erre.

Az orvostudomány az elmúlt közel másfél évszázad alatt szinte teljesen *természettudományos jellegűvé vált.* Követhetetlen gyorsasággal bővül mikroszintű biológiai ismeretekkel, bonyolult eszközökkel és gyógyszerekkel. Csak éppen az ember normális és kóros lelki történéseiről feledkezik meg. Úgy gyógyít, hogy csupán *a beteg szervezetre figyel, a beteg* ***ember*** *elkerüli figyelmét.* Az egészségügy szervezési problémáira most nem is térnék ki.

Kütemeyer doktornő nagyon helyesen emeli ki ***az anamnézis fontosságát*** az ideális orvos-beteg kapcsolat kialakításában.

Az anamnézis (kórelőzmény) a klinikai orvostan egyik legősibb, legértékesebb, legnélkülözhetetlenebb vizsgáló eljárása, amely a medicina egészét átfogja, s annak minden szakágában alapvető jelentősége van. Szerepét a korszerű orvoslásban sem vesztette el. Ennek keretében ismerkedik meg az orvos betege személyiségével, kikérdezése révén szerzi meg azokat az adatokat, amelyekre a kórisméhez vezető úton szüksége van. Kedvező esetben *az orvos-beteg kapcsolat kialakulását is egyengeti*, majd annak ideális légkörét is megteremti, a beteg érzelmi megértésére, empátiás viszonyulásra is törekedve. Ha az orvos empatikusan tud viszonyulni a beteghez, és hagyja, hogy a beteg elmondja „lelki gubancait", az ilyen pszichés szempontból kibővített anamnézis önmagában is gyógyító hatású lehet a pszichológiai betegek esetében.

Nothnagel bécsi professzor mondta volt: „Csak a jó ember lehet jó orvos" – de még inkább áll, hogy csak a jó pszichológus lehet jó orvos.

Dr. Orbán Sándor
Miskolc

Gyakorló orvosként nagy érdeklődéssel olvastam Kütemeyer asszony szavait „Az elmesélés – ösvény a fájdalomhoz" c. interjúban. Bár a diagnosztikában dolgozom, de azért sok lehetőségem van találkozni, illetve beszélgetni a betegekkel.

Nekem is az a szomorú tapasztalatom, hogy napjainkban épp arra marad

a legkevesebb idő, hogy a beteget nyugodtan meghallgassák. Így sokszor fontos információk is rejtve maradnak, pedig azok hasznosak lennének a helyes diagnózis felállításához. Arról nem is szólva, hogy a beteg számára is mennyire fontos lenne, hogy valaki odafigyelve, komolyan végighallgassa, hiszen már önmagában ettől mindenki kicsit megkönnyebbül, mintha egy batyut tenne le, amelyet eddig egyedül kellett cipelnie. És a kórházi kezelés során is, jaj, de kevés idő jut arra, hogy a beteget tájékoztassák a vizsgálatok eredményéről, vagy felkészítsék arra, hogy mi is vár rá egy-egy vizsgálat vagy beavatkozás során. Pedig milyen sok múlik ezen!

A betegek sokszor annyira tájékozatlanok, hogy az elkeserítő. Sokszor azt sem tudják megmondani, hogy miért is operálták meg, vagy mit is csinált a sebész, aki felnyitotta. Nem szakszerű beszámolókra gondolok, csak arra, hogy a maga nyelvén fogalma lehessen arról, mi is történt vele. De a betegek a kezelőorvosukkal legtöbbször csak a futó viziteken találkoznak, ahol apróságokat megkérdezni nem illik, pontosabb magyarázatokra szintén nincs idő. Persze vannak kivételek, de az a kisebbség.

Sokszor nem is merném hibáztatni osztályos orvos kollégáimat, látva, milyen lótás-futással telik el napjuk, a sokféle adminisztráció, ügyintézés, megbeszélések, előadások, elvárt publikációk dzsungelében. Ki érne rá mindemellett türelmesen élettörténeteket meghallgatni, még ha meglenne is rá a készség benne. Vagy ha megteszi, többnyire csak túlórában, családja rovására jut rá ideje. Pedig valóban nagy szükség lenne rá, hiszen a lelki eredetű panaszok, betegségek jelentős mértékben enyhülnének, vagy gyógyulnának már ennek hatására.

Magam is megtapasztalhattam ezt, amikor megismerkedtem egy idős, asztmás asszonnyal, akit a rohammentő tizenhárom alkalommal hozott már be kórházunkba súlyos asztmás fulladással. Először az EKG-s nővértől kapott egy bibliai igét, melynek hatására elsírta magát. Ezt több beszélgetés követte, sőt, miután hazatért, továbbra is tartottuk vele a kapcsolatot. Ő egyre jobban kinyílt, először előttünk, majd az őt kereső Isten előtt is. És elmaradtak az addig rendszeres rosszullétek, teljesen megszűntek az asztmás rohamok, most már több mint tíz éve. Mert valóban igaz, test és lélek hatnak egymásra, és ha baja van az egyiknek, valamilyen tünet megjelenik a másikon is. Ezt – úgy tűnik – gyakran elfelejti mai, materializálódott orvoslásunk. Vagy ha tudja is elvben, nem műveli a gyakorlatban.

De mint mindenben, itt is veszélyes lehet ennek az igazságnak a túlhangsúlyozása. Azaz nem minden testi baj vezethető vissza lelki okokra, ezért nem minden esetben van helye ennek a megközelítésnek, sőt sokszor káros is lenne. A kizáródott sérvet ezután is órákon belül meg kell operálnia a sebésznek, még mielőtt a bél elhalna, és a gyulladt vakbelet rövid időn belül el kell távolítani, mert különben akár halálos kimenetelű hashártyagyulladás lehet a következménye. És a gyógyszereket sem kell azért sutba dobni, azoknak is fontos szerepük van a testi folyamatok rendszabályozásában.

Legjobb, ha mind a lélekgyógyász, mind az anyagelvű orvos együtt vallja Pál apostollal, hogy „rész szerint van bennem az ismeret”, és ezért összefogva, és a rész szerint valót összeadva együtt munkálják beteg embertestvérük gyógyulását, a nekik adatott képességek szerint.

Dr. Oláh Zoltán
Budapest

A cikk felkeltette érdeklődésemet. Mondanivalója általam ismert problémát feszeget, újat nem jelentett. Ötven éven át voltam gyakorló gyermekorvos, ebből adódóan az én tanítómestereim azok a XX. század eleji orvosok voltak, akiknél az anamnézis, a megfigyelés és a szenvedéstörténet (persze nem így nevezték) döntő szerepet kapott a beteggel való foglalkozásban.

Az én praxisomban a gyermek közvetlen környezete: szülők, nagyszülők, testvérek, bölcsőde, óvoda, iskola jelentette a szenvedéstörténet középpontját. Az erről szóló „mesék” nem kerülhették el egy gyermekorvos figyelmét.

A beteg óvatos, gyengéd, a cikkben is említett lassú tapintása máris képes enyhíteni a szenvedést. Ki ne tudná, hogy egy puszi képes csillapítani vagy megszüntetni a gyermek fájdalmát.

Egy máig is emlékezetes, tanulságos esetemet szeretném ismertetni:

Idős szülők egyetlen gyermeke. Bölcsődei gondozott. Kétéves korában makacs székrekedés, kínzó hasfájás, puffadás lépett fel. Panaszait semmivel nem sikerült megszüntetni. Szervi elváltozást nem találtak. Kimerültségében az anya pszichológiai kezelést igényelt. Ez sem segített. Majd több hónapos kölcsönös szenvedés után a panaszok szinte hirtelen megszűntek. Orvosilag ez sem volt indokolható.

Ekkor az anya bevallotta, hogy még a gyermeke halálát is vállalva, belülről elengedte a problémát, nem feszült, nem szorongott tovább, és ekkor történt a „csoda”.

Való igaz, hogy a műszeres vizsgálatok, a sok laborlelet, a felgyorsult munkatempó háttérbe szorította a beteggel való közvetlen kapcsolatot, de a cikk szerzője pont ennek érdekében szólal meg.

Dr. Szabó Márta
Budapest

Tisztelt Szerkesztőség!

Elgondolkodásra késztetett az Egy pápaság árnyoldalai c. cikk az előző számban. A kiemelések azt az ötletet adták, hogy alaposabban is végignézzem, II. János Pál pápa kormányzása idején milyen ügyekben érezte a Vatikán, hogy mindenképpen fel kell lépnie – hátha meg lehet állapítani bizonyos szabályszerűségeket. Ezennel szeretném megosztani Önökkel, mire jutottam.

Bár több esetben (pl. Gaillot püspökre vonatkozóan) nem derül ki, mi volt a vatikáni eljárás konkrét indítéka, 96 konkrét témát sikerült megállapítanom (olykor csak a nevek vagy a szövegösszefüggés alapján). Ezek közül a következők kerültek „a dobogóra”: ***25 eljárás*** (kereken 26%) lépett fel a **felszabadítási teológia** valamilyen megnyilatkozása ellen, amit úgy is értékelhetünk mint szövetkezést a gazdagokkal, ***24 eljárást*** (25%) indítottak a **hierarchia** (tanítóhivatal, pápai tévedhetetlenség, engedelmesség) védelmében, ami érzékeltetheti, mennyire fontos a Vatikán számára saját (és általában a hierarchia) hatalmának megtartása, és *7* ***eljárást*** (7%) az **ökumené** megtorpedózására, amiben más felekezetek és más vallások elfojtásának igényét fedezhetjük fel. Mielőtt még néhány adatot ismertetnék, megjegyzem, hogy az első 2 téma a 96 ügy 51%-át foglalja magában, s a harmadik helyet kivívó esetek is már csak 7%-ot tesznek ki.

A 4–6. helyre 5–5 esettel (5–5%-kal) a következő témák kerültek: papi nőtlenség, nők papsága, fogamzásgátlás. Ezek együttesen 15%-ot tesznek ki, *összességükben* tehát a 3. helyre tehetnénk őket. Még érdekesebbé válik a dolog, ha hozzáteszem, hogy 4-szer kerül még szóba általánosságban a **szexualitás**, 3–3-szor a válás-újraházasodás és a feminizmus, és 1-szer a homoszexualitás: ez összesen ***26 eset*** (27%), vagyis úgy tűnik, a szexualitás kérdésköre még a felszabadítási teológia elfojtásánál és a hierarchia bástyái megvédésénél is jobban izgatja a Vatikánt, és voltaképpen *az 1. helyet* foglalja el.

Érdekességképpen megemlítem még, hogy a 96 ügy között *egyetlen egy* igazi *teológiai* téma akad (hiszen a felszabadítási teológia ügyét inkább politikai-hatalmi kérdésnek tekinthetjük), ez pedig a krisztológia, 3 esettel (ami gyakorlatilag csak kettő, E. Schillebeeckx és R. Haight esete).

Valamikor nagyon régen, gimnáziumi tanulmányaim idején hallottam azt a latin mondást, amelyet ide illőnek érzek: Sapienti sat.

Kiváló tisztelettel:

Major F. Gyula
ny. statisztikus
Budapest

Merza József

Őszi séta fák között

Kopog a kövön a dió, tompa puffanással érnek földet a későn érő almák, körték. Néhány mézédessé aszalódott szilva hull le az ágakról. A fákon felnyílnak az utolsó, száraz burkok, sokféle mag indul útjára. A tölgyesekben lábunk alatt ropogó makk az erdő utolsó nagy vendégsége lakói számára. Múlik az őszirózsa, virágzik a sokféle krizantém, mintegy jelezve, hogy a természet s benne az ember élete is egyaránt véget ér. Számadás következik az évi termésről, a tavasz első, még hó alól kibújó virágaitól az őszi gyümölcsökig. Számadás arról, hogy alkalmas lesz-e az évi termés az élet továbbvitelére a hideg téli pihenő után. Kisarjadnak-e a magvak, újra hajtanak-e a hagymák és gyökerek, kipattannak-e a rügyek a csupasz ágakon? Járok az utakon, erdőben és kertben, és a fák életéről gondolkodom.

A hársfa itt áll, kicsit balra, a templom mellett, az utca túlsó oldalán. Hatalmas, nagylevelű fajta, ritka szép példány. Magasabbra nyúlik, mint a templom keresztje. Alpinista módszerre volt szükség, hogy a templom és a villanyvezetékek károsítása nélkül lefűrészeljük néhány ágát. Virágainak illata betöltötte a levegőt a nyár elején, később meghozta jellegzetes alakú terméseit. A feltámadt szélben ezerszámra repültek szerteszét a pörgő kis légcsavarok, vitték sokfelé a karcsú, erős fa életét, üzenetét. Álltam mellette, és néztem ezt az életesőt, az apró, genetikus helikoptereket, amelyek röppályája majd új hársfák sarjadásához vezet. Bátor kalandra szárnyalnak a magvak, hogy megmaradjon és sokasodjon a szél karjaiba vett, általa hordozott hársélet. Új helyen, más növények közt, az elhagyott ágra emlékezve. Tiszteletet ébresztenek ezek a magányossá vált idős fák. A nép számon is tartja őket. Ismerjük a Sandl-hársat a Gerecsében, Rákóczi fáit Romhányban, Patakon, a Zempléni-hegységben, s tudunk sok más, névtelen fáról is, amelyek várnak minket az időről-időre bejárt ösvényeken. Megállunk mellettük egy kis időre, felnézünk rájuk, és elgondoljuk, hogy hány éven át teremthették újra az életet. A messze szállt és gyökeret vert magok mellett vannak más sarjadások is. Az egy ember által át nem fogható törzs alján vékony hajtások bújnak elő, igyekeznek felfelé, hogy fényhez jussanak, erőre kaphassanak a nagy fa árnyékában. Bizony, inkább csak gaz, ami így jön létre, erőtlen, tolakodó, önállótlan vesszők sokasága. Amíg él az erős, nagy fa, nincs szükség itt rájuk, megtisztítjuk tőlük a talajt, vagy odébb ültetjük a reményteljes példányokat. Ha már együtt élünk fáinkkal, elvégezzük az egészségügyi karbantartó munkát, segítjük a növények zavartalan fejlődését. Ösztönösség és tudatosság – természet és ember – a világ két, nem feltétlenül független arca.

Elfordulok a kaputól, és felfelé indulok a domboldalon. A lejtő közepén, a gyümölcsös után mezei rét kezdődik. Nyaranta rendszeresen lekaszálom ezt a részt, két éve azonban nem volt rá időm, a terület érintetlenül maradt. Eljött az ősz, s amikor gondtalanul kószáltam a füvek, bokrok között, kis élénkzöld foltot vettem észre a száradó fűszálak között. Aztán nem messze még egyet, s pár nap múlva újból egyet. Feketefenyők hajtásai nyújtózkodtak felfelé, szürkés gyertyáikat büszkén emelve az ég felé. Meglepve néztem a jövevényeket és nagy öröm töltött el. Azt mondtam Ocsenás Péternek: „Péter bácsi, ez Isten ajándéka”. Noha nem szeretem Isten nevét hiába venni, úgy éreztem, hogy ezt kell mondanom annak az embernek, aki ismer minden növényt, követ és ösvényt ezen a tájon.

Nem ok nélkül beszéltem így. Két lucfenyő is van a kertben, magas, nyúlánk fák. Az egyik Ági gyökeres karácsonyfájából lett, a másikat Jocó hozta az Alacsony-Tátrából. Fenn, a tetőn, tizennyolc társuk áll körben, családunk tagjait jelképezve. Szép, szép, de lucfenyője, ezüstfenyője mindenkinek lehet, majdhogynem giccses dolog, míg az erdei fenyő vagy a feketefenyő nem szokványos dísz. Komoly, férfias fák ezek, erős törzsükkel, görcsös ágaikkal jobban tükrözik a viszontagságokkal, köves talajokkal megküzdő szívós növényvilágot. Lassabban, megfontoltabban is nőnek. Mindig szerettem volna, ha néhány ott áll a rét fölött, segítve a küzdelmet az alacsony szeder bozótjával szemben. El is mentem több száz méterre az északi oldal felé, ahol ligetet alkotva dacolnak a kassai hegyek felől fújó fagyos téli szelekkel. Vödörben cipeltem át, gondosan ültettem el őket, hogy üde facsoportot alkossanak a cser, a bükk, a fűz, az akác társaságában, a galagonya, a vadrózsa, a sárga-piros virágú kecskerágó bokrai mellett. Nyolcan voltak, egy maradt. A fenyő kényes növény, mindenki tudja.

Most itt állok, én, a terv szerint dolgozó kertész, és nézem a fűből vidáman, frissen előbújó, immár négy üde ágacskát. Mert ismét eljött a tél, és ismét a nyár, s újabb év multán, 50-60 lépésre a nyolcból megmaradt egytől, megjött az ötödik. Csoda. Ajándék. Felnézek az októberi égre. Réti sas köröz mozdulatlan szárnnyal a magasban. Hol lehet, él-e még az a madár, amelyik elhozta csőrében a nálam kisarjadt magot? Nyilván nem sas volt, de akkor melyik a tavasszal kórusban éneklő fülemülék, harkályok, szarkák, seregélyek, gyurgyalagok, rigók és ki tudja, miféle madarak közül, amelyek hangját az alig látó Kati oly jól felismeri.

Ajándék, ami nem a szél, hanem a madarak szárnyán érkezett hozzám. Ajándék, amely biztosan kapaszkodik a talajba, s amelyet csak a kóborló őzektől és a turkáló vaddisznóktól kell néhány évig féltenem. Vidáman néznek rám a zöld ágak, mint tervszerű, de sikertelen igyekezetem másféle, más módon jött, meg sem érdemelt jutalmai. Amiatt, hogy egyszer nem tudtam tervszerű lenni, s nem vágtam le a föld önként sarjadó hajtásait.

A kis diófát csemete korában Demjánéktól kaptam. Irén erősen állította, hogy finom, vékonyhéjú termése lesz. A férje még egy őszibarack csemetével is megtoldotta az ajándékot. A kis diófa a jövő évben kezd majd megnyúlni. Ilyen a diófák természete: pár évig alig nőnek valamit, aztán hirtelen, 3–4 év alatt megerősödnek, és már csak nézzük, mi lett belőlük. Néhány társa is akadt az öreg fa közelségében, ámde pár éve vettem észre, hogy a kert távoli pontjain is megje-

lennek a dióhajtások. Ez bizony figyelemreméltó, hiszen a kert fele valamikor kukoricaföld volt, diófa nincs a közelben. „A madár csőréből esik ki a diószem" – mondta Péter –, „amikor száll vele. Jó, vékonyhéjú fajta lesz ezekből, hiszen a madár érzi a könnyűségét." A vélemények itt megoszlanak, mert más éppen az ellenkezőjét állítja: a madár azért ejti el a diót, mert nehéznek találja a vastaghéjú termést. Bárhogy is legyen, tíz-tizenöt diócsemete törekszik felnőni. Már gondoskodni kell a helyről, hogy ne akadályozzák egymást, vagy más, korábban ott lévő fákat. Valahol van néhány bő termésű fa, s azok alól az ég madarai továbbviszik a termést más mezőkre. Lehet, hogy a gyűjtögető természetű kisállatok is ludasak abban, hogy elhullatott szállítmányukból tavaszra sarjadás lesz. A kutyák ezt biztosan nem teszik. Miközben vödörbe szedem a diót, a három kutya komótosan ropogtat néhány szemet, de a maradékot otthagyja a fa tövében. Ügyködnek tehát a természet erői és teremtményei, csak az kell, hogy legyen valahol egy szép, nagy, termékeny fa. A többi már megy magától, a kertész maga sem tudja, hogyan. Automaté – olvassuk valahol. Magától. „Tudok én, Józsi bácsi, egy olyan fát, ami alatt egy órán belül megtölthet egy zsákot is." Hát, igen, mindennek ez az alapja: kell lenni valahol egy bő termésű fának, és bízni kell a folytatásban.

A diócsemeték tehát igyekeznek megnőni. Számítok is rájuk, hiszen a kertet két oldalról fenyegeti az elvadult szilvasuhángok rengetege, és a diófák védő sorától várom a segítséget a biológiai küzdelemben. Valamikor szilvafák sora állt a szomszédos telkeken, majd a fák megöregedtek és elszáradtak. Utódaik félarasznyi távolságban népesítik be a talajt, és versenyt futnak a fény felé. Egy-két ujjnyi törzsüknek a nagy sietség miatt alig vannak ágai, derekukat azonban hosszú, hegyes tüskék borítják. Szúrásuk az akáctüskénél is fájdalmasabb tud lenni. Fácánok vagy kistermetű kutyák alagútszerű csapásai keresztezik csupán itt-ott az ember számára átjárhatatlan falat. A futó vadrózsák kihasználják a sűrű növényzetet, arra támaszkodva kúsznak fel a legfelsőbb levelekig, szétfejthetetlen szövedékké változtatva a vékony törzsek rácsát. Első ütemben nincs is remény arra, hogy megszabaduljunk a föld alatt is terjeszkedő gyökerektől, hiszen az erődítmény megközelíthetetlen az ilyen jellegű munkavégzésre. Hosszúnyelű, éles baltát fog tehát az ember, amivel – jó esetben – egy csapással kivág egy-egy suhángot, majd a tüskék miatt sziszegve elkezdi rángatni a hat méterig is elfutó rózsaindákat. Hasonlít ez az egész egy régészeti feltáráshoz, mert az öreg fákat elfedő rengetegből, mint komor csarnok oszlopai, egyenkint bukkannak elő az elhalt, fekete törzsek. Valóban látványos ez a munka, ha már megtettünk 20-30 métert. A tüskéktől összeszabdalt kezemet tisztogatva – még mindig nem szoktam rá a kesztyű használatára – azon elmélkedem, hogy ez is egyfajta vegetáció. Az egykori öreg fák bőven hozták a termést – jó évben kék a föld a lehullott szilváktól –, a szilvamagokat nem viszi el sem a szél, sem a madár, sem a kisállatok. Az utódok tehát ott nőnek fel a régi helyen, együtt maradnak, szorosra zárkóznak, biztonságban érzik magukat a külső veszélyektől, később még valamilyen gyümölcs is lesz rajtuk. Nem nemes termés, hiszen ahhoz helyre és szabadságra lenne szükség, így pedig nem adatik. Az élővilágban, bizony, mindenütt szükség van a távolságtartásra, hogy elkerüljük a korcsosodást. A kökénybokrok is ott szaporodnak mértéktelenül, ahol műveletlen a föld.

Ősz van, korán esteledik. Hűvös levegő áramlik a kertvégi erdő felől. Megborzongok. Itt még nyári estéken is szvettert veszünk magunkra, most még inkább szükség van rá. Elgondolkodva vetek még egy pillantást a szilvatörzsek helyben maradó, együtt élő társadalmára, majd visszaindulok a virágoskert felé. Még odébb vannak az erősebb novemberi fagyok, a kései virágok színeitől tarka a füves udvar. Hamarosan felszedem a földben megbúvó hagymákat, gumókat. Itt a Pötyitől kapott sárga tulipánok hagymái rejtőznek, amott a dáliagumók, Erzsi ajándékai. A kolokázia is szétültetendő, a jácinthagymákat is meg kellene keresni. A hóvirágról megfelejtkeztem, csak nagyjából tudom, hol bujkálnak a krókuszok, a nárciszok. Nem bolygatom a talajt, nehogy megsértsem őket. Tavasszal úgyis kidugják a fejüket, és számon kérik, miért nem tettem szabadabbá az életüket, hiszen a fejlődő élethez térre, távolságra van szükség. Egykori, debreceni lakótársam, Szabó Béla alakja jelenik meg előttem, amint óriásként áll a kardvirágok és jácintok ágyásai között, nagyerdei házunk tornáca előtt. Béla értette a virágok lelkét. Ismereteit nem könyvekből tanulta, nem tanfolyamokon szedte össze. Így született. Volt ideje arra, hogy gondot viseljen növényeire, megérezze mikor, mire lehet szükségük. A kiásott hagymákat gondosan elterítette a teraszon, a fejletteket szétválasztotta, hogy az önálló életre alkalmas gerezdek a következő évben megkezdhessék saját pályafutásukat. Közben fiatal szegedi éveiről mesélt, Szabó Dezső gondolatairól, amiket az 50-es években nem nagyon lehetett hallani ebben az országban. Ezt csak úgy, mellékesen jegyzem meg, mintegy villanásnyi emlékként. A lényeg a fejlett hagymák gondos szétbontásában rejlik.

Az őszi udvaron ballagó ember a téli pihenőt követő tavaszra gondol. Mire elvirágoznak az ibolyák, a pitypang sárga foltjai töltik be az udvar zöld gyepét. Az idő múlásával sűrűbb lesz a sárga virágszőnyeg, hiszen a magvakat majd szétszórja a feltámadó szél. Ha sárgán lekaszálom őket, pár óra múlva fehér fejek borítják a földet, a halálra ítélt növény végső erőfeszítésével fut versenyt az utódok életéért. Ezt teszi a szúrós acat lila virága is. Nagyon tanulságos a növények élete. Van a természeti kinyilatkoztatásnak egy olyan fejezete, amelyet csak ők tudnak elmondani igazán. Minden virág és fa azt gondolja, hogy a maga módján, saját genetikus meghatározottsága szerint kell meghoznia termését, szórnia magvait. Más növény módjára nem tudja. De hát nem is a mód a fontos, hanem a termés, ami maga az élet.

Mennyi hasonlóság, mennyi párhuzam! Mennyi tanulság más létezők számára! „Je sème à tout vent" („A szélrózsa minden irányába vetek" – A Szerk.) – futja körbe a Larousse kiadó jelmondata a pitypang ernyőit szétfújó női fejet. Más dolgok és eszmék is vannak, amelyek azáltal élnek, hogy kellő időben a szelek szárnyára bocsátjuk őket.

„Ma poche de salopette, voilà une bonne cachette" („Látod, milyen jó rejtekhely a nadrágom zsebe?" – A szerk.) – énekli csipkelődve a francia kisfiú, majd azt kérdezi: „Kitalálod, mit rejtettem el benne?" Én is ezt kérdem tőled, kedves Olvasó. Van egy szó, amit nem találsz e terjedelmes kertészeti elmélkedésben, pedig az indított arra, hogy – ki tudja, hányadszor ismét más formában – elmondjam: mit gondolok az emberi életről, az élet formájáról, folytatásáról, fennmaradásáról, a jövő reményéről.

* * *

(Szívesen vennénk kedves Olvasóink megfejtéseit a Szerző által feltett kérdésre. — A szerk.)

Közös nevező

Két dokumentumfilm jár az eszemben, amelyekre a japán televízióban bukkantam. Több hónap különbséggel játszották őket, ám ahogy tűnődöm, egyre inkább egymásba fonódnak a képzeletemben.

A boci osztálytársak

Falu, messze a hegyekben. Egy tehenész gazdának az az ötlete támad, hogy a szaporulatból három kis borját felajánlja az általános iskolának. A gyerekek feladatává válik a gondozásuk. Etetik, csutakolják őket, takarítanak utánuk. Jó pajtások lévén futkároznak is velük az iskolaudvaron. A boci osztálytársak igényei beleivódnak a gyerekek ösztöneibe.

Az egyik kislány életének alakulását kíséri a film. Harmadikosként ismerjük meg, amikor az iskola megkapja a borjakat, s ez a nyolcéves lányka azt vallja a kamerának: állatorvos szeretne lenni. El is kísérjük egészen addig, hogy a tavasszal 24 évesen megkapta diplomáját.

Tizenhat év. Micsoda időtávlat! A film egyik szépsége éppen ez, hogy a rendező biztos ítélettel, hűségesen odafigyelt.

Az elemi iskola Japánban a hatodik osztállyal ér véget. Kicsi falu, kis létszám. Az évzáró ünnepségen kiről-kiről jellemzést olvas fel az igazgató. A teremben a ballagó gyerekek ülnek, s szüleik, nagyszüleik: gazdák, parasztasszonyok. S csak el kell húzni elöl egy széles tolóajtót, hogy bedughassa fejét az istálló szalmájában állva nyugodtan várakozó három, immár fölserdült boci. Ballagnak hát ők is. Név szerint szólítják őket. Mindhárom más-más jellem – az ő előmenetelükről, fejlődésükről egy-egy kisfiú vagy kislány számol be. Amikor búcsúznak boci-felebarátaiktól, patakzik szemükből a könny.

Telnek az évek, a kislány már végzős a gimnáziumban, s mi a kamera szemével elkísérjük a nagyvárosba, az állatorvosi egyetem felvételijére. Látjuk otthon, patinás faházuk nappalijában, amikor pár hónappal később kibontja az értesítést: sikerült. Látjuk nagyvárosi lányként az egyetem laborjában. Fehér köpenyben pipetták, lombikok között mikroszkóppal vizsgálja a preparátumokat. Amikor olykor ünnepeken hazalátogat és a családjával ül az asztalnál, meglegyint egy sejtelem: Vajon nem idegen már egy picikét idehaza?

És végül látjuk őt ma, fél éve végzett állatorvosként. Erőteljes nő lett. Gumicsizmában siet a dérlepte hajnali úton az istállóhoz. Benn férfiak sürögnek a tehenek körül. Ő vállig érő gumikesztyűs karját szutykosan húzza ki a vemhes tehén farából. Tempósan, magabiztosan intézkedik. Nagyvárost járt, diplomás fiatal nőt látunk, aki a labor és a diákklubok után most csatakos szalmában gázol egy távoli kis faluban. Megcsap bennünket a valóság: ez már nemcsak édes kisbocikkal való futkározás, hanem felelősség, egy életre szóló kihívás, nehéz munka. Ám, ahogy elhatározta: szülőfalujában egykori kedves játszópajtásainak rokonait gyógyítja, bábáskodik az utódok világrajövetelénél. Egy kislány valóra váltotta az álmát.

Azok a szép törtek

Számtanóra egy sziget általános iskolájában. Zöld táblánál a tanár: vegyes törtek összeadása. A kamera végighalad a kis létszámú osztályon, egyenként az arcokon, 11 éves kisfiúk, kislányok ülnek a padokban. Ám az egyik diák: 84 éves néni. Jelentkezik, helyesen felel. Szeme tiszta és kíváncsi, hófehér haja fiúsan rövidre vágva. Termetre épp akkora, mint a gyerekek, osztálytársai.

Annak idején, tízéves korában az apja kivette az iskolából, munkára fogták, mondván, egy lánynak fölösleges tanulnia. Aztán családja lett, gyerekek, gondok, háború, egy hosszú, küzdelmes élet. Bába és védőnő volt itt a szigeten. Több generáció tízezer csecsemőjének születésénél segédkezett. Élete alkonyán fölerősödött benne a vágy, ami mindig is égette: szeretné kikerekíteni a tanulmányait. Legalább az elemi iskola hat osztályát befejezni – legalább matematikából.

Kedvenc tantárgya volt. Amikor kiszakították az iskolából, a törtek következtek volna éppen. Évtizedeket várt rá, hogy majd otthonosan mozoghasson közöttük. Találkozhasson a legkisebb közös többszörössel, a közös nevezővel, természetessé váljanak számára a törtekkel végezhető műveletek, az a bámulatos lehetőség, hogy különböző nevezőjűeket is könnyedén össze lehet adni, sőt szorozni.

Elnézem, hogyan mozog a gyerekek között. Verseng, hogy elsőként számoljon ki egy szorzást, és mennyire fáj neki, hogy bizony, a szöveges feladatokban alulmarad. Ő már csak lassan képes átfogalmazni őket szorzásra-osztásra. Ám olyan áttetszően el tud veszni a fiúk-lányok között, mint azok szoktak, akik szépen öregedtek – jó tanárok, óvónők, nagycsaládos anyák –, akik szívesen és sokat voltak kicsikkel. Kortársai, a falu öreg parasztasszonyai, a napcserzette, vén halászfeleségek – mintha más generációhoz tartoznának. Csak melléjük állítva nyilallik belénk, hogy mennyire kevesen tudnánk ezt utána csinálni.

Megtudjuk, hogy ez a késői tanulás egyben vezeklés is számára. Két gyermeke helyett is tanul. Egyik lánya korán meghalt, s őt máig bántja, hogy bár kisbabák ezrein segített – az orvosi ellátás akkori állapota mellett épp a saját kislánya esetében volt tehetetlen. Fia pedig értelmi fogyatékos, soha nem végezte el az elemi iskolát. Megismerkedünk vele is. Most ötvenes éveiben jár, a mama havonta utazik hozzá egy távoli intézetbe.

Második lánya – hatvanas asszony – fanyarkásan meséli: nem éppen szórakoztató most a mamával együtt élni. Álló nap nincs más témája, csak azok az elbűvölő törtek. Ha fölvág egy uborkát, ha szed a rizsből – törtekkel kombinálgat.

A film két igazságot állít meggyőzően, holott ellentmondanak, és látszólag kizárják egymást. Bizonyítja, hogy igenis lehetséges iskolába járni 84 évesen, hogy sosincs későn hozzáfogni álmaink megvalósításához – meg éppily hitelesen figyelmeztet arra is, hogy mindennek megvan a maga ideje. Bizony, nem jön vissza az ifjúság. A néninke hatodikos számtanja bizony már nem azonos a társaiéval.

86 éves a bizonyítványosztáskor: elvégezte az elemi iskolát matematikából. A tanteremben kiáll a tábla elé, s a gyerekeket, akik két évre maguk közé fogadták a padba, egyenként kihívja. Ajándékot oszt ki, egy-egy gonddalszeretettel becsomagolt új angol szótárt. A további tanulás örömére utal, s azonnal értjük, hogy ez a szótár jelképezi mindazt a vonzó, szép tudományt, ami az ő életéből már kimarad. A gyerekek továbblépnek a középiskola alsó tagozatába, elkezdenek nyelvet tanulni. Képesek lesznek majd arra a csodára is: külföldiekkel érintkezni, azok nyelvén megszólalni.

Japánban ragyogó áprilisi időben kezdődik az új tanév, éppen cseresznyevirágzáskor. A gyerekek vígan szállingóznak hazafelé az évnyitóról.

Tavalyi különleges osztálytársuk pedig délelőttönként a konyhában tanulgat tovább. Egy levelező kurzusra iratkozott be, ahonnan buddhista olvasmányokkal látják el. Mert ő már készíti elő a lelkét – a Túlsó partra.

Balogh B. Márton

FARKAS HENRIK

1942-2005

Váratlanul, rövid szenvedés után, 63 éves korában, 2005. július 21-én meghalt Farkas Henrik, a fizikai tudományok doktora, a műszaki egyetem docense, a Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájának (HEL) és az Erőszakellenes Fórumnak (EF) az alapítója és vezetője. Valahogyan így szólhatna Farkas Henrik gyászjelentésének szövege. De csak szólhatna, mert Farkas Henriknek végakaratának megfelelően semmilyen temetése nem lesz, és így gyászjelentés sem készül.

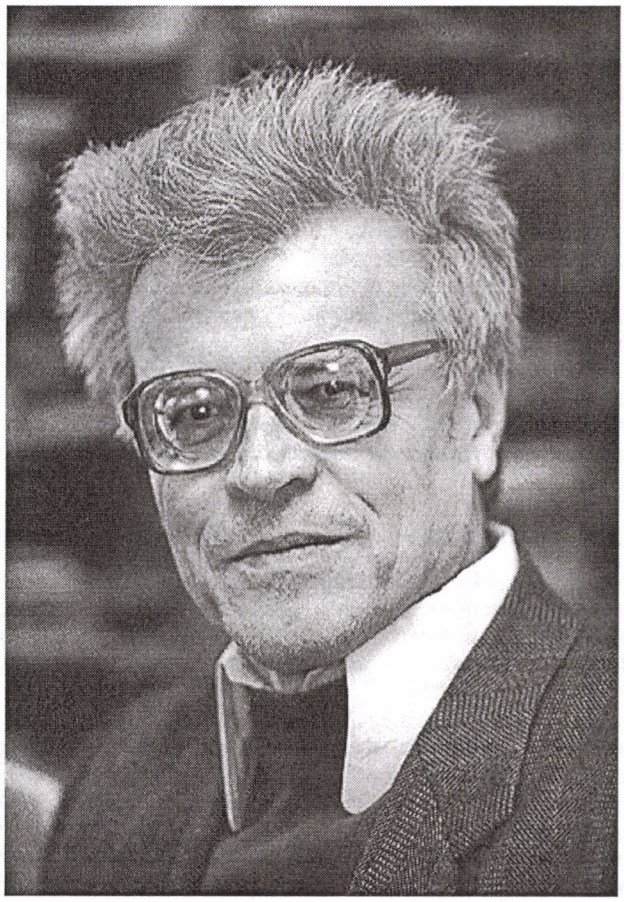

Farkas Henrik

Farkas Henrik tudományos és oktatói munkáját nem, viszont társadalmi tevékenységét annál jobban ismerem. Valamikor a 80-as évek elején az indította el élete végéig tartó jogvédő munkáját, azután, hogy a közértben 10 darab romlott tojást adtak el neki, aminek a visszavételéért, ill. árának visszatérítéséért hónapokig küzdött. Katona ugyan soha sem volt, de a diákjait megviselő általános hadkötelezettséget olyan igazságtalannak és fölöslegesnek tartotta, hogy mindent megtett a kényszerkatonaság megszüntetéséért. Sőt, ennél is sokkal tovább ment, hiszen az erőszak különböző formái, a jogsérelmek és az irracionalitások ellen küzdött.

Henrik nem volt pacifista, általában nem csatlakozott a háborúkat ellenző mozgalmakhoz, és nem vallott erőszakmentes eszméket. Távol állt tőle a pacifista álmodozás és az erőszakmentesség idealizálása. A reáltudományok embereként a világot, a politikát és a civil szerveződéseket a maguk kíméletlen realitásában szemlélte. Végtelenül pragmatista volt, és minden megnyilvánulásában racionális. Sohasem hitt állami és egyházi szervezetekben, de még az általa vezetett civil szerveződésekben sem. Csak abban hitt, hogy szívós munkával, nagyon lassan, állandó párbeszédet provokálva néha felismerhetővé lehet tenni civilek, katonák, papok, politikusok és újságírók számára, hogy értelmes és hatékony megoldásokban mi az ő érdekük.

A HEL tavaly novemberében befejezte tevékenységét, és voltaképpen feloszlatta önmagát, mert elérte célját. Mondhatnánk, Farkas Henrik elérte életének egyik fontos célját, és a tőle tanult érzelemmentes pragmatizmussal megállapíthatnánk, hogy ezzel ő is befejezhette földi pályafutását. De mindez nem lenne igaz! Henrik tudta, hogy ami befejezettnek látszik, bármikor visszatérhet (hadkötelezettség), tapasztalta, hogy a társadalomban az erőszak minden formája erőteljesebben van jelen, mint valaha, továbbá újabb és újabb frontokat nyitott a társadalmi igazságtalanságok különböző témáiban. Legutóbb egyetemi tanszékének megszüntetése ellen küzdött, és alkalmazta – úgy tűnt neki, hogy sikerrel – a civil érdekvédelmi stratégiákat.

Farkas Henrikben azon nagyon ritka humanista és egyben „originálisan” civil embertársunkat veszítettük el, akinek emberi jogvédő tevékenysége messze fölötte állt minden izmusnak, minden pártnak, minden hatalmi, anyagi és magán érdeknek. Ha nem lesz is temetése, valódi sírjánál ezreknek kellene megállniuk egy köszönő szóra. Nemcsak azoknak, akiknek már régen nem kell küzdeniük azért, hogy visszakapják az eladott záptojás után járó pénzt, és azoknak, akik egyre rövidebb ideig voltak sorkatonák, illetve azoknak, akiknek most már nem is kell sor- és tartalékos katonának menniük. Azt hiszem, hogy így sem férnénk el már a sírját övező temetői parcellában. De ha azok is megállnak sírjánál egy szóra, akik számos társadalmi vonatkozású, az alkotmányos demokrácia érvényesüléséért indított kezdeményezése nyomán előre léptek, vagy csak kisebb mértékben sérülnek például hallgatói vagy utazáshoz fűződő jogaik, akkor már több parcella lenne tele. Ha pedig azokat is megemlítjük, akikkel szinte minden aktuális kérdésben, szinte állandó vitában, levelezésben állt, és akiknek döntő többsége nemes ellenfélnek tartotta, akkor alighanem a temető is kicsinek bizonyulna. Ha pedig mindez így van, akkor valóban nem kell sem gyászjelentés, sem pedig temetés!

Csapody Tamás

Megjelent az Élet és Irodalom 2005. július 29-i számában (8. o.)

.(Farkas Henrik munkatársainak kezdeményezésre, a Szabadság-hídról a Dunába dobott virágokkal, mintegy ötvenen emlékeztünk Henrikre, 2005. augusztus 1-jén 18 órakor.)

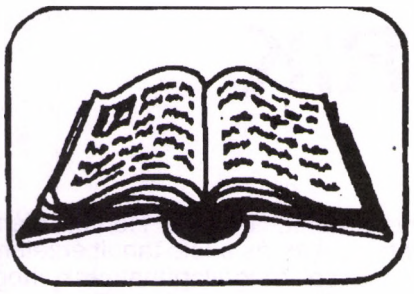

BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket Csiky Lajos (Budapest), a novemberieket Tarnai Imre (Nagyoroszi) készítette.

Október 2. — Évközi 27. vasárnap — Mt 21,33–43 — A gonosz szőlőmunkások

A mai evangéliumban olvasott példabeszéd óriási kontrasztot állít elénk. Egyrészt a végtelen gondoskodással életet, életteret adó, teremtő Istent, aki ráadásul határtalan naivitással, minden ellenkező tényt figyelmen kívül hagyva bízik az általa jónak teremtett ember becsületességében, józanságában és belátásában, másrészt azokat a szőlőmunkásokat, akik erőszakosak, maguknak próbálják megszerezni azt, ami nem az övék, s kapzsiságukban még a gyilkosságtól sem riadnak vissza.

Mindez természetesen jelképes értelmű. Jézus rámutat a zsidó nép keménységére, arra, hogy bár az Isten „háza népéhez” tartozónak vallják magukat, mégsem ismerik fel a küldöttet, az Isten fiát, s a prófétákhoz hasonlóan halálra adják. Jézus figyelmezteti őket, hogy „elveszítik az Isten országát”, ha nem termik meg a tőlük várt gyümölcsöt.

Ha önkritikusan magunkra alkalmazzuk a példabeszéd figyelmeztetését, rádöbbenhetünk arra, hogy Isten mai népében, a keresztényekben, bennünk is felfedezhető időnként hasonló mentalitás, hozzáállás, mint a példabeszédbeli szőlőmunkásokban. A gazda az őt megillető termést várta volna. Természetesen nem arról van szó, hogy Isten a föld javait várná tőlünk, hanem ahogy Jézus tanításából egyértelműen kitűnik, a javakat embertársaink között megosztva tudnánk Istennek mint gazdának visszaadni, ami „jár” neki, azaz „termést hozni”. De belőlünk is gyakran hiányzik az önzetlenség, annak belátása, hogy mennyi rászoruló van közel és távol, s a megtermelt vagy megszerzett javakhoz való mohó ragaszkodás ellentétes Isten akaratával. S hiába tartjuk, tudjuk magunkat Isten népéhez tartozónak, ezzel elutasítjuk Jézust, ma is szinte halálát akarjuk.

Persze emberiség méretűre is tágíthatjuk a figyelmeztetést. Ma a Földet és a rajta élő emberiséget nyugodt szívvel hasonlíthatjuk a szőlőskerthez, illetve a munkásokhoz, akik fellázadtak uruk ellen. Ha nem hallgatunk a jó szóra, ha a szolidaritás és az áldozatot is vállaló osztozás nem válik általánossá, könnyen elveszíthetjük életterünket, tönkretehetjük a Földet.

A farizeusok megértették, hogy róluk van szó, de nem szálltak magukba, hanem Jézus életére törtek. Mi inkább olyan nép tagjai szeretnénk lenni, amely értve Jézus szavát, értve, hogy rólunk is szó van, megtermi gyümölcsét, ahogyan Keresztelő János mondja: „Teremjétek a bűnbánat méltó gyümölcsét!”

Október 9. — Évközi 28. vasárnap — Mt 22,1–14 — „Sokan vannak a meghívottak”

Egy menyegzőre szóló meghívást nem illik visszautasítani, főként, ha a király fiának lakodalmáról van szó. Az ide szóló meghívás komoly megtiszteltetést jelent.

Mi is ez a menyegző? Nem csupán az örök boldogságra, a halálunk után ránk váró mennyországra gondol itt Jézus, hanem földi előképére is, arra az eljegyzésre, amelyről már a próféták is beszélnek, s amely Isten és népe, Jézus és az általa meghívottak között köttetik. Fogalmazhatjuk Isten Országának, egyháznak, testvéri közösségnek, ahol megélik az Ő jelenlétét, ahol szeretete láthatóvá, érezhetővé válik a benne lévők szolgálata, osztozása, szelídsége révén. Minden gond és nehézség, minden emberi gyengeség ellenére boldogság ez a javából!

Ahogyan a példabeszédben szolgáin keresztül szeretettel hívja a király a vendégeket, úgy hív újra és újra bennünket is. Akkor is türelmesen hív egy ideig, ha korábban már visszautasítottuk az invitálást. Hív lelkiismeretünkön keresztül, hív testvéreink szavával, vagy az imádság csendjében.

Mire is hív? A mindennapok megélt boldog ünnepére, ahol frigyre lép az isteni és az emberi: az igazi keresztény életre, amely áldozatokkal jár, de sok örömmel is.

Megdöbbentő, hogy a példabeszéd szerint a jeles alkalomra, a lakodalomra szóló meghívást a meghívottak sorra visszautasítják. Azokról ne is ejtsünk szót, akik durván ellenállnak, megverik, megölik a szolgákat. A többire figyeljünk: ki a majorjába megy, ki a keresete után. Úgy tűnik, a mindennapi munka, a kenyérkereset is ellene dolgozhat a meghívásnak. Ha teljesen ez tölti be életemet, gondolataimat, ha ezzel fekszem, kelek, akkor szívemben nem marad hely az Isten Országának, lassan semmibe veszem a meghívást, nem törődöm vele. Nyilván nem arról van szó, hogy lusta, ingyenélő legyek, de az arányokra figyelnem kell.

A példabeszédben a meghívottak nyilvánvalóan a királyhoz tartoztak, országának polgárai voltak, mégsem akartak osztozni a király örömében, nem akartak életének közeli részesei lenni.

Jézus nem csupán azt várja tőlem, hogy „baráti köréhez” tartozzam, hogy magabiztosan valljam magamat országa polgárának, hanem újra és újra hív a menyegzőre is.

Figyelemre méltó, hogy Jézus a múlt vasárnapi rész végén és a mostaniban is pusztulásról („összezúzza magát”) és büntetésről beszél („külső sötétségben fogcsikorgatás”). Ez is azt hangsúlyozza, hogy ha elutasítom a meghívást, tönkreteszem életemet.

Nem akarok lemaradni a menyegzőről!

Október 16. — Évközi 29. vasárnap — Mt 22,15–21 — „Nem másokhoz igazodsz”

A farizeusok kelepcét próbálnak állítani Jézusnak. Igaz, hogy csak hízelgésből, álnok fondorlatból, de mégis komoly dicséretet fogalmaznak meg: Jézus igazmondó mester, aki Isten üzenetét híven közvetíti, és nem másokhoz igazodik.

Rögtön magamra gondolok, s mérlegre teszem: Engem mi vezérel szavaimban, ítéleteimben, döntéseimben? Egyértelműnek tűnik, hogy belül kell lennie a mércémnek, Istenre figyelően, lelkiismeretem szerint kell válaszolnom adott esetben. Mindannyian hajlamosak vagyunk arra, hogy tömegemberek legyünk, hogy „együtt bégessünk a nyájjal”, hogy a kérdező, vagy a körülöttünk lévők szája íze, ízlése vagy értékítélete szerint beszéljünk, s lealkudjunk valamit az igazságból. De jó lenne mindig a nehezebb utat választani!

Kísértés lehet persze az is, hogy feltűnősködjem, hogy l'art pour l'art ellentmondjak, kiélezzek, egyoldalúan fogalmazzak meg igazságokat.

Napjaink kedvenc irányzata a liberalizmus, a másik véleményének tisztelete, elfogadása. Eközben a szabadság fontosságát és értékét túlhangsúlyozva, viszonylagossá tesszük az igazságot.

Bármennyire fontos is, hogy „ne tartsam más zsebében a lelkiismeretemet”, hogy saját véleményem legyen, mégis fontos az az alázat, mellyel meghallgatom testvéreimet, a közösség véleményét, s újra meg újra ellenőrzöm lelkiismeretemet, érvelve és egymásra figyelve keressük a közös neve-

zőt, a sok szempontú igazság mind tökéletesebb megközelítését.

A farizeusok konkrét kérdésére Jézus ügyesen válaszol, de amit mond, az tiszta igazság: „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, s Istennek, ami az Istené!” Mindenki tudta, aki hallgatta korábban Jézust, hogy szerinte minden az Istené! Mi marad akkor a császárnak? Nem sok! A megfogalmazás csalóka, Jézus szemében nincsenek egy súlycsoportban vagy azonos szinten. S nekem is ezt kell képviselnem.

Október 23. — Évközi 30. vasárnap — Mt 22,34–40 — A főparancs

Jézust újra és újra próbára akarják tenni. A Mózes törvénykönyvében szereplő 613 kisebb-nagyobb törvény közül a már régóta vitatott „legfőbb törvény” iránt érdeklődnek. Jézus két különböző szentírási helyet idéz, kapcsol össze, s fogalmazza meg hitvallását: az istenszeretet és az emberszeretet kettős parancsán nyugszik a törvény és a próféták.

Annyira ünnepélyes ez a kijelentés, hogy nem lehet nem észrevenni: az összekapcsolt két parancs a lényege a Bibliának és Jézus tanításának. Bárcsak észrevenné minden keresztény közösség, felekezet, hogy az őket megosztó tanítások, vallásgyakorlatok, fegyelmi kérdések mindmind huszadrangúak a főparancshoz képest. Egyedül az számít, hogy a szeretet útján járok-e: itt lehetne megtalálni a közös nevezőt, az egyetlen járható utat.

Ha figyelembe vesszük a János apostol levelében megfogalmazottakat, akkor az is kiderül, hogy nem is két parancsról van szó, hanem csak egyről: Isten maga a Szeretet, s aki a szeretetben él, az Istenben él, s Isten őbenne. Mert mit is jelent Istent szeretni? Nyílván nem csupán azt, hogy erősítem a vele való kapcsolatot, hogy imádkozom, átérzem közelségét. Jézus azt mondta, hogy az szereti őt, aki megtartja parancsait, azaz másokat szeret. Az igazi szeretet a másik javát akarja, úgy, ahogy az a legjobb az illetőnek. Istennek voltaképpen önmagában nem tudunk adni, nem tudunk jót tenni vele. Ő az embertársunkra mutat, s azt mondja: Szeresd őt, tégy jót vele, s akkor én azt úgy veszem, mintha velem tetted volna.

Persze lehet jól és rosszul egyaránt szeretni. Majomszeretettel, ha minden kérésüket teljesítem, ha mindent megadok nekik, elronthatom gyermekeimet. A magam szempontjait előtérbe helyezve ráerőltethetem ajándékomat, szolgálatomat másokra, noha nekik esetleg egészen másra volna szükségük. Az igazi szeretet az, amikor úgy tudok adni, szolgálni, hogy az az illetőnek valóban javára váljon, boldogságát, boldogulását segítse elő. S ha ezt nézzük, akkor a legnagyobb szeretet talán az, ha szeretni tanítok valakit, szavaimmal, példámmal segítek neki rátalálni a másik javát keresés, a másokat boldogítás útjára, megéreztetni annak örömét.

Október 30. — Évközi 31. vasárnap — Mt 23,1–12 — „Jaj nektek, farizeusok!”

Jézus ma korának vallási vezetőiről mond kemény ítéletet. Lerántja a leplet farizeizmusukról, képmutatásukról, gonoszságukról, s „jaj”-t kiált rájuk. Ítéletet mond a hamis tekintélyről, a magamutogatásról, a mások fölé kerekedésről.

Olyan könnyű ezt a szakaszt a mai egyházi vagy világi vezetőkre alkalmazni! Pedig sokkal általánosabb kérdésről van szó, s nincs olyan ember, akit ne kísértenének meg a Jézus által emlegetett jellemhibák. Talán a szülői szerepkör az, amelyet érdemes ilyen szempontból most megvizsgálni.

Jézus első vádja a farizeusok ellen az, hogy szakadék tátong szavaik és tetteik között. Tökéletesnek mutatják magukat, noha nyilvánvalóan nekik is vannak hibáik. Hajlamos az ember azt gondolni, hogy hitelességének záloga a teljes összhang tettei és szavai között. Szülőként is igyekszünk sokszor jobbnak mutatkozni a valóságosnál gyermekeink előtt, és ez már farizeizmus. Nem arról van szó, hogy ne az eszményt állítsuk eléjük, hiszen Jézus is követendőnek mondja a farizeusok szavait, hanem arról, hogy be kell vallanunk: nekünk is ugyanolyan nehéz azt megvalósítanunk, mint gyermekeinknek. A feladattal való birkózásunkat, bűnbánatunkat, újrakezdéseinket látva talán sokkal hitelesebb szülők leszünk.

A törvény őrei elviselhetetlen terhet raktak az emberek vállára. Pontosan szabályoztak mindent, s könyörtelenül be is akarták vasalni mindenkin, noha sokszor ők maguk sem tették. Ha gyermekeim előtt nyitott könyv volna az életem, bizony kiderülhetne, hogy olykor olyan elvárásokat fogalmazok meg velük szemben, amit magam sem tudok, vagy akarok megtenni. Más mércével mérve, magammal elnézőbb vagyok, sőt esetleg a magamban tapasztalható gyengeségek zavarnak legjobban gyermekeim viselkedésében.

Jézus számára elfogadhatatlan, hogy törekvéseim legfőbb mozgatórugója az legyen: feltűnjek az emberek előtt. A farizeusok elvárták a köszöntéseket, a dicséretet, maguknak akarták a dicsőséget. Hányszor kapom én is rajta magamat, hogy gyermekeimmel akarok dicsekedni, velük akarok feltűnni, akarom learatni a sikert. Gyermekeim eredményeit, illedelmes viselkedését, jólneveltségét, erényeit könnyen a magam számlájára írom, büszke is vagyok. Ez nem is volna baj, csak ne felejtsem el, hogy az eredményekben sokkal nagyobb részük van gyermekeim erőfeszítéseinek, meg Isten kegyelmének, mint nekem.

A szülő a családban mindenképpen apa, anya, sőt tanító is. Ezt nem lehet elvitatni. Jézus mégis arra figyelmeztet, hogy gyermeke szemében a szülő nem kerülhet az Isten helyére. Tudnia kell, hogy az egyetlen Atyát tekintve, gyermeke mellett ő is csak szolgáló testvér, s feladata nem más, mint segíteni gyermekét a növekedésben, a fejlődésben, saját élete, küldetése megvalósításában. Amint Keresztelő János mondja: „Neki növekednie kell, nekem meg kisebbednem”.

November 6. — Évközi 32. vasárnap — Máté 25,1–13 — Találkozásra készülünk, de hogyan?

Az öt nagy beszéd közül, amelyekben a Máté-evangélium Jézus mondanivalóját összefoglalja, az utolsó – stílusosan – a végső dolgokról szóló tanításokat tartalmazza. Terjedelme két fejezet: a 24. és a 25. Közülük az első: jövendölés a világ végéről, ill. annak előképéről, Jeruzsálem pusztulásáról és az ezeket megelőző és kísérő eseményekről, jelenségekről. Majd e fejezet vége és a második fejezet hasonlatokat és példabeszédeket tartalmaz, amelyek éberségre intenek: arra, hogy legyünk mindenkor készen a nagy számadásra. Végül az utolsó ítélet szemléletes leírásával fejeződik be a beszéd.

Ma és a következő két vasárnapon a teljes 25. fejezetet fogjuk három részben hallani. Két okból is: először azért, mert itt az egyházi év vége, ami a világ végére kell hogy terelje a figyelmünket; másrészt pedig azért, mert a most végződő egyházi év vasárnapjain a Máté-evangéliumot olvastuk, természetes hát, hogy az utolsó évközi vasárnapokon ezen evangélium nyilvános működésről szóló részének befejezése kerül sorra.

A 25. fejezet példabeszédeinek sorát a tíz szűzről szóló nyitja meg. Várakozásról, találkozásról és a találkozást követő helyzetről hallunk.

Várakozni többféleképpen lehet: vagy úgy, hogy megfontoljuk, mire várunk, és ennek megfelelő előkészületeket teszünk (így tettek az „okosak”); vagy úgy, hogy „majd csak lesz valahogy” (ez volt a „balgák” hozzáállása).

Találkozásra várnak a lányok a szóban forgó történetben. Ezzel kapcsolatban majd lényegbe vágó feladatuk lesz: világítaniuk kell, mert – éjszaka lévén – másképpen nem jöhet létre a találkozás. Világítani pedig csak akkor tudnak, ha felkészültek, ha megfelelő volt az előkészület a várakozás idején. Ezért *lett* az „okosak” számára találkozás, a „balgák” számára viszont nem.

A történetbeli találkozásnak nem akármilyen a tétje: lakodalom kezdődik vele. A sor most már egyértelműen folytatódik: Ha megtörtént a találkozás, részt vehetsz a lakodalomban, ha nem, akkor kívül rekedsz.

Most fordítsuk le mindezeket, és ennek kapcsán vizsgáljunk lelkiismeretet! Kérdezzük meg magunktól, hogy mi *mire* várunk! Vagy inkább: *Kire?*

Sok embernek abban áll a vallási élete, hogy bizonyos szabályokhoz, előírásokhoz tartja magát, és erre felettébb büszke. Pedig nem erre hívott meg az Isten, hanem személyes barátkozásra, amelynek csúcspontja a vele való nagy találkozás lesz. Amolyan csodabogaraknak tekintik sokan a „misztikusnak” mondott szenteket. Meggyőződésem, hogy amit róluk hallunk, az legfeljebb intenzitásában rendkívüli. Istennel személyes kapcsolatot keresni és találni mindenki számára lehetséges, hiszen „önmaga számára teremtett bennünket”! A lényeget egyáltalában nem érinti, hogy ezt a törekvést kísérik-e ún. „rendkívüli” jelenségek: látomások, hallomások stb.

Aki nem erre a barátkozásra, kapcsolatfelvételre (ha úgy tetszik: olajgyűjtésre) helyezi életének hangsúlyát, és nem erre a találkozásra készül egész élete folyamán, az semmit sem értett meg a jézusi tanításból, elvesztegette az életét értelmetlenül: számára nem lesz találkozás, nem lesz „lakodalom”. De aki megfelelő módon készül rá, aki keresi életében az Isten barátságát, annak örömteli találkozásban és ennek folyományaként soha véget nem érő „lakodalomban” lesz része.

November 13. — Évközi 33. vasárnap — Máté 25,14–30 — Élet az Isten Országában

A fény, a világosság, amiről a múlt vasárnap hallottak szerint a lányoknak gondoskodniuk kell, *csupán feltétele az életnek,* nem maga az élet. Az Isten barátsága közeg, amely nem lehet tétlen semmittevés. A mai példabeszéd mondanivalója, hogy mi a teendőnk ebben a közegben.

Nagyon szép és érthető volt a múlt heti hasonlat, és az ószövetség gondolatvilágába szépen beleillő: Jahve az ő népének vőlegénye, aki mindent megtesz választottjáért. Szép hasonlat, de *hasonlat,* ami nem való egyébre, mint hogy érthetőbbé tegye a *valóságot:* azt, hogy Isten szeret bennünket, hazavár valami nagy-nagy boldogságra (pontosan ez volt Jézus „jó híre”!), s hogy ez megvalósulhasson, annak érdekében nekünk tennivalóink vannak.

Nos, a mai példázat esetében sem ragadhatunk le a hasonlat képeinél. Arról van szó, hogy az Isten megbízik bennünk, és ránk bízza vagyonát, hogy gyarapítsuk. Ez a teendőnk. Aki megteszi, az hallhatja majd a szót: „Menj be Urad örömébe!”

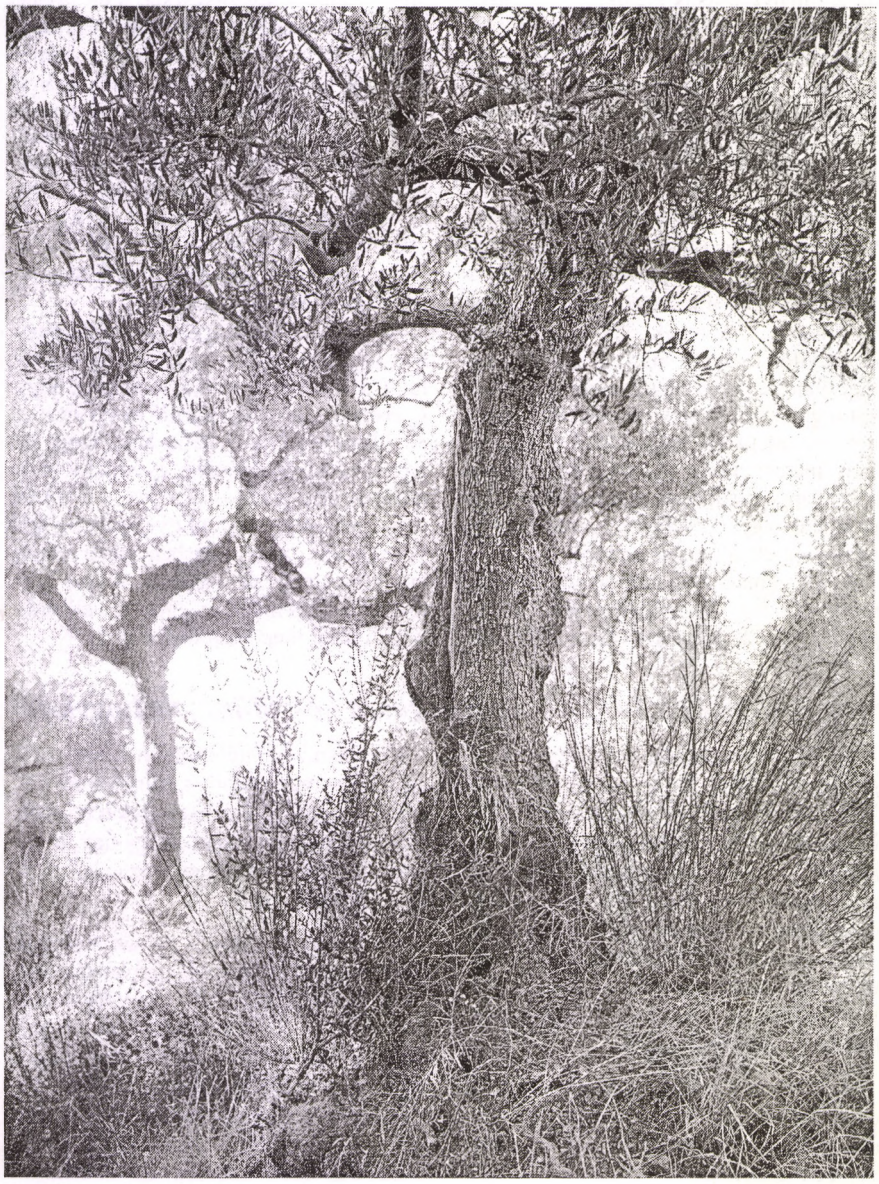

Miféle „vagyona” van az Istennek? Hát hogy aranyhegyei nincsenek, dollármilliói nincsenek, részvénykötegei nincsenek, az biztos. Talentumai sincsenek. Mit jelentenek akkor azok a talentumok, amelyeket az idegenbe készülő ember szétosztogat? Hát azt, amije az Istennek van, ami az egyetlen birtoka, és Övele magával azonos: a Szeretetet. Ebből ad számolatlanul, mert az ő Országában *ennek a gyarapodása: az élet.* Hogy mégsem jut mindenkinek egyformán, az nem őrajta múlik, hanem a befogadónak a kapacitásán. De akár sok jutott valakinek, akár kevés: a jutalom egyforma, feltéve, hogy az, amit kaptál, nem veszett kárba, hanem igyekeztél gyarapítani, vagyis az Országbeli életet élni.

A példabeszéd vége ékes bizonysága annak, hogy nem lehet a hasonlatoknak minden mozzanatát „lefordítani”. Ha egyszer szigorú, számon kérő embert állít elénk a példabeszéd, akkor a történet úgy hiteles és érthető a hallgatók számára, ha az az ember végig úgy viselkedik, ahogyan egy szigorú, számon kérő *ember* szokott: szigorúan bünteti a „mihaszna, lusta” szolgát. Ebből azonban legfeljebb annyi fordítható le, hogy valóban pórul jár, aki a kapott „talentumait” nem kamatoztatja. Aki Jézus tanítását ismeri, annak számára világos, hogy ez nem az Isten „büntetése”, hanem a dolgok természetéből folyó következmény.

De ez a befejezés csupán sötét háttér a példabeszéd lényegi mondanivalójához, ami ugyanaz, mint a lakodalmas példában: az Isten találkozásra vár! Csak éppen más kép szimbolizálja, hogy a találkozásra készülés idején mit kell tennünk. Egygyel tovább lépünk a következtetésben: Isten barátaiként nem tehetünk egyebet, mint amit ő ránk bízott. Éljük az Országbeli életet: „gyarapítjuk a talentumokat”. Már ez az „élet” önmagában is örömet okoz, hiszen semmi mástól nem lehetünk boldogok ebben az aiónban, csak attól, ha szétosztjuk magunkat, ahogyan az Isten „szétosztotta” önmagát minekünk. Ha pedig már ez is ilyen öröm, milyen lehet akkor „Urunk öröme”, amelybe az „elszámolás” után „bemehetünk”?!

November 20. — Krisztus Király ünnepe — Máté 25,31–46 — Az ítélő Király

Idén nyolcvan éve annak, hogy XI. Piusz pápa rendszeresítette ezt az ünnepet. Lehet vitatkozni azon, hogy olyan korban, amikor a királyság intézménye haldoklik, indokolt-e Krisztust királyi címmel felruházni. Lehet, de nem érdemes. Hiszen a tény adott: itt van az ünnep. Érdemesebb azon gondolkodni, hogy ha már megvan, mit tudunk vele kezdeni.

Mit is takar ez a fogalom? Első jelentése: „monarchikus állam uralkodója”. De van olyan értelmezése is, hogy „a hozzá hasonlók között a legkiválóbb, legtekintélyesebb” (Értelmező szótár). S ha ez utóbbit vesszük, minden további nélkül alkalmazhatjuk Jézusra, az emberek legkiválóbbjára.

De az első jelentés alkalmazásával is csak addig van probléma, amíg az „uralkodó” szónak emberek által eltorzított formáját tartjuk szem előtt. Hogy az Isten világában mit jelent úrnak lenni, annak egyértelmű magyarázatát találjuk a Jn 13-ban, ahol Jézus a lábmosás után kifejti azt értetlenkedő barátainak.

Az emberek világában a király feladatai közé tartozik az ítélkezés. Ilyen ítélkező királyként lép elénk a mai evangéliumban Jézus is. De ez az ítélkezés is más, mint emberi bírák ítéletmondása. Az előttünk álló szövegből ugyan nem tűnik ez ki, de kitűnik abból az Istenképből, amellyel Jézus megismertetett bennünket.

Az ember-bíró – igaz, jó esetben a tények és a paragrafusok mérlegelése után – kénye-kedve szerint dönt. Ami utána történik, az azért történik, mert ő úgy ítélt, ahogyan ítélt: akár igazságosan, akár igazságtalanul.

Az Isten-bíró nem dönt. Mert ami ítéletet kimond, az már eldöntött tény. Ami az ő ítélete után az emberrel történik, az nem azért történik, mert ő úgy ítélt, ahogyan ítélt. Az ember saját maga döntötte el, hogy az üdvösség vagy a kárhozat felé ballag-e, az Isten „ítélete” csupán a tényt állapítja meg.

Az ember-bíró szenvtelen. Semmi személyes kapcsolata nem lehet azzal, aki fölött ítélkezik. A száraz tényeket nézi, és nem érdekli őt, ha esetleg emberi egzisztenciát tesz is tönkre az ítélete. Egy a fontos számára: hogy „helyreálljon az igazság”.

Az Isten-bíró saját gyermekei fölött ítélkezik. Vérzik a szíve, amikor látja, hogy gyermeke a vesztébe rohan. Hiába „mindenható”, nem tudja visszarángatni: nem tud másképpen „ítélni”, mint a szomorú tényt kimondani. Szomorú tény az ő számára is, mert őt nem az igazság érdekli, ő csak szeretni tud.

Szeretetének bizonysága az is, hogy elmondta nekünk – felfogóképességünkhöz igazítva és a rendelkezésünkre álló fogalmakat használva –, hogyan is fog lezajlani ez a végső találkozás az ítélő „Királlyal”. Hogy semmi félnivalónk nincsen tőle, ha életünk folyamán azt tesszük embertestvéreinkkel, amit az Isten világában az úrnak a szolgájával tennie kell, úgy, ahogyan azt ő legfelsőbb fokon, „királyi szinten” megmutatta nekünk. Hogy „Atyja áldottainak” fog bennünket nevezni, ill. kizárólag mimagunkon múlik, hogy annak nevezzen.

Az így értelmezett Király-fogalom soha nem lesz idejétmúlt.

November 27. — Ádvent 1. vasárnapja — Márk 13,33–37 — Virrasszatok!

Új egyházi év kezdődik. A hároméves cikluson belül a Márk-evangélium éve. Az évközi idő vasárnapjain majd folytatólagosan fogjuk olvasni: most még az időszaknak megfelelő téma szerint válogatjuk ki a perikópát.

Ahol a múlt héten a Máté-evangéliumot befejeztük, annak „párhuzamos” helyén ütjük most fel Szent Márknak a könyvét: A szenvedés előtti utolsó beszédnek, a végső dolgokról szóló tanításnak a végén.

Vajon miért? Az elmúlt hetekben az egyházi év végére tekintettel foglalkoztunk sokat a világ végének eseményeivel. Most viszont olyan időszak kezdődik, ami már a nevében is hordozza, hogy várunk valamire, valakire: Ádvent = Eljövetel. Várjuk, hogy felidézhessük az ünneplés szintjén Jézusnak 2000 évvel ezelőtti eljövetelét; de tudjuk, hogy valóságban is el fog jönni ugyanaz a Jézus, és ha ezt komolyan vesszük, akkor egész életünk ezen második eljövetelnek, ennek a nagy találkozásnak a várása. Ezért illenek ugyanazok a gondolatok a most kezdődő időszakhoz, mint amilyenekkel az elmúlt hetekben foglalkoztunk.

Tudvalévő, hogy Márk evangéliuma sokkal rövidebb, mint Mátéé. A végső dolgokról szóló beszéd is csupán *egy* fejezet önála. Ezen belül az utolsó ítélet lefolyását, amit a múlt héten olyan részletes, hosszú leírásban hallottunk, ő két rövid mondatban intézi el.

Példabeszédei nincsenek, csupán két rövid hasonlata, amelyek közül az egyiket ma olvastuk el. A Máténál hallott talentum-példabeszéd rövidítménye ez: arra figyelmeztet, hogy a várakozásnak nem szabad tétlen semmittevésnek lennie. Mondanivalója: az Isten félkészre teremtette a világot, befejezését ránk bízta, bölcsen szétosztva kinek-kinek a neki megfelelő feladatot. Ha valaki nem végzi el azt, ami rá esnék, vagy abbahagyja, vagy csak tessék-lássék teszi, akkor a világ az ő hibájából nem készül el. Már pedig a Gazda hazatérésének idejére készen kell lennie.

Külön kiemeli a kapusnak a szolgálatát. Ő az, aki látszólag nem csinál semmit: amíg a többiek dolgoznak, ő csak ül a kuckójában. De éppen ezzel biztosítja a többiek számára, hogy nyugodtan dolgozhassanak, és ő az, aki beengedi a hazaérkező urat. Ha elbóbiskol, akkor beszökhet a házba a tolvaj és a garázda, aki tönkreteszi a bentiek munkáját, és nem veszi észre a gazda érkezését sem, következésképpen nem tudják őt illendő módon fogadni. Egyszóval: a várakozás egyik leglényegesebb mozzanata az éberség.

Hát nem utolsó dolog az sem, ha a lelkiéletünk eszköztárában – főleg ilyenkor, ádvent idején – helyet kap olykor-olykor a tényleges virrasztás is. De igazán az fontos, hogy a szó átvitt értelmében legyünk éberek. Hihetetlenül sok dolog van az életben, ami a lényegről elterelheti a figyelmünket. Hogy aktuális dolgot említsek: ilyentájt az egész világ azt sugallja körülöttünk, hogy akkor lesz szép a karácsonyunk, ha mennyezetig ér a karácsonyfa, és sok ezer forint értékű ajándékokkal lepjük meg egymást. Aki ébren van, az felismeri, hogy ez a hang idegen attól a világtól, amit a Gazda ránk bízott. Mert *ettől* nem épül az Isten világa. Félálomban persze megtéveszthetnek ezek a szirénhangok. Beengedjük a legveszedelmesebb garázdát, a mammont, és nem vesszük észre a sok rászoruló képében közeledő Jézust. Akkor pedig minek éltünk?!

Többet vagy kevesebbet?

Ha a fenntarthatóságról írunk vagy beszélünk, felvetődik a kérdés, nem kellene-e ezt a bonyolultnak tűnő fogalmat, öt szótagos szót valami ***érthetőbbel helyettesíteni,*** esetleg ***egy főbb vonását kiragadva*** egyszerűsíteni, vagy éppenséggel ***kiegészíteni*** valami vivőközeggel, katalizátorral, gyorsító rakétával.

A fenntarthatóság egyszerű fogalom – valami van is, és lesz is –, például maga ez a fogalom, a fenntarthatóság, továbbá az emberiség, az emberek, akik ezt gondolják, élik, és azok a technikák, amelyekkel a fenntarthatóság továbbadható. Nem kellene-e ezek közül valamelyiket kiemelni? Mondjuk: a fenntarthatóság lényege a szeretet. Ez igaz is, hiszen csak olyan társadalom lehet fenntartható, amely a szociális igazságosság alapján áll, tagjai pozitívan viszonyulnak egymáshoz, képesek áldozatot hozni a közért. Valami ilyesmi a ***szeretet***. De akkor nem beszéltünk, és sok igehirdetésben ma sem beszélnek a fenntarthatóság környezeti vonatkozásairól – ami kicsit körülményesen a jövő nemzedékek iránti szeretetként fogható fel –, vagy a fenntartható életmód oktatásáról, vagy magának a fenntarthatósági gondolatnak a terjesztéséről. Bár igaz, hogy minden vallás a maga területén nagyon kiműveli a ***továbbadást***. Ezen néha a hit továbbadását, a szeretetre való nevelést vagy a szent könyvek lemásolását kell érteni. A vallások továbbadó rendszerek, de nem a fenntarthatóság továbbadásával foglalkoznak, így zsákutcába kerülhetnek, például az egész emberiség környezeti katasztrófája, összeomlása esetén. Egy olyan nem-vallásról álmodom, amely a fenntarthatóságot adja tovább.

A fenntarthatóság mellé biggyeszteni egy másik fogalmat húzóerőként, szintén nagyon aggályos lenne. A történelmi tapasztalat az, hogy ilyenkor ***a népszerűbb fogalom önállósítja magát,*** leválik a népszerűsítendőről. Logikus is, hogy ha valaminek nagy a terjedési képessége, akkor egy idő után mindent elborít, elfedve azt a fogalmat is, amelynek a népszerűsítésére kitalálták. Például egy irracionális hittel kiválóan lehet „népszerűsíteni" az evilági szeretetet, míg olyan fontossá nem válik a hit, hogy érte „a szeretet nevében" ölni fognak. A fenntarthatóság egyébként is teljesen földies fogalom: ***úgy élni, hogy később is élni lehessen itt***. Nem zár ki semmilyen túlvilágot, de nem is igazol egyetlen ilyen hitet sem. Csak az olyan vallási vélekedést cáfolja, amely valami túlvilági érték miatt az evilági fenntarthatóságot kockáztatja, például vallási világháborút egyazon istenért, tönkre téve a Földet, a környezetet, a jövőt.

A fenntarthatóságot magát inkább élni és tanítani kell. A fenntarthatóság technikailag nézve olyan világot jelent, amelyben a fából nyert energiával fűtött, jól szigetelt, tiszta házakban élnek az emberek, lényegében a környékükön termő, megújuló módon trágyázott növényekkel táplálkoznak, a gyerekek iskolába járnak, és ott a fenntarthatóságot tanulják, a javakat szociális feszültségek nélkül használják fel, ám mindenből csak annyit, amennyit a Föld biztosítani tud. Megmaradó hulladékot nem halmoznak fel, az eredeti állapotot minden évben helyreállítják. Gyógyítják a betegeket, és ismerik a születések szabályozását is. Pozitívan viszonyulnak minden egyes emberhez, és a Földhöz mint egészhez. Látható, hogy a fenntarthatóságot nem a távoli jövőbe helyezem – *„ha lenne vízből fúziós energia, akkor majd hozzáláthatnánk ehhez és ehhez"* –; nem, mert már most is túlléptük a Föld eltartó képességének határait. A múltba sem utalom a fenntarthatóságot. Nem kell visszamenni az őskorba, mintha az lett volna az utolsó pillanat, amikor az emberiség még fenntarthatóan élt, bár kicsiny lélekszámban. A fafűtés, az iskola a XIX. századot sugallja, a gyógyszerek, a születésszabályozás, hőszigetelés a XX.-at. A XX. században azonban ***meg sem próbáltunk*** véges, fosszilis energiahordozók végső kihasználása nélkül energiát termelni, közlekedni, helyi árukat fogyasztani, globálisan békében és igazságosan élni. Nem óvtuk meg a Természet állapotát, az iskolákban nem a fenntarthatóságot tanítottuk, a reklámokkal pedig odáig fokoztuk fogyasztásunkat, hogy alacsonyabb szintre békésen visszatérni, a megfelelő infrastruktúrákat kiépíteni alig lehetséges. Pedig éppen ez a XXI. század feladata, illetve ezt kell elkezdenünk magunktól még ebben az évtizedben.

Megintcsak a történelmi tapasztalat mutatja, hogy a lakosság fogyasztásának néhány százalékos visszaszorítása vagy valamilyen válság miatti visszaesése rögvest zavargást, békétlenséget, háborút és végül többletfogyasztást okoz, még akkor is, ha a csökkentett szint egyébként többszöröse annak, amit a szüleink generációja elérhetett, és több százszorosa annak, amit, mondjuk, maga Mátyás király élvezett. A csökkentést tehát magunkon tudjuk békésen elkezdeni, a fenntarthatóság oktatása az iskola, a megújuló infrastruktúrák kiépítése pedig az állam feladata.

Összefoglalva: a fenntarthatóságot nem kell sem kiegészíteni, sem leszűkíteni. A fenntartható gazdaság, a fenntarthatóság vallása, a fenntartható fejlődés a lényeget elhomályosító huncutságok. Azt persze mondhatjuk, hogy „fejlődés a fenntarthatóság felé", ha ezzel beismerjük, hogy jelenleg nem fenntarthatóan élünk, anyagokat fogyasztunk el és természeti rendszereket szennyezünk össze végleg, ámde a fenntarthatóságot rövidesen el szeretnénk érni, és közben átmeneti állapotokon haladunk keresztül. Ezeknek azonban nem lehet jellemzője a fenntartható fogyasztás többszöröse, és még fokozódása is. Másrészről a fenntarthatóságot leszűkíteni sem lehet egy-egy részletére, a környezetvédelemre, a szeretetre, a stabil gazdasági helyzetre stb. Ezek ugyanolyan fontosak, mint a fenntartható életmód kidolgozása és továbbadása, az igazságos osztozás, a béke ápolása, a Természet megőrzése, a lélekszám rögzítése vagy a fogyasztás csökkentése a hatékonyság által és a többiek. A fenntarthatóság létezés, továbblétezés földi méretekben.

Dőry István

Írását a Szerző vitaindítónak szánta.

A Bibliából olvasott gyilkosainak

Dorothy nővér küzdelme Brazília kisparasztjaiért

2005. február 12-én történt Pará brazil szövetségi államban. A 73 éves apáca, Dorothy Stang gyilkosai előtt áll, s a Bibliából olvas föl nekik. „Ez rossz” – mondta a gyilkos és kísérője. Majd három lövést adott le. Erről a történetről beszámoltak a brazil újságok.

A nemzetközi médiumokban csönd lett Dorothy Stang, egy brazil útlevéllel rendelkező, USA-beli nő meggyilkolása körül. De Brazíliában egyik napról a másikra szimbólummá vált „Dorothy nővér”, ahogyan országszerte nevezik. A környezetvédőknek és a földnélküliek mozgalmainak az a reményük, hogy halála nem volt hiába. Azt kívánják, hogy Lula da Silva elnök most végre elsődleges üggyé nyilvánítsa az Amazonas-vidék megoldatlan környezetvédelmi és földtulajdoni kérdéseit.

És íme: Lula elnök a gyilkosság után rögtön cselekedett. Először kétezer katonát küldött abba a régióba, ahol a gyilkosság történt, hogy azok támaszai legyenek a környezeti hatóságoknak, az agrárreformmal foglalkozó hatóságoknak és a rendőrségnek a földek ellenőrzésében. Ám két hónappal a gyilkosság után a katonák ismét elvonultak.

Sokkal fontosabb volt Lula elnök második intézkedése: több régiót „a környezetnek megfelelő hasznosításra” tartott fenn. A hatóságok által regisztrált családok ezeken a területeken csak gyümölcsöt és mogyoróféléket termeszthetnek, halászhatnak és csekély mértékben a fát is felhasználhatják. A régió ily módon mindazok kezében van, akik ott élnek. A magántulajdon tilos. Az állattenyésztőknek és a nagybirtokosoknak ide nincs bejárásuk.

Dorothy Stang, aki a Notre Dame de Namur rendbe tartozott, harminc éven át tevékenykedett az Amazonas-régió földreformtervei érdekében – barátokat és ellenségeket szerezve ezzel magának.

Pará szövetségi állam parlamenti képviselőinek kamarája 2004-ben a „Pará díszpolgára” kitüntetést adományozta neki. Mindenesetre egy évvel korábban Anapunak, annak a kisvárosnak az önkormányzata, ahol Dorothy élt, „nem kívánt személynek” minősítette. Ez azonban nem akadályozta abban, hogy 600 elszegényedett családért dolgozzék. A hatóságok 100–100 hektár földet bocsátottak ezek rendelkezésére – kemény környezeti kötelezettségeket róva rájuk: az erdőnek csak 20%-át volt szabad kiirtaniuk, ezt is csak lépésről lépésre, úgy, hogy minden évben legfeljebb a fák 3%-a eshetett a láncfűrészek áldozatául. A cél az volt, hogy életteret biztosítsanak az embereknek, s ugyanakkor megóvják a környezetet.

A földnélküliek és a bennszülöttek védett területeiért folytatott küzdelmével Dorothy nővér egyre több ellenséget szerzett magának. 1999-től kapott halálos fenyegetéseket. Ez év február 9-én, három nappal meggyilkolása előtt a szövetségi főváros egyik nyilvános rendezvényén tájékoztatta Nilmário Miranda brazil emberjogi minisztert a halálos fenyegetésekről, ám ezeket senki sem vette komolyan. Dorothy nővér sem rendőri védelmet nem kapott, sem más intézkedéseket nem hoztak biztonsága érdekében. De ő maga sem hitte, hogy a fenyegetéseket valóra váltják.

Azóta egyre inkább megmutatkozik, hogy az apáca meggyilkolását gondosan előkészítették. Vitalmiro Bastos de Moura nagybirtokos, aki állítólag elrendelte a gyilkosságot, hat heti bujkálás után megadta magát a rendőrségnek. Beismerte, hogy más nagybirtokosok adtak neki autót és repülőgépet a meneküléshez. A kihallgatáson azt állította, hogy ő csak közvetítő volt, akinek tovább kellett adnia a megbízást két bérgyilkosnak. Megbízóként nagybirtokosok, fafeldolgozók és földcsempészek, ún. „grileiroszok” egy csoportját nevezte meg. (A „tücsök” portugálul „grilo”, többes száma „grilos”. A „grileiros” többes számú alak, azt jelenti: „tücskösök”, ti. a tücsökkel valamit csinálók.) „Grileiroszok” azok az emberek, akik illegálisan szereznek földtulajdont, mégpedig oly módon, hogy tücskök segítségével hamisítanak okmányokat. A dokumentumokat eleven tücskökkel együtt egy fiókba zárják, a tücskök vizelete eloszlik a papírokon, azok megsárgulnak és foltosak lesznek, s olyan régieknek látszanak, mint a tulajdoni okmány hamisított dátuma.

Az adott földre vonatkozó hamis papírok beszerzése azonban csak az első lépés. Ezután előzik azokat az embereket, akik ott élnek. A hamis papírok előterjesztésében a helyi rendőrség és igazságszolgáltatás is segédkezik. Mindenesetre sok kisparaszt és földmunkás, mogyoró-gyűjtögető és halász már nem hagyja, hogy olyan könnyen előzzék arról a földről, amelyen évek vagy évtizedek óta él. Akinek nincs tulajdonosi papírja, az is tudja, hogy időközben jogossá vált az állami földek használata. A földnélküliek az alkotmányban gyökerező jogot szereznek a földbirtoklásra, ha öt évnél hosszabb ideig élnek magánterületen – feltételezve, hogy a tulajdonos parlagon hagyja azt.

De aki nem hagyja el önként azt a földet, amelyet a grileiroszok követelnek, állandó veszélyben él. Azok ugyanis gyakran fogadnak fel fegyveres „pisztoleiroszokat”, akik nem riadnak vissza a túlkapásoktól és gyilkosságoktól. Pará szövetségi államban az elmúlt tizennyolc évben több mint 500 embert gyilkoltak meg – és ezek a gyilkosságok sokkal inkább függtek össze a földkonfliktusokkal, mint Brazília más részein. A föld ugyanis rendkívül kívánatos az extenzív állattenyésztés számára. Azok a nagybirtokosok, akikről a letartóztatott megbízó, Moura beszélt, szintén állattulajdonosok és földeladók. Moura szerint éppoly gondtalanul adják tovább az illegális földeket, mint ahogy inget váltanak, engedély nélkül irtják az őserdőt, s némelyikük magas hatóságok korrupciós ügyeinek részese.

További gyanúsított Yoaquim Petrola, egy fafeldolgozó gyár tulajdonosa. Két évvel ezelőtt keményen megtámadta Dorothy nővért. Az ok: Dorothy nővér tájékoztatta a nyilvánosságot arról, hogy Petrola állami földeken dolgozó munkásokat üzött el, s a szóban forgó állami földeket magának igényelte. Petrola erre halállal fenyegette meg Dorothy Stanget. A földkonfliktusokat vizsgáló parlamenti bizottság most elrendelte, hogy ellenőrizzék Petrola és egy másik faiparos bankszámláit, telefonbeszélgetéseit és adóbevallásait.

„Sokan akarták félreállítani Dorothy nővért. Útban volt” – mondja kendőzetlenül Nilo d’Ávila, az Amazonas-régió egyik *Greenpeace*-aktivistája. A földkereskedők gátlástalanok. Még ha Dorothy Stand ismert volt is, senki sem akadályozta meg a gyilkosokat abban, hogy a nyílt utcán lelőjék. „Most ismertté vált az Anapu körüli terület, ez a transz-amazóniai senkiföldje”, mondja d’Ávila. Számára nagy csapás volt Dorothy Stang halála, de gyászában is reménykedik, hogy legalább a halála pozitív következményekkel jár majd a kisparasztok és a földnélküliek számára, akikért olyan bátran kiállt: „Korábban senkit sem érdekelt ez a vidék, most fölfigyeltek rá a médiumok. Dorothy nővér erőszakos halála változásokat hoz majd Pará államban. Olyan változásokat, amilyenek Acre szövetségi államban már érvényre jutottak. Ott Chico Mendes őserdő-aktivistát gyilkolták meg tizenhét évvel ezelőtt.”

Gudrun Fischer

Forrás: Publik-Forum 2005/9

TARTALOM

Tanulmány
Farkas József: A pneumatoszféra (II. rész) 2–4
Hartmut Meesmann: Isten egyszerre haragos és irgalmas? 4–5
Elisabeth Kübler-Ross: Hogy többé ne féljünk a haláltól! 6–8
Bulányi György: Csak kötél végén tárgyalt velük 9–12
Megemlékezés
Hirosima '60 12–13
Csapody Tamás: Farkas Henrik, 1942–2005 25
Gyerekeknek Moha-mese
Alap 18
Meditáció
Kovács Tádé: Mi vagyok én? 14–17
Merza József: Őszi séta a fák között 22–23
Balogh B. Márton: Közös nevező 24
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 19–21
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 26–29
Környezetvédelem
Dőry István: Többet vagy kevesebbet? 30
Gudrun Fischer: A Bibliából olvasott gyilkosainak 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Benedek-Bush tandem?

Lassanként minden egybevág: a Vatikán és az amerikai világbirodalom elnöke, Georg W. Bush csendben, de hatásosan együtt mûködik. Kritikus washingtoni megfigyelõknek meggyõzõdésük: Rómában igen elégedettek azzal, hogy a konzervatív, gyakorló katolikus jogászt, John Glover Roberts-et nevezték ki az Egyesült Államok szövetségi fõbírájává. Úgy vélik, ezzel sikerült hosszú távon megszilárdítani például a házasság és a család õsi katolikus értékeit. Roberts felesége, szintén gyakorló katolikus, egyenesen az abortuszt ellenzõk egyik aktív csoportjának tagja. Roberts bíró igen konzervatívnak számít, de az ideológia rabjának nem. Georg W. Bush Ratzinger bíboros diszkrét választási segítségét akarta ezzel megköszönni. Ratzinger ugyanis az USA püspökeinek küldött levelekkel masszívan beavatkozott az amerikai választási kampányba, és ezzel legalább három, katolikus jellegû államban döntõen befolyásolta a választásokat Bush javára. Állítólag az is a vatikáni diplomácia diszkrét személyzeti játékának része, hogy Ratzinger egy amerikai püspököt hívott meg kúriai utódjául. Mint mondják, Christoph Schönborn bíborosnak az evolúcióval kapcsolatos, a *New York Times*-ban 2005. július 7-én megjelent kommentárját is ebben az összefüggésben kell értelmezni. [Vö. *Új Ember*, 2005. aug. 14., 5. o.: Evolúció és teremtés – A szerk.] Schönborn tanulmánya nyilván nem az aktuális tudományos vitához akart hozzászólni, a korábban a Világkatekizmust szerkesztõ bécsi bíborosnak azonban sikerült cikkével a politikai vita témájává tennie a természetjogról szóló katolikus tanítást. Mindez XVI. Benedek hagyományos értékeket hangsúlyozó politikájának sikere a laicizmus modern dogmáival szemben.

Forrás: Publik-Forum, 2005/15

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)
A jézusi tájékozódás folyóirata

XVI/5. (93.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáts
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály,
a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit
Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@is.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok"
(Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot
nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2005-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 3500 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVI. évf. 6. szám
2005. december
200,– Ft

A szenteste története

Az apák visszatérnek

Félelem a közelségtől

Leányanya-otthon

Az audiovizuális médiáról

Új elöljáró Taizében

Az örmény tragédia 90. évfordulója

Olvasói levelek

Papi ezüstjubileum

A jövő városa Indiában

A szenteste története

– Papa, papa, ugye elmeséled megint, hogy is volt azon a szentestén? – A kis Bori rövidszoknyás forgószélként rohant át a tágas lakószobán, és átölelte az apját, aki éppen az utolsó csillagszórókat tekerte rá az embermagasságú fenyő legfelsőbb ágára.

– Naná, hogy elmondja – kiabálta Feri, aki alig maradt el húga mögött. Ő már persze méltóságán alulinak tartotta volna, hogy átölelje apját. – Ugye elmondod, apu? A szentestén a szenteste történetét... Muszáj elmondani.

– Ugyan, gyerekek! – intette le őket az apjuk, ami persze álszent képmutatás volt, hiszen titokban nagyon büszke volt arra, hogy felcseperedő gyermekei – Feri már tizenkét éves volt, Bori már kilenc – még mindig nagyra becsülték a papa meséjét. – Hányszor hallottátok már? Hiszen kívülről tudjátok! Tanultátok az iskolában is...

– Ugyan, apu! Az iskolában! Süket duma! – Feri fölényesen legyintett. – Senki nem tudja olyan szépen, mint te! Senki!

– Csodálatosan szép éjszaka volt – kezdte Bori ragyogó szemmel. – Természetesen hó nélkül, ott akkor sem volt hó, ma sincsen, az az éjszaka mégis fehérebb volt és fényesebb, mint nálunk a legtisztább téli éj... Nem, papi, igazán! Senki nem tudja ilyen szépen!

– Te lány, hiszen kívülről tudod az egészet!

– Na és? Baj az? – Bori hangja könyörgőre fordult.

– Pont ez a hecc benne – tódította Feri.

– Jó, jó, ha mindenáron akarjátok, – adta meg magát elégedetten az apa. A két gyermek ujjongva futott a széles fotelhez, amelyben még mindig kényelmesen elfértek mindketten, illedelmesen leültek s apjuk arcára függesztették tekintetüket, amikor az helyet foglalt velük szemben, a másik fotelben.

– No hát... – kezdte az apa. – Csodálatosan szép éjszaka volt, természetesen hó nélkül, ott akkor sem volt hó, ma sincsen, az az éjszaka mégis fehérebb volt és fényesebb, mint nálunk a legtisztább téli éj. Az izzó csillagok között magasan lebegett a telihold, az egész eget földöntúli fény töltötte be, amilyet sem azelőtt, sem azóta nem látott emberfia. A Betlehem nevű városkában azonban ezt nem vette észre senki, az emberek sajnos mindig hajlottak a vakságra, s ezen bizony nem változtatott az utolsó ezerkilencszázkilencvenhat esztendő sem. A városka szűk, tekervényes utcáin fiatal emberpár botorkált küszöbről küszöbre, szállást keresve. Mindenki láthatta, hogy alig állnak a lábukon, de...

– Mindenki láthatta volna, papa, – igazította helyre Bori az elbeszélés menetét. Az apa mosolyogva bólintott.

– Mindenki láthatta volna, igazad van, Bori, de senki nem akarta látni. Mindenütt elutasították őket, mert az emberek...

– Buták és önzők – mondta a két gyerek egy hangon.

– Úgy van, és sajnos ezen sem változott semmi azóta – folytatta bólogatva az apjuk.

– Ó, ha tudták volna... – suttogta Bori kellemes borzongással.

– Hülyeség – oktatta ki a bátyja. – Akkor állatian unalmas lenne az egész.

– Hogy beszélsz? Szégyelld magad! – háborodott fel Bori.

– Hogy beszélek? Így beszélek! Talán nincs igazam, apu?

– Na, na... Amit mondtál, bizonyos szempontból igaz, de ahogy mondtad...

– Na látod! – kiáltott egymásra a két gyerek azonos szavakkal, mert mindkettő úgy érezte, az apa neki adott igazat.

– Szóval, az ifjú párt mindenütt elutasították – folytatta gyorsan az apa, meg akarván előzni a csírázó veszekedés kifejlődését. – Pedig szegény asszony már csaknem összeesett. De hiába, akárhol kopogtattak is, minden ajtó zárva maradt. Támolyogtak hát tovább és...

Ezúttal a lakásajtó elektromos gongjának dallamos zengése szakította félbe az elbeszélést. Az apa bosszúsan ráncolta a szemöldökét, az anya idegesen szaladt be a konyhából.

– Hát ez meg mi – támadt neki szokott idegességével a férjének –, várasz valakit?

– Dehogy várok – védekezett a férfi. – Nem is tudom, ki az ör...

Az elektromos gong újra megszólalt.

– Nahát, ez aztán! – Az anya összecsapta a kezét. – Ilyen nincs! Hát már a szentestén sincs nyugta az embernek?

– Te, nem lehet, hogy... – suttogta Bori a bátyja fülébe. – Te, az lehet, hogy...

– Hülyeség – mordult rá halkan Feri. Rövid megfontolás után meg is ismételte. – Hülyeség.

A gong hangja harmadszor zengett végig a lakáson. Az anya idegesen összerándult. Az apa gyámoltalanul megemelte a vállát, torkát köszörülte, megigazította a nyakkendőjét, és az ajtó felé indult. A gyerekek követni akarták volna, de az anya visszatartott őket a lakószobában.

A lakásajtó közvetlenül a kertre nyílt, amint az gyakran előfordul földszintes családi házaknál. A kinyíló ajtó keretét ezüstös fényt árasztó köd töltötte be, s e titokzatos sugárzás közepén két árnykép állott, egy vézna férfi, fáradtan lecsüggő vállal, s egy elformátlanodott asszonyi alak.

– Bocsásson meg, uram... – A fáradtságtól rekedt hang szinte csak suttogott. – Bocsásson meg, de fényt láttam... Legalábbis azt hiszem... És gondoltam... Ha megkérhetném... Ha tudnának szállást adni... Az asszonyom már összeesik... Hiszen látja, ebben az állapotban... Csak erre az egyetlen éjszakára...

– De ilyet... Ki hallott már ilyet? – A megzavarodott apa hangjából határtalan elképedés beszélt.

– Itt vannak! Ők azok! – suttogta Bori. Ki akart surranni az előszobába, de anyja a karjánál fogva visszahúzta.

– Ha csak pár órára is – könyörgött tovább a rekedt hang. – Hogy kicsit megpihenjen szegény. Hiszen már lépni sem tud.

– De hát... Hogy jut egyáltalán erre a gondolatra, ember? – tört ki az apa. – Attól félek, eltévesztette az ajtót. Ez nem hotel vagy fogadó, hanem magánlakás. Érti? Menjen...

– Nincs nekünk pénzünk, uram. Semmink sincs, nem tudnánk fizetni – suttogta végképp megtörve a hang.

– Ó hát ez... Ezt igazán sajnálom... De hát... Igazán nem nem tudom... – Az apa érezhetően elbizonytalanodott.

– Engedd be őket, papi, engedd be őket! – Bori hangja tisztán csengett, mint az üvegharang.

– Fogd be a szád! – kiáltott rá az anyja, s visszalökte a gyereket a lakószobába. – Maguk pedig menjenek az állomási misszióhoz, vagy az üdvhadsereghez! – kiabált az ajtó felé. – Mit képzelnek? Egyszerűen berontani vadidegen emberekhez, még hozzá éppen szentestén! Csukd be az ajtót, Ferenc, azonnal csukd be!

– Nagyon sajnálom. – Az apa a vállát vonogatta, bizonytalanságát mintha elfújták volna. – Igazán lehetetlent kívánnak, be kell látniok maguknak is. – Becsapta az ajtót, de rövid megfontolás után újra fölrántotta. – Próbálják meg a rendőrőrszobán – kiabált, pedig már nem is látott senkit. – Ott biztosan kapnak valami segítséget. Jobbra a második utca.

A titokzatos, áthatolhatatlanul fénylő ködből válasz érkezett; ez azonban egészen más hang volt, tisztán és mélyen kondult, de hidegen és keményen.

– Még se volt fény az, amit látni véltem.

Az ajtó végképp becsukódott. Az apa ezúttal beakasztotta a biztosító láncot is, kétszer ráfordította a kulcsot, aztán visszatért a lakószobába, ahol az anya a hangosan zokogó Borit korholta.

– Ne csinálj cirkuszt, Bori! Mit tudod te, miféle emberek voltak? Hajléktalanok, csavargók, talán bűnözők is! Kinek jutna egyébként eszébe így bekéredzkedni egy idegen otthonba? Almunkban még a torkunkat is elvághatták volna! Ó, a kalács! Te jó ég, a kalács!

Megfordult, és kiszaladt a konyhába. Bori sírt még egy sort, Feri mély gondolatokba merülve bámult maga elé, mintha a perzsaszőnyeg mintáit tanulmányozta volna. Az apa le-föl járkált a szobában, megigazított néhány állítólag ferdén lógó képet a falon, aztán a szobájukba küldte a gyerekeket, hogy elrendezhesse az ajándékokat a gazdagon díszített karácsonyfa alatt.

A szenteste története befejezetlenül maradt. Nem is esett szó róla, soha többé...

Tunyogi Csapó Gábor

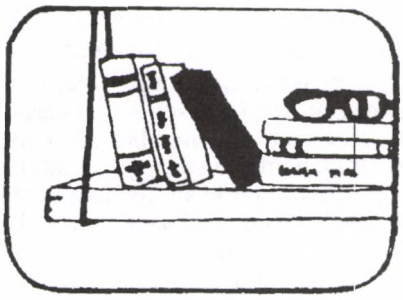

Doris Weber

Az apák visszatérnek

Pontosan 15 éve annak, hogy *Wilfried Wieck*, férfiakkal foglalkozó, ismert berlini terapeuta lesújtó következtetéseket vont le saját neméről: „A férfiak túlnyomó többsége érzelmi analfabéta. Nincs kedvük a saját fejlődésükhöz, és ahhoz sem, hogy küzdjenek analfabétizmusuk ellen. Éppen olyan kényelmesek, mint eddig. Ezek a férfiak kulturális szempontból katasztrófák. Mindent tönkre tesznek: magukat, az asszonyokat, a gyerekeket.”

Cheryl Benard és *Edit Schlaffer* nőkkel foglalkozó bécsi terapeuták rögtön hozzátettek valamit: „Ezt a mondatot hallhattuk állandóan a férfiaktól: »Én mindig gyermekeim rendelkezésére állok.« De ez egy teljesen elvont mondat volt. A férfiak szeretik gyermekeiket, valamiképp fontosak is nekik gondolati síkon, továbbá válsághelyzetben mindent megkaphatnak tőlük. Azonban egy gyermek lehet 17–18 éves, és ez a válsághelyzet még soha nem következett be. Ha tehát egy apa azt mondja: »Én mindig gyermekeim rendelkezésére állok«, nyugodtan eltelhet 18 év, és a valóságban még egyszer sem állt rendelkezésükre.”

A régi dal azt mondja: „Ó, az apukám csodálatos bohóc… Ó, az apukám valóban nagy művész…!” Játszva képes elővarázsolni valamit a kalapjából, és a következő pillanatban eltüntetni. Látszólag egyedül ő ismeri a trükköt, hogy a közelit távolivá változtassa, és fordítva. De a családi varieté eme színészi mutatványa egyre inkább megszokottá válik. A nézők, vagyis az asszonyok és a gyerekek már rég nem tapsolnak. Belefáradtak abba, hogy a csodálatos papa dalát énekeljék. Az egykor ünnepelt hős tulajdonképpen elhagyhatná a színpadot, ő maga tette feleslegessé magát.

A két ismert bécsi szociológus, *Schlaffer* és *Benard* a Ludwig Boltzmann Intézet munkatársai, akik nőkkel és férfiakkel végzett kutatásaikból ismét új családi drámákhoz nyertek anyagot, egykor ugyanezt állapították meg. 1991-ben befejezettnek nyilvánították a családi színházat, mert a főszereplő, vagyis az apa eltűnt. *Mondjátok meg, hol vannak az apák?* című könyvük „a híres férfi-felelőtlenség portrégyűjteménye”. *Edit Schlaffer* és *Cheryl Benard* gyermeküket szerte a nyugati világban egyedül nevelő anyáknak ajánlotta ezt a művet, és ez sajnos nagy csoport, mert a bécsi szociológusok ide számították a valójában férjükkel egy háztartásban élő anyákat is (mondván, hogy a gyakorlatban mégis egyedül nevelik gyermekeiket). Az apa időnként megjelenik: gondoskodik a maga testi jólétéről, kipiheni a munkát, használja a tévékészüléket, jelen van, de bizonyos értelemben még sincs jelen. *Cheryl Benard* megpróbálta leírni a család fantomját: „Már régóta létezik az új apaság alapfogalma. Eltöprengtünk: Mit takar ez, léteznek-e valójában ezek az új apák? Azt láttuk, hogy az apaság külsőleg egy kicsit másnak látszik. Az apák nemzedéke ma barátságosabb, hanyagabb, lazább, mint a saját apáik – de ha a családban előforduló munkáról van szó, az új apák éppen úgy nem vesznek részt benne, mint ahogy egykor az ő apjuk.”

Manapság az apák 95%-a jelen van gyermeke megszületésénél, aztán elég gyorsan visszavonul. Az első néhány nap még új, tele van a gyermek körüli varázslattal. Az első év során viszont az apa egyre jobban háttérbe húzódik, majd amikor a gyermek három-, négy-, ötéves lesz, majd iskolába megy, majdnem mindegyik apánál – a kezdetben még alternatívan viselkedőknél is – a hagyományos példa érvényesül: a mama a felelős, a papa nincs jelen. A két bécsi szociológus azon csodálkozott, hogy ezek a férfiak nem veszik észre menekülésüket. Ők mind jó apák akarnak lenni, és úgy is érzik, azt is mondják, hogy szeretik gyermekeiket. Valódi életükben mégis az autó, a szakma vagy a hobbi áll az első helyen. „A férfiak azt gondolják, hogy ha szeretik gyermekeiket, az már elég”– mondja *Edit Schlaffer*. „De a gyerekek megértéséhez, vagy ha az ember valamilyen válságban szeretne nekik segíteni, vagy ha valóban antennát szeretnénk hozzájuk, akkor a gyermek teljes ellátását is vállalni kell a hétköznapok terhes, egyszerű eseményeivel együtt; például este átnézed a tolltartóját, hogy hiányzik-e neki valami, vagy orvoshoz viszed, ismered a barátait, megszervezed a születésnapi buliját. Ez mind olyasmi, ami az együttélésben közelséget és meghittséget ad. És a legtöbb apa-gyermek kapcsolatból hiányzik ez a közelség.”

A modern pszichológiai irodalom hagyományt teremtett az anyák hibáztatásában, miszerint egyedül az anyák ártanak a gyermeknek, mert ők élnek túlságosan szoros kapcsolatban velük, és mindenekelőtt a fiúgyermekeket tekintik – tudat alatt – férjnek és pótapának. Az apa pedig mindeközben „mossa kezeit”, mondván, aki semmit sem tesz, az nem is hibázik. A menekülés helyett irányt kellene mutatniuk, a semmittevés helyett ambíciót, a passzivitás helyére érdeklődést kellene varázsolniuk a gyermek életébe: mindez csak a legújabb kori történelemben került érthetőbben napvilágra. *Wilfried Wieck* azt mondta erre vonatkozóan: „Úgy akarom ijesztgetni férfitársaimat, mint magamat.” *A fiúk apát akarnak* című könyvében minden herceget, családfőt, nőgyűlölőt és elmenekült apát arra ösztönzött, hogy vállalják már végre a felelősséget. *Wilfried Wieck* továbbá valami „mélyen szomorút dolgot” fedezett fel: „Nagyon megrázó, ha az ember egyáltalán képes megérezni, hogy a fiúk helyzete tulajdonképpen nagyon szomorú attól, amit nem kapnak meg apjuktól. Hatalmas mennyiségű, apa iránti elfojtott vágy és kívánság reked a felnövekvő fiúkban, amit egész életük során magukba kell rejteniük.” Mit is kívánnak a fiúk az apjuktól? És mi az, amit soha nem kapnak meg? *Wilfried Wieck* azt mondja: „Hogy az apák időt szakítsanak fiaik számára. A legtöbb apának nincs ideje. A fiúk kapcsolatban szeretnének lenni apjukkal, azt szeretnék, ha apjuk velük együtt vállalkoznék valamire, mégpedig egy egész napon át. És nemcsak játékokat, focit, futkározásokat, rekordvadászatot kívánnak, hanem azt is, hogy az apa érdeklődjön irántuk, hogy megkérdezze: Hogy vagy? Azt szeretnék, hogy ha rosszul vannak, az apa kedvesen segítsen nekik. A fiúk nem szeretnének állandóan szemrehányásokat hallani apjuktól, hanem együttérzést és vigasztalást várnak. Ezt úgy is lehetne mondani: a fiúk otthont szeretnének az apjuknál, ahova oda tudnak menni, ahol meghallgatják őket, ahol érdeklődnek irántuk, de legfőképpen, hogy az apjuk szeresse őket.”

Ha ez olyan egyszerű lenne! – mondja *Gerhard Amendt*, szociális ügyekkel foglalkozó brémai tudós, aki kutatómunkáiban már évek óta intenzíven foglalkozik apákkal és anyákkal. *Amendt* nem sajnálja azokat az asszonyokat, akik az egyedülálló nevelő és felelősségvállaló szerepében panaszkodnak, és férjüket „katonaszökevényként" a munkába meneküléssel vádolják. Úgy tűnik, *Amendt* felfedezett egy trendet az anyáknál, ti. hogy az apákat kizárják a családi életben való részvételből: „Vannak olyan anyák, akik erősen érdekeltek abban, hogy az apákra hárítsák az egyedüli kenyérkereső szerepét, és mindent, ami a kapcsolatokra tartozik, saját anyai egyeduralmuk alá helyezzenek." Ez problematikus a gyerekek számára, mert „az apa ellen irányuló anyai kizárás agresszív eleméről" beszélhetünk. *Amendt* következtetése: „A családoknak van egy jelentős része, ahol az egyedül nevelés (elméletileg) teljes családban történik, de ahol az egyedül nevelés éppenséggel nem azért történik, mert a férfi és apa elhanyagolja családját, hanem azért, mert az anyák gyorsan és aktívan kizárják az apákat a gyerekekkel kapcsolatos közös élményekből és elhatározásokból. Ez az egyedül nevelésnek egy tudatosan akart, kialakított formája. Az apára csak bizonyos dolgokban van szükség: ahhoz például elég jó, hogy pénzt keressen, de belső családi folyamatokban, a kapcsolatok egész rendszerét tekintve inkább csak jelenlevőnek, nézőnek szeretnék látni az anyák, nem pedig aktív közreműködőnek. Ha tehát arról beszélünk, hogy az apák ezeken a területeken elégtelenül cselekednek, akkor azt is figyelembe kell venni, hogy az apák egy részét felesége vagy partnere akadályozza meg abban, hogy a korábbiaknál intenzívebben vehessen részt a gyereknevelésben."

De fejezzük be az anyák szidását. Legyen vége az apák szidásának is. Megváltoztak az idők. „Papa ante portas": az új apa a küszöbön áll, készen arra, hogy visszatérjen a családba. Vagy már megint fantomról, délibábról van szó? „Nem, tényleg ő az", nyugtat meg minket *Hartmut Brockmann* brémai pszichológus, aki többek között az evangélikus egyházban dolgozik „terhes apákkal", családapákkal és elvált apákkal. Számára egyértelmű a trend: az apák visszatérnek a családba. Mégis mit jelent az, hogy „vissza"? 80%-ban még mindig az apák jelentik a fő ellátó forrást. Az asszonyok „mellékesen" dolgoznak, és „főállásban" látják el a nevelés feladatát. *Hartmut Brockmann* ennek ellenére azt gondolja, hogy az apák már nem annyira erősen húzzák ki magukat a felelősség alól, mint korábban, „elbizonytalanodtak az utolsó 25 év követelményeitől, melyeket a társadalom támasztott irántuk. Az apáknak egyszer ilyennek, máskor olyannak kellene lenniük, és most kezdenek lassan elgondolkodni arról, mit akarnak ők maguk, és kik ők maguk. Saját maguk akarják meghatározni magukat."

Egy apa így meséli el a történetét: „Nálam úgy volt, hogy tulajdonképpen sokáig kerestem azt, mi maradt belőlem mint személyből. Tíz éve vagyok házas, és éppen elváltam a feleségemtől. Az volt az érzésem, hogy a férfi, a családapa, a férj tradicionális szerepében semmi sem marad belőlem mint emberből. Sokáig kerestem az utat, erősen tájékozódva a nőmozgalomban; mindig gondoltam arra is, hogy egy vagyok ezek közül a bűnös férfiak közül, akik kiváltságokat ragadnak magukhoz, akik elnyomják a nőket. Ezt a nőmozgalom is a férfiak szemére vetette, állítólag leloptuk előlük a csillagok felét az égről. Sok időre volt szükségem, hogy megértsem, én is azokhoz tartozom, akiket becsaptak, mert a hagyományos férfiszerepekben én sem tudok magamra találni, és valami belőlem is elvész; én is teljes értékű személy szeretnék lenni. Azt gondolom, hogy a nők a hagyományos viszonyok között nem érték el ezt, de a férfiak sem."

Így beszél egy olyan férfi, aki vissza akarja hódítani a férfilét fél egboltját. De más férfiak segítsége nélkül szerinte ez nem megy. Ezért jár rendszeresen egy férficsoportba. Mert egy dolog világos a számára: a nemi szerepek változása csak egészen kis lépésekben megy végbe. Még mindig patriarchális társadalomban élünk, ahol férfiuralom virágzik. Még mindig azt várják a férfitől, hogy útját versenyzéssel és könyökléssel járja. Ha egy férfi változtatni akar életstílusán, súlyos következményekkel kell számolnia. Talán ezért veszi igénybe az apáknak csak 1,5%-a gyermeknevelési szabadságot, mert nemcsak karriertörés, hanem kollégáik csípős gúnyolódása is fenyegeti őket. Egy másik apa, aki ugyancsak egy férficsoportban keresett védelmet, ezt mondja: „A mai férfiak igen erősen szenvednek attól, amit régebbi korokban kiváltságként már a bölcsőben megkaptak. Vegyük a képzés és foglalkozás területét, és az ezzel összefüggő férfikarriert. Ismerjük az összes szívinfarktust, és a férfiak sokféle betegségére utaló jeleket. Akik az ipar, a közigazgatás területén közép- vagy felső szintű állásban vannak, de az a kolléga is, aki a Volkswagennél a futószalag mellett áll, nagyon is gyötrődik a stresszhatások miatt. Ismerjük a problémát, hogy az apák nagyon messze állnak gyermekeiktől, aminek társadalmi okai is vannak. Továbbá itt van az érzelmi háztartás kiegyensúlyozatlanságának problémája, ti. hogy a férfiak vakmerő hősökként lépnek fel, hogy lehetőségük van a nők elcsábítására, ahogy azt oly szépen nevezik, aktív és vezető szerepben lehetnek a szexualitás területén is. Ugyanakkor negatívnak is lehet értékelni mindezt, mert a férfiak nagyon erős teljesítménykényszer hatása alatt állnak, nyomasztják őket a nők által támasztott követelmények, és más a férfiakkal kapcsolatos konkurencia-viselkedésüket sem szabad lebecsülni."

Ilyen körülmények között hogy tudnának az apák nagyobb részt vállalni gyermekeik életében: etetni, pelenkázni, vigasztalni és átkarolni őket? Ki segít nekik, hogy büszkén és emelt fővel megtalálják ezt az új szerepet? Ugyanis saját apjuk legtöbb-

ször nem volt számukra példakép. „Egy férfinak nagyon biztosnak kell lennie az identitásában ahhoz, hogy legyen bátorsága gyerekkocsit tolni ebben a patriarchális társadalomban”, mondta a 2000-ben elhunyt *Wilfried Wieck*. „Nincs szeretet-tantárgy a férfiak számára, sőt még önmagunk megismerésére sincs lehetőségük. Ki mondja el egy felnövekvő férfinak, egy fiúnak, hogy törekvésre méltó, kielégítő és vidám dolog gyerekekkel vesződni és vitázni?”

Micsoda veszteség ez azoknak a férfiaknak, akiknek nem adatik meg a boldogság e tapasztalata! „Mikor először szólítanak papának, az szétárad minden érzékedben, érzed, hogy rólad van szó, gyermeked rád gondol. Egy új dimenzió tárul ki, mely mintha négy betűben válna megfoghatóvá. Nem csak a pillantások és kinyújtott kezek tartanak fogva, sokkal inkább az a megerősítés: Te vagy a papám.” *Michael Vogt*, család- és házasságterapeuta Essen tartományban, *Apák felfedezőúton* című könyvében írta meg ezt. Egy lány apjaként ő maga is ecseteli, hogy milyen egy férfi számára, ha apának születik újjá. „Ez felfedezőút saját magunkba, ahol a más férfiakkal folytatott véleménycsere már kihívás, mert a belső világ végül is olyasmi, amit a férfiakban soha nem alakítottak ki. A férfiak kifelé irányulnak, teljesítményi társadalomban élnek. A nevelési feladatok pedig másféle értékek.”

A gyerekeknek szükségük van apákra. A fiúk és a lányok számára nélkülözhetetlen, hogy átsegítsék őket a felnőtt életbe. Az apák tanítják meg a fiúkat – ahogy Goethe ezt egyszer megírta – „a komoly életvezetésre”, nyitják rá szemüket a világra. A fényképeken mindig az apák dobják fel gyermekeiket a levegőbe, és tartják készenlétben kitárt karjaikat, hogy elkapják őket. Nem az anyák. *Sören Kierkegaard* dán vallásfilozófus ír az „apai önátadásról”, mert ha a gyerekek elvesztik az apjukat, akkor a gyerekek is elvesznek. De ez fordítva is így van: ha az apák elvesztik gyerekeiket, mert túlságosan magukkal vannak elfoglalva, akkor ők is elvesznek. A gyerekeknek szükségük van az apjukra, és az apáknak ugyanúgy szükségük van gyermekeikre. *Michael Vogt* saját tapasztalatából mondja: „Nagyon gazdag ajándékot kapnak az apák. Olyan sokféleséget fedeznek fel magukban, aminek korábban egyáltalán nem voltak birtokában, és egyáltalán nem ismerték fel. Olyan dolgokat vesznek észre, amelyek fontosabbak az irodai munkánál; felfedezik a spontaneitást, az utódukkal való kreatív bánásmódot, s mindenekelőtt felfedezik magukat mint személyt, hogy képesek bizonyos dolgokra érzelmileg ráhangolódni. Sok férfi van, aki utódjának születése kapcsán puhább, óvatosabb lesz. A látszatra jelentéktelen dolgok jelentőséget nyernek: a gyermek első lépései, az önmagukban megszólaló halk hangok és kérdések újrafelfedezése és így tovább.”

Ha az apáknak csak nagyon kicsi százaléka megy nevelési szabadságra, ez még nem jelenti azt, hogy az apák nem veszik komolyan feladatukat és szerepüket, mondja *Michael Vogt*. Az apák gyakran a felfokozott szakmai aktivitásban látják családfenntartói részvételüket: a bevételt akarják biztosítani. Nagyon fontos, hogy a szülők megegyezzenek a munka és a szerepek megosztásáról, és ne nehezteljenek egymásra. *Michael Vogt* szerint az apai jelenlét minősége ugyanolyan fontos, s nem a mennyisége számít. Az az apa, aki órákon át ül hallgatagon a tévé előtt, nincs jelen gyermeke számára. Arról az apáról, aki talán csak napi fél órát tölt gyermekeivel, de nyitott szemmel, becsületes részvétellel és együttérzéssel, a gyerekeknek jó emlékük marad mint jelenlévő apáról. A legtöbb apa, akivel rendelőjében találkozik, mondja *Michael Vogt*, jelenlévő apa akar lenni, de a családterapeauta megfigyelése szerint az új apák gyakran kettős igénybevételnek vannak kitéve: egyrészt jó apák akarnak lenni, másrészt szakmájukban 100%-osan akarnak, és kell is megfelelniük, mert látják a tolakodási versenyt a munkahelyükön, ahol 100%-nál is többet követelnek tőlük. Ezek között a pólusok között hányódnak ide-oda a férfiak, és ez az ő egyik legnagyobb stressz-fokozó tényezőjük.”

Mégis: Tény, hogy az anyák 98,4%-a gyermekének születése után otthon marad. A férfiak többségének a gyermekekkel és a háztartással teli élet kevés izgalmasat tud nyújtani. „Mondjátok meg, hogy hol vannak az új apák?”– kérdezte nem is olyan régen a családügyi minisztérium, és megtalálta egy tanulmányban, hogy bár az apák 20%-a jobban részt venne a családi életben, valódi szerepcserére azonban mégsem szánná rá magát. A háztartás és a gyermeknevelés semmilyen anyagot nem szolgáltat egész estét betöltő beszélgetésekhez a partikon, és azokat a házias férfiakat, akik már délelőtt a játszótéren töltik idejüket gyermekeikkel, maguk az asszonyok kérdezik együtt érzően: „Ön mióta munkanélküli?”

Még sokáig fog tartani, míg az apák valóban önként és egészen természetesen térnek vissza családjukba, mondja *Hartmut Brockmann* pszichológus, és maga sem számol többé azzal, hogy ezeket az időket még megéri, noha ma már elég lehetőségük van a férfiaknak arra, hogy apai állásukat betöltsék. Jajgatni már nem illik, mondja *Brockmann*, legalábbis vége már azoknak az időknek. Ha akarják az apák, akkor képesek is rá. „Nevelési szabadság, részmunka, félállás, félmunka, ezek lehetségesek. Már néhány munkaadó is felébredt, és családbarát munkaprogramokat fejlesztett ki.”

Talán megértik a cégek, a hatóságok és a vállatok, hogy egy szakmájában tapasztalt férfi, aki apaként is megállta a helyét, inkább előnyöket nyújt a vállalkozásnak. „Azok az apák, akik elhatározzák, hogy otthon maradnak gyermekeikkel, még ha csak kis időre is, békét hozó tényezőnek számítanak” – írja *Felnőni a békéhez* című könyvében *Vappu Taipale*, a finn egészségügyi bizottság elnöke. „Az a férfi ugyanis, aki belemegy egy ilyen viszonylatba, jobb barát, jobb főnök és jobb embertárs lesz – bár talán rosszabb katona.”

A pszichológus *Hartmut Brockmann*, aki évek óta apákkal dolgozik, és szervezési tanácsadó profit- és non-profit irányultságú vállalkozásoknál, csak megerősíteni tudja ezt: „Ha az emberek gyerekekkel foglalkoznak, akkor az élet legfontosabb dolgait tanulják meg: a toleranciát, az együttérzést és a higgadtabb bánásmódot, a figyelmet, a megértést, saját igényeik háttérbe szorítását és a rugalmasságot. Ha egy férfi mindezt átéli otthon, akkor ez kihat munkahelyi viszonyaira is, és ott is barátságosabban és oldottabban fog viselkedni kollégáival.”

„Apának lenni fokozatos hozzászokást jelent a közelséghez, a függőséghez és a kapcsolathoz” – írja *Mi, apák* című könyvében *Lars Gustafsson* svéd gyermekorvos. Apának lenni azt jelenti, hogy „az ember elszokik a tradicionális, férfias szabadság mozgástereitől; elszokik attól, hogy az az ember legyen, aki jön és megy, aki meghódít és átenged, aki matrózként távoli, idegen országokban utazgat, hogy időnként hazamenjen a reá váró leányhoz.” *Lars Gustafsson* szerint még sokáig tart, míg a férfiak megértik, mekkora értéket rejt magában ez az új függőség, ez az új kapcsolat. Néhányan csak egy váláskor fogják fel ezt, vagy amikor a gyerekek kiröpülnek otthonról.

Fordította: Hampel Mária

Forrás: Publik-Forum, 2004/21

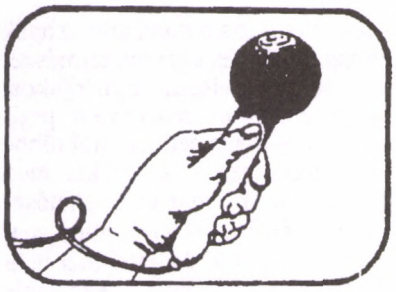

Miért e félelem a közelségtől?

Interjú *Peter Schellenbaum* pszichoanalitikussal

Húsz évvel ezelőtt a szerelemben szükséges »nem«-ről írt, most pedig az »igen«-ről beszél. Mi változott időközben a kapcsolatokban?

Húsz évvel ezelőtt igen erősen a határok meghúzásról volt szó számomra, mégpedig annak érdekében, hogy az emberek autonóm szubjektumokként vegyenek részt kapcsolataikban is. Mindenekelőtt a nők számára volt ez nagy probléma, és sokuk számára talán még ma is az. De azt tapasztalom pácienseimnél, hogy manapság egészen más áll előtérben, nevezetesen az a nehézség, hogy teljesen beleadják magukat egy kapcsolatba. A közelségtől való félelem egyre nő. A kapcsolatokat a fenntartások határozzák meg. Ezek ilyen kérdésekben nyilvánulnak meg: Mit kaphatok a másiktól? Eleget kapok-e vissza azért, amit én beleadok? Vagyis van itt valami tartózkodás attól, hogy teljesen belebocsátkozzanak a kapcsolatba.

Mit ért Ön odaadáson?

Nem önmagunk elvesztését vagy a lemondást önmagunkról, hanem éber odaadást. Ez csak akkor lehetséges, ha ismerem magamat mint személyt, s ha az énem valamelyest szilárd. Odaadáson nem a túlzott alkalmazkodást értem, nem az önmagam iránti érzék elvesztését, nem is önmagam rezignált alávetését vagy azt, hogy lemondjak lényeges életcéljaimról, s még csak azt sem, hogy mindenáron egy másik emberbe kapaszkodjam.

Mitől van e növekvő félelem a közelségtől?

A kapcsolatokban is terjed az a fajta „adok, hogy kapjak", amelyet a munka területéről ismerünk: Csak akkor adok neked, ha ugyanannyit kapok vissza tőled. A gazdasági szemléletnek ez a formája teljesen befészkelte magát gondolkodásunk középpontjába. Ez azonban nem az az odaadás, amely valóban képes elhordozni egy kapcsolatot. Ezek a fenntartások aztán oda vezetnek, hogy nem bocsátkozunk bele teljesen a kapcsolatba, „vészkijáratokat" biztosítunk, akár abban a formában, hogy párhuzamos kapcsolatot tartunk fenn, akár abban, hogy különféle területeken szabadnak nyilvánítjuk magunkat, de ezt elhallgatjuk a másik elől. Az igazi közelség iránti vágyakozás mégis jelen van, mégpedig igen erősen.

De hát a »nem«, a távolságtartás éppúgy hozzátartozik egy kapcsolathoz, mint az odaadás!

Nincs valódi odaadás a tudatos és vállalt különbségek okozta feszültségek nélkül. A »nem«-t el lehet ugyan fojtani, de nem lehet kiküszöbölni. Mindkét partnernek szüksége van saját területre, szüksége van arra, hogy saját barátságait és érdeklődését ápolja, különben rejtett agresszió lép fel, s ez megmutatkozik a piszkálódásokban, kötekedésekben, a másik eltaszításának reflexeiben, vagy a másikra való nemet mondásban. A szeretet a titok tisztelete, a másikban élő más ember tisztelete.

Nem nehéz dolog-e, hogy miközben foglalkozásunk területén teljesítménykényszert és versengést tapasztalunk meg, magánéletünkben ne hagyjuk, hogy ez megérintsen minket?

A munkanélküliség és a pénzszűke növekvő nyomása alatt a teljesítményi társadalom sokkal erősebben befolyásolja a férfiakat, de természetesen a nőket is. Teljesítményi társadalmunkban minden célorientált és előre programozott, maguk a szerelmi kapcsolatok is ki vannak téve az instrumentalizált világ nyomásának. A partnerkapcsolat programmá, vég nélküli igénybevétellé és hajszává válik. Azért kommunikálnak benne, hogy a partnert bekebelezzék önmaguk számára – pontosan ebben áll a gazdasági szemléletmód, egyfajta kannibalizmus: Fuzionálok veled, fölzabállak, manipulállak saját akaratod ellenében és mindannak ellenében, ami vagy. Mindez színtiszta ellentéte a valódi rezonanciának.

Sokan nagyon is tartalmas kapcsolatot élnek meg partnerükkel, de éppenséggel csak korlátozott ideig, aztán ismét elválnak útjaik.

„Egy korlátozott partnerkapcsolat nem jelenti az egész kapcsolat kudarcát." Ez a téves vélemény könnyen oda vezethet, hogy kételkedni fogunk saját életünk sikerében. Egy kapcsolat megszakadása nem egyenértékű saját életvonalunk megszakadásával. Olykor egyenesen az önmagunkkal és a másikkal szembeni őszinteség kívánja meg a szakítást. Az egyházi tanítást sem szabad oly módon félreérteni, mintha az meghívás lenne a tisztességtelenségre és a gyávaságra. Mennyi lelki kár keletkezett már ily módon! A hozzánk közel álló embereknek is tartozunk azzal, hogy nem akadályozzuk meg őket abban, hogy saját, nekik megfelelő életet élhessenek.

Vajon a közelség növekvő félelmét kell-e látnunk abban is, hogy szinte minden nyugati ipari országban növekszik a gyermektelenség?

Nagyon is így gondolom, mert a gyermekekhez fűződő kapcsolat igencsak feltétlen, ebbe nem lehet fenntartásokat belevinni. Nem lehet aztán egyszerűen kiszállni. Biztos, hogy a gyermektelenség annak az egyre bővülő, a teljesítménykényszerrel és a bizonytalansággal összefüggő követelményrendszernek a kifejeződése is, amely igencsak megterheli az embereket.

Terapeutaként hogyan segít Ön azoknak az embereknek, akik szenvednek a közelség félelmétől?

Legjobban egy példával tudnám megvilágítani. Egyik páciensem egy olyan nő volt, akit második gyermeke születése után akut pszichózis miatt pszichiátriai kezelésben kellett részesíteni. Egy idő után elhagyhatta a klinikát, és megfelelő volt a gyógyszerezése is. Nehezére esett azonban elviselni a közelséget, mindenekelőtt a férje részéről, ezért jött hozzám. Nem is volt már szexuális kapcsolatuk. Fontos volt számára, hogy egészen kicsi, lassú mozdulatokkal, apránként kifejlessze magában az érzéktudatot. Például amikor kinyitotta a tenyerét, és ezzel jelezte odafordulását partneréhez. Idővel képes lett arra, hogy valódi társsá váljék partnerkapcsolatában, még ha másoknál jobban kell is óvnia énjét.

Ön megalkotta „érzéktudat" fogalmát. Mit is jelent ez pontosan?

Tegyük fel, valaki eljön hozzám, és azt mondja, rettenetesen szomorú vagyok. Látom az előttem ülő embert, de aztán valami egészen mást veszek észre: megfeszült állkapcsát, felvont vállait. Ekkor érzem, hogy ez az ember elsődlegesen nem szomorú, hanem tulajdonképpen dühöng, teste mindenekelőtt dühöt jelez, akkor is, ha ő még nem érzi ezt. Ekkor először a páciens testi *érzékelésének* tudatával dolgozom, amely még a megfelelő *érzés* (érzelem) előtt jelentkezik. Ez fejlődéstörténetileg is így van az em-

bernél, ontológiailag és a törzsfejlődést illetően is: először a testi érzékelés jön, s csak később a lelki érzés. A neurológia igazolja ezt a terapeutikus tapasztalatot. A test „érzéktudata" valami egészen elementáris dolog. Sajnos a beszélgetésterápiákon és a pszichoanalízisben nagyon kevéssé veszik figyelembe.

De akkor az Ön terápiájában a terapeuta nem is olyan távolságtartó, mint a pszichoanalízisben?

Természetesen ekkor a terapeutának is más szerepe van, nem maradhat olyan távolságtartó. A terapeutának terapeutikusan rezonálnia kell páciensére, vagyis saját testében és saját érzéseiben, érzelmeiben tudatosan együtt kell rezdülnie azzal, amit páciense (testileg) érzékel. Ekkor a másik egy döntő ponton nem érzi többé magát elszigeteltnek és lefékezettnek, hanem bátorságot és lendületet nyer ahhoz, hogy belevágjon életének esedékes szakaszába. Az effajta rezonancia több, mint beleérzés: két egyenrangú partner testi-lelki összetartozása.

Aki belebocsátkozik egy kapcsolatba, az a teljességért száll síkra, mondja Ön.

Minden pár kifejlesztheti a világra nyitott erotikát – természetesen kevésbé a szerelem első szakaszában, amikor a pár először visszahúzódik a világtól. Ám teljesen természetes, hogy az erotikus párkapcsolat végül arra tör, hogy más emberekkel és a környezettel is élénk összeköttetésbe kerüljön. Ebből az összeköttetetésből aztán a környezetvédelem, a szociális kérdések vagy a Harmadik világ iránti társadalmi elkötelezettség nő ki. Ez azonban nem születik meg magától. Arra van szükség hozzá, hogy az erotikus beállítottság – a szeretettől mozgatottan – ne csupán az adott párban, hanem tágabb életkörökben is tudatosodjék.

Ha aztán a pár családot alapít, és talán gyerekei lesznek, akkor szülőkként már nincs idejük a társadalmi munkára.

A kisgyermekes szülőket természetesen erősen szorítja az idő, és már nem tudnak önkéntes munkát végezni. De van érzékük az Egész iránt, s ez a döntő. Amikor gyermekeik megnőnek, rendszerint visszatérnek korábbi társadalmi elkötelezettségükhöz, vagy újat találnak. Számomra az a fontos, hogy legyen érzékük az élet és a kihívások iránt. Erre csak úgy tehet szert az ember, hogy kapcsolatokba bocsátkozik bele.

Sokszor kijelentik, hogy abban a korban, amikor egyre-másra építik le a szociális szolgáltatásokat, ismét többet nyomnak a latban az olyan kötődések, mint például a családi kapcsolatok. Ön is így látja ezt?

Nem, nekem nem ez a benyomásom. Pácienseim egyre jobban félnek a valódi közelségtől. Egyidejűleg létezik azonban itt egy nagy-nagy vágyakozás is, amely aztán arra bírja rá az embereket, hogy fölkeressenek engem. Szenvednek attól, hogy hiányzik életükből a valódi közelség. A közelség megengedésének begyakorlása egyébként nem csupán egyéni terápia során történik, hanem gyakran még inkább a csoportterápiában, amint erre a tizenkét év óta lehetőséget kínálok a svájci Locarnóban.

A közelségre vágyakozás egyúttal vágyakozás arra is, hogy hozzáférjünk az egész valósághoz?

Igen. Ha valóban kapcsolatban állunk önmagunkkal és másokkal, akkor kifejlődik a valósággal, a teljes léttel alkotott kapcsolat is. Ez egyszerűen hozzátartozik az emberhez. Ezt nem felekezeti értelemben gondolom, hanem úgy fogom fel mint misztikus belépést az Egészbe. Még ateistáknak is lehet misztikus viszonyuk a valósággal. Ezen a ponton tárgytalanná válik a teisták és az ateisták közötti különbség. Döntő az érző összeköttetés az Egésszel, az Egészben. A sikeres szerelmi kapcsolat ennek melengető, motiváló középpontjává válhat.

Forrás: Publik-Forum, 2005/9

MESE A SZEGÉNY EMBERRŐL

Egy társadalomban az egyik legtermészetesebb jelenség a család. Itt érezheti az ember, hogy tartozik valahová, hogy van egy biztos pont, ahová mindig visszatérhet. A családtól kapjuk a példát (jót, rosszat egyaránt), vigaszt, menedéket. Együtt oldjuk meg a problémákat, felállít számunkra határokat, amit a mai világ nemigen tesz meg. Természetesen a család definíciója mindenkinél más, mindenki a személyes élményei alapján tudja meghatározni. Egyre nehezebb bemutatni, hogy egy ilyen vérségi kapcsolatokra épülő közösségnek hogyan kéne optimálisan működnie, hiszen a női és férfi szerepek megváltoztak a XX. században. Az átlagostól eltérő életalakítások lehetnek elrettentő példák, és lehetnek példaértékű törekvések.

Élni jó, életet adni jó. Jó, és nagyon nehéz. Eszembe jutott egy nagyon szép mese, ezt fogom most elmesélni:

Volt egyszer egy szegény ember, aki rájött, hogy nem is olyan rossz dolog hívőnek lenni. Papnak készült mindaddig, amíg latinkorrepetálás közben össze nem ismerkedett egy gyönyörű lánnyal. A lány nagyon szép volt. Teltek-múltak az évek, kezdték közösen tervezgetni a jövőt, majd összeházasodtak. Négy gyerekről álmodoztak. Egyet-egyet maguk helyett, egyet azok helyett, akiknek nem lehet gyerekük, egyet pedig azért, hogy a magyar nép ne haljon ki. Aztán megérkezett az ötödik. *„A jó Isten annyival ajándékoz meg, amennyit mi akarunk és elfogadunk. A gyermek Isten ajándéka és egyben kihívás is"* – mondta a szegény ember. Így is történt. A tervezett négyből tizenhat lett. A kilencediknél kinőtték a házat, így a szegény ember épített egy nagyobbat és szebbet. A szegény ember mindennap elment dolgozni, az anyuka pedig otthon főzött, mosott, takarított. Sokat dolgoztak, hogy szép és jó körülményeket tudjanak biztosítani a gyerekeknek. Sose akartak kacsalábon forgó palotát, mint abban az időben annyian, mert úgy gondolták, hogy a túl sok pénz elvonja a figyelmet a lényegről. De mindig volt mit a szájakba gyömöszölni. A legfontosabbnak a gyermekek szellemi, lelki nevelését tartották. Segítőkészségre, barátságosságra, jószívűségre, hitre, hazaszeretetre, erkölcsösségre vezető utat mutattak nekik. A határokat szigorúan megjelölték. Az ösvényről lekerült gyerekeket, ha a szép szó már kevés volt, akkor az anyai hang, vagy az apa határozott keze visszaterelte a helyes útra. A gyerekek között erős kötelékként ott volt a testvéri szeretet, még akkor is, ha ezt nem mutatták ki feltűnően. Nem kellett attól félni, hogy bármelyikőjüket is elkényeztetnék. A lurkók egymást is nevelték (olykor szülői felügyelet nélkül) életrevalóságra, szívósságra. Ahogy telt-múlt az idő, nőtt a „kis" család. Anégy legnagyobb kirepült a fészekből párjával, majd a megszületett hat unokával bővítette a „szűk" családi kört. A szegény ember és családja ma is nagyon boldog. Egymásért élnek. A közös együttlétek, ünnepek, a rengeteg nevetés, táborok, kárpótolják őket a megszenvedett nehézségekért. A szegény ember és felesége úgy indítják el a gyerekeiket az életre, hogy ott van az a bizonyos hamubasült pogácsa, és az a tudat, hogy mindig ölelésre tárt karok fogadják őket, ha hazalátogatnak.

Király Eszter

HANG ÚJSÁG

Ezüstvasárnap délután a leányanya-otthonban

Az ezüstvasárnap hideg, nyirkos idővel, s némi ónos esővel köszöntött ránk. Ilyenkor szinte vonzerővel hat a kocsikra az út menti árok, ezért délelőtt még bizonytalan volt, eljutunk-e délután Gödöllőre, a Tessedik Sámuel Leányanya-otthonba, vagy sem. A nyár eleje óta rendszeressé vált kapcsolatunk az otthon lakóival. Állami intézmény lévén, az anyaotthon teljes ellátást biztosít az ott élők számára. Ellátás ide, ellátás oda, üres kézzel sosem mentünk, valamilyen házi süteményt és gyümölcsöt minden alkalommal vittünk, mivel az étlapról ez hiányzik leginkább.

Novemberben a gyáli karitatív csoportban szóba került, hogy karácsony előtt meglátogatjuk őket. Elmondtam, úgy tudnánk örömet szerezni az anyáknak és a gyerekeknek, ha vinnénk nekik egy nagy láda almát, mert gyümölcshiányuk van.

A karitatív csoport egyik tagja mindjárt felajánlott annyi pénzt, amiből meg lehetett venni az otthon minden lakója számára a gyümölcsöt, de úgy látszik, a jó Isten ennél többet akart adni, mert más adományokból összejött annyi pénz, amiből már ajándékcsomagra is tellett. Csokoládé, ropi, szaloncukor, diákcsemege és egyéb édességek töltötték meg a csomagot. Az alma mellé pedig narancs is kerülhetett.

Szerencsére az időfelelős megkönyörült rajtunk, hirtelen felolvadt a jégpáncél, s elindulhattunk. Amikor megérkeztünk, éppen felmosták az aulát. Illendően megálltunk hát az ajtóban, de amint megláttak, fölkiáltottak: „Jaaj, jöttek." Igen jöttünk, s mint aki a legkedvesebb gyermekéhez megy látogatóba, sorra megöleltük őket, s akikkel közvetlenebb volt már a kapcsolatunk, azok a puszival sem fukarkodtak. Többségüknek nemcsak a nevét, hanem az életét is ismerjük. Ezek a tizenéves leányanyák még nem palástolják érzelmeiket. „Jaj, de jó, hogy itt vannak", örvendeztek a lányok.

Igen. Lesz kinek elmondani, mekkorát nőtt a baba. Lesz kinek elmondani, hogy a reménytelenségben egyszer csak megoldódott az életprobléma, s a keményszívű nagyanya hazavárja gyermekét és unokáját. Lesz kinek elmondani, megismertem egy nagyon rendes fiút, és még az anyukája is elfogadott, és tetszik tudni, olyan rendesek voltak velem. Ezek a korán anyaságra jutott gyermekek nem ehhez vannak szokva. Lesz, aki majd érdeklődve hallgatja őket, hogyan megy az iskolában a tanulás, ahol a hetedik, nyolcadik osztályt végzik. Bizony szép számmal vannak közöttük, akik terhességük miatt be sem tudták fejezni általános iskolai tanulmányaikat. Széles gesztusokkal magyarázzák: a matek és a fizika, óóó... az egy – hű de nehéz. Lesz kinek elmondani, az élet magaslatain, gazdagságban éltem, s a mélybe, a sötétsége buktam, de lehajolt hozzám a jó Isten.

Nem törődtek a felmosott kővel, körbefogtak minket az aula közepén. Megvártuk, míg mindnyájan előkerülnek. Mikuláson túl, karácsony előtt, miről is beszélhettem volna nekik, mint a szeretetről. Arról, hogyan gondolkodtam róla tíz-húsz évvel ezelőtt, s hogyan ma. No meg arról, ki indított el a szeretet útján.

Jézus nevét ez alkalommal nem lehetett elhallgatni. Rövidre fogtam mondandómat, mert az ajándékok látványa eléggé felcsigázta a gyerekeket.

Megkértük a lányokat, osszák szét egymás között, az ajándékokat. Szétosztották. Figyeltek egymásra. „Te, figyelj, a Judit nincs bent, tegyük el neki." „A Bea sincs bent, el ne felejtsük." Akadt olyan is, aki rámenősen ezt mondta: „Nekem kettő jár, mert két gyermekem van."

Szerencsére több csomagot vittünk, mint amennyien éppen jelen voltak. A gyerekek mohón vetették magukat a gyümölcsökre és az édességekre. „Köszönjük szépen, de miért hozták?" „És a saját pénzükből vették?" „És Józsi bácsi hogyan ismerte meg a jó Istent?" Jöttek a kérdések sorjában.

Ez utóbbi mondatra régóta vártam, szerettem volna már szóba hozni, de úgy látszik, most jött el az ideje. Különös örömet jelentett számomra, hogy a kérdést egy roma lány tette fel. Rövid lére eresztve elmondtam megtérésem történetét, és ő is elmondta szinte ugyanazt az utat. Ufós könyvek, ezoterikus irodalom, családi tragédiák, betegségek, majd végső menedékként a jó Isten. Ez a lány már tisztán látta, hogy a gőg, az önzés, a gazdagság tette vakká Isten iránt. Örömmel, lelkesedéssel beszélt új életéről.

„Olvasod az evangéliumot?" – kérdeztem. „Igen" – felelte. „A Gábor atya (Roszik Gábor református lelkész, az anyaotthon vezetője) tart nekünk előadásokat."

Javában tartott a beszélgetés, amikor újabb három testvérünk érkezett. Úgy terveztük, hogy együtt megyünk, de a rossz idő miatt csak egy kicsit később tudtak jönni. Szerencsére hoztak gyümölcs-utánpótlást, és plüss állatfigurák is kerültek elő a táska mélyéről. Ez ugyan nem jutott mindenkinek, akik viszont kaptak, azok számára ez volt az i betűn a pont.

Magukhoz szorították újdonsült szerzeményüket. Van ugyan játékterem, sokféle játékkal, de ez más, ez csak azé, aki kapta. „Csináljunk egy kis karácsonyi műsort?" – kérdeztem. Némi húzódozás után gyermekkori emlékek, versek szólaltak meg, majd karácsonyi dalokat énekeltünk. Most láttuk, milyen jó lett volna, ha erre az alkalomra egy kis ünnepi műsorral készülünk. Ez mindenképpen tanulság a jövőre nézve. Előkerült egy magnó is, és a háttérből karácsonyi énekek dallamai tették ünnepélyesebbé együttlétünket.

Az idő gyorsan haladt, s látszott, arra várnak, hogy elmondhassák szívük örömét, bánatát, vágyaikat. Legyen valaki, aki nem neveti ki, hanem megérti őket. Legyen, aki bátorítja, aki hitet önt beléjük, aki megvigasztalja őket, aki erre a rövid időre egy kicsit apjuk helyett apjuk, anyjuk helyett anyjuk. Ezek a leányanyák szinte mind torz családok gyermekei, vagy árvák. Egymáshoz sem lehetnek mindig őszinték, mert tapasztalatból tudják, legféltettebb titkaikat társaik könnyen felhasználhatják ellenük. Ilyenkor figyelmesnek kell lenni velük. Akik igénylik, azokkal, ha csak néhány percet is, de beszélgetni kell, figyelve arra, ki ne maradjon senki. Az idő elszállt, a csöppségeket etetni, szoptatni kellett.

Mi is szedelődzködtünk.

Még egy ölelés, egy puszi, egy vigyázz magadra, és elindultunk a kijárat felé. „Isten áldjon mindnyájatokat", integettünk vissza, és göröngyös úton a félhomályban mögöttünk maradt az épület.

Jó ideig nem szóltunk egymáshoz az úton, újra átéltük élményeinket.

Jézusom, köszönöm, hogy érző szívet adtál.

Gódor József

Anna szerelmei

Egy pszichológus naplójából

Valamikor kisingeket „gyártottunk” a Jézuskának, egyes helyeken talán ma is csinálják a gyerekek. A papírból vágott ingformát oldalt behajtogatva, a karácsonyi bölcső számára „varrtuk meg” ezeket, jócselekedeteink bizonyítékaiként. Minden önmegtagadás, szolgálat, kedvesség, engedelmes cselekedet egy-egy öltést jelentett, és a sok így megvarrt kising a karácsonyfát díszítette.

Gyerekkoromnak ezt apró mozzanatát juttatta eszembe az a történet, amelyet az asszony, akit Annának hívnak, elmesélt nekem. Elbeszélését az a három hálóing foglalja keretbe, amely a földi szerelemnek készült, és számára mégis az égi szerelem szimbólumává lett.

Három ing Jézuskának

„Húgom, miért sírsz? Nem ma van a nászéjszakád? Nézd ezt a fénybe vont eget és ezt a földet! Azt gondoltad, másutt töltöd te ezt az éjjelt majd Rodrigóval, nem a kereszten, így?”

Paul Claudel: A selyemcipő

(A fehér ing) – Egyetemista volt, amikor megérintette a szerelem. Nehéz idők jártak akkoriban, nemrégen fejeződött be a nagy háború, de a lelkek háborúja akkoriban kezdődött csak el.

Békét akart. Nyugalomban szeretett volna élni, valaki mellett, aki segít megteremteni és megtartani a biztonságot. A kollégium, ahol lakott, s amelyet a háború befejeztével még helyreállítani is segített, és amelyet saját otthonának érzett, felmondott a diákjainak, hogy ezután átadja a helyet a politikának, majd a terrornak, végül pedig a diktatúrának.

De tartottak még egy mulatságot, az utolsót. Amolyan „háborús” táncmulatságot. Szólt a rádiózene, és jöttek a fiúk a másik, a testvérkollégiumból. Jöttek, jöttek, és nem volt, aki táncoljon velük. A második emelet hírharsonája megszólalt: „Mindenki azonnal a társalgóba! Meghívtuk a fiúkat, nem hagyhatjuk őket egyedül!”

Itt találkoztak. Ő, meg a fiú, akinek a kedvéért később a fehér hálóinget csináltatta. Nemsokára minden vasárnap találkoztak, beszélgettek a családról általában, majd pedig lassan belemelegedve, saját jövendőbeli családjukról is. Vasárnaponkint együtt voltak templomban, gyóntak, áldoztak. Sétáltak, kísérgették egymást, a fiúk kollégiumában még részt vettek egy-két táncmulatságon. A gyűrűkre valót összekoplalták, és a Duna-parton megtartották az eljegyzést. Majd elkészült a „nász-ing”. Egyszerű fehér vászonból, egyszerű babanyakkal, mint egy angyalka-ing, olyan volt. Ez már egy év után történt, ekkor volt az esküvőjük. A nászéjszaka volt az asszony számára az első ismeret órája, és lett később a soha igazán meg nem ismert fehér ing órájává.

A fiút, aki néhány hónapja csodálatos levélben fogadkozott, hogy hogyan fog vigyázni az ő kincsére, ha nekiadja a nevelőmama szerepét betöltő nénikéje, s aki néhány órával ezelőtt örök hűséget esküdött neki a templomban, nem érdekelte a fehér ing. Semmilyen ing nem érdekelte. A házasságkötés után a templom sem érdekelte.

Úgy tűnt, a fiút csak önmaga érdekli. Mintha rémüldözött volna, sokszor kerülte is a feleségét. Aztán amikor egybekeltek, a suta bizonytalanság lett úrrá rajtuk. Az első együttlétek sikertelensége után az asszony szemrehányások özönét kapta. Napokon, éjjeleken át. Ő a hibás, ha valami nem sikerül.

Nem akarta elviselni ezeket az értelmetlen bántalmazásokat. Megkereste a közeli templom plébánosát. „Atya, itt valami nincs rendjén. Ez a házasság talán elhibázott.” „Dehogy, gyermekem, ezek kezdeti nehézségek, és már úgysem lehet semmit sem tenni. Házasságod érvényes, felbonthatatlan, és egy életre szól. Megkérdezted már férjedtől, hogy miért olyan nyugtalan?” „Ezt nem mertem megkérdezni.”

Levonta a következtetést: Mivel úgysem lehet semmit sem tenni, tűrni kell tehát, és szeretni. A meg nem szűnő szemrehányások között még inkább kedvesnek lenni.

Egy idő után győzni látszott. A börtön előtti utolsó karácsony gyengéd békességet hozott. Apró ajándékokat, a közös pelenkamosás intim pillanatait, együttes templomlátogatást, és a kedves nagynéni szeretetét, aki meghívta a családot.

A békesség fuvallatát hirtelen orkán söpörte el. Férjét elvitte az ÁVH. Súlyos ítéletet kapott, ártatlanul, minden valóságos előzmény nélkül. Tőle pedig azt kívánták, váljon el! Ha nem válik, nem kap munkát, és kilakoltatják gyerekeivel együtt! Ekkor kezdett benne derengeni a szörnyűség: szülőfalujában férje párttag lett, majd megismerkedve mindazzal, amit a párt művelt, igen hamar elégette tagsági könyvét. Férjét, úgy látszik, kezdettől fogva fenyegették. Hogy mert elvenni egy vallásos nőt? De mindezt csak jóval később tudta meg. Ekkor a súlyos ítélet, a „kártevésért” kiszabott 15 év volt megrendültségének oka.

Az asszony ismét a papjához ment: Most mit tegyen? „Magyar asszony nem teheti meg, hogy elváljon börtönben levő férjétől”, hangzott a kemény és határozott válasz.

Ettől kezdve hűsége és reménysége egymást erősítve növekedett a két kicsi gyermekkel együtt a nyomorúság évei alatt.

*

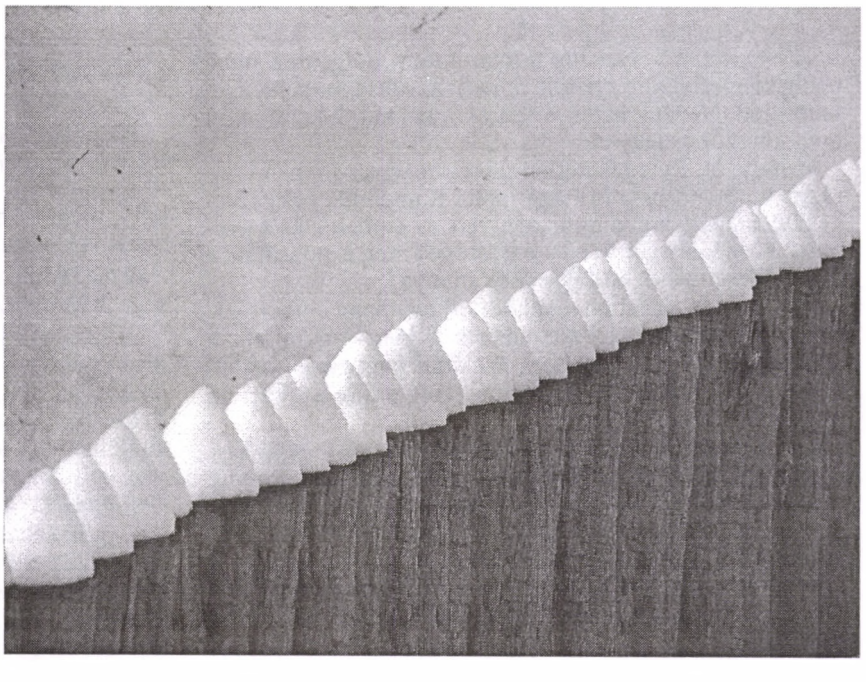

(A sárga hálóing) – Három év után megnyílt a börtönkapu, ő pedig lányos remegéssel várakozott. A férfi, ahogy a szükséglakásban szembetalálkozott vele, ok nélkül, teljesen váratlanul, vita és veszekedés nélkül kést dobott feléje. Félreugrott. A kés a falon lévő fedőtartóban állt meg. Az ember nem volt egészen magánál. A börtön mintha eszét vette volna. „Te vagy az oka, hogy oda kerültem! Miért hoztál ki? Nekem jobb volt ott!"

Az orvos azt mondta, elmúlik a borzalom, ha szabadon eltelik három év, annyi idő, amennyit a börtönben eltöltött.

Az asszony elcsendesedett. Hallgatott. Úgy tett, ahogy kívánták tőle. Így sem talált nyugalomra, egyre peregtek feléje az immár provokáló szavak. Ha az oktalan szemrehányást nem vállalta el, azt kapta, hogy visszabeszél. Duplán megkapta ezután még azt is, hogy hogyan képzeli, császárnő lett, hogy bármilyen igénye van? Csak nem akar ő uralkodni? Ha akar valamit tőle, előbb bizonyítson. Azzal, hogy hajlandó engedelmeskedni, minden kérését teljesíteni.

Mindent megpróbált, hogy engesztelje a bősz férfiút. Jobbnál jobb ételeket igyekezett főzni neki. Szebbnél szebb ruhákat vásárolt – már amire a pénzéből tellett – az ő kedvére. És mosolygott, holott belül sokszor sírt. Hiába.

Kisbabát várt. A harmadikat. Az 56-os idők sztrájkhulláma idején kéréssel állt elő: „Egy kicsit többet légy mellettem, ne mindig a szomszédba menj kártyázni." Pofonokat kapott. Nekiesett a cserépkályhának.

Tűrt és várt, aztán nem bírta tovább. Szíve összevissza kalimpált, kórházba került. A főorvos megállapította, hogy érdekes, ha bent van a kórházban, mindjárt jobban működik a szíve. Hazamenve újabb módszert keresett. Kitalálta a „puszi-kúrát". Csókolni, kedveskedni kezdett. Nem örökre, csak hat hétre tervezte. Mindig vidáman, mindig kedvesen. Hátha így közelebb jut a megoldáshoz.

Az ő, és nem a férfi akaratából immár a negyedik is megszületett. Kedvességét ekkor is, ezután is következetesen elhárították. Az elhárítás idejében sok-sok év telt el. Titkolni kellett, hogy templomba viszi a gyerekeket. A durvaság nem változott.

Egy este elhatározta, hogy ismét megpróbálja. Új hálóingjét vette fel, a szép sárgát. Azonban hiába várta ezen az estén, a férfi nem jött. Már éjfél felé járt az idő.

Aztán, ahogy hazaérkezett, az ágya mellé ült, azonmód felöltözve, és gyorsan elmondta, mint egy jó anyának, hogy íme, megtalálta az igazit! Reggel elköltözik, már várja a Nő, vele fog élni ezután, felesége itt marad, és a gyerekek is, majd küld pénzt, és gondoskodik róluk.

A sárga hálóing ezután is használatlanul hevert a szekrényben.

*

(A rózsaszín) – Nevelte a gyerekeket, dolgozott, majd pedig visszafogadta a párját, amikor az kétségbeesetten jelentkezett. Néhány hetes volt csak a kaland. Inkább, mint hogy öngyilkos legyen.

Szerette őt. Beteljesületlen szerelme egyre jobban kivirágozott, és másokat is megérintett. Emberekkel és gyerekekkel foglalkozott a munkahelyén, az emberek és a gyerekek köszönték, amit tett – a gyerekek meg is puszilták; a puszi jólesett neki, de fájt a csók hiánya.

Fájdalma és szerelme meghódított egy nagy embert. De ez a nagy ember messze élt, más országban. Nagyon ritkán találkoztak, és a sok emberi, szakmai támogatás mellett kevés kedves szó és egy vallomás volt, amire az érzelem alapozódott.

Az idő múlt. Kevés volt a pénze, és íme, mit talált. Egy csodálatos rózsaszín hálóinget, olyat, amilyenre mindig vágyott: nőieset, fodrosat, természetes anyagból valót, pont megfelelő hosszút, csinosat és – olcsót. Felvette, amikor egyedül volt. Aztán őrizgette.

Egyszer meghívót hozott a posta. A nagy ember hívta egy jubileumot ünnepelni. Szakmai körbe, több napos együttlétre.

A rózsaszín ing ott volt a szekrény mélyén. Elvigye? Ezzel is csak terheli a csomagját. Hiszen úgysem lesz rá szüksége. Elvitte. Elszánta magát, mint Claudel Selyemcipőjének a tulajdonosa, aki férjes asszony létére – nagy lelki vajúdás után – letette a cipőt szerelmese előtt.

Megérkezett a jubileum színhelyére. De a nagy ember nem jött. Hirtelen súlyos beteg lett, nemsokára meg is halt. Elvitte magával a szerelmet.

Itt maradt a három ing. Itt maradt az asszony egyedül. Felnevelt gyerekei kirepültek. A fehér ing lovagja fényévnyi távolságban ma is mellette él.

Tegnap, advent első vasárnapján nála volt három kis unokájával az egyik fia. Kérte, rejtené el valahova a karácsonyi ajándékokat, mert otthon időnek előtte megtalálják a gyerekek. Majd eljönnek érte szenteste délelőttjén. Észrevétlenül anyja szekrényének tetejére dobta a nagy csomagot.

Kisanna közben odasündörgött nagyanyjához. „Mami, segíts nekem kisingeket kivágni! Megígértük a tisztelendő bácsinak, hogy viszünk ingeket, és ő majd kiosztja. Most vettük meg apuval a színes papírokat hozzá." „Hát te Jézuska-ingeket csinálsz? Tudod-e, hogy mi is ezt csináltuk?" Kisanna kerekre nyitotta a szemét: „Mami, te is voltál gyerek?"

Elment a család. Nagyszekrénye tetejéről levette a csomagot, és szétoldotta. A szekrény oldalsó polcain rekeszek voltak. Minden rekesz mögé eldugott valamit. Egy autót, egy babát, babaházat, társasjátékokat, zoknikat, pulóvereket és számtalan apróságot.

Rakosgatás közben rátalált gondosan elcsomagolt hálóingjeire. Gondolt egyet. Mind a három szép még. Hiszen jóformán egyiket sem használta. Odateszi a karácsonyfa alá, a többi ajándékhoz. Öröklött, csüngős arany fülbevalóit már odaadta, ezüstkészletét és tálcáit is, itt az ideje, hogy ezektől a „kincsektől" is megváljon. Játszadozott a gondolattal: Melyiket kinek adja?

Aztán rájött, hogy mindegy. Úgyis mindegyiket Jézuskának adja. Ő uralta életét, őt illetik kincsei, a földi szerelem fölöslegessé vált szimbólumai is.

Annának is az jutott eszébe az ingekről, mint nekem. A Jézuska. Mert Anna páciensem ugyan, de Anna mégis én vagyok.

A második gyűrű

„Nem tudod, lányom, hogy nincsenek véletlenek? Én vagyok minden Véletlen mögött."
Jézus szavai Gabriel Bossis-hoz

Két karácsony és két újév után Anna ismét megjelent.

„Hogy vagy, Anna?"

„Képzeld, aranylakodalomra készülünk. Csak szerényen ünnepelünk. De eljön velünk a templomba! Kikötötte ugyan, hogy nem fog gyónni-áldozni, de ez nem akadály, megbeszéltem a plébánossal. Megszenteli a gyűrűket is, ha veszek újat."

Anna öröme és reménye szétáradt bennem is. Hát lehetséges? Annyi szenvedés szeretetre és örömre tud változni?

„Képzeld", fokozta Anna, „tudtam venni egy éppen olyan gyűrűt, mint amit az ÁVH elrabolt. Ő nem akart eljönni vásárolni, beteg is volt, nemrég jött ki a kórházból. Ekkor benyúlva az íróasztalfiókomba, teljesen véletlenül rátaláltam egy kulcstartó karikára. Éppen az ő ujjának mérete volt. Elmentem a belvárosba, és némi szerencsével megtaláltam az ő méretének megfelelő második gyűrűt."

A gyerekek és unokák énekkara kísérte az oltárhoz az aranymisés párt. Az egyik meny az Ave Mariát énekelte, a kórust zeneszerző fiuk szervezte meg. Helyet kaptak a hittanteremben, ahol esküvői torták vártak rájuk. A szűk család mellett néhány igazán jó barát volt velük. Szép volt, jó volt.

Örök boldogság

„Ne sírj, Sára! Nincsen olyan, hogy halál... A belső Sára és a belső Salamon örökkön örökké él"
(E. és J. Hicks: Salamon beavató meséi)

Teltek az évek, majdnem három év, és Anna ismét felkeresett.

„Mi van veled, Anna? Mint a fal, olyan sápadt vagy."

„Elment közülünk. Egy hónapja temettük."

„Az utolsó évek?"

„Csendesen teltek. A megszentelt, 'új' gyűrű ezután a kiskasszába került, de valahogy onnan is hatott. Megírta dokumentumkönyvét, segíthettem ebben neki, megérte a kiadását, a német fordításon együtt dolgoztunk, és amikor ez készen lett, és feladta a lemezt Németországba, hogy ellenőrizzék, a postáról hazajött, fáradtan leült szokott helyére, és elpihent. Megállt a szíve. A néhány perc múlva megérkező mentőorvos szerint egy pillanat volt, már előbb sem lehetett volna rajta segíteni."

Anna keserves, szinte csillapíthatatlan zokogásban tört ki.

„Anna, mondjad, próbálj beszélni!"

„A csendes délutánokon még beszélgettünk. Ekkor mesélte el, hogyan félemlítették meg velem, miattam. Még kapcsolatunk alakulása idején, házasságkötésünk előtt. Hogy egy szegény parasztgyerek, az kiválasztott káder, annak tilos vallásos lánnyal együtt járnia, sőt még feleségül is vennie. »Meg fogja majd látni, hogy ez számára rosszat jelent.« Káderezgették, életrajzokat írattak vele, aztán elvitték. A börtönben vallatáskor egy nagy kést tettek eléje az asztalra. »Ha kiszabadul, ezzel fogja megölni feleségét. Ez lesz szabadságának az ára.« Az eseményre, amikor ezt velem ténylegesen megkísérelte, egyáltalán nem emlékezett. A hipnózis, amit kiéheztetett és kialvatlan állapotban kapott, lelkének mélyére ült le, és onnan gyötörte. Sokszor, sokat vásárolt késeket. Képzeld el, ez a szegény ember, az én szerelmes társam, egész életét félelemre beszűkülten, szorongások között töltötte!"

Zokogott, zokogott. Vigasztaltam:

„Anna, kitartottál, most már örökké tied. Ahogyan két gyűrű van az ujjadon, úgy két lélek lakik már benned, az ő lelke továbbél veled. Nem leszel soha egyedül. Az élet legnagyobb kegyetlenségeit ki tudtátok kerülni, és az együtt maradásban hősökké és 'boldogokká' lettetek."

A vállamhoz húztam Anna fejét, simogattam. Hosszas zokogása lassan szipogásba ment át.

Így maradtunk egymás mellett, amíg erőre nem kapott.

Körmendy Györgyike

Ima az arcomért

(Édesanyám nyolcvanadik születésnapjára)

Naponta belenézek a tükörbe, a foncsorozott üvegdarabba, hogy igazítsak nekem nem tetsző vonásaimon, hogy tanuljam szeretni azt, ami az enyém.

Most egy másfajta tükörben keresem magam. Nincs a kezemben sminkkészlet. Belülre nézek, s Uram, a Te tekinteted tükrében keresem magam. Arra a pillantásra vágyom, amely magához ölelően igent mond rám. Azzal a szeretettel, ahogyan az anya magához öleli beteg gyermekét, akkor is, ha fájdalom vagy düh torzítja el az arcát, akkor is, ha fáradt és nyűgös. Magában rejti el, amitől mások viszolyognak, és simogatásától enyhülnek a görbe vonalak, és a gyermek szépülni kezd.

Szépíts meg engem így, Uram: a jelenléteddel.

Uram, köszönöm a vonásaimat. Azokat is, amelyekért haragszom, hogy nyomot hagytak rajtam. Azokat is, amelyeket szégyellek, azokat is, amelyekért a Tervezőt kritizálom, azokat is, amelyeket a szüleim osztottak rám örökségül. Azokat is, amelyeket én rontottam el magamon. Megjelölt az önzésem, rögzültek az indulataim, nyomot hagytak rajtam a harcaim, vesztett csatáim, betegségeim és félbemaradásaim. Igen, hordozom nyomorúságom, elmúlásom térképét, fáradtságom és fáradozásaim gyűrődéseit.

De köszönöm szeretetkísérleteimet, hogy azok is megjelölhettek: a másokért hozott áldozat, a türelem, a jóság, az önfeledt nevetés, a szenvedélyes szerelem, a terheket hordozni merő bátorság, a kitartás, az el nem hagyó reménység. Köszönöm, hogy még ezek is helyet kaphattak arcomon.

De leginkább köszönöm azokat a pillanatokat, amikor szemem tört fénye felragyogott, mert tekintetünk egy pillanatra összevillanhatott: egymást értőn, egymást szeretőn. Köszönöm a kegyelem jeleneteit, amikor a vakság és üresség köde feloszlott bennem, és Rád ismerhettem egy történeten vagy egy arcon át.

Köszönöm szeretteim arcát. A gyermekek őszinteségét, üdeségét, olykor kajánságát, még csillogni tudó tekintetét. Mutasd meg nekem, mi az én felelősségem abban, hogy mit rajzolnak arcukra az évek. Taníts kisimítani a vonásaikat.

Köszönöm a hozzám legközelebb álló arcát, azt, ami minden közelség ellenére sokszor mégis annyira távoli. Taníts lemondani arról, hogy vonásait igazgassam. Ajándékozz meg azzal, hogy szeme tükrében ne csak magamat keressem, hanem megpillanthassalak olykor Téged is.

Köszönöm öregjeink arcát. Méltóságukat és esendőségüket. Segíts, hogy segíteni tudjam őket abban, ami az új kezdet előtt van: a befejezésben. Adj hitet, hogy elmúlásuk mögé láthassak, oda, ahol megújulásuk készülődik.

Köszönöm feletteseim arcát, és köszönöm beosztottjaimét. Szeretném szeretni őket, és szeretném azt is, ha szeretnének. De megvallom, hogy miközben a munka terhét hordozzuk – olykor mélyen a húsunkba vágóan –, elfordítjuk egymástól arcunkat, és egyáltalán nem keresünk Téged, a Nagy Együttmunkálkodót. Pedig akkor közelről szemlélhetnénk a csodát, olyan átváltozásokat, amely segítőtársakká formálja a riválisokat.

Nem utolsósorban, Uram, köszönöm, hogy nem vagy arctalan, hogy nem rejtetted el előlem arcodat. A színről színre látás világa még nem tárult föl előttem, de valamennyit mégis megismerhettem belőled. Segíts megőrizni ezt, s olykor megújítani.

Végezetül köszönöm a sok-sok „kölcsön-méltóságot", azt, amikor szeretteim képében ismerhetlek fel, és azt is, hogy Te is rajta vagy az arcomon. Engedd, hogy engedjem megtörténni az emberlét csodáját, azt, amikor vonásaimon felfénylik jelenléted. Végtére is évezredek visszhangozzák elképzelésedet rólunk, rólam: „Teremté tehát Isten az embert az ő képére, Isten képére teremté őt." Ámen.

Vörös Éva

SZÁMÍRA

Barátságos kapcsolatban a nőkkel

Csak a mélyen elgondolkodó ember találja úgy, hogy a katolikus egyház barátságos kapcsolatot ápol a nőkkel. Ha a férfiak média-egyházát örökké kritizálgató nők egyszer alaposan elgondolkodnának, igen hamar felnyílhatna a szemük, s rájöhetnének, hogy a katolikus egyházban szó sem lehet a nők megvetéséről. Épp ellenkezőleg: A pápai egyház a férfiakhoz képest sokkal nagyobb esélyt kínál a nőknek arra, hogy valóban megéljék Jézus lelkületét, ahelyett hogy csak prédikálnának róla. Annak folytán, hogy az elhunyt pápa, valamint az akkori hitvédő, Ratzinger bíboros tévedhetetlen akarata szerint minden időkre ki vannak zárva a papszentelésből, sosem eshetnek abba a kísértésbe, hogy fölfelé törekedjenek az egyházi hierarchia ranglétráján. Így aztán szívük örökre mentes marad a rangkórságtól és a hatalom alacsonyrendű élvezetétől, mindenekelőtt azonban attól a veszélyes vágytól, hogy az egyház női fejeként egykor tévedhetetlenné váljanak. Ennek értelmében a katolikus egyházban a nőké az a nagy kiváltság, hogy megóvják őket a szellemi gőgtől.

Ha a mélyebben szemléljük a dolgot, ez nem jelenti-e azt, hogy az egyház mindent megtesz azért, hogy mi, nők, bár rossz a nemünk, mégis egyre hasonlóbbá váljunk Krisztushoz? Szabad szolgálnunk, s nincs mégoly alacsony szolgálat, amelyet megvonnának tőlünk. Fürge ujjainkkal fölvarrhatjuk a pápai reverenda sok-sok gombját, hogy az új pápa kora ellenére is elegánsnak tűnjék a televízióban. És mindenütt szabad takarítanunk, a legkisebb kápolnában és a legnagyobb dómban egyaránt. Krisztus is köténnyel kötött maga elé.

További ok arra, hogy hálásak legyünk, az a tény, hogy az egyházi művészet sosem szégyenít meg minket meztelenségünkkel, feltéve, hogy eltekintünk a meztelen Évától. A Szixtusz-kápolnában egyértelműen a férfiak meztelenkedése van túlsúlyban. Mária is mindig tisztességesen van öltözve. Ha egy szoptató Madonnának mégis látszik a melle, a lehető leggyorsabban átfestik egy kendőcskével. Ezzel szemben milyen megalázóan bánnak velünk a reklámokban. A kufárkodás érdekében szemérmetlenül visszaélnek a meztelen női testtel.

De milyen sok templomban áll Mária egészen fönn, az oltár tetején, és a Mennyek Királynőjeként tisztelik. Benne minden nő felismerheti és megtisztelve érezheti magát, akár szűz maradt, akár anyává lett. A protestáns nők semmiféle női alakot nem látnak templomunkban, sem a Szűzanya képét, sem szent nők képmását. Erre büszkék lehetünk, mi, katolikus nők, hogy Mária személyében ilyen magasra értékelik, sőt szinte imádják nemünket. Ez a büszkeség ugyanis egyáltalán nem teszi tönkre lelkünket.

Olyan rossz-e ezek után, ha mi, nők, sosem részesülünk azokban a megtiszteltetésekben, amelyek a fölszentelt papokat illetik meg? A kitüntetések, ünneplések tönkreteszik a jellemet. Ezzel szemben, ha észrevétlenül megmaradunk a szolgálatban, ez hozzásegít minket ahhoz, hogy nagyszerű jellemekké váljunk.

Meg aztán nem jelentenek-e nagy terhet a különféle hivatalok? Nem létezik-e a hivatalviseléssel együtt járó szorongás? A kilencven év fölötti, szerény Pierre abbé egy interjúban elárulta: „Az emberek el sem tudják képzelni, milyen nagy félelemmel néz szembe egy bíboros ezzel a hivatallal. Létezik Rómában egy szólás-mondás: »Minden bíboros lehetséges pápajelöltként lép be a konklávéra, és boldog lehet, aki bíborosként is jön ki onnan.« Ekkora szerénységet feltételezve a bíborosokról, nem tarthatjuk-e boldognak magunkat, hogy az élet megkímél minket az effajta konklávé-félelmektől? A bölcs egyházi férfiak nem hiába tartottak távol minket a hivatalokkal együtt járó mindenfajta szorongástól. Gyönge vállaink hogyan lennének képesek valaha is elhordozni bármiféle hivatali méltóságot? Nem is szólva a pápai hivatal rettenetesen nagy terhéről! Ha egyszer egy nő lenne a pápa, fennállna annak a veszélye, hogy belátván női korlátozottságát, még a tévedhetetlenség igényéről is lemondana. S valószínűleg nemigen szólíttatná magát „Szentanyának” vagy „Szentségednek”. A „szent” díszítő jelző egyszer s mindenkorra eltűnne a pápai trón birtokosának személye mellől, ami nagy veszteség lenne mindazok számára, akiknek szükségük van egy „szentatyára”.

A protestáns püspöknő, Margot Käßmann épp eléggé bizonyítja, milyen gőgössé válnak a nők, ha püspök lesz belőlük, hiszen Käßmann püspök asszony megengedte magának, hogy kritizálgassa elhunyt pápánkat, mondván: bár nagy Mária-tisztelő volt, a gyakorlatban nem lehetett felismerni, hogy barátságos lett volna a nők iránt. Ha a püspök asszony tisztességesen elgondolkodott volna, észrevette volna a katolikus egyház rejtett barátságosságát a nők iránt.

Micsoda szép érzést kelt bennünk egyik-másik túlterhelt plébános, amikor bevallja, mekkora szükség van a nőkre közösségvezetőként, ha nem akarjuk, hogy a lelkipásztorkodás teljesen összeomoljék! De minthogy semmiért nem kell felelősséget vállalnunk, soha nem is hibázunk. Az egyház minden súlyos bűnében ártatlanok vagyunk. Mi sosem égettünk el senkit. Így aztán az utolsó ítéleten jobb esélyeink vannak! Még a meggyötört és bűnössé vált egyházi férfiak szószólóivá is válhatunk.

Irmgard Rech

Forrás: imprimatur, 2005/3

Benyhe István

Az audiovizuális média természetrajzához

1935-ben, a világgazdasági válság után senki sem gondolta volna, hogy Németországban a nemzetiszocializmus kibontakozásával egy időben olyasmi is történt, ami később az egész világ életét megváltoztatja. Elkezdődött az első nyilvános televíziós adás. Későbbi brit és amerikai fejlesztői sem gondolták, hogy fél évszázad múlva már erről a találmányról lehetne a legújabb kort elnevezni. Szép csendesen elkezdődött a világ kommunikációs, audiovizuális korszaka, amelynek meghatározó eleme az információ.

A kezdetben magas költségekkel és központi kontrollal működő televízió csakis állami lehetett. Az állami ellenőrzés példátlan információs monopóliumot biztosított a televíziókat működtető államnak, és három alapvető funkció határozta meg az állam kezében lévő televíziót: híradás, nevelés-oktatás, szórakoztatás. A költségeket az állam fedezte, többnyire a készüléket üzemben tartók befizetéseiből. Később a televíziózásban is megjelent a magántőke, sőt, az USA-ban egyeduralkodóvá vált. A televíziós műsorok finanszírozása a demokratikus világban ma már egyre inkább a reklámbevételekből történik. Ez szoros kapcsolatban áll a nézettséggel. Vagyis minél többen kíváncsiak a műsorra, annál drágábban lehet eladni az arra a műsorra eső reklámidőt. A műsor nézéséhez nem kell előképzettség, analfabéták is élvezhetik. Nem igényel szellemi erőfeszítést sem, és ma már a legolcsóbb médium, amelyből tájékozódni lehet. Éppen tömegesedése miatt a műsorkészítők ügyelnek arra, hogy ne állítsanak túl magas mércét a néző elé. Így hát a könnyen emészthető képi világ, az információ megszerzésének energiatakarékos jellege, a tömeges elérés lehetősége korunk első számú médiumává változtatta a televíziót. Minthogy az állami ellenőrzés a múlt század végére már minden fejlett demokráciában lényegében megszűnt, és ezen a területen is elindult a verseny, a kezdetben meghatározó hármas feladat egyre inkább a szórakoztatás területére szűkült. Az egykori állami befolyás emléke a főleg Európában kialakult közszolgálati televíziós modell (pl. BBC-modell). Kevesebb reklám, a társadalom értékrendjének megfelelő, szélsőségességtől mentes műsorszerkezet, szavahihetőség és politikai befolyástól való mentesség igénye jellemzi.

A TV, az új médium jelentősen átalakította információszerzési szokásainkat. A hagyományos információszerzés jelentősége csökken, így a sajtó, a rádió, a nyilvános beszéd, a könyvkiadás és a levelezés jelentősége egyre kisebb. Az elektronikus audiovizuális utak erősödnek, és az információk sokasága úgy zúdul ránk, hogy feldolgozásuk lehetetlen. Csak a trendeket, a fő irányokat és a tömegsodrást vagyunk képesek érzékelni, a konkrét elemző és ítéletalkotó személyes kontrollról le kellett mondanunk. Mára a Gutenberg-galaxist a multimédia-galaxis váltotta fel. Ez jelentős befolyást gyakorol a hatalmi viszonyokra is, hiszen a modern nemzetek döntéshozói már nem szűk, születési elitek, hanem tömegakaratnak és hangulatnak kiszolgáltatott, időszakokra választott testületek (pártok politikai tevékenységéből született kormányok). Ezek a hatalmi testületek tehát hatalmuk megtartása érdekében igyekeznek befolyásolni a szavazókat, és ebben a tömegmédia, azon belül is a leghatásosabb, a televízió van leginkább segítségükre. A tömegdemokráciákban tehát a köz-véleményt a tömegmédia képes befolyásolni, esetleg kialakítani. Kézenfekvő a tétel, hogy azé lesz a tömegakarat, vélemény, ízlés, gondolkodás, aki megszerzi a tömegmédia tulajdon- vagy rendelkezési jogát. Mert igaz a kicsit kiforgatott tétel: „azé a nép, aki megműveli”.

Amikor televíziót nézünk, jó, ha tudatosítjuk magunkban, hogy a készüléket működtető tömegmédia valóságos, önálló hatalmi ág! Minthogy pénz működteti, alaptulajdonsága, hogy a pénzt, a mammont szolgálja, neki engedelmeskedik. Ahol a politika működteti, mint nálunk egykor a kommunista párt-állam, ott azt szolgálta…

Ahol a televízió magántulajdonban van (lehet), ott a haszon érdekében átalakítja a lakosság tudatát, mert csak így lehet az extenzív tőketermelésről egy intenzív szakaszra áttérni. Meglepő hatékonysággal képes átalakítani a reformáció óta évszázadokon keresztül kialakult európai polgári tudatot. A ***polgári tudat*** az állításon, meggyőzésen, tapasztalaton és ismétlésen alapuló *közösségi* értékrend. A ***médiatudat***, amely az előzőt leváltja, kitalált értékrend, más állításokat elnyom, nem bizonyít, csak sulykol. Ez is állításon és megerősítésen alapul, és közösséginek is mutatja magát, de teljesen *egyénhez szóló, atomizált és önző*. („Mert megérdemlem.”) A médiatudat ideáltípusa a FOGYASZTÓ. Czakó Gábor szavával a *konzumidióta*. Ellensége minden olyan értékrendnek, amely takarékosságra, gondolkodásra, egyéni döntésre, mérlegelésre tart számot. Szövetségese minden olyan mozgalom, deviancia, amely az általa leváltott, vagy leváltani kívánt értékrenddel szemben áll. (Szekták, melegek, abortuszvédők, nőmozgalmak stb.)

A média nem tudatosan ilyen, hanem a jelen gazdasági viszonyok között nem lehet más. Célja, hogy minél olcsóbban, minél nagyobb tömegeknek szóló, nagyon nagy nézettséget elérő műsorokat készíthessen, azokon keresztül drágán és sokat reklámozhasson, és így sokat keressen. A globális fogyasztás érdekében a média területén is kialakulnak a nagy fúziók, médiabirodalmak, amelyek tőkeerejük és lelki befolyásuk révén kontinensnyi területeken képesek megadni a politikai hatalom alaphangját. A műsorokat mindenki számára gyártják, ezért a legegyszerűbben érthető témákat választják, amelyekkel kapcsolatban nincsenek szinkronizációs nehézségek, és a kulturális különbségek ellenére is érthetőek. A képernyőket elborítja a horror, pornó, kommersz zene, klipek, akció, sport, katasztrófa, divat és az öncélú show. A haszon olyan kecsegtető, hogy el sem gondolkodnak, milyen átalakításokat végez ez a műsorfolyam a társadalmi tudatban, a különböző, gyakran természetközeli és nélkülöző népek gondolkodásában. A liberális demokráciákban kialakult tömegmédia ezzel nem nagyon törődik, sőt, ahol éppen a társadalmi robbanást megelőzendő, bármilyen moderálást, szabályzást akarnak bevezetni, ott egész fegyvertárával támad.

Több kutató is úgy látja, hogy az egyes csatornák monopóliuma a szereplők számának folyamatos növekedésével magától is meggyengül, esetleg meg is szűnik. Ez alapvetően igaz lenne, de a média társadalmi összhatása csak kevéssé függ a csatorna-monopóliumoktól! Tény, hogy a nagy médiabirodalmak elképesztő tőkeereje nem sok esélyt ad a piactérre belépni szándékozó újaknak, másrészt ezeknek az újaknak a zöme éppen a monopólium tulajdona. Nem az a végső cél, hogy mindenki csak egy TV csatornát nézzen, hanem az, hogy az emberek minél több időt töltsenek a készülékek előtt! Persze egyes csatornák áldozatul eshetnek a versenynek, de a trend erősödik, a tévézésre fordított idő abszolút értékben növekszik, a paralizált és atomizált fogyasztók száma nő, ráadásul véleményüket is az egész médiafelszín alakítja ki. A transznacionális műholdas televíziózással kialakult a világot szinte teljesen lefedő, majdnem teljesen integrált ***médiafelszín***. A műholdas adások a globalizmus igazi gerjesztői és terjesztői. A sajtónál és a rövidhullámú rádiózásnál sokszorosan hatékonyabb rendszer jött létre, amelyből éppen napjainkban sarjad ki az informatikai köntösben jelentkező kommunikációs sárkányfog-vetemény, az internet. A médiaközpontok (és az internetes tartalomszolgáltatók) mondják meg, hogy a Föld lakói miről értesüljenek, mit érezzenek, milyen divatot kövessenek, mit fogyasszanak... Több kutató szerint a harmadik világháború már javában folyik, csak nincsenek hagyományos értelemben vett csataterek és halottak. A harc az emberek tudatáért folyik, és az odavezető legrövidebb út a médiafelszíneken át vezet. A média célpontokat jelölhet ki, vagy nyilvánvaló célpontokról terelheti el a figyelmet. (A pakisztáni és az indiai atomfegyver tényén némi szakcikkezés után a világ meghatározó TV-csatornái napirendre tértek, míg Irak nem létező tömegpusztító fegyvereiről olyan szörnyű képet festettek, amely megindokolta a fegyveres fellépést. Egész népirtó háborúk maradhatnak jótékony homályban, ha a vezető TV-k nem törődnek velük. Ruandában mintegy egymillió embert mészároltak le, de a demokratikus országok közvéleménye ebből szinte semmit sem érzékelt.) A média azonban lényegileg egyetlen dologra koncentrál: *fogyasztóvá akarja tenni a világot*. Bármi áron. Természetesen a fizetőképes kereslettel rendelkező országokra koncentrál, de a felkeltett igények, a bőség és a csillogás a szegény országokban is hatalmas társadalmi erjedést vált ki. Noha ott a civil fogyasztás nem nagyon növelhető, de a tudati manipuláció belső válságokat idéz elő, ami növeli a keresletet pl. a fegyverek iránt, hiszen a térség nyugalmát valahogy biztosítani kell. (A hagyományos fegyverek eladása döntően ebbe a térségbe irányul.)

A globalizáció szolgálatában álló világmédia a fogyasztóvá tétel érdekében szinte mindenütt a hagyományok, a kulturális örökség, a vallás és a közösségi értékrend ellen fordult. A világ színes kulturális örökségének bemutatásával gyengíti a saját kultúra erejébe vetett hitet és a szokások megtartó erejét. Ahol nem támadja vagy gúnyolja közvetlenül a vallást, ott pragmatikus műsorfolyammal következetesen relativizálja értékeit. A közösségi értékek hangsúlyozása alig, ezzel szemben az egyén jogainak hangoztatása, az individualizmus és az egoista fogyasztás-irányultságú élet mindig vonzóan jelenik meg. A liberális demokráciákban, amilyen hazánk is, ez a folyamat már nagyon előrehaladt. Talán csak egyetlen, még elég erős ellenfele van a média-sugallta világnak, a **CSALÁD**. Tapasztalataim szerint minden audiovizuális médium, mintha csak tudatos lény lenne – megengedem, olykor akarata ellenére – ***rombolja a családot***. Talán furcsa, de még az a médium is, amely a család védelmét propagálja, azzal, hogy csökkenti a családtagnak a családjára fordítható idejét, gyengíti az amúgy is megrendült helyzetű családot.

Európában a színes TV-ellátottság az EU országaiban és a rövidesen csatlakozó államokban Románia (76%) kivételével mindenütt 90% fölött van. Németország 100%, Magyarország 94%-a rendelkezik színes televíziókészülékkel. Magyarország óriási erőfeszítéseket tesz, hogy ne maradjon le az EU-tól a kommunikációs tér kialakításában, fejlesztésében. Éves átlagban a ***GDP 3,5%-át*** fordítja erre a célra, arányaiban akkora összeget, mint közoktatásra! A magyar polgárok ***2004-ben átlagosan 5,1 órát*** töltöttek a televíziókészülékek előtt. Ez az idő ***2000-ben még csak 4 óra*** volt. Ebben az időszakban a különböző csatornák nézettsége folyamatosan csökkent, de az összes TV-nézésre fordított idő ***25%-al nőtt!*** Látható, hogy a választék bővülése és az internet megjelenése csak az egyes csatornák nézettségét volt képes csökkenteni, de az összes TV-nézésre fordított időt nem. A TV Magyarországon is kiemelt médium, a magyar lakosság médiahasználati mutatói a következők szerint alakultak 2004-ben:

TV:	80%
Rádió:	30%
Internet:	25%
Hetilap:	20%
Napilap:	40%
SMS:	15%
Hírlevél:	15%

Az elektronikus, audiovizuális és mikroelektronikai kommunikációs eszközök lassan az élet minden területét behálózzák. Egy nagyvárosi lakos már a valóságnak mintegy felét ezeken az eszközökön keresztül érzékeli. Rádióra ébred, rádiózik az autójában a munkahelyre menet, ott interneten kapja az információk nagy részét, esetleg faxon is, folyamatosan telefonál, illetve SMS-ezik, délután hazafelé újra rádió, otthon televízió, internet, esetleg késő estig. Ebből látható, hogy a kiépülő virtuális valóság egyre inkább képes leváltani a valódi valóságot.

Ez a ma még többnyire a televízió által kialakított virtuális valóság a többi elektronikus médium és kommunikációs eszköz segítségével olyan világot alakít ki a modernizációt technikailag befogadni képes országok lakosaiban, amely világ lehetetlenné teszi a valódi valóság megfelelő érzékelését, megfelelő válasz adását a valóság kihívásaira, és az egyén szerepének, társadalmi feladatának a világ és a társadalom túlélési igényeinek megfelelő alakítását. Ugyancsak ellehetetleníti a mediatizált és a még természetes világok közötti megértést, ami alapvetően veszélyezteti a globális környezeti és egyéb kihívásokra adható, emberiség léptékű válasz megadását.

A keresztény ember világképe, társadalom-felfogása és az isteni törvényekhez való alkalmazkodási vágya naponta ütközik a média sugallta tartalmakkal. A demokrácia ugyan többségi uralmat feltételez, de soha senki nem kérdezte meg a társadalom többségét, hogy akar-e a televízióban olyan műsorfolyamot látni, amely gyermekeiben lebontja azt a társadalmi értékrendet, amelyet a szülők egyébként fontosnak gondolnak. A szabadság és az egyén informálódási jogának médiaértelmezése oda vezetett, hogy ma már szinte minden gondolkodó ember látja, hogy a televíziók által kialakított tudattartalmak a társadalmi kohéziót, a kulturális örökséget és a Föld népességeltartó képességét veszélyeztetik. Mégsem volna helyes a liberális demokráciák által már meghaladott tiltás után sóvárogni. Inkább az önszerveződésben, a civil világ erejében, a társadalmi és családi értékrend újrafogalmazásában lehet a bizalmunk. A média-fenevad annál hatékonyabb, minél gondtalanabb, kíváncsibb, tudatlanabb és üresebb, unatkozóbb és magányosabb nézőre ta-

lál. A családi értékrend megőrzéséhez, a jövő generációinak tudatos védelméhez nagy rendszer-átalakító álmok helyett, befejezésül, álljon itt néhány praktikus tanács, amelyeket követve a tudatosan élni és tájékozódni is akaró családok könnyen eltéríthetik a televízió legveszélyesebb hatásait, anélkül hogy le kellene mondaniuk a modern élet mindennapjaihoz nélkülözhetetlen információkról, kikapcsolódásról.

1. 0–2 éves korig egyáltalán ne hagyjuk a gyereket a TV előtt. Ebben az időben a gyerek soha ne legyen bekapcsolt televízióval egy szobában! Ismerje fel az őt körülvevő valóságot, szülei arcát, mosolyát, a szoba berendezését, színeit, és figyeljen a számára döntően fontos hangokra.

2. A TV nem szárazdajka! Kisgyermekkorban, 6 éves korig az a leghasznosabb, ha a gyermek semmit sem néz a TV-ben. Ebben az időben fejlődik kreativitása, ekkor játszik önfeledten szerepjátékokat, álmodozik és gondolkodik a hallott, látott dolgokról. Képzeletben továbbéli szülei meséit... Ha elkerülhetetlen, csak a szülőkkel együtt nézzen TV-t ebben a korban, és mindig valami jól kiválasztott, neki való műsort, amit utána a szülővel megbeszélhet. Erre ne sajnáljuk az időt!

3. Lehetőleg minél kisebb képernyős televíziót vásároljunk! Amellett, hogy olcsóbb, kisebb az illúziós ereje, gyengébb a térhatása! A gyerek a kis TV-ben látottakat kevésbé téveszti össze a valósággal.

4. Ha csak nincs valami bennünket nagyon érdeklő, csak ott látható műsor (pl. válogatott meccs stb.), inkább a közszolgálati adókat nézzük. Kisebb gyermeket hatásosan lehet a kereskedelmi blődli elől az igényesebb (?) közszolgálati csatornák felé terelni, ha a TV-készüléken csak azokat a csatornákat programozzuk be. Érdemes ezért a legolcsóbb alapcsomagot venni a kábelválasztékból.

5. Ne gondoljuk, hogy a tematikus csatornák sokkal jobbak, mint a pornót vagy a folyamatos akció filmeket adók. Ugyanúgy kialakítják a nézői függést, a fogyasztási vágyat és a lassú izolálódást a családtól.

6. Tudatosítsuk, hogy a TV a család ellensége. Csak úgy szelídíthető meg, ha élvezete családi döntés alapján közös tevékenység! A közösen kiválasztott műsort a család együtt nézi, és utána együtt beszélik meg a látottakat.

7. A távirányító a tudatos TV-zés ellensége. Csak kapcsolgatunk, nem merülünk bele a választott programba, de időnket eltöltjük a TV előtt. Mindennap célszerű felírni, hogy mennyit fordítottunk TV-nézésre. Meg fogjuk látni, hogy tevékeny időnk legjavát áldozzuk rá, ezért más területeken gyakran állandó időzavarban élünk, lemaradásaink halmozódnak, emiatt egymással is türelmetlenek vagyunk.

Látható, hogy a TV bűvköréből való kitörés tudatos életet követel. A tudatosan élés a világ reménysége. Ha sikerül, akkor az így kialakított életbe természetesen belefér a televízió is, de nem birtokolhat belőlünk többet, mint amennyit elhatározunk. Az életben egyre növekvő szerepet játszó egyéb audiovizuális elektronikus eszközök, a multimédia részegységei életünk szerves részeivé válnak. Ezen a területen is a legfőbb szabály, hogy csak célirányosan, a lehető legrövidebben és tudatosan! Ha a multimédiára eddig fordított időnk nagy részében ezután személyes kapcsolatokat ápolunk vagy olvasunk, akkor a tudatunk ellen intézett kommunikációs támadás nem éri el a célját, és magunkon keresztül óvjuk családunkat, tágabb értelemben pedig nemzetünket, és az emberi tevékenységet egyre nehezebben viselő Földünket is.

Egy jámbor sváb Taizéért

Alois Löser az ökumenikus testvérközösség új priorja

1971 nyarának derekán, amikor egymás mellett ütöttük fel sátrunkat a taizé-i réten, nem messze a Kiengesztelődés templomától, Alois Löser 17 éves volt, én 16. A vékony, szőke, aszketikus és komoly Alois Stuttgartból érkezett a dél-burgundiai ökumenikus dombra, egy katolikus ifjúsági csoporttal, amelyet Klaus Beurle káplán vezetett. Én saját szakállamra, egyéni zarándokként jöttem Freiburgból. Megindító dolgokat éltünk meg Taizében annak az Ifjúsági Zsinatnak az előkészítése közben, amelynek ez volt a vezérgondolata: „A feltámadott Krisztus azért jön, hogy ünnepet készítsen, előkészítse a kiváltságok nélküli, hatalom nélküli, mások szolgálatára szabad egyház tavaszát."

Felejthetetlen napok voltak, amelyek mindmáig hatóan irányt szabtak életünknek. Ott volt például találkozásunk sok portugállal, a velük alkotott közösségünk. Ők erőszakmentes baloldaliakként megtagadták a katonáskodást a portugál diktátor, Salazar afrikai gyarmati háborúiban, és börtönbüntetésük letöltése után jöttek Taizébe. Vagy a fiatal spanyolokkal folytatott beszélgetések. Ők a korai hetvenes években baloldali katolikusokként Franco diktátor fasiszta diktatúrája ellen dolgoztak. A demokratikus Spanyolországért végzett titkos tevékenységük nagy személyes kockázatvállalással ment végbe.

Alois Löser csoportvezetője, Beurle, a sváb pap kevéssel később a rottenburgi püspök, Georg Moser egyetértésével belépett a taizéi közösségbe. Ma a würzburgi ferences kolostorban él – miután sok éven át tevékenykedett a dél-ázsiai Bangladesben.

Alois Löser 1970/1971-ben fogott tüzet Taizében. Fellelkesülve a közösség nyitott és magával ragadó szellemétől, a következő években újból és újból visszatért Burgundiába. A nyugat-svájci alapító és református ökumené-teológus, Roger Schutz karizmatikus kisugárzása bűvkörébe vonta az ifjú svábot.

„19 évesen aztán tartósan Taizéhez kötődtem", meséli Löser. „Ennek oka Roger testvér hasonlíthatatlan szívjósága, valamint spiritualitása volt: tágas, szeretetteljes volt, és átlépett minden törvényi és felekezeti szűkösségen." Taizében intézményellenes, felszabadító hit élt.

1974-ben a Kiengesztelődés templomában ezrek részvételével megtartott ünnepélyes istentiszteleten lép be „Alois testvér" a testvérközösségbe. A következő években a közösség megbízásából katolikus és ökumenikus teológiát tanul Lyonban.

Csak a kilencvenes évek közepén tér vissza néhány intenzív munkával töltendő napra ifjúságának városába, Stuttgartba. Célja, hogy „imádkozzék, énekeljen, meditáljon, megélje a közösséget és a kiengesztelődést". Szállásmesterként – sok stuttgarti gyülekezettel együtt működve – az 1996-os szilveszteri találkozót szervezi, amelyre kereken 70 000, Taizéért lelkesedő fiatal érkezik Lettországból, Litvániából, Ukrajnából és egész Európából. „Akkoriban egészen új kapcsolatba kerültem szülővárosommal", meséli a taizéi dombon tett séta közben.

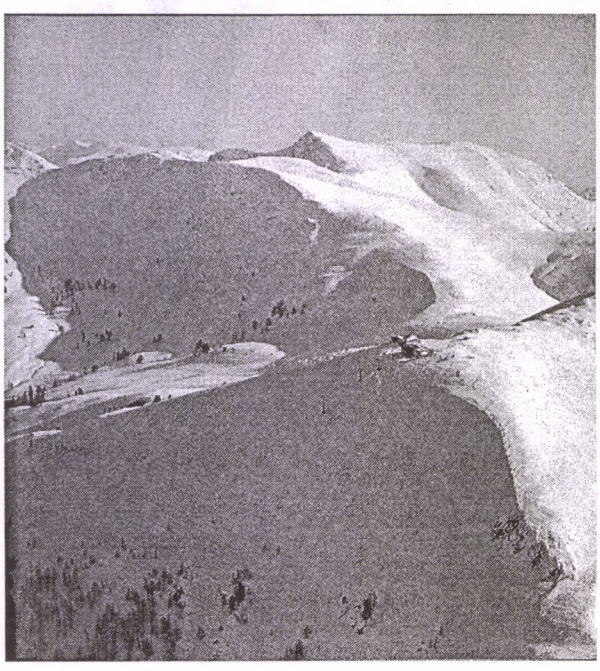

Az évtizedek során enyhe franciás színezet lopózott be Alois testvér sváb németjébe. Kapcsolata a hazájával érintetlen. Édesanyja, húga és bátyja mindmáig Stuttgart keleti részén él. „Rendszeres látogató vagyok itt", mondja az új prior. Egészen kis gyermekként költözött családjával Bajorországból a Neckar-folyó mellé. Stuttgart keleti részén nőtt fel, a Zeppelin Gimnáziumba járt. Szabad idejében a Szent Miklós plébánián mozgolódott, ministrált, és tagja volt a Katolikus Ifjúságnak. „Sok akciót szerveztünk a Harmadik világ javára", meséli, és nevet.

A 90 éves prior, Roger Schutz erőszakos halálának híre (az esti ima közben egy fiatal román nő leszúrta) a kölni ifjúsági világtalálkozón éri utol Alois testvért. Azonnal útnak indul, és visszatér Taizébe. Az alapító, Roger Schutz már nyolc évvel ezelőtt a most 51 éves teológust jelölte ki utódjául.

Alois testvér sok év óta az ökumenikus ifjúsági találkozók egyik szervezője. Eközben olyan betekintésre tesz szert a kelet- és nyugat-európai fiatalok lelki helyzetébe, mint csak kevesen. „A fiatalok ma sok bizonytalanság közepette nőnek fel, kemény teljesítményi diktátumok világában. Sok fiatal keres iránymutatást, és sokan, akik Kelet-Közép-Európa szétesett családjaiból és széttöredezőben lévő társadalmaiból származnak, vigasztalásra szorulnak", mondja a töprengő, mégis határozott szerzetes.

A taizéi testvérek körében tréfásan „arkangyalnak" hívják. Éveken át igen gyakran ült Roger Schutz mellett az asztalnál. Most összetett feladat áll előtte: a négy kontinensen több mint 100 tagot számláló közösséget, illetve az ökumenikus ifjúsági találkozók fiataljait a karizmatikus alapító nélkül kell elvezetnie a jövőbe – és közben nem szabad hagynia, hogy bekebelezzék a szervezett egyházak, azok kívánságai és pénze.

Az új prior foglalkozása nehéz. Roger testvért ugyanis nem lehet lemásolni. Alois testvérnek nőtlen férfiak feszültségekkel teli közösségét kell vezetnie, azt a közösséget, amelyet eddig a karizmatikus alapító és apafigura uralt. Roger Schutz kifelé maga volt a jóság. De belül időnként tigrisként vezette férfiközösségét, ezért az utóbbi ötven évben számos testvér hagyta el a közösséget. A hibákból okult domonkosokéhoz vagy ferencsekéhez hasonló rendi demokrácia Taizében nem létezik. „Vivre le provisoire, vivre l'aujourd'hui de Dieu", „Éljük meg a beláthatatlant, Isten mai napját". Ki tudja, hogy ez Alois testvérnek is olyan könnyedén megy-e majd, mint az alapító Roger-nak?

Thomas Seiterich-Kreuzkamp

Forrás: Publik-Forum, 2005/17

Leszkay András bácsi Moha-meséje

KIBÉKÜLÉS

Beszéltem nektek néhány héttel ezelőtt Laláról, arról a törpécskéről, aki kisfiú koromban ellopta tőlem egy vasárnapon kedves játék-pojácámat, Csinn-csinnt. Én ugyan nem szakítottam meg a barátkozást vele, őt azonban bántani kezdte egy idő múlva, hogy tudom róla, lopott. Kerülte tehát az együttlétet velem, s minthogy a törpeházi gyerekek alamuszinak tartották, ismét pajtás nélkül lézengett. Én persze most sem nyugodtam bele az elhagyatottságába, és elhatároztam, ha tőlem visszahúzódik, szerzek neki más barátot. De nemsokára úgy látszott, hogy nélkülem is hozzájut.

Letelepedett ugyanis a falunkban egy újabb törpecsalád, éppen a Laláékkal szomszédos házban, és az egyik kisfiú, Bandi egyidős volt Lalával. Bandi már a legelső napon megbarátkozott mindenkivel, sorra berontott minden házba, barátságosan, de egyben nagy handabandával elmondta, hogy kicsoda, kezet szorított a gyerekekkel, játszott és ugra-bugrált velük. El is nevezték már aznap Handabandinak. És egész Törpeháza megszerette. Reménykedtem hát benne erősen, hogy Lala és Handabandi már csak a szomszédság következtében is szorosabban megbarátkozik egymással.

A hetek azonban teltek-múltak, és semmi jelét sem láttam barátkozásuknak. Egy délben tehát, mikor az iskolából hazajövet mindnyájan elköszöntünk egymástól, Törpeháza főterecskéjén megmarkoltam jobb kezemmel Handabandi gallérját, a ballal Laláét, becipeltem őket az utcácskájukba, s ott így szóltam hozzájuk: „Tisztelt Tökfilkók! Óriási ostobaságot követtek el azzal, hogy nem vagytok gyakrabban együtt. Hogy a vizet együtt kéne hordanotok este a forrásról, az olyan magától értetődő, mint az, hogy a szátokba dugjátok a kanalat, nem pedig a fületekbe. De segítenetek kéne egymásnak fontosabb dolgokban is. Láttam, hogy mindegyikőtöknek van egy kis konyhakertje, de azt is láttam, hogy te, Handabandi – de meg ne sértődjél! – hatökör vagy a kertészkedéshez. Te azonban, Lala, majdnem akkora művésze vagy a zöldségtermesztésnek, mint egy májusi zápor. A számtan terén viszont éppen fordítva van a dolog. Ami Handabandinak a kisujjában is elfér, az csodák csodájára nem tud helyet szorítani magának Lala terjedelmes buksijában. Ha tehát van egy csepp józan eszetek, akkor átjárogattok egymáshoz, és eltüntetitek egymás kertészeti és számtantudományi hiányait.”

Elhallgattam, és vártam, hogy feleljenek. Válasz helyett azonban Lala szó nélkül átment az utca túlsó oldalára, és lépegetni kezdett hazafelé. Utána szaladtam: „Megbolondultál? Miért akarsz elmenni?” Rám bámult: „Komédiázol, vagy igazán nem tudod, hogy Handabandi és én örök haragban vagyunk? Handabandi egy este szándékosan nekilódította a vödrét a vödrömnek, hogy kiömöljék a vizem. Soha többé nem szólok hozzá.” Ráripakodtam Lalára: „Ostobaság! Várj egy kicsit”, és visszafutottam Handabandihoz: „Lala valami összeveszésről beszél, gyere oda hozzá, tisztázzuk.” De Handabandi megrázta a fejét: „Nem megyek. Lala egy este szándékosan nekilódította a vödrét a vödrömnek, hogy kiömöljék a vizem. Soha többé nem szólok hozzá.” Most már ráripakodtam Handabandira is: „Tüstént gyere oda, és béküljetek ki!” „Nem mehetek, Moha. Fal van köztünk.” Futottam vissza Lalához: „Légy te az okosabb! Gyere oda!” De most már ő is Handabandi butaságát szajkózta: „Nem mehetek. Fal van köztünk.” Álltam az utcácska közepén, és szidtam őket: „Nincs itt semmiféle fal, ti tökfejűek! De ha ti itt falat éreztek egymás között, hát döntsétek le egyesült erővel! Mert remélem, abban egyetértettetek, hogy segítenetek kell egymásnak vízhordásban, számtanban, kiskertben. Hiszen, ugye, egyetértettetek abban, hogy a jótettek fontosak.” De erre már választ se kaptam. Hátat fordítottak nekem, és hazamentek.

No, puff neki, megnehezedett a dolgom. Azt hittem, pajtásokat kell barátokká tennem, s kiderült, hogy kettős héjú a mogyoró: haragosokból kell előbb pajtásokat mesterkednem. Törtem hát erősen a kobakom, egyszerre csak fel is villant bennem a megoldás. Eszembe jutott, hogy mi az, amiben a két haragos egyetért.

Volt nekem akkoriban egy kedves szórakozásom. Ha édesanyám leküldött a völgybeli falucskába, nem mentem ám gyalogolva az erdei úton, hanem végiglépegettem azon az utcácskán, amelynek a végén Laláék laktak, ott lekuporodtam a földre, és öszszegömbölyödtem, akár a sündisznócska. Ott kezdődött ugyanis az a selymes füvű lankás hegyoldal, amelyen nagyszerűen le lehetett bukfencezni a völgybe, majdnem egészen a faluig. Gyakoroltam ezzel tornászi képességeimet is, hiszen valóságos akrobatamutatványnak is beillett az a legurulás. De legfőképp azért sze-

rettem így legurulni, mert sok helyütt ki se látszottam a magas fűből, és azt játszhattam a zöld félhomályban, hogy surranó gyík vagyok, vagy kicsiny fürge hal a tenger mélyén...

Lala, ha éppen a kertjükben volt, és látta, amint ráhengeredem a lejtőre, sosem mulasztotta el, hogy utánam ne kiáltson: „Bukfencező bolond! Bukfencező bolond!" Ilyenkor két bukfenc között vidáman visszaintettem neki, és a következő pillanatban már el is felejtettem, hogy csúfolt. Lala rossz tornász volt, és kövérkés testalkatú, s minthogy ő maga vízszintes talajon is nehezen vetett bukfencet, abban keresett vigasztalást, hogy bolondságnak nevezte az örömömet.

A másik csúfolódás a hegy dereka táján, az erdőszélről szokott felém szállni. Ott volt a kedvelt játszóhelye Handabandinak meg pajtásainak, s ha Handabandi észrevette a magas fű mozgásán, hogy gurulok benne, egész kis versikét rögtönzött a csúfolásomra:

„A kis Moha legurult,
mert az esze elgurult!
Bukik föl s le a feje,
Lötyög benn a veleje!"

Neki is oda szoktam inteni olykor, felemeltem egy pillanatra a fű fölé a kezem, s hengeredtem tovább. Handabandi jó tornász volt, láttam is nemegyszer, amint titokban próbálgatta a lebukfencezést a hegyről, de nem bírta megtanulni, 5-6 bucska után elterült. Ez villant hát föl a kobakomban az erős fejtörés után, ez a két csúfolódás. Bukfencező tudományomat mindketten irigyelték, a csúfolódás mindkettejüknek fontos volt. Elhatároztam tehát, hogy ezzel döntöm le azt a képzeletbeli falat a két ostoba haragos között.

Kikémleltem egy délután, hogy mindketten odahaza vannak-e. Aztán visszaosontam a főterecskére, és most már hangos énekszóval lépegettem el a kertjük előtt a lankás hegyoldal felé:

„Lal-lal-la, lal-lal-la,
lal-lal, lal-lal, lal-lal-la!"

Az volt a célom, hogy mind a ketten megtudják, közeledem, és mind a ketten kijöjjenek a kertbe csúfolódni. Lala tüstént ki is futott, és mohó tekintettel várta, hogy induljak. Minthogy azonban Handabandi még nem jött ki, úgy tettem, mintha jobb helyet keresnék, és közelebb lépegetve Handibandiék kertjéhez, teli tüdőből fújtam ismét a csalogató danát:

„Lal-lal-la, lal-lal-la,
lal-lal, lal-lal, lal-lal-la!"

Végre kiszaladt Handibandi is, én villámgyorsan összegömbölyödtem, bukfenceztem lefelé, a két haragos pedig szinte ugyanabban a pillanatban kezdett rá a csúfolódásra. Lala így: „Bukfencező bolond! Bukfencező bolond!" Handibandi meg ezt: „A kis Moha legurult, mert az esze elgurult...!"

Nagyon szerettem volna abbahagyni a bukfencezést, meglesni őket, amint egymásra bámulnak, és egyszerre csak megjelenik ábrázatukon a hajlandóság a kibékülésre. Szívesen kihallgattam volna azt is, melyikük szól először a másikhoz, miként kezdik a beszélgetést az én bukfencezésem csepüléséről, s hogyan térnek át egyéb beszédtárgyra. De vigyáznom kellett, hogy gyanút ne fogjanak, és ki ne derüljön turpiságom. Nem is tekintettem vissza előbb, csak alulról, a völgyből. Mindketten a kertjüket elválasztó kerítés mellett álltak, egészen közel egymáshoz, s békésen beszélgettek.

Én meg örültem és szomorkodtam. Örültem, hogy ledőlt közöttük az a bizonyos képzeletbeli fal, de szomorított, hogy nem a jóságuk, hanem a rosszaságuk döntötte le. No persze a barátság még nem jött létre köztük. Már beszéltek ugyan egymással, de még sem vízért nem jártak együtt, sem az iskolába menet nem szóltak be egymásért. Kicsaltam hát őket újból és újból, majdnem minden délután, én ápoltam helyettük a kapcsolatukat, nap-nap után egymás közelébe kényszerítettem őket a kertjük végében, s talán mindaddig összesen se bukfenceztem le annyiszor, mint akkor két-három hét alatt. Sikerült is elérnem, hogy a harmadik hét vége felé már az iskolában is együtt jártak-keltek. Ha megláttak engem, összesúgtak-búgtak, és kérdezgették tőlem nevetve: „Mikor bukfencezel megint, Moha?" Együtt voltak tehát most már sülve-főve, de ennél többet akartam. Eddig csupán cimborákká bukfenceztem őket, márpedig az volt a célom, hogy barátok legyenek.

Elkövetkezett tehát az én még nagyobb turpisságom ideje. Egyik napról a másikra abbahagytam a bukfencezést. Kicsaltam őket továbbra is danolásommal, amikor pedig már ott álltak mellettem a kertjük végében, akkor mosolyogva odaintettem nekik, és szépecskén lesétáltam a hegyoldalon. Jól számítottam most is. Tíz nap sem kellett hozzá, s már hírét hallottam, hogy Handibandi átjár Lalához, magyarázgatja neki a számtant, és láttam is őket egy este, amint közösen vitték haza a forrásról a vizet. Már-már oda is szóltam nekik: „Szégyelljétek magatokat, ti gézengúzok! Azért, hogy jót tegyetek egymással, nem voltatok hajlandók kibékülni, de bezzeg megteremtette köztetek a békét az ostoba csúfolódás!" Ilyesfélét akartam mondani, de hallgattam. Hiszen nem az volt a célom, hogy megbántsam, hanem az, hogy barátokká tegyem őket. És hogy igazi barátok lettek, az nemsokára ki is derült.

Néhány hét múlva ugyanis nagyon megkívántam egy kiadós gurulást a magas fűben, és elsétáltam az indulóhelyhez. A két fiú Handabandi kis kertjében dolgozott, és én odaszóltam nekik: „Nem fogtok csúfolódni, ha lebukfencezem?" Csodálkozva bámultak rám? „Csúfolódni?" Aztán egymásra mosolyogtak, és már dolgoztak is tovább. Az igazi barátság ugyanis egyaránt felvirágoztat kertet is, jellemet is. Mosolyogtam hát magam is, összegömbölyödtem, lehengeredtem a lankás hegyoldalra, és gurultam, bukfenceztem lefelé. Nagyon jó kedvem volt, és ismét azt játszottam a zöld félhomályban, hogy surranó gyík vagyok, meg kicsiny fürge hal a tenger mélyén.

1915. április 24-én kezdődött a törökországi örmények tömeges legyilkolása, amelynek eredményeként 2,3 millió örményből 1,5 milliót kivégeztek vagy lemészároltak. 1913 és 1916 között ***Henry Morgenthau*** *volt az Egyesült Államok konstantinápolyi nagykövete, az ő hiteles beszámolójának felidézésével emlékeztetünk ezekre a rémtettekre. Cikkünk eredetije a Red Cross Magazine* **1918.** *(!) márciusi számában jelent meg, s az események 90. évfordulója alkalmából közöljük, csekély rövidítéssel.*

Egyedülálló történelmi rémtettek

Csak kevés nép szenvedett olyan sokat, mint az örmények. Oly félelmetesek és tartósak voltak azok a kegyetlenkedések, amelyeknek áldozatául estek, hogy az Örményország név legtöbbünk számára a vértanúsággal azonos jelentésűvé vált. A jelenlegi katasztrófában elszenvedett sérelmeik nagyobbak voltak, mint bármi ilyesmi, amit a történelemből ismerünk. A különböző csatamezőkön elkövetett kegyetlenségeket nem lehet összehasonlítani az örmények tragikus sorsával. Ezzel a cikkel az a szándékom, hogy kifejtsem az örmény kérdés lényegét, és röviden bemutassam azokat az okokat, amelyek a török kormányt arra ösztönözték, hogy eltörölje a föld színéről ezt a békés, szorgalmas, ártatlan és intelligens népet, valamint azokat a módszereket, amelyeket a hatóságok alkalmaztak kiirtásához.

Örmény ismertetőjegyek

Jóllehet az örmények elveszítették politikai függetlenségüket, hódítóik, a törökök sosem voltak képesek asszimilálni őket. Szívósan ragaszkodtak faji hagyományaikhoz, vallásukhoz, nyelvükhöz és eszményeikhez. Korai történelmük, amely a régi asszírok, babiloniak, médek és perzsák korszakait öleli fel, még mindig büszkeséggel tölti el őket, és vallásuk – a kereszténység – volt, s ma is ez a legnagyobb erkölcsi erejük, amely megerősítette és lelkesítette őket ama számos horda támadásaival szemben, amelyek Közép-Ázsiából bukkantak fel, és útban Európa felé átvonultak területükön.

Az ifjútörökök 1908-as, sikeres forradalmát, amely Abdul Hamid szultán elmozdításához vezetett, az egész világ Törökország új korszakának kezdeteként ünnepelte. Mindenki lelkesedett azért, hogy Abdul Hamid megvetett, zsarnoki uralmát modern, haladó kormányzat váltotta fel – a legnagyobb öröm azonban az örményeket töltötte el. Rögtön felajánlották támogatásukat az új pártnak, amely minden állampolgárnak azonos jogokat ígért. Nincs itt elég helyem annak a ténynek a megtárgyalására, hogy ily nagy várakozások után a kormány teljesítménye rettenetes csalódást keltett. Az 1908-as adanai mészárlás és az ifjútörökök uralomvágyó és soviniszta viselkedésének kibontakozása hamar eloszlatta az örmények minden illúzióját, és meggyőzte őket arról, hogy a hódítók faja és a leigázottak faja közötti régi viszony továbbra is fenn fog állni. A régóta remélt egyenlőség és szabadság megvalósítása nem sikerült. Az örményekkel való bánásmód 1913-ban olyan elviselhetetlenné vált, hogy segítségért fordultak az európai kormányokhoz. Több hónapos tárgyalás után olyan egyezség született, amelyben a Magas Porta megengedte két európai ellenőrnek, hogy felügyelői tekintélyt gyakoroljon a hat örmény vilajetben (tartományban). Hoff és Westeneng urakat nevezték ki, az előbbi egy svéd, az utóbbi egy holland volt. Elmentek tehát Konstantinápolyba (Isztambulba), hogy átvegyék a megfelelő útmutatásokat, de ezzel még nem voltak készen, amikor kitört az I. világháború, és a török kormány megfosztotta őket tekintélyüktől, és felszólította őket, hogy hagyják el az országot.

1914 augusztusa, szeptembere és októbere – Törökország ekkor még semleges volt – nagy fordulatot jelentett a török történelemben. A törökök azonnali mozgósítást rendeltek el, megszüntették a külföldi állampolgárok államszerződéses jogait, bezártak minden külföldi postahivatalt, megemelték a beviteli vámokat, és minden viszonylatban előnyöket csikartak ki abból a körülményből, hogy a nagyhatalmak hadiállapotban álltak egymással. A siker, hogy elhárították a szövetségesek áttörését a Dardanelláknál, azzal az érzéssel töltötte el őket, hogy győztesek, és feltámasztotta bennük annak reményét, hogy ismét világhatalommá válnak.

Ördögi terv

A háborús körülmények megadták a török kormánynak a régen várt alkalmat arra, hogy kezet emeljen az örményekre. Rögtön az elején néhány örmény vezetőhöz fordultak, és közölték velük, hogy ha egy örmény a legcsekélyebb segítséget is nyújtja az oroszoknak Törökország esetleges megszállásakor, akkor nem nyomoznak egyes személyek után, hanem az egész (örmény) fajt teszik felelőssé. 1914 tavaszán alakították ki az örmény faj megsemmisítésére irányuló tervüket. Bírálták saját elődeiket hanyagságuk miatt, hogy miután leigázták a keresztény fajokat, sem meg nem semmisítették, sem az iszlámra át nem térítették őket. És miközben négy nagyhatalom háborúban állt velük, a másik kettő pedig szövetségesük volt, kedvezőnek találták az időpontot arra, hogy jóvátegyék 15. századi elődeik figyelmetlenségét. Azt a következtetést vonták le, hogy ha egyszer már végrehajtották tervüket, akkor a nagyhatalmak kész tények előtt állnak majd, és megbocsátják a bűncselekményt, ahogyan ez az 1895-96-os mészárlás esetében is történt, amikor a nagyhatalmak még csak szemrehányást sem tettek a szultánnak.

A hadra fogható örményeket behívták a hadseregbe, de nem adtak fegyvert a kezükbe: egyszerűen útépítésre és hasonló munkákra használták őket. Aztán azzal az ürüggyel, hogy fegyverek után kutatnak a házakban, kifosztották a falusiakat. Amit csak el tudtak venni az örményektől, lefoglalták hadseregük számára, anélkül hogy fizettek volna érte, és túlzott hozzájárulást követeltek tőlük a Nemzeti Védelmi Bizottság számára.

Tömeges deportálások

Az örmények ellen hozott utolsó és legrosszabb intézkedés az volt, hogy az egész népességet tömegesen deportálták lakhelyéről, és a sivatagba száműzték. Az úton mindenféle rettenet kísérte őket. Sem szállításukról, sem ellátásukról nem gondoskodtak. Az áldozatoknak, köztük tekintélyes férfiaknak és nőknek, gyalog kellett menniük, és ki voltak téve a külön erre a célra szerveződött rablóbandák támadásainak. Az otthonokat lerombolták, a családokat szétszakították, a férfiakat megölték, az asszonyokat és lányokat naponta megerőszakolták az úton, vagy háremekbe vitték. A gyerekeket folyókba dobták, vagy anyjuk idegeneknek adta el, hogy megmentse őket az éhhaláltól.

Ezeket a tényeket azok a beszámolók tartalmazzák, amelyeket az amerikai követség abszolút megbízható szemtanúktól kapott. E tények felülmúlják a legállatibb és legördögibb kegyetlenségeket, amelyeket korábban valaha is elkövettek vagy kitaláltak a világ történelme során.

A török hatóságok minden hírösszeköttetést megszakítottak a főváros és a tartományok között, azzal a naiv feltételezéssel, hogy mielőtt még a világ tudomást szerezne róla, véghez vihetik az évszázad bűncselekményét. De az információk kiszivárogtak, konzulok, misszionáriusok, külföldi utazók, sőt törökök révén is. Hamarosan megtudtuk, hogy a tartományok kormányzói parancsot kaptak: hivatali területük teljes örmény népességét küldjék száműzetésbe, kortól és nemtől függetlenül. A helyi hivatalnokok, néhány kivételtől eltekintve, szó szerint végrehajtották ezeket a parancsokat. Minden jó karban lévő férfit vagy behívtak a hadseregbe, vagy lefegyvereztek. A hátramaradottakat, öregeket, nőket és gyerekeket, a legkegyetlenebb és legocsmányabb bánásmódnak vetették alá.

A tények pontos feljegyzése érdekében intézkedéseket hoztam, hogy gondos jegyzőkönyvet készítsenek minden olyan vallomásról, amelyet a mészárlások szemtanúi tettek nekem. Ezek a jegyzőkönyvek magukban foglalták a legkülönfélébb menekültek, keresztény misszionáriusok és más tanúk beszámolóit. Mindent egybevetve, tájékoztatást adnak annak a nagy mészárlásnak bizonyos szakaszairól, amelyet nem lehet kétségbe vonni, és amely az egész világ előtt elítéli e faj brutális gyilkosait. Az általam összegyűjtött anyagból sokat nyilvánosságra hozott már Viscount Bryce kitűnő kötete (Viscount Bryce: Die Behandlung der Armenier im Osmanischen Reich. Dokumente vorgelegt an Viscount Grey of Falladon, Staatssekretär im Auswärtigen Amt, London 1916).

„Az I. világháború megakadályozta a reformok alkalmazását Örményországra, és megengedte az ifjútörök kormánynak (a Talaat, Enver, Dzsamal triumvirátusnak), hogy egyszer s mindenkorra véget vessen az örmény kérdésnek. 1915. április 24-én lemészárolták Konstantinápoly intellektuális és politikai elitjét, röviddel azelőtt, hogy elkezdődött az örmény népesség szisztematikus deportálása és megsemmisítése: az oszmán birodalomban élő 2 300 000-es örmény népességnek 1 500 000 halottja lett. Azok, akik el tudtak menekülni a népirtás elől, a Kaukázusba, Iránba, Szíriába vagy nyugatra menekültek. Örményország nyugati részéből kiürítették az örményeket."

„Az I. világháború után még ismeretlen, és ezért hiányos volt az örmény áldozatok teljes száma. Csupán a szír sivatag megsemmisítő táboraiban életét veszítette az oda- vitt deportáltak legnagyobb része. Az örményeken kívül további 500 000 asszír-káldeus és szír-ortodox keresztényt semmisítettek meg Törökország déli részén. Ezért ma körülbelül kétmillióra teszik e népirtás áldozatainak összességét."

Larousse Enciklopédia, 1982

Egy német misszionárius beszámolója

Helyhiány miatt itt csak egy dokumentumot idézhetek. Egy német misszionárius vallomásáról van szó:

„Ugyanazon a délutánon történt, amikor az első rettenetes híreket kaptam, de nem egészen tudtam hitelt adni nekik. Néhány molnár és pék, akikre a kormánynak szüksége volt, hátramaradt, és ők kapták az első híreket. A férfiakat mind összekötözték, és a városon kívül lelőtték őket. Az asszonyokat és a gyerekeket a szomszédos településekre vitték, és vagy százával házakba zárták, és elevenen elégették, vagy a folyóba dobták őket. (A mi épületünk a város központjában állt, így viszonylag hamar tudomást szerezhettünk minden újságról.) Ezenkívül látni lehetett, hogy vérrel borított, síró nők és gyerekek haladnak el. Ki képes leírni ezeket a képeket? Számítsa hozzá az égő házak látványát és az égő testek szagát!

Egy héten belül szinte mindennek vége volt. A tisztek bátorságukkal kérkedtek, amellyel sikeresen kiirtották az egész örmény fajt. Amikor három héttel később elhagytuk Mush városát, a falvak még mindig égtek. Semmi sem maradhatott meg az örmények tulajdonából, sem városon, sem falun. Egyedül Mush-ban 25 000 örmény élt, ezenkívül 300 falu tartozott még Mush-hoz, mind jelentékeny örmény népességgel. Elhagytuk Mush-t, hogy Mezrehbe menjünk. A minket kísérő katonák büszkén mutogatták, hol és hogyan és mennyi nőt és gyereket öltek meg.

Amikor Harputba (Karpout) értünk, örültünk, hogy az árvaházak telve voltak. De ez volt minden, amit el lehetett mondani. Mamuret-ul-Aziz az összes örmények temetőjévé vált. A különböző vilajetek összes örményeit ide küldték, és mindazok, akik nem haltak meg útközben, egyszerűen azért jöttek ide, hogy itt találják meg sírjukat."

Kínzás és mészárlás

„A másik rettenetes dolog Mamuret-ul-Azizban a kínzás volt, amelynek két hónapon át alávetették az embereket. Általában a jobb módú osztályokat kezelték ilyen kegyetlenül. Az emberek lábát, kezét, mellkasát hozzászögezték egy darab fához, letépték kéz- és lábkörmeiket, kitépték hajukat és szakállukat, lábukra patkót vertek, mint a lovaknak, másokat lábbal felfelé, fejjel lefelé a klozet fölé akasztottak.

Ó mennyire kívánná az ember, hogy mindezek a tények ne lennének igazak! Hogy a kinti emberek ne hallják e szegény áldozatok halálkiáltásait, férfiak járkáltak dobokkal és sípokkal a börtön körül, ahol ezeket a rémtetteket elkövették."

Az áldozatok száma

Mivel az örmények lemészárlása – ha a számokat és az alkalmazott módszereket megítéljük – a legnagyobb rémtettet jelenti, amit valaha elkövettek az emberiség történelmében, sűrűn felteszik a kérdést: Hány örményt gyilkoltak meg ténylegesen, vagy halt meg az éhségben és nélkülözésekben? Hányat hajtottak szerencsétlen száműzetésbe? Viscount Bryce dokumentumainak jelentős gyűjteménye végén megtalálható a tények gondosan összeállított áttekintése. Ez 1912-re vonatkozóan 1 600 000 és 2 000 000 között adja meg a török birodalom örmény népességének számát. Ebből 182 000 menekült a Kaukázusba, és 4200 Egyiptomba. 150 000 még mindig Konstantinápolyban él. Ehhez a számhoz hozzá kell adni azoknak a túlélőknek viszonylag csekély számát, akik elfutottak a halál elől, és most rejtőzködve, szétszórtan élnek a különböző tartományokban. Azt a végkövetkeztetést kell levonnunk, hogy egymillió örményt űztek el kisázsiai békés falvaikból és népes városaikból. A meggyilkoltak száma 600.000 és 800.000 közé esik. A megmaradtak szomorúan nélkülözik a legszükségesebbeket is, és kezüket Amerika keresztény közössége felé nyújtják.

Forrás: Komma, 2005/27

Olvasók fóruma

Kedves Szerkesztők!

Köszönöm az „Érted vagyok" augusztusi számába foglalt írásokat és a munkátokat. Külön öröm volt ebben a nívós „társaságban" látni saját írásomat.

Néhány cikkel kapcsolatosan – közlési és reagálási kényszer nélkül – leírom a véleményemet, tudva persze, hogy ezzel esetleg – nem feltétlenül és igen kis eséllyel – kiteszem magamat nálam nagyobb és okosabb erők hatásának.

Ha valamilyen címet kellene adnom ennek az írásnak, akkor a Hogyan segítheti az emlékezetgyógyászat a pneumatoszféra betegségben szenvedőket címet adnám.

Farkas József A pneumatoszféra és M. Kütemeyer Az elmesélés – ösvény a fájdalomhoz című cikke, valamint Hamvas Az engedékenységről írt gondolata ébresztett bennem további asszociációkat, ráadásul olyanokat, amelyek valamiképpen összekötik a fentiek gondolatait. Talán azért voltam kicsit érzékenyebb a témára, mert éppen a nyáron faragtam ki egy, a témával összefüggő szimbolikus fatáblát a csoportom részére.

M. Kütemeyer emlékezetgyógyászata a kiindulás, mivel a test és a lélek kapcsolata alapján diagnosztizálja, gyógyítja a lelket, ami aztán a testet is meggyógyítja. Annak alapján gyógyít, amit a beteg mond, mert lehetővé teszi számára – olyan körülményeket teremt, nagyon találóan „a testi vizsgálat női módjának" nevezi –, hogy befelé menjen, emlékezzen egy olyan bajára, ami eddig nem került feltárásra, ezért fertőz, viszont feltárása gyógyít.

Ebben a cikkben, amelyben a figyelem, a lassúság, a beszéd mint a test gyógymódjait kifejező fogalmak kerülnek elő, számomra mégis az emlékezés a kulcsszó. Teljesen igazat adok M. Kütemeyernek, aki a test fizikai bajait és lelki szenvedéseit gyógyítja – mert családi „praxisomban" ugyanezt tapasztaltam –, de mi a helyzet az úgynevezett vagy ténylegesen fizikailag egészségesekkel? Náluk nem jelentkeznek fizikai tünetek, nem lépnek „üvegbe", nem „puffadnak fel", nem fáj a „hátuk", de ahogy haladnak előre a korban – úgy ötven után – egyre fájdalmasabban merül fel bennük a kérdés: Ennyi volt az egész? Csak ennyit tudtam tenni? Tényleg nincs más lehetőségem? Hát már nem sikerül álmaimat megvalósítani? Nem lett jobb a világ általam?

És akkor jön Farkas József, és azt mondja: igen, ez a helyzet, de megtanultál táncolni, még így is, ilyen körülmények között – gúzsba kötve – is, mert erőt merítettél a pneumatoszférából. „Akkor egyszerre átéled, hogy létezik ez a segítség. Átéled, hogy ez a pneumatoszféra mozgósítható." Félreértés ne essék, nem te vagy képes tenni, hanem „ez" mozgósítható – mondja. A továbbiakban ugyan adós marad a mozgósítás módszereivel és eszközeivel, de a cikk, jelzés szerint, még folytatódik. Ezek a fenti kérdések pontosan olyan tünetekre utalnak, mint a fizikaiak a lelki bajok esetén, de itt érzelmi és gondolati bajok jelzik a „pneumatoszférával" való kapcsolat hiányát. Mégis, van itt valami összefüggés M. Kütemeyer „Kristófszindrómája" és a mozgósítható, rajtam kívül álló, de rajtam keresztül valamilyen módon hatni képes erő között. Az elsőnél „az egész világot cipeljük, az egész világ szenvedését", a másiknál „maradunk emberek, férfiak, nők, öregszünk, a halál félelme kínoz, tehetetlenek vagyunk, és mégis csodálatosan 'táncolhatunk' gúzsba kötve" – ez igen, mondjuk az elsőre; pfuj, micsoda önzés, mondhatnánk a másodikra. Mégis, az első beteggé tesz – mondja M. Kütemeyer, a másik kiteljesít – mondja Farkas József.

„Emlékezni annyit jelent, mint belülre menni, befelé nézni", és visszafelé. M. Kütemeyer nem megy tovább, nem mondja azt ki, amit Farkas József, hogy egészen a pneumatoszféráig, mert testi betegségeket gyógyít lelki diagnózis alapján. De az „egészségesek" egyetlen gyógymódja a fenti kérdések okozta betegségre szintén az emlékezés, emlékezés arra, aki vagyok. Emlékezés a mérhetetlenül sok, megtapasztalt külső és belső gúzsra, ami kijár minden lénynek a bioszférában, és emlékezés arra, aki Vagyok, aki pillanatnyilag, éppen most, éppen itt, éppen ilyen körülmények között, éppen ilyen formában létezik, de akinek az otthona a pneumatoszféra, és aki egy pillanatra sincs gúzsba kötve. Emlékezni arra, akinek lehetősége van saját – és egyben a földi – gúzsok közül néhánytól megszabadulni, majd ezt a szabadulást tanítani azoknak, akiket érdekel, „mozgósítva" ezzel a pneumatoszféra erőit, ahogy testi vonatkozásban a lélek ereje segít a testnek M. Kütemeyer tapasztalata szerint. Ő azért választ „női" gyógymódot, mert nem kellőnek ítéli a „férfi"-félét, a szokásosat, a „nyugatit." Ez a helyzet az „egészségesek" világával is – Farkas József szerint. Ez a világ még a legjobb pillanataiban is az „én hordozom, én kijavítom, amit Isten elszúrt" világa, amely érzi, de fogait összeszorítva nem fogadja el valóságnak a gúzst, nem akar megszabadulni legalább attól, amitől lehetséges, ezért türelmetlen, kritikus másokkal, és érzelmi erejét sértődésekben, sértésekben, felesleges aggódásban fecsérli el, vagyis nem tud „táncolni", hanem belerokkan a sikertelenségbe, mások közömbösségébe és meg nem értésébe, hitetlen lesz, és ennek álcázására racionalistának nevezi magát, és bár tanítani valami egyszerűséget tanít, az élő példa ő maga.

Nem tudom Farkas József hány éves korában írta ezt az írást, de bizonyára elmúlt már ötven. Annak, akinek sikerül az első ötven – néha talán harminc is elég (?) – évében megszabadulnia néhány, főleg érzelmi és gondolkozásbeli gúzstól, van esélye rá, hogy átélje a pneumatoszférát, és van még rá néhány éve, hogy az egészet – a szabadulást és az átélést – tanítsa. Ilyen módszert tanítana például a Bokor is, ha nem lenne bizonyos szempontból ennyire „férfias", és nagyobb hangsúlyt fektetne az érzelmeken végzett munkára. A többi, már meglévő mellett ez a kulcs az átélés lehetőségéhez. Összehasonlításul vesd össze M. Kütemeyer cikkének függelékével, a fizikai vonatkozást mindenütt tovább víve az ember mindhárom – fizikai, érzelmi, gondolati – vetületére egymással összefüggésben, és talán kitekintve a Bokor legutóbb felmerült „problémalistájára". A mérhetetlen sok jó és hasznos ötlet végigviteléhez miért kevés az egyéni vagy csoportos akaraterő? Hol folyik el? Mi más akadályozza meg az „átélést", mint a görcsök – gúzsok – a testben, az érzelemben és a gondolatokban? De az is lehet, hogy a célok nagyok a ma lehetőségeihez mérten. Akkor kisebb célok megvalósításában nyilvánulhatna meg az erő, mint ahogy meg is nyilvánul, de akkor mi ez a sok elkeseredett kérdés?

Félreértés ne essék, visszatekintve az életemre, elsősorban magamról beszélek.

Hamvas írása úgy jön ide, hogy ő már az egészet a pneumatoszférából nézi, és onnan nézve tekint mindent

„engedékenységnek". Pedig erről szó sincs. Nincs miből engedni. Ahol vagyunk, az nem a „szellem világa", hanem a gúzsok világa. Innen csak felfelé lehet izzadva kapaszkodni – ha már megszabadulva néhány gúzstól, van rá erő, akarat, vágy, nem lefelé csúszni. Aki pedig már „benne" van, annak eszébe sem jut a kevesebb felé menni. Arról van szó, hogy néha – szerencsére minden korban – néhányan töredékes módon emlékeznek még arra a hagyományra, amely a „pneumatoszféráról" mint az ember egyetlen céljáról beszél (pl. „női gyógymód"), de amely a mai ember számára elérhetetlen, mert minden és mindenki lefelé, önmaga erejére, vagy erőtlenségére mutat. Már senki sem emlékszik rá, senki sem hisz benne vagy akarja „megtapasztalni", amit a Mester mondott: „veletek leszek a világ végezetéig". A ki, hol, hogyan van velünk kérdéseket senki sem teszi fel. Ennek átéléséről szó sincs – pedig egy emberöltő során semmi más lehetőség nincs –, lásd tékozló fiú. A hogyanról senki sem beszél, csak nagyon kis és zárt körben – talán szerencsére –, mert akkor „apropénz", olyan gyöngy lesz belőle, amit a disznók eltaposnak.

Nagyon fájdalmas dolog ez, mert aki egyszer átélte a pneumatoszférával való kapcsolatot, az még csak képes dadogni valamit (pl. „pne-u-ma-to-szfé-ra"), de aki benne él, az csak egészen hétköznapi dolgokat mond, hétköznapi szavakkal egy egészen más szintről, amiről nincsenek élő, kimondható, igaz szavaink, kimutatható érzéseink, vagy mozdulataink, csak olyan fogalmaink, mint szeretet, barátság, együttérzés, türelem, közösség, vagy talán ritkán olyan, közösségnek szóló, igaz mozdulatunk, ami a „kik az én anyám…", vagy a „gyere, kövess engem…" mondatokat előzhették meg. És igaza van egyes tanítóknak, hogy ezt a „benne levést" csak intenzív együtt-éléssel lehet megtanulni egy élő mestertől, vagy ha ilyen nincs, mert még „nem vagyunk vele", akkor egész életre szóló, mindennapos kitartással, vággyal, türelemmel, egymást „gyógyítgatva" – olyanoknak, akik ezt az „egészséget" el akarják érni.

Farkas István
Budapest

Tisztelt Szerkesztőség!

Az áprilisi számban jelent meg Paul Hoffmann Ki volt a Názáreti Jézus? c. tanulmánya, amely hat egységből áll. Az első három egység mindegyik bekezdéséhez hozzászólok.

I/1 Nem Lerini Szent Vince meghatározása dönti el egy-egy vallás hitvallását, hanem mindenkori vezetőjének esetleg zsinattól megtámogatott szuverén döntése, akarata.

I/2 Más dolog a szuverén döntéssel meghatározott hittartalom, és más dolog a vallási közösséghez tartozó egyének hitének tartalma. Amíg nem volt meghatározott hitvallás, ki-ki gondolhatott vallása tartalmaként különböző dolgokat.

I/3 Valószínű, hogy hatott az antik filozófia, de sokkal inkább hatott Pál. Ez pedig az, hogy van az Istennek új népe, a megkeresztelkedettek, a szentek; s jó dolog a szeretet is, de nem annak cselekedetei jelentik az üdvösség alapvető feltételét, hanem az, hogy elhiggyük Pál gnózisát. Azaz azt, hogy Jézus kiengesztelte halálával a ránk haragvó Istent, meg kell tehát keresztelkednünk, és tapsolnunk Jézusnak, a mi megmentőnknek.

I/4 A kánoni evangéliumok mindegyikében még az a hangsúlyos, hogy mit kell tennünk, nemcsak a Q-ban. Pálnál szorul ez háttérbe, hogy előre kerülhessen a hit páli gnózisa.

II/1 Sem az evangéliumokban, sem Pálnál nem központi jelentőségű Jézus újbóli eljövetele. Semmi alapja sincs tehát annak a megállapításnak, hogy ez lett volna az őskereszténység első és egyetlen dogmája.

II/2 Az antiókhiai *közösségek* hitének tartalmáról nagyjából semmit sem tudunk; de hihetjük, hogy magukévá tették a páli gnózist. A *khrisztianoi*-ból csak az következik, hogy a Jézushoz tartozók Messiásnak is tekintették Jézust, de ez a négy kánoni evangélium közös hittartalma.

II/3 Nem az antiókhiai *közösségek* jellemzője a páli gnózis és annak anzelmi, ill. lutheri folytatása.

II/4 A szinoptikusok is isteni lénynek tekintik Jézust, és a János-prológ csak megfejeli a szinoptikusok e hitét.

III/1 A préegzisztencia burkoltan ott van a szinoptikus evangéliumokban is: Jézust valóban az Isten fiának gondolják.

III/2 Olcsóbb dolog teologizálni arról, hogyan lehet egy ember egyúttal Isten is, mint szóba állni azzal, amit kíván tőlünk Jézus.

IV. Nincs antiókhiai teológia, és nincs galileai Q-teológia, és nincsenek Q-prédikátorok, ahogyan nincsenek Máté-prédikátorok, Márk-prédikátorok stb. sem. A Q anyaga bent van két evangéliumban, és ettől e kettő még nem lóg ki a négy kánoni evangéliumból. Magyarul: a KIO megírható akármelyik evangélium alapján is, és a Q alapján is. Mind az ötből az jönne ki, hogy a mi dolgunk az Ország megcsinálása, s hogy Jézus az Isten fia.

V. Úgy értelmezi Jézust a Q, ahogyan a négy kánoni evangélium, szemben a szerző azon állításaival, hogy Jézus tűzbe merítő, és hogy Isten uralmat ruház Jézusra.

VI. Isten nem áll a szegények pártjára. Marx állt oda! Isten nem szolgáltat igazságot, még a Fiát is ki lehetett végeznünk. A Q krisztologizáló munkája harmóniában van az evangéliumokéval: Jézus ügye mellett kell hitet tenni, aki egyébként az Isten fia. Jézus csak e kettőt együtt fogadja el. Ez a Jézustól tanított *hitvallási helyzet*: Hiszek az Isten fiában, tehát igyekszem megtenni, amit tanított.

Egyébként sajnálatos, hogy nem áll rendelkezésemre a Q szövegének az a kiadása, amely nem a mátéi és lukácsi helyeket adja meg. A szerző a Q- helyeket adja meg, ennek következtében az olvasó csak sejtheti a tartalomból, hogy mire hivatkozhatik.

Bulányi György
Budapest

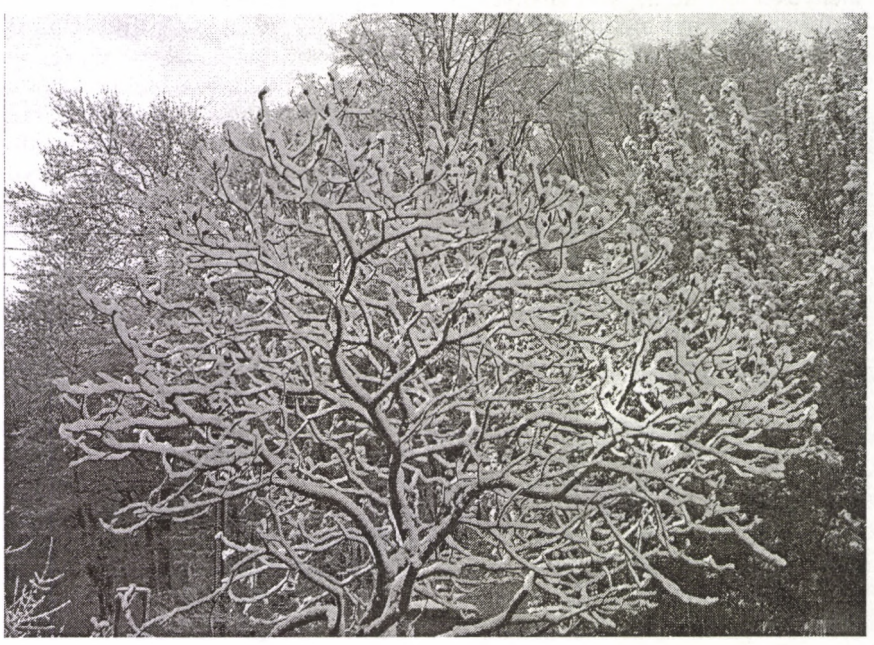

Ezüstjubileum a Börzsönyben

Halyagos, 2005. június 19-21.

2005. június 19. Vasárnap. Pontosan 25 évvel ezelőtt szenteltek pappá.

Reggel meghatódva ébredek. Örömmel készülök minden faluba, hogy bemutassam az ezüstmisémet. Nem szóltam senkinek a jubileumról. Nem szerettem volna, ha ünnepelnek. Az idő múlása nem érdem.

Öregedve egyre jobban szeretem a csendet, a csendes dolgokat. Elért eredményeim nem olyanok, amiket nagyon ünnepelni kellene.

Mielőtt a péri templomba indulok, Pirikétől kapok egy sms-t: *„Boldog az az ember, akinek te vagy az ereje, aki a te utaidra gondol.”*

Aranyos. Megszívlelem. Útravalónak a mai napra nagyon jó.

A misék előtt egy kislányt keresztelek Péren. Viktória a neve. Annyit jelent, mint győzelem. Mosoly fut át az arcomon. Valóban győzelem, hogy 25 év telt el pályamódosítás nélkül.

Kezdődik Péren a szentmise. Kevesen vagyunk. Ahogy általában nyáron. Próbálok nagyon összeszedett lenni. Szeretettel simogatom szememmel a jelenlévőket.

A szentmise evangéliuma: *„Aki megvall engem az emberek előtt, megvallom én is mennyei Atyám előtt... Aki megtagad engem az emberek előtt, én is megtagadom mennyei Atyám előtt.”* (Mt 10,32-33)

Elmondok egy példát többek között arról, mikor gyáva voltam tanúságot tenni az igazságról. Egyet arról is, amikor bátor voltam.

Amikor a Miatyánkhoz érünk, így vezetem be: „Most hálaadásul mondjuk el közösen az Úr imáját.”

Hálával telik meg a szívem. Áldozásnál minden áldozóra ránézek. Magamban hálát adok értük.

A befejező áldás ezüstmisés áldás. Nem tudja senki, csak én. Jól van ez így.

Sietek Táplányra. Kis betegeim 23-an várnak. Örömmel fogadnak, mint mindig. Ugyanígy válaszolok. Szeretném mindegyiküket a legnagyobb isteni szeretetbe burkolni.

Lacika egyenes derékkal ül, olyan fantasztikus áhítat van az arcán, amit én még senkin nem láttam. Mosolyog, átszellemült. Igazi ajándékot ad ezzel.

Hátrafordulok, hogy felolvassam az olvasmányt. (Táplányon háttal miséző oltár van.) Szilvi aranyosan rám mosolyog, integet, majd mutatja a könyveit, amiket minden misére elcipel. Jehova Tanúitól kapta. Nagyon örül nekik.

Mise végén nagyot nevetünk. Laci felhívja a figyelmemet, hogy a pápát már nem II. János Pálnak hívják. Megdicsérem, hogy figyelt, és megköszönöm, hogy szólt.

Töltéstaván is kevesen vagyunk. Örülök, hogy Beuci édesanyja, Marika is eljött. Valóban hálát kell adni Bea gyógyulásáért.

A ministránsok nagy hangulatban, mint mindig. Megegyezünk, hogy a héten dolgozunk a templom körül. Lelkesek, és jelentkeznek.

Mise végén, a templom előtt egy kicsit beszélgetünk. Marika néni, Charlie, Pitykó, Hanna meg én.

Ezután Pázmándra sietek. Megdöbbentő látvány, egy gyermek sincs a misén, csak a ministránsok. A nagyobb ministránslányok közül többen olyan rövid pólóban jöttek, hogy kilátszik a hasuk. Szóvá teszem. Nevetnek. Mise alatt ráncigálják a ruhájukat, hogy ne látszódjon ki a hasuk. Ekkor meg majdnem én nevetek.

Elmúlik a negyedik mise is, ezüstmisés áldással.

Sietek haza. Nem mondom senkinek, hogy nagy útra megyek. Egyik reggel jutott eszembe.

Elhatároztam, megteszem. Elutazom a Börzsönybe. A halyagosi kulcsosház mellett – ahol már többször voltunk – felmegyek a Vadállóra. Ez a hegy 613 méter magas. Csodálatos kilátás nyílik a környező hegyekre. Itt van egy kidőlt fa. A belseje elkorhadt, de száraz ágai még mindig állnak.

Péren az utcán hagyom az autómat. Gyorsan ebédelek néhány falatot. Előzőleg felírtam, mit rakjak a hátizsákomba.

Azt tervezem, hogy megcsinálom a „Nagytoll” próbát, a 24 órás remetenapot.

Emelkedett lélekkel indulok útnak. Rettenetes meleg van az autóban. Már most óriási hála él a lelkemben. Alig várom, hogy odaérjek, és elkezdjem a hálaadó imádságot.

Esztergom után eléneklem a „Te Deum”-ot. A szobi révnél 50 percet kell várni. Leülök egy kőre a Duna-parton. Most fáradtnak érzem magam.

Furcsa, hogy egyedül vagyok. A Börzsönybe mindig közösen jövünk közösségeim tagjaival. Most először merül föl bennem: Jó, hogy egyedül jöttem? Ez még számomra is új műfaj. Mindenhova közösen megyünk.

Gyorsan telik az idő a Duna-parton. Sok a csónakázó. Családok jönnek gyerekestül. Végre megérkezik a komp. Nézem a Duna vizét menet közben. Nagy hála él a szívemben.

Fél óra múlva már Kemencén vagyok. Elindulok a jól ismert úton a „VILATI”-hoz. Megérkezem. Nincs egy árva lélek sem a közelben. Rövidnadrágot, pólót veszek. A hátizsákom több mint 20 kg. Elindulok egy fohásszal az ajkamon.

Elérkezem az első patakátkelőhöz. Azonnal eszembe jut a tavaszi túránk. Olyan vad és mély volt a Csarna-patak, hogy vissza kellett fordulnunk. Mindenhol a nagy árvíz nyomai. Látom, hogy akkor jól döntöttünk. Semmi esélyünk nem lett volna eljutni a kulcsosházig.

Útközben imádkozom, hálálkodom jóságos mennyei Atyámnak, és nosztalgiázom. Már harmadik éve, hogy mi is ide járunk.

Turisták jönnek szembe. Megbámulják nagy hátizsákomat. Gyorsan eltelik az idő a Hamuházig.

Alig várom, hogy meglássam a kis házat. Megpillantom a tetejét. Eluralkodik rajtam az érzés: hazajöttem.

A padra teszem a hátizsákomat. Iszom a forrásvízből. Most nem olyan tiszta, mint tavaly.

A kisház ablakában ott a lefűrészelt lakat. Gyurci mondta, hogy betörtek. Már új lakat van az ajtón.

Leülök a kis teraszra, ahol éjszakánként aludni szoktam. Megrohannak az emlékek. Jó visszapergetni az eseményeket.

Leülök a padra is. Elmondok egy hálaimát. Mennyit beszélgettünk, játszottunk, imádkoztunk itt.

Felveszem a hátizsákom, és elindulok az Egyház-patak mentén. Most több víz van benne a szokásosnál. Eszembe jut: az egyház medrében is lesz mindig éltető víz. Talán nem annyi, mint a többi patakban, de a források nem apadnak el soha.

Hátizsákom igazi súlyát most érzem csak. Erőteljes az emelkedő. Eszembe jut, az elmúlt 25 esztendő is ilyen volt. Benne vannak a bűneim, az erényeim, a munkám és a lustaságom, szenvedéseim és örömeim.

Egyre erőteljesebb az emelkedő. Elhatározom, nem fogok egyszer sem megállni a csúcsig.

Meglátom a kidőlt tölgyfát. Ez a rész a legmeredekebb. Patakzik rólam a verejték.

Megérkezem a Vadálló csúcsára. Feltartott kézzel hangos hálaimát mondok. Végtelenül boldog vagyok. A szemben lévő hegyoldalt még süti a Nap. Csodálatos a kilátás.

Azonnal felállítom a sátramat. Ilyen szép, panorámás helyet még a sátram sem látott.

Átöltözöm. Száraz ruhát veszek. A szél hűvös. Nagyon szeretem a hűvös szellőt.

Megvacsorázom. Utána kiterítem a ponyvát, ráteszem a hálózsákot. Előveszem a térképet. Előttem a Sátánbérc magasodik. Micsoda jelkép ez is. Le kell számolnom a Sátánnal.

Elhatározom, hogy minden itt töltött percem imádság lesz.

Megtelik a szívem szeretettel és hálával. Hálaadásomat az elején kezdem. A pappá szentelésnél és az újmisénél. Ahogy múltak az évek, úgy adok hálát minden állomáshelyemért, mindenkiért, aki eszembe jut.

Gyorsan röpülnek az órák. Leszállt az alkony. Elmondhatatlanul gyönyörű és felemelő. Azt hittem, félelmetesebb lesz a sötét. Erős a holdvilág. Nem is kell lámpát használnom.

Egyvégtében tart a hálaadásom.

Nem sokkal éjfél előtt aludni térek.

Eszembe jut, amikor tavaly itt jártunk, és 24 órás remetenapot akartunk tartani, azért maradt el, mert a lányok féltek az éjszakától, a sötéttől. Pedig nincs semmi félelmetes. Inkább lélekemelő.

Mérhetetlen, kifejezhetetlen békesség száll a lelkembe. Az élmény is leírhatatlan. Vadjárás nincs. Csendes minden.

Gyorsan elalszom. Csak arra ébredek többször, hogy nagyon göröngyös a talaj. Fáj a hátam, az oldalam.

Hajnalban kinézek. Csodálatos az ébredő Börzsöny. A madarak már dalolnak.

Felkel a Nap. Rásüt az imahelyemre. Hátrébb húzódom. Folytatom a hálaadást. Talán életem végéig folytathatnám, olyan sok minden történt velem.

Reggelizek. Keveset, mert keveset hoztam. Spórolni akarok, mert elhatározom, még egy napot maradok. Tehát dupla lesz a „Nagytoll"-próba.

Most már örülök, hogy egyedül jöttem. Egy kicsit sétálok a környéken. Utána folytatom a hálaadást. Sok a bogár, kezd meleg lenni. Most nehezebb az imádság.

Amikor megérkezésem után elkezdtem a hálaadást, „nyitottam a Szentírásból". A tékozló fiú történeténél nyílott ki az Újszövetség (Lk 15,11-32) Nagyon megérintett. Most én vagyok a tékozló fiú, aki visszatért az Atyához.

Minden vagyonát a kezembe adta. Mihez kezdtem vele? Mire használtam?

Már közel huszadik órája tart a hálaadásom. Sorra jönnek most is a lelkembe az arcok, események. Mindenért, mindenkiért hálát adok tiszta szívből.

Már hétfő délután van. Elfáradtam az imában. Pihenek egy kicsit a sátramban.

Egyvégtében hála van a lelkemben, és mérhetetlen békesség a szívemben.

A pihenés után újult erővel kezdem a hálaadást.

Most a közösségeimet veszem sorba. Hálát adok mindenkiért. Áldásban részesítek mindenkit. A csoportokért való hálaadás után mindig „Szentírást nyitok", vagyis találomra választok igehelyet.

A kicsiknek a következőt nyitottam:

„Mivel értesültem az Út Jézusba vetett hitetekről és az összes szentek iránt tanúsított szeretetetekről, szüntelenül hálát adok értetek és megemlékezem rólatok imádságomban: Urunk Jézus Krisztus Istene, a dicsőség Atyja, adja meg nektek a bölcsesség és kinyilatkoztatás lelkét, hogy megismerjétek őt. Világosítsa meg lelki szemeteket, hogy megértsétek, milyen reményre hívott meg titeket, milyen gazdag a szentek fönséges öröksége és milyen mérhetetlenül nagy az ő hatalma fölöttünk, akik hívőkké lettünk." (Ef 1,15-19)

A középsősöknek ez jutott:

„Az alacsonysorsú dicsekedjék méltóságával, a gazdag ezzel szemben a nyomorúságával, hiszen elmúlik, mint a mező virága. Fölkel ugyanis a Nap, és perzselő hevével elszárítja a virágot: szirma lehull, és színpompája odavész. Így enyészik el majd a gazdag is minden vállalkozásával. Boldog az az ember, aki állja a megpróbáltatást, mert ha hűnek bizonyul, elnyeri az élet koronáját, melyet Isten azoknak ígért meg, akik szeretik őt." (Jak 1,9-12)

A nagyoknak ezt nyitottam:

„Mi köze a hívőnek a hitetlenhez? Hogyan tűri meg Isten temploma a bálványokat? Hiszen ti az élő Isten temploma vagytok, amint Isten mondja: Közöttük lakom és közöttük járok. Istenük leszek, ők meg az én népem. Ezért távozzatok közülük, s váljatok el tőlük, mondja az Úr. Tisztátalant ne illessetek, akkor fölkarollak titeket, atyátok leszek, ti meg fiaim és leányaim lesztek, mondja a Mindenható." (2Kor 6,16-18)

Az ÁG-nak:

„Törekedjetek békességre mindenkivel szemben, törekedjetek az életszentségre. Enélkül senki sem látja meg az Urat. Ügyeljetek arra, hogy Isten kegyelmét senki el ne hanyagolja, hogy valami mérges gyökér föl ne szökkenjen, kárt ne okozzon, és senkit meg ne fertőzzön." (Zsid 12,14-15)

A Papok II-nek:

„Miért tesszük ki mi is magunkat veszélynek szüntelen? Mindennap kész vagyok meghalni, hiszen büszkeségem vagytok, testvérek, Urunk Jézus Krisztusban. Mit

használ nekem, hogy Efezusban férfiasan küzdöttem a vadállatokkal? Ha a halottak nem támadnak föl, akkor csak együnk, igyunk, hiszen holnap úgyis meghalunk! Ne engedjétek magatokat félrevezetni! A gonosz beszéd megrontja a jó erkölcsöt. Józanodjatok ki teljesen, és ne vétkezzetek. Némelyek ugyanis nem ismerik az Istent. Mindezt azért mondom, hogy szégyelljétek magatokat.” (1Kor 15,30-34)

A „Káplán-találkozónak”:

„A világot és minden benne lévő dolgot teremtő Isten nem lakik kézzel épített templomokban, hiszen ő a mennynek és földnek ura. Semmiben sem szorul emberi kéz szolgálatára, hiszen ő ad mindenkinek életet, leheletet, mindent. Ő telepítette le az egy őstől származó emberi nemet az egész föld színén, s megszabta ittlakásuk pontos idejét és határát. S mindezt azért, hogy keressék Istent, hátha rátalálnak, miközben utána tapogatóznak, hiszen nincs messze egyikünktől sem. Benne élünk, mozgunk és vagyunk.” (ApCsel 17,24-27)

Újból alkonyodik. Gyönyörű a hegyoldal a lenyugvó Nap fényében. Enyhe szellő támad. Hideget hoz. Felöltözöm.

Késő éjjelig folytatom a hálaadást. Még sokan vannak, akikért hálát kell adnom.

A Hold erősen megvilágítja a hegyoldalt. A kismadarak elhallgatnak. A csend egyszerűen félelmetes.

Olyan állapotba kerültem, hogy a bűn nem tud megkörnyékezni. Egyszerűen nem érdekel. A lelkem Isten-közeli állapotban van.

Már nagyon hideg van. Erősödik a szél. Lefekszem. Még most is hálaadást mormolok. Csodálatos nap volt.

Fekhelyem talaja továbbra is egyenetlen. Fáj a hátam, az oldalam. A szél nagyon megerősödik. Rázza a sátramat. Nem tudok elaludni. Nem baj, akkor imádkozom tovább.

Eszembe jutott, hogy délután csodálatos fehér felhők jöttek a Sátán-bérc felett. Megkérdeztem: „Uram, mit üzensz a felhőkkel?” Legnagyobb megdöbbenésemre arcok formálódtak a felhőkből. Először az enyém, ahogy beszélni szoktam. Így fényképezett le néhány hete bérmáláskor a fotós. Utána egy megszólalásig hű oroszlán képe jelent meg. Majd a Sátáné, szájából gőzfelhőt lövellve. Legvégül egy ragyogó női arc jelentkezett a felhőkben.

Lassan elaludtam. Csodás hajnalra ébredtem. A szél elállt. Minden hűvös, mozdulatlan, békés.

Újból elaludtam. Álmodtam. A győri püspökségre kellett bemennem. Láttam, alig várják, hogy elmenjek. Még az épületben jártam, mikor különös csapat gyülekezett. Szellemidézők. Vezetőjük egy csonttá soványodott férfi volt. Háttal állt nekem. Hallottam a lelkemben: a Sátán követe. Megfogtam a két vállát hátulról. Ilyen vézna emberrel csak elbírok – gondoltam. Meg sem tudtam mozdítani. Az arcát nem láttam. Akkor elkezdődött a szeánsz. Csak nők voltak a médiumok. Otthagytam a vézna embert, indultam kifelé. Akkor egy nő mondott egy férfi és egy női nevet, meg azt, hogy mit üzennek nekem.

Nem akartam meghallgatni. A folyosón a takarítónő ellenségesen közeledett. Egy nagy deszkát felemelve jött felém. Rámosolyogtam és segítettem neki. Ettől az eltorzult arc is szebb lett. Ekkor felébredtem.

Már süt a Nap. Egy kidőlt fára ülök. Reggelizem. Olyan csodás a reggel, hogy csak imádkozni tudtok.

A sátram előtt egy kicsi sikló napozik. Nem fél tőlem. Egy kidőlt fára ülök és folytatom a hálaadást, meg a naplóm írását.

Újabb és újabb arcok és események jutnak eszembe. Mély hálaadásba merülve mondok köszönetet mindenkiért és mindenért.

Árnyékban ülök. Az erdő hűvöse hullámokban éri a hátamat. A Nap egyre magasabban jár.

Különös lelkiállapotban vagyok. Környezetem békéje teljesen rátelepedett a lelkemre. De jó lenne mindezt hazavinni, és hosszú ideig birtokolni! Lelkem Isten-közeli állapotban van. Erősnek és tettre késznek érzem magam.

Leteszem a füzetemet. Az jut eszembe, hogy az elmúlt 25 esztendőben – bár mindig akartam – de nem írtam meg a saját hitvallásomat. Imába merülök. Gyorsan jönnek a gondolataim. Rövid idő alatt megírom ezüstmisés hitvallásomat. Jó érzés tölt el. Boldog és megelégedett vagyok.

Számba veszem, hogy mindenkit belevettem-e a hálaadásomba. Még sokan jutnak eszembe. Imádkozom tovább.

Egy idő után úgy érzem, itt a remetenapom vége. Közel 30 órát imádkoztam egyfolytában. Egészen különös, életre szóló élmény. A Kísértő szinte nem is jelentkezett.

A gyönyörű hegyen leraktam a terheimet, felvettem a holnap ritmusát, keresztjét. Megújítottam az elkötelezettségemet szerető mennyei Atyámnak.

Hálát adok a nagy hegyekért, hogy két napon keresztül a testvérük lehettem. Elnézést kérek az állatoktól, akiknek a földterületét elfoglaltam.

Kimondhatatlan hálát érzek mennyei Atyám iránt, hogy megéreztem szeretetét, békéjét, gondoskodását.

Ezüstmisés áldást adok a hegyekre, szeretteimre, közösségeimre.

Már most fáj, hogy el kell búcsúzni ettől a csodálatos helytől. Mostantól ez már szent hely számomra.

Gyorsan elbontom a sátramat. Elpakolok. Amikor minden készen van, kitárt karokkal mondok egy utolsó imát.

Elérzékenyülve indulok le a hegyről.

Amikor az óriási bükkfák árnyékában gyalogok, eszembe jut, mennyire jó, hogy így döntöttem. Szebb volt ez így, mintha otthon ünnepeltettem volna magamat.

Egyfolytában hálát dalol a szívem, lelkem.

Leérek a halyagosi kulcsosházhoz, ahol nyaranta eltöltünk egy hetet. Nem állok meg, mert 8–10 erdei munkás nyesi az útra behajló ágakat, és betemetik a pocsolyákat. Átvillan rajtam: Remélem, nem lesz fakitermelés, amikor egy hónap múlva ide jövünk!

Illedelmesen köszönök a munkásoknak. Megbámulnak. Értük is imádkozom.

Később a patakban megmosom az arcom. Kellemesen meleg a víz.

Kiérek az autómhoz. Sértetlen. Ezért is hálát adok. 35 percem van, hogy elérjem a kompot. Gyorsan indulok. Minden hiába. Egy percet késtem. Most újból 50 perc szabadidőm van. Leülök a Duna-parton egy padra, ahol árnyék van. Egy percig bosszankodom a késés miatt, de akkor rádöbbenek: újból 50 percet kaptam az imára. El is kezdem gyorsan. Elrepül az idő. Átérek a Duna túlsó oldalára. Elképesztő meleg van az autóban.

Másfél óra alatt hazaértem.

Újból érzem az otthon légkörét. Szívem-lelkem megtelt kifejezhetetlen hálával. Köszönöm, Atyám!

HITVALLÁSOM

Pappá szentelésünk előtt aláírattatták velünk az egyház Hitvallását. Évekkel később – az ÁEH parancsára – újból alá kellett írnunk, amit már szentelésünkkor megfogadtunk. Most elérkezett az idő, hogy megírjam saját hitvallásomat, amikor ezüstjubileumom lévén, második napja remete vagyok a Börzsöny egyik csodálatos hegycsúcsán.

– Hiszek a világot, világegyetemet teremtő, fenntartó, jóságos mennyei Atyánkban, aki ki nem fejezhető jósággal és szeretettel küldi a Földre gyermekeit, hogy újjáteremtsék a világot.

– Hiszek az érdekek, események feletti jóságban, mert eligazító, tanító, szerető, megbocsátó jóságát, erejét megtapasztaltam életemben.

– Hiszek a Fiúban, Jézus Krisztusban, akinek tanítása, példamutatása maradandó, el nem pusztítható. Hiszek tanításában, amelynek életet alakító, megváltoztató hatásáról én is tanúbizonyságot tudok tenni.

– Hiszek az értelmes és szeretettel kimondott szó erejében. Szelíd szavakkal magam is fékeztem meg indulatokat, ordító ellenségeskedést. Tapasztaltam, bizonyíthatom a szeretet szavainak életet, lelket formáló erejét.

– Hiszek a Szentlélekben, az ő újjáteremtő, újjáalkotó jóságában, benne, aki a mennyei Atya képmásaként a lelkünk mélyén lakik. Általa minden életszakaszban képesek vagyunk megújulni, új erőt nyerni.

– Hiszek a jó szándékú emberek közösségében, akik egyéni céljaikat, érdekeiket, érvényesülésüket háttérbe szorítva készen állnak embertestvéreik szolgálatára.

– Hiszek a közösség emberformáló erejében, hiszen a szeretet légkörében tanulhatjuk meg emberi életünk alapvető értékeit.

– Hiszek a közösség egyházat, társadalmat formáló erejében, mert ahol Krisztus jelen van, ott keletkezik élet, erő, érték.

– Hiszem a szeretet elsőbbségét, ami megértővé, megbocsátóvá, jóságossá, szelíddé, irgalmassá tesz bennünket

– Hiszem, hogy a szeretet legkisebb szava, cselekedete az egész világot, világegyetemet pozitívan befolyásolja akkor is, ha arról senki sem szerez tudomást.

– Hiszem, hogy a rosszat legyőzni csak jóval tudjuk. Ez a világ és önmagunk megszentelésének legbiztosabb útja.

– Hiszek az Isten Országa földi építésében, amely az emberszívekben épül. Hiszek abban, hogy mindannyian küldetéssel érkeztünk a Földre, és akkor leszünk boldogok, ha ezen munkálkodunk, vagy ezt elvégeztük.

– Hiszek annak valóságában, hogy a szellemhazába költözöttekkel egységben vagyunk, és kölcsönösen támogathatjuk egymást.

– Hiszek abban, hogy a halál gyötrelmét feloldja a szellemhaza közelségének és mennyei Atyánk szeretetének megérzése, magtapasztalása.

– Hiszem, hogy mindannyian maradandó nyomot hagyunk a Földön.

– Hiszem, hogy életművünket az utánunk következők továbbviszik, fejlesztik, tökéletesítik.

– Hiszem, hogy eljön az idő, amikor mindannyian mennyei Atyánk végleges, szerető közösségébe, családjába tartozhatunk. Ámen.

Vincze József

ELŐFIZETÉS! Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2006. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 200,– Ft marad, az *éves előfizetés* **1200,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.** Többletbefizetéseket vagy adományokat szívesen elfogadunk. Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

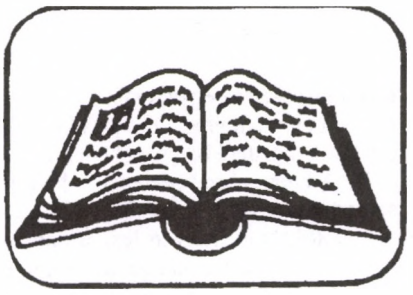

BIBLIA

Az decemberi elmélkedéseket Bulányi György, a januáriak közül az első négyet a bányai közösség, az utolsót Várnai László balatonboglári plébános készítette.

December 4. — Advent 2. vasárnapja— Mk 1,1–8 — Vallásosságnál több

Nem volt Zakariás fia Jánosnak más meg jobb dolga, mint kimenni a pusztába? Nem volt valami tisztes munkaviszonya, amiben tette volna a dolgát? Nem volt családja, melyről gondoskodnia kellett volna? Mért adta fejét száska- meg vadmézkosztra, testét meg teveszőrre meg bőrövre? Mért nem maradt odahaza? Mért nem evett meg öltözködött úgy, mint polgártársai? Mit akart különcködéseivel?

Feltűnősködni. És sikerrel: kivonult hozzá a pusztába Júdea egész vidéke és Jeruzsálem minden lakója. De miért feltűnősködött? Miért nem ült meg a fenekén? Azért, mert nem tudott szegény, nyugtalan volt. Azt gondolta, hogy így, ahogy van, nem mehet tovább. Mi? A világ sora, vagy legalábbis Izraelé. Valamit csinálnia kell már az Úrnak, mert így nem maradhat. El kell jönnie az Úrnak! És Zakariás fiának, Jánosnak a dolga, hogy elkészítse az Úr útját, egyenessé tegye az ösvényeket, hogy eljöhessen rajta az Úr. Kikereste magának a Törvény és Próféták című szöveggyűjteményből az erről szóló sort – Izajás könyvéből.

Hiába feltűnősködött? Nem egészen. Akik kimentek hozzá, megvallották bűneiket, ő pedig egy vallásos cselekményt végezhetett el rajtuk. Mit? Belemerítette őket a Jordán vizébe. Mire volt ez jó? Akik megvallották bűneiket, elhitték, hogy vallomásuk fejében tett valamit az Úr velük. Mit? Hát nyugtázta a vallomást, s igazolta: Tiszták vagytok, megbocsátok nektek, rendben a szénátok. S aztán hazamentek; családjukba, munkájukba, falujukba.

Ez kell a zsidónak, azaz a magyarnak… Ha csinálunk valami vallásosat, akkor mehetünk haza, akkor rendben vagyunk. Főleg akkor, ha jó messze csináljuk a vallásosat! Ha elköltünk érte egy-két tízezrest, s meglátogatunk egy szép messzi tájat, s rajta valami kegyhelyet. Megnyugszik tőle a lelkünk.

Nagy jók reményében nyújtotta János e vallási lehetőséget. Nem minden ez a bűnbánat és megmerülés a Jordán vizében. Miért? Mert hát ő csak útkészítő, s nem az igazi. Nem az, aki az Eljövendő. Az majd János után jön, s nem a Jordánba fogja meríteni őket, hanem magába az Úr Lelkébe. S akkor lesz majd rend, ha nem is a nagyvilágban, de legalábbis az Úr választott népében, a zsidók körében. Ebben reménykedett János, Zakariás fia.

S mi kétezer esztendővel azután, hogy eljött már az Eljövendő, miben tudnánk reménykedni? Ez a kérdés így semmit sem ér. Csak amúgy. Hogyan? Hát így: Én magam – egy a hat és fél milliárd emberből, aki él a földtekén –, én, én magam miben reménykedem?

Gorombáskodjam most magammal? Megtehetem, s elmondhatom. Hát én abban, hogy sikerül elvégeznem azt az iskolát, amelybe felvettek, megszereznem azt az állást, melyet megpályáztam, kifizetnem a számláimat…, és minek soroljam a többit? Avagy talán én is nyugtalan vagyok, mint János? Én is azt gondolom, hogy történnie kell valaminek Magyarhonban, és… és ennek érdekében teszek valamit? Valami jánosit? Ne túlozzuk el a dolgokat! Inkább majd csak azt teszem, amit eddig. Elmegyek egy szép kegyhelyre, tele reménnyel, hogy majd csak tesz valamit az Úr!

De hát volt ideje már kétezer vagy ötvenezer éve, s mit tett? Mit? A világ maradt olyan, amilyen ,volt? Jobbá vagy rosszabbá sem lett talán. S van az Istennek olyan küldötte, aki megmozdít engem, s teszek is valamit, ami több, mint vallási cselekmény? Kivonulok legalább a pusztába, sáskát és vadmézet eszek, teveszőrt meg bőrövet veszek magamra? Ugyan már, nem ettem bolondgombát!

December 11. — Advent 3. vasárnapja — Jn 1,6–8.19–28 — Jézus csábítása

És más is nyugtalankodott. Már készül is otthagyni faluját, családját, szakmáját, s elmenni Jánoshoz. El is megy oda, de a Jordánba megmerülés után nem megy haza falujába, családjába, szakmájába. Ott sem marad János mellett, csak kivonul egy másik pusztába, s vadállatok között él negyven napig, s mellékesen még böjtöl is. Nem „szigorúan”, hogy háromszor eszik napjában, és csak egyszer lakik jól. Nem így, hanem úgy, hogy egyszer sem eszik napjában, és negyven napig.

Amikor majd kijön a pusztából, nem merít be a Jordán vizébe senkit. Hagyja a vallási cselekményeket… Van a vallásában ebből elég. Majd él azzal, ami van: elmegy szombatonként a zsinagógába – ez volt a szokása. Ott meg gyakorolta a másik szokását. Mit? Hát tanított. S mit? Azt, amire rájött a negyven nap alatt.

Azután megpróbált valakiket magához bolondítani. Elszeretni őket az apjuktól-anyjuktól. A még bolondíthatókat: a fiatalokat, a tizenéveseket. És sikerült neki. Hamarosan majd Tizenkettővé is teszi őket, s azok három éven keresztül együtt járkálnak Vele. Fel s alá, Galileától Jeruzsálemig, meg vissza. Miért? Mert elhitték, hogy nem János és nem más, hanem Jézus – a Messiás. Az, akiről János beszélt. Az, aki az Eljövendő. Az, aki megérkezett. Ő, aki maga az élő Isten fia, s mondja majd: Azért jöttem, hogy…

S aztán elmentek ezek a tizenhármak mind a maguk útján, s megtalálták a maguk halálnemét. Egyikük sem halt meg paplanos ágyban. Ki kereszten fejjel fölfelé, ki kereszten fejjel lefelé, ki meg kard élén, vagy letaszítva a mélységbe. Ahogy a mindenkori urak akarják. Az ő szokásuk szerint, és vallási cselekményként. Az ám! Így volt. De ez mind történelem, meg messzi múlt, s ezért nem érdekes.

Más az érdekes? Bizony. Az, hogy én mit csinálok, miután vallási cselekményben részesülök? Hazamegyek utána vagy nem? Elbolondítható vagyok-e? Jelentkezem-e? Vagy túl provokatívnak minősítek minden efféle csábítást? Csak ez az érdekes. Az, hogy látogatom tovább a vallási cselekményeket, amíg ki nem növöm őket, vagy megmaradok mellettük halálomig! És ágyban párnák között…, mert az én – magam gyártotta – Jézusomnak az ilyesmi nem érdekes…

Csak az az érdekes, hogy magam nyugtalan vagyok-e? Én is, miként János meg a Messiás? Nyugtalan azért, mert én is azt gondolom, hogy így nem maradhat, ahogy van. Magyarhonban sem, az EU-ban sem, meg a nagyvilágban sem. Vagy azért ennyire nem vagyok nyugtalan. Van annyi történelmi tapasztalatom, hogy nem lehet ezen a világon változtatni. Legalábbis lényegesen nem, mert az urak vigyáznak. S aki nyugtalankodik, hamar lenyugtatják. Kereszten vagy mágyán, vagy más nyugtatóval. Valami szedatívummal, amivel megszabadítják őt a világtól, s a világot tőle. Az ám, hazám.

Én pedig ne dicsekedjem mással, mint Jézus keresztjével… – az ilyesféle nagy szavak engem már hidegen hagynak, úgy sem lesz belőle semmi más, mint ami mindig is volt… valami golgotai. Ez az én jelszavam? Ha ez, akkor biztosan nem gyűjtök senkit. S bevégzem életem, s azok is, akiket nem gyűjtöttem – ágyban és párnák között.

Vagy nem? S elmegyek a pusztámba, s nem jövök ki belőle, amíg meg nem hallom belülről, egészen belülről: Te vagy az én szerelmes lányom, vagy fiam! S megyek a magam útján, s lesz, ami lesz! Mi? Hát a szerelmes lányok és fiúk útja és sorsa. Akárhogy is nevezik majd a helyet, ahol kilehelem a lelkem. De fennmarad majd a hely neve. Erről tanúságot teszek. Azon az alapon, hogy ezek a helynevek megmaradnak az emlékezetben, s mindörökre…

December 18. — Advent 4. vasárnapja — Lk 1,26–38 — „Tetszhető az égnek"

Örülj, kedves Szűz! – így magyarítja majd 1541-ben Erdősi Sylvester János Gábriel főangyalnak Máriához intézett szavaiban a megszólítást. Az Üdvözlégy helyett. S minek örüljön a kedves szűz? Hát csak annak, hogy Gábriel körülnézett a fiatal fehérnépeken, s megakadt a szeme rajta. Ahogy Vörösmartynk képzelte: „Mely leánynak szíve rejt szerelmet, / Gondolatja mégis feddhetetlen, / Tiszta, szent és tetszhető az égnek, / Arra szálljon csókod áldomásul." Meg azért örüljön, mert el tudta mondani: „Íme, az Úr szolgáló leánya: történjék velem szavaid szerint!"

Mert előre nem lehet tudni semmit. Csak igent kell mondani az Istennek. S hálaénekkel is: „Magasztalja lelkem az én Uramat. / Örvendezve élek szárnyai alatt./ Szolgálója lettem, lepillantott rám, / Alázattal zengi dicséretét szám". Sose tudakoltam, ki írta e sorokat, csak fújom jó negyven éve Bárdos tanár úr e szívemet szorító vagy melengető dallamát. Talán ő maga? Sokféle öröm van az életükben, de egyhez nem hasonlítható semmi sem. Ahhoz, amely beleköltözik szívünkbe, amikor igent mondunk lelkünk legbensőbb hangjára – az Istennek. Lehet majd belőlünk fájdalmas anya is, de az első csók íze nem feledhető, az mindörökre megmarad.

Ha megkérdezhetnők Jánost vagy Jézust, vagy Máriát: Mondjátok már meg most, hogy érdemes volt-e akkor Machairában karddal lefejeződni, lelked a golgotai kereszten kilehelni, vagy ott fájdalmas anyává lenni? Bizonyos vagyok, hogy azt mondanák, hogy érdemes volt. Miből gondolom? Csak abból, hogy magam sem cserélnék senkivel. S késő vénségemben is vallom, hogy nem bánom, nem bánom, csak szívből sajnálom, hogy nem tudtam tisztábban követni az én legbensőbb hangomat, s hogy csak annyira sikerült, amennyire. De **sohasem** – legyen az Isten átka rajtam / **fordulnék vissza** – bárha beledögleném is – magyarítom Babits vastagon szedett, mert versében latinul írt szavait.

Bár ezután az angyal eltávozik, s én ott maradok… És kiszámíthatatlan, ami majd történik velem, de mindegy az, mert már igent mondtam, és kész, és nincs tovább. És semmi sem történhetik velem, mert ott vagyok az Isten tenyerén: S ha napom süllyed az ég peremén, te fogod le majd az én szemeim…, ahogy a Csicsijja, bubúja… kezdetű bölcsődal énekli.

Az Advent vége közeledik, s jövő vasárnap Karácsony lesz már, s kérdezem magamtól, hogy milyen lesz a karácsonyom? Mi értelme van az ilyen kérdésnek? Liturgikus napok és liturgia mért hozna változást az életemben? Senki, de senki: sem egyház, sem Isten nem tud helyettem szentülni. Csak én magam. S nem is a szentülést kell kérdeznem, hanem valamit, ami ennél sokkal több. Azt, hogy ki tudok-e bújni mai bőrömből? S valamit végre elhatározni, ami megváltozatja az életem! S arra, ami túl provokatívnak minősül, végre igent mondani! Elindulni valamerre, amerre még nem jártam. Jánosnak, Jézusnak, Máriának utána menni, s végre tenni azt, amit eddig még nem tettem! Tenni azt, aminél kevesebb nem elég, és nem elég. Nem, mert az Isten sem méricskél, hanem csak ad és ad. Nem méricskél, hanem szolgál és szeret… Ahogyan Weöres mondja. „Uraktól nyüzsög a végtelen ég, / És szolga csak egy van, az Isten." Leszek-e az Isten szolgáló leánya, vagy fia?

December 25. — Karácsony — Lk 2,1–14 — A Kisded Birodalma

Kisdedet találtok pólyába takarva és jászolba fektetve – Hát eljött az Eljövendő. Kisdedként. És pólyába takarták, ha már ez a kezdete az ember életének. Csak egyben tér el többi társától: az, hogy jászolba fektették. Meglehet a véleményed az apjáról, mert gondoskodhatott volna legalább bölcsőről. De nem gondoskodott. Nem. S azért nem, hogy egyszer s mindenkorra tudomásul kelljen vennie mindenkinek, amit Weörös Sándor tudott, hogy az Isten nem tartozik az urak közé.

Ki az úr? Akinek többje van, mint embertársának. Ennek az alapján parancsol annak, akinek kevesebbje van, mint neki. Ezért aztán az Isten nem parancsol, nem kényszerít, csak hív, csak csalogat. Mire? Országot csinálni vele. Olyan országot, melyben neked is egy dénár, meg nekem is. Olyan Országot, melyben nem mond senki semmit magáénak, mert mindenük közös. Olyat, amilyenről az egyszeri párttitkár is beszélt. Hogyan? Csak úgy, hogy amikor majd a kommunizmus megvalósul, minden lesz a GUM áruházban, és akármit is elvihetünk belőle haza, és fizetés nélkül. A hallgatóság még csak a szocializmust építi, és egy asszony kérdést tesz fel:

– Szilszkinbunda is lesz az áruházban?

– Természetesen.

– Akkor én majd kilencet viszek haza belőle, azt is tehetem?

– Asszonyom, vetkőzzék le pucérra!

– Nem teszem.

– Miért?

– Mert szégyellem magam.

– Majd azt is szégyelli, hogy kilencet vigyen haza…

A gazdagság nem bűn, hanem alkalom arra, hogy alamizsnálkodjunk – tanítják a keresztény századok. Az Isten pedig jászolba rakja a fiát. Csak azért, hogy világos legyen: nem építheti közülünk Országát az, akinek többje van, mint a másik embernek. Senki! A Fia sem! Majd ha a Gyermek kinövi a jászlat, elmegy a Jordánhoz, s az apjuktól-anyjuktól elcsábított fiatalokat megtanítja gyógyítani, ezt mondja nekik: Ingyen kaptátok, ingyen adjátok! S egy lyukas fillér sem lesz az ő zsebében sem, tanítványaiéban sem.

Nem lehet Országot építeni, csak a köztulajdon alapján. Legalábbis Jézus így látta. Meg még 18 századdal később is egy másik zsidó, a kikeresztelkedett jénai, Karl Marx is. Rajtuk kívül még egy magyar is:

S az új Városban elrendelte Ilona,
Hogy Jézuskának legyen arany jászola.
Ha nincs aranyból s megmarad,
ami volt, a szalma,
Még ma is állana a Kisded Birodalma.
Szegényeké volt a Birodalom,
Mert Betlehemben nem aranyból volt
az alom…

– írja 1959-ben a kezdeti *Vigilia* egykori lírikusa, Horváth Béla.

Írni könnyű, egyszer már tenni kell. Kinek? Nekem! Semmi sem menthet fel. Nem tudok senkit küldeni. Ha az Istené vagyok, akkor csak hívhatok. Mire? Országépítésre! Kiket hívok? Szegényül és szegényeket. A gazdag ifjút is! Ha eladja mindenét, akkor jöhet.

Az Isten vár: *„Előttem szolgáim a századok. / Fújják a szikrát, míg láng lesz belőle."* Az Isten engem vár. Boldog Karácsonyt! Lehet boldog karácsonyom, ha engem hiába vár?

Január 1. — Újév ünnepe — Lk 2,16–21 — Halogatás nélkül

Mindenki tette a dolgát. Nem halogatta, nem fontolgatta. Az angyalok hozták a hírt, a pásztorok vették az üzenetet, és cselekedtek, Mária gondolkodóba esett. Nem egyforma feladatuk volt. Kinek gyakorlati, kinek elméleti.

Az összhang az események körül, a gondolatok, a történések és a cselekedetek koszorúba fonódása minden szereplő számára élmény értékű.

Fontos, hogy a körülöttünk zajló eseményekből kihalljuk az üzenetet. Minden tőlünk független körülmény hordozhat számunkra, közösségünk számára tanulságot. Mária időt szánt ezek megértésére. Nem kapkodott, ráért, és bízott abban, hogy a maga idejében mindent megért. Mint a magvetés, úgy hullott lelkébe a

pásztorok szokatlan viselkedése, elbeszélése. A konkrét utasítást viszont végrehajtja, Jézus a Jézus nevet kapja.

Aztán fontos, hogy az üzenet kihallása, meghallása után kellő időben elinduljunk, mozduljunk. A pásztorok felkerekedtek. Nem volt közvilágítás, nem volt zseblámpa és kikövezett út. Nem várták meg a reggelt, nem suvikszolták a cipőjüket (talán nem is volt nekik), nem öltöttek másik ruhát. Nem akartak másnak látszani. Komolyan vették a hírt. Nem kezdték egymást lebeszélni, nem féltették magukat. Biztatták egymást, bátorították egymást, és sietve indultak. Szívük és életük egyszerűsége alkalmassá tette őket arra, hogy Isten eszközei legyenek.

Lelki egyensúlyunkhoz, életünk harmóniájához szükséges meghallanunk a tettekre szólító lelkiismeret szavát, és halogatás nélkül megtennünk a megfelelőt, megfelelő időben, megfelelő helyen.

Január 8. — Vízkereszt — Mt 2,1–12 — Nyitás befelé

Gáspár, Menyhért, Boldizsár. Három szép név. Lehet, hogy királyok voltak, de ha királyok voltak, akkor nem ők keresték fel Jézust. Bizonyára népi hagyomány szerint nevezi őket királyoknak József Attila. A hatalom képviselőire nem jellemző az a bölcsesség, amely a napkeletről érkezőkről árulkodik.

Máté bölcsekről beszél, akik belső indíttatás miatt figyeltek fel a külső jelekre, és indultak megkeresni a zsidók újszülött királyát, a Messiást. Valóban bölcsek voltak, mert a befelé hallgató ember többet lát a külvilágból.

Heródes viselkedése e világi szempontból természetes. Félti mindazt, amit az uralkodása, hatalma biztosít.

Így, karácsony után, a fenyő potyogó tűleveleinek takarítása közben illik elgondolkodnom, mennyire vagyok nyitott a belső hangokra, hogy a bölcsek példájára meglássam azt, amire teremtve vagyok. Meglátni Istent a természetben, embertársaimban, önmagamban. Minél többet fedezek fel belőle, annál nagyobb lesz az igényem a még több meglátására. Ennek eredménye nem lehet más, mint földi életem végén a „színről színre látás”.

Adja Isten, úgy legyen!

Január 15. — Évközi 2. vasárnap — Jn 1,35–42 — Rátalálni Jézus titkára

János apostol és evangélista nem magyarázgatja az eseményeket, nem értelmezi Keresztelő János szavait, pedig jó lenne. A mai szóhasználat annyira messze esik az akkori keleti stílustól, hogy egy kicsit bővebb felvilágosítást várnánk arról, mit is kell értenünk Isten Bárányán. A két tanítványnak azonban ennyi is bőven elég volt ahhoz, hogy Jézus után eredjenek, és finoman, de annál egyértelműbben meghívassák magukat.

Kíváncsiság hajtotta őket? Vajon az egyetlen fontos kérdés volt az életükben: Mikor jön el a Messiás, és ki lesz ő? Arról, hogy Jézus a Messiás, egyetlen nála töltött éjszaka meggyőzte őket. Mégpedig olyan erővel, hogy nem tudták magukban tartani ezt a bizonyosságot. Vajon mit mondhatott nekik Jézus? Izgalmas titok birtokába jutottak.

Azért gondolom, hogy titokként kezelték, mert nem a piacon kiabálták világgá e nagy felfedezést, hanem András személyesen adta tovább testvérének. Pedig a piacon való kihirdetés jogos lett volna, hiszen a szidóság akkorra már nagyon kivolt éhezve az Eljövendő jelenlétére, hatalmára, segítségére. Készenléti állapotban voltak, kardjuk, nyelvük kihegyezve.

Isten országa valóban nem látható módon jött el, jön el. Személytől személyig terjedt, és terjed a hír: „Megtaláltam a Messiást.” Egészen hétköznapi, sallangoktól mentes módon. Bensőséges, mint Jézus becézése, viszonyulása Simonhoz. Bár ez a becenév a szó szoros értelmében kemény.

Te, kedves testvérünk, hogyan találtál rá Megvál(tozta)tódra?

Január 22. — Évközi 3. vasárnap — Mk 1,14–20 — Munkatársak kerestetnek!

Ahhoz, hogy Jézus teljesíthesse küldetését, szüksége volt és van munkatársakra. Szüksége volt Keresztelő János előkészítő prédikálásaira, szüksége volt a tanítványaira, szüksége van ránk. A hatalom képviselői Jánost sem nézték jó szemmel, Jézust sem, a tanítványokat sem, és természetesen minket sem.

A legbelső tanítványi kör nem esetleges, hanem tudatos kiválasztás eredménye. Jézus élő közösséget alakít azokból, akiket meghívott. „Otthagyták hálóikat, és csatlakoztak hozzá.” Nem havonta egyszeri, esti találkozóra hívta őket, egy kis evangélium-megbeszélésre, egy kis imádkozásra.

Ami követői iskolázottságát illeti, Jézus látszólag igénytelen. Vagy talán pont azért voltak alkalmas szántóföldjei az igének, mert nem voltak teológiailag képzett, pallérozott elméjű nagy gondolkodók? Könnyebb annak a gondolkodás-átalakítás, akinek nincsen sokféle, kialakított vagy betanult képe Istenről, világról, emberekről, szeretetről?

A 15-ös vers megérne egy külön lapot. Csupa, csupa rejtély, csupa talány. Egyáltalán, mi az idő? Mennyi, mekkora, hogy be tud telni? Mivel telik be? S ki az, aki be tudja tölteni?

Voltál már úgy, testvér, hogy úgy érezted, betelt, kiegészült valami benned, körülötted? Hogy azt a nagy űrt, amit életnek nevezünk, betöltötte Valaki? Hogy olyan közel jött Isten, hogy egészen a lelked peremeig ért?

Január 29. — Évközi 4. vasárnap — Mk 1,21–28 — A szó hatalma

Napjaink sokféle értékválsága közül kiemelkedő helyen áll a szó, a beszéd, a tanítás válsága. A sok beszéd, a hiteltelen szó és a hazug tanok egyre fokozzák a szó leértékelődését. A politikusok szócsatái, az írók-művészek „realista” káromkodásai és a hithirdetők-tanítók „pénzszaga” tovább növeli a válságot.

Ahhoz, hogy a szó visszanyerje Istentől akart, emberhez méltó értékét, képviselőinek Jézushoz kell fordulniuk.

Jézus idejében is ellaposodott a zsinagógai istentisztelet tanítói része. A mózesi törvények ismételgetése tömény unalmat válthatott ki. Jézus azonban már fellépésével is felkavarta az állóvizet. Az írásokat bátran önmagára alkalmazta: „Ma teljesedett be az Írás, amit az imént hallottatok” (Lk 4,21). Világosan megmondta, mi az Isten akarata. Következetesen gyógyított szombaton, hogy nyilvánvalóvá tegye: az emberért vannak a törvények, nem pedig fordítva. Nála a szavak hitelét a velük egyező tettek támasztották alá. Nemcsak mondta, hogy Isten szombaton is jó, hanem minden ellenkezés dacára meg is mutatta a betegek, bűnösök, megszállottak javára.

A kafarnaumi zsinagógában szembeszállt vele egy zavaros, meg-nem-tisztult lelkületű ember. Féligazságokat harsogó szavai Jézus küldetése ellen irányultak. Jézusnak gyorsan kellett cselekednie. Mivel az ember szabadulásáért jött, meg kellett gyógyítania a megszállottat. Még azon az áron is, hogy ezután gyógyítónak tekintették tanítói küldetése rovására.

A szó hatalmát Jézusnál sohasem váltotta fel a hatalom szava. Hiába sürgette a tömeg, remélte a szűkebb tanítványi kör, következetesen elutasított magától minden evilági pozíciót. Hűséges maradt Atyja akaratához, a szolgáló magatartáshoz még akkor is, amikor ellenfelei szájából elfogytak a szavak, és erőszakkal hallgattatták el.

A szó becsületét és hatalmát Krisztus elszánt követése adja meg.

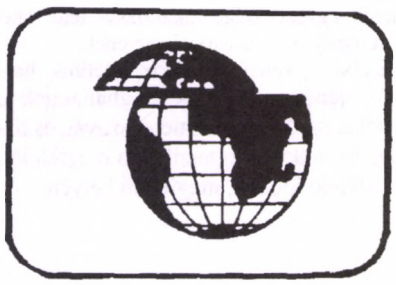

Renate Börger

Alakulóban lévő látomás

Auroville 35 éves

Harmincöt évvel ezelőtt indult el Dél-Indiában az a nagy tervezet, amely a jövő városát képzelte el 50 000 ember számára – Sri Aurobindo integrális jógájának szellemében. Az eredeti elképzelés nem valósult meg, de létrejött egy ma 2000 ember otthonául szolgáló települési kísérlet, telve ökológiai, építészeti és szociális kísérletező erővel, saját gazdasággal és érdekes belső politikai struktúrával. Ennek erősségeit és gyengéit mutatjuk meg az alábbiakban.

A jövő avantgárd városát képzelték el 50 000 világpolgár számára, az indiai bölcs, *Sri Aurobindo* és „az Anyának" nevezett *Mira Alfassa* tanításaiból áradó spirituális igényekkel. ***Auroville***-nek az lett volna a rendeltetése, hogy egy új kozmopolita tudat mintaképét sugározza szét a világba. A terv – talán mondhatjuk, hogy hál' Istennek – szétforgácsolódott, amikor érintkezésbe került a túlságosan emberi valósággal; ehelyett az ideiglenesség virágzott tartósan, s olyan szövetté növekedett, amely a világ minden tájáról származó, mintegy kétezer ember önálló közösségeiből áll, melyeknek mind önálló szociális, ökológiai és gazdasági belső struktúrájuk van. A hatvanas években keletkezett várostervek mindenekelőtt Franciaországban keltettek nagy feltűnést, még az UNESCO támogatását is elnyerték, és az 1968-as alapkőletételig elszánt úttörő telepeseket mozgósítottak. Auroville eszméje kalandra csábította azokat a városiakat, akikben megvolt a szellemi éhség és a tettre készség egyaránt. Úgy képzelték, itt áldásosan olvadhat össze a nyugati Én és a keleti transzcendencia. Egy város volt a tét, és mindaz, ami ezzel jár: ésszerű gazdálkodás, mezőgazdaság, kultúra és spiritualitás – s nem csupán egy meditációs vagy terápiai központ! Azt akarták, hogy mindenki képességei szerint járuljon hozzá, és mindenki szükségleteinek megfelelően részesedjék – azt szerették volna, ha – Marx után szabadon – ez válik itt lehetségessé, de centralizált tervgazdaság nélkül, szabadon szárnyaló közösségi létként, olyan igényes, spirituálisan irányított szubjektivizmusra épülve, amely az egyéni felelősség radikális felfogásával párosul. „A fejlődés kapuja az egyén" – állította makacsul Sri Aurobindo, s az Anya konkrét kísérleti helyet akart teremteni ehhez: „A Földnek szüksége van egy olyan helyre, ahol a nemzeti versengéseken, a szociális konvenciókon, az önmagukban ellentmondásos erkölcsiségeken és a beszűkítő vallásokon túllépve élhetnek az emberek..." (az Anya, 1969. szeptember). Az Auroville név azt jelenti: „a hajnalpír városa" (latin *arora* = hajnalpír). Az volt a cél, hogy itt a hajnali derengésben felkeljen az integrális tudat. 35 éves fejlődése során Auroville kiállta a valóság jótékony hatású terápiáját. Különösen az Anya halála (1973) óta nyesték vissza realista módon a közeli célokat, a munkát, az életet és a szeretetet illetően egyaránt. A rajztáblán elképzelt mesterséges város helyett laza szerkezetű település-szövet alakult ki, félig tervszerűen, félig tervezetlenül, fokozatosan. Mindazonáltal a nagy cél, az áttörés nagy látomása tovább él azzal a hosszú távú vízióval együtt, amely igazi, urbánus várost képzel el, s ez forrón tartja a szíveket. Az Anya és Sri Aurobindo mindenütt jelen van mélyen tisztelt „védőszentként": szóban és tettben, álomban és valóságban meghatározzák Auroville arcélét.

Mi jött létre 35 év alatt?

- Kicsi és nagyobb közösségekből álló hálózat, amely 1200 felnőttet és több száz gyereket foglal magában, sikeresen erdősített vidéken, buja flórával és faunával, jó szociális infrastruktúrával, napelemekkel működtetett nagy, központi konyhával, kávézókkal, egészségközpontokkal, színházzal, kórussal és szabad strandal.
- Az élet- és lakóterek az egyszerűek és a luxuskivitelűek között váltakoznak, egyesek remeteségre utalnak, mások közösség-irányultságúak.
- Ökogazdálkodást folytató zöldövezet szolgálja az önellátást.
- Városépítészeti és művészi szabad terek teremtettek – viszonylag kevés pénz felhasználásával – oázisokat a kreativitás számára. Az innovatív építészetet már sok nemzetközi díjjal jutalmazták és ismerték el.
- Érdekes kutatási tervekkel és érdekfeszítő iskolai kísérletekkel közelít Auroville ahhoz az igényhez, hogy az alkotó tanulás helye legyen. Pszichológiai és természetgyógyász terápiás módszerek tágítják az önmagunkon végzett munka megtanulásának terepét.
- Megfelelő építészeti és napelem-technikával, kézművességgel, szép és hasznos dolgokkal élő, nagy ívű gazdálkodás felel meg az „alakuló látomásnak". Bár Auroville még nem nevezhető posztkapitalista útmutatónak, de itt újból és újból felvetik a piac, a tulajdon, a célszerű kereset, az egyenlőtlenség és az egyenlőség, a pénz szerepe és a felelősségvállalás kérdéseit, s az élet gyakorlatában kutatják őket.
- Szociálpszichológiai kísérletként Auroville az individualitás és a közösségi lét, a tudatosságra épülő szabadság és a szabályokra épülő rend közti fesztávolságot fürkészi. A participatív (= közvetlen részvételre épülő) bázisdemokráciáért való fáradozás, sőt az örökölt demokratikus kormányzási formáknál jobbak keresése miatt sokan sóhajtoznak ugyan, de ezek bizonyára elkerülhetetlenül hozzátartoznak ahhoz a keresési folyamathoz, amely eltekint a hatalmi hierarchiáktól. A megkönnyített véleménynyilvánítás új reményét kelti fel az *intranet* révét történő elektronikus kommunikáció.

Szervezeti formáját tekintve Auroville alapítvány, mintegy területen kívüliséget élvező döntési autonómiával, de az indiai kormány felügyelete alatt áll, s az fenntartja magának a fennhatóságot, hogy a külföldi auroville-iek tartózkodási jogáról döntsön. Az „auroville-i lakos" státusát kétéves próbalakás, ill. egy olyan beszélgetés után érheti el az ember, amelyben az ún. belépési csoport változó tagjai az illető motivációja és távlati elképzelései iránt érdeklődnek. Az alapítvány keretében minden kereső aktivitás non-profit vállalkozásokban zajlik.

Feszültségteli tőszomszédságban az első és a harmadik világ...

Az auroville-i világ és a tamil falvak hagyományos világa ott van egymás tőszomszédságában, s ez tartós kihívásokról gondoskodik mindkét oldalon, de ennek köszönhető, hogy Auroville sosem vált elkülönült hellyé. Az őshonos tamilok falvai és az Auroville-települések kereken 15 km sugarú „rongyszőnyeget" alkotnak egymással. „A tamilok az első auroville-iek", határozott az Anya – anélkül, hogy megkérdezte volna őket –, s ezzel belökte a kényszerű barátkozás hideg vizébe a szélsőségesen ellentétes embereket. Az úgyszólván gyarmatosítói állapotok gyanúja tartósan mardosó gyanú marad. Kunyhókból álló falvaikban a tamilok szűkös életszínvonalon élnek hagyományos nagycsaládjaikban és kasztrendszerükben. Örvendetes munkahelyek (időközben mintegy 5000!) engesztelik ki őket a kevésbé örvendetes bosszúságokkal, a viszony ennek ellenére feszült. Ráadásul Auroville egyenesen példaszerű módon él azon konfliktusok közepette, amelyek a globalizáció következtében világszerte tombolnak. Mindenesetre számos kezdeményezéssel és kampánnyal fáradoznak azon, hogy a falvakat valamiképpen magukkal húzzák a fejlődésben, hiszen végső soron az integráló erő mintaképe akarnak lenni. Úgy tűnik, bizonyos dolgok sikerülnek – például a jobb egészségügy és oktatás –, mások kudarcba fulladnak. Az öko-gazdálkodás nem tudott érvényre jutni a DDT-vel és a termésfokozás régi módszereivel szemben, és különösen a nők jobb oktatása sem akadályozza meg, hogy még mindig megöljenek lánymagzatokat. Auroville azonban bátran kitart kezdeti igénye mellett: „Abban a világban, amely változatlanul etnikai harcokban, háborúkban és környezetpusztításban örlődik fel, és amelyben egyre nagyobb lesz a szegények és a gazdagok közötti szakadék, Auroville figyelemre méltó kísérlete egy másfajta emberi jövő megnyilvánulásának" (idézet egy prospektusból). Auroville önálló, élénk kozmopolisz, és már csupán az élet sokfélesége is a világ vonzó, színesen csillogó foltjává teszi, hiszen ötven nemzet nagyon érdekes, fehér és színes bőrű tagjai vannak jelen benne.

Auroville-turizmus

A rokonokon és Auroville hű barátain kívül is sok vendég jön látogatóba, főként a kellemes kora nyári hónapokban, decemberben, januárban és februárban. Szervezett bevezetéseken vehetnek részt, vagy saját szakállukra, a sok vendégház valamelyikéből portyázva térképezhetik fel Auroville-t. Részt vehetnek valamilyen munkában, akár a mezőgazdaságban, akár a számítógép mellett, taníthatnak az iskolákban, tarthatnak Auroville számára érdekes előadásokat vagy foglalkozásokat, vagy önkéntesen részt vehetnek a munkában. Mindenesetre ezért nem várhatnak pénzt, viszont ingyenesen élvezhetik Auroville minden kulturális kínálatát, és részt vehetnek az új terápiaközpont egyfajta kúráján vagy valamilyen jóga-tanfolyamon. Mindenesetre ajánlatos kihasználni az együttes tevékenység sokféle lehetőségét, mert így annál könnyebben tanul bele az ember a nehezen átlátható és alig áttekinthető Auroville-be.

Sri Aurobindo

a maga integrális jógájával hasonló gondolati épületet húzott fel hinduista háttérrel, mint Jean Gebser tudatkutató Svájcban, és a francia Teilhard de Chardin – katolikus alapon – Franciaországban. Ennek értelmében az emberiség a szellemi fejlődés lépcsőfokain megy át, s e fejlődés végén a vitális Én mostani mentális korszakát a szupramentális korszak váltja fel, ami Teilhard de Chardinnél az Ómega-pont felé tartó út, Jean Gebsernél pedig – hasonlóan ahhoz, ahogyan mostanában Ken Wilbernél – az integrális korszak. Az „integrális" kifejezés többet akar jelenteni valamiféle szintézisnél, többet, mint különböző elemek egyszerű összeillesztését. Az „integrálás" annak képessége, hogy a lét előzetes lépcsőfokait az érzékelés és a méltatás állandó ide-oda mozgásával bevonjuk az új létállapotba. A spiritualitásnak ez az evolucionista szemlélete mindmáig működik Auroville-ben, többé-kevésbé sikeresen.

Az Anya 1954-es „álma" – az Auroville-charta alapja

Kellene lennie valahol a Földön egy olyan helynek, amelyre egyetlen nemzet sem tarthatna igényt tulajdonaként; ahol minden jó szándékú ember őszinte „aspirációval", szabadon élhetne világpolgárként, és egyetlen tekintélynek, a legfőbb igazságnak engedelmeskedne; a béke, az egyetértés és a harmónia helyének, ahol az ember összes harcos ösztönéit kizárólag arra használnák, hogy megbirkózzanak a szenvedés és a nyomor okaival, legyőzzék az ember gyengeségeit és tudatlanságát, és diadalmaskodjanak korlátozottságain és tehetetlenségén; olyan helynek, ahol a szellemi szükségleteket és a haladás gondját előnyben részesítenék a vágyak és szenvedélyek kielégítésével és az anyagi jellegű szórakozással és élvezetekkel szemben. Ezen a helyen a gyerekek úgy növekedhetnének és fejlődhetnének integrális módon, hogy nem veszítenék el kapcsolatukat a lelkükkel. Tanítás nem azért folyna, hogy a tanulók vizsgákat tegyenek le, vagy bizonyítványt és állást kapjanak, hanem hogy már meglévő képességeiket gazdagítsák, és újakat bontakoztassanak ki. Ezen a helyen a címeket és állásokat a szolgálat és a szervezés alkalmai helyettesítenék. A test szükségleteinek ápolására mindenkinek egyformán lenne lehetősége, és az általános szervezetben a szellemi, erkölcsi és lelki fölény nem az élvezetek és a hatalom gyarapodásában fejeződne ki, hanem a kötelességek és a felelősségvállalás növekedésében. A szépséghez mindenki egyformán hozzájuthatna minden művészi formában – festészetben, szobrászatban, zenében és irodalomban egyaránt. A szépség nyújtotta örömben való részesedés lehetőségét csak az egyes emberek képességei korlátoznák, nem pedig szociális vagy anyagi helyzetük. Ezen a helyen ugyanis a pénz többé nem lenne korlátlan úr. Az ember egyéni értékének nagyobb jelentősége lenne, mint az anyagi gazdagságnak és a társadalmi állásnak. A munka itt nem a létfenntartás megkeresésnek eszköze lenne, hanem az önkifejezés, valamint az egyéni képességek és lehetőségek kibontakoztatásának eszköze, egyidejűleg pedig a közösséget szolgálná, amely aztán a maga részéről fedezné az egyes emberek megélhetésének költségeit, és gondoskodna munkaterületükről. Röviden, olyan hely lenne, ahol az emberek közti szokásos kapcsolatokat, amelyek rendszerint szinte kizárólag a becsvágyó versengésre és a harcra épülnek, annak a versengésnek a kapcsolatai váltanák fel, amelynek során mindenki azon fáradozik, hogy a megtegye a legjobbat, ami csak telik tőle – vagyis az együttműködés és az igazi testvériség kapcsolatai.

Forrás: www.m-sf.de/dokumente/2004-09-15-auroville.html

TARTALOM

Novella
Tunyogi Csapó Gábor: A szenteste története 2
Tanulmány
Doris Weber: Az apák visszatérnek 3–5
Benyhe István: Az audiovizuális média természetrajzához 13–15
Interjú
Miért e félelem a közelségtől? (Peter Schellenbaum) 6–7
Életkép
Gódor József: Ezüstvasárnap délután a leányanya-otthonban 8
Körmendy Györgyike: Anna szerelmei 9–11
Szatíra
Irmgard Rech: Barátságos kapcsolatban a nőkkel 12
Aktuális
Thomas Seiterich-Kreuzkamp: Egy jámbor sváb Taizéért 16
Henry Morgenthau: Egyedülálló történelmi rémtettek 19–20
Gyerekeknek Moha-mese
Kibékülés 17–18
Meditáció
Király Eszter: Mese a szegény emberről 7
Vörös Éva: Ima az arcomért 11
Vincze József: Ezüstjubileum a Börzsönyben 23–26
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 21–22
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27–29
Környezetvédelem
Renate Börger: Alakulóban lévő látomás (Auroville) 30–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

A címlapon
Albrecht Dürer A Madonna és a Gyermek muzsikáló angyallal c. rajza látható.

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2006. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 200,– Ft marad, az *éves előfizetés* **1200,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

A Földön kívül?

Nem értem, miért küldünk Galaktikánkba vagy bárhová különböző hullámhosszakon üzeneteket, rajzokat, Einstein képletét vagy bármit, bárhogyan, válaszra várva más bolygón élő lényektől.

Földünk – egyelőre – tele van ilyen lényekkel, amelyek nem fölboncolás általi megértésre vágynak, hanem olyan kontaktusra, érzelmi-értelmi megismerkedésre, kölcsönös elfogadásra, amit joggal várnának el a nem a mi „szintünkön" élő más bolygón lakók is. Ilyen szempontból nézve sem magunkat, sem az időben velünk együtt élőket ne tekintsük elsősorban biológiai mozgásformáknak.

Ha ráhangolódunk a Világegyetem, a Föld egységére, amelyet csak az idő és tér szabdal részekre, nem fogunk kívánkozni kívülről jövő megváltóra, magasabb szellemi-lelki szinten levőkre, akiket éppúgy nem értenénk meg, mint azokat, akiket alacsonyabb szintre helyezünk.

Agyunkkal – ha már van – és ösztöneinkkel, érzéseinkkel – ha még vannak – kereshetnénk a várva-várt kapcsolatokat a közös földünkön élőkkel. Nyugodtan tekinthetjük őket extraterresztriális lényeknek, annyira különösek, és annyira nem ismerjük őket, illetve egymást.

Mondjuk el egy földigilisztának vagy egy párducnak – de a saját nyelvén! – az $E=mc^2$-et, meg fogja érteni. Éppúgy, ahogy azt egy földön kívüli is csak a saját nyelvén fogja megérteni.

Amíg saját magunkat nem nyitjuk meg Földanya és Óceánapa iránt, mérhetetlenül érzéketlenek leszünk, és csak a saját süket füleinkre találhatunk. Nem már, hanem még emberek.

Hiába van ott az „őshang" mindenben, mindegyikünkben...

György Ottília

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVI/6. (94.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@is.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2005-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 3500 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.